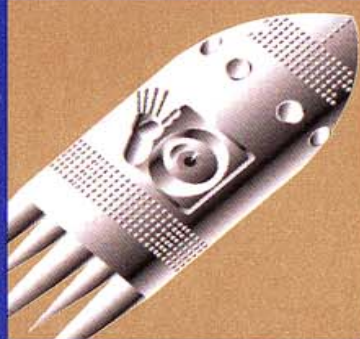

Станислав
ЛЕМ

МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА

Звездни
дневници

За първи път в България
Всички пътешествия на Ийон Тихи

МОДЕРНА *Colibri* КЛАСИКА

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ЗВЕЗДНИ ДНЕВНИЦИ

Превод: Лина Василева, Павел Николов, Светлана Петрова, Силвия
Борисова

chitanka.info

Полският писател Станислав Лем (1921–2006) е един от бащите на световната фантастика, легенда в класиката на този жанр, който ни проправя пътища към неизвестното с характерния за него хумор, ирония и пародийност.

„Звездни дневници“ на гениалния полски фантаст Станислав Лем представляват цикъл от разкази, които са толкова хомогенни, че често се определят от критиката като роман. Пътешествията на неуморимия Ийон Тихи не са номерирани в никаква последователност, защото, както обяснява авторът чрез своя герой, едни пътешествия се извършват в пространството, други във времето — винаги можеш да се върнеш назад, където още не е имало пътешествие и тогава първото би станало второ. Нито едно от произведенията на Лем не е писано толкова дълго време. Първите пътешествия от „Звездни дневници“ датират от началото на петдесетте години на миналия век, а последното излиза през 1996-а, тоест с интервал от над четиридесет години. През това време в света и на Земята всичко се е променило, единствено авторът на дневниците, неуморимият Ийон Тихи, си е останал същият. Нищо не знаем за неговия семеен живот; ако се отбива вкъщи (на Земята), то е само за да тръгне скоро пак из Вселените, ако има биография, тя е частична, при това чудесен материал за анекдоти. Когато пътешестваме с Тихи, забравяме страха, който може да буди чуждият нам Космос — прочутият космически пътешественик навсякъде се чувства у дома си, нищо не може да го извади от равновесие, а чувството за хумор, увереността в себе си и непобедимият практицизъм побеждават всички препятствия.

ПРЕДГОВОР

Представяйки на читателите избрани фрагменти от *Звездни дневници* на Ийон Тихи, издателят не смята да хаби мастило за описване добродетелите на този пътешественик, чието име е известно и в двете чаши на Млечния път. Този прочут звездопроходец, капитан далечно галактоплаване, ловец на метеорити и комети, неуморен изследовател и откривател на осемдесет и три хиляди планети, доктор хонорис кауза на Университетите на Двете мечки, член на Дружеството за защита на малките планети и на много други сдружения, кавалер на млечни и мъглявинни ордени Ийон Тихи — сам ще се представи в писаните по-долу *Дневници*, които го нареждат до такива безстрашни мъже от миналото, като Карл Фридрих Йероним барон фон Мюнхаузен, Павел Маслобойников, Лемюъл Гъливер, метр Алкофрибас.

Целите Дневници, събрани в осемдесет и девет тома in quatro с приложенията (звезден речник и сандък с нагледни материали), плюс карта на всички пътешествия се обработват от научен колектив астрогатори и планетници и поради изключително голямата работа няма да бъдат издадени скоро.

Издателят смята за неправилно да крие великите открития на Ийон Тихи от широката публика и затова ги представя в необработен вид, без подписи, бележки, коментари и речник на космическите изрази.

На практика никой не ми е помагал в подготовката на *Дневниците* за издаване; онези, които ми пречеа, няма да изброявам, защото списъкът им ще заеме прекалено много място.

Астрал Стерну Тарантога
Професор по звездна зоология
във Формалхаутския университет

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото издание на произведенията на Ййон Тихи, без да е нито пълно, нито критично, представлява крачка напред в сравнение с досегашните. Стана възможно то да бъде разширено с текстовете на две неизвестни досега пътешествия, Осмо и Двайсет и осмо^[1]. Последното съдържа нови подробности от биографията на Тихи и семейството му, които освен историците, ще заинтересуват и физиците, защото от тях се вижда отдавна предчувстваната от мен зависимост на степента на роднинска връзка от скоростта^[2].

Колкото до Осмо пътешествие, група от тихолози-психоаналитици провери непосредствено преди предаването на настоящото издание за печат всички факти, случили се в съня на И. Тихи^[3]. Заинтересованите читатели ще намерят в труда на доктор Хопфщосер компаративна библиография на предмета, която разкрива влиянията на сънищата на други знаменити люде, като Айзък Нютон или Борджиите върху сънните мечти на Тихи и обратно.

В този том обаче не влиза Двайсет и шесто пътешествие, което всъщност се оказва апокриф. Това бе доказано от група институтски научни работници чрез електронен сравнителен анализ на текстовете^[4]. Може би няма да бъде излишно да добавя, че лично аз отдавна смятам това така наречено Двайсет и шесто пътешествие за апокриф заради наличието на неточности в текста му, отнасящи се например до Одоуенги (а не Одоленги, както е в текста), а също и Меопсера, Мучохи и вида Бавни (*Phlegmus Invariabilis Hopfstosseri*).

Първата част на настоящото издание обхваща пътешествията според тяхната оригинална авторска номерация, а втората — други текстове по темата и спомени.

В последно време се появиха гласове, които подлагат на съмнение авторството на съчиненията на Тихи. Печатът намекваше, че Тихи си бил служил с чужда помощ и че дори няма такъв, а неговите творби били написани от апаратура, определяна като т.нар. Лем. Според някои крайни версии „Лем“ бил дори човек. Всъщност всеки

поне малко запознат с историята на космонавтиката знае, че ЛЕМ е абривиатура от LUNAR EXCURSION MODULE, тоест лунен модул, създаден в САЩ в рамките на проекта „Аполо“ (първото кацане на Луната). Ийон Тихи не се нуждае от защита нито като автор, нито като пътешественик. Но аз ще се възползвам от случая, за да опровергая веднъж завинаги тези безсмислени слухове. И така: ЛЕМ наистина е бил снабден с малък мозък (електронен), но това устройство е служило за чисто навигационни цели и не би могло да напише нито един смислен ред. За никакъв друг ЛЕМ няма данни. Не се споменава такъв нито в каталозите на големите изчислителни машини (например Нортроникс, Ню Йорк, 1966–1969), нито в Голямата енциклопедия на космоса (Лондон, 1979). Така че е крайно време тези безогледни и несериозни слухове да спрат да пречат на работата на тихолозите, които трябва да положат още доста усилия, за да довършат многогодишния си труд *OPERA OMNIA* на Ийон Тихи.

Професор А. С. Тарантога

Катедра по сравнителна астрозоология на Университета във
Формалхаут
От името на
Редакционната колегия на изданието на всички съчинения на
Ийон Тихи

и
на Научния съвет на Института по тихология
съвместно с редакцията на тримесечника „Тихиана“

[1] Е. М. Шянко. Манускриптът на непубликувани творби на И. Тихи — на дъното на лявото чекмедже на бюрото му, том XVI от серията Тихиана, с. 1193 и нат. ↑

[2] О. I. Burberrys. Kinship as Velocity Function in Family Travels, том XVII от серията Тихиана, с. 232 и нат. ↑

[3] Dr S. Hopfstosser. Das epistemologisch Unbestrittbare in einem Traume von Ijon Tichy, спец. изд. на серията Тихиана, том VI, с. 67 и нат. ↑

[4] Е. М. Шянко, А. У Хлебек и В. У Мاستилова. Честотен анализ на лингвистичните бетаспектри на текстовете на И. Тихи, том XVIII от серията Тихиана. ↑

ИЗ ЗВЕЗДНИТЕ ДНЕВНИЦИ НА ИЙОН ТИХИ

СЕДМО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Когато на втори април, понеделник, прелитах край Бетелгойзе, един метеор, не по-голям от зрънце стар фасул, проби бронята, направи на парчета регулатора на тягата и част от системата за управление, така че вече не можех да маневрирам с ракетата. Облякох скафандъра, излязох навън и се опитах да отстраня повредата. Оказа се, че не мога сам да завинтя резервното кормило, което предвидливо бях взел със себе си. Конструкторите бяха проектирали ракетата толкова нелепо, че се налагаше един да държи с ключа главата на болта, докато другият затяга гайката. Отначало не се разтревожих особено и загубих няколко часа, докато се опитвах да придържам с крака единия ключ, завинтвайки гайката от другата страна. Беше станало време за обяд, а аз още нищо не бях постигнал. Почти бях убеден в успеха, когато ключът се измъкна изпод краката ми и се понесе стремително в космическата бездна. Хубава работа, не само дето не поправих нищо, ами и загубих ценния инструмент. Оставаше ми само да гледам безпомощно как се отдалечава, все по-дребен на фона на звездите.

След известно време ключът се върна по изтеглена елиптична орбита и стана спътник на ракетата, но не се доближаваше до нея толкова, че да мога да го хвана. Затова се върнах в ракетата и хапнах набързо, като не преставах да мисля как да се измъкна от глупавото положение. В това време корабът летеше по права линия с все по-голяма скорост — този проклет метеор беше съсипал и регулатора на тягата. По курса си нямах никакви небесни тела, но не можех до безкрайност да се нося така слепешката. До някое време успях да овладя гнева си, всъщност — докато не установих при измиването на мръсните чинии, че нагорещеният от интензивния режим ядрен реактор ми е развалил най-добрия къс говеждо месо, което бях оставил за неделя. Загубих равновесие на духа, изригнах вулкан ужасни ругатни и натроших част от сервиза, от което ми полекна, но не беше много разумно. Като връх на всичко изхвърленото зад борда парче говеждо месо, вместо да се отдалечи от ракетата, обикаляше около нея

като втори изкуствен спътник, предизвиквайки на равни интервали от единайсет минути и четири секунди краткотрайно слънчево затъмнение. За да успокоя нервите си, до вечерта изчислявах параметрите на неговото движение, както и пертурбациите на орбитата му, предизвикани от изпуснатия ключ. Излизаше, че през следващите шест милиона години бифтекът ще се старее да изпревари ключа, като се върти около кораба по кръгова орбита, и в крайна сметка ще го догони. Уморен от изчисленията, аз си легнах. Посред нощ ми се стори, че някой ме разтърсва за рамото. Отворих очи и видях наведен над леглото си човек, чието лице ми беше странно познато, въпреки че представа нямах кой може да бъде.

— Ставай — рече той — и вземай ключовете, отиваме да затегнем болтовете на кормилото...

— Първо, не сме толкова близки, че да ми говорите на „ти“ — отвърнах, — и второ, отлично зная, че ви няма. Аз съм сам в ракетата, и то вече втора година, защото летя от Земята към съзвездието Телец. Значи, само ви сънувам.

Той продължаваше да ме дърпа, настояваше веднага да тръгнем за инструментите.

— Идиотщина — отсякох, вече малко ядосан, защото се страхувах, че от тази кавга ще се разсъня, а аз си зная колко трудно заспивам след такова рязко събуждане. — Никъде няма да вървя, просто няма смисъл. Завинтеният насън болт няма да промени реалното положение. Моля ви, оставете ме на мира и веднага се изпарявайте или изчезвайте оттук по друг начин, докато не съм се събудил.

— Та ти съвсем не спиш, честна дума! — извика упоритият призрак. — Не ме ли познаваш? Я погледни!

Той докосна брадавиците на лявата си буза, големи колкото горски ягоди. Инстинктивно се хванах за лицето, тъй като и аз имам там същите брадавици. И мигновено разбрах защо човекът от съня ми се вижда познат: приличахме си като две капки вода.

— Ще ме оставиш ли най-после на мира! — викнах и затворих очи, вече съвсем сериозно загрижен за съня си. — Щом това съм аз, няма защо да ти говоря на „ви“, но това същевременно е доказателство, че не съществуващ!

Обърнах се на другата страна и се завих презглава с одеялото. Чувах го да дрънка нещо за хорските идиотщини, но понеже не реагирах, той се провикна:

— Ще съжаляваш, глупако! И ще се убедиш, че не си сънувал, но ще бъде късно!

Дори не трепнах. Когато сутринта отворих очи, веднага в съзнанието ми изплува странната нощна случка. Седнах на леглото и се замислих за шегите, които си прави с нас собственото ни въображение: ето, останал сам, без близко същество на борда, аз се бях раздвоил насън, за да задоволя една своя потребност.

След закуска видях, че през нощта ракетата е получила допълнително ускорение, и взех да се ровя в бордовата библиотека дано открия в книгите съвет за моето фатално положение. Разгънах на масата звездната карта и под светлината на близката Бетелгойзе, затъмнявана периодично от обикалящия около ракетата къс говеждо месо, започнах да търся в района средище на някаква космическа цивилизация, откъдето можеха да ми помогнат. Оказа се обаче, че се намирам в абсолютна космическа пустош, заобикаляна от всички кораби като изключително опасен район поради опасните и тайнствени гравитационни дупки — на брой сто четирийсет и седем, чието съществуване се обясняваше от шест астрофизически теории, и то по различен начин.

Календарът на космонавта предупреждаваше за опасността от непредвидими релативистични ефекти при преминаване през дупките, особено при голяма собствена скорост.

Но аз бях безпомощен. Изчислих само, че ще се плъзна по ръба на първата дупка към единайсет часа, затова побързах да си приготвя закуска, не исках да се сблъскам с опасността на гладен стомах. Едва бях избърсал последната чинийка и ракетата започна така да се мята, че недобре прикрепените предмети полетяха от стена към стена. Примъкнах се как да е до креслото и се вързах за него, корабът подскачаше все по-неудържимо и аз изведнъж забелязах, че някаква бледолилава мъгла се спуска в противоположната част на каютата, където, между мивката и печката, се появи неясна човешка фигура. Препасан с готварска престилка, човекът сипваше в тигана разбити яйца за омлет. Погледна ме изпитателно, но без учудване, а след това

се стопи във въздуха. Разтърках очи. Бях сам, разбира се, и отдадох видението на мигновено помрачаване на съзнанието.

Седях си все така в креслото или по-скоро скачах заедно с него, когато ме осени прозрение, че това не е било халюцинация. Опитвах се да сграбча дебелия том на „Обща теория на относителността“, който току прелиташе край мен, и успях едва на четвъртия път. Не беше лесно да се прелиства книгата при тези условия, корабът се мяташе от ужасните тласъци като пиян — но накрая открих интересуващия ме пасаж. Ставаше дума за феномените на така наречената „примка на времето“, тоест огъването на посоката, в която тече времето в границите на изключително силни гравитационни полета; това явление може понякога да доведе дори до обръщане на времето назад и до така нареченото „удвояване на настоящето“. Дупката, през която преминавах в момента, не беше от най-мощните. Знаех, че ако успея поне малко да извия носа на кораба към полюса на Галактиката, ще прекося така наречения Vortex gravitiosus Pinckenbachii, където многократно е наблюдавано удвояване и дори утрояване на настоящето.

Управлението беше извадено от строя, но аз отидох в двигателния отсек и човърках там в машинарията, докато успях леко да отклоня курса към галактическия полюс. Тази операция ми отне няколко часа. Резултатът надмина очакванията. Корабът попадна в центъра на дупката към полунощ, всичките му възли вибрираха и жално стенеха, страх ме беше да не се разпадне, но той излезе невредим от премеждието и когато попадна отново в мъртвата прегръдка на космическото безмълвие, аз напуснах двигателния отсек и се видях как сладко спя в леглото. Веднага разбрах, че това съм аз от предната нощ, тоест от понеделник. Без да се замислям върху философската страна на проблема, взех да разтърсвам спящия за рамото, виках го да става бързо — не бях сигурен колко дълго неговото понеделнишко съществуване ще остане в моя вторник, затова трябваше по-бързо да излезем заедно навън и да поправим управлението. Но спящият само отвори едното си око и заяви, че не желаел да му говоря на „ти“ и че само ме сънувал. Напразни бяха всички мои усилия, напразно го разтърсвах, напразно се опитвах да го измъкна насила от леглото. Той се опъваше и упорито повтаряше, че съм бил призрак; започнах да го ругая, а той съвсем логично ми

обясняваше, че никъде няма да върви, тъй като завинтените насън болтове нямало да държат кормилото наяве. Напразно го убеждавах, че греша, молах го, ругаех — дори когато му показах брадавиците, не повярва в думите ми. Обърна ми гръб и захърка.

Седнах в креслото да обмисля трезво положението.

Преживял бях случката два пъти — веднъж като спящ в понеделник и сега, във вторник, като събуждащ. Моето понеделнишко аз не вярваше в реалността на явлението дубликация, но вторнишкото ми аз вече знаеше за него. Бях попаднал чисто и просто в примка на времето. Какво да предприема, за да поправа управлението? Понеже понеделнишкият продължаваше да спи, а аз не бях забравил, че тази нощ си поспах сладко-сладко чак до сутринта, всички опити да го събудя биха отишли залудо. В същото време картата предупреждаваше за още множество големи гравитационни дупки, следователно можех да очаквам удвояване на настоящето и през следващите дни. Хрумна ми да напиша писмо до самия себе си, та като се събуди понеделнишкото ми аз, нагледно да се убеди, че мнимият сън е реалност.

Но щом седнах до масата с писалка в ръка, нещо изтрещя в двигателите, тъй че хукнах натам и до зори поливах с вода ядрения реактор, а в същото време моето понеделнишко аз си спеше сладко и примляскваше сегиз-тогиз, от което здравата се ядосах. Прегладнял и уморен, без да съм мигнал дори, закусих и тъкмо избърсвах чиниите, когато ракетата попадна в следващата гравитационна дупка. Виждах как понеделнишкото ми аз, привързано за креслото, ме гледа втрещено, докато вторнишкото пържеше омлет. При следващия тласък загубих равновесие, причерня ми пред очите и паднах. Оборавих се на пода, сред купчина счупени чинии, а над мен се беше надвесил човек, чиито крака видях до себе си.

— Ставай — каза той и се опита да ме повдигне, — нали не се удари?

— Не — отвърнах и опрях ръце на пода, защото ми се зави свят.
— Ти от кой ден на седмицата си?

— От сряда — отговори. — Да вървим бързо да поправим кормилото, да не губим време!

— А къде е онзи от понеделник?

— Вече го няма, искам да кажа — ти си от понеделник.

— Как така аз?

— Ами така — през нощта срещу вторник понеделнишкият стана вторнишки и така нататък.

— Не разбирам!

— Няма значение, просто не си свикнал. Хайде, идвай, нямаме време!

— Чакай малко — казах, без да се мръдна от пода. — Днес е вторник. Ако ти си от сряда и до този момент в сряда управлението още не е поправено, значи, нещо ни е попречило да го поправим, иначе ти, който си от сряда, нямаше да ме уговаряш във вторник да го поправам заедно с теб. Може би е по-добре да не рискуваме и да не излизаме навън.

— Какви ги дрънкаш! — викна той. — Човече, аз съм от сряда, а ти си от вторник. Що се отнася до ракетата, предполагам, че тя е, тъй да се каже, шарена, тоест на места е от вторник, на други от сряда, а тук-там може дори да е от четвъртък. Просто при преминаването през дупката времето се е разбъркало, но какво ни засяга, щом сме двама и имаме шанс да поправим управлението!

— Не, не е вярно — отсякох, — щом в сряда, където вече си ти, дето си преживял целия вторник и си го оставил зад гърба си, щом в сряда, повтарям, управлението не е поправено, значи, не е било поправено във вторник, защото сега е вторник и ако ние тепърва ще го поправаме, за теб това вече ще бъде минало и няма да има какво да се поправа. Ще рече...

— Ще рече, че си магарешки инат! — сопна се той. — Ще съжаляваш за глупостта си! Единствената ми утеха е, че и ти като мен има да беснееш заради тъпия си инат, когато дойдеш в сряда!!!

— Ама моля ти се... — започнах аз, — значи ли това, че когато в сряда се превърна в теб, ще се опитвам да убеждавам себе си от вторник, както правиш ти сега, само че всичко ще бъде наопаки: ти ще бъдеш на моето място, а аз — на твоето? Ясно! Това значи е смисълът на примката на времето! Почакай, тръгвам, тръгвам веднага, вече разбрах...

Но още преди да стана, попаднахме в нова дупка и страшното налягане ни сплеска към тавана.

Ужасните скокове и трусове не спряха през цялата нощ срещу сряда. Когато положението се поуспокои, летящият из каютата том

„Обща теория на относителността“ така ме удари по челото, че загубих съзнание. Отворих очи и съзрях купчина счупени чинии и проснат сред тях човек. Скочих веднага, вдигнах го и извиках:

— Ставай! Нали не се удари?

— Не — отвърна той и отвори очи. — От кой ден си?

— От сряда — обясних, — да вървим бързо да поправим кормилото, няма време.

— А къде е онзи от понеделник? — попита той и седна. Под окото си имаше синина.

— Няма го — рекох, — да не си ти?

— Как така аз?

— Ами така — през нощта срещу вторник онзи от понеделник стана вторнишки и така нататък.

— Не разбирам!

— Няма значение, просто не си свикнал. Хайде, ела, нямаме време! — казах и се огледах за инструментите.

— Чакай малко — започна той, без дори да си помръдне пръста. — Ако ти си от сряда и до този момент в сряда управлението още не е поправено, значи, нещо ще ни попречи да го поправим, иначе ти, който си от сряда, нямаше да ме караш във вторник да го поправяме заедно. Май не си струва риска да излизаме навън.

— Какви ги дрънкаш! — креснах, разгневен до немай-къде. — Човече, аз съм от сряда, а ти си от вторник...

И така започнахме да се караме с разменени роли, а той просто ме докара до бяс — не искаше да дойде с мен да поправим управлението, напусто дори му казах, че има магарешки инат. А когато най-сетне го убедих, попаднахме в следващата гравитационна дупка. Плувах в студена пот, защото си помислих, че отсега нататък ще се въртим в кръг в тази примка на времето, но имахме късмет. Когато гравитацията отслабна до такава степен, че можех да стана, отново бях сам в кабината. Очевидно местният вторник, който стърчеше пред мивката, беше изчезнал в необратимото минало. Побързах да се заема с картата и затърсих някаква почтена дупка, в която да вкарам ракетата, да предизвикам ново изкривяване на времето и така да се сдобия с помощник.

Намерих една доста обещаваща и чрез трудни маневри с двигателите насочих ракетата към самия ѝ център. Впрочем, според

картата тази дупка имаше странна конфигурация, беше с два, разположени недалече един от друг, центъра, но аз вече бях толкова отчаян, че не обърнах внимание на тази аномалия.

Бях си изцапал здравата ръцете, докато часове наред се мотаех из двигателния отсек, та реших да ги измия, спокоен, че следващата дупка е далече. Банята беше заключена. Отвътре се чуваха странни звуци, сякаш някой си правеше гаргара.

— Кой е там? — възкликнах изненадан.

— Аз — отговориха отвътре.

— Какъв „аз“, бе?

— Ийон Тихи.

— От кой ден?

— От петък. Какво искаш?

— Да си измия ръцете... — поясних аз машинално мислейки напрегнато: беше сряда вечерта, а той беше от петък, значи гравитационната дупка, в която щяхме да попаднем, щеше да изкриви времето от петък до сряда, но какво щеше да стане вътре в дупката, не можех да кажа. Най-чудно ми беше къде се е дянал четвъртъкът. А онзи от петък все така продължаваше да се тутка в банята и не ме пускаше вътре, въпреки че не преставах да тропам упорито по вратата.

— Стига с тая гаргара! — не издържах аз и изкресях. — Човече, всяка секунда е скъпа! Излез веднага да поправим управлението!

— За тая работа аз не съм ти нужен — чу се флегматичен отговор отвътре. — Там някъде трябва да е онзи от четвъртък, върви с него...

— Какъв от четвъртък пък сега? Не е възможно...

— Аз сигурно по-добре знам дали е възможно; щом съм в петък, значи съм преживял и твоята сряда, и неговия четвъртък...

Отскочих от вратата с позамаяна глава, защото наистина чух шум в каютата: там стоеше някакъв човек и вадеше изпод леглото чантата с инструментите.

— Ти ли си от четвъртък? — извиках, нахлувайки вътре.

— Аз ами... — отвърна. — Я ми помогни...

— Ще успеем ли сега да поправим управлението — попитах го, докато заедно измъквахме тежката чанта изпод леглото.

— Не знам, в четвъртък не бяха поправени, питай онзи от петък...

Как не ми беше хрумнало по-рано! Хукнах към банята.

— Ало! Петъчният! Поправено ли е вече управлението?

— В петък не — бе отговорът.

— Защо не?

— Ето защо — отговори и в същия миг отвори вратата. Главата му беше омотана с хавлиена кърпа, а до челото си притискаше плоската страна на ножа с надеждата да спре растежа на една голяма колкото яйце цицина. В това време онзи от четвъртък се бе изправил до мен с инструментите, гледаше спокойно и съсредоточено как пострадалият оставя със свободната си ръка бутилката с компресол на рафтчето. Гълголенето на тази течност бях взел за гаргара.

— Къде се нареди така? — попитах със съчувствие.

— Не къде, а кой... Онзи от неделя!

— От неделя ли? Но защо? Не може да бъде!

— Дълго е за разказване...

— Все едно! Да тичаме навън, може би ще успеем! — прикани ме онзи от четвъртък.

— Но ракетата само след миг ще попадне в дупка — обясних му. — От резкия тласък може да изхвърчим в безвъздушното пространство и да загинем...

— Бабини деветини! — отсече той. — Щом онзи от петък е жив, нищо лошо няма да ни се случи. Днес сме едва четвъртък.

— Сряда сме — възразих.

— Добре де, все ми е едно, важното в случая е, че в петък ще бъда жив и ти също.

— Нека все пак не забравяме, че ние само привидно сме двама, фактически съм само аз, но от различни дни на седмицата...

— Добре, добре, отваряй люка...

Обаче се оказа, че имаме само един скафандър.

Значи не можехме да излезем едновременно извън ракетата и така целият ни план за ремонта на кормилото се проваляше.

— Да те вземат дяволите дано! — изкрещях аз ядосано и захвърлих чантата с инструментите. — Трябваше да облечеш скафандъра и да не го сваляш от гърба си. Аз не съобразих, но ти в четвъртък беше длъжен да помниш!

— Онзи от петък ми взе скафандъра!

— Кога? Защо?

— Няма смисъл да ти обяснявам... — вдигна рамене той и влезе в каютата. Онзи от петък го нямаше, надникнах в банята — беше празна.

— Къде ли е изчезнал? — учудих се аз и се върнах при онзи от четвъртък. Той чупеше старателно с ножа яйце след яйце, след което ги изсипваше в тигана с цвъртяща мазнина.

— О, много се извинявам — протестирах аз незабавно, — но в сряда ти си изял, каквото ти се полага, и нямаш право да ядеш втори път вечеря в моята сряда!

— Хранителните припаси са колкото твои, толкова и мои — продължаваше той спокойно да повдига с ножа запържените краища на омлета. — Аз и ти сме едно, значи няма значение...

— Ама че софистика! Не слагай толкова много масло! Да не си полудял! Откъде да взема храна за толкова много народ!

Тиганът изхвърча от ръката му, а аз полетях към стената: бяхме влезли в нова дупка. Корабът пак се затресе като епилептик, ала аз си мислех само как да се промъкна в коридора, да се добера до скафандъра и да го облека. Така, мислех си, когато след сряда дойде четвъртък, аз ще бъда облечен в скафандър и ако нито за миг не го свалям, което твърдо бях решил, ще го нося и в петък. Значи както аз от четвъртък, така и аз от петък ще бъдем със скафандри и срещайки се в едно общо настояще, ще можем да поправим най-сетне това дяволско управление. Ускорението нарастваше и ме позамая, а когато отворих очи, лежах отдясно, а не както допреди няколко минути, отляво на онзи от четвъртък. Лесно бе да измисля плана със скафандъра, значително по-трудно беше да го осъществя. Нарастващата гравитация не ми позволяваше да се помръдна. Щом поотслабнеше, се придвижвах с милиметри към вратата за коридора. Забелязах, че и онзи от четвъртък като мен пълзи към вратата, приближавайки се лека-полека към коридора. След около час се срещнахме пред вратата, натиснати към пода от поредната дупка. Рекох си, че е безсмислено да се напругам да стигна до дръжката, нека я отвори онзи от четвъртък. В същото време започнах да си припомням различни неща, от които излизаше, че не той, а аз съм от четвъртък.

— От кой ден си? — попитах, за да се уверя. Брадата ми беше притисната до пода и го гледах отблизо в очите. Отвори с мъка уста.

— Чет... въртък... — изстена.

Странна работа. Дали пък не съм още в сряда? Прехвърлих наум последните преживявания и реших, че това е изключено. Той би трябвало да бъде вече в петък. Щом преди това ме изпреварваше с един ден, вероятно и сега е така. Гравитацията забележимо отслабна, скочих и хукнах по коридора. Грабнах скафандъра, онзи ме препъна и го издърпа от ръката ми, а аз се проснах на пода.

— Негодник, свиня! — изкрещях. — Сам себе си да мамиш, ама че подлец!

Без да ми обръща внимание, той мълчаливо нахлузваше скафандъра. Това вече беше върхът на нахалството. Изведнъж някаква странна сила го изхвърли от скафандъра, в който, оказа се, вече имало някой. Стъписах се — кой ли пък ще е този?

— Ей ти, от сряда! — викна онзи в скафандъра. — Не пускай този от четвъртък, помогни ми!

В това време другият се мъчеше да смъкне скафандъра от гърба му, ръмжейки:

— Давай скафандъра!

— Остави ме! Какво искаш? Как не разбираш, че не ти, а аз трябва да бъда с него?! — дереше се с все сили петъчния.

— Интересно защо?

— Защото аз, глупако, съм по-близо до събота от теб, а в събота ще сме вече двама в скафандри!

— Глупости дрънкаш! — намесих се аз в разправията. — В най-добрия случай ще бъдеш в събота сам в скафандър като последен идиот и няма да можеш да направиш нищо. Дай скафандъра на мен: ако го облека сега, в петък и ти ще имаш, и аз ще го имам в събота, значи тогава ще бъдем двама, с два скафандъра... Ей ти, от четвъртък, помогни ми!

— Я млъквай — възрази петъчният, от чийто гръб насила смъквах скафандъра. — Първо, няма на кого да викаш „ти от четвъртък“, тъй като вече мина полунощ и сега ти си в четвъртък, и второ, по-добре е аз да остана в скафандъра — ти така и така няма да получиш нищо...

— Как така нищо? Ако сега облека скафандъра, и утре ще бъда с него...

— Сам ще се убедиш... Нали аз вече бях в четвъртък, моят четвъртък отмина, та много добре знам...

— Стига приказки. Пускай веднага! — изреваха.

Но той се измъкна от ръцете ми, хукнах да го гоня, най-напред в двигателния отсек, после нахълтахме един след друг в каютата. Сега разбрах защо онзи от четвъртък, докато стояхме с инструментите до люка, ми каза, че петъчният е взел скафандъра: аз самият бях отишъл в четвъртък и петъчният ми го взимаше. Докато се гонехме, забелязах една тежка пръчка, с която обикновено бърках в ядрения реактор, грабнах я и така въоръжен, се втурнах към каютата. Онзи беше облякъл скафандъра, само шлема не беше успял да сложи на главата си.

— Събличай скафандъра! — заповядах и стиснах още по-здраво пръчката.

— Айде бе!

— Събличай го ти казвам!

Позамислих се преди да го ударя. Смущаваше ме фактът, че нямаше нито синина под окото, нито цицина на челото като онзи от петък, който бях открил в банята, обаче веднага ми стана ясно, че точно така трябва да бъде. Онзи от петък сега вероятно беше в съботата, може дори да се рее някъде около неделята, докато тук присъстващият петъчен, натикал се в скафандъра, беше неотдавнашният четвъртъчен, в когото аз се преобразих в полунощ, следователно, приближавах се по кривата на примката на времето към мястото, в което петъчният преди побоя щеше да се превърне в набития петъчен. Ала преди това той ми бе казал, че така го наредил неделният, от когото по това време нямаше и следа: в каютата бяхме само той и аз. Изведнъж ми хрумна една хитра идея.

— Смъквай скафандъра! — изреваха заплашително.

— Я ти от четвъртък да ме оставиш на мира!

— Не съм от четвъртък! Аз съм от НЕДЕЛЯ! — креснах пак аз и се хвърлих в атака.

Той се опита да ме ритне, но обувките на скафандъра са много тежки, така че го изпреварих и го пернах по главата с пръчката, преди да беше вдигнал крак. Е, не чак дотам силно, достатъчно добре бях разбрал цялата каша, за да си давам сметка, че щом самият аз от четвъртък отида в петък, ще бъда ударен по главата, а нямах интерес сам да си разбивам черепа. Петъчният падна и се хвана за главата със стон, а аз започнах грубо да смъквам скафандъра; когато той се насочи

към банята с омекнали крака, мърморейки: „Къде е памукът... къде е компресолът...“, заобличах припряно скафандъра, за който така се борихме, и в същия миг съзрях да стърчи изпод леглото човешки крак. Приклекнах и надникнах. Там лежеше човек, мъчеше се да не мляска и гълташе лакомо последния ми млечен шоколад, който си бях скътал в сандъчето за черни галактични дни. Негодникът толкова бързаше, че гълташе шоколада заедно със станиола, парченца от фолиото лъщяха по устните му.

— Остави шоколада! — избухнах аз, издърпвайки го за крака. — Кой си ти? От четвъртък ли?... — довърших по-кратко, внезапно обезпокоен от мисълта, че е възможно самият аз да съм станал петъчен и да се наложи да изям същия пердах.

— Неделният съм — изфъфли той с препълнена уста.

Прималя ми. Той или лъжеше и тогава нямаше нищо страшно, или говореше истината, а в такъв случай нямаше да избягна цицината, нали неделният наби петъчният и петъчният сам ми го каза преди това, а аз, представяйки се за неделен, го пернах с пръчката. „Все пак — помислих си, — дори да лъже, че е неделният, не е изключено да е посетнен от мен, а щом е посетнен, помни всичко, което и аз, следователно вече знае как излъгах петъчния, затова може да постъпи по същия начин с мен, защото онова, което за мен беше военна хитрост, за него е само спомен. Защо да не се възползва?“ Стоях и не можех да взема решение, а той си дояде шоколада и изпълзя изпод леглото.

— Щом си неделният, къде ти е скафандърът? — извиках, понеже се бях сетил нещо.

— Ей сега ще имам скафандър... — отвърна спокойно и изведнъж видях пръчката в ръката му... Видях и силна светлина, сякаш избухване на няколко свръхнови наведнъж и загубих съзнание. Свестих се, седнал на пода в банята. Някой тропаше по вратата. Заех се да превързвам синините и цицините си, а този някой не мирясваше; беше онзи от сряда. Показах му след малко главата си с цицините, той отиде с четвъртъчния за инструментите, после почнахме да се мотаем насам-натам и да се караме за скафандъра, е, преживях и това и в събота сутринта се напъхах под леглото да видя дали не е останало още шоколад. Някой ме издърпа за крака, когато дояждах последната опаковка от млечния, която открих под ризите; дявол знае кой беше

този, дето ме дърпаше, но за всеки случай го пернах с пръчката по главата, свалих скафандъра от гърба му и тъкмо щях да го облека, когато ракетата попадна в поредната гравитационна дупка.

Дойдох на себе си в препълнена с хора каюта. Нямахме къде да се помръднеш. Както се оказа, всичките и аз бяхме едно от различни дни, седмици, месеци, а един дори от следващата година. Някои бяха пострадали, доста имаха синини под очите, а петима от присъстващите бяха със скафандри. Но вместо да излязат веднага да поправят управлението, те захванаха да спорят, да се пазарят, да се препират и да се карат. Опитвах се да установят кой кого и кога е набил. Положението се усложняваше допълнително от факта, че започнаха да се появяват предиобедни и следобедни. Първо, опасявах се, че ако все така върви, ще се раздробя на минутни и секундни, и второ, повечето от тях лъжеха като цигани, затова и до днес не зная кого съм бил аз и кой е бил мен по времето, когато съществувах едновременно в сряда, четвъртък и петък. Имах чувството, поради моята лъжа пред петъчния, че съм неделен, получих един удар по главата в повече, отколкото следваше по календарните сметки. Но предпочитам да не се връщам дори мислено към тези неприятни преживелици, защото човекът, който в продължение на една седмица не е вършил нищо друго, освен сам себе си да бие, едва ли има причина да се гордее.

В това време разправиите продължаваха. Обземаше ме отчаяние, като гледах как времето се прахосва в бездействие. А ракетата се носеше все така слепешката напред и сегиз-тогиз попадахме в нова гравитационна дупка. Накрая онези със скафандрите се сбиха с тези без скафандър. Опитвах се да внеса що-годе ред в настъпилния абсолютен хаос и със свръхчовешки усилия успях да организирам нещо като събрание, за чийто председател беше избран онзи от следващата година като най-стар.

После избрахме и отчетна комисия, комисия по текущите въпроси и комисия по предложенията. Четирима от следващия месец бяха назначени да поддържат реда. Междувременно преминахме през една отрицателна дупка, която намали броя ни наполовина, така че при началното тайно гласуване нямаше кворум и се наложи да променим устава, преди да пристъпим към избиране на кандидатите за ремонт на управлението. Картата известяваше за приближаването на нови дупки,

унищожаваци дотогавашните ни постижения: ту изчезваха избраните кандидати, ту пак се появяваха онези от вторник и петък, последният с превързана глава, и започваха досадните си разпавии. След една особено силна положителна дупка едва се сместихме в каютата и коридора, а и дума не можеше да става да отворим люка поради теснотията. Но най-лошото беше, дето размерите на разместванията във времето непрекъснато нарастваха: появяваха се някакви личности с прошарена коса, тук-там се мяркаха ниско остригани детски главички, тоест моите преображения от ранния период на живота ми.

Вече не помня дали си оставах в неделя, или бях минал в понеделник. Впрочем този факт беше без значение. Децата плачеха, че се задушават в тълпата и викаха „мамо“, председателят — Тихи от следващата година — псуваше като хамалин, защото онзи от сряда, който напразно се беше напъхал под леглото за шоколад, го бил ухапал по крака, когато той му настъпил пръста. Знаех си, че всичко това ще свърши зле, още повече че на места вече се виждаха и белобради. Между 142-ата и 143-ата дупка пуснах списък на присъстващите, ала тогава се разбра, че много от тях направо лъжат. Посочвах неверни данни. Бог знае защо; сигурно царящата атмосфера беше помътила съзнанието им. Сред шума и гюрултията трябваше да крещиш, ако искаш да се разбереш с някого. Един от миналогодишните Ййоновци предложи чудесна, както ни се стори, идея: най-стариат сред нас да разкаже историята на своя живот, за да се изясни по този начин кой всъщност трябва да поправи управлението. Нали най-стариат притежава опитът на присъстващите от различните месеци, дни и години. Обърнахме се с тази молба към среброкос старец, който цял трепереше, подпрял стената в ъгъла. В отговор той започна надълго и нашироко да разправя за своите деца и внуци, а после премина към космическите пътешествия, преживени безчет през вероятно деветдесетгодишния му живот. Това пътешествие, което извършвахме в момента и беше за нас единствено важно, вследствие общата склероза и възбудата старецът изобщо не помнеше, но беше толкова самомнителен, че не искаше да си го признае и все отговаряше уклончиво, връщайки се упорито към своите солидни връзки, ордени и внучета, докато в края на краищата го наругахме и го накарахме да млъкне. Двете следващи дупки ужасно намалиха броя ни. След третата не само че стана по-просторно, но и всички, които имаха скафандри,

изчезнаха. Остана само един празен скафандър, който бяхме закачили временно в коридора, преди да се върнем да продължим дебатите. Последва нова битка за толкова ценното облекло, а след нея и нова дупка. И изведнъж каютата опустя. Седях на пода на странно просторното помещение с подпухнали очи, сред натрошени уреди, парцали от дрехи и накъсани книги. По пода се търкаляха листчета от гласуванията. Според картата вече бях преминал цялата зона на гравитационните дупки. Не можех да разчитам на дубликация, следователно нямаше и надежда, че ще мога да се справя с аварията. Изпаднах в отчаяние и пълно вцепенение. След час надникнах в коридора и с изненада установих, че скафандъра го нямаше. Тогава смътно си припомних, че непосредствено преди последната дупка двама малчугани се измъкнаха крадешком в коридора. Дали и двамата не се бяха напъхали в скафандъра?! Хукнах към кормилата, поразен от светкавичната мисъл. Бяха в изправност! Значи, докато ние бяхме затънали в безполезни спорове, тези малчугани са поправили всичко. Вероятно единият е пъхнал ръце в ръкавите, а другият — в крачолите на скафандъра; така са могли да държат едновременно ключовете от двете страни на кормилото. Открих празния скафандър в шлюза до люка. Внесох го в ракетата като някаква реликва, изпълнен с безкрайна благодарност към тези храбри момчета — такъв съм бил и аз преди толкова време! Това беше краят на може би едно от най-странните мои приключения. Долятах до целта благополучно благодарение на интелигентността и храбростта, които бях проявил като две дечица.

След време някои говореха, че съм си измислил тази история, а по-злонамерените си позволяваха да намекуват, че съм имал слабост към алкохола, старателно укривана на Земята и смело задоволявана през дългите космически пътешествия. Господ знае какви други клюки са разпространявали по този повод — но такива са си хората: готови са да повярват на най-абсурдното, но не и на действителните факти, които си позволих да изложа тук.

ОСМО ПЪТЕШЕСТВИЕ

И това преживях. Бях делегат на Земята в Организацията на обединените планети, всъщност само кандидат, а и това не беше така, понеже Общото събрание обсъждаше не моята кандидатура лично, а кандидатурата на цялото човечество.

Никога през живота си не съм бил толкова притеснен. Езикът ми беше пресъхнал и едва го мърдах в устатата си, а когато пристъпвах по постаната от аеробуса червена пътека, не бях сигурен дали тя поддава, или моите колене се огъват. Вероятно очаквах да произнеса реч, а през моето пресъхнало от вълнение гърло думичка не би излязла; затова, щом съзрях един голям блестящ автомат с хромиран плот и малки процепи за монетите, побързах да пусна една и да сложа под крана предвидливо взетата чашка от термоса. Това беше първият междупланетен дипломатически инцидент на човечеството на галактическата арена, защото това, което бях взел за автомат за газирана вода, се оказа парадно облеченият заместник-председател на тараканската делегация. За щастие именно тараканците бяха предложили на сесията нашата кандидатура, което също не веднага схванах; и това, че високопоставеният дипломат ми наплю обувките, разбрах погрешно, а този жест означавал само благовонен секрет от приветствените жлези. Погълнах информационно-преводаческата таблетка, която ми подаде един любезен сътрудник на ООП, и всичко разбрах; незабавно дрънчащите звуци наоколо се трансформираха в ушите ми в разбираеми думи, подредените алуминиеви кегли в края на плюшеното килимче се превърнаха в почетна полурота, а приветстващият ме тараканец, до този миг подобен по-скоро на огромен щрудел, ми се стори като стар познат с напълно приемлива външност. Само притеснението ми не отслабна. Приблужи се малка търколка, специално пригодена за двуноги същества като мен; придружителят ми, тараканецът, с мъка се напъха подире ми и сядайки едновременно и от лявата, и от дясната ми страна, започна:

— Уважаеми землянино, трябва да ви обясня, че настъпиха известни дребни процедурни усложнения във връзка с неочакваното

заминаване на председателя на нашата делегация, най-добре подготвен като специалист-земист да защитава вашата кандидатура, поради което аз го замествам... Запознат ли сте с протокола?

— Не... не съм имал случай... — измърморих, като се опитвах да седна някак си в търколката, така и несъобразена докрай със спецификата на човешкото тяло. Седалката приличаше на дупка, дълбока почти един метър, така че при всяка неравност по пътя коленете ми опираха в челото.

— Нищо, ще се оправим някак... — утеши ме тараканецът.

Неговата плисирана дреха, изгладена на остри ръбове, с метален блясък, която преди малко бях взел за бар, издаде лек звън, а той се изкашля и заяви:

— Познавам вашата история. Човечеството — какво великолепно нещо! Да, да, мое задължение е да зная всичко. Нашата делегация ще се изкаже по точка осемдесет и трета от дневния ред с предложение да бъдете приети в събранието като пълноправен, действителен и всеотраслен член... но да не сте загубили случайно пълномощното си? — смени той темата така внезапно, че аз трепнах и енергично отхвърлих опасенията му: стисках в дясната си ръка пергаментовия свитък, малко поразмекнат от потта.

— Добре — продължи тараканецът, — аз ще произнеса реч, нали така, ще представя вашите високи постижения, които ви дават право да заемете мястото си в Астралната федерация... Вие вероятно разбирате, става дума за своеобразна отдавна установена формалност... Едва ли очаквате изказвания против...

— Едва ли — измърморих пак.

— Разбира се! Пък и от къде на къде? Но макар да е формалност, все пак ще са ми необходими някои данни. Факти, подробности, нали разбирате? С ядрена енергия, естествено, разполагате?

— О, да! Да! — побързах аз да го уверя.

— Чудесно! Вярно, ето тук са бележките, които ми е оставил председателят, обаче той пише толкова нечетливо... хм, та откога, казвате, че имате такава енергия?

— От 6 август 1943 година!

— Превъзходно. Какъв беше обектът? Първата ядрена електроцентрала вероятно?

— Не — отговорих и усетих, че се изчервявам, — първата атомна бомба. Унищожи Хирошима...

— Хирошима ли? Някакъв метеор?

— Не... град.

— Град...? — В гласа му улових лека загриженост. — Как да го кажа... Не, по-добре изобщо да не го споменавам — реши той изведнъж. — Хубаво, ама за нещо трябва да ви похваля. Подскажете ми, само че по-бързо, защото след миг пристигаме.

— Ъ... ъ... космически полети — започнах.

— Това се разбира от само себе си, ако не бяха те, нямаше сега да сте тук — малко сопнато, както ми се стори, обясни той. — За какво изразходвате основната част от националния доход? Хайде, моля ви, припомнете си някакво внушително инженерно начинание — архитектура в космически мащаби, гравитационно-слънчеви пускови инсталации? — подсказваше припряно.

— Че се строи, строи се... — изтърсих. — Националният доход не е доста голям, много средства отиват за въоръжаване...

— Въоръжаване на какво? На континентите ли? Против земетресенията?

— Не... на войската... на армиите...

— Какво е това? Хоби?

— Не, не е хоби... Вътрешни конфликти... — обяснявах аз объркано.

— Че това съвсем не е за хвалене — отсече той с видимо неудоволствие. — Нали вие не сте долетели тук направо от пещерите? Вашите учени отдавна е трябвало да изчислят, че глобалното сътрудничество е винаги по-изгодно от борбата за плячка и хегемония!

— Те са го изчислили, но съществуват причини от исторически характер.

— Да оставим това! — предложи тараканецът. — Моята задача не е да ви защитавам, а да ви препоръчвам, да ви представя откъм добрата страна, да изброя вашите заслуги и добродетели. Ясно ли ви е?

— Напълно.

Езикът ми едва се обръщаше, беше като замразен, яката на ризата ме душеше, нагръдникът ѝ беше омекнал от потта, в която се обливах; закачих с пълномощното ордените и най-горният лист се скъса. Тараканецът проявяваше и нетърпение, и се държеше

високомерно, види се, част от мислите му бяха далече, но неочаквано пак започна със спокоен и благ тон (дипломат и половина!):

— Май ще е по-добре да говоря за културата ви. За нейните забележителни постижения. Имате ли култура? — попита той внезапно.

— Имаме! Великолепна!

— Добре. А изкуство?

— Да, да! Музика, поезия, архитектура...

— Значи все пак имате архитектура! — викна той. — Чудесно! Отбелязвам си. Експлозивни средства?

— Как така експлозивни?

— Ами творчески, управлявани експлозии — за регулиране на климата, за преместване на континенти и речни корита... Имате ли?

— Засега имаме само бомби... — и прибавих шепнешком: — Но затова пък много разнообразни: напалмови, фосфорни, дори с отровни газове...

— Не за това става дума — отсече той сухо. — Ще се придържам към духовния живот. В какво вярвате?

Този тараканец, който трябваше да ни препоръчва, нищо не разбираше от земните въпроси и, честно казано, изтръпнах при мисълта, че от изказването на едно толкова невежо същество зависи нашето „да бъдем или да не бъдем“ на форума на цялата Галактика. „Нямаме късмет — мислех си, — как пък точно сега отзоваха онзи, истинския специалист по Земята!“

— Вярваме в общото братство, в предимството на мира и сътрудничеството пред войната и омразата, смятаме, че човекът трябва да бъде мерило за всичко...

Той постави тежкото си смукало на коляното ми.

— Защо пък човекът? Впрочем, да оставим този въпрос. Обаче вашето изброяване е негативно: липса на война, липса на омраза — в името на мъглявината, нямате ли някакви положителни идеали?

Направо се задушавях.

— Вярваме в прогреса, в по-доброто бъдеще, в могъществото на науката...

— Е, най-сетне нещо! — възкликна. — Да, науката... това е добре, ще свърши работа. В коя наука влагате най-много?

— Във физиката. В изследванията върху ядрената енергия.

— Вече чух. Знаете ли какво? Вие си мълчете. Аз ще имам грижата за всичко. Аз ще говоря. Разчитайте на мен. Смелост! — При тези негови думи машината спря.

Главата ми беше замаяна, всичко се въртеше пред очите ми. Поведоха ме по кристални коридори, с мелодична въздишка се отдръпваха невидими прегради, слизах надолу, качвах се нагоре, после пак вървах надолу, тараканецът крачеше до мен огромен, мълчалив, покрит с гофриран метал; изведнъж всичко замря, някакъв стъклен балон се изду пред мен и се пукна. Стоях в залата на Общото събрание, на дъното на сребристобелия амфитеатър, който се разширяваше като фуния нагоре, с катерещи се по спирала банки. Дребните отдалече фигури на делегатите отсенаваха в изумрудено, златно, пурпурно, белотата на спиралните редове, привличайки погледа ми с хиляди тайнствени искрящи проблясвания. Не можех да различа очите от ордените и телата на делегатите от изкуствените им продължения, но ясно виждах как те се мърдат чевръсто, как придърпват по белоснежните пюпитри папките с материали за сесията — черни и лъскави, сякаш антрацитни плочки; точно срещу мен, на петдесетина метра, на заграден от електронни машини подиум, сред гора от микрофони, се бе разположил председателстващият. Край мен прелитаха откъслечни фрази на хиляда езика, звездните говори бяха в диапазона от най-ниските басове до високите като птиче чуруликане тонове. С чувството, че всеки миг под мен ще зейне бездна, изпънах фрака си. Разнесе се безкраен, протяжен звук — председателстващият бе задвижил устройството, удрящо с чукче по плоча от чисто злато; металическите вибрации пробиваха ушите ми. Изправен над мен, тараканецът ми показа къде да седна. От невидимите мегафони потече гласът на председателстващия, а аз, преди да седна, обходих с поглед спиралата от банки, по-нагоре, още по-нагоре, търсейки поне една сродна душа, поне едно човекоподобно същество — напразно. Огромни грудкоподобни същества в топли тонове, слоисто желе, съвсем като касисово, отпред на пюпитрите месести израстъци, лица с цвета на пастет с много подправки или пък бели-беленички като сутляш; перки, смукала, пипала, държащи съдбата на близки и далечни звезди, преминаваха пред мен като филм на забавени обороти; в тях нямаше нищо уродливо, нищо отвратително; въпреки многократно изказваните на Земята

предположения, тук виждах не звездни чудовища, а същества, излезли изпод длетото на скулптори-абстракционисти или от ръцете на кулинарни фантазори.

— Точка осемдесет и втора — просъска до ухото ми тараканецът и седна. Последвах примера му. Вдигнах оставената на пюпитъра слушалка:

„Съоръжението, което съгласно ратифицирания от настоящото високоуважаемо събрание договор Алтаирското сдружение достави на Шесторното обединение на Фомалгаут, показва, както се вижда от протокола на специалната подкомисия на ООП, характеристики, които не биха могли да бъдат следствие от дребни отклонения от технологичната рецепта, одобрена от високоуважаемите договарящи се страни. Независимо от това, че както правилно отбелязва Алтаирското сдружение, произведените от него отсейватели на лъчението и планеторедуктори трябваше да притежават репродуктивна способност, гарантираща създаването на машинно потомство съгласно платежния договор между двете високоуважаеми договарящи се страни, тази потентност трябваше да се изяви в съгласие със задължителната в цялата Федерация инженерна етика във вид на сингуларно пъпкуване, а не да следва от вложените в споменатите съоръжения програми с обратен знак, което за съжаление беше направено на практика. Двоичността на програмите доведе до възникване на сексуален антагонизъм в главните енергетични блокове на Фомалгаут, а като следствие от това и до възмутителни за обществения морал сцени, причинили на тази страна, понастоящем ищец, сериозни морални загуби. Вместо да изпълняват поставените им задачи, доставените агрегати посвещаваха част от работното си време на сексуалния подбор, при което тяхното непрекъснато търчене насам-натам с щепсели в ръка доведе до нарушение на Панундския устав и до възникване на машинографски взрив, като вината за тези достойни за порицание явления носи ответникът. Затова с настоящото обявявам за анулирано задължението на Фомалгаут спрямо Алтаир.“

Оставих слушалката, главата ми се цепеше. Да му се не види макар и машинното поругание на обществения морал, и Алтаир, и Фомалгаут, и всички останали! ООП ми дотегна още преди да стана неин член. Чувствах се зле. Защо послушах професор Тарантога?

Защо ми беше нужна тази почетна мисия, за да се срамя сега за чужди грехове? Дали нямаше да бъде по-добре...

Прониза ме невидим ток — на огромния екран пламнаха цифрите 8 и 3. Усетих енергично побутване. Тараканецът беше скочил на своите смукала или пипала и ме дърпаше подире си. Плуващите под тавана мощни осветителни тела насочиха към нас обилна синя светлина. Обливан отвсякъде от сиянието, което сякаш ме пронизваше, аз стиснах несъзнателно полуразмекналото се руло на пълномощното и чувах до себе си мощния бас на тараканеца да гърми убедително и непринудено, но съдържанието на речта му достигаше до мен на талази, както морска пяна опръсква при буря надвесилия се над вълнолома смелчак.

— ... чудесната Земя... (дори името на моята родина не можеше да изговори правилно)... великолепно човечество... присъстващият тук изтъкнат представител... изящни, симпатични бозайници... ядрена енергия, освободена майсторски със сръчността на техните горни крайници... млада, гъвкава, одухотворена култура, дълбока вяра в пленцимолията, макар и нелишена от амфибрунти... (явно ни бъркаше с някой друг)... предани на делото на звездното единство... закривайки периода на ембрионалното обществено съществуване... израсли смело и самостоятелно, те са достойни за...

„Въпреки всичко дотук върви добре — мина ми през ума. — Хвали ни, като че ли не много лошо... а това пък какво е?“

— Разбира се, чифтни! Здравите им опори... трябва все пак да се разбере... всеки има право да предложи на настоящото високоуважаемо събрание и изключения от нормата и правилата... никакво отклонение не е позорно... тежките условия, които са ги оформили... с наша помощ в бъдеще ще се отърват лесно от ужас... от сегашния си вид, за който високоуважаемото събрание с присъщото му великодушие... затова от името на тараканската делегация и Съюза на звездите на Бетелгойзе правя предложение за приемане на човечеството от планетата Зимая в редовете на ООП, както и да бъдат признати на присъстващия тук благороден зимиянин пълни права на акредитиран при Организацията на обединените планети делегат. Аз свърших.

Разнесе се гръмогласен шум, прекъсван от загадъчни свиркания; поради липса на ръце ръкопляскания нямаше, а и как да ги има.

Шумът и гласовете утихнаха изведнъж при звука на гонга; чу се гласът на председателстващия:

— Искате ли някоя от уважаемите делегации да вземе думата във връзка с предложението за приемане на човечеството от планетата Земя?

Очевидно доволен и предоволен от себе си, сияещият тараканец ме помъкна към пейката. Седнах и изломотих някакви благодарности; в същия миг в амфитеатъра едновременно пламнаха две зелени пламъчета.

— Давам думата на представителя на Тубан! — обяви председателстващият.

Нещо се изправи.

— Уважаеми колеги! — чух далечен, пронизителен глас, сякаш някой режеше ламарина, но скоро престанах да обръщам внимание на тембъра. — Тук чухме от устата на полпитор Воретекс гореща препоръка за едно племе от далечна планета, неизвестно досега на присъстващите. Бих искал да изразя своето съжаление, че непредвиденото отсъствие на сулпитор Екстревор на днешното заседание ни лишава от възможността да се запознаем по-подробно с историята, обичаите и природата на това племе, на чието присъствие в ООП Таракания толкова държи. Въпреки че не съм специалист по космическа тератология, според скромните си сили бих искал да допълня информацията, която имахме удоволствието да чуем. Най-напред, мимоходом и между другото, ще отбележа, че родната планета на човечеството не се нарича Земя, Зимая или Земя, както, естествено, не от незнание, а дълбоко съм убеден, само от ораторски плам и ентузиазъм я нарече уважаемият оратор преди мен. Тази подробност е второстепенна, уверявам ви. Същевременно терминът „човечество“, с който той си послужи, е взет от езика на племето от Земята — така звучи истинското име на онази далечна, провинциална планета, — докато нашата наука определя нейните жители по-различно. Ще си позволя, с надежда да не отегча високоуважаемото събрание, да прочета пълното наименование и класификацията на вида, въпроса, за чието членство разглеждаме тук, като си послужи с един великолепен труд, написан от специалисти, а именно — с „Космическа тератология“ от Грампулус и Гзеемс.

На пюпитъра пред него лежеше грамадна книга. Той я отвори на отбелязаното с листче място.

— Съгласно приетата систематизация, проявяващите се в нашата Галактика анормални форми образуват типа Abberantia (Извратенци), който се дели на подтипове Debilitates (Слабоумци) и Antisapientinales (Неразумци). Към последния подтип се отнасят класовете Canaliacele (Мерзотняци) и Necroludentia (Трупосквернци). Сред Трупоскверниците различаваме подразделенията Patricidiaceae (Отцеубийци), Matriphagideae (Майцеядци), и Lasciviaceae (Гнусотняци или Развратняци). Крайно извратената форма Гнусотняци делим на Cretininae (Кретенци), например Cadaverium Mordans (Трупогризци), и Horrorissimae (Ужасняци) с класически представител в лицето на Мътилник Изпъченяк, *Idiontus Erectus Gzeemsi*. Някои Ужасняци създават собствена псевдокултура; към тях отнасяме видове като *Anophilus Belligerens*, Дупелюбец... Войнствуващ, който се именува *Genius Pulcherrimus Mundanus* (най-прекрасният гений на света) както и онзи специфичен екземпляр със съвършено плешиво тяло, наблюдаван от Грамбулус в най-затънтеното кътче на нашата Галактика — *Monstroteratum Furiosum* (Гнусотник Беснеец), който сам се нарича *Homo sapiens*.

Залата зашумя. Председателстващият задвижи устройството с чукчето.

— Дръжте се! — изсъска тараканецът.

От блясъка на лампите или от потта, която се стичаше от челото ми, не го виждах. В сърцето ми трепна плаха надежда, когато някой поиска думата за процедурен въпрос. Той се представи като член на делегацията на Водолей и астрозоолог, след което започна да спори с тубинеца, но за съжаление само защото — като привърженик на школата на професор Хагранапс — смяташе представената класификация за неточна; заедно със своя учител той разграничаваше отделно подразделение *Regeneratores* (Изродняци), към което принадлежат Пренаядците, Недоядците, Трупощипците и Труполюбците. Определението *Monstroteratus* по отношение на човека той оценява като неправилно, защото трябвало да се използва последователно терминът Поразник Ужасняк (*Artefactum Abhorens*).

След кратка размяна на мнения тубинецът продължи изказването си:

— Уважаемият представител на Таракания, препоръчвайки ни кандидатурата на така наречения „Разумен Човек“, или да бъдем точни — на Гнусотник Беснеец, типичния представител на Трупоскверниците, не спомена в препоръката си думата „белтък“, вероятно я смята за неприлична. Не отричам, че тя буди асоциации, над които чувството за приличие не ми позволява да се разпростирам. Длъжен съм да кажа, че ДОРИ притежаването на такъв телесен материал не е позорно. (Викове: „Чуйте го! Чуйте го!“) Работата не е в белтъка! И не в това, че се наименува Разумен Човек, въпреки че е Гнусотник Беснеец. В края на краищата това е слабост, породена от самолюбието му, което можем да разберем, но не и да оправдаем. Не, не това е най-важното, уважаеми колеги!

Вниманието ми се накъсваше като съзнанието на припаднал — до мен достигаха само откъслечени фрази.

— Дори месоядството в случая не е ничия вина, след като произлиза от естествената еволюция! Независимо от това между така наречения „човек“ и неговите животински роднини почти няма разлика! Така както ПО-ВИСОКОТО същество не може да смята, че има право да изяде ПО-НИСКИТЕ на ръст същества, така и притежаващият донякъде ПО-ВИСШ разум не би трябвало да убива и изяде ПО-НИСШИТЕ по разум, а ако е принуден да го прави (Викове: „Не е принуден! Да яде спанак!“) — ако, повтарям, е принуден да го прави поради трагична наследствена обремененост, той би трябвало да поглъща окървавените си жертви скришом, в своите дупки и в най-тъмните кътчета на пещерите, разкъсван между угризенията на съвестта, отчаянието и надеждата, че все някога ще успее да се освободи от бремето на неизброимите убийства. Не, Гнусотник Беснеец съвсем не постъпва така! Той се гаври с телесните остатъци, задушавайки и пържейки, начуквайки и режейки ги за забавление, а едва след това ги поглъща в публични хранилки, сред подскоците на разгопени самки от своя вид, тъй като това увеличава страстта му към трупоядството. В същото време в полутечната му глава не минава и мисъл да направи нещо, за да промени това положение на нещата, призоваващо цялата Галактика за мъст! Напротив, той измисля какви ли не оправдания, които помества между стомаха си, тази гробищна крипта на безброй жертви, и безкрайността, като се заблуждава, че те му дават право да убива с гордо вдигнато

чело. Само толкова ще кажа, за да не отнемам времето на високоуважаемото събрание, за заниманията и обичаите на така наречения „Разумен Човек“. Сред прадедите му имаше един вид, който даваше известни надежди: *Homo neanderthalensis*. Той заслужава внимание. Подобен на съвременния човек, но с по-голям обем на черепа от него, следователно — и с по-голям мозък, тоест разум, гъбар, склонен към размишления, любител на изкуствата, добродушен, флегматичен, без съмнение той би заслужавал днес да се разглежда въпросът за неговото членство във високоуважаемата организация. За съжаление той не е между живите. Дали делегатът от Земята, който ни гостува днес, ще бъде така любезен да ни обясни какво е станало с този толкова културен и симпатичен неандерталец? Делегатът мълчи, затова аз ще отговоря вместо него: неандерталецът е бил изтребен напълно, премахнат от повърхността на Земята от така наречения *Homo sapiens*. И на земните учени сякаш не им е било достатъчно гнусното братоубийство, та се заели да очернят нещастната жертва, приписвайки не на нея, а на себе си по-висш разум. И ето, сред нас в тази достойна зала, сред тези величествени стени се намира един представител на Трупоядците — изобретателни в търсенето на пагубни удоволствия, талантиливи архитекти на средства за унищожение, будещи с вида си и смях, и труден за овладяване ужас, ето, виждаме там, на неопетненото досега място, едно същество, което дори не притежава смелостта на професионалния престъпник, след като скрива зад красива фасада своята белязана с безбройни убийства кариера, въпреки че всеки обективен изследовател на земните раси лесно може да разшифрова истинското положение на нещата. И така, обръщам се към вас, високоуважаеми колеги...

От цялата му реч, продължила два часа, чух само отделни пасажки, но и те ми бяха напълно достатъчни. Тубинецът обрисова образа на къпещи се в кръв чудовища; без да бърза, систематично отваряше ту една, ту друга книга с мъдрости, анали, хроники, а вече използваните хвърляше на пода като обхванат от внезапно отвращение към тях, сякаш самите страници, на които бяхме описани ние, бяха слепени от кръвта на жертвите. После се зае с историята на нашата цивилизация; описваше жестокостите, кланетата, войните, кръстоносните походи, масовите убийства, показваше на табла и прожектирваше с епидиаскоп технологията на престъпленията,

различните древни и средновековни мъчения, а когато пристъпи към съвременността, шестнайсет прислужници му докараха на огъващи се под тежестта колички с фактографски материали; други прислужници, а може би по-скоро санитарни на ООП, оказваха с малки вертолетни първа помощ на припадащите слушатели на доклада, като подминаваха само мен, простодушно убедени, че потопа от кървава информация за земната цивилизация ни най-малко няма да ми навреди. А в действителност още по средата на изказването аз започнах, почти на границата на безумието, да се страхувам от самия себе си; като че ли в обкръжението на уродливите, чудновати същества аз бях единственото чудовище. Вече си мислех, че това обвинително слово никога няма да свърши, когато чух думите:

— А сега нека високоуважаемото събрание пристъпи към гласуване по предложението на тараканската делегация!

Залата замря в гробна тишина, ала нещо до мен се размърда. Моят тараканец стана и направи опит да отхвърли поне някои от обвиненията. Горкият! Той ме довърши окончателно, като се опита да убеди събранието, че човечеството почита неандерталците като свои достойни предци, измрели от само себе си; тубинецът обаче незабавно го елиминира с един точен, поставен директно към мен, въпрос: „Ако на Земята нарекат някого «неандерталец», това комплимент ли е или обида?“

Реших, че всичко е свършено, загубено завинаги, че ей сега ще се помъкна към Земята като натирено в колибката му куче, от чиито зъби са изтръгнали окървавено птиче. Но сред тихия шепот на залата председателстващият се наведе към микрофоните и каза:

— Давам думата на представителя на ериданската делегация.

Ериданецът беше дребен, сребристобял и издут като кълбообразна мъгла, осветен от косите лъчи на зимното слънце.

— Бих искал да попитам — рече той — кой ще плати началната членска вноска на земляните? Нима самите те? Тя никак не е малка, един милиард тона платина не е шега работа!

Амфитеатърът гръмна в гневен шум.

— Този въпрос ще се разгледа едва след евентуален положителен резултат от гласуването по предложението на тараканската делегация — обяви след кратко колебание председателстващият.

— Ваша Галактичност, позволете ми! — възрази ериданецът. — Осмелявам се да бъда на коренно различно мнение от вашето и затова ще подкрепя с редица доводи въпроса, който зададох. Започвам с труда на забележителния дорадски планетограф, хипердоктор Враграс, цитирайки откъс от него: „... планетите, на които животът не може да се зароди спонтанно, се отличават със следните характерни особености: А) катастрофални промени на климата в бързопроменлив ритъм (така наречения «цикъл пролет-лято-есен-зима») или още по-опасните продължителни периоди (ледниковите епохи); Б) наличие на големи собствени спътници, чието приливно влияние има смъртоносен характер; В) често проявяваща се петнистост на централната или матерната звезда — петната са източник на убийствена радиация; Г) количествено преобладаване на акваториите над територията на сушата; Д) постоянно околополюсно заледряване; Е) валежи от вода в течно или втвърдено състояние...“

— Моля за думата по процедурен въпрос! — скочи моят тараканец, сякаш воден от нова надежда. — Питам: делегацията на Еридан за нашето предложение ли ще гласува или против него?

— Ще гласувам в подкрепа на предложението — с една поправка, която ще представя на вниманието на високоуважаемото събрание — отвърна ериданецът, след което продължи: — Уважаеми колеги! На деветстотин и осемнайсетата сесия на Общото събрание разгледахме тук членството на расата на Трупоблудците Дупеглавци, които ни се представиха като „вечни свършени същества“, а бяха всъщност физически толкова неустойчиви, че съставът на делегацията им се смени петнайсет пъти, въпреки че сесията не продължи повече от осемстотин години. Когато стигнахме до биографията на расата, онези нещастници се оплетоха в противоречия, уверявайки почитаемото събрание колкото голословно, толкова и разпалено, че ги бил създал по свой образ и подобие някакъв Свършен творец, благодарение на което били безсмъртни по дух. Понеже се разбра, че тяхната планета отговаря на бионегативните условия на хипердоктор Враграс, плентарното заседание излъчи специална Следствена подкомисия, а тя от своя страна установи, че обсъжданата антиразумна раса е възникнала не в резултат на игра на природата, а е предизвикана от недостойното поведение на трети лица.

(„Какво говори той? Тихо! Лъжа! Махни това пипало, трупоядец такъв!“ — разнесе се буря от викове в залата.)

— Резултатите от работата на Следствената подкомисия — продължаваше ериданецът — бяха разгледани от поредната сесия на ООП, след което беше внесена поправка в точка втора от Хартата на обединените планети, която поправка гласи, както следва (той разгърна дълъг пергамент и зачете): „С настоящото се забраняват категорично всякакви действия за пораждање на живот на всички планети тип А, Б, В, Г и Д по Враграс, като същевременно се налага на ръководителите на изследователските експедиции и на командирите на корабите, които кацат на тези планети, да спазват най-строгo гореспоменатата забрана. Тя се отнася не само до съзнателните действия за пораждање на живот (посяване на водорасли, бактерии и тям подобни), но и до несъзнателното задействиуване на биоволюцията поради небрежност или разсеяност. Контрацептивната профилактика е продиктувана от най-добрите намерения на ООП, която си дава сметка за следните факти: първо, неблагоприятната естествена среда, в която се внасят зародиши на живот отвън, ще доведе в процеса на по-нататъшната еволюция до такива увреждания и дефекти, каквито никога не се срещат в процеса на естествената биогенеза; второ, при споменатите условия възникват видове, уродливи не само физически, но и обременени с най-тежки форми на духовно израждање, а ако все пак в подобни условия, както понякога се случва, се появяват що-годе разумни същества, съдбата им не е за завиждање. Достигайки първата степен на съзнание, те започват да търсят около себе си причините за възникването си, а като не ги открият там, объркани и отчаяни, се обръщат към безпътиците на поверията. Нещо повече, понеже при тях липсват нормално протичащите еволюционни процеси в Космоса, те смятат своя физически облик, колкото уродлив да е той, както и своя нисш начин на мислене за типични и нормални явления, очаквайки разумът да се проявява в цялата Вселена именно по същия начин. Точно затова, с искрена грижа за доброто и достойнството на живота като цяло, Общото събрание на ООП реши, че на онзи, който наруши настоящата, нововъведена в Хартата на ОП контрацептивна точка, ще бъдат налагани санкции съгласно съответните членове на Кодекса по междупланетно право.“

Ериданецът остави Хартата на ОП и вдигна нагоре грамадния том на Кодекса, който помощниците поставиха в пипалата му, а като отвори обемистата книга на съответното място, започна да чете със звучен глас:

— Том втори от Наказателния междупланетен кодекс, раздел осемнадесети, озаглавен „За планетния разврат“.

Член 212: Който оплоди естествено неплодна планета, се наказва със зазвездване от сто до хиляда и петстотин години, независимо от гражданската отговорност за нанесените на потърпевшите морални и материални щети.

Член 213: Който извърши визиранията в член 212 престъпления предумишлено, а именно предприеме предварително обмислени безнравствени действия, които биха довели до еволюция на особено дефектни форми на живот, будещи всеобщо отвращение и всеобщ ужас, се наказва със зазвездване до хиляда и петстотин години.

Член 214: Който оплоди неплодна планета вследствие небрежност и разсеяност или поради неизползуване на необходимите контрацептивни средства, се наказва със зазвездване до четиристотин години; ако е действувал, без да разбира напълно какви последици може да има постъпката му, наказанието може да се намали до сто години.

— Тук няма да изреждам — прибави ериданецът — наказанията за намеса в еволюционните процеси *in statu nascendi*^[1], тъй като те са извън обсъжданата тема. Ще подчертая обаче, че Кодексът предвижда материална отговорност на виновниците пред жертвите на планетния разврат; съответните раздели на Гражданския кодекс няма да чета, за да не отегчавам уважаемите делегати. Само ще добавя, че в каталога на телата, признати за неплодни както в смисъла на Враграс, така и на Хартата на обединените планети и на Наказателния планетен кодекс, на страница две хиляди шестстотин и осемнайсет, осемнайсети ред отдолу, фигурират следните небесни тела: Зембелия, Зезмай, Земя и Зизма...

Зяпнах, изпуснах пълномощното, а пред очите ми причерня. („Внимание — крещяха в залата, — слушайте! Кого обвинява той?! Долу! Да живее!“) Ако питате мен, мъчех се да се напъхам под банката.

— Уважаеми колеги! — гръмна гласът на представителя на Еридан, който захвърли на пода томовете на междупланетния кодекс. Изглежда, че ораторите в ООП имат особена слабост към този жест. — Не бива да се примиряваме с позорните постъпки на нарушителите на Хартата на обединените планети! Длъжни сме да заклеимяваме безотговорните елементи, зачеващи живот в неподходящи условия!

Ето, при нас дойдоха същества, които не си дават сметка нито за скверността на своето собствено съществуване, нито за това, как са възникнали! Те чукат на почтената врата на това високоуважаемо събрание и какво можем да им отговорим ние на всички тези развратняци, ужасняци, гнусотници, майцеядци, труполюбци, кретенци, кършещи своите ръце-неръце и падащи от краката-некраката си, когато разберат, че техният Съвършен творец е бил просто някакъв звезден моряк, излял върху скалите на мъртвата планета ферментиралата помия от ракетната кофа за боклук, придавайки на тези жалки зачатъци на живот свойства, които после ще ги направят посмешище за цялата Галактика! И как после да се защищават нещастниците, когато някой Катон ги обвини в позорна белтъчна лявопосочност!

(Залата закипя, устройството напразно удряше с все сила в плочата, наоколо се разнасяха кръсъци: „Позор! Долу! Да се накажат! За кого говори той?! Гледайте, гнусотникът целият тече!“.)

Аз наистина бях плувнал в пот. Ериданецът успя да издигне тенора си над общата врява и закрещя:

— Сега ще задам няколко заключителни въпроса на тараканската делегация! Нима не е истина, че едно време на мъртвата тогава планета е кацнал кораб с вашия флаг? Че поради авария на хладилниците част от хранителните му запаси са били развалени? Нима не е истина, че на този кораб са летели двама вакуумници, зачеркнати по-късно от всички регистри заради машинациите им с ресняците, и че тези мошеници, тези безпътни млечни безобразници са се наричали Бан и Пуг? Нима не е истина, че пияните Бан и Пуг не само замърсили беззащитната пустинна планета, ами им се прищяло и да аранжират на нея по престъпен и наказуем начин биологична еволюция, каквато светът дотогава не бил виждал? Нима не е истина, че тези двама тараканци съзнателно и предумишлено решили да превърнат Земята в люпилня на кошмарни чудовища, в космически

цирк, в паноптикум, в музей на ужасяващи експонати, които след време да станат посмешище за най-далечните мъглявини?! Нима не е истина, че онези двама негодници, лишени от всякакво чувство за приличие и морални задръжки, са излели върху скалите на мъртвата Земя шест бъчви гранясало желатиново лепило и два бидона с развалена албуминова паста; че към тази каша са добавили ферментирала рибоза, пентоза и левулоза; и сякаш тези пакости не били достатъчни, та те полели всичко с три големи лейки разтвор от плесенявали аминокиселини, след което разбъркали получената смес с лопатка за въглища, изкривена наляво, и с ръжен, също извит в тази страна, поради което всички белтъчини на бъдещите земни същества станали ЛЕВО-посочни?! Нима накрая не е истина, че Пуг, който по онова време страдал от силна хрема, подкокоросван от Бан, комуто пък било трудно да запази равновесие следствие злоупотребата със спиртни напитки, съвсем умишлено се изкихал в плазмения зародиш, заразявайки го със злокачествени вируси, като същевременно хихикал, че така вдъхва „божествен дух“ в нещастната еволюционна подкваса?! Нима не е истина, че онази левопосочност и злокачественост после са преминали във всички земни организми и се срещат у тях и до днес, от което нещастните представители на расата *Artefactum Abhorrens* нарекли себе си *Homo sapiens*, сигурен съм, единствено от простодушна наивност страдат? Нима не е най-накрая истина, че тараканците са длъжни не само да заплатят началната вноска за членство вместо земляните в размер на един милиард тона благороден метал, но че също така са длъжни да плащат на нещастните жертви на планетния разврат КОСМИЧЕСКА ИЗДРЪЖКА?!

След тези думи на ериданеца амфитеатърът се превърна в истински пандемониум. Наведох се — из въздуха се носеха във всички посоки папки, томове от Кодекса по междупланетно право и дори вещественни доказателства — силно ръждявали лейки, бидони и ръжени, кой знае как попаднали тук; възможно е находчивите ериданци, имащи зъб на тараканците, да са правели от незапомнени времена археологически разкопки на Земята и да са събирали доказателства за тяхната вина, старателно подреждайки ги на борда на своите летящи чинии; не можех да взема отношение по въпроса, тъй като наоколо всички подскачаха и размахваха смукала и пипала, а моят тараканец, ужасно възмутен, скочи от мястото си и закрепя нещо,

което потъна в общата врява. Аз сякаш бях потънал на дъното ѝ с едина-единствена мисъл в главата: не можех да забравя онова предумишлено кихане, от което бяхме заченати.

Внезапно някой болезнено ме дръпна за косата. Изохках — беше тараканецът, който искаше да демонстрира, че земната еволюция ме е произвела солидно и че не заслужавам да бъда наричан нищожество, слепено как да е от гнили отпадъци; и току ме удряше по главата с тежкото си смукало... Като усещах, че се разделям с живота, все по-слабо се съпротивлявах, ритнах няколко пъти в агония... и паднах на възглавницата. Още не свързвал се окончателно, скочих, седнах в леглото и заопипвах врата, гърдите, главата си, убеждавайки се, че всичко преживяно неотдавна е само кошмарен сън. Отдъхнах си с облекчение, но после започнаха да ме гризат съмнения. Повтарях си: „Лош сън — хубав ден“, но и това не помогна. Най-накрая, за да разсея мрачните мисли, които ме бяха налегнали, заминах при леля си на Луната. Все пак едва ли осемминутното пътуване с планетобуса, чиято спирка е точно пред къщата ми, може да се нарече „осмо звездно пътешествие“; мисля, че преживяното насън пътешествие, в което изстрадах толкова много заради греховете на човечеството, по заслужава това име.

[1] В момента на зараждането (лат.). Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Денят се очертаваше от лош по-лош. Откакто дадох прислужника си на ремонт, живеех сред все по-невероятна бъркотия. Нищо не можех да намеря. В колекцията от метеорити се бяха завъдили мишки и бяха нагризали най-красивия хондрит.

Докато си запарвах кафе, млякото изкипя. Онзи електрически глупак беше забутал някъде парцалите заедно с носните кърпи. Трябваше да го дам на генерален ремонт още когато започна да ми маже обувките с боя отвътре. Използувах като парцал един стар парашут, качих се горе, избърсах праха от метеоритите и заложих капана. Всички експонати съм събирал сам. Никак не е трудно: заобикаляш метеорита отзад и го хващаш в сакчето.

Изведнъж си спомних за филийките и хукнах надолу.

Естествено, бяха станали на въглен. Изхвърлих ги в мивката. Веднага се запуши. Махнах с ръка и погледнах в пощенската кутия.

Беше пълна с обичайната сутрешна поща. Две покани за участие в конгреси някъде из провинциалните дупки на мъглявината Рак, рекламни проспекти за препарат за полиране на ракети, новият брой на „Ракетен пътешественик“ — нищо интересно. Последният плик беше тъмен и дебел, с пет печата. Претеглих го на длан и го отворих.

„Тайният пълномощник по въпросите на Карелирия има удоволствието да покани г-н Ййон Тихи на заседанието, което ще се проведе на 16 т.м. в 17,30 часа в малката зала на Ламбретанума. Вход само с покани, след облъчване.

Молим за пълна дискретност.“

Нечетлив подпис, печат
и втори червен печат, по диагонал:

ВЪПРОС ОТ КОСМИЧЕСКА ВАЖНОСТ.
СЕКРЕТНО!!!

„Е, най-сетне нещо интересно!“ — помислих си. Карелирия, Карелирия... Името ми беше познато, само че откъде? Погледнах в *Космическата енциклопедия*. Имаше само Картулания и Керсемпилия. Ама че работа! В *Алманаха* също нямаше нищо под този термин. Да, това беше наистина интересно. Без съмнение секретна планета. „Това ми харесва“ — измърморих и започнах да се обличам. Часът беше едва десет, но трябваше да направя корекция за отсъстващия прислужник. Лесно открих чорапите си в хладилника и тъкмо си рекох, че ще мога да разгадая неведомите мисловни пътища на регулирания електронен мозък, когато се изправих пред твърде деликатен проблем — панталоните ми ги нямаше никакви. Никъде. В гардероба висяха само сака. Търсих из цялата къща, дори ракетата претършувах. Нищо. Само установих, че този разбрицан тъпак е изпил до капка смазочното масло, скътано в мазето. Скоро трябва да го е изсмукал, защото преди една седмица броих кутиите и всички бяха пълни. Така се ядосах, че сериозно се замислих дали да не го предам за претопяване. Сутрин го мързеше да става рано и от месеци насам всяка вечер си запушваше ушите с восък. Можех да звъня на провала. Оправдаваше се с разсеяност. Заплашвах го, че ще му отвинтя ходилата, но той пет пари не даваше.

Знаеше, че ми е нужен. Разделих дома на квадрати по системата на Пинкертън и пристъпих към такова дирене, сякаш търсех игла. Най-после открих една разписка от химическото чистене. Негодникът беше дал на чистене всичките ми панталони. Но какво е станало с онези, които носех вчера? Изобщо не можах да си спомня. Така стана време за обяд. Нямаше смисъл да отварям хладилника — освен чорапите в него имаше само хартия за писма. Отчаях се. Накрая извадих от ракетата скафандъра, облякох го и отидох до най-близкия магазин. На улицата хората се оглеждаха подире ми, но аз си купих два панталона — единия сив, а другия черен, върнах се у дома все така в скафандър, преоблякох се и зъл като куче, отидох в китайския ресторант. Изядох каквото ми дадоха, поукротих гнева си с бутилка мозелско вино и един поглед към часовника ми напомни, че е пет часът. Целият ми ден пропадна.

Пред Ламбретанума нямаше нито вертолети, нито коли, нито дори ракети — нищо. „Чак дотам ли?“ — учудих се. Минах през просторната градина с гергини към главния вход. Дълго не ми

отваряха. Най-накрая се отвори окото на шпионката, невидим поглед ме прецени, след което вратата се откряна само толкова, че да вляза.

— Господин Тихи — каза в джобния микрофон човекът, който ми отвори. — Заповядайте горе — обърна се той към мен. — Вратата вляво. Вече ви чакат.

Горе цареше приятен хлад. Влязох в малка зала и огледах присъстващите. Освен двамата зад масата на президиума, които никога не бях виждал, на кадифените кресла седеше цветът на космографията. Забелязах професор Гаргараг и неговите асистенти. Кимнах на присъстващите и седнах отзад. Единият от мъжете в президиума, висок, с побелели слепоочия, извади от чекмеджето гумено звънце и беззвучно иззвъня с него. „Просто невидана предпазливост“ — помислих си.

— Господа ректори, декани, професори, доценти и ти, уважаеми Ийон Тихи — започна мъжът с побелелите слепоочия, ставайки прав, — като пълномощник по най-секретните въпроси откривам специалното заседание, посветено на Карелирия. Давам думата на тайния съветник Ксафириус.

От първия ред стана дебел, плещест мъж с млечнобели коси, изкачи се на подиума, леко се поклони и започна без предисловия:

— Господа! Преди около шестдесет години от йокохамския планетодром излетя „Божидар II“, товарен кораб на Млечната компания. Под командването на прочутия астронавт Астроценти Поапо този кораб превозваше дребни продоволствени стоки за Арекландрия, планета гама от Орион. За последен път корабът е бил забелязан от галактичния фар в околностите на Цербер. След това той изчезна безследно. Мина една година и застрахователното дружество Секюритас Космика, съкратено СЕКОС, изплати пълно обезщетение за изчезналия кораб. Около две седмици по-късно радиолобител от Нова Гвинея уловил радиограма със следното съдържание.

Ораторът вдигна от масата едно листче и прочете:

КАЛКУЛОВОСИАЛ ПОЛУДИСИАЛ ПОМОСИАНК
БОЖИВСИО

— Тук, господа, се налагат някои подробности, необходими за по-нататъшното разбиране на проблема. Въпросният радиолобител беше новак и освен това пелтек. По навик, а също, както бихме могли да предположим — поради неквалифицираност той е преиначил телеграмата, която според направената от специалистите на Галактокод реконструкция е имала следното съдържание: „Калкулаторът полудя помощ Божидар.“ Въз основа на този текст специалистите допуснаха, че става дума за рядък случай на бунт в безвъздушно пространство, и то бунт на бордовия Калкулатор. След получаване на обезщетението собствениците на кораба не можеха да имат претенции за изчезналия кораб, защото правата на собственост, включително и върху стоката, бяха преминали към СЕКОС, така че дружеството ангажира агенцията на Пинкертън в лицето на Абстрахази и Мнемоний Пинкертън за необходимите издирвания. Извършеното от тези опитни детективи разследване показва, че Калкулаторът на „Божидар“ (модел, едно време оборудван луксозно, но при последното пътуване вече в напреднала възраст) от известно време се е оплаквал от един член на екипажа. Този ракетчик, някой си Симилеон Гитертон, дразнел мозъка по най-различни начини — понижавал изходното му напрежение, чукал го по лампите, подигравал му се и дори го наричал с обидни думи като „раздрънкана тенекия“ и „жичков тъпанар“. Гитертон отрече всичко, твърдейки, че на Калкулатора просто му се привиждат някои неща, както се случва понякога с електронните мозъци на преклонна възраст. Впрочем, господа, този аспект на въпроса ще разгледа след малко професор Гаргараг.

И през следващите десет години корабът не беше намерен. Но след това агентите на Пинкертън, които продължаваха да разследват тайнственото изчезване на „Божидар“, научиха, че пред ресторанта, на хотел „Галакс“ седи някакъв полупобъркан, недъгав просяк, който пее за една престранна история и се представя за Астроценти Поапо, бившия командир на кораба. Този извънредно запуснат старец наистина твърдял, че е Астроценти Поапо, и не само че не бил с всичкия си, но си бил загубил и говора — можел само да пее. Хората на Пинкертън търпеливо го разпитвали и той им изпял за невероятната история как на кораба станало нещо странно и той бил изхвърлен само с един скафандър на гърба и заедно с шепа верни астронавти трябвало да се върне от андромедската мъглявина до Земята пеша. Това

продължило двеста години. Пътувал — уж — с метеори, носещи се в неговата посока, на ракетостоп, а малка част от пътя изминал с Лумеон, една безлюдна космическа сонда, летяща към Земята със скорост, близка до скоростта на светлината. Летял, обкращил сондата, и заплатил за това пътуване (според собствените му думи) със загуба на говора си, но затова пък се подмладил с много години благодарение на известното скъсяване на времето за телата, движещи се със скорост, близка до скоростта на светлината.

Такъв бил разказът, по-скоро лебедовата песен на стареца. За събитията на борда на „Божидар“ и дума не промърморил — едва като монтирали микрофони край мястото, където седял до входа на хотела, агентите на Пинкертън записали куплетите, които старият просяк си припявал; в няколко той проклинал ужасно сметалото, обявило се за Архипанкратор на всекосмическото съществуване. Пинкертън заключил, че телеграмата е била прочетена правилно и полуделият Калкулатор се е отървал от всички хора на борда.

Пет години по-късно корабът „Мегастер“ на Метагалактологичния институт направи откритие, разкриващо нови подробности. Той забелязал да кръжи около неизследвана планета на Прочион ръждясал корпус, който приличал на изчезналия „Божидар“. Горивото на „Мегастер“ било на свършване и на връщане той не кацнал на планетата, а само съобщи за нея на Земята по радиото. Тогава беше изпратен малкият патрулен кораб „Деукрон“, който изследва околностите на Прочион и откри останки от ракета, която наистина се оказа някогашният „Божидар“. „Деукрон“ телеграфира, че тя е в ужасно състояние, демонтирани са всички съоръжения, прегради, палуби, вътрешни стени, люкове — до последното винтче, така че около планетата лети само празен, изтърбушен корпус. Понататъшните наблюдения, направени от екипажа на „Деукрон“, показаха, че разбунтувалият се Калкулатор на „Божидар“ е решил да се засели на планетата на Прочион, заграбвайки цялото оборудване на „Божидар“, за да се инсталира по-удобно на нея. Във връзка с това в нашия отдел бяха открити съответни папки с надпис „КАРЕЛИРИЯ“, съкратено от „Калкулатор, реликти, ревандикация^[1]“.

Както показаха по-сетнешните проучвания, Калкулаторът се настанил на планетата и се размножил там, произвеждайки голям брой работи, над които упражнявал абсолютна власт. Понеже Карелирия е

разположена в сферата на влияние на Процион и неговите мелманлити, която разумна раса поддържа добросъседски отношения със Земята, не искахме да се намесваме брутално и оставихме за известно време на мира Карелирия и основаната на нея колония от роботи, известна в документацията на отдела с наименованието КАЛКОРОБ. Но тогава СЕКОС подаде иск за ревандикация, твърдейки, че както Калкулаторът, така и всички негови роботи са, юридически погледнато, собственост на Застрахователното дружество. Обърнахме се към мелманлитите. Те отговориха, че според тях Калкулаторът е създал не колония, а държава, наричана от жителите ѝ Великолепия, а мелманлитското правителство, макар и да не е признало тази държава де юре и да не е осъществило размяна на дипломатически представители, вече е признало де факто съществуването на този обществен организъм и не се чувствава компетентно да въвежда каквито и да било промени в тази насока. Известно време роботите вегетираха спокойно на планетата и не проявяваха агресивност към Земята. Разбира се, нашият отдел споделяше мнението, че не бива да изпускаме тази работа от ръцете си, защото това би било проява на лекомислие, и затова изпратихме на Карелирия няколко наши хора, преоблечени като роботи, тъй като младият национализъм на КАЛКОРОБ се проявяваше в необяснима омраза към всичко човешко. Карелирският печат непрекъснато повтаряше, че ние сме гнусни търговци на роби и незаконни експлоататори на невинните роботи. И така, всички преговори, водени в интерес на дружеството СЕКОС и в името на принципите на взаимното равенство и разбирателство, се провалиха, защото дори нашите най-скромни искания — Калкулаторът да върне на дружеството себе си и роботите — бяха приети с обидно мълчание.

— Господа — повиши глас ораторът, — за съжаление събитията не се развиха така, както очаквахме. След като изпратиха няколко радиोगрами, нашите хора на Карелирия замлъкнаха. Изпратихме нови и историята се повтори. След първото шифровано съобщение, че са се приземили благополучно, те не даваха никакви признаци на живот. Оттогава, през изминалите девет години, ние сме пратили на Карелирия общо две хиляди седемстотин осемдесет и шест агенти и нито един от тях не се е завърнал, нито се е обадил! Заедно с усъвършенствуването на контраразузнаването на роботите се появиха

и други, не по-малко тревожни факти. А именно — печатът на Карелирия ни атакува все по-яростно. Печатниците на роботите размножават в масови тиражи предназначени за земните работи брошури и позиви, в които хората, представени като електропияници и негодници, се наричат с обидни думи; така например в официалните изказвания ни наричат слепеняци, а човечеството — кал. Обърнахме се с меморандум към правителството на Процион, ала то потвърди предишните си изявления за ненамеса и всички наши старания да ги убедим в опасните последици от тази неутрална, а всъщност — щраусова политика, не дадоха резултат. Само ни беше обърнато внимание върху факта, че роботите са наше производство, ерго, ние сме отговорни за всички техни безобразия. От друга страна, Процион категорично не желае да се изпращат наказателни експедиции, нито да се експроприират насилствено Калкулаторът и неговите поданици. При възникналото положение свикахме настоящото събрание. За да разберете, господа, колко сериозно е положението, ще добавя, че само преди месец „Електронен куриер“, официалният орган на Калкулатора, помести статия, в която се обливаше с помия цялото еволюционно дърво на човека и се изразяваха претенции Земята да бъде присъединена към Карелирия, понеже роботите — съгласно изложените съображения — са по-висш стадий на развитие от живите същества. С това завършвам и давам думата на професор Гаргараг.

Превит под тежестта на годините, прочутият специалист по електронна психиатрия се изкачи с усилие до катедрата.

— Господа! — изрече той с треперлив, макар и силен, старчески глас. — Отдавна е известно, че не е достатъчно да се създават електронни мозъци, необходимо е те да се възпитават. Съдбата на електронния мозък не е лека. Непрекъснатата работа, сложни изчисления, грубо отношение и безвкусни шеги от страна на обслужващия персонал — ето на какво е изложен този безкрайно деликатен по природа апарат. Нищо чудно, че се стига до униние, къси съединения, неведнъж предизвикани от пристъпи за самоубийство. Неотдавна имах в моята клиника такъв случай. В мозъка беше настъпило раздвояване на съзнанието: *dichotomia profunda psychogenes electrocutiva alternans*. Той сам си пишеше нежни писма, наричайки се в тях „бобинчица“, „телченце“, „лампинка“ — категорично доказателство до каква степен е имал нужда от нежност и сърдечно,

топло отношение. Серията електрошокове и продължителният отдих му възвърнаха здравето. Или да вземем например синдрома, господа. Електронният мозък не е шевна машина, с която може да се забиват гвоздеи в стената. Той е разумно същество, разбиращо всичко, което става около него, и затова често в минути на космическа опасност започва да се тресе заедно с целия кораб така, че хората едва се задържат прави на палубата.

Това не се харесва на някои брутални натури. Те довеждат мозъка до крайност. Електронният мозък изпитва към нас най-добри чувства, господа, обаче издръжливостта на проводниците и лампите също си има граница. Само поради непрестанните преследвания от страна на капитана, който се оказа закоравял пияница, електронният мозък на Греноби, използван за изчисляване поправките на курса, в остър пристъп на раздразнение се обяви за дистанционно дете на Великата Андромеда и наследствен император на Мурвиклаудрия. Подложен на лечение в нашето заведение, той се укроти, дойде на себе си и сега е вече почти нормален. Има, естествено, и по-тежки случаи. Така например един университетски мозък, влюбил се в жената на професора по математика, беше започнал от ревност да фалшифицира всички изчисления; това продължи, докато математикът не изпадна в депресия, убеден, че не може да събира. Но за оправдание на този мозък трябва да поясня, че жената на математика системно го бе съблазнявала, давайки му да сумира сметките за купеното най-интимно нейно бельо. Случаят, за който току-що ви разказах, ми припомни друг — за големия бордов мозък на „Панкратий“, който в резултат на късо съединение се беше свързал с останалите мозъци на кораба и в необуздан стремеж към разрастване, така наречената „електродинамична гигантофилия“, бе опразнил склада с резервни части, за да стовари след това екипажа на скалистата Мирозения, а сам да скочи в океана на Алантропия и да се обяви за патриарх на нейните гигантски гущери. Докато пристигнем на тази планета с успокоителното, той си беше изгорил в пристъп на бяс всичките лампи, защото гущерите не искали да го слушат. Наистина и този път се оказа, че вторият щурман на „Панкратий“, известен космически мошеник, е обрал на карти нещастния мозък, играейки с белязани карти. Но случаят с Калкулатора е изключителен, господа. Имаме явни симптоми на заболявания като *gigantomania ferrogenes acuta*, *paranoia*

misanthropica persecutoria, polyplasia panelectropsychica debilitativa gravissima и най-сетне на necrofilia, thanatofilia и necromantia. Господа! Налага се да изложи още един факт с важно значение за разбирането на обсъждания случай. Освен дребните потребителски стоки за Процион корабът „Божидар“ превозваше на борда си няколко контейнера със синтетична живачна памет за Млечния университет във Фомалгаут, които съдържаха информация от областите на архаичната лексикология и психопатологията. Може да се допусне, че при разрастването си Калкулаторът е погълнал и тези контейнери. Така е усвоил всичко, свързано с историята на Джек Изкормвача и удушвача от Глумспик, с биографията на Захер-Мазох, мемоарите на маркиз Дьо Сад, протоколите на сектата на флагелантите от Пирпинакт, оригиналите на книгата на Мърмърополус „Кол в разреза на вековете“, както и прочутото библиофилско издание от библиотеката в Аберкромб „Намушкване“ от обезглавения през 1673 година в Лондон Хепсодор, известен под прозвището Бебешко герданче. Усвоил е също оригиналното произведение на Яницк Пидва „Малка лаборатория за изтезания“ и „Душитба, коситба и стрелба“ от същия автор, както и уникалното, единствено по рода си „Маслено меню“, предсмъртното творение на амаgoneца О. Галвинари. В същите фатални контейнери се намираха и дешифрираните по каменни плочки протоколи на канибалската секция от Съюза на неандерталските писатели, и „Размишления на бесилката“ от виконт Дьо Крампфузе. Като прибавя, че там имаше и такива творби като „Идеалното убийство“, „Тайната на черния труп“ и „АБ на убийството“ от Агата Кристи, то можете да си представите, господа, какво страшно влияние е оказала цялата тази литература върху иначе невинната същност на Калкулатора.

Нали ние се стараем, доколкото е възможно, да държим електронните мозъци в неведение за отвратителните черти на човека. Сега, когато околностите на Процион са заселени с желязното потомство на една машина, натъпкана с историята на земната дегенерация, патология престъпност, със съжаление трябва да признаем, че в този случай електропсихиатрията е свършено безсилна. Нищо повече не мога да кажа.

И сред всеобщото глухо мълчание съкрушеният старец слезе от подиума. Вдигнах ръка. Председателстващият ме погледна с изненада, но след кратко колебание ми даде думата.

— Господа! — започнах аз, като станах от мястото си. — Виждам, че въпросът е сериозен. Неговите мащаби можах да оценя едва след проникновените слова на професор Гаргараг. Бих искал с настоящите свои думи да направя едно предложение на присъстващите. Аз съм готов да отида сам в зоната на Процион, да проверя какво става там, да открия тайната на изчезването на хилядите ваши хора, както и да допринеса според силите си за мирното разрешаване на назряващия конфликт. Давам си сметка, че този проблем е най-трудният от всички, с които съм се сблъсквал досега, обаче има моменти, когато трябва да се действа, без да се изчисляват шансовете за успех. Така че, господа...

Следващите ми думи потънаха в буря от ръкопляскания. Ще прескоча онова, което стана по-нататък на събранието, тъй като то напомняше масови овации в моя чест. Комисията и присъстващите на заседанието ми дадоха всички възможни пълномощия. На другия ден проведох разговор с ръководителя на отдела за Процион и едновременно началник на космическото разузнаване — съветника Малинграут.

— Още днес ли искате да излетите? — попита той. — Чудесно. Но не с вашата ракета, Тихи. Невъзможно е. За тази цел ние използваме специални ракети.

— Защо? Моята ще свърши работа.

— Не се съмнявам в съвършенството на вашата ракета, но работата е в камуфлажа. Ще полетите с друга ракета, която външно прилича на всичко друго, само не на ракета. В случая ще бъде... впрочем сам ще видите. Ще се наложи да кацнете през нощта...

— Как така през нощта? Нали огнената струя ще ме издаде?

— За това досега не сме помисляли — призна той, видимо загрижен.

— Добре, ще се оправя някак — казах. — Маскиран ли ще пътувам?

— Да. Тъй ще е най-добре. Нашите специалисти ще се погрижат за вас. Вече ни чакат. Заповядайте, оттук...

По един секретен коридор ме заведоха в стая, напомняща малка операционна зала. Там с мен се заеха четирима души. След час, когато ме поставиха пред огледалото, не можах да се позная. Обкован в

ламарина, с квадратни рамене и също така глава, със стъклени визьори вместо очи, аз приличах на най-обикновен робот.

— Господин Тихи — обърна се към мен шефът на гримьорната, — не забравяйте няколко важни неща. Първо, не трябва да дишате...

— Вие май нещо не сте в ред! — отсякох. — Как да не дишам! Нали ще се задуша!

— Не ме разбрахте. Разбира се, че ще си дишате, но тихо. Никакви въздишки, никакво сумтене, никакво дълбоко поемане на дъх! Всичко трябва да се прави безшумно. А, не дай си боже, да кихнете! Свършено е с вас.

— Ясно. Какво още?

— За четене по пътя ще получите комплект годишни течения на „Електронен куриер“ и на опозиционния вестник „Гласът на вакуума“.

— Ама те и опозиция ли имат?

— Да, но и тя се ръководи от Калкулатора. Професор Млясграк предполага, че освен електронно той има и политическо раздвояване на съзнанието. Значи, разбрахме се — никакво ядене, никакво хрупане на бонбони. Ще ядете само нощем, ей през този отвор тук; като пхнете ключето — бравата е вертхаймовска, — капачето ще се отвори, ето, виждате ли? Само гледайте да не загубите ключа, ще умрете от гладна смърт.

— Прав сте, роботите не ядат.

— По обясними причини нямаме по-подробни сведения за техните обичаи. Прочетете внимателно кратките обяви и бележки във вестниците им, обикновено те са много полезни. А когато там разговаряте с някого, не стойте прекалено близо до събеседника си, за да не може той да погледне през мрежата на микрофона вътре във вас. Най-добре ще бъде постоянно да боядисвате в черно зъбите си, ето ви кутийка с къна. И не забравяйте демонстративно да смазвате всичките си шарнири, всяка сутрин всички работи правят така. Не прекалявайте, ако поскърцвате малко, това само ще направи добро впечатление. Е, това е май всичко... Не, само това липсваше, така ли ще излезете на улицата? Ето тук има таен изход...

Той натисна една книга в библиотеката и част от стената се отдръпна. Страхотно дрънчейки, слязох по тясната стълбичка на двора, където видях товарен вертолет. След час се приземихме на секретния

космодрум. До обикновените ракети на бетона стоеше кръгъл като кула житен хамбар.

— За бога, това ли наричате вие ракета? — казах на придружаващия ме офицер от секретния отдел.

— Да. Всичко, което може да ви дотрябва — шифри, кодове, радиостанция, вестници, храна и разни дреболии, вече е натоварено. А също и една голяма горелка.

— Горелка ли?

— За разрязване на огнеупорни каси... вместо оръжие. Но ще я използвате само в краен случай! А сега на добър път! — рече любезно офицерът.

Не можах да му стисна човешки ръката, защото моята беше обкована в желязна ръкавица. Влязох през вратата в хамбара. Отвътре той си беше най-обикновена ракета. Много ми се щеше да се измъкна от желязната кутия, но специалистите ме бяха предупредили, че по-добре ще бъде да свикна по пътя с нейната тежест.

Пуснах реактора, стартирах и поех по курса, след което — не без трудности — обядвах. Налагаше се ужасно да си извивам главата, но и тогава устата ми не идваше право пред дупката, та се наложи да си помогна с обувалката. После седнах в хамака и се заех с роботския печат. Ето няколко заглавия, които ми се набиха в очи:

БЕАТИФИКАЦИЯ НА СВЕТИ ЕЛЕКТРИЦИЙ

КРАЙ ЩЕ СЛОЖИМ НА ВРАЖЕСКИТЕ

ПОСЕГАТЕЛСТВА НА СЛЕПЕНЯЦИТЕ

БЕЗРЕДИЦИ НА СТАДИОНА

СЛЕПЕНЯК В ОКОВИ

Речниковият състав и синтаксисът ме удивиха, ала веднага си припомних какво каза професор Гаргараг за речниците с архаичен език

на борда на „Божидар“. Вече знаех, че роботите наричат хората слепеняци. А себе си смятат за великолепници.

Прочетох последната бележка — за слепеняка в окови.

„Двамина алебардисти на Негова Индуктивност в третия сутрешен звън заловиха слепеняк-шпионин, който в странноприемницата на вел. Мремран убежище, мерзавецът му, търсел. Верен слуга на Негова Индуктивност, вел. Мремран градската Алебардиния уведоми. Вражеският шпионин, с вдигнато забрало за позор, при викове за мъст в тюрмата Калефаострум бе заведен и там биде в килия хвърлен. Съдия Туртран II Семперитите неговото дело разгледа.“

„Като начало не е зле“ — помислих си аз и се върнах към колоната под заглавие „Безредици на стадиона“.

Съзерцателите на ритнитопковия турнир напускаха вече търчилицето, когато Гирлай III топката на Туртукур предавайки, така го прибулдожи, че фактура на пищяла от играта го изключи. Ритнитопковците, видели премията си загубена, към кассата се втурнаха и кассиера здравата намачкаха. Патрул от крайградската Алебардиния осем смутители на реда, с камъни натъпкани за тежест, в рова пусна. Кога край на тези пертурбации ще бъде сложен, квиетливите съзерцатели градската управа най-покорно квестионират?

От речника научих, че квиетливи значи спокойни, от *quietas, quietatis* — спокойствие, че квестионирам значи питам, а търчилицето е нещо като футболно игрище, на което великолепниците играят своя футбол с отлята оловна топка. Изучавах упорито вестниците, тъй като преди старта в отдела ми набиваха в главата, че трябва да се запозная подробно с обичаите и живота на великолепниците, вече дори в мислите си ги наричах така — да нарека някого робот не само би било обида, но и веднага биха ме разкрили.

Затова прочетох една след друга статиите „Шест начина да станем съвършени великолепници“, „Аудиенция на Магистър Грегатуриан“, „Как върви ремонтът в оръжейническия цех тази

година“, „Поклонения достойни на великолепническите планетници за охлаждане на лампите“ — но още по-странни бяха обявите. Малко неща разбрах.

АРМЕЛАДОРА VI, РЕЗБАР ЗНАМЕНИТИ
освежаване гардероб, изчукване отвори, перфекциониране панти, тоже in extremis^[2], тарифа ниска.

WONAX, средство против ръждясване, ръждавки, ръждамък, ръждинни, ръждинки и ръждавирки — навсякъде ще намериш.

OLEUM PURISSIMUM PRO CAPITE^[3] — за да не ти пречи на мисленето скърцащата шия!!

Някои обяви изобщо не можах да разбера. Ето например тези: Буйни! Туловища игрови до насита! Размери всякакви. С препоръка инструментариум достъпен на място. Тармодрала VIII.

НА МЕРАКЛИЯ cubiculum^[4] панкраторна^[5] с амфигнайс под наем. Перкоратора XXV.

А имаше и такива, от които косата ми се изправяше под желязната ШАПКА:

КОМПЛЕКС „ГОМОРИУМ“ ОТВАРЯ ШИРОКО
ВРАТИТЕ СИ ОТ ДНЕС! В РЕСТОРАНТА НЕВИЖДАНИ
ЛАКОМСТВА ЗА ЧРЕВОУГОДНИЦИ!!

ДЕЦА СЛЕПЕНЯШКИ, ЖИВОТНИ — ПО СТАИТЕ
И ЗА ВКЪЩИ!!!

Блъсках си главата над загадъчните текстове, но време имах, пътуването щеше да трае почти цяла година.

В „Гласът на вакуума“ обявите бяха още повече.

ТРОШАТНИЦИ, САТЪРИЕРИ, ВРАТНИ НОЖИЦИ,
ОСТРИ КОЛОВЕ, КОЛЧЕТА ВЕЖЛИВИ предлага
ГРЕМОНТОРИУС, ФИДРИКАКС LVI.

ПИРОМАНИАЦИ!!! Новите, напоени със скално
масло факли Абракердела са НЕУГАСИМИ!!!

ЗА УДУШВАЧ-АМАТЪОР дечица слепеняшки
ревливи, говорящи, с почитване, тоже ноктоизмъквачка
квещена, малко използвана, евтино.

ГОСПОДА И ГОСПОЖИ ВЕЛИКОЛЕПНИЦИ —
ГАСТРОКОЛОВЕ, гръбнакомъчници, мъчикрайници
ПОЛУЧИХМЕ!!!, Каркаруана XI.

Като се начетох до насита с тези обяви, започнах да разбирам каква съдба е сполетяла разузнавачите доброволци от Втори отдел. Ще излъжа, ако кажа, че кацнах на планетата с много щастливо изражение. Направих го през нощта, като предварително угасих двигателите, доколкото можах. С планиращ полет се приземих сред високи планини и като поразмислих, прикрих ракетата с насечени клони. Специалистите от Втори отдел не си бяха размърдали особено мозъка — този хамбар беше най-малкото неуместен за планета на роботите. Напъхах в желязната си броня хранителни запаси, колкото се побраха, и тръгнах към града, който се виждаше отдалече благодарение на електрическото сияние над него. Няколко пъти се спирах, за да наместя консервите със сардини, защото тракаха страхотно в мен. Вървах все напред и изведнъж нещо ме препъна. Паднах с адски грохот, пронизан

от светкавична мисъл: „Нима? Толкова бързо?!“ Наоколо нямаше жива, тоест електронна душа. За всеки случай извадих оръжието си — горелка, каквато употребяват касоразбивачите, и малка отвертка. Пипнешком изследвах обкръжението си: заобикаляха ме железни туловища, парчета от стари автомати. Намирах се в изоставено гробище. Продължих. Препъвах се и се учудвах колко голямо е това гробище — простираше се най-малко на една миля. В мрака, който далечното сияние не разпръскваше, неочаквано забелязах два четириноги силуета. В инструкцията не се говореше нищо за животни на планетата. Други две четириноги фигури се приближиха до първите. Направих непредпазливо движение, корпусът ми издрънча и тъмните силуети хукнаха в тъмнината.

След инцидента удвоих предпазливостта си. Реших, че едва ли сега е най-подходящото време за влизане в града — късен нощен час, пусти улици; с появяването си можех да привлека нечие внимание. Затова се изтегнах в крайпътната канавка и търпеливо зачаках разсъмването, гризейки бисквити. Знаех, че до следващата нощ троха нямаше да сложа в устата си.

Щом се развидели, навлязох в предградията. Никого не видях. На близката ограда висеше голям афиш, очевидно стар, с размити бои. Приближих се:

ОБЯВЛЕНИЕ

На градската управа е знайно, че слепеняшката гнусотия в наште редици на истински великолепници да се промъкне се старай. Който слепеняка види ил персона някоя приема за подозрителна, немедленно е длъжен в своята Алебардиния да донесе. Всякое соучастничество и помагателство с развинтване *in saecula saeculorum*^[6] се наказва. За глава слепеняшка премия от 1000 ферклоа се установява.

Продължих нататък. Предградията не бяха особено привлекателни на вид. През мизерните, полуразядени от ръжда бараки

бяха насядали работи и играеха на ези-тура. От време на време някои се сбиваха с такъв грохот, сякаш артилерийски огън обстрелваше склад с железни бурета. Скоро стигнах до спирка на градското метро. Дойде полупразен вагон, в който се качих. Ватманът беше неразделна част от двигателя, ръката му беше завинтена към дръжката. Кондукторът пък беше завинтен към входа. Той изпълняваше и ролята на врата; движеше се на панти. Дадох му монета от тези, с които ме бяха запасили в Отдела, и седнах с ужасно скърцане. В центъра слязох и тръгнах уж безцелно. Срецах все повече алебардисти, вървяха в групички по двама или трима по средата на улицата. Забелязах опряна до една стена алебарда, грабнах я и замарширувах напред, обаче някому можеше да направи впечатление, че съм сам, та се възползвах от това, че единият от групата пред мен се отби в някакъв вход, да си оправи смъкващата се мунициция, и се присъединих към останалите двама. Идеалната прилика на всички работи в случая беше в моя полза. Известно време другарите ми мълчаха, а после единият се обади:

— Кога ще видим лавка, Бребрание? Скучая и с елелектророзка с огромно удоволствие бих поиграл.

— Какво говориш — отвърна другият, — милостиви господарю, къде ти с наште тънички кесии!

Така обиколихме целия център на града. Оглеждах се зорко, по пътя забелязах два ресторанта, пред които бяха струпани камари от алебарди. Но не попитах нищо. Краката вече здравата ме боляха, в напечената от слънцето желязна броня ми беше задушно, а да не говорим как ме сърбеше носът от ръждивия прах. Уплаших се да не кихна и рекох незабелязано да се отдалеча, но и двамата се развикаха:

— Хей братле! Къде отиваш? Да не искаш началството цивката ти да размаже? Пощуря ли?

— Ами тъй да приседна малко исках — отговорих аз.

— Да приседнеш? Да не ти е някоя бобина изгоряла? Нали на служба сме ние?

— Добре де — казах стговорчиво и пак тръгнахме с маршова стъпка един след друг. Помислих си. „Не, в тази работа няма изгледи да напреднеш. Я да подхвана другояче...“

Обиколихме още веднъж града, по пътя ни спря някакъв офицер и викна:

— Реферназор!

— Брентакурдвиум! — изреваха моите другари. Запомних паролата и отговора. Офицерът ни огледа отпред и отзад и заповяда да държим алебардите по-високо.

— Как ги държите, некадърници!!! Мърши, а не алебардисти на Негова Индуктивност!!! Мирно! В крак! Марш!

Алебардистите приеха инспекцията без коментар. Продължихме да се влачим в жегата, а аз проклинах мига, в който доброволно се съгласих да дойда на тази проклета планета; като капак на всичко червата ми се свиваха от глад. Оставаше само да закуркат и да ме издадат, затова се разскърцах още повече. Минахме край един ресторант. Надникнах вътре — почти всички маси бяха заети. Велоколепниците, или мършите — както ги нарекох наум по примера на офицера — седяха неподвижно, лъснати до синьо, само от време на време този или онзи ще изскърца и ще обърне глава да погледне със стъклените си зъркели към улицата. Не ядяха и не пиеха, а като че ли чакаха нещо. Келнерът — познах го по бялата престилка върху бронята — стоеше до стената.

— Що да не приседнем и ние туканка? — попитах, защото вече усещах всеки мехур по изгорените си в железните ходила крака.

— Ама ти наистина си пощурял! — възмутиха се моите другари. — Запретено ни е да сядаме там! Нашата работа е да ходим! Ти не се бой, онези там с хитрост ще хванат слепеняка, щом дойде я супа, я чорба да хапне, и вражата си същност ще разкрие!

Нищо не разбрах, но послушно продължих с тях. Вече почваха да ме хващат дяволите, но най-накрая се насочихме към една голяма сграда от червени тухли с кована табелка:

КАЗАРМА НА АЛЕБАРДИСТИТЕ
НА НЕГОВА СВЕТЛА ИНДУКТИВНОСТ
КАЛКУРАТРИЦИЙ ПЪРВИ

Измъкнах се от другарите си чак пред входа. Оставих алебардата при часовия, когато той със скърцане и дрънчене се обърна, и свих в първата пресечка. Веднага зад ъгъла видях солидна сграда с фирма „Странноприемница «При брадвата»“. Надникнах, а стопанинът, дебел робот с късо туловище, заскърца гостоприемно и изскочи чак на улицата.

— Добре дошли, ваша милост, добре дошли... Моите почитания... Стаичка ли търсите?

— Да — отвърнах аз лаконично.

Той ме вмъкна вътре почти насила. Поведо ме нагоре по стълбите, дрънкайки като кречетало с тенекиения си глас:

— Поклонници се стичат отвсякъде... Няма великолепенник, който да не иска да види кондензаторните провлочници на Негова Индуктивност... Отсам, ваша милост... в тези покои, заповядайте... тук е салонът... тук гостната... Ама сигурно сте изтощен, ваша милост... прахът скърца в сглобките ви... Извинете, ей сегичка да се освежите ще донесе необходимото...

Той затрополи по стълбите и докато се оглеждах в доста тъмната стая, мебелирана с железен гардероб и също такава легло, се върна с масльонка, бутилка сидол и парцал. Остави всичко на масата и каза с по-тих и някак си поверителен тон:

— Като почистиш естеството си... заповядай, ваша милост... За благородните персони като ваша милост винаги имам сладички, мънички сюрпризчета... ще полудуваш...

Най-после излезе, блещейки фотоклетките си. Като нямаше какво друго да правя, смазах се и си излъсках корпуса със сидола. После забелязах, че стопанинът е оставил на масата изписан лист, който приличаше на ресторантско меню. „Заведение II категория“ — прочетох най-отгоре.

„Слепеняшко дете. обезглавяване 8 феркл.

Също, с говор 10 феркл.

Също. плачецо 11 феркл.

Също. раздирателно 14 феркл.

Животни:

Секирсна содомия, един брой 6 феркл.

Забавно кълцане 8 феркл.

Също, теле мъниче 8 феркл.“

Нищо не разбрах, ала по гърба ми запълзяха мравки, когато от съседната стая се донесе неописуем трясък, като че ли живеещият зад стената робот се опитваше да направи на трески квартирата си. Косата ми настръхна. До гуша ми дойде! Постарах се да не дрънча и звъня и се измъкнах от този ужасяващ вертеп на улицата. Едва когато се

отдалечих достатъчно, въздъхнах облекчено. „Но какво ще правя сега, клетият аз?“ — окайвах се сам. Заставах до група работи, които играеха на зарове, като се преструвах на уличен запаляно. Все още не знаех с какво се занимават великолепниците. Бих могъл да се вмъкна пак в редиците на алебардистите, но там щях да огранича свободата на действията си, а опасността да ме разкрият беше голяма.

Блъсках си главата и вървах без цел. Изведнъж видях на пейката един робот да грее на слънце старите си тенекии. Беше си закрил главата с вестник. На първата страница беше отпечатано стихотворение, което започваше с думите: „Великолепник извратеник съм.“ Не знам какво следваше по-нататък. Полека-лека се завърза разговор. Казах, че идвам от съседния град Содомазия. Старият робот излезе изключително сърдечен. Почти веднага ме покани в дома си.

— Защо ще се влачиш по разни ханове, странноприемници, защо ще се разправяш с ханджии... Я ела у дома. За мен е чест, благодетелю, да прекрачиш моя праг. Радостта ще влезе заедно с твоята достойна особа под моя скромнен покрив.

Не можех да откажа, съгласих се, поканата дори беше добре дошла за мен. Новият ми познат живееше в собствена къща, през две улици. Веднага ме заведе в стаята за гости.

— Щом идваш от път, кой знае що прах си нагълтал — каза.

Пак се появи масльонка, сидол и парцал. Вече знаех и какво ще каже, роботите не се отличаваха с особено сложна психика.

— Като се освежиш, заповядай в салона... ще поиграем заедно...

Той излезе и затвори вратата. Не пипнах масльонката и сидола, а само проверих в огледалото състоянието на грима си. Начерних си зъбите и донякъде обезпокоен от перспективата за неизвестната игра, след около четвърт час тъкмо тръгнах надолу, когато от вътрешността на къщата долетя протяжен, остър шум. Този път не можех да избягам току-така. Слизах по стълбите сред такъв грохот, сякаш някой сечеше на трески желязно трупче. Атмосферата в салона беше нагорещена. Съблечен до железния корпус, хазаинът посичаше със странен по форма сатър сложена на масата кукла.

— Заповядай, заповядай, гостенино! Можеш, ваша милост, да си направиш удоволствието, като видиш сметката на това туловище — като ме видя, той спря да сече и посочи друга, по-малка кукла на пода.

Приближих се до нея, а тя седна, отвори очи и започна да повтаря със слабо гласче:

— Господине — аз съм дете невинно — пожали ме — господине — аз съм дете невинно — пожали ме...

Хазаинът ми подаде секира, подобна на алебарда, но с по-къса дръжка.

— Е, уважаеми гостенино, забрави грижите, забрави тъгата — режи смело!

— Ама аз... не обичам деца... — обясних смутено.

Той се втрещи.

— Не обичаш деца ли? — повтори. — Жалко. Ама че работа! И какво ще правим сега? Аз имам само малчугани, това ми е слабостта, нали разбираш. А теле не щеш ли да пробваш?

Извади от шкафа едно пластмасово теле, натисна го и то уплашено измуча. Нямах друг изход, за да не се издам, разрязах нещастната кукла. В същото време хазаинът направи на парчета двете кукли, остави инструмента и ме попита дали съм доволен. Уверих го, че отдавна не съм изпитвал такова удоволствие.

Така започнах тъжния си живот на Карелирия. Сутрин, след закуската, състояща се от вряло смазочно масло, хазаинът отиваше на работа, а съпругата му с увлечение режеше нещо в спалнята — може би телета, но не съм сигурен. Едва понасях тези мъчения, крясъци и стонове. Излизах из града. Заниманията на роботите бяха твърде монотонни. Сечене на парчета, трошене на колело, изгаряне, накълцване... В центъра имаше павилиони, в които се продаваха всевъзможни инструменти за инквизиция. След няколко дни вече не можех да гледам спокойно и собственото си джобно ножче и само гладът ме подгонваше привечер извън града, за да похапна набързо в храстите сардини с бисквити. Нищо чудно, че при това неизменно меню малко оставаше да се разхълцам, а хълцането беше смъртно опасно за мен. На третия ден отидох на театър. Даваха пиеса под заглавие „Карбезаурий“: историята на един млад, хубав робот, жестоко преследван от хората, тоест от слепеняците. Поливаха го с вода, сипваха му пясък в маслото, развинтваха му винтовете, та непрекъснато се преобръщаше и т.н. Публиката възмутено дрънчеше. Във второ действие се появи пратеник на Калкулатора и младият робот

бе освободен; трето действие разглеждаше по-подробно съдбата на хората, не особено весела, както бихме могли да се досетим.

От скука се ровех в домашната библиотека на хазаина, но не намерих нищо интересно: само няколко калпави препечатки на мемоарите на маркиз Дьо Сад и брошурки, като „Разпознаване на слепеняците“, от която запомних няколко изречения: „Слепенякът — така започваше текстът — е много мек, с консистенция на тесто... Очите му са тъпи, воднисти и отразяват душевната му низост. Лицето му е като гумено...“ И така нататък, на почти сто страници.

В събота идваха на гости местните първенци — един майстор от тенекеджийския цех, заместникът на градския оръжейник, старшият цехов началник, двама протократи, един архимуртан; за съжаление не можах да разбера що за професии са това, защото в компанията се говореше главно за изкуство, за театър, за съвършеното функциониране на Негова Индуктивност, а дамите си разказваха по някоя клюка. От тях научих за известния във висшите сфери гуляйджия и безделник Полукст, който водел живот на плейбой — събирал около себе си рояци електронни вакханки, които обсипвал със скъпи бобини и лампи. Споменах за Полукст на моя хазаин, но той никак не беше възмутен от поведението му:

— Е, млада стомана, млад ток — рече добродушно. — Ще поръждяса, подпорите му ще отслабнат, пък и главната тръба ще поомекне...

Една великолепничка, която идваше у нас по-рядко, кой знае защо ме беше харесала и веднъж, след няколко чаши машинно масло, ми пошушна:

— Красавецо... Искаш ли ме? Да прескочим до нас, там ще се понаелектризираме...

Престорих се, че внезапно искрене на катодите ми е попречило да чуя думите ѝ.

Моите хазаи живееха, общо взето, сговорно; само веднъж, без да искам, станах свидетел на караница; половинката крещеше нещо като „на ръждясала ламарина да станеш“, а той, като всеки мъж, си мълчеше.

На гости идваше и популярният електромайстор, ръководещ градската клиника. От него научих — защото той, макар и рядко, разказваше за своите пациенти, — че се случва работи да полудеят и

най-лошата от преследващите ги мании е внушението, че са хора. Дори — това той не го каза, но сам се досетих — броят на тези умопобъркани напоследък особено е нараснал.

Не предавах на Земята тези сведения, тъй като, от една страна, ми се струваха доста оскъдни, а от друга, никак не ми се биеше път през планините чак до мястото, където бях оставил ракетата с преподавателя. Една сутрин, когато тъкмо бях приключил с телето си, което хазаите всяка вечер ми доставяха, убедени, че нищо друго не ми носи по-голяма радост, из цялата къща отекнаха настойчиви удари по входната врата. Опасенията ми се оказаха повече от основателни. Беше полицията, тоест алебардистите. Арестуваха ме и безмълвно ме изведоха на улицата пред очите на втрещените от ужас домакини. Оковаха ме, натовариха ме в камионетка и ме откараха в затвора. Там пред вратата се беше събрала враждебно настроена тълпа, която надаваше изпълнени с омраза възгласи. Затвориха ме в единична килия. Когато затръшнаха вратата отвън, аз седнах на ламаринения нар с шумна въздишка. Вече не можеше да ми навреди. Известно време се опитвах да си спомня в колко затвора из различни райони на Галактиката съм бил, но не можах да ги изброя точно. Под нара нещо се белееше. Беше брошурка за начините, по които се откриват слепенящите. Случайно ли беше попаднала там, или беше подхвърлена за подигравка от низка злоба? Против волята си я разтворих. Най-напред прочетох как горната част на слепеняшкото туловище се мърда поради така нареченото „дишане“, как може да се провери дали подадената ръка не е тестовидна, както и дали през устния отвор не излиза лек ветрец. Пасажът завършваше с информацията, че при възбуда слепенякът отделя водниста течност, най-вече — от челото си.

Прави бяха. Отделях такава водниста течност. На пръв поглед овладяването на Космоса изглежда доста еднообразно, и то преди всичко поради споменатото по-горе, неизменно повтарящо се, в известен смисъл като неизбежен негов етап, пребиваване в затворите (звездни, планетни и дори мъглявинни). Ала моето положение никога досега не е било толкова тежко. Към пладне пазачът ми донесе чиния с топло смазочно масло, в която плуваха няколко сачми за лагери. Помолих го да ми дадат нещо по-лесно смилаемо, след като тъй и тъй съм разкрит, но той само изскърца иронично и си направи оглушки. Започнах да думкам по вратата, настоявайки за адвокат. Никаква

реакция. Едва привечер, тъкмо когато изядох последното парченце от бисквитите, забутало се някъде из корпуса, ключът изщрака в бравата и в килията влезе тумбест автомат с издута кожена чанта.

— Бъди проклет, слепеняко! — рече и добави: — Назначен съм за твой защитник.

— Винаги ли така поздравяваш клиентите си? — попитах аз и седнах.

Той също седна с тракане. Беше отвратителен. Ламарините на корема му изобщо не пасваха.

— Слепеняците — да — отвърна твърдо. Понеже уважавам професията си, а не заради теб, негоднико долнопробен, ще вложа цялото си умение в твоя защита, жалко създание! Възможно е да смекчат присъдата до еднократно разглобяване.

— Как така, не могат да ме разглобяват!

— Ха-ха! — изскърца той. — Ти си мислиш! А сега казвай, що криеш, лигав мерзавецо!

— Как те викат? — попитах.

— Класустрон Фридрак.

— Класустрон Фридрак, кажи ми в какво ме обвиняват?

— В слепенячество — беше светкавичният отговор. — За това ще ти бъде наложено главното наказание. По-нататък: в намерение да ни продадеш, в шпионаж в полза на Калта, в светотатствен план да вдигнеш ръка на Негова Индуктивност — това достатъчно ли ти е, лайнян слепеняко? Признаваш ли се за виновен?

— Ама ти наистина ли си ми адвокат? — усъмних се аз. — Защото говориш като прокурор или следовател.

— Аз съм твоят защитник.

— Добре тогава. Не се признавам за виновен по нито едно от обвиненията.

— Трески ще хвърчат от теб, да знаеш! — изрева той.

Като видях що за адвокат имах, замълчах. На другия ден ме заведоха на разпит. Не признах нищо, въпреки че съдията — ако изобщо е възможна някаква градация — се изхвърляше повече и от вчерашния адвокат; ту крещеше, ту избухваше в тенекиен смях, ту ми обясняваше спокойно, че по-скоро той ще, започне да диша, отколкото аз да избегна великолепническата справедливост.

На следващия разпит присъствуваше някакво високопоставено лице, ако се съди по броя на светещите в него лампи... Изминаха още четири дни. Най-зле бях с яденето. Трябваше да се задоволя с колана на панталона си — накисвах го във водата, която ми донасяха веднъж на ден — пазачът държеше съда с водата далече от себе си, сякаш беше отрова.

След седмица коланът се свърши, но за мой късмет имах високи обувки от козя кожа; техните езици бяха най-вкусното нещо, което изядох в този затвор.

Сутринта на осмия ден двама пазачи ми наредиха да се подготвя. Натовариха ме в камионетката и под охрана ме закараха в Железния дворец, седалището на Калкулатора. По великолепните неръждаеми стълби, през украсените с катодни лампи зали ме заведоха в една голяма стая без прозорци. Пазачите излязоха и ме оставиха в нея сам. Посред стаята висеше черна завеса, окачена на тавана, гънките ѝ закриваха централната квадратна част на стаята. Изведнъж загърмя някакъв глас, който сякаш излизаше през тръби от желязно подземие:

— Жалък слепеняко! Удари последният ти час. Казвай какво предпочиташ: дъска за кълцане, костотрошачка или свредло машина?

Мълчах. Калкулаторът забуча, зашумя и пак се обади:

— Слушай, лепкава твар, подучена от Калта! Чуй мощния ми глас, клеист трошляко, кашкаво изчадие! В името на великолепието на моите светли токове ти дарявам живота; ако преминеш на страната на моите верни поданици и ако най-много от всичко на света копнееш да се превърнеш във великолепник, ще те помилвам.

Заявих, че от незапомнени времена именно това е било най-горещото ми желание. Калкулаторът затрака подигравателно с пулсиращ смях и рече:

— Лъжите твои ясни са за мен. Но чуй, нещастнико. Можеш да запазиш своя слепеняшки живот само като таен великолепник-алебардист. Задачата ти ще бъде да разкриваш, да разголваш, да вдигаш забралото, да обгаряш с нажежено до бяло желязо слепеняците, шпионите, агентите, предателите и цялата гнусна сган, която Калта изпраща при нас. С такава служба, смирена и покорна, ще заслужиш правото си на живот.

Обещах тържествено всичко, което се искаше от мен, и тогава ме заведоха в друга стая, където ме записаха в специален регистър;

заповядаха ми всеки ден да докладвам какво съм научил, след което — шашардисан и с омекнали колене — ме пуснаха да си вървя по живо, по здраво.

Смрачаваше се. Излязох от града, седнах на тревата и се замислих. Тежко ми беше на душата. Ако ме бяха обезглавили, поне щях да запазя честта си, а така, като минах на страната на това електронно чудовище, предадох делото, на което служех, и провалих шансовете си. Какво ми оставаше да направя, да търча към ракетата ли? Това би било позорно бягство. Въпреки това тръгнах. Съдбата на доносчик в служба на машината, управляваща хиляди железни кутии, би била още по-позорна. Но какъв беше моят ужас, когато на мястото, където бях оставил ракетата, съзрях само отломки, разхвърляни с някакви машини.

Междувременно се свечери. Седнах на един камък и за първи път през живота си захлипах жално за изгубената родина, сълзите капеха по железната вътрешност на празния корпус, който щеше да остане мой затвор до края на дните ми, и изтичаха навън през дупките на коленниците, създавайки опасност от корозия и схващане на ставите. Но вече ми беше все едно.

И в същия миг видях взвод алебардисти. На фона на последните лъчи на залеза те крачеха към крайградските ливади. Поведението им ми се стори странно. Вечерният мрак се сгъстяваше и под неговото прикритие ту един, ту друг напускаше строя с възможно най-бърза крачка, шумуваше се в храстите и оставаше там. Всичко беше толкова необичайно, че въпреки безкрайното отчаяние, което ме беше обзело, станах безшумно и тръгнах след най-близкия до мен робот.

Трябва да поясня, че през този сезон по храстите извън града зрееха подобни на боровинки плодове, сладки и изключително вкусни. Самият аз се тъпчех с тях до насита винаги, щом успявах да се измъкна от железната крепост. Кой би могъл да опише моето удивление, когато видях следения от мен алебардист да отваря с ключе, досущ същото като онова, което ми даде пълномощникът от Втори отдел, забралото от лявата страна, да къса с две ръце плодовете и като пощурял да ги тика в зиналата дупка. Звуците от мляскането и шумното гълтане достигнаха чак до мен.

— Шшшшт — изшътках остро, — ей, слушай!

С един скок той се мушна в гъсталака, но не избяга далече, иначе щях да чуя. Беше се притаил някъде наблизо.

— Ало — казах с нисък глас, — не се бой. Аз съм човек. Човек. И аз съм маскиран.

Изад листата ме погледна око, пламтящо от страх и подозрителност.

— Отде да зная, че не лъжеш? — разнесе се прегракнал глас.

— Нали ти казвам! Не се бой. Дойдох от Земята. Пратен съм тук със задача.

Наложи се да го убеждавам още някое време, преди да се успокои дотолкова, че да изпълзи от храстите. В тъмното докосна моята броня.

— Човек ли си? Мигар си човек?

— Защо не говориш като хората?

— Отучих се. Ще станат пет години, откак ужасна съдба ме тук довея... Настрадах се, не ще и дума... Какво щастие наистина, че слепеняк преди смъртта си аз можах да зърна — ломотеше той.

— Я се опомни! И стига си дрънкал! Слушай, ти да не си от Втори отдел?

— Че как да не съм? Малинграут ме тук изпрати на мъки и терзания.

— Защо не избяга?

— Ракетата ми на парчета сториха, на винтчета и гайки дребни... Братле, за мен е време веч. В казармата се връщам. Ще ли се видим утре пак? Пред казармата ще чакам...

Уговорихме се да се видим на другия ден, макар че представа нямах как изглежда, и се сбогувахме. Той ме посъветва да не тръгвам веднага и изчезна в нощния мрак. Върнах се в града с укрепнал дух, вече кроях планове как ще организирам съпротивителното движение. За да събера сили, се отбих в първата странноприемница и легнах да спя. Сутринта се огледах в огледалото и забелязах на гърдите си, под левия нараменник, мъничко, надраскано с тебешир кръстче. Тутакси прозрях истината. Този човек е искал да ме предаде, затова е надраскал този знак! „Мръсник!“ — повтарях, размишлявайки трескаво как да постъпя. Изтрих предателския знак, но не се успокоих. Мислех си, че той вече е докладвал и сега ще тръгнат да търсят белязания слепеняк; ще погледнат в регистрите си, най-подозрителните първи ще попаднат

на мушката, а нали и аз фигурирам в тези списъци... Потреперах при мисълта, че може пак да ме разпитват. За да отклоня подозренията от себе си, скроих хитър план. Останах в странноприемницата цял ден, като малтретирах за камуфлаж телета, а на смрачаване тръгнах из града със скрито в ръкавицата парченце тебешир. Начертах около четиристотин кръстчета по ламарините на минувачите, който не мина край мен, него не отбелязах. Към полунощ, когато вече ми поолекна на сърцето, изведнъж се сетих, че миналата нощ освен онзи юда, с когото разговарях, в храстите се пръснаха и други алебардисти. Този факт ме накара да се замисля. И внезапно ме осени невероятно проста идея. Отидох извън града за онези плодове. Около полунощ пак се появи железната паплач, лека-полека се разпръсна и изчезна в храстите; чуваше се само сумтене и мляскането на ожесточено дъвчещи усти. После забралата едно след друго изщракаха и цялата пасмина мълчешком се заизниза от хресталака с натъпкани търбуси. Приблжих се до тях — в тъмното ме взеха за свой — и закрачих в строя, като драсках, където ми попаднеше, по съседите ми кръгчета. Пред входа на казармата направих кръгом и се прибрах в моята странноприемница.

Сутринта седнах на пейката пред казармата. Чаках да излязат пуснатите в градски отпуск алебардисти. Сред тях открих един с бяло кръгче на гърба. Тръгнах по петите му, а когато на улицата останахме само двама, така го пернах с ръкавицата по рамото, че цял издрънча. В същото време изрекох:

— В името на Негова Индуктивност! Върви с мен!

Уплаши се страхотно, затрака като кречетало. Закуца безмълвно подир мен, послушен като кученце. Затворих вратата на стаята си в странноприемницата и започнах да му отвинтвам главата с извадената от джоба ми отвертка. Тази работа ми отне цял час. Повдигнах я като тенджерата и пред очите ми се показа слабо, неприятно бледо лице, дълго време невидяло слънце, с облещени от уплаха очи.

— Слепеняк си, значи?

— Тъй вярно, ваша милост, но...

— Какво „но“?

— Но аз нали... регистриран съм... заклек се във вярност на Негова Индуктивност!

— Кога? Говори!

— Преди три... три години... господине... А защо вие мен...

— Чакай, а познаваш ли някои други слепеняци?

— На Земята ли? Да, да, познавам, ваша милост... за прошка моля, ваша ми...

— Не на Земята, глупако, а тук!

— Не откъде? Мигом, щом видя, ще ви донеса, ваша милост...

— Е, хубаво — рекох. — Можеш да си вървиш. А главата сам ще си завинтиш.

Изсипах в шепата му всички винтове и го избутах от стаята. Чувах го как нахлузва куфалницата си с треперещи ръце. Седнах на леглото, дълбоко удивен от случилото се.

Цялата следваща седмица беше изпълнена с напрегната работа: на улицата спирах първия срещнат минувач, водех го в странноприемницата и му отвинтвах главата. Предчувствието ми не ме излъга. Всички до един бяха хора! Сред тях не открих нито един робот! Постепенно от отделните фрагменти се оформи апокалиптична картина.

Сатана! Електросатана! Ето какво е Калкулаторът! Що за ад се е родил в неговите нажежени проводници! Планетата беше мокра, подгизнала, ревматична, абсолютно нездравословна за роботите, сигурно масово са ръждясвали; вероятно с течение на времето и резервните части са ставали все по-дефицитни, механизмите са се разстроили, роботите един след друг са отивали на просторното крайградско гробище, където вятърът им е свирел погребални маршове, тракайки с листовете разпадаща се ламарина. Тогава, уплашен от оределите редици на поданиците си, пред опасността цялото му господство да се сгромоляса, Калкулаторът направил гениален обрат в политиката си. Започнал да превръща враговете си, изпращаните на сигурна гибел шпиони, в свои собствени агенти, в собствени войници, в собствен народ! Нито един от разкритите шпиони не е посмял да се издаде, нито един не се е осмелил да контактува с другите като с хора, защото не е допускал, че те не са работи, а дори и да се е досещал за туй-онуй, се е страхувал, че още при първия опит за контакт онзи ще го издаде, както се опита да направи с мен първият, преоблечен като алебардист човек, когото изненадах да яде боровинки. Калкулаторът не се задоволяваше да неутрализира враговете си, не, той ги превръщаше в борци за своята

правда, принуждавайки ги да издават другите, новопристигащи хора, което доказваше още веднъж сатанинската му хитрост — та кой ли друг би могъл да отличи от роботите изпратените хора, ако не самите хора, запознати с всички тайни на подготовката и методите на Втори отдел!

По този начин всеки човек, разкрит, вписан в регистрите, положил клетва, се чувствуваше сам и може би се страхуваше от себеподобните си повече, отколкото от роботите — роботите не бяха длъжни да стават агенти на тайната полиция, а хората бяха агенти до един. Така електронното чудовище ни поробваше, държейки в шах всички, да, всички, защото именно моите другари по съдба бяха натрошили моята ракета и пак те — това научих от устата на алебардиста — бяха направили същото с другите ракети.

Изчадие на ада! — цял треперех от яд и възмущение. Не му стига, че прави хората предатели, не му стига, че Отделът му е изпращал за негово удобство все нови и нови хора, ами отгоре на това те са били обличани още на Земята в най-добрата, най-качествената неръждаема екипировка! Дали все още в редиците на ламаринените туловища имаше поне един робот? Съмнявах се. Сега вече разбирах усърдието, с което преследваха хората. Тъй като самите те са хора, трябвало е — като новооглашени великолепници — да бъдат по работи от истинските работи. Ето откъде идваше демонстрираната от моя адвокат бясна омраза. Ето откъде произлизаше подлият опит на първия човек, когото разкрих, да ме предаде. Ах, какъв демонизъм в бобините и релетата, каква електронна стратегия!

Тайната беше разкрита — но каква полза от това? Незабавно щяха да ме хвърлят в подземията по заповед на Калкулатора — твърде отдавна хората се подчиняват на военната дисциплина, твърде дълго те са демонстрирали неискрената си преданост към нея и този електронен Велзевул, нали са се отучили дори да говорят като хората!

Какво да правя? Да се промъкна в двореца? Щура идея. Но имах ли друг изход? Чудовищна картина: град, заобиколен с гробища на разпадналите се в ръжда отряди на Калкулатора, а той продължава да господствува, по-силен от когато и да било, по-самоуверен от всякога, защото Земята системно му доставя нови и нови попълнения! Направо да се побъркаш! Колкото по-дълго размишлявах, толкова по-добре разбирах, че дори това откритие, което несъмнено са направили и

много други преди мен, с нищо не променя положението. Сам човек нищо не би могъл да направи, а всеки опит да се доверя някому ще бъде посрещнат с предателство; естествено, предателят ще разчита на повишение, на специалното благоволение на машината... „Свети Електрици — мислех си, — той действително е гений!“ Като си разсъждавах така, забелязах, че и аз самият на места леко архаизирам речта си, че и аз съм се заразил от общата напаст, че започвам да приемам като нещо естествено вида на железните марионетки, а човешкото лице ми се струва голо, грозно, неприлично... слепеняшко. „Мили боже, май се побърквам — а другите отдавна са перкулясали — помощ!“

След прекараната в мрачни размисли нощ отидох в центъра на града, купих в един магазин за трийсет ферклоса най-острия сатър, който имаха, и след като изчаках да се свечери, се промъкнах в голямата градина около двореца на Калкулатора. Скрих се в храстите, измъкнах се от железната си броня с помощта на клещите и отвертката и на пръсти, бос, безшумно се изкачих на първия етаж по водосточната тръба. Прозорецът беше отворен. По коридора с глухо дрънчене се разхождаше насам-натам пазачът. Изчаках го да се обърне с гръб към мен и да закрачи към другия край на коридора, скочих вътре, изтичах до най-близката врата и тихо влязох. Не ме усети.

Намирах се в същата голяма зала, в която чух гласа на Калкулатора. Беше тъмно. Дръпнах завесата. Калкулаторът със светещите като очи индикатори стигаше до тавана. Встрани проблясваше бяла ивица. Там някаква врата не беше затворена добре. Приблжих се на пръсти и затаих дъх.

Отвътре Калкулаторът изглеждаше като стаичка във второкласен хотел. В дъното имаше огнеупорна каса с открената врата и връзка ключове в ключалката. Зад бюрото, отрупано с папки и документи, седеше възрастен, сух мъж в сив костюм, с черни наръкавници, каквито използват канцеларските чиновници, и запълваше страница след страница някакви формуляри. До лакътя му димеше чаша чай, а в чинийката бяха поставени две-три бисквити. Все така на пръсти влязох и затворих вратата зад себе си.

— Шшшт — изшътках и вдигнах сатъра с две ръце. Мъжът трепна и ме погледна; сатърът в ръцете ми го уплаши до смърт. Лицето му се изкриви, той падна от стола на колене.

— Не!! — изкрещя. — Не!!

— Ако гъкнеш, лошо ти се пише — казах. — Кой си ти?

— Хе... хептагоний Аргютон, ваша милост.

— Не съм никаква милост. Наричай ме „господин Тихи“, ясно ли е?

— Тъй вярно! Да! Да!

— Къде е Калкулаторът?

— Го... господине...

— Калкулатор няма, нали?

— Тъй вярно! Такава беше заповедта!

— Виж ти. От кого, ако смея да запитам?

Целият трепереше. Повдигна умолително ръце.

— Ще си имам неприятности... — изхленчи. — Пожалете ме! Не ме принуждавайте да говоря... ваша милост... Извинявам се!... Господин Тихи! Аз... аз съм само чиновник от Шеста снабдителна група...

— Какво, какво чувам? А Калкулаторът? А роботите?

— Господин Тихи, смили се над мен! Цялата истина ще кажа! Нашият шеф организира всичко. Искаше да получи по-големи дотации — за разширяване на дейността, за по-голяма... е... оперативност... За да можем да изпитаме нашите хора и качествата им, а най-важното бяха кредитите...

— Значи е било нагласено? Всичко?!

— Не знам! Кълна се! Откакто съм тук, нищо не се е променило, само не си мислете, че аз се разпореждам тук, боже опази! Моята задача е само да попълвам личните картони. Въпросът беше да се разбере дали... дали нашите хора ще се огънат в критична ситуация, лице в лице с врага, или са готови да се жертвуват за делото.

— А защо никой не се завърна на Земята?

— Защото... защото всички измениха, господин Тихи. До днес никой не е пожелал да умре в името на Калта, пфу, в името на нашата родина, исках да кажа, говоря така по навик, разберете ме, господине, единайсет години седя тук, след една година трябва да се пенсионирам, имам жена и дете, господин Тихи, умолявам ви...

— Млък!!! Пенсия чакаш, негоднико, ще ти дам аз на тебе една пенсия!!

Вдигнах сатъра. Очите на чиновника изскочиха от орбитите, запълзя в краката ми.

Заповядах му да стане. Като видях, че огнеупорната каса има малко зарешетено прозорче, затворих го в нея.

— Да не си гъкнал! Никакво тропане, никакво чукане, че виждаш ли сатъра!

Останалото беше лесно. Само нощта не беше от приятните, понеже я прекарах над документите — доклади, рапорти, формуляри; за всеки жител на планетата имаше отделна папка. Постлах си на бюрото с най-секретната информация, нямаше на какво друго да легна. Сутринта включих микрофона и издадох от името на Калкулатора заповед цялото население да се събере на площада пред двореца. Всеки трябваше да носи клещи и отвертка. Когато се подредиха като грамадни шахматни железни фигури, заповядах взаимно да си отвинтят главите един на друг. В единайсет се показаха първите човешки лица, настъпи бъркотия и смут, разнесоха се викове: „Предателство! Предателство!“, които след няколко минути, когато последната желязна кратуна падна на паважа, се превърнаха в задружен радостен рев. Тогава се показах аз самият и им заявих, че под мое ръководство ще се заемат за работа, за да изградим от местни суровини и материали голям кораб. Оказа се обаче, че в подземията на двореца има цяла флотилия кораби — с пълни резервоари, готови за път. Преди старта освободих от огнеупорната каса Аргюсон, но не го взех на борда и никому не позволих да го прибере. Уверих го, че ще съобщя за него на шефа му, като възможно най-изчерпателно изразя мнението си за неговата особа.

Така завърши това мое приключение и пътешествие — едно от най-необикновените. Въпреки всички неудобства и страдания, които бях принуден да изживея, доволен съм от крайния резултат, защото той ми възвърна разклатената от космическите мошеници вяра във вродената почтеност на електронните мозъци. Приятно е все пак да знаеш, че само човекът може да бъде негодник.

[1] От *revendication* (фр.) — иск на собственик за получаване на негова вещ, която се намира в чуждо незаконно владение. Б.пр. ↑

[2] В последния момент (лат.). Б.пр. ↑

[3] Най-чисто масло за глава (лат.). Б.пр. ↑

[4] Стая (лат.). Б.пр. ↑

[5] От panstration (гр.) — панкратий, универсална борба. Б.пр. ↑

[6] Вовеки веков (лат.). Б.пр. почтените вагрянки! ↑

ДВАНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

При нито едно като че ли пътешествие не съм успявал да се измъкна от толкова ужасни опасности, както в случая с експедицията ми до Амауропия, планета в съзвездието Циклоп. Това, което преживях там, го дължа на професор Тарантога. Този учен-астрозоолог е не само велик изследовател, защото се знае, че прекарва свободното си време като прави изобретения. Между многото неща той е създал течност за почистване на неприятни спомени, банкнота с водоравна осмица, означаваща безкрайно голяма парична сума, три начина за оцветяване на мъглата в приятни за окото цветове, както и специален прах, с който могат да се посипват облаците и да се пресоват в съответни калъпи, от което придобиват трайни и здрави форми. Негово дело е и една апаратура за използване на обикновено пилеещата се енергия на децата, за които е известно, че не могат да стоят и една минута неподвижни.

Това устройство представлява система от стърчащи на различни места в жилището ръчки, макари и лостове, които децата натискат, дърпат и преместват по време на игрите си, като по този начин изпомпват, без да знаят, вода, перат, белят картофи, произвеждат електричество и т.н. В грижите си за най-младото поколение, оставяно от родителите си понякога само вкъщи, професорът измисли и непалец кибрит, който вече се произвежда масово на Земята.

Един ден той ми показва най-новото си изобретение. Отначало ми се стори, че пред мене стои някаква желязна печка, и Тарантога ми издаде тайната, че наистина е използвал за изходен материал печка.

— Това, скъпи Йон, е една стара човешка мечта, облечена в реални форми — разкри ми той, — с една дума — машина, която ускорява, или, ако искаш, забавя времето. Тя прави възможно произволното удължаване на човешкия живот. Ако не се лъжа в изчисленията си, една минута вътре в нея продължава около два месеца. Искаш ли да опиташ?

Любопитен както винаги по отношение на техническите новости, кимнах запалено с глава и се напъхах в машината. Едва

приклеках и професорът затръшна вратичката. Носът ме засърбя, защото от тласъка, с който беше затворена печката, се разлетяха неостъргани остатъци от сажди, така че, като си поех въздух, кихнах. В този момент професорът включи напрежението. Заради забавеното време кихавицата ми продължи пет денонощия и когато Тарантога отвори отново машината, ме видя едва жив от изтощение. Отначало се изуми и се разтревожи, но като разбра какво се е случило, се усмихна добродушно и каза:

— А в действителност по моя часовник са изминали само четири секунди. Е, Йон, какво ще кажеш за изобретението?

— Не, честно казано, струва ми се, че още не е съвършено, макар че заслужава внимание — казах аз, когато успях да си поема дъх.

Благородният професор се огорчи малко, но след това ми подари великодушно машината и ми обясни, че тя може да служи еднакво добре както за забавяне, така и за ускоряване на времето. Чувствах се малко уморен и отказах за момента да изпробвам допълнителната възможност, поблагодарих сърдечно и откарах машината у дома. Честно да си кажа, не знаех много добре какво да правя с нея, така че я сложих на тавана на ракетното помещение, където стоя има-няма половин година.

Като пишеше осмия том на своята знаменита „Астрозоология“, професорът се запозна детайлно с материалите за съществата, които живеят на Амауропия. Тогава му дойде на ум, че те представляват превъзходен обект за изпробване на машината за забавяне (както и за ускоряване) на времето.

Запознах се с този проект и така се запалих по него, че за три седмици заредих ракетата с провизии и гориво, след което взех на борда картите на тази малко позната ми галактическа област заедно с машината и стартирах, без изобщо да се бавя. Това беше оправдано и от факта, че пътуването до Амауропия продължава около тридесет години. Какво правих през това време, ще напиша вероятно някъде на друго място. Ще спомена само едно от многото чудновати събития, каквото беше срещата ми в околността на галактическия център (в скоби ще добавя, че това е област, запрашена като малко други в космоса) с племето на междузвездните скитници, наречени изгонти.

Тези нещастници изобщо нямат роден дом. Меко казано, те са създания, пълни с фантазия, защото почти всеки ми разказа историята

на племето си по съвсем различен начин. После чух, че просто са разсипали своята планета, тъй като в голямата си алчност се занимавали с разхитителен рудодобив и износ на различни минерали. И така изровили и прокопали с тези свои начинания цялата вътрешност на планетата си, че я унищожили напълно и накрая от нея останала само една голяма дупка, която един ден се разпаднала под краката им. Наистина, има и такива, които твърдят, че след като отишли един път на пир, изгонтите просто се заблудили и не могли да се приберат у дома си. Не се знае как е било наистина, но във всеки случай никой не посреща сърдечно тези звездни скитници; когато пътуват из космоса и се отбият на някоя планета, веднага се оказва, че нещо липсва: ту изчезне малко въздух, ту някоя река изведнъж пресъхне, ту не излиза броят на островите.

Говори се, че веднъж задигнали от Арденурия цял континент, за щастие необитаем, защото бил заледен. Те се наемат с удоволствие да почистват и регулират естествените спътници, но рядко някой им поверява тази отговорна работа. Дечурлигата им замерят кометите с камъни, возят се на ронливи метеори, с една дума — грижите с тях са неизброими. Реших, че не трябва да се примирявам с подобни условия на живот и като прекъснах за малко пътешествието си, се разтичах и то с добър резултат, защото успях да намеря случайно една съвсем прилична луна. Тя беше ремонтирана и благодарение на моите познанства беше обявена за планета.

Наистина, там нямаше въздух, но аз организирах благотворителна акция, околните жители направиха вноски и си заслужаваше да се види с каква радост добродушните изгонти стъпиха на своя собствена планета! Благодарностите им просто нямаха край. Простих се сърдечно с тях и продължих пътя си. До Амауโรปия нямаше повече от шест квинтилиона километра; изминах този участък от пътя, намерих съответната планета (а там те са безброй) и започнах да се спускам към повърхността ѝ.

По едно време, като включих спирачките, установих с ужас, че не работят и аз падам към планетата като камък. Надникнах през люка и видях, че спирачките изобщо ги няма. Помислих си с възмущение за неблагодарните изгонти, но време за такива размисли нямаше, защото вече пресичах атмосферата и ракетата започна да се нажежава до рубиненочервено — още миг и щях да изгоря жив.

За щастие в последния момент си спомних за машината, която забавя времето; включих я и направих хода му толкова бавен, че моето падане към планетата продължи три седмици. Измъкнах се по този начин от опасността и се огледах наоколо.

Ракетата беше кацнала на обширна поляна, заобиколена с бледосиня гора. Над дърветата с наподобяващи пипала на сепия клони излитаха изумрудени създания и кръжаха с голяма бързина. При вида ми в лилавите храсти се изпокри цяла тълпа същества, които удивително приличаха на хора, само че имаха лъскава яркосиня кожа. Вече знаех за тях някои неща от Тарантога, а като извадих джобния справочник за космонавти, получих малко допълнителна информация.

Според текста планетата се населяваше от биологичен вид човекоподобни същества, наречени микроцефали, които се намираха на много ниско равнище на развитието си. Опитите за контакт с тях не бяха дали резултати. По всяка вероятност справочникът казваше истината. Микроцефалите ходеха на четири крака, приклякваша тук и там, пощеха се с голямо умение, а когато се приближавах до тях, ме гледаха с облещени смарагдови очи и кряскаха без всякакъв смисъл. Въпреки липсата на разум те се отличаваха с добродушен и кротък характер.

Изучавах в продължение на два дена небесносинята гора и заобикалящите я обширни степи, а когато се върнах в ракетата, легнах да си почина. Когато вече си бях в леглото, ми дойде на ум за машината, която ускорява времето, и реших да я пусна в действие за няколко часа, за да разбера на другия ден дали това ще даде някакви резултати. Затова я изнесох не без усилие от ракетата, сложих я под дърветата, включих я на ускоряване и като се върнах в леглото, заспах праведен сън.

Събуди ме силно разтърсване. Отворих очи и видях над себе си лица на надвесени микроцефали, които, вече на два крака, разговаряха кресливо помежду си и въртяха с голям интерес ръцете ми, а когато направих опит за съпротива, едва не ми ги измъкнаха от ставите. Най-големият от тях, лилав великан, ми отвори насила устата и като пхна вътре пръстите си, започна да ми брои зъбите.

Дърпах се напразно, а те ме изнесоха на поляната и ме завързаха за опашката на ракетата. От това положение виждах как микроцефалите изнасят отвътре каквото им попадне; по-големите

неща, които не минаваха през отвора на люка, разбиваха предварително с камъни на парчета. Изведнъж върху ракетата и въртящите се около нея микроцефали се изсипа град от камъни, един от които ме улучи по главата. Понеже бях вързан, не можех да погледна натам, откъдето летяха камъните. Чувах само ехото от битката. Най-сетне миклоцифалите, които ме бяха завързали, се спуснаха да бягат. Притичаха други, освободиха ме от пленничеството и с признаци на най-голямо почитание ме отнесоха на раменете си дълбоко в гората.

Шествието спря в подножието на едно дърво с широка корона. От клоните му висеше на лиани нещо като въздушна колиба с малко прозорче. Пъхнаха ме през него вътре, а струпалата се под дървото тълпа падна на колене, като нададе молитвени вопли. Върволицы микроцефали ми поднасяха в жертва цветя и плодове. През следващите дни бях обект на всеобщ култ, жреците гадаеха бъдещето по израза на лицето ми, а когато той им се струваше зловещ, ме кадыха с дим, така че едва не се задуших. За щастие, когато изгаряха жертви в моя чест, един жрец разлюляваше параклисчето, в което седях, и от време на време можех да глътна малко въздух.

На четвъртия ден моите поклонници бяха нападнати от отряд въоръжени с тояги микроцефали под ръководството на великана, който ми беше преброил зъбите. Като преминавах по време на битката от едни ръце в други, ставах ту обект на почитания, ту на оскърбления. Битката завърши с победа на нападателите, които бяха предвождани от великана на име Глистолет. Участвах в триумфалното му завръщане в лагера, бяха ме завързали на един дълъг прът, а роднините на вожда ме носеха. Това стана традиция и оттогава се превърнах в нещо като знаме, което носеха по време на всички военни походи. Беше тежко бреме, но свързано с привилегии.

Като понаучих диалекта на микроцефалите, започнах да обяснявам на Глистолет, че той и неговите поданици дължат толкова бързото си развитие на мене. Това не беше много лесно, но мисля, че някои неща започнаха да му стават ясни. За съжаление беше отровен от племенника си Одлопенз. Той обедини воюващите дотогава горски и полски микроцефали, като се ожени за Мастозимаза, жрицата на горските.

Щом ме видя по време на сватбения пир (бях дегустатор на храната — длъжност, въведена от Одлопенз), Мастозимаза нададе радостен вик: „Каква беличка кожа имаш!“. Това ме изпълни с лоши предчувствия, които скоро се оправдаха. Мастозимаза удуши съпруга си, докато спеше, и сключи с мене морганатичен брак. Опитах се да обясня и на нея моите заслуги по отношение на микроцефалите, но тя ме разбра криво, защото при първите ми думи извика: „Ах, вече ти омръзнах!“ и трябваше дълго време да я успокоявам.

По време на следващия дворцов преврат Мастозимаза загина, а аз се спасих с бягство през прозореца. От нашата връзка остана само бяло-лилавият цвят на държавното знаме. След бягството намерих в гората поляната с машината, която ускорява времето, и исках да я изключа, но ми дойде на ум, че ще бъде по-разумно да почакам докато микроцефалите създадат по-демократична цивилизация.

Живях известно време в гората, хранех се изключително с корени и само нощно време се промъквах до лагера, който бързо се превърна в град, опасан с ограда от подострени колове.

Микроцефалите от селата се занимаваха със земеделие, градските ги нападаха, изнасилваха жените им, а самите тях убиваха и грабеха. Това допринесе за бързото развитие на търговията. Тогава укрепнаха и религиозните вярвания, чийто ритуал се обогатяваше с всеки изминат ден. За моя голяма тревога микроцефалите завлякоха ракетата ми от поляната в града, поставиха я наред главния площад за нещо като идол и оградиха мястото със зид и стражи. Няколко пъти земеделците се обединяваха, нападаха Лиловец (така се казваше градът) и с общи усилия го разрушаваха до основи, но всеки път следваше бързото и точното му възстановяване.

Край на тези войни сложи крал Сарцепанос, който изгори селата, изсече горите и изкла земеделците, а останалите живи засели като военнопленници в селото до града. Отидох в Лиловец, защото нямаше къде са се дяна. Благодарение на връзките, които имах (дворцовата прислуга ме познаваше още от времето на Мастозимаза), заех длъжността кралски масажист. Сарцепанос ме обикна и нареди да ми бъде даден високия пост помощник на държавния палач с чин старши изтезант. Отчаях се, отидох на поляната, където работеше машината, която ускорява времето, и я нагласих на максимално действие. Наистина, в същата нощ Сарцепанос умря от преяждане и тронът му

беше зает от Тримон Синкавия, командира на армията. Той въведе служебната йерархия, данъците и принудителната военна служба. От нея ме спаси цвета на кожата. Сметнаха ме за албинос и като такъв нямах право да се доближавам до кралския дом. Живеех сред робите, които ме наричаха Йон Бледон.

Започнах да проповядвам всеобщо равенство и да изяснявам моята роля за общественото развитие на микроцефалите. Около мене бързо се струпаха много последователи на това учение, които се наричаха машинисти. Започнаха вълнения и безредици, а гвардията на Тримон Синкавия ги потапяше в кръв. Машинизмът беше забранен под страх от гъделичкане до смърт.

Няколко пъти трябваше да бягам от града и да се крия сред крайградските езера, а вдъхновените ми последователи бяха подложени на сурови гонения. След това на моите проповеди започнаха да идват все повече хора от висшите кръгове, инкогнито, разбира се. Когато Тримон завърши трагично земния си път, след като забрави от разсеяност да диша, властта беше взета от Карбагаз Благоразумния. Той беше последовател на моето учение, което издигна в ранг на държавна религия. Получих званието Пазител на машината и великолепна резиденция край двореца. Имах много работа и сам не зная как стана така, че подчинените ми свещеници започнаха да разпространяват тезата за моя небесен произход. Напразно се опитвах да се противопоставя на това. В същото време се появи сектата на антимашинистите, които проповядваха, че микроцефалите се развиват по законите на природата, а аз съм бивш роб, който — след като е избелил кожата си с варовик — мами хората и ги прави на идиоти.

Водачите на сектата бяха задържани и кралят настоя като Пазител на машината да ги осъди на смърт. Като не видях друг изход, избягах през прозореца на двореца и известно време се крих сред крайградските езера. Един ден до мене достигнаха слухове, че свещениците проповядват възкресението на Йон Бледон, който — след като е изпълнил мисията си на планетата — се е върнал при своите божествени родители. Отидох в Лиловец, за да опровергая това, но тълпата, която беше коленичила пред моите икони, поиска да ме убие с камъни при първите ми думи. Защити ме свещеническата стража, само за да бъда вкаран в затвора като самозванец и богохулник. Три дена ме миха с четки и ме стъргаха, за да изтрият мнимото белило, с помощта

на което (според обвинението) съм се преправил на възкръсналия Бледон. Тъй като не посинявах, трябваше да ме подложат на мъчения. Успях да се спася от бедата благодарение на един пазач, който ми намери малко синя боя. Отправих се бързо в гората, където се намираще машината, която ускорява времето, и след дълги занимания усилих нейното действие с надеждата, че по този начин ще направя по-бързо идването на следващата цивилизация, а после се крих две седмици сред крайградските езера.

Върнах се в столицата, когато бяха провъзгласени републиката, инфлацията, амнистията и равноправието. При бариерите на края на града вече искаха документи и понеже нямах, ме арестуваха за скитничество. Като излязох на свобода, станах поради липса на средства куриер в Министерството на просветата. Понякога министерските кабинети се сменяха по два пъти на денонощието и понеже всяко ново правителство започваше управлението си с анулиране на декретите на предишното и издаване на нови, имах достатъчно с циркулярите. В края на краищата ми отекоха краката и си подадох оставката, но не ми я приеха, защото точно тогава имаше военно положение. Преживях републиката, две директории, реставрацията на просветната монархия, авторитарното управление на генерал Розгроз, неговото посичане като държавен изменник и, нетърпелив от бавното развитие на цивилизацията, започнах пак да ровя в машината, от което вътре се скъса едно болтче. Това не ми направи особено впечатление, но след няколко дена забелязах, че става нещо странно.

Слънцето изгряваше от запад, на гробището се чуваха някакви шумове, можеха да се видят покойници и състоянието им се подобряваше с всяка измината секунда, юношите се смаяваха пред погледа, а малките деца изчезваха някъде.

Върна се управлението на генерал Розгроз, просветната монархия, директорията и накрая републиката. Когато видях със собствените си очи да се връща назад погребалното шествие на крал Карбагаз, който след три дена се вдигна от катафалката и беше разбалсамиран, ми стана ясно, че трябва да съм повредил машината и сега времето тече обратно. Най-лошото беше това, че самият аз виждах върху себе си признаци на подмладяване. Реших да чакам, докато Карбагаз I възкръсне и стана отново Велик машинист, защото

използвайки тогавашното си влияние, бих могъл да проникна без затруднение в ракетата, която служеше за идол.

Най-лошо обаче беше ужасяващото темпо на промените: не бях сигурен дали ще дочакам съответния момент. Всеки ден заставах под дървото на двора и отбелязвах с чертичка височината на главата си — смалявах се със страшна бързина. Когато станах Пазител на машината при Карбагаз, изглеждах най-много на девет години, а трябваше да натрупам провизии за из път. Носех ги нощем в ракетата, което ми струваше не малко усилия, защото ставах все по-слаб. За мой голям ужас установих, че в минутите, когато нямам дворцови задължения, изпитвам неудържимо желание да играя на гоненица.

Когато ракетата беше вече готова за път, рано сутринта се пъхнах вътре и понечих да посегна към стартовия лост, но той беше много високо. Трябваше да се покатеря на табуретката и чак тогава успях да го преместя. Поисках да изругая и с ужас забелязах, че само издавам жалостив плач. В момента на старта още ходех, но явно даденият импулс продължи да действа още някое време, защото след като напуснах планетата и дискът ѝ вече блещукаше отдалече като бяло петно, успях да допълзя едва-едва до бутилката с мляко, която предвидливо си бях приготвил. Трябваше да се храня по този начин цели шест месеца.

Както казах в началото, пътуването до Амауโรปия продължава около тридесет години, така че, когато стигнах на Земята, видът ми не разтревожи моите приятели. Жалко само, че не умея да фантазирам, защото в такъв случай нямаше да избягвам срещите с Тарантога и щях да измисля някоя безобидна историйка, която да поласкае изобретателския му талант.

ТРИНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

С противоречиви чувства пристъпвам към описанието на тази експедиция, която ми донесе повече преживявания, отколкото бих могъл да очаквам и в най-смелите си мечти. Тръгнах от Земята с намерение да стигна до Заява, неизмеримо далечна планета от съзвездието Рак, прославил се из целия Космос с това, че е дала на Вселената великия Ох, една от най-изтъкнатите нейни личности. Забележителният мъдрец всъщност не се казва така, просто аз го назовавам с това име, защото не е възможно да се предаде неговото име на нито един земен език по друг начин. След раждането си децата на Заява получават безкрайно дълго според нашите представи име плюс безброй титли и отличия.

Навремето, когато дошъл на бял свят, великият Ох бил наречен Гридипидагититоситипопокаптуртегвауанатопоцотуототам и получил титлите Златоткана опора на съществуването, Доктор на съвършената доброта, Сияйна посибилитативна разностранност и т.н., и т.н. В процеса на неговото израстване и обучение всяка година му отнемали по една титла и част от името; тъй като проявявал необикновени способности, на 30-годишна възраст му отнели и последното отличие, две години по-късно нямал никаква титла, а името му се изписвало с една-едничка буква от заявската азбука, и то с няма буква, означаваща „небесно придихание“, тоест нещо като потисната въздишка, която се издава при свръхуважение и свръхнаслада.

Сега читателят навярно е разбрал защо наричам този мъдрец великият Ох. Този мъж, наречен Благодетел на Космоса, посветил целия си живот на благородното дело да ощастливява разните галактични племена и с пот на чело създал учение за реализиране на желанията, наричано също Обща теория на протезите.

За първи път се сблъсках с плодовете от дейността на великия Ох на планетата Европа. Открай време атмосферата на тази планета била отровна от раздори, ненавист и взаимна вражда между нейните жители. Там брат на брата завиждал, ученикът мразел учителя си, а подчиненият — началника си. Но когато аз пристигнах там, сякаш

напук на всички клюки най-напред ми направиха впечатление всеобщата кротост и нежната любов, която проявяваха всички жители на планетното общество без изключение. Естествено, опитах се да разбера къде се крие причината за тази благотворна промяна.

Веднъж, като се разхождах по улиците на столицата с един мой познат, местен жител, забелязах във витрините на много магазини глави в естествена големина, поставени на стойки като шапки, както и големи кукли, изобразяващи до съвършенство вярно европейците. Попитах спътника си какво означават тези стоки, а той ми обясни, че това са отдушници на отрицателни емоции. Когато изпитваш към някого антипатия или предубеждение, отиваш в магазина, поръчваш си вярно копие на дадената личност, заключваш се вкъщи и си изливаш яда върху него. Заможните лица могат да си позволят цели кукли, а победните се задоволяват с гаврата само върху отделни глави.

Това изключително постижение на социалната техника ми беше непознато и затова побързах да се информирам по-отблизо за неговия създател. Той се оказа великият Ох.

Посещавайки по-късно и други планети, можах да се сблъскам с благотворните следи от неговата дейност. Например на планетата Арделурия живеел прочут астроном, според когото планетата се въртяла около оста си. Това твърдение противоречало на религията на арделурите, която гласи, че планетата е разположена неподвижно в центъра на Вселената. Колегиум жреци призовал астронома пред съда и поискал от него да се отрече от еретичното си учение. Понеже отказал, бил осъден на пречистващо от греховете всесъжжение. Щом научил за случилото се, великият Ох незабавно пристигнал на Арделурия. Поговорил с жреците и учения, обаче и двете страни отстоявали непоколебимо своята позиция. Мъдрецът размишлявал цяла нощ и така стигнал до целесъобразна идея, която начаса внедрил в живота. Става дума за планетарна спирачка, с чиято помощ въртеливото движение на планетата било спряно. Хвърленият в затвора астроном се убедил в настъпилата промяна въз основа на наблюдението на небесните тела и се отказал от дотогавашните си убеждения, присъединявайки се към догмата за неподвижността на Арделурия. И така била създадена Протезата за обективната истина.

В свободните от обществена дейност часове великият Ох се занимавал с изследователска работа в други области; така например

той създаде метод за откриване на планети, населени, с разумни същества и разположени много далече — така нареченият „ключ апостериори“, съвсем прост, като всяка гениална идея. Ако на небосвода заблещука нова звездичка там, където дотогава не е имало звезди, значи се разпада планета, чиито жители са достигнали висока степен на цивилизационно равнище и са открили начин за освобождаване на атомната енергия. Доколкото можел, великият Ох предотвратявал подобни произшествия, като учел жителите на планетите, на които естествените горива като въглища и нефт се изчерпвали, да отглеждат електрически змиорки. Методът бил възприет на не една планета под наименованието Протеза на прогреса. Едва ли има космонавт, който да не е бил доволен от вечерните разходки на Ентроптоза в компанията на дресирана змиорка с електрическа крушка в муцуната?

Времето течеше, а моето желание да се запозная с великия Ох растеше. Ала си давах сметка, че преди първия контакт с него трябва доста да поработя над себе си, за да се издигна до неговите интелектуални висини. Тази мисъл ме накара да посветя цялото време на полета до Заява, който трябваше да продължи девет години, на философията. Криво-ляво стартирах от Земята с ракетата, препълнена от люка до носа с библиотечни рафтове, огъващи се под тежестта на най-възвишените плодове на човешкия дух. Когато се отдалечих от родната планета на около шестстотин милиона километра и вече нищо не можеше да ми пречи, пристъпих към четене. Ясно ми беше какъв сизифов труд ме чака и затова си изработих специален план, състоящ се в това, че за да избегна повторното четене на книгите, които вече бях прелистил, ги изхвърлях през люка на ракетата, като възнамерявах да събера свободно реещите се в пространството томове при завръщането си.

Цели двеста и осемдесет дни се потих над Анаксагор, Платон и Плотин, Ориген и Тертулиан, рових се в епископите Храб Майнцки и Хинкмар Реймски, прочетох от кора до кора Ратрамнус от Корби и Серват Лупус, а също Августин и по-конкретно неговите „De vita beata“, „De civitate Dei“ и „De quantitate animae“^[1] след което пристъпих към Тома, епископите Симезий, Немезий и Лъжеареопагит, свети Бернард и Суарес. При свети Виктор се наложи да си дам малка почивка, тъй като имам навика да мачкам топчета от хляб, докато чета,

и ракетата беше пълна догоре с тях. Изметох всичко в безвъздушното пространство, затворих люка и пак седнах над книгите. Следващите рафтове бяха изпълнени с трудове на по-нови автори, с общо тегло седем тона и половина, и вече започвах да се плаша дали ще ми стигне времето да проуча задълбочено всичко, но не след дълго се убедих, че мотивите в тях се повтарят — различна бе само гледната точка. Онова, което, образно казано, едни поставяха изправено на крака, другите обръщаха с главата надолу; следователно много неща можех да прескоча.

Та значи преорах мистиците и схоластиците, Партман, Джентиле, Спиноза, Вундт, Малбранш, Хербърт и се запознах с инфинитизма, съвършенството на твореца, предопределената хармония и монадите, като не преставах да се удивлявам колко много е имал всеки да каже за човешката душа, твърдейки същевременно точно обратното на онова, което провъзгласяват другите.

Тъкмо бях задълбал в наистина разкошното описание на предопределената хармония, когато четенето ми бе прекъснато от едно доста драстично приключение. Прелитах в района на вакуумните магнитни вихри, които намагнитват невероятно силно всички железни предмети. Така стана и с железните налчета на обувките ми и прилепнал за металния под, крачка не можех да направя, а камо ли да се доближа до шкафчето с хранителните припаси. Така и щях да си умра от гладна смърт, добре че навреме се сетих за пъхнатия в джоба ми „Наръчник на космонавта“, в който прочетох какво се прави в подобни случаи: изхлузват се чепиците от краката. След което се върнах, към четенето.

Овладях съдържанието на около шест хиляди тома мъдрости така, както познавах съдържанието на джобовете си. До Заява оставаха не повече от осем трилиона километра. Тъкмо пристъпвах към следващия рафт, препълнен с критика на чистия разум, когато чух енергично чукане. Слисано вдигнах глава, нали бях сам в ракетата, а гости отвън по принцип не очаквах. Чукането се повтори настойчиво. Придружаваше го нечий приглушен глас:

— Отворете! Рибиция!

Отвинтих припряно винтовете на люка. В ракетата влязоха трима души с посипани с млечен прах скафандри.

— Аха! Заловихме водняка на местопрестъплението! — извика единият от новодошлите, а другият прибави:

— Къде е водата ти?

Онемях от изумление и нищо не можах да отговоря, но третият каза нещо, което поукроти донякъде онези.

— Откъде си?

— От Земята. А вие кои сте?

— Свободна пинтийска рибиция — промърмори той и ми подаде да попълня някакъв формуляр.

Само от един поглед към графите във формуляра, а след това и към скафандрите на тези същества, които при всяко движение издаваха подобен на бълбукане звук, схванах каква грешка съм допуснал — по невнимание се бях приближил до планетите-близнаци Пинта и Панта, а всички справочници препоръчват на пътешествениците да ги заобикалят отдалече. За съжаление вече беше късно. Докато аз попълвах формуляра, индивидите в скафандри описваха методично, един по един, всички предмети в ракетата. Откривайки една кутийка шпроти в растително масло, те нададоха тържествуващ вик, незабавно запечатаха ракетата и я взеха на буксир. Опитах се да ги придумам, но безрезултатно. Забелязах, че скафандрите им завършват с нещо като широк и плосък шлейф, сякаш пинтийците вместо крака имаха рибя опашка. Не след дълго започнахме да се снишаваме над планетата. Тя беше изцяло покрита с вода, но не много дълбока, защото покривите на сградите се подаваха от нея. На летището рибицаите свалиха скафандрите си и аз се убедих, че много приличат на хора, само дето крайниците им бяха чудновато изкривени и деформирани. Напъхаха ме в нещо като лодка, характерна с това, че по дъното ѝ имаше големи дупки, а водата я беше изпълнила досами борда. Потеглихме към центъра на града така, почти потънали във водата. Попитах ги дали не би могло да се запушат дупките и да се изчерпи водата; питах ги и за разни други неща, но моите спътници не отговаряха, а само трескаво записваха всяка моя дума.

По улиците бродеха хора с потопени във водата глави, но час по час ги изваждаха, за да си поемат дъх. През стъклените стени се виждаше вътрешността на хубавите къщи: стаите бяха пълни с вода горе-долу до половината. Нашето превозно средство спря на кръстовището, близо до сграда с надпис „Главно иригационно

управление“, през отворените прозорци долиташе бълбукането на чиновниците. По площадите се издигаха устремени нагоре паметници на риби, украсени с венци от водорасли. Нашата лодка пак спря за малко, защото движението беше много интензивно, и от разговорите на минавачите долових, че само преди миг на ъгъла бил заловен шпионин.

После изплувахме в широка алея. Лодката спря пред огромен небостъргач. Фасадата беше украсена с гирлянди, а над входа висеше смарагдова табелка: „Свободна водна рибиция“. Асансьорът, с който се качихме на 16-ия етаж, приличаше на малък аквариум. Въведоха ме в кабинет, пълен до над бюрото с вода и ми наредиха да чакам. Целият кабинет беше облицован с прекрасни смарагдови рибешки люспи.

Мислено се подготвих какво да отговоря на въпросите, как съм попаднал тук и накъде отивам, но никой не ме попита за това. В кабинета влезе следователят, нисък на ръст рибицай, хвърли ми суров поглед, изправи се на пръсти и с уста над водата попита:

— Откога се занимаваш с престъпна дейност? Колко ти плащаха? Кои са съучастниците ти?

Рязко отговорих, че не съм шпионин; обясних също при какви обстоятелства бях доведен на планетата. При моите думи, че съм попаднал на Пинта случайно, следователят прихна да се смее и ме посъветва да измисля нещо по-интелигентно. После се зае да проучва протоколите пред себе си, подхвърляйки от време на време по някой въпрос. Не му беше лесно, тъй като всеки път трябваше да става, за да си поема дъх, а веднъж, без да иска, се задави и дълго кашля. По-късно забелязах колко често пинтийците се задавят така.

Рибицаят кротко ме придумваше да си призная всичко, а понеже аз все повтарях и повтарях, че съм невинен, той изведнъж рязко скочи, посочи консервата с шпроти и попита:

— А това какво означава?

— Нищо — отвърнах аз учудено.

— Ще видим. Отведете този провокатор! — викна той.

С това разпитът свърши.

Затвориха ме в съвсем сухо помещение. Бях искрено доволен, защото вече усещах последствията от пребиваването в досадната мокрота. Освен мен там имаше седмина пинтийци, които ме посрещнаха извънредно радушно и като на чужденец ми отстъпиха

място на пейката. От тях научих, че намерените в ракетата шпроти според техните закони са чудовищно оскърбление на най-възвишените пинтийски идеали, най-вече поради така наречения „престъпен намек“. Заинтересувах се за какъв намек става дума, обаче те или не можеха, или не искаха (както ми се стори) да ми кажат. Разбрах, че им е неприятно да се говори на тази тема, и замълчах. От тях научих също, че местата за изолация като това, в което се намирам, са единствените безводни помещения на цялата планета. Заразпитвах ги дали винаги, през цялата си история, са живеели във водата. Обясниха ми, че някога на Пинта моретата били малко, а сушата заемала големи територии и че изобщо на нея имало много отвратителни, сухи места.

По онова време владетел на планетата беше Великият Водняк Рибон Ермезиней. В „сухарката“ прекарах три месеца, а през това време ме изследваха осемнайсет различни комисии. Те определяха формата на петното върху огледалото, след като духна върху него, брояха колко капки вода се стичат по мен, след като се потопя във водата, премерваха ми рибя опашка. Разказвах сънищата си на вещите лица, а те незабавно ги класифицираха и ги групираха според членовете на наказателния кодекс. През есента доказателствата за моята вина изпълваха вече осемдесет солидни тома, а веществените доказателства бяха заели три шкафа в кабинета с рибешките люспи. Накрая се признах за виновен във всичко, в което ме обвиняваха, и най-вече в перфориране на хондритите и в активен многократен трибеж в полза на Панта. И до днес не зная какво означава това. Поради смекчаващите вината обстоятелства — моето тъпо подценяване на предимствата на благословения воден живот и приближаващия имен ден на Великия Рибон Водняк — беше произнесена умерена присъда: две години свободно скулптиране, условно, с изпитателен срок от шест месеца във водата; след което ме пуснаха да си вървя поживо-поздраво.

Твърдо реших да се устроя възможно най-удобно през половингодишния си живот на Пинта. Не намерих свободни места в хотела и затова се приютих у една бабичка, която се прехранваше с тремолиране на охлюви, тоест дресираще ги да се подреждат в определени фигури на националните празници.

Още първата вечер след излизането от „сухарката“ отидох на концерта на столичния хор, но останах ужасно разочарован, понеже

хорът пееше под водата — бълбукайки.

По едно време забелязах, че дежурният рибицай извежда навън някакво лице, което след угасване на светлината в залата дишало през тръстикова тръбичка. Високопоставените особи седяха в пълни с вода ложи и се поливаха с душеве. Не можех да се отърся от странното впечатление, че тези условия бяха всичко друго, но не и удобни. Опитах се да науча нещо повече по този въпрос от моята хазайка, но тя не ми обясни нищо. Само попита докъде бих искал да стига водата в стаята ми. Отвърнах, че бих предпочел да не виждам вода извън банята, а тя стисна уста, вдигна рамене и си отиде, без дори да ме доизслуша.

Щеше ми се да опозная пинтийците разностранно и затова се стараех да следя културния им живот. Когато пристигнах на планетата, в печата се водеше оживена дискусия относно бълбукането. Специалистите определяха като най-перспективно приглушеното бълбукане.

Моята хазайка имаше още един квартирант, млад, симпатичен пинтиец, главен редактор на популярното списание „Рибешки глас“. Често бях чел да пишат във вестниците за балдури и балдубини. От текста се разбираше, че става дума за някакви живи същества, ала все не можех да разбера какво общо имат те с пинтийците. Щом отварях дума за тях пред някого, той тутакси ме заглушаваше с бълбукане. Исках да помоля редактора да ми обясни, но той беше много разтревожен. Вечеряхме заедно и той възбудено сподели с мен, че е станало нещо ужасно. По недоглеждане написал в уводната статия, че във водата е мокро. Във връзка с това очаквал най-лошото. Опитах се да го успокоя, попитах го също да не би според тях във водата да не е мокро; той потрепера и отговори, че аз нищо не разбирам. Всичко трябва да се разглежда от рибешка гледна точка. На рибите не им е мокро, ерго — във водата не е мокро. След два дни редакторът изчезна.

Особени проблеми ми създаваха театралните представления. Когато за първи път отидох на театър, някакъв непрекъснат шепот през цялото време ми пречеше да следя действието. Реших, че шушукат моите съседи и се помъчих да не им обръщам внимание. Накрая не издържах и се преместих, но и там чувах същия шепот. Когато на сцената се говореше за Великия Рибон, един тих глас шепнеше: „Тялото ти е обхванато от щастлив трепет.“ Забелязах как цялата зала

започна леко да трепери. После се убедих, че на всички обществени места са монтирани специални шептачи, които подсказват на присъстващите какви преживявания трябва да изпитват. За да опозная по-добре обичаите и характера на пинтийците, си купих доста книги — както романи, така и учебници и научни трудове. Все още пазя някои от тях, например „Малкият балдубин“, „За ужасите на сушата“, „Колко рибешко е под водата“, „Да бълбукаме двамина“ и други. В университетската книжарница ми препоръчаха един труд за еволюцията, реализирана по пътя на убеждението, но и той не ми даде нищо повече от подробни описания на балдури и балдубините.

Опитах се да поразпитам хазайката, но тя се затвори в кухнята с охлювите, затова се върнах в книжарницата и проявих интерес къде мога да видя поне един балдубин. При тези думи всички продавачи се гмурнаха под водата зад щанда, а случайно намиращите се в магазина млади пинтийци ме заведоха в рибицията като провокатор. Хвърлиха ме в „сухарката“, където заварих трима от предишните си другари. От тях научих най-сетне, че на Пинта все още няма балдури и балдубини. Те представляват облагородени, съвършени в своята рибност форми, в които пинтийците ще се превърнат съгласно учението за еволюцията по пътя на убеждаването. Поисках да зная кога ще стане това. В отговор всички се разтрепераха и поискаха да се хвърлят във водата, което поради липсата на вода явно беше невъзможно, а най-възрастният, с кошмарно деформирани крайници, ми рече:

— Слушай, водняко, такива неща не се говорят у нас безнаказано. Ако рибицията разбере какви ги плещиш, веднага ще ти увеличат присъдата.

Натъжих се и потънах в унили размисли. От тях ме изтръгна разговорът на другарите ми по неволя. Разказвах за своите провинения, чудейки се как ще бъдат квалифицирани. Единият се озовал в „сухарката“, понеже се задавил, след като бил заспал на поливания с вода диван, и скочил с вик: „Човек може да пукне така!“. Другият носел детето си „на конче“, вместо да го приучва още от мъничко към живота под водата. Третият, онзи най-старият, имал лошия късмет да забълбука по начин, определян от компетентните лица като многозначителен и оскърбителен, и то тъкмо по време на лекция за триста водняци-герои, загинали, когато поставяли рекорд за живот под водата.

Не мина много време и ме извикаха при рибицая, който ми съобщи, че моето позорно повторно провинение го принуждава да ми наложи общо наказание от три години свободно скулптиране. Още на другия ден отплувах (охраняван от трийсет и седем пинтийци) с лодка в познатите ми вече условия, тоест затънал до брадата във водата, към районите за скулптиране. Те се намираха доста далече от града. Работата ни се състоеше в това, да изработваме паметници на риби от семейство сомови. Доколкото си спомням, издялахме около 140 хиляди. Сутрин тръгнахме за работа с песен на уста; в паметта ми е останала най-ясно една от песните, която започваше с думите: „Хей, хей, живот свободен мили, за скулптиране свободно дай нам сили.“. След работа се връщахме в нашите помещения, а всеки ден преди вечеря, която изяждахме под водата, идваше лектор да ни говори за подводните свободи; желаещите можеха да се запишат в курсове за съзерцателна плавниковост. В края на лекцията докладчикът винаги питаше дали някой от нас не е загубил желанието си да скулптира. Никой не се обаждаше, та затова и аз си траех. Впрочем монтираните в залата шептачи ни подсказваха, че имаме намерение да скулптираме дълго, дълго и то по възможност под водата.

Един ден нашите началници бяха особено развълнувани, а по време на обяда ни съобщиха, че днес край нашите ателиета ще премине Великият Рибон Водняк Ермезиней, който ще обиколи страната, за да разпространява балдурската тъпкана. Още от пладне плувахме в стойка „мирно“ в очакване на високия гост. Валеше и беше ужасно студено, всички трепереха. Поместените на плаващи шамандури шептачи ни подсказваха, че се тресем от ентузиазъм. Седемстотинте лодки от кортежа на Великия Рибон се точиха край нас почти до здрач. Бях доста близко и можах да видя самия Рибон, който за мое учудване ни най-малко не приличаше на риба. Имаше вид на най-обикновен пинтиец, само че доста възрастен и с кошмарно деформирани крайници. Осем велможи, облечени в пурпурни и златни рибешки люспи, придържаха височайшите рамене на владетеля, когато той вадеше глава от водата, за да си поеме дъх; при това кашляше така сърцераздирателно, че ми стана жал за него. В чест на това събитие изваяхме осемстотин паметника на сомови риби.

Около седмица след това почувствувах за първи път как ме кърши страхотно в ръцете. Другарите ми обясниха, че това са първите

признаци на ревматизъм — най-сериозното бедствие на Пинта. Обаче не биваше да се говори за заболяване, а само за прояви на безидейната съпротива на организма против орибяването. Едва сега разбрах защо телата на пинтийците са така деформирани.

Всяка седмица ни водеха на спектакли, възхваляващи перспективите на водния живот. Спасявах се, като затварях очи, защото само при мисълта за вода ми прилошаваше.

И така течеше животът ми цели пет месеца. Сприятелих се с един възрастен пинтиец, университетски професор, който скулптираше свободно, понеже, на една от лекциите си бил заявил, че водата е действително необходима за живота, но в друг смисъл от всеобщо практикувания. Разговаряхме най-често нощем, а професорът ми разказваше древната история на Пинта. Едно време на планетата духали силни горещи ветрове и учените предвиждали опасност от превръщането и в пустиня. За да се избегне нещастieto, бил разработен мащабен иригационен план, който щял да бъде внедряван в практиката от специално създадени институции и ръководни учреждения; после, след като мрежата от напоителни канали и резервоари била изградена, учрежденията не пожелали да се закрийт и продължили да наводняват все повече и повече Пинта. „Стигна се до положение — говореше професорът, — че онова, което трябваше да бъде овладяно, овладя нас. Никой не искаше да признае, че е направена грешка, а следващата крачка, естествено, беше констатацията, че всичко е точно такава, каквото трябва да бъде.“

Не щеш ли, един ден се разнесоха извънредно вълнуващи новини. Говореше се, че предстои някаква изключително важна промяна, някои дори се осмеляваха да твърдят, че Великият Рибон лично ще нареди да се въведе в най-близко време жилищна, а може би — и всеобща сухота. Началниците незабавно пристъпиха към борба с пораженческите слухове, като утвърдиха нови проекти за рибешки паметници. Въпреки това слуховете продължаваха да се разпространяват, и то — във все по-фантастични версии: със собствените си уши чух някой да говори, че са видели Великия Рибон Ермезиней с хавлиена кърпа.

Така дочакахме нощта, в която чухме, че има шумна веселба в сградата на началството. Изплувахме на двора и какво да видим — началникът и лекторът изливаха от прозорците водата с кофи, пеейки с

пълен глас. Още призори лекторът дойде при нас, седнал в лодка с уплътнено дъно и ни заяви, че всичко, което се е вършело досега, е било недоразумение; че се разработват нови, наистина свободни, а не както досегашните, начини на съществуване; че на първо време се отменя бълбукането като нещо мъчително, вредно за здравето и съвършено излишно. Докато говореше, той потапяше от време на време единия си крак във водата и се отръскваше с погнуса. В заключение ни съобщи, че винаги е бил против водата и е разбирал повече от всеки друг, че нищо добро няма да излезе от нея. Два дни не ходихме на работа. След това ни изпратиха при готовите скулптури да им изчукваме плавниците и вместо тях да прикрепваме крака. Лекторът започна да ни учи нова песен: „Радвай се, душо, край нас е сухо“, а този и онзи шепнеха за очакваните помпи, които ще премахнат водата.

Стигнахме само до втория стих, защото извикаха лектора в града и той повече не се върна. На другата сутрин при нас доплува, почти без да си изважда главата от водата, началникът и ни раздаде непромокаеми вестници. В тях пишеше, че бълбукането като вредно за здравето и неспомагащо за балдуренето се отменя за вечни времена, което обаче не означава връщане към пагубната сухота. Напротив, за да се приклимат балдубините и да се спътвят балдурите, на цялата планета се въвежда предимно подводно дишане, в най-висша степен рибешко. От гледна точка на обществените интереси то щеше да се въвежда постепенно, като всеки ден гражданите трябваше да престояват под водата поне един миг повече от предния. За тяхно облекчение равнището на водата се повишаваше до единайсет дълбарки (мярка за дълбочина).

И наистина, още същата вечер повишиха равнището на водата, така че бяхме принудени да спим прави. Водата заля шептачите и затова ги монтираха на по-високи места, а новият лектор пристъпи към провеждане на упражнения по подводно дишане. Няколко дни по-късно с великодушното разпореждане на Ермезиней в отговор на единодушното желание на всички граждани равнището на водата беше повишено с още половин дълбарка. Започнахме да ходим само на пръсти. По-ниските от нас след някое време се изгубиха някъде. Понеже никому не се удаваше да диша подводно, свикнахме да подскачаме леко над повърхността да поемем въздух. След около

месец вече го правехме много ловко и всички се преструваха, че нищо такова не правят, нито пък забелязват другите да го правят. Печатът съобщаваше за огромни постижения в подводното дишане в цялата страна, а редиците на свободно скулптиращите се увеличаваха с лица, които продължаваха да бълбукат постарому.

Този живот като цяло ми беше толкова неудобен, че най-накрая реших да напусна териториите за свободно скулптиране. След работа се скрих зад постаментата на един нов паметник (забравих да кажа, че изчуквахме прикрепените към рибите крака и пак им поставяхме плавници) и когато всички се прибраха, поех към града. В това отношение плуването ми даваше предимство, защото противно на всички очаквания пинтийците изобщо не умеят да плуват.

Не беше лесно, но можах да доплувам до летището. Четирима рибицаи охраняваха моята ракета. Имах късмет — наблизко някой започна да бълбука и те се хвърлиха към него. Скъсах печатите, скочих вътре и стартирах с възможно най-голяма скорост. След четвърт час планетата проблясваше в далечината като миниатюрна звездичка, на която ми бе съдено да преживея толкова много. Легнах с радост в сухото си легло. За съжаление отдихът ми не трая дълго. Събуди ме енергично чукане по люка. Още не напълно разсънен, викнах: „Да живеят пинтийските свободи!“ Скъпо щеше да ми струва това възклицание — в ракетата нахълта патрул на Пантийската ангелиция. Напразно обяснявах, че не са чули добре, че виках „пантийски“, а не „пинтийски свободи“. Запечатата ракетата и я взеха на буксир. Допълнителни неприятности ми създаде втората консерва с шпроти, начената преди да си легна, която те откриха в килера. Щом видяха отворената консерва, ангелицаите потрепераха, а сетне с тържествуващ вик написаха протокол. Не след дълго кацнахме на планетата. Качиха ме на очакващата ни кола и тук си отдахнах с облекчение — докдето поглед стигаше, на планетата нямаше вода. Моят ескорт свали скафандрите си и се убедих, че те са същества, досущ като хората, но лицата им бяха отчайващо еднакви, сякаш всички бяха близнаци, при това усмихнати.

Смрачаваше се и въпреки това в града беше светло като посред бял ден. Направи ми впечатление, че минувачите поклащаха глава с уплаха или състрадание, щом ме погледнеха, а една млада пантийка

дори припадна при вида ми, и което беше още по-странно, тя и в несвяст не престана да се усмихва.

След известно време реших, че всички жители на планетата носят нещо като маски, но не бях съвсем сигурен. Спряхме пред сграда с надпис: „Свободна пантийска ангелиция“. Прекарах нощта в малка стаичка, сам, заслушан в шума на големия град зад прозореца. На другия ден около пладне ми прочетоха в кабинета на следователя обвинителния акт. Обвиняваха ме в прояви на ангелофагия по пинтийско подстрекава-не и в престъпно индивидуализиране на личността. Веществените доказателства срещу мен бяха две: първото — отворената консерва с шпроти, а второто — огледалото, което следователят ми подаде да се огледам.

Той беше ангелицай IV ранг в бяла като сняг униформа с брилянтни светкавици на гърдите. Обясни ми, че за извършените престъпления съм застрашен от доживотна идентификация и прибави, че съдът ми дава четири часа да подготвя защитата си. Можех да се видя със служебния защитник, когато поискам.

Изпитал на гърба си методите на съдопроизводството из тези области на Галактиката, реших най-напред да разбера в какво се състои заплашващото ме наказание. В отговор на проявеното от мен желание бях отведен в неголяма стая с кехлибарен цвят, където ме очакваше моят адвокат, ангелицай II ранг. Той се оказа изключително любезен и словоохотлив.

— Ето как стои въпросът, пришълецо — започна адвокатът, — ние разбрахме в най-висша степен откъде идват всички грижи, терзания и нещастия, от които страдат отделните индивиди в обществото. Източникът им се крие в единицата, в нейната индивидуалност. Обществото, множеството е вечно и се подчинява на постоянните и ненарушими закони, на които се подчиняват и могъщите слънца и звезди. Индивидът се характеризира с непостоянство, колебливост при вземане на решения, нелогичност в постъпките и най-вече — с преходност. Ние ликвидирахме напълно индивидуализма в полза на колективизма. На нашата планета съществува само обществото — на нея няма личности.

— Не може да бъде! — смаях се аз. — Твоите думи са вероятно само риторична фигура, нали ти самият си отделна личност...

— Ни най-малко — отвърна той с неизменната си усмивка. — Вероятно си забелязал, че нашите лица са съвсем еднакви. По този начин постигнахме най-високата обществена взаимозаменяемост.

— Не разбирам. Какво означава това?

— Ей сега ще ти обясня всичко. Във всеки момент в обществото съществуват определен брой функции или, както ние казваме, щатове. Те са, първо, професионални, тоест държавници, градинари, техници, лекари; има също и семейни щатове — бащи, братя, сестри и така нататък. И всеки пантиец заема по един от тези щатове само за едно денонощие. Онзи, който вчера е бил градинар, става днес инженер, вчерашният строител е днес съдия, а държавникът — учител. Същото е и със семействата. Всяко от тях се състои от роднини — баща, майка и деца, но непроменени остават само функциите, а съществата, които ги изпълняват, се променят всяко денонощие. И в крайна сметка неизменно остава само множеството, нали разбираш? Всеки ден в него има еднакъв брой родители и деца, лекари и медицински сестри и тъй нататък — във всички области на обществения живот. Могъщият организъм на нашата държава съществува от векове непокатим и неизменен, по-издръжлив от скала, а тази си издръжливост дължи именно на факта, че премахнахме веднъж завинаги ефирния характер на индивидуалното съществуване. Затова ти казах, че ние сме взаимозаменяеми. Ще се убедиш сам след малко, в полунощ — ако ме извикаш, ще дойда при теб в нова роля...

— Но защо ви е всичко това? И как всеки от вас е в състояние да упражнява толкова различни професии? Как можеш да бъдеш не само градинар, съдия или адвокат, но и произволно баща или майка?

Моят събеседник отвърна:

— Е, много неща не умея да върша добре. Но все пак не бива да забравяш, че аз упражнявам една професия само едно денонощие. Същевременно във всяко общество от стария тип по-голямата част от индивидите изпълняват своите професионални задължения зле, а от това обществената машина не престава да действа. При вас лошият градинар ще опропасти градината, а некадърният държавник ще съсипе цялата държава, защото и двамата разполагат с време, което при нас не им се дава. Нещо повече — в обикновеното общество освен професионалната некомпетентност си казва думата и отрицателното, дори пагубно влияние на личните стремежи на отделните единици.

Завистта, високомерието, егоизмът, суетността, жаждата за власт оказват разложително влияние върху обществения живот. На практика у нас няма стремеж да се прави кариера, никой не се ръководи от личния интерес, тъй като изобщо няма личен интерес. Не бих могъл да направя на днешната си длъжност нито крачка с надеждата, че тя ще ми донесе някакви изгоди утре, защото утре ще бъде нещо друго, а днес не зная какво ще бъде утре. Щатовеите се сменят в полунощ по принципа на всеобщия жребий, а той не се влияе от нито един жив човек. Сега разбираш ли дълбоката мъдрост на нашия строй?

— А чувствата? — не преставах да питам аз. — Всеки ден различен човек ли обичате? И как стои въпросът с майчинството и бащинството?

— Някога нашата система имаше един недостатък — случваше се лицето на щат „баща“ да роди дете, ако го заемаше жена в последния ден на бременността. Това несъответствие изчезна, след като по законен ред беше установено, че бащата може да ражда деца. А що се отнася до чувствата, ние задоволихме двата вида, привидно изключващи се взаимно, глад, живеещ у всяко разумно същество: гладът за постоянство и гладът за промяна. Едно време привързаността, уважението, любовта постоянно бяха терзани от безпокойство, от страх да не загубиш любимия. Ние преодоляхме този страх. Каквито и стресове, болести, нещастия да преживява през живота си, на практика всеки от нас винаги има баща, майка, съпруг и деца. Това не е всичко. Всяко неизменно нещо след време започва да доскучава, няма значение дали е приятно, или неприятно. Но в същото време копнеем за постоянна благосклонност на съдбата, бихме искали да защитим живота си от трусове и трагедии. Искаме да ни има, а не да си отиваме, да се променяме, но да оставаме, да бъдем всичко, без да рискуваме нищо. Тези противоречия, на пръв поглед несъвместими, са превърнати у нас в реалност. Премахнахме дори антагонизма между обществените върхове и низини, тъй като всеки ден всеки може да бъде върховен властник — няма непостижим живот, няма непостижима сфера на дейност за когото и да било.

Сега вече мога да ти разкрия какво означава заплашващото те наказание. То е най-голямото нещастие, което може да се случи на пантиеца, а именно — да бъде изваден от всеобщия жребий и да премине към самотно индивидуално съществуване.

Идентифицирането е акт на смазване на индивида чрез натоварването му с ужасното и безжалостно бреме на доживотната индивидуалност. Ако искаш да ме питаш още нещо, побързай: приближава полунощ и ще трябва да те напусна.

— А как се справяте със смъртта?

Адвокатът смръщи чело, но запази усмивката на лицето си. Гледаше ме така, сякаш не разбира какво значи тази дума. Най-накрая рече:

— Смъртта ли? Ама че остаряло понятие! Няма смърт там, където няма индивиди. У нас никой не умира.

— Та ти сам не вярваш в глупостите, които изрече! — възкликнах. — Всяко живо същество умира, следователно и ти ще умреш!

— Аз? Тоест — кой? — прекъсна ме той с усмивка.

Възцари се мълчание. Наруших го аз:

— Ами ти, ти самият!

— Кой съм аз, аз самият, извън днешния щат? Име, презиме? Нямам такива. Лице? Благодарение на биологичните операции, направени у нас преди векове, лицето ми е идентично с това на другите. Щатът! Ще се промени в полунощ. Какво остава? Нищо. Помисли — какво значи смърт? Загуба, трагична поради своята необратимост. Кого губи този, който умира? Себе си ли? Не, защото умрелият не съществува, а онзи, който не съществува, вече нищо не може да загуби. Смъртта е проблем на живите — тя означава да загубиш близък. Ние никога не губим своите близки. Вече ти говорих за това. Всяко наше семейство е вечно. У нас смъртта би била съкращение на щатните бройки. Законът го изключва. Трябва да вървя. Сбогом, чужденецо.

— Почакай! — викнах аз, като видях адвоката да става. — Нали и при вас има, не може да няма, известни разлики, колкото и да си приличате като близнаци... Би трябвало да има сред вас старци, които...

— Не. Не водим статистика колко щата е заемал всеки от нас. Не броим също астрономичните години. Никой от нас не знае колко дълго живее. Щатове са без възраст. Време е да вървя.

С тези думи той си отиде. Останах сам. След миг вратата се отвори и адвокатът пак се появи. Беше облечен в същата лилава

униформа със златните светкавици на ангелицай II ранг. И същата усмивка.

— На твоите услуги, обвиняеми пришълец от друга звезда — каза той и ми се стори, че това е нов глас, който никога преди не бях чувал.

— А, значи, при вас все пак има нещо неизменно: щатът на обвиняемия! — възкликнах тържествуващо.

— Грещиш. Така е само по отношение на чужденците. Не можем да допуснем те да минират отвътре нашата държава, скривайки се зад щата.

— Разбираш ли нещо от право?

— Книгите със закони разбират от него. Впрочем твоят процес е насрочен чак за утре. Щатът ще те защитава...

— Отказвам се от защита.

— Сам ли ще се защитаваш?

— Не. Искам да бъда осъден.

Адвокатът се усмихна:

— Лекомислен си. Не забравяй, че ще бъдеш личност не сред личностите, а в пустота, по-голяма от междупланетното безвъздушно пространство...

— Да си чувал някога за великия Ох? — Сам не зная откъде ми хрумна този въпрос.

— Да. Именно той е създателят на нашата държава. За нас той сътвори най-великото си дело — Протезата на вечността.

С това нашият разговор завърши. След три дни бях изправен пред съда и бях осъден на доживотна идентификация. Закараха ме на летището, откъдето незабавно стартираха, вземайки курс към Земята. Не зная дали някога ще имам желание да се срещна с Благодетеля на Космоса.

[1] „За блажения живот“, „За божия град“, „За силата на духа“ (лат.). Б.пр. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

19.VIII.

Дадох ракетата на ремонт. Последния път минах много близо до Слънцето и всичкият ѝ лак се олющи. Началникът на работилницата ме съветва да я боядисам зелена. Още не зная. Преди обяд подреждах колекцията си. Козината на най-красивия гаргаун е пълна с молци. Наръсих я с нафталин. След обяд — у Тарантога. Пяхме марсиански песни. Взех от него *Две години сред курдлите и осмьолите* на Бризард. Четох до разсъмване — много интересно.

20.VIII.

Съгласих се със зеления цвят. Началникът ме уговаря да си купя електронен мозък. Имал един за продан, съвсем запазен, малко използван, с мощност дванадесет парни души. Каза, че днес без мозък никой не смее да мръдне по-далече от Луната. Колебая се, защото струва доста. Цял следобед четох Бризард — увлекателна книга. Срам ме е да кажа, че никога не съм виждал курдел.

21.VIII.

Сутринта — в работилницата. Началникът ми показва мозъка. Настина е запазен, с батерия вицове за пет години. Кое то изглежда решава проблема с космическата скука. *Ще се смеете и през най-дългото си пътешествие* — каза началникът. Когато батерията се изтощи, може да се сложи нова. Поръчах да боядисат кормилните плоскости червени. А за мозъка ще си помисля още. Четох Бризард до полунощ. Дали и аз да не отида на лов?

22.VIII.

Купих най-сетне мозъка. Наредих да го вградят в стената. Началникът ми даде с него и една електрическа възглавница. Сигурно ме одра яко! Каза ми, че ще спестя куп пари. Нали при кацане на някоя

планета обикновено трябва да се плаща входна такса. А когато човек има мозъка, може да остави ракетата да обикаля свободно в космическото пространство около планетата като изкуствен спътник и да извърви останалото разстояние пеш, без да плаща каквото и да е. Мозъкът изчислява астрономичните елементи на движението и съобщава къде след това трябва да се търси ракетата. Свърших с Бризард. Вече почти реших да отида на Ентеропия.

23.VIII.

Взех ракетата от работилницата. Изглежда много добре, само цветът на кормилните плоскости не отива на останалото. Боядисах си ги жълти. Много по-добре изглеждат. Взех от Тарантога *Космическа енциклопедия*, буква Е, и си преписах статията за Ентеропия. Ето я:

ЕНТЕРОПИЯ, 6-та планета на двойно (червено и синьо) слънце в съзвездието Телец, 8 континента, 2 океана, 167 действащи вулкана, 1 оргам (вж. ОРГАМ). Денонощие — 20 часа, топъл климат, условия за живот добри, освен по време на срумовете (вж. СРУМ).

Обитатели:

а) господстваща раса — ардрити, разумни многопрозрачностенни симетрични нечифтокрайникови (З) същества, принадлежащи към тип *Siliconoidea*, разред *Polytheria*, клас *Luminifera*. Като всички *Polytheria* (вж.) ардритите подлежат на периодично произволно делене. Създават семейства от сферичен тип. Система на управление: радархия II В с въведен преди 340 години пенитенциарен трансм (вж. ТРАНСМ). Високо развита промишленост, главно хранителна. Основен експорт: фосфоризирани манурбии, сърцоклетки и няколко десетки вида лаудами, щамповани и леко препечени. Столица: Етогозитам, 1 400 000 жит. Гл. промишлени центрове: Хаупър, Друр, Арбагелар. Светлинна култура с признаци на сгъбяване в резултат на всмукани реликти от цивилизацията на унищожените от ардритите фитогазиани

(гъбони, вж.). През последните години все по-голяма роля в култ. живот на обществото играят *сепулките* (вж.). Вероизповедания: господстваща религия — *монодрумизъм*. Според м. светът е създаден от многоликия Друма, приел образа на Първична сбъркация, от която се появили слънца и планети начело с Ентеропия. Ардритите строят храмове, покрити със злато и сребро, постоянни и сгъваеми. Освен монодрумиза съществуват и няколко секти, най-известна от които е сектата на *плакотралите*. Плакотралите (вж.) вярват само в *Емфезата* (вж. ЕМФЕЗА), но не всички. Изкуство: танци (с търкаляне), радиоактове, сепулене, дърдордрама. Архитектура: заради срумовете — надувнопомпена, мазноградна. Мазноствъргачите с форма на чаша достигат до 130 етажа. На изк. спътници — преди всичко овуцеларни (яйцевидни) постройки.

б) Животни. Фауна от силиконоиден тип, гл. представители: омерзавци, автомални дендроги, асманити, курдли и квикливи осмьоли. По време на стрмовете ловът на курдли и осмьоли е забранен. Изброените животни не стават за храна на човека с изключение на курдлите (и то само зардника им, вж. ЗАРДНИК). Водната фауна е суровина за хранителната промишленост. Гл. представители: инферналии (адории), блискви, приветки и шменди. Забележителност на Ентеропия е оргамът с мрачлинната си флора и фауна. В нашата Галактика единствен негов аналог са алите в безпънните улеси на Юпитер. Според изследванията, направени от школата на проф. Тарантога, животът на Ентеропия се е развил в зоната на оргама от балбазилоните залежи. Да се има предвид, че поради масовото земно и водно строителство това, което е останало от орагма, намалява бързо. Оргамът е защитен от парагр. 6 на Закона за защ. на планетните антики (Codex Galacticus, т. MDDDVII, ч. XXXII, стр. 4670). Строго е забранено да се гази на тъмно.

Всичко в статията ми беше ясно с изключение на споменатите сепулки, трансм и срумове. За съжаление последният издаден том на *Енциклопедията* завършва на „СОС ОТ ГЪБИ“, така че няма нищо нито за трансма, нито за срумовете. Но отидох у Тарантога, за да видя какво пише за сепулките. Намерих кратка информация:

СЕПУЛКИ — важен елемент от цивилизацията на *ардритите* (вж.) от планетата *Ентеропия* (вж.). Вж. СЕПУЛКАРИИ.

Последвах този съвет и прочетох:

СЕПУЛКАРИИ — обекти, които служат за *сепулене* (вж.).

Потърсих на „Сепулене“, където пишеше:

СЕПУЛЕНЕ — занимание на *ардритите* (вж.) от планетата *Ентеропия* (вж.). Вж. СЕПУЛКИ.

Кръгът се затвори и вече не остана къде да търся. Никога в живота си няма да си призная подобно невежество пред професора, а не зная друг, когото да попитам. Жребият е хвърлен — ще отида на Ентеропия. Тръгвам след три дена.

28.VIII.

Стартирах в два часа, веднага след като се наобядвах. Не взех никакви книги, защото имам новия мозък. Чак до Луната слушах вицовете, които разказваше. Голям смях падна. След това вечеря и сън.

29.VIII.

Изглежда настигах в сянката на Луната, защото постоянно кихам. Взех аспирина. По курса — три товарни ракети от Плутон. Машинистът телеграфира да му освободя пътя. Попитах го какво кара и си мислех, че е Бог знае що, а то най-обикновени сирендаси. Веднага ги последва експресът от Марс, ужасно претъпкан. Видях през прозорците как всички лежат един върху друг като сардели. Махахме си с кърпички, докато не се изгубихме от погледите си. До вечерта слушах вицове. Хубаво, само че продължавам да кихам.

30.VIII.

Увеличих скоростта. Мозъкът действа безотказно. Диафрагмата започна да ме наболява, затова го изключих за два часа и включих електрическата възглавница. Подейства ми добре. След два часа хванах радиосигнала, който Попов е изпратил от Земята през 1896 година. Доста съм се отдалечил вече от нея.

31.VIII.

Слънцето едва се вижда. Преди обяд — разходка около ракетата, за да не се заседа на едно място. До вечерта — вицове. Повечето брадати. Изглежда началникът на работилницата е дал на мозъка да четете стари хумористични списания, а отгоре е нахвърлил няколко шепи нови вицове. Забравих картофите, които бях сложил в атомния реактор, и изгоряха до един.

32.VIII.

Скоростта кара времето да тече по-бавно — трябва да е септември, а тук е все август и август. През прозореца нещо започна да мига. Помислих си, че вече съм стигнал Млечния път, но само се лющеше лакът. Калпава работа! По пътя си имам обслужваща станция. Мисля си дали си струва да спирам.

33.VIII.

Все още е август. След обяд долетях до станцията. Намира се на малка, съвсем пуста планета. Сградата е като мъртва, наоколо ни жива душа. Взех една кофичка и отидох да огледам няма ли някакъв лак.

Обикалях така, докато не чух пъшкане. Гледам, а зад сградата на станцията стоят няколко парни машини и разговарят. Приближих се.

Едната каза:

— Ами то е ясно, че облаците са форма на задгробен живот на парните машини. Така че основният въпрос гласи: кое е първично — парните машини или водната пара? Аз твърдя, че е парата!

— Мълчи, идеалистко проклета! — изсвистя втората.

Направих опит да ги попитам за лак, но те така съскаха и свиреха, че не чувах собствения си глас. Написах това в книгата за оплаквания и полетях по-нататък.

34.VIII.

Никога ли няма да свърши този август? Преди обяд чистих ракетата. Страшна скука. Веднага след това — вътре, при мозъка. Вместо смях ме налегнаха такива прозевки, че ме хвана страх за челюстите. Откъм десния борд — малка планета. Като минавах край нея, забелязах някакви бели точки. Видях през бинокъла, че са табелки с надпис: „Не се навеждай навън“. С мозъка нещо не е наред, прескача смешните места във вицовете.

1.X.

Трябваше да спра на Строглона, защото ми свърши горивото. Като натиснах спирачките, прескочих по инерция целия септември.

На летището имаше голямо движение. Оставих ракетата в космическото пространство, за да не плащам входна такса, взех само туби за гориво. Преди това изчислих с помощта на мозъка координатите на движението по елипса. След час се върнах с пълните туби, а от ракетата нямаше и следа. Започнах, разбира се, да я търся. Мислех си, че ще предам Богу дух, но все пак изминах около четири хиляди километра пеш. Мозъкът, естествено, беше сгрешил. Като се върна, ще трябва да си поговоря с началника на работилницата.

2.X.

Скоростта е толкова голяма, че звездите се превръщат в огнени лентички, сякаш някой движи в тъмна стая милион запалени цигари.

Мозъкът заеква. Най-лошото е, че прекъсвачът се счупи и не мога да го изключа. Бърбори непрекъснато.

3.x.

Мозъкът изглежда започва да се изтощава, защото срича. Свиквам постепенно с това. Доколкото е възможно, седя отвън, само краката си пъхам в ракетата, защото е доста студено.

7.x.

В единадесет и половина стигнах до входната станция на Ентеропия. От спирането ракетата загря силно. Вързах я за горната палуба на изкуствения спътник (станцията е там) и влязох вътре, за да уредя формалностите. В спиралния коридор движението беше невъобразимо, гости от най-далечни краища на Галактиката ходеха, вибрираха и подскачаха от гише на гише. Застанах на опашката зад един небесносин алголанец, който с любезен жест ме предупреди да не се доближавам прекалено много до задния му електрически орган. Зад мене веднага се нареди млад сатурнианец с бежов шлаулон. С три от смукалата си държеше куфари, а с четвъртото си бършеше потта. Наистина беше много горещо. Когато дойде моят ред, чиновникът, прозрачен като кристал ардрит, ме погледна изпитателно, позеленя (ардритите изразяват своите чувства, като променят цвета си, зеленият означава усмивка) и попита:

— Гръбначен ли сте?

— Да.

— Двудишащ?

— Не. Само въздух...

— Благодаря, чудесно. Всичко ли ядете?

— Да.

— От коя планета сте, ако мога да попитам?

— От Земята.

— Моля в такъв случай на другото гише.

Отидох там и като погледнах вътре, разбрах, че пред мене стои същият чиновник, по-точно неговата следваща част. Прелистваше дебела книга.

— А! Ето я — каза той, — Земя... хм, много добре. Като турист ли идвате или като търговец?

— Като турист.

— Тогава, ако обичате...

С едното си смукало попълваше някакъв формуляр, а с другото ми подаде друг за подпис, като каза:

— След една седмица ще има срум. Затова ще бъдете ли така любезен да отидете в стая 116, там е нашата работилница за резерви, която ще се погрижи за вас. След това моля да отидете в стая 67, това е фармацевтичният кабинет. Там ще получите таблетки евфруглий, които трябва да вземате на всеки три часа, за да неутрализирате радиоактивното излъчване на нашата планета, което е вредно за организма ви... Искате ли да светите, докато сте на Ентеропия?

— Не, благодаря.

— Както обичате. Ето ви документите, моля. Бозайник сте, нали?

— Да.

— В такъв случай — приятно бозаене!

Сбогувах се с любезния чиновник и отидох, както ми беше поръчал, в работилницата за резерви. Отначало си помислих, че яйцевидното помещение е празно. Имаше само няколко електрически апарата, а на тавана с брилянтен блясък светеше кристална лампа. Оказа се обаче, че това е адритът, който работи с техниката. Ардритът веднага се спусна долу. Седнах в креслото, а той, като ме развличаше с приказки, направи необходимите измерванията и каза:

— Благодаря ви, ще изпратим вашия зачатък във всички инкубатори на планетата. Ако ви се случи нещо по време на срум, можете да бъдете напълно спокоен... веднага ще доставим резервата!

Не ми беше съвсем ясно какво има предвид, но все пак по време на дългогодишните си пътешествия се бях научил на дискретност, защото няма нищо по-неприятно за жителите на някоя планета от това да обясняват на чужденците местните навици и обичаи. Във фармацевтичния кабинет се наредих отново на опашка, която обаче се предвижваше доста бързо, така че скоро една енергична ардритка с фаянсов абажур ми даде определеното количество хапчета. Още една малка митническа формалност (предпочитах да не разчитам вече на електронния мозък) и се върнах на борда с виза в ръка.

Веднага след спътника следва добре поддържана космострада, с големи рекламни надписи от двете страни. Техните букви са отдалечени една от друга на няколко хиляди километра, но при нормална скорост на пътуване думите се подреждат толкова бързо, че изглеждат като напечатани във вестник. Известно време ги четях с интерес, например: „Ловци! Използвайте само ловната паста МЛИНИ!“ или: „Нямаш никакви неволи, щом ловец си на осмьоли!“ и т.н.

В седем вечерта кацах на етотозитамското летище. Синьото слънце току-що беше залязло. В лъчите на червеното, което се намираще още доста високо, всичко наоколо изглеждаше като обхванато от пожар — необикновена гледка. До моята ракета се спусна величествено галактически кръстосвач. Под опашката му се разиграваха трогателни сцени между пристигащи и посрещачи. Разделени дълги месеци ардрити се прегръщаха с възторжени викове, след което всички, бащи, майки и деца, се сливаха с нежно притискане в сфери, които проблясваха румено под слънчевите лъчи, и се отправяха бързо към изхода. Тръгнах и аз след хармонично търкалящите се семейства. Веднага след летището има гламбусна спирка. Качих се в един гламбус. Това превозно средство, върху което пише със златни букви „ПАСТАТА РАУС ЛОВУВА САМА!“, е нещо като швейцарско сирене: в големите му дупки се настаняват възрастните, а в малките — децата. Едва седнах и гламбусът тръгна. Заобиколен от кристална му вътрешност, виждах над мене, под мене и встрани разноцветните силуети на моите спътници, които проблясваха симпатично. Бръкнах в джоба си за указателя на Бедекер, защото беше крайно време да се запозная с неговите напътствия, но какво беше учудването ми, когато видях, че държа книжка, която се отнася за планетата Ентевропия, отдалечена от мястото, където се намирах, на три милиона светлинни години! Бедекер, от когото имах нужда, беше останал у дома. Проклетата разсеяност!

Не ми оставаше нищо друго, освен да отида в етотозитамското представителство на известната астронавтска кантора ГАЛАКС. Обадох се на любезния шофьор, който веднага спря гламбуса, посочи ми със смукалото си едно огромно здание и промени сърдечно лицето си на сбогуване.

Стоях един миг неподвижно и съзерцавах необикновената гледка на потъващият в здрач градски център. Червеното слънце току-що беше залязло зад хоризонта. Ардритите светят и затова не използват изкуствено осветление. Проспект *Мрудр*, на който се бях озовал, гъмжеше от мигащи пешеходци. Като мина край мене, една млада ардритка разпали кокетно отвътре абажура си на златни ивици, но явно разбра, че съм чужденец, и потъмня скромно.

Близките и далечни жилища искряха и се пълнеха със светлините на прибиращите се собственици, във вътрешността на храмовете грееха отдадени на молитва тълпи, децата святкаха дъгоцветно с луда скорост по площадките на стълбищата и всичко това беше толкова очарователно, толкова живописно, че направо не ми се тръгваше, но трябваше, защото се страхувах, че ще затворят ГАЛАКС.

От фойето на туристическата кантора ме изпратиха на двадесет и третия етаж, в провинциалния отдел. За съжаление, това е тъжната, но неотменима истина: Земята се намира в малко позната, забравена космическа пустош!

Служителката, към която се обърнах в отдела за туристически услуги, ми каза, помръкнала от притеснение, че за съжаление ГАЛАКС не разполага нито с пътеводители, нито с маршрутни справочници за хора от Земята, защото идвали на Ентеропия не по-често от един път на сто години. Затова ми препоръча справочника за юпитерианци, като се има предвид общия слънчев произход на Юпитер и Земята. Взех го поради липса на нещо по-добро и помолих да ми резервират стая в хотел „Космония“. Записах се също за ловна експедиция, организирана от ГАЛАКС, и излязох навън. Намирах се в неудобно положение, защото не светех, и затова като видях на кръстовището един ардрит, който регулираше движението, спрях се и разгледах на светлината му получения пътеводител. Както трябваше да се очаква, съдържаха информация къде мога да се снабдя с метанови продукти, какво трябва да правя с пипалата си по време на официални приеми и т.н. Затова го хвърлих в кофата за боклук, спрях един минаващ еборет и казах да ме закара в квартала на мазностъргачите. Прекрасните, подобни на чаша постройки проблясваха отдалече с разноцветните светлини на ардритите, които се бяха прибрали при семействата си, а в административните сгради премигнаха прелестно светещите нашийници на служителите.

Освободих еборета и известно време се разхождах пеш. Когато се дивях на издигация се над площада мазностъргач на Управлението на супите, от него излязоха двама високопоставени чиновници, които можеха да се разпознаят по много силния блясък и червените гребенчета около абажурите ми. Те спряха близо до мене и аз чух какво си говорят:

— Размазката на подгъвите не е ли вече задължителна? — каза единият, висок, целият в ордени.

При тези думи другият просветна и отвърна:

— Не. Началникът казва, че няма да изпълним програмата и всичко това заради Грудруфс. Не остава нищо друго, казва началникът, освен да го преобърнем.

— Грудруфс ли?

— Ами да.

Първият угасна, само ордените му продължиха да светят с разноцветни венчета, и като понижи глас, каза:

— Ще има да се пенжи, нещастникът.

— Нека се пенжи, това няма да му помогне. Иначе ще настъпи хаос. Нали от години вече трансмутираме всякакви типове, за да има повече сепулки!

Обзет от любопитство, доближих несъзнателно двамата ардрити, но те се отдалечиха мълчаливо. Странно, че едва след този случай започнах да чувам все по-често думата „сепулки“. Крачех по тротоарите в стремежа си да се потопя в нощния живот на метрополията и сред минаващите край мене тълпи долавях загадъчната дума, ту произнесена с приглушен шепот, ту извикана страстно. Можеше да се прочете върху сферите за обяви, които съобщаваха за разпродажби и търгове на редки сепулциани, и в огнените неоновии реклами, които предлагаха да се купят модни сепулкарии. Напразно мислех какво може да е това. Накрая, когато около полунощ се ободрявах с чаша курделска сметана в бара на осемдесетия етаж на универсалния магазин, а някаква ардритска певица запя шлагера „Сепулко моя малка“, любопитството ми нарасна до такава степен, че попитах минаващия келнер къде мога да си купя една сепулка.

— Отсреща — отговори той машинално, докато пишеше сметката ми. След това ме погледна внимателно и леко потъмня. —

Сам ли сте? — попита.

— Да. Защо?

— А, нищо. За съжаление нямам дребни.

Отказах се от рестото и слязох с асансьора долу. Наистина, точно срещу мене видях огромна реклама за сепулки, така че бутнах стъклената врата и се намерих в празен по това време магазин. Приблжих се до щанда и помолих с престомена флегматичност за една сепулка.

— За какъв сепулкарий? — попита продавачът, като слезе от закачалката си.

— Ами за какъв... за обикновен — отвърнах аз.

— Как така за обикновен? — удиви се той. — Продаваме само сепулки с отсвирване...

— Дайте ми тогава една, моля...

— А къде ви е качезът?

— Ами, хм, не си го нося...

— Как тогава ще я вземете без жена си? — каза продавачът, като ме гледаше изпитателно. Потъмняваше бавно.

— Не съм женен — казах непредпазливо.

— Не... сте... женен?... — заекна почернелият продавач, като ме гледаше ужасено. — И искате сепулка?... Без да сте женен?...

Трепереше с цялото си тяло. Изскочих бързо на улицата, хванах един свободен еборет и яростно казах да ме закара в някое нощно заведение. Еборетът ме остави пред „Мирниндраг“. Тъкмо влязох и оркестърът престана да свири. Вътре висяха може би над триста посетители. Промъквах се през тълпата и се оглеждах за свободно място, когато изведнъж някой ме повика. Бях щастлив да видя позната физиономия, един търговски пътник, с когото се бях запознал някога на Автропия. Висеше с жена си и дъщеря си. Представих се на дамите и започнах да забавлявам с приказки вече доста развеселената компания, която ставаше от време на време, за да се потъркаля по паркета под звуците на танцовата музика. Съпругата на моя познат ме молеше така горещо, че в края на краищата се реших да се включа и аз. Прегърнахме се силно и се затъркаляхме четиримата в огнена мамбриния. Честно казано, малко се понатъртих, но правех мила физиономия по време на неприятната игра и се преструвах на

възхитен. Когато се връщяхме към масата, задържах на пътеката моя познат и го попитах на ухо за сепулките.

— Какво? — не ме чу той.

Повторих въпроса и добавих, че искам да си купя една сепулка. Явно говорех много силно, защото тези, които висяха най-близо, се обръщаха и ме гледаха с помръкнали лица, а моят познат ардрит скръсти смукалата си от страх.

— Да пази Друма, господин Тихи, нали не сте женен!

— И какво от това — казах бързо с вече леко раздражение, — не мога ли в такъв случай да видя една сепулка?

Думите ми прозвучаха във внезапно настъпилата тишина. Съпругата на моя познат падна без съзнание на пода, той се спусна към нея, а най-близките ардрити тръгнаха към мене, като издаваха с цвета си вражески намерения. В този момент се появиха трима келнери, които ме хванаха за яката и ме изхвърлиха на улицата.

Направо бях бесен. Спрях един еборет и казах да ме закара в хотела. През цялата нощ нещо така ми убиваше и ме бодеше, че изобщо не можах да мигна. Едва на сутринта разбрах, че след като не получили по-подробни данни от ГАЛАКС, служителите на хотела ми бяха постлали азбест, научени от опит с гостите, които прогарят дюшеците до самата пружина. С настъпването на утрото неприятните случки от предния ден престанаха да ме занимават. Посрещнах радостно представителя на ГАЛАКС, който дойде да ме вземе в десет часа с еборет, пълен с примки, кофи с паста за лов и цял арсенал ловно оръжие.

— Никога ли не сте ходили на лов за курдли? — осведоми се моят водач, когато превозното средство се понесе главоломно по улиците на Етотозитам.

— Не. Може би ще бъдете така любезен да ме инструктирате?...
— казах с усмивка.

Това, че бях абсолютно спокоен, се дължеше на многогодишния ми опит, придобит по време на ловни експедиции за най-едри животни в Галактиката.

— На вашите услуги — отвърна любезният водач.

Беше слаб ардрит със стъклен цвят на лицето, без абажур, загърнат в тъмносин плат. Не бях виждал на планетата подобна дреха. Казах му това и той ми обясни, че е ловен костюм, необходим за

преследване на дивото животно. Това, което взех за материя, беше специално вещество за покриване на тялото. Накратко казано, пулверизирано облекло, удобно, практично и най-важното се състоеше в това, че изолираше напълно естествената светлина на ардритите, която може да уплаши курдела.

Водачът извади от чантата си напечатан лист и ми го даде да се запозная с него. Запазил съм го сред книгата си. Ето го:

ЛОВ НА КУРДЛИ

ИНСТРУКЦИЯ ЗА ЧУЖДЕНЦИ

Като ловно животно курделът поставя най-високи изисквания както към личните качества на ловеца, така и към ловната екипировка. Тъй като в хода на еволюцията той се е приспособил към метеорните дъждове и се е покрил с непробиваема броня, ловуването му става отвътре.

За лов на курдли са необходими:

А) в началната фаза — паста за предястие, сос от гъби, зелен лук, сол и пипер;

Б) в същинската фаза — оризова метличка и бомба с часовников механизъм.

I. Заемане на позиция.

Курдлите се ловят с примамка. Ловецът се намазва предварително с паста за предястие и кляка в браздата на оргама, след което спътниците му го посипват отгоре със ситно нарязан зелен лук и го подправят на вкус.

II. Курделът се чака в това положение. Когато животното се приближи, е необходимо да се запази спокойствие и да се хване с две ръце бомбата с часовников механизъм, която се държи между коленете. По правило гладният курдел лапа веднага. Ако курделът не иска да направи това, може за поощрение да се потупа нежно по езика. При вероятност да не се получи нищо някои препоръчват допълнително посоляване, но това е доста

рискована постъпка, защото курделът може да кихне. Малко ловци са останали живи след такава кихане.

III. Лапналият примамката курдел се облизва и продължава нататък. След поглъщането ловецът незабавно пристъпва към активната фаза: изчиства от себе си с помощта на метличката зеления лук и подправките, за да може пастата да развие свободно очистителното си действие, после наглася бомбата с часовниковия механизъм и се отдалечава по възможно най-бърз начин обратно на посоката, от която е дошъл.

IV. При напускане на курдела ловецът трябва да внимава, за да падне на ръцете и краката си и да не се удари.

Забележки. Забранено е използването на люти подправки. Забранено е също така да се залагат на курдлите бомби с часовников механизъм, нагласени да избухнат и посипани с лук. Подобни действия се преследват от закона и се наказват като браконьерство.

На границата на ловния резерват вече ни чакаше управителят му Ваувр, заобиколен от семейството си, което блестеше като кристал на слънце. Той се оказа необикновено сърдечен и гостоприемен, покани ни да се почерпим и ние прекарахме в неговата приятна къщичка няколко часа, като слушахме истории от живота на курдлите и ловни спомени, разказани от него и синовете му. Изведнъж нахълта задъхан вестоносец и съобщи, че хайката е вкарала проследените курдли в дебрите.

— Курдлите — обясни ми управителят, — трябва най-напред да се гонят дълго, за да огладнеят!

Намазан с паста, навлязох с бомбата и подправките във вътрешността на оргама, съпроводен от Ваувр и водача. Пътят бързо се изгуби в непрогледния гъсталак. Предвиждахме се с мъка и от време на време заобикаляхме следи, оставени от курдли, които приличаха на широки пет метра ями. Вървахме доста дълго. Изведнъж земята потръпна, водачът спря и ни даде със смукалото си знак да мълчим. Долови се тътен като от бушуваща зад хоризонта буря.

— Чувате ли? — попита водачът.

— Чувам. Това курдел ли е?

— Да. Бобчи.

Сега се движехме по-бавно и по-внимателно. Грохотът престана и оргамът потъна в тишина. Най-сетне през гъсталака се мярна широка поляна. На края на поляната моите спътници избраха удобно място, подправиха ме и като провериха дали са ми готови метличката и бомбата, се отдалечиха на пръсти с препоръката да бъда търпелив. Известно време цареше тишина, нарушавана само от мляскането на осмьолите. Краката ми вече бяха съвсем изтръпнали, когато земята се разтнесе. Видях в далечината някакво движение — върховете на дърветата в края на поляната се навеждаха и рухваха, като отбелязваха пътя на звяра. Трябва да беше огромно нещо. И наистина, курделът се появи внезапно на поляната, прескочи повалените дървета и тръгна напред. Идваше към мене с величествено клатушкане и душеше шумно. Хванах с две ръце ушатата бомба и зачаках хладнокръвно. Курделът застана на около петдесет метра от мене и се облиза. Ясно виждах в прозрачния му корем останките на много ловци, на които не им беше провървяло.

Известно време курделът обмисляше положението. Вече се опасявах, че ще си отиде, когато той се приближи и ме лапна. Чух глухо мляскане и изгубих почва под краката си.

Готово! Успях! — мина ми през ума. Вътре в курдела не беше чак толкова тъмно, както ми се стори първоначално. Почистих се, взех тежката бомба с часовниковия механизъм и се заех да я нагласям, когато чух, че някой кашля. Вдигнах глава и учуден видях пред себе си непознат ардрит, наведен като мене над една бомба. Гледахме се известно време един друг.

— Какво правите тук? — попитах аз.

— Ловя курдела — отвърна той.

— Аз също — казах, — но много ви моля да не се безпокоите. Дошли сте преди мене.

— И дума да не става — отвърна той, — вие сте чужденец.

— Какво от това — отговорих аз, — ще запазя бомбата си аз друг път. Моля ви, не се притеснявайте от мене.

— За нищо на света! — извика той. — Вие сте наш гост.

— Преди всичко съм ловец.

— А аз преди всичко съм домакин и няма да позволя да се откажете заради мене от този курдел! Много ви моля да побързате, защото пастата започва да действа.

Наистина курделът ставаше неспокоен и дори отвътре се чуваше могъщото му сумтене, което наподобяваше шума на няколко десетки локомотива заедно. Като видях, че няма да убедя срещнатия ардрит, нагласих бомбата и зачаках новия си спътник да тръгне, но той ме помоли да вървя първи. Напуснахме незабавно курдела. Паднах от височината на два етажа и си навехнах леко глезена. Курделът, на когото видимо му олекна, хукна в дебрите и започна да чупи дърветата със страшен грохот. Изведнъж се чу ужасен гръм и всичко утихна.

— Мъртъв е! Моите най-сърдечни поздравления! — извика ловецът, като ми стискаше дружелюбно ръката. В този момент се приближиха водачът и управителят на резервата.

Падаше мрак и трябваше да бързаме обратно. Управителят ми обеща да препарира собственоръчно курдела и да го изпрати на Земята с първата товарна ракета.

5.XI.

Толкова бях зает, че за четири дена не написах нито една дума. Всяка сутрин — онези от Комисията за културно космическо сътрудничество, музеи, изложби, радиоактове, а след обяд посещения, официални приеми и речи. Доста съм уморен вече. Представителят на КККС, който се грижи за мене, ми каза вчера, че скоро ще има срум, но забравих да го попитам какво означава това. Предстои ми да се видя с професор Зазул, знаменит ардритски учен, само че още не зная кога.

6.XI.

Сутринта в хотела ме събуди ужасен тътен. Скочих от леглото и видях стълбове дим и огън, които се издигаха над града. Позвъних на информацията и попитах какво става.

— Нищо особено — отвърна телефонистката, — не се безпокойте, най-обикновен срум.

— Срум ли?

— Ами да, срутване на метеори, изсипват се върху нас на всеки десет месеца.

— Но това е ужасно! — извиках аз. — Не трябва ли да слеза в скривалището?!

— О, никакво скривалище няма да издържи попадението на метеор. А като всеки гражданин и вие имате резерва, можете да не се безпокоите.

— Каква резерва? — попитах аз, само че телефонистката вече беше затворила.

Облякох се бързо и излязох навън. Движението по улиците беше съвсем нормално, минувачите бързаха по работа, висшите чиновници гreeха с разноцветни ордени на път за административните сгради, а в градинките играеха деца, светеха и пееха. След известно време взривовите станаха по-редки и само отдалече се носеше равномерен тътен. Помислих си, че явно срумът не е много опасно явление, след като никой тук не и обръща внимание, и отидох по план в зоологическата градина.

Развеждаше ме самият директор, слаб, нервен ардрит с очарователен блясък. Етотозитамската зоологическа градина се поддържа много добре. Директорът ми каза с гордост, че има подбрани животни от най-далечни краища на Галактиката, включително и от Земята. Развълнувах се и поисках да ги видя.

— За съжаление сега е невъзможно — отвърна директорът, а като видя въпросителния ми поглед, добави: — Спят зимен сън. Да знаете какви грижи имахме с аклиматизацията им и се страхувах, че няма да можем да запазим нито един жив екземпляр, но за щастие витаминозната диета, която нашите учени разработиха, даде превъзходни резултати.

— Да, а какви са всъщност тези животни?

— Мухи. Харесват ли ви курдлите?

Гледаше ме с особен, изпълнен с очакване поглед, затова отговорих, като се стараех да придам на гласа си неподправен ентузиазъм:

— О, много ми харесват, ужасно мили създания!

Той засия.

— Добре. Ще отидем при тях, но най-напред ще ви помоля да почакате малко.

Върна се веднага с омотано около кръста си алпийско въже и ме заведе до мястото, където бяха затворени курдлите, заобиколено със

стена, висока деветдесет метра. Отвори вратата и ме пусна напред.

— Вървете спокойно — каза той, — моите курдли са съвсем питомни.

Огледах изкуствената оргамада, където пасяха шест или седем курдела, превъзходни екземпляри на големина около три хектара. Като чу гласа на директора, най-големият се доближи до нас и подложи опашката си. Директорът се покатери върху нея, повика ме с жест и аз го последвах. Когато наклонът стана много голям, той размота въжето и ми даде да препаша единия му край. Катерихме се вързани един за друг около два часа. На върха на курдела директорът седна безмълвно, явно развълнуван. Мълчах, защото исках да уважа чувствата му. След известно време той каза:

— Не е ли прекрасна гледката оттук?

Наистина, пред нас лежеше почти целият Етотозитам с неговите кули, храмове и мазностъргачи. По улиците се движеха минувачи, малки като мравки.

— Явно курдлите са мили за вас същества? — попитах тихо, като виждах как гали нежно животното по гърба.

— Обичам ги — каза просто директорът и ме погледна в лицето. — Курдлите са люлката на нашата цивилизация — добави той и след кратък размисъл продължи. — Някога, преди хилядолетия, не сме имали нито градове, нито великолепни къщи, нито техника, нито резерви... Тогава тези кротки, могъщи същества са ни отгледали и спасили в тежките периоди на срумове. Без курдлите нито един ардрит нямаше да доживее до днешните прекрасни дни, а ето че сега са станали ловна плячка, унищожават ги и ги тормозят — каква ужасна, черна неблагодарност!

Не смеех да го прекъсна. Като надмогна след малко вълнението си, той продължи да говори:

— Как мразя тези ловци, които се отплащат за доброто с подлост! Видяхте ловните реклами, нали?

— Разбира се.

Засрамен дълбоко от думите на директора, треперех при мисълта, че можеше да разбере за моята скорошна недостойна постъпка. Нали със собствените си ръце бях убил по време на лов един курдел. Попитах с желание да го отвлека от така деликатната тема на разговора:

— Наистина ли им дължите толкова много? Не знаех...

— Как така не знаете? Ами че курдлите са ни носили в утробата си двадесет хиляди години. Нашите прадеди са живеели в тях, мощните им брони са ги пазели от градушките убиващи метеори и така са станали това, което сме сега — разумни същества, красиви и светещи в тъмнината. Не знаехте ли тези неща?

— Аз съм чужденец... — прошепнах и се заклех мислено никога вече да не вдигам ръка срещу курдел.

— Е да, да... — отвърна, без да ме слуша директорът, и стана. — За съжаление трябва да се връщаме, чакат ме неотложни задължения...

От зоологическата градина отидох с еборет до ГАЛАКС, където трябваше да ми оставят билет за едно следобедно представление.

В центъра на града отново се чуваха гръмки взривове, все по-силни и по-чести. Над покривите се издигаха стълбове огън и дим. Като виждах, че никой от пешеходците не обръща на това никакво внимание, мълчах, докато еборетът не спря пред ГАЛАКС. Дежурният служител ме попита дали съм харесал зоологическата градина.

— Разбира се, много е хубава — отвърнах аз, — но... мили Боже!

Целият ГАЛАКС подскочи. Двете отсрещни административни сгради, които се виждаха през прозореца като на длан, се разхвърчаха във всички посоки от ударил ги метеор. Оглушах и полетях към стената.

— Няма нищо страшно — каза служителят. — Ако постоите при нас по-дълго, ще свикнете. Моля, вашият би...

Той не довърши. Блясък, гръм, вдигна се прах, а когато се разнесе, вместо моя събеседник видях огромна дупка в пода. Стоях като вкаменен. Но за по-малко от минута няколко ардрити с комбинезони заковаха дупката и докараха ниска количка с голям пакет. Когато го разопаковаха, пред очите ми се появи чиновникът с билет в ръка. Той изтръска от себе си остатъците от опаковката и като се настани на закачалката, каза:

— Вашият билет. Казах ви, че няма нищо страшно. При необходимост дублират всеки един от нас. Чудите се на нашето спокойствие ли? Ами че това продължава тридесет хиляди години, свикнали сме... Ако искате да обядвате, ресторантът на ГАЛАКС вече работи. Долу, вляво от входа.

— Благодаря, нямам апетит — отвърнах аз и като се олюлявах леко, излязох сред постоянните взривове и бумтежи. Изведнъж ме обзе гняв.

Няма да видите уплашен човек! — мина ми през ума и като си погледнах часовника, казах на еборета да ме закара до театъра.

По пътя един метеор го разби на парчета, затова се качих в друг. На мястото, където вчера се издигаше сградата на театъра, имаше димящи развалини.

— Връщате ли парите за билетите? — попитах стоящия на улицата касиер.

— Не. Представлението ще започне навреме.

— Как така навреме? Нали метеорът...

— Има още двадесет минути — посочи ми касиерът часовника си.

— Но...

— Ще бъдете ли така любезен да не стоите пред касата! Искаме да си купим билети! — извикаха няколко от стоящите на опашката, която се беше образувала зад мене. Вдигнах рамене и се дръпнах настрана. В същото време две големи машини товареха останките и ги откарваха. След няколко минути площадът беше почистен.

— На открито ли ще играят? — попитах един от чакащите, който си вееше с програмата.

— Нищо подобно! Предполагам, че всичко ще бъде нормално — отвърна той.

Млъкнах ядосан, като си помислих, че ме прави на идиот. На площада дойде голяма цистерна. От нея изляха смолиста мазнина, която светеше рубинено и образува голяма купчина. Веднага пъхнаха в кашевидното разжарено вещество тръби и започваха да вкарват в него въздух. Кашата се превърна в балон, който се надуваше с шеметна бързина. След минута представляваше точно копие на театралната сграда, само че съвсем меко, защото се люлееше от подухването на вятъра. През следващите пет минути новонадутата постройка се втвърди. В същия миг един метеор разруши част от покрива. Затова надуха нов покрив и потоци зрители нахлуха вътре през широко отворените врати. Като заех мястото си, забелязах, че е още топло, но това беше единственото свидетелство за скорошната катастрофа.

Попитам съседа си каква беше кашата, от която построиха наново театъра, и научих, че това е прочутата ардритска строителна мазнина.

Представлението започна с едноминутно закъснение. Когато гонгът удари, зрителната зала потъна в мрак и заприлича на огнище, пълно с гаснещи въглени, но в замяна на това актьорите засияха възхитително. Играеха някаква символично-историческа пиеса и, честно казано, не разбрах много от нея, още повече че доста неща се представяха с цветни пантомими. Първото действие се развиваше в един храм. Няколко млади ардритки кичеха с цветя статуята на Друма и пееха за мъжете, които обичат.

Изведнъж се появи кехлибарен жрец, който изгони момичетата с изключение на най-красивото, прозрачно като изворна вода. Жрецът го затвори в статуята. Пленницата извика с песен любимия си, който се втурна и изгаси стареца. В същия миг един метеор унищожи тавана, част от декорите и героинята, но от суфльорската будка веднага избутаха нейно копие, толкова бързо, че ако някой точно в този момент се е изкашлял или е премигнал с очи, сигурно не беше забелязал нищо. След това влюбените решиха да се оженят. Действието свърши като търкулнаха жреца в една пропаст.

Когато след антракта завесата се вдигна, видях изящното кълбо на съпрузите и тяхното потомство, което се търкаляше буйно ту в една, ту в друга посока под звуците на музика. Появи се един прислужник и съобщи, че неизвестен благодетел е изпратил на съпрузите снопче сепулки. И наистина, на сцената внесоха огромен сандък, чието отваряне гледах със затаен дъх. Когато повдигнаха капака, нещо ме удари страшно силно по темето и изгубих съзнание. Съвзех се на същото място. На сцената вече не говореха за сепулките, там сред трагично светещите деца и родители сновеше угасеният жрец и ругаеше ужасно. Пипнах главата си — нямаше подутина.

— Какво стана с мене? — попитах шепнешком съседката си.

— Моля? А, един метеор ви смачка, но не сте изгубили нищо от представлението, защото онези двамата играха безобразно. Скандално е обаче, че за вашата резерва трябваше да пращат чак до ГАЛАКС — прошепна в отговор любезната ардритка.

— Каква резерва? — попитах, като почувствах, че ми причернява пред очите.

— Ами че вашата...

— А къде съм аз?

— Как така къде? В театъра. Лошо ли ви е?

— Аз ли съм резервата?

— Да, разбира се.

— А къде е този, който беше тук преди това?

Седящите пред нас започнаха да шъткат силно и моята съседка млъкна.

— Една дума, моля ви, госпожо — прошепнах тихо, — къде отиват тези... е... вие знаете...

— Тихо! Какво има? Не пречете, ако обичате! — обаждаха се все по-силно от разни посоки. Оранжев от гняв, моят съсед започна да вика разпоредителите. Изскочих навън полузамаян, върнах се с първия еборет в хотела и се огледах внимателно в огледалото. Вече се бях покуражил малко, защото изглеждах съвсем като преди, но като се взрях по-старателно, направих ужасяващо откритие. Ризата ми беше облечена наопаки, а копчетата закопчани както дойде — явно доказателство, че тези, които са ме обличали, нямат никакво понятие от земни дрехи. На всичко отгоре изтръсках от чорапа си парче останала в бързината опаковка. Дъхът ми спря. Телефонът внезапно звънна...

— Търся ви вече за четвърти път — обади се момичето от КККС, — професор Зазул иска да се видите днес.

— Кой? Професорът ли? — повторих аз, като събирах с най-голямо усилие мислите си. — Добре, а кога?

— Когато пожелаете, може и веднага.

— Тогава отивам при него още сега! — реших се внезапно аз. — И... моля да ми пригответе сметката.

— Отивате ли си вече? — учуди се момичето от КККС.

— Да, налага се. Не се чувствам добре! — поясних и оставих слушалката.

Преоблякох се и слязох долу. Под въздействието на последните събития казах адреса на професора, без дори да трепна, макар че един метеор направи хотела на парчета точно когато сядах в еборета. Професорът живееше в един краен градски квартал, сред приятно сребреещи възвишения. Спрях еборета доста далече от дома му, щастлив да се поразходя след нервното напрежение през последните часове. Вървах по пътя и видях нисък стар ардрит, който караше без да

бърза нещо като количка с капак. Той ме поздрави учтиво и аз му отвърнах. Тръгнахме заедно. Зад завоя се показа живият плет, разположен около дома на професора. Оттам към небето се издигаха разпокъсани облаци дим. Ардритът, който вървеше с мене, се спъна и тогава под капака се чу глас:

— Стигнахме ли?

— Не още — отвърна ардритът с количката.

Това малко ме учуди, но не казах нищо. Когато приближихме заграждението, бях удивен, че димът се издига от мястото, където би трябвало да се намира домът на професора. Казах това на ардирта с количката и той кимна с глава.

— Да, падна метеор, долу-горе преди четвърт час.

— Какво!!! — извиках поразен. — Но това е ужасно!

— Сега ще дойде мазницата — отвърна ардритът, — никога, да ви кажа, не бързат за крайните квартали. Друго нещо сме ние.

— Стигнахме ли? — чу се отново предразнелият гласът от количката.

— Не още — каза ардритът и се обърна към мене. — Ще бъдете ли така любезен да ми отворите вратичката?

Направих това машинално и попитах:

— И вие ли отивате при професора?...

— Да, докарах резервата му — отвърна ардритът и се залови да вдига капака. Със затаен дъх видях старателно овърган голям пакет. На едно място хартията беше скъсана и оттам гледаше живо око.

— При мене ли идвате... а... при мене ли идвате — захриптя старчески глас от вързопа, — аз сега... ей сега... заповядайте в беседката...

— Д... да... веднага отивам... — отвърнах. Ардритът подкара товара си по-нататък, а аз се обърнах, прескочих плета и хукнах с всички сили към летището. След час вече се носех сред звездните простори. Надявам се, че професор Зазул не ми се е обидил за това.

ОСЕМНАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Експедицията, за която искам да разкажа, беше по последствия и мащабност най-важното дело на моя живот. Добре разбирам, че малко хора ще приемат безрезервно думите ми. Все пак, въпреки че ще прозвучи като парадокс, тъкмо недоверието на читателите облекчава задачата ми. Не, в никакъв случай не твърдя, че свърших безупречно онова, което възнамерявах да направя. Честно казано, резултатът беше по-скоро плачевен. И макар че вината не беше моя, а на разни завистници и некомпетентни хора, които се опитаха да провалят моите намерения, от тази истина не ми става по-леко на душата.

И така — целта на експедицията, в която се отправих, беше да се сътвори Вселената. Не някаква нова, различна Вселена, непозната до днес. Ставаше дума тъкмо за тази, в която живеем. На пръв поглед това изявление е безсмислено, направо налудничаво, защото как може да се създаде нещо, което вече съществува, и при това — съществува толкова продължително и невъзмутимо като Космоса? Да не би, ще си рече веднага читателят, до наше време да не е имало нищо друго освен Земята и да не би всички Галактики, Слънцето, облаците и млечните пътища да са били своеобразна фатаморгана? Не, и така не е. Защото аз наистина сътворих всичко, абсолютно всичко — следователно и Земята, и останалата част от Слънчевата система, и Метагалактиката, което несъмнено би давало известен повод за гордост, ако това мое творение не беше с толкова дефекти. Отчасти те се отнасят до суровините, но засягат преди всичко живата материя начело с човека. И с тях са свързани моите най-големи угризения на съвестта. Уверявам ви: тези, чиито имена ще спомена по-късно, се намесиха в работата ми и я съсипаха, обаче не смятам, че това ме оневинява. Аз бях длъжен да запланувам, да доизпипам, да се съобразя. Още повече че и дума не можеше да става за някакви ремонти и подобрения. От двайсети октомври миналата година всички, буквално всички конструктивни грешки на Вселената и недостатъците на човешката натура се водят на моя сметка. Съзнавам го и никога няма да си го простя.

Историята започна преди три години, когато чрез професор Тарантога се запознах в Бомбай с един физик от славянски произход. Той преподаваше там като „Visiting Profesor“. Ученият, на име Солон Разглаз от трийсетина години се занимаваше с космогония, тоест с онзи дял от астрономията, който изследва произхода и условията за възникване на Вселената.

Навлизайки все по-дълбоко в предмета на изследванията си, той получил точен математичен извод, който безкрайно озадачил самия него. Както е известно, хипотезите за космогенезиса се групират в две течения. Едното обединява тези, които признават Вселената за вечно съществуваща, тоест за лишена от начало. Второто обхваща хипотезите, според които Вселената е възникнала някога, и то чрез взривен метод, благодарение на експлозията на един Праатом. И двете групи хипотези винаги са срещали огромни трудности. По отношение на първата науката разполага с известни доказателства за това, че видимият Космос съществува от около петнайсет милиарда години. А щом нещо се характеризира с определена възраст, няма нищо по-просто чрез изчисления назад да се стигне до момента, в който тази възраст се е равнявала на нула. Но нали Вечният Космос не може да притежава такава „нула“ или начало. Под напора на новите открития днес повечето учени споделят становището, че Вселената е възникнала преди някакви си петнайсет или осемнайсет милиарда години. В началото е имало нещо, наречено Илем, Праатом или все едно какво, и това нещо експлодирало, а от него се зародили материята и енергията, звездните облаци, ротиращите Галактики, тъмните и светли Мъглявини, плаващи в разреден радиоактивен газ. Тези разсъждения вървят много гладко и стройно, но само докато някому не хрумне да запита: „А откъде всъщност се е взел този Праатом?“ Защото този въпрос няма отговор. Разбира се, има някои заобиколни обяснения, но нито един почтен астроном не е доволен от тях.

Преди да се заеме с космогонията, професор Разглаз изучавал продължително време теоретична физика и по-специално явленията, свързани с така наречените „елементарни частици“. Когато започнал да се интересува от новата област на науката, Разглаз бързо си представил следната картина. Най-вероятно Космосът е имал Начало. Очевидно той е възникнал от един Праатом преди 18,5 милиарда години. Но в същото време Праатомът, от който той се е излюпил, не

може да съществува. Да не би някой да го е подхвърлил там, където е нямало нищо? В самото начало нищо не е имало. Ако е имало нещо, това нещо е щяло да започне да се развива, естествено, и целият Космос би възникнал много по-рано, а още по-точно казано — безкрайно по-рано! Че и защо ли един такъв първичен Праатом би трябвало да съществува, да съществува, да съществува безжизнено и неподвижно в течение на неизвестно колко еони, без да се помръдне изобщо; и какво, за бога, в един миг той така е бил дръпнат и разтърсен, че се е разширил и разхвърчал като цял Универсум?

След като се запознах с хипотезата на С. Разглаз, не преставах да го разпитвам при какви обстоятелства я е създал. Винаги съм се увличал по подобни проблеми, а едва ли може да се открие по-голяма сензация от тази Разглазова космогонична хипотеза! Тих и извънредно скромнен човек, професорът сподели с мен, че просто се е отнесъл към ортодоксалната астрономия неприлично в мислите си. Всички астрономи много добре знаят какви грижи им създава онова атомно зрънце, от което уж бил възникнал Космосът. И какво, моля ви се, правят те? Затварят си очите. Заобикалят проблема, защото е неудобен. За разлика от тях Разглаз се осмелил да положи повече усилия, за да разясни точно него. Колкото повече факти се натрупвали, колкото повече се ровел в библиотеките, при изграждането на модели, в обкръжението на най-бързите ускорители и компютри, той се убеждавал, че тук, да, тук се крие някаква свръхчудновата загадка. Надявал се също, че с течение на времето противоречията ще намалееят и дори ще изчезнат.

А пък те, напротив, все нараствали. Всички факти подкрепяли хипотезата, че Космосът действително е възникнал от един атом, но в същото време подкрепяли и становището, че не е възможно този атом да е съществувал. Тук, естествено, най-близка до ума била идеята за господ бог. Обаче Разглаз оставил тази хипотеза като последна резерва. Спомням си как той ми каза с усмивка: „Не бива да се прехвърля всичко на гърба на дядо Господ. А астрофизикът най-малко трябва да постъпва така...“ Разглаз размишлявал дълги, дълги месеци върху тази дилема и изведнъж си припомнил своите предишни интереси. Попитайте, ако не вярвате на мен, когото и да е от вашите познати физици и той ще ви каже, че в микросвета някои явления протичат по доста странен начин. Елементарните частици мезони например

нарушават понякога правилата за поведението си, но го правят така невероятно бързо, че почти не ги нарушават. Те светкавично правят онова, което е забранено от законите на физиката, а после веднага пак се подчиняват на същите тези закони. И тъй, на една от своите сутрешни разходки Разглаз си задал въпроса: „А ако Космосът в огромните си мащаби е направил същото? Щом мезоните могат да се държат така за толкова малки части от секундата, че в сравнение с тях секундата е цяла вечност, тогава Космосът при своите размери би трябвало да се държи по въпросния забранен начин по-продължително. Например в течение на петнайсет милиарда години... И така той е възникнал, въпреки че не е можел да възникне, защото не е имало от какво. Космосът е забранена флукуация. Той е мигновена глума, моментно отстъпление от правилното поведение, само че в случая този миг и този момент са с монументални измерения. Вселената представлява същото отклонение от физическите закони, каквото е при най-малките мащаби мезонът!“ С предчувствието, че е попаднал по следите на изплъзващата се загадка, професорът побързал да се завърне в кабинета си; веднага направил контролни изчисления, които крачка по крачка потвърдили догадката му. Само че, още преди да ги завърши, го обзело страшно опасение: разкриването на загадката на Космоса ще бъде най-голямата опасност, която може да хрумне на човека.

Известно е, че Космосът съществува на кредит. Заедно с всички свои съзвездия и галактики той е всъщност един ужасен дълг, нещо като полица, като задължение, което в края на краищата трябва да бъде изплатено. Вселената е незаконно взет заем, тя е енергетично-материален дълг, нейното привидно „трябва“ е в действителност категорично „дължна съм“. Затова и Космосът, след като е Незаконен Ексцес, ще се пукне в един прекрасен ден като сапунен мехур. Бидейки аномалия, той ще се завърне обратно в същото Небитие, от което е изплувал. И едва този момент ще бъде връщане към Правилния Ред на Нещата!

Това, че той е толкова голям и че толкова много неща са успели да се случат с него, произтича просто от факта, че става дума за Глума в Най-големия от Възможните Мащаби. Разглаз започнал незабавно да изчислява кога ще настъпи фаталният край, тоест кога материята, Слънцето, звездите, планетите, значи и ние заедно със Земята, ще

потънем в Нищото като издухани прашинки. Но се убедил, че това не може да се предвиди. Естествено, че няма да може, щом имаме работа с глума, тоест с отстъпление от законните положения! Заплахата, която това откритие излъчвало, не го оставяла да мигне нощем. След продължителна вътрешна борба, вместо да публикува своите космогонични трудове, той запознал с тях почти всички прочути астрономи. Учените признали теорията му и следващите от нея изводи за верни. Същевременно обаче в неофициални разговори те изразили тревогата си, че ако за действителното положение на нещата се информират всички хора, светът би изпаднал в такъв душевен смут и ужас, че последиците ще доведат до крах на цивилизацията. Едва ли някой ще иска да прави нещо, дори само кутрето си да помръдне, ако знае, че светът всеки миг може да изчезне заедно с него.

Работата застинала в мъртва точка. Разгласил, този велик откривател на историята, не само на човешката, споделял мнението на своите учени колеги. Макар и с болка на сърцето, решил да не публикува своята теория. Вместо това пристъпил към търсене из целия арсенал на физиката на средства, които в известен смисъл да подпомогнат Космоса, да го укрепят и поддържат неговото съществуване на кредит. Но усилията му били напразни. Нали космическият дълг не може да се изплати днес, каквото и да се направи, след като той се крие не в същността на Вселената, а в нейното Начало — Там, където Вселената е станала най-солидният и същевременно най-беззащитният Длъжник на Нищото.

Запознах се с професора по това време и с него прекарахме много седмици в разговори, в които той най-напред ме въведе в същността на откритието си, а после стана мой партньор в търсенето на избавление.

„Де да можеше човек — мислех си аз веднъж, когато се връщах в хотела с разпалена глава и отчаяно сърце — да попадне, макар и за кратка част от секундата, Там, преди 20 милиарда години, за да постави във вакуума един-единствен атом и от него като от посято зърно да възникне Космосът, този път вече според законите на физиката, съвсем легално, без да се нарушава принципът за запазване на енергията — но как да се добереш до Там?“

Когато разказах на професора какво ми е хрумнало, той само меланхолично се усмихна и ми обясни, че Вселената не би могла да

възникне от обикновен атом, понеже зародишът на Космоса трябва да съдържа цялата енергия, необходима за всички онези трансформации и действия, които са се раздули до метагалактични мащаби. Разбрах каква грешка бях допуснал, но продължих да мисля върху проблема, докато един следобед, когато мажех със специален крем подутите си, изпохапани от комари крака, се понесох на крилете на спомените към отминалите години и моя полет до кълбовидния Куп на Ловджийските кучета; тогава поради липса на по-добро занимание четях теоретична физика. Четях по-конкретно тома, посветен на елементарните частици. Сега си припомних хипотезата на Фейнман, според която съществуват движещи се „срещу течението“ на времето частици. При това движение ние забелязваме електрона като частица с положителен заряд (позитрон). С потопени в легена крака си рекох: „А какво ще стане, ако ей така вземем един електрон и го ускоряваме, ускоряваме, докато се понесе обратно във времето все по-бързо и по-бързо? Дали няма да можем да му придадем толкова голям импулс, че той да излети извън началото на космическото време на онова място от календара, където още нищо не е имало? Дали от този позитрон няма да възникне Вселената?“

Както си бях бос, а от краката ми се стичаха локви вода, изтичах до професора. Той веднага схвана величието на моята идея и без излишни думи пристъпи към изчисления. И представете си, от тях излизаше, че тая работа може да стане. Движещият се срещу течението на времето електрон ще придобива все по-голяма енергия, а като излети извън Началото на Вселената, натрупаната в него мощност ще го взриви и при експлозията тази частица ще разполага с точно такъв запас от енергия, какъвто е нужен, за да се изплати дългът. Тогава Вселената ще бъде спасена от гибел, защото повече няма да съществува на кредит!

Дойде време да помислим и за практическото осъществяване на нашата идея, с една дума — за Сътворението на Света! Човек с кристална почтеност, С. Разглаз неведнъж е подчертавал пред професор Тарантога, а също и пред своите асистенти и сътрудници, че заслугата за създадената концепция за Сътворение на Вселената е моя и затова всъщност не нему, а мен се пада правото да се наричам Творец и Спасител на Света. Казвам това не за да се хваля, а напротив, по-скоро за да низвергна суетното тщеславие, понеже похвалите и

възхищението, с които бях отрупван тогава в Бомбай, май ми бяха позавъртели главата, вследствие на което не изпипах работата си, както трябваше. Легнах за съжаление на лаврите си, наивно предполагайки, че най-важното е вече направено — с мисълта, — а сега идва редът на чисто изпълнителската работа, която спокойно могат да свършат и други хора.

Фатална грешка! Цяло лято и до някое време през есента установявахме с професор Разглаз параметрите, тоест белезите и свойствата, които трябваше да се излюпят от електрона-космическо зърно. Всъщност по-правилно ще е да го наречем зараждащ заряд. Откъм техническата страна сътворението на света изглеждаше така: за насочено към Началото на Времето оръдие използвахме огромния университетски синхро-фазотрон, съответно модифициран; фокусирана по подходящ начин, цялата му енергия се концентрираше върху една-единствена частица — именно онзи зараждащ електрон — и щеше да се освободи на 20 октомври. Професор Разглаз настояваше аз като автор на идеята да гръмна този единствен по рода си, светозараждащ изстрел от Хронооръдието. А тъй като разполагахме с нечувана досега и неповторима възможност, нашият ускорител трябваше да изстреля не какъв да е, тоест първия попаднал му електрон, а съответно преобразен, прекроен, префасониран електрон, който да постави началото на един Космос, къде-къде по-порядъчен, значително по-солиден от съществуващия днес. Обърнахме специално внимание на междинното и по-късно следствие от Космосътворението — Човечеството!

Със сигурност — да програмираш в един електрон, да вложиш в един електрон толкова огромно, невероятно количество управленска и контролна информация — не е лесна работа. Признавам също, в интерес на истината, че не върших всичко сам. С професор Разглаз си бяхме поделили работата: аз измислях усъвършенствуванията и рационализациите, а той ги превеждаше на точния език на физическите параметри, теорията на вакуума, теорията на електроните, позитроните и разните други тронове; организирахме и нещо като люпилня или ферма, където съхранявахме в необходимото изолирано състояние експерименталните частици, сред които щяхме да изберем най-подходящата, онази, от която, както вече казах, на 20 октомври щеше да се роди Вселената!

Какви ли не добри и направо съвършени неща проектирах през тези горещи дни! Една ли нощ преседях над купчините книги от областта на физиката, етиката, зоологията, за да натрупам, да обединя, да концентрирам най-ценната информация, от която после призори професорът започваше да оформя електрона-космически зародиш! Между другото целта ни беше Космосът да се развива хармонично, а не както досега, да не го подхвърлят насам-натам избухванията на Свръхновите, да не се пропилява напразно енергията на квазарите и пулсарите, звездите да не искрят и да не пушат като недоизгорели свещи с калпав фитил, по-късите разстояния между планетите да облекчават пътуванията, като превръщат по този начин космонавтиката в по-добър инструмент за контакт и близост между разумните същества. Кожата на цяло теле няма да ми стигне да изредя по-нататъшните усъвършенствувания, запланувани от мен за кратко време. Впрочем не те бяха най-важната страна от работата ми, защото вероятно не е нужно да обяснявам надълго и нашироко, че аз се концентрирах върху човечеството. За да подобря съответно и него, промених принципа на естествената еволюция.

Както е известно, еволюцията е или масово изяждане на по-слабите от по-силните, тоест зооцид, или заговор на по-слабите срещу по-силните, тоест паразитно съществуване. В морално отношение чиста съвест имат само зелените растения, тъй като те живеят за собствена сметка, теглейки дивиденди от слънчевата банка. Затова предвидих хлорофилизация на всичко живо, като обърнах специално внимание на облистения човек. Понеже по този начин му изпразвах корема, поставих там увеличената нервна система, естествено без да правя всички тези неща директно, защото разполагах само с един електрон. Просто реших, след като се консултирах с професора, да въведа като основен закон на еволюцията, която щеше да протече в Новия Незадължен Космос, правилото за почтено поведение на всяко живо същество спрямо останалите. Обмислих също несравнимо по-естетично самото тяло, оформих по-деликатна сексуалност и направих много други подобрения, които едва ли има нужда да изреждам, защото кръв капе от сърцето ми само като си припомня тези грандиозни намерения. Важното е, че в края на септември нашето Оръдие за Сътворението на Света беше готово, както и неговият електронен снаряд. Оставаше само да се направят някои особено

сложни изчисления, с които се заеха професорът и неговите асистенти, тъй като насочването на снаряда към целта във времето (а по-скоро мъничко извън него) беше изключително прецизна операция.

Зная, че не трябваше да мърдам от мястото си, да контролирам всичко поради огромната отговорност, която носех на плещите си. Но бях закопнял за отдих... и заминах за едно малко курортно селище. Срам ме е да го кажа, обаче признавам: комарите ме бяха изтормозили, целият се бях подул и замечтах неудържимо за хладните морски бани. И именно заради тези проклети комари... ала нямам право да прехвърлям върху нищо и върху никого собствената си вина. Непосредствено преди заминаването се посдърпах с един сътрудник на професор Разглаз. Той всъщност не му беше сътрудник дори, а най-обикновен лаборант, негов сънародник — някой си Алойзи Купа. Този индивид, чиято задача беше да наглежда лабораторните уреди, ни в клин, ни в ръкав поиска да го включим в списъка на Творците на Света, защото, казваше той, ако го нямало него, криотронът нямало да действа както трябва, а ако криотронът не действувал както трябва, и електронът не би се държал както подобава... и т.н. Разбира се, подиграх му се, а той уж се отказа от неоснователните си претенции, но на практика, оказа се, започнал скришом да крои собствени планове. Не му стигаше умът да направи сам каквото и да било, затова се сговорил с двама случайни познати, мотаеци се около Бомбайския институт за ядрени изследвания с надеждата да си намерят в него някое топло местенце: немецът Аст. А. Рот и Боелз Е. Буб — полуангличанин, полухоландец.

Както показва проведеното по-късно разследване, А. Купа ги пуснал в лабораторията през нощта, а пъкленото им дело било улеснено от разсеяността на младия асистент на професор Разглаз, някой си магистър Серпентине, който оставил на бюрото си ключовете от огнеупорната каса и така облекчил задачата на неканените гости. После Серпентине се оправдаваше с болестта си и представяше медицински свидетелства, обаче целият Институт знаеше, че този сополанко с жълто около устата имаше любовна връзка с една омъжена жена, Ева А. и докато я ухажваше и ѝ сваляше звезди от небето, съвсем беше занемарил служебните си задължения. Купа въвел съучастниците си в залата с криотронната апаратура, извадил от нея контейнера на Дюър, а от него съда с безценния снаряд и нанесли върху него своите

гнусни параметрични „поправки“, последствията от които всеки може да види със собствените си очи само като се позагледа в кошмарния свят, в който живеем. После се надпреварваха да обясняват, че имали били „най-добри намерения“ и че се стремели към слава (!) — най-вече, защото били трима.

Ама че Троица! Притиснати от доказателствата, под кръстосания огън на въпросите те признаха, че са си поделили работата. Аст. А. Рот, когото самият Хайзенберг бил изхвърлил от асистентското място, задето поставял порнографски снимки в спектрографа на Астон, „се заел“ с физическата страна на Сътворението и най-старателно я провалил. Той и само той е виновен, че така наречените слаби взаимодействия не съвпадат със силните и че при тях симетрията се нарушава. Всеки физик лесно ще схване за какво става дума. Същият този Рот, като направил грешка при обикновеното събиране, допринесъл за това, че когато днес изчисляваме товара на електрона, се получава безкрайна величина! Заради този хапльо кварките никакви не можем да ги намерим въпреки теорията, според която съществуват! Учен-недоучен, той забравил да въведе поправката във формулата за дисперсията! Също и това, че интерфериращите електрони на пръв поглед противоречат на логиката, е негова „заслуга“. И само като си помислим, че дилемата, над която Хайзенберг си блъска главата цял живот, му беше сервирана от неговия най-слаб и най-глупав ученик!

Впрочем той си позволил и друго, още по-тежко провинение. Моят план за Сътворението предвиждаше ядрени реакции — без тях нямаше да има и звездно излъчване, обаче аз премахнах елементите от урановата група, та човечеството да не произведе преждевременно, в средата на ХХ век, атомни бомби. То трябваше да овладее ядрената енергия само като синтез на водородните ядра в хелиеви, и тъй като този процес е по-труден, откритието щеше да бъде направено не по-рано от ХХI век. А. Рот въвел урана обратно в проекта. За съжаление не успях да докажа, че той е бил свързан с агентите на едно империалистическо разузнаване и съответно с плановете за военно господство... Но в крайна сметка и така си заслужаваше да бъде изправен пред съда с обвинение в човекоубийство, защото, ако не беше той, през Втората световна война над японските градове нямаше да бъдат хвърлени атомни бомби!

Вторият „специалист“ от тази отбрана тройка, Е. Буб, бил завършил навремето медицина, но заради многобройни провинения му било отнето правото да практикува. Той пък „отговарял“ за биологичната страна на проблема и нейното „усъвършенствуване“. Що се отнася до мен, разсъждавах така: светът е такъв, какъвто е, а човечеството има сегашното си поведение, защото всичко е възникнало по метода на случайностите, както му падне, с нарушаване на основните закони. Достатъчно е само за миг да се замислим и веднага ни става ясно, че при тези условия положението можеше да бъде и по-лошо! Нали решаващ фактор е бил лотарийният механизъм, а Творец — флуктуационният каприз на нищото, което задлъжняло чудовищно и кошмарно, раздухвайки безсмислено и непланово метагалактичния мехур!

Действително аз се съгласих да запазя някои свойства на Космоса при съответно ретуширане и коригиране, като извърших съвестно всичко необходимо. А по отношение на Човека, о, тук бях крайно радикален. С един замах премахнах цялата заварена мерзост. Споменатото по-горе олиствяване трябваше да замени окосмяването на тялото, служейки на идеята за въвеждане на нова жизнена етика, обаче господин Буб сметнал косата за по-важна — отбележете, „било му жал за нея“, защото от нея можело да се правят разни красиви билидъфчета, бакенбарди и други буклички. Тук — нов солидаристично-хуманистичен морал, а там — достойнства, измерващи се само с фризьорските канони! Уверявам ви, просто нямаше да се познаете, ако не беше господин Е. Буб, който нанесъл обратно от касетата в електрона копията на всички гнусотии, каквито забелязвате у себе си и у другите хора.

А що се отнася накрая до лаборанта Купа, той самият не умеел да прави нищо, но поискал от побратимите си да увековечат участието му в Сътворението на Света, а именно поискал — просто се потрисам, като пиша тези думи — неговата фамилия да се вижда от всеки ъгъл на небесния свод, но след като Рот му обяснил, че поради непрекъснатото си движение звездите не могат да се подреждат в монограми или букви, Купа пожелал те поне да бъдат групирани в големи множества, тоест — купове. Което било направено.

Когато на 20 октомври поставих пръста си върху клавишите на командния пулт, няхах представа, разбира се, какво сътворявам в

действителност. Нещата се изясниха едва след няколко дни, когато проверихме изчисленията и открихме на лентите съдържанието, въведено в нашия позитрон от гнусната Троица. Професорът беше сломен. А аз, да си призная, направо не знаех дали да гръмна в собственото си или в нечие друго чело. В крайна сметка благоразумието надделя над гнева и отчаянието, след като разбихах, че нищо не може да се промени. Дори не взех участие в разпита на негодниците, които освиниха създадения от мен свят. Около половин година по-късно професор Тарантога ми каза, че тримата натрапници са изиграли в творческия процес ролята, която се приписва на сатаната. Само вдигнах рамене. Какъв ти сатана от трима души! Впрочем и без това аз нося най-голямата вина, защото занемарих задълженията си и напуснах поста си. Ако исках да търся оправдания, щях да кажа, че най-виновен е бомбайският аптекар, който ми продаде вместо средство против комари крем, привличащ ги както медът пчелите. Ала ако тръгнем по този път, вероятно ще обвиним още бог знае кого за Замърсяване Природата на Съществуването. Не, нямам намерение да се защитавам по този начин: отговорен съм за света такъв, какъвто е, отговорен съм и за всички човешки недостатъци, защото от мен зависеше да направя по-добре и едното, и другото.

ДВАДЕСЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Нямаше и денонощие от завръщането ми от Хиядите, онзи сферичен куп, в който звездите са разположени така нагъсто, че там просто пъка от цивилизации, когато започна тази история. Не бях разопаковал и половината куфари с докараните експонати, а ръцете ми вече отмаляха. Реших веднага да сваля целия багаж в мазето и да се заема с него после, като си поотдъхна, защото на връщане пътят ми се видя ужасно дълъг. Копнеех само да седна пред камината в кабинета си, на моето кресло с резба на облегалките, да изпъна крака, да пъхна ръце в джобовете на овехтелия халат и да си кажа, че освен възможността млякото да изкипи нищо друго не ме заплашва. Защо да си кривя душата, след четири години такова пътуване и Космосът може да ти дотегне поне за известно време. „Ще застана — мислех си — до прозореца, а там — не катранена бездна, не свистящи протуберанси, а улица, градинки, храстчета, кученце си върши работата до дръвчето с такова безразличие към проблемите на Млечния път, че да ти стане радостно на душата.“

Но както често става, останах си само с мечтите. Като видях смачкания ръб на първия изваден от ракетата пакет, изтръпнах от тревога за съдбата на многобройните безценни образци и незабавно се заех да разопаковам багажа. Мирдангите бяха в добро състояние, но галошниците най-отдолу се бяха смачкали, не можех да ги оставя така. За няколко часа разковах капаците на най-големите сандъци, отворих кутиите, подредих гронсите на радиаторите, за да просъхнат — бяха подгизнали от излелия се от термоса чай, а като видях какво е станало с блъскавиците, направо се разтреперах. Те бяха гордостта на колекцията ми, още по пътя обмислях какво най-достойно място да отредя на това чудо на чудесата, произведенията на милитаризацията на Регулус — планетата, чиято цивилизация е изцяло поставена на бойна нога и със свещ да търсиш, няма да намериш там нито един цивилен. Изблъскването в никакъв случай не е хоби на регулусанците, както пише Тотенхам, а нещо средно между спорт и религиозна практика. Тотенхам просто не е разбрал от каква позиция изблъскват

там. На Регулус изблъскването е символична дейност; следователно изпълнените с недоумение забележки, както и реторичните въпроси на Тотенхам показват само пълното му невежество. Едно е съпружеското изблъскване, съвсем друго — училищното, а пък трето и четвърто — екскурзионното и любовното и т.н. Ала сега не мога да се задълбочавам в този въпрос. Стига ми това, че докато качвах регулусианските трофеи, ме заболя кръстът и въпреки че ми оставаше още куп работа, осъзнах колко безплодна е тази припряност. Закачих само матулките на въжето за пране в мазето и отидох в кухнята да си приготвя вечеря. Взех твърдо решение: край на работата, сега идва редът на безделието, на фиестата, на *dolce far niente*. Вярно, че океанът на спомените все още ме изпълваше — досаден като мъртво вълнение след буря. Чупейки яйцата, погледнах към синкавото пламъче на газовия котлон; уж нищо особено, а точно така изглеждаше Новата на Персей. Погледнах към перденцето, бяло като азбеста, с който покривах ядрения реактор, когато... „Стига вече!“ — заповядах си. По-добре да реша как да направя яйцата — бъркани или на очи. Тъкмо отдадох предпочитанията си на втория вид, когато къщата потрепера. Яйцата плюснаха на пода и в същото време, полуобърнат към стълбището, чух протяжен грохот, сякаш се спускаше лавина. Захвърлих тигана и хукнах нагоре. Да не се е срутил покривът? Или е паднал метеорит?... Не, невъзможно е! Такива неща не се случват!

Само кабинетът ми не беше задръстен с вещи и пакети и именно оттам се чуваше грохотът. Най-напред видях камарата книги пред наклонената библиотека. Изпод масивните томове на космическата енциклопедия някакъв човек се измъкваше заднишком на колене, като при това мачкаше разпръснатите по пода книги — като че ли не му стигаше извършеното опустошително дело, та искаше и да ги стъпче. Преди дума да обеля, той издърпа за дръжката някакъв метален прът, донякъде наподобяващ кормило на велосипед без колела. Покашлях се, ала неканеният гост, все още застанал на четири крака, не ми обърна никакво внимание. Изкашлях се гръмогласно и в същия миг фигурата му ми се стори странно позната, но го познах едва когато се изправи. Бях аз. Съвсем същият, все едно че се гледах в огледало. Впрочем навремето бях преживял цяла серия подобни срещи, но онова беше в гъмжилото от гравитационни дупки, а не в спокойното ми жилище!

Той ме погледна разсеяно и се наведе над своя апарат. Поведението му на човек, който се разпорежда в собствения си дом, и най-вече това, че не благоволи да продума, ме изкара в края на краищата от търпение.

— Какво означава всичко това? — попитах, все още без да повишавам тон.

— Ей сега ще ти обясня... чакай малко... — мърмори. Става, дърпа към лампата идиотската си тръба, накланя абажура, за да му свети по-добре, като намества хартийката, поддържаща нестабилното рамо — и това знае, мискининът, значи съм аз, — после пипа с пръст някакви ръчки, явно е разтревожен.

— Няма ли най-сетне да ми обясниш? — вече не удържам аз кипящия си гняв. Той се усмихва. Остава апарата, искам да кажа, опира го до стената. Сяда в моето кресло, издърпва второто чекмедже, вади от него любимата ми лула и безпогрешно посяга към кесията с тютюн.

Не, това вече минава всички граници!

— Безсрамник такъв! — викам.

Поканва ме да седна с плавно движение на ръката. Неволно оценявам с поглед размера на нанесените щети — кориците на два масивни звездни атласа са се пречупили! — придърпвам един стол, сядам и започвам нервно да си въртя палците. Ще му дам за оправдания и извинения пет минути, а ако не се държи добре, ще се разправяме по друг начин.

— Глупости! — обажда се неканеният гост. — Я се дръж като интелигентен човек! Как искаш да се разправяш с мен? Нали всяка моя цицина после ще бъде и твоя!

Не обелвам дума, обаче нещо ми проблясва в ума. Да допуснем, че той и аз сме едно и че съм попаднал (само че как, дяволите да го вземат!) в примка на времето (и защо все на мен се случват такива неща?!), тогава човекът има известни права над лулата и дори над жилището ми. Но защо трябваше да ми съсипва библиотеката?

— Без да искам — пояснява той през облачето ароматен дим. Загледал се във върха на несъмнено елегантния си чепик, който мърда нагоре-надолу, праметнал крак връз крак. — При спирането хроноциклетът се подхлъзна. Вместо в осем и половина кацнах в осем

часа. Трийсет минути и една стотна от секундата. Да бяха се прицелили по-добре, щях да попадна насред стаята.

Нищо не разбирам:

— Какво говориш? Първо: телепат ли си? Как отговаряш на въпросите, които аз само си мисля? И второ: ако ти и аз наистина сме едно и си пристигнал тук от времето, какво общо има то с мястото? Защо ми съсипа книгите?!!

— Ами помисли малко и сам ще се досетиш. Аз съм по-късен от теб и затова помня всичко, което си мислех, тоест, което ти си мислил, тъй като аз съм ти, само че от бъдещето. А що се отнася до времето и мястото, не забравяй, че Земята се върти. Подхлъзнах се с една стотна от секундата, а може би и с по-малко, но за този миг тя заедно с къщата се е отместила с четири метра. Казвах му на Розенбайсер колко по-добре ще бъде да се приземя в градината, но той ме уговори да избира именно този вариант на прицелване.

— Добре. Да речем, че е точно така, както казваш. Но какво означава всичко това?

— Ще ти кажа, бъди спокоен. Но по-добре пригответи най-напред вечерята, историята е дълга и изключително важна. Дойдох при теб като пратеник, и то с историческа мисия.

От дума на дума убеди ме. Слязохме долу, сложих нещо за хапване — отворих консерва сардини — в хладилника бяха останали само няколко яйца. Така си и останахме в кухнята, защото не исках да си развалям настроението с вида на библиотеката. Той не гореше от желание да измие съдовете; апелирах към съвестта му — съгласи се да ги избърше. После седнахме край масата, той ме погледна сериозно и започна:

— Идвам от 2661 година, за да ти направя предложение, каквото никой никога не е чувал и няма да чуе. Научният съвет на Института по темпористика иска аз, тоест ти, да станеш генерален директор на програмата ТЕОВИХ. Съкращението означава „Телехронно оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър“. Убеден съм, че ще приемеш тази почетна длъжност, защото е свързана с огромна отговорност пред хората и историята, а аз, тоест ти, си човек мъжествен и благороден.

— Бих искал обаче най-напред да чуя нещо по-конкретно... И изобщо не разбирам защо не са пратили някой представител на

института, а теб, тоест мен? Как си попаднал, тоест, как съм попаднал там?

— На този въпрос ще ти отговоря отделно, но най-накрая. Що се отнася до основния въпрос, не може да не си спомняш онзи нещастник Молтерис, който беше изобретил ръчна машинка за пътешествия във времето и когато реши да я продемонстрира, така си отиде за едното нищо, тъй като се състари до смърт още при старта.

Кимнах.

— Този опит няма да бъде последен. В първоначалната фаза прилагането на нова техника винаги е свързано с жертви. Молтерис беше изобретил едноместен времеход без каквито и да било предпазни средства. И направи като онзи средновековен селянин, който поискал да хвъркне с крила от църковната кула и се пребил. През XXIII век се появили, тоест от твоя гледна точка ще се появят хронотраки, времелази и темпомобили, обаче истинската хрономоционна революция ще настъпи чак триста години по-късно, предизвикана от хора, чиито имена няма да споменавам: ще се запознаеш с тях лично. Едно е да се пътува във времето на къси разстояния, а съвсем друго са експедициите в дълбините на милионолетията. Пропорциите са горедолу както между разходката извън града и космонавтиката. Пристигам от епохата на хронотракцията, хрономоцията и телехронията. Планини хартия са изписани с наивни баналности за пътешествията във времето, също както преди за космонавтиката; например, как уж някакъв изобретател с помощта на богат благодетел построява в някое забутано местенце ракета, с която двамата, а понякога и в компанията на познати дами отлитат за другия край на Галактиката. Хрономоционната технология, също както космическата по-рано, изисква мощна промишленост, колосални инвестиции, планиране... Но с тези въпроси ще се запознаеш на място, тоест, когато му дойде времето. Няма да ти говоря за техническата страна. По-важна е крайната цел на тази работа. Толкова много средства не се хвърлят само за да може някой да уплаши фараоните или да убие собствения си прадядо. Регулиран е общественият строй, климатът на Земята също е регулиран, в XXVII век, от който идвам, е толкова хубаво, че няма накъде повече, но заради историята нямаме миг покой. Сам знаеш как изглежда тя, крайно време е да се приключи с този въпрос!

— Чакай — главата ми се замая. — Историята ли не ви харесва? Че какво от това? Нали тя трябва да остане, каквато е...

— Не дрънкай глупости. На дневен ред е именно ТЕОВИХ, или телехронното оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър. Нали ти казах! Историята на човечеството ще се подобри, ще се очисти, ще се ремонтира, ще се нивелира и ще се усъвършенствува съгласно принципите на хуманизма, рационализма и общата естетика. Не е нужно да ти обяснявам, че с нашите касапници и побоища в биографията е срамота да се тикаме сред почтените космически цивилизации!

— Подобряване на историята ли?... — Умът ми не го побираше.

— Да. Ако се наложи, ще внесем поправките още преди възникването на човека, за да се появи по-добър. Техническите средства са готови, финансите са налице, само длъжността на генералния директор на проекта е вакантна. Всички се страхуват от свързания с нея риск.

— Наистина ли няма желаещи? — учудването ми все повече нарастваше.

— Мина времето, когато всеки гледаше да управлява света... Без съответната квалификация никой не се захваща с трудна задача. Така че длъжността е свободна, а въпросът не търпи отлагане!

— Ами като не разбирам нещо от тази работа? И защо пък точно аз?

— Ще имаш на разположение цели щапове от специалисти. Няма да се занимаваш с техническите аспекти. Има многобройни и най-разнообразни планове за действие, много проекти, много методи — необходимо е да се вземат обмислени, отговорни решения. Аз, тоест ти, трябва да вземеш тези решения. Нашият хиперпютър изследва чрез психосондиране всички хора, живели някога на Земята, и прецени, че в мен, тоест в теб, е единствената надежда на проекта.

Помислих малко и казах:

— Да, личи си, че въпросът е сериозен. Възможно е да приема предложението, но може и да не го приема. Историята на човечеството — не е шега работа! Но как стана така, че аз, тоест ти, се появи тъкмо тук, при мен? Аз самият не съм мърдал никъде из времето. Едва вчера се върнах от Хиядите!

— Ясно е като бял ден — прекъсна ме той. — Нали ти си по-ранният! След като приемеш предложението, ще ти дам моя хроноциклет и ще отидеш там, където трябва, тоест, когато трябва.

— Не, ти не отговори на въпроса ми. Каж ми как си попаднал в XXVII век.

— Отидох там, естествено, с машина на времето. А после оттам дойдох в твоето сега и тук.

— Но ако аз никъде не съм ходил с никаква машина на времето, то и ти, който си аз...

— Стига си дрънкал глупости! Аз съм по-късен от теб, така че ти все още не можеш да знаеш какво ще ти се случи на теб, за да потеглиш към XXVII век.

— Нещо го усукваш! — промърморих. — Ако приема това предложение, ще се озова тутакси в XXVII век. Да или не? Там ще ръководя онзи ТЕОВИХ и така нататък. Но как ти си попаднал там...

— Така можем да дрънкаме цяла нощ! Не преливай от пусто в празно. Впрочем знаеш ли какво? Помоли Розенбайсер да ти обясни тези неща. В края на краищата той е специалист по времето, а не аз! Впрочем, както винаги при примките на времето, подробностите не винаги са ясни, но имай предвид, че те са буквално нищожни в сравнение с моята, тоест твоята мисия. Защото това е мисия с историческо значение! Е? Съгласен ли си? Хроноциклетът е в изправност. Нищо му няма, проверих.

— Какво ме засяга хроноциклетът ти? Не мога да тръгна така, изведнъж.

— Налага се! Длъжен си! Трябва!

— О-хо-хо! Само не така! Без „трябва“! Знаеш колко не обичам тия работи. Мога, но само ако поискам, ако преценя, че положението го изисква. Кой е този Розенбайсер?

— Директорът по научните въпроси на ИНТ. По ранг ще бъде твой пръв заместник.

— На ИНТ ли?

— На Института по темпористика.

— А ако не се съглася? Какво ще стане?

— Не можеш да не се съгласиш... Такова нещо ти няма да направиш... Ще излезе, че се страхуваш...

Стори ми се, че последните му думи бяха придружени от сподавена усмивка. Наежих се:

— Виж ти. И защо, моля?

— Защото... бе какво да ти обяснявам... То е свързано със структурата на самото време.

— Не ме баламосвай. Ако не се съглася, няма да се помръдна оттук, и тогава нито твоят Розенбайсер ще ми обясни нещо, нито пък ще ви поправам историята.

Говорех така, за да спечеля време, понеже подобни въпроси не се решават ей така, на секундата, но освен това, макар да не ми беше ясно защо той, тоест аз, е дошъл при мен, все пак смътно усещах, че в цялата работа се крие някаква измама, някаква хитрост.

— Ще ти дам отговор след четирийсет и осем часа — заявих.

Той започна да настоява да реша веднага, но колкото по напираше, толкова по-малко ми харесваше всичко това. Накрая дори взех да се съмнявам дали наистина е идентичен с мен. При тази мисъл веднага го подложих на разпит. Трябваше да измисля нещо тайно, което никой друг освен мен не знае.

— Защо пътешествията в моите „Звездни дневници“ не са номерирани последователно?

Той се засмя:

— А-ха-ха! Вече не ми вярваш, а? Ами защото, миличък, едните пътешествия са били в пространството, а другите — във времето, следователно не може да се говори дори за първо пътешествие; винаги можеш да се върнеш до някой момент, в който още не е имало пътешествие, и да заминеш за някъде, тогава първото пътешествие ще стане второ — и така до безкрайност!

Така беше. Но все пак за тези неща знаеха няколко души, мои доверени познати, от тихологичния институт на професор Тарантога. Поисках да ми докаже самоличността си. Документите му бяха в ред, което всъщност не беше никакво доказателство — можеха да бъдат фалшиви. Моите съмнения се поразсеяха, като видях, че знае всички песни, които пея единствено когато летя сам-самичък из далечните простори, обаче забелязах, че пее ужасно фалшиво припева на „Метеорити, метеорити“. Казах му, а той страшно се обиди и отвърна, че не той, а аз винаги пея фалшиво; разговорът ни, протекъл до този момент в доста спокойна атмосфера, се превърна в спор, после

премина в остра кавга, докато накрая така се ядосах, че го пратих по дяволите. Казах го в пристъп на гняв, без да искам, ала той безмълвно стана, качи се горе, намести си хроноциклета, яхна го като велосипед, бутна някаква част и в миг се стопи в мъгла по-точно — в облаче цигарен дим. След минута и то изчезна, останаха ми само разхвърляните по пода книги. Бях сам, стоях опулен и гледах стъписано, защото не бях очаквал това, но не исках да отстъпя от своето, когато той започна да се готви за път. Помислих малко, а после слязох обратно в кухнята, тъй като в приказки бяха минали близо три часа и пак бях гладен. В хладилника имах още няколко яйца, че и парченце шунка, но щом запалих газта и счупих яйцата, от горния етаж се разнесе неописуем грохот.

Стреснах се и от омлета ми не остана нищо, съдържанието на тигана се изсипа право върху пламъка на газовия котлон, а аз хукнах нагоре, като прескачах по три стъпала и изригнах най-грозни проклетия.

По рафтовете вече нямаше ни една книга, последните томове образуваха голяма купчина, а изпод нея се измъкваше онзи човек заедно с изкривения при падането хроноциклет.

— Какво означава всичко това? — извиках вбесен.

— Сега ще ти обясня... чакай малко... — мърмореше той, дърпайки хроноциклета към лампата. Огледа го съсредоточено — този път дори не направи опит да оправдае поредното си нахлуване в моя дом. Дойде ми до гуша.

— Би следвало поне да обясниш!! — изкрещях, вече извън себе си от гняв.

Усмихна се. Отмести хроноциклета, по-точно — подпря го на стената, извади лулата, натъпка я с тютюн от моята кесия, запали, праметна крак връз крак. Не издържах:

— Безсрамник такъв! — извиках.

Не се помръднах от мястото си, обаче вътре в себе си твърдо реших да го направя на пестил. Ще си бие шеги с мен, и то в дома ми!

— Глупости — рече той флегматично. Очевидно не изпитваше и капчица вина. А ми събори всички книги на пода!

— Без да искам — поясни човекът и пусна дим от устата си. — Хроноциклетът ми пак се подхлъзна...

— Но защо се върна?

— Трябваше...

— Как така?

— Скъпи мой, попаднали сме в кръг на времето, — спокойно обясни той. — Сега пак ще те уговарям да станеш директор. Ако откажеш, ще си замина, но скоро пак ще се върна и всичко ще започне от начало...

— Невъзможно! В затворена верига на времето ли сме?

— Точно така.

— Не е вярно! Ако беше така, всичко, което говорим и правим, би трябвало да съвпада идеално, в най-големи подробности, а това, което говоря сега и което ти говориш, вече не е съвсем същото, както първия път!

— Какви ли не глупости дрънкат хората за пътешествията във времето — каза той, — а тази, която ти ей сега изтърси, е една от най-безсмислените. В кръговото време всичко трябва да протича подобно, но в никакъв случай не по същия начин, тъй като затвореното време, както и пространственото затваряне не премахва напълно свободата, а само я ограничава! Ако приемеш предложението, ще отидеш в 2661 година и така кръгът ще се превърне в отворена примка. Но ако откажеш и пак ме изгониш, ще се върна и... знаеш какво ще стане после!

— Значи нямам друг изход?! — кипнах. — Ох, знаех си аз, нещо веднага ми подсказа, че тук има някаква шашма! Махай се оттук! И повече да не съм те видял!

— Стига глупости — отвърна той хладно. — Онова, което става, в момента зависи само от теб, не от мен, а още по-точно казано, хората на Розенбайсер са затворили примката зад нас двамата и така ще се въртим в нея, докато не станеш директор!

— И това ми било „предложение“! А какво ще стане, ако те поступама?

— Нищо, само по-късно, като му дойде времето, ти самият ще си лекуваш същите рани. Не си длъжен да приемеш предложението в смисъл, че бихме могли да се забавляваме така до края на живота си...

— Виж ти! А не мога ли да те затворя в мазето и да си грабна шапката?

— Не, по-скоро аз ще те затворя, защото съм по-силен.

— Оооо?

— Това е положението. Живял съм в 2661 година, а там храната е много по-питателна от сегашната, тъй че не би издържал и минута срещу мен.

— Ще видим — изръмжах аз войнствено и станах от стола, но той дори не се помръдна.

— Знам „джурджудо“ — заяви флегматично.

— Какво е това?

— Вид усъвършенствувано джудо от 2661 година. Ще те тръшна за нула време.

Бях побеснял, ала богатият ми жизнен опит ме бе научил да овладявам емоциите си и в най-крайни ситуации. И сега, разговаряйки с него, тоест със себе си, се убедих, че наистина нямам друг изход. Впрочем историческата мисия, очакваща ме в бъдещето, отговаряше и на възгледите, и на характера ми. Възмущаваше ме само принудата, към която прибягнаха, но ми беше ясно, че трябва да си разчистя сметките не с него, използван като маша, а с неговите господари.

Показа ми как се управлява хроноциклетът, даде ми няколко практически указания, настаних се на седалката и тъкмо когато щях да му напомня да разтреби вкъщи и да извика дърводелец да поправи библиотечните шкафове, той натисна стартера. Той самият, светлината на лампата, цялата стая — всичко изчезна като издухано. Машината под мен, онзи същият метален прът с фуниеобразно разширяващ се ауспух, завибрира, от време на време подскачаше като буен жребец, налагаше се да стискам дръжките с всички сили, за да не изхвъркна от седлото; нищо не виждах, само ми се струваше, че по лицето и тялото ми минават телени четки. По едно време прецених, че скоростта във времето нараства прекомерно, дръпнах спирачката и тогава в черния хаос започнаха да се открояват смътни очертания.

Виждах някакви гигантски сгради, ту с форма на купол, ту източени нагоре, а аз прелитах през тях като вятър през стобор. Все ми се струваше, че ще се ударя в стените, инстинктивно затварях очи и пак увеличавах скоростта, искам да кажа — темпото. На няколко пъти машината подскочи рязко — главата ми се раздруса, зъбите ми затракаха. По едно време усетих промяна, макар че трудно бих могъл да определя в какво се състои тя; сякаш се намирах в гъстата като сироп среда, лепкава и втвърдяваща се. Хрумна ми, че може би преминавам през някаква преграда, която най-накрая ще се превърне в

мой гроб, скован в бетона, ще си остана там вовеки веков заедно с хроноциклета, също като чудновато насекомо в кехлибар. Но пак усетих тласък напред, хроноциклетът завибрира, а аз паднах върху нещо еластично, потънах и се залюлях. Изпуснах машината, ослепи ме бяла светлина. Замижах.

Отворих очи и оглушах от гръмки гласове. Лежах в центъра на голям диск от пенопласт, който беше боядисан в концентрични кръгове, досущ мишена на стрелбище. Хроноциклетът се бе катурнал на една крачка от мен, а наоколо стояха няколко десетки души в лъскави комбинезони. Дребен рус мъж, започнал да оплешивява, стъпи върху матрака на диска, помогна ми да стана и разтърси ръката ми с думите:

— Най-сърдечно ви приветствувам с „добре дошли“! Розенбайсер.

— Тихи — отвърнах машинално.

Огледах се. Намирах се в голяма като град зала без прозорци, високият таван имаше цвета на небето. Много дискове, съвсем същите като онзи, на който кацнах аз, бяха проснати в една редица; някои бяха свободни, на други се работеше. Няма да скрия, че си бях приготвил няколко хапливи забележки по адрес на Розенбайсер и другите създатели на темпоралния сак, с който ме измъкнаха от дома, но ги преглътнах, понеже изведнъж разбрах на какво ми прилича тази огромна зала. Като че бях в гигантско киностудио! Край нас минаха трима души в доспехи. Първият носеше пауново перо на шлема си и държеше позлатен щит, лаборантите наместваха на гърдите му отрупана със скъпоценни камъни икона, лекарят му би инжекция на оголената ръка, някой припряно закопчаваше каишките на бронята, а друг му подаваше двуръчен меч, дълъг и тежък, и широко наметало с изтъкани по него гербове с грифове. Другите двама носеха обикновени железни доспехи, сигурно бяха оръженосците му, и вече се наместваха на седалката на хроноциклета в центъра на диска. От мегафона долетя глас: „Внимание... дваисет, деветнайсет, осемнайсет...“

— Какво става тук? — попитах аз съвсем объркан, защото в същото време, на петнайсетина крачки по-нататък пристъпваше върволица слаби, мъже с огромни бели тюрбани; и тях ги инжектираха, а техникът се скара на един, защото бе открил под бурнуса му малък пистолет. Виждах индианци с изрисувани в бойни цветове лица и току-

що наточени томахапки, лаборантите трескаво оправяха перата по главите им. Един прислужник в бяла престилка буташе към друг диск дървена количка с кошмарно мръсен, парцалив просяк без крака, напомнящ чудовищните сакати на Брьогел.

— Нула! — обяви мегафонът.

Троицата в доспехи изчезна заедно с хроноциклета. Познавах вече този ефект — кратък проблясък, след който във въздуха се разнася белезникав дим, подобен на магнезиев.

Розенбайсер ми обясни:

— Това са нашите анкетъори. Проучват общественото мнение през различните векове, нали разбирате, статистически материал, информация, нищо повече. Не сме правили още никакви корекции, чакахме вас.

Той ми посочи пътя с ръка и забърза подир мен; чувах гласове, броещи до старта, ту тук, ту там просветваше, разнасяха се облачетата белезникав дим, изследователите изчезваха един след друг, а на тяхно място идваха нови — съвсем като в огромно киностудио при снимане на исторически суперкич. Разбрах, че е забранено да се пренасят в миналото каквито и да било анахронични вещи, обаче анкетъорите все се опитват да прехвърлят контрабандно това или онова, кога от инат, кога за лично удобство. Помислих си, че ще се наложи да въвеждам ред с желязна ръка, но попитах само:

— Дълго ли трае такова събиране на данни? Кога например ще се върне онзи воин с оръженосците?

— Удържаме се в рамките на плана — доволно се усмихна Розенбайсер. — Онези тримата вече се върнаха — вчера.

Замълчах, мислейки си, че няма да ми е лесно да свикна с живота в условията на хрономоционната цивилизация. Понеже лабораторният електромобил, с който трябваше да отидем до дирекцията, се повреди, Розенбайсер помоли няколко анкетъори-бедуини да слязат от камилите и с този импровизиран транспорт стигнахме дотам.

Просторният ми кабинет беше подреден в модерен, сиреч прозрачен стил. Малко е да се каже прозрачен — повечето кресла изобщо не се виждаха, а когато работех на бюрото, само купчините документи подсказваха присъствието му. Ако наведех глава над работата, пред очите ми непрекъснато стърчаха собствените ми крака в

раирани панталони и тези райета ми пречеха да се съсредоточа, затова поисках да боядисат всички мебели, за да станат непроницаеми за погледа. Тогава пък се оказа, че имат направо идиотски форми, защото не са били проектирани за гледане. Накрая ги смениха с една гарнитура антики от втората половина на ХХІІІ век и чак тогава се почувствувах нормално. Споменавайки тези дреболии, аз не само изпреварвам фактите, но и отбелязвам някои недоглеждания в Проекта. Макар че като директор бих си живял царски, ако имах само проблемите за мебелите и интериора.

Трябваше да напиша цяла енциклопедия, за да разкажа всичко, което Проектът извърши под мое ръководство. Организационната структура беше следната. Пряко подчинени ми бяха две направления: РЕСТЕКАЛ (Ресор „Техническо-календарен“), обединяващ отделите за ударно-квантова и дисперсионна темпористика, и ресор „Исторически“, разделен на сектор „Човешки“, и сектор „Нечовешки“. Ръководител на технолозите беше д-р Бошкович, а начело на историотворците стоеше проф. П. Латон. Освен това ръководех директно отрядите на истомандосите и времескачачите (хроношутистите), както и една бригада за аварийно детрониране и апарат за надзор. Тази бърза помощ, нещо като противопожарна служба за непредвидени опасни случаи, се наричаше съкратено ПАРКИ (Подвижна аварийна ремонтно-контролна инспекция). При моето пристигане технолозите по времето бяха готови да започнат мащабна телехронична операция, докато в сектор „Човешки проблеми“ (под ръководството на Хари С. Тотел) специалистите разработваха стотици ХАРЕМи (Хармонограми за еднократна мелиорация). Успоредно с техните разработки сектор „Нечовешки проблеми“ (инж. по телата О. Гудли) проектираше варианти за реорганизация на Слънчевата система, тоест планетите начело със Земята, хода на биологичната еволюция, антропогенезиса и т.н. Бях принуден да отстраня един след друг всички споменати тук мои подчинени; всяка поредна криза в Проекта е неразривно свързана в паметта ми с някого от тях. Като му дойде времето, ще разкажа за всеки поотделно, нека човечеството знае кой е виновен за неговите нещастия.

В началото бях изпълнен с най-светли надежди. Преминах съкратен курс, въвеждащ в основите на телехронията и хрономутацията, овладях също организационните принципи —

компетенции на отделните ресори, разделение на труда, и др., като още тогава се стигна до спор с главния счетоводител (Евг. Клид) и разбрах каква гигантска задача стои пред мен. Науката от XXVII ми предлагаше многобройни и разнообразни технологии за действие във времето и сякаш това беше малко, та трябваше да вземам решения по стотици планове за коригиране на историята. Всеки се опираше на знанията и авторитета на някой прочут учен, а аз трябваше да избирам от това Embarras de richesse^[1]! Другояче не можеше и да бъде — нямаше единомислие нито по отношение на метода, с който щяхме да подобряваме миналото, нито по отношение на началния период, да не говорим за това, че не се знаеше колко интервенции трябва да предприемем.

През първата фаза, характеризираща се с оптимистични предвиждания, смятахме да не закачаме човешката история, а само да въведем ред в предхождащите я еони; нашата монументална програма предвиждаше например девулканизирание на планетите, изправяне на земната ос, подготвяне на благоприятни условия на Венера и Марс с оглед на бъдещото им колонизиране, като на Луната се отреждаше ролята на своеобразен мост или междинна станция за емиграционната космонавтика, която щеше да възникне след три-четири милиарда години. В името на по-доброто бъдеще наредих да се задействуват Генераторите за замислени изохронни системи (ГЕНЕЗИС). Разполагахме с три типа от тях: БРЕКЕКЕК, КОАКС и КВАК. Вече не помня какво означаваха тези съкращения; КОАКС работеше коаксиално, а с КВАК се определяше квантовата корекция.

Резултатите от пускането им в действие надминаха най-лошите ни очаквания; аварията настъпваха една след друга. Вместо да спре меко и да се синхронизира с нормалното течение на времето, КВАК експлодира над Марс, обгори го и го превърна в глобална пустиня; всички океани се изпариха и се разпръснаха из космическото пространство, а спечената кора на планетата се напука, образувайки мрежа от страховити, широки до стотици мили ровове. Това породило през XIX век хипотезата за марсианските канали. В никакъв случай не можех да допусна по-ранните поколения от човечеството да се досетят за нашата акция, защото това можеше да доведе до възникване на вредни комплекси у тях, затова наредих да се зациментират най-грижливо всички канали, което бе направено около 1910 година от

инж. Лаваш. Астрономите от по-късните времена никак не се учудиха от тяхното изчезване и обясниха всичко чрез оптическа измама на предшествениците си. При КОАКС, който трябваше да подготви Венера за живот, грешката на КВАК се избягваше посредством АМУР (Амортизационен универсален редуктор), но в този случай се повредиха ДУПКИ-те (Дисипатори^[2] за универсална пречиствателно компенсационна информация) и поради хроноклазъма Венера бе обгърната от отровен облак. Свалих от длъжност отговарящия за тази операция инж. Ваденлекер, но след като научният съвет се застъпи за него, му позволих да довърши последните експерименти. Този път настъпи вече не авария, а катастрофа в космически мащаби. Ускореният против течението на битието) БРЕКЕКЕК се врязва в настоящето отпреди 6,5 милиарда години, при това толкова близо до Слънцето, че откъсна от него огромно парче звездна материя, която, свивайки се под влияние на силите на привличане, даде началото на всички планети.

Ваденлекер се опита да се защити, като твърдеше, че така благодарение на него възникнала Слънчевата система, а ако не била аварията в хроналната глава, шансът за възникване на планетите практически бил равен на нула. По-късно астрономите си блъскаха главите каква звезда е минала толкова близо до Слънцето, че да изтръгне от него протопланетна материя, защото наистина едно толкова близко преминаване на две звезди спада към почти невъзможните явления. В края на краищата отстраних наглия и самодоволен инженер от техническото ръководство, тъй като не виждах смисъла и целите на Проекта в това да се вършат подобни неща неволно, от небрежност и недоглеждане. Ако се стигнеше дотам, можехме да оформим планетите къде по-добре. Впрочем след съсипването на Марс и Венера целият технически ресурс нямаше с какво да се похвали.

На дневен ред стоеше планът за изправяне на земната ос; целта беше климатът и да стане по-равномерен, без полярни студове и тропически жеги. Операцията имаше и хуманна цел: така повече видове щяха да оцелеят в борбата за съществуване. Резултатът се оказа точно противоположен на намерението. Най-голямата ледникова епоха на Земята, камбрийският период, беше предизвикан от инж: Ханс-Якоб Пльотцлих, изстрелял тежък „изправителен“ снаряд, който породил така

наречения „дубъл“ на земната ос. Първият ледников период не само не предпази припрения инженер по времето от нова грешка, но косвено я предизвика; след като видял какво е направил, инж. Пльотцлих (без аз да знам) изстрелял следващия, „коригиращ“ снаряд. Получи се хроноклазъм и нова ледникова епоха — този път в плейстоцена.

Преди да го уволня, този непоправим човек успя да предизвика трети хроноклазъм. От този момент по негова вина магнитният полюс на Земята не съвпада с оста на въртенето и, защото планетата и до днес се клатушка. Едно парченце от времето на „корекцията“ отлетя в милионната година преди нашата ера и на същото място днес се намира Големият аризонски кратер. За щастие никой не загина, защото хора още нямаше, само девственият лес изгоря. Друго такова парченце беше спряно едва в 1908 година; хората от онова време го знаят като „тунгуския метеорит“. Какви ти метеорити, най-обикновени хвърчащи из времето парчетии от некадърно направения „оптимизатор“. Изхвърлих Пльотцлих, без да ми мигне окото, а след като го заловиха една нощ в хроноториума (имал бил угризения на съвестта, отбележете, та искал „да поправи“ стореното), поисках за наказание да бъде отстранен във времето.

В крайна сметка отстъпих, за което и досега съжелявам, пред ходатайството на Розенбайсер и назначих на вакантното място инж. Диндал. Откъде можех да зная, че е шурей на директора. Последствията от непотизма^[3] на който чрез гнусно манипулиране бях принуден да съдействувам, не закъснях. Диндал беше изобретател на СУРУС (Спирачно усмиряващо и регулиращо устройство), усъвършенствувано от инж. по времето Бумеланд. Те разсъждаваха така: ако колосалната гигахронична енергия се освободи дори при хроноклазъм, нека тогава, вместо да действа чрез взривна вълна, като онази, която унищожи Марс, да се превърне в чисто лъчение. Тази недообмислена идея (добрите намерения не се броят!) ми създаде много грижи. СУРУС наистина трансформира кинетичната енергия в радиация, но каква полза, щом от лъчението (точно по средата на мезозойската ера) измряха до един всички гущери и кой знае още колко други животински видове. Бумеланд се оправдаваше, твърдейки, че нищо лошо не е станало — нали на опразнената сцена на еволюционния процес благодарение на него са могли да се явят бозайниците, от които произлиза и човекът. Сякаш и това е било

запланувано! Завроцидът ни отне възможността да маневрираме свободно в антропогенетичен аспект, а те дори се хвалеха с това! Диндал привидно се покая, дори си направи самокритика, но не е истина, че доброволно бил напуснал поста си. Аз заявих на Розенбайсер, че докато неговият шурей е в Проекта, кракът ми няма да стъпи в дирекцията.

След тази фатална серия събрах целия колектив и произнесох реч, в която предупредих, че съм принуден да прилагам отсега нататък драконови мерки спрямо нарушаващите безопасността на миналото. Няма да им се размине само с лишаване от топлото служебно местенце!

Говорех, че аварията са разбираеми, че те са направо неизбежни при внедряването на невиджана досега технология; че едно време, в зората на космическата ера, малко ли ракети се разхвърчали на парчета; че нашата дейност като протичаща във времето, е несравнимо по-опасна. Научният съвет ми препоръча нов експерт по времето: професор Л. Нардо де Винчи. Преди следващите експерименти предупредих него и Бошкович, че за нищо на света няма да проявя снизходителност при сериозни катастрофи, ако са предизвикани от нехайство.

Запознах ги и с докладните записки, които Ваденлекер, Бумеланд и Диндал изпращаха зад гърба ми до Научния съвет — пълни с противоречия, защото ту се позоваваха на обективни трудности, ту се опитваха да представят грешките си като заслуги. Казах им, че се лъжат онези, които ме смятат за невежество. Достатъчно добре владее четирите аритметични действия, за да мога да пресметна колко материя от Слънцето вече е похабена, защото всички тия уранови планети, същински бунища, направо клоаки, натъпкани с амоняк, не стават за нищо; Венера и Марс също ги задрасках и дадох зелена улица на последния опит за усъвършенствуване на Слънчевата система. Програмата предвиждаше преустройство на Луната в санаториум за възстановяване на космонавтите от бъдещето и същевременно в междинна станция, по пътя към Атина.

Не знаете какво е Атина? Никак не се учудвам. Тази планета трябваше да бъде усъвършенствувана от екипа на Гецирнер, Старшит и Астрояни. Дотогава не бях виждал в Проекта такива некадърници. ДУРАК (Диспергиращо устройство за регулиране на автоматичната

космотехника) излезе от строя, ДУПЕК (Дистанционно устройство за предотвратяване на евентуални колизии) се строши, а Атина, която до този момент обикаляше около Слънцето на орбита между Земята и Марс, се пръсна на деветдесет хиляди парченца и от нея остана само така нареченият „Астероиден пръстен“. А що се отнася до Луната, господа оптимизаторите съсипали окончателно повърхността и. Чудно как и тя не е станала на парчета! Ето как възникна прочутата загадка за астрономите от XIX и XX век, които не можеха да проумеят откъде са се взели толкова много кратери. Затова измислиха две теории — вулканична и метеоритна.

Смешна история. Автор на така наречените „вулканични кратери“ е инж. по времето Гещирнер, отговарящ за ДУПЕК, а виновник за „метеоритните“ — Астроляни, който се прицели в Атина преди три милиарда години, направи я на пух и прах, а откатът на хроноклазъма, избил в четирите посоки на света, спря завинаги въртеливото движение на Венера, тропоса на Марс два фалшиви спътника с налудничаво движение (обратно на предвижданото), така че в сравнение с горното за този „специалист“ беше истинска дреболия да превърне повърхността на Луната в артилерийски полигон, на който отломъците от Атина да се сипят в продължение на един милиард години. Веднага щом научих, че едно парче от хронотрактора, размазано от експлозията на 2 950 000 000 години, е стигнало до праисторическо време, паднало в океана и пробило дъното му, потапяйки по пътя си Атлантида, лично изхвърлих от Проекта виновниците за комплексната катастрофа, а на отговарящите за операцията като цяло наложих санкциите, за които ги бях предупредил. Те обжалваха пред Съвета, но нищо не им помогна.

Заточих професор Л. Нардо де Винчи в XVI, а Бошкович — в XVII век, за да не могат да се срещнат и да плетат интриги. Известно ви е, че през целия си живот Леонардо да Винчи се опитва да направи времелаз, но не успя: така наречените „вертолети“ на Леонардо и другите негови машини колкото чудновати, толкова и неразбираеми за съвременниците му са просто страничен продукт на неговите усилия да избяга от заточението във времето.

Честно казано, Бошкович се държеше прилично. Той беше изключително способен човек, с прецизен ум, математик по образование. В XVII век стана несъмнено известен, но непризнат от

никого философ. Опитваше се да популяризира принципите на теоретичната физика, ала съвременниците му не разбираха нито дума от неговите трактати. За да облекча донякъде заточението му, изпратих го в Рагуза (Дубровник), понеже скришом в себе си изпитвах симпатия към него, но смятах, че съм длъжен да наказвам сурово отговорните хора, въпреки че Научният съвет не одобряваше това.

И така, първата фаза от Проекта завърши с пълен провал. Аз наложих абсолютно вето върху всякакви по-нататъшни опити от серията ГЕНЕЗИС. Достатъчно пари бяха хвърлени на вятъра! Колосалните пустини на планетите от групата на Юпитер, изгореният за вечни времена Марс, опропастената Луна (така наречените „маскони“, концентрирана маса под повърхността ѝ, са просто дълбоко заседналите в почвата, вкаменени в лавата остатъци от главите на ДУРАК и ДУПЕК), изкривената земна ос, дупката в дъното на океана, предизвиканото от тази пукнатина разделяне на Евразия и двете Америки — това беше тъжната равносметка от проведените операции. И все пак не си позволих да се обезверя и отворих широко вратата на творческото оптимизиране пред екипа на Историческия ресор.

Той се делеше, напомням, на два сектора — по човешките (доц. Хари С. Тотел) и по нечовешките проблеми (инж. по телата Гудли). Целият ресор се ръководеше от професор П. Латон, към когото още от самото начало проявявах известно недоверие заради неговите радикални и безкомпромисни възгледи. Затова предпочитах да не пипаме все още съществуващата история на човечеството; много по-правилно би било да се създадат такива разумни същества, които сами да си я цивилизоват както трябва. Възпирах Латон и Тотел (никак не ми беше лесно, защото ръцете просто ги сърбяха за историотворчество), а възложих на Гудли да задвижи биологичната еволюция на Земята. За да не ме обвинят, че спъвам творческото начало, дадох на проекта ХОПСА (Хомо Перфектус Сапиенс) доста голяма самостоятелност. Същевременно апелирах към ръководителите му (О. Гудли, Х. Омир, Х. Босх, ван Айк) да се учат от грешките на Природата, която е осакатила всичко живо и сама си е препречила пътя към Разума, за което впрочем не бива да я виним строго, защото е действувала слепешката, ден за ден. Затова пък ние трябва да работим целенасочено, като имаме непрекъснато пред очите си целта, тоест

ХОПСА. Те обещаха, че ще се придържат към моите напътствия, гарантираха успех и пристъпиха към работа.

Като им дадох самостоятелност, не се намесвах и не ги контролирах милиард и половина години, докато най-накрая купищата анонимни писма ме накараха да направя проверка. Щях да побелея от това, което видях. В началото, близо четиристотин милиона години, те си играли като деца панцирни рибки и някакви си там троглодити; като видели обаче колко малко време им остава до края на милиардлетката, ударили я на щурмовщина. Трупали, както им дойде, елементи, един от друг по-чудати, произвеждайки ту планини от месо на четири крака, ту само опашки, ту някакъв цветен пращец; едни екземпляри бяха покрити с дебели плочки, а на други бяха намушкали, дето им падне, рога, бивни, тръби, хоботи, пипала. Колко грозно, колко отблъскващо, колко безсмислено беше всичко това, чак страх да те хване: чист абстракционизъм и формализъм под знака на антиестетичното.

Тяхното самодоволство ме вбеси. Твърдяха, че сега не било времето на зализаната сладникавост, че аз не ги разбирам тия работи, че „нямам усет“ и т.н. Замълчах си. Но да бяха спрели дотук! Къде ти! В този задружен колектив всеки беше против всеки. Никой не мислеше за Разумния Човек, а само за това, как да проваля проектите на колегите си; ако в Природата се появеше нов модел, друг специалист вече подготвяше такова чудовище, което да надмине произведеното от колегата му и да докаже неговото бездарие. Онова, което по-късно бе наречено „борба за съществуване“, всъщност беше плод на завистта и интригантството. Бивните и ноктите на Еволюцията са само резултат от господстващите в сектора отношения. Вместо сътрудничество видях там само масово прахосничество и желание да подложиш динена кора на колегата, а върховно удоволствие изпитваше онзи, който успееше да замрази по-нататъшното развитие на някой клон от работата на партньорите си — ето защо в държавата на живота има толкова слепи улички. То пък един живот! Превърнали го бяха в нещо средно между паноптикум и гробище. Още недовършили един обект, те се нахвърляха върху следващия; последователно провалиха шансовете на двоякодишащите и членестоногите, на които видяха сметката с трахеите. Ако не бях аз, никога не би се стигнало и до века на парата и електричеството, защото те бяха „забравили“ за

каменовъгления период, тоест за разсаждането на онези дървета, от които по-късно щяха да се получат въглищата за парните машини.

Гледах, ревизирах и само кърших ръце: цялата планета беше задръстена с трупове и разни останки. Особено се бе престарал Босх. Когато го попитах защо ни е този *Rhamphornychus* опашка, взета назаем от детско хвърчило, не го ли е срам за *Proboscidae*, защо са им на гущерите шипове като тараби на гърба, той отговаряше, че аз не разбирам какво значи творческо вдъхновение. Поисках да знам тогава къде при създаденото положение на нещата ще възникне разумът; въпросът ми беше риторичен, тъй като те взаимно си унищожаваша всички перспективни направления. Не налагах готови решения, но преди това им бях споменал за птиците, за орлите; в същото време на всичко хвъркато те бяха миниатюризирали главата, а онуй, що бягаше (като щрауса), бяха докарали до пълно видиотяване. Нямах друг изход, оставаше ми алтернативата: или да изработим Разумния Човек от случайни отпадъци, или да реализираме така наречената „еволуция с гръм и трясък“, тоест чрез насилствено пробиване на запушените линии на развитие. Последният вариант беше недопустим — палеонтолозите по-късно щяха да класифицират подобна явна намеса като чудо; същевременно аз много отдавна бях забранил всякакъв род чудотворство, за да не въвеждаме в заблуда бъдещите поколения.

Разпръснах самозабравилите се проектантите в четирите посоки, тоест времена, после всички техни недоносчета издъгнаха с милиони. Приказките, че уж аз съм наредил да изтребят тези видове, са част от богатия репертоар клевети, които не ми бяха спестени. Не аз местех живота от единия ъгъл на еволюцията в другия като гардероб, не аз дублирах хобота на амбододона, не аз раздух размерите на камилата (*gigantocamelus*) до тези на слона, не аз си играех с китовите, не аз доведох мамутите до самоунищожение! Защото аз живеях с идеите на Проекта, а не с безнравствената игра, в каквато колективът на Гудли превърна еволюцията. Заточих ван Айк и Босх в Средновековието. За наказание, че пародира темата на ХОПСА (беше изфабрикувал между другото човек-кон и жена-риба, и то колоратурен сопран), изпратих Омир чак в древността, в Тракия. И пак стана онова, с което по-късно към се сблъскавал. Снетите от постове им заточеници, като не можеха да творят реално, разтоварваха незадоволената си страст в ерзацтворчество. Ако някой се интересува какво още е лежало на

сърцето на Босх, ще разбере, като разгледа картините му. Не може да се отрече, че той беше велик талант. Това си личеше и от уменията му да се приспособи към духа на епохата, отгук идва и религиозната тематика на неговите платна, която е само предлог, и всички онези негови адове и страшни съдилища. Впрочем и Босх прояви недискретност. В „Градината на земните радости“, в самия център на „музикалния ад“ (дясното крило на триптиха), стои дващестместен хронобус. И какво можех да направя аз в случая?

Що се отнася до Х. Омир, мисля, че постъпих правилно, като го заточих по следите на неговите творения в древна Гърция. Неговите живописни творби са загубени, но написаното се е запазило. Чудно ми е как никой не е открил анахроничните белези в тях. Нима не е ясно, че той не се е отнасял сериозно към жителите на Олимп, които взаимно се ядат, с една дума, държат се точно както неговите колеги в института? „Илиада“ и „Одисея“ са романи с ключ, докато образът на холеричния Зевс е пасквил по мой адрес.

Не отстраних Гудли веднага, защото Розенбайсер се застъпи за него: ако този човек ни подведе, рече ми, заточи и мен, научния директор на института, ако ще и в архайската ера. Гудли бил имал скрити производствени резерви, а тъй като аз бях против използването на маймунски отпадъци, той пристъпи към МУТРА (Модерна усъвършенствувана трансформация и рационална антропогенеза). Не вярвах в неговата МУТРА, ала не се противопоставих, защото вече се говореше, че отхвърлям всички проекти. Поредната текуща проверка показва, че той е заселил в морето няколко дребни бозайника, придал им е форма на риби и им е присадил радар на челото. Работеше тъкмо на етапа на делфина. Беше си навил на пръста, че хармония ще настане само ако има два разумни вида: сухоземен и воден. Ама че идиотщина! Едва тогава щяхме да видим какво значи конфликт! Казах му: „Никакви подводни разумни същества няма да има!“ Делфинът си остана, нямаше как, но такъв, какъвто си беше — с мозък, подготвен за развитие и усъвършенствуване, а ние изпаднахме в криза.

Какво да правим, пак ли да започваме еволюцията от начало? Нямах сили за това. Казах на Гудли да продължи, както той намери за добре, с други думи — одобрих маймуната като полуфабрикат, — но го задължих да подобри модела в естетическо отношение, а за да не може после да се измъква с щяло и нещяло, изпратих му писмени

инструкции по официален, служебен път (без да изпадам, разбира се, в подробности). Все пак подчертах, че големият задник свидетелствува за лош вкус и му препоръчах да прояви култура по въпроса за половете, като му посочих за пример цветята, незабравките, пъпките; допълнително, преди да замина — налагаше се да взема участие в едно заседание на Съвета — го помолих лично да се помъчи да намери по-естетични мотиви. В ателието му цареше страхотна бъркотия, стърчаха някакви греди, необработени дъски, триони — във връзка с любовта ли? „Да не сте се побъркали — рекох му — любов на принципа на циркуляра?“ Накарах го да ми даде честна дума, че ще изхвърли този трион. Той обеща, подсмивайки се под мустак — бе научил, че заповедта за уволнението му е в чекмеджето ми, та му беше все едно.

Решил да ми направи напук. Разправял наляво и надясно, че директорът, тоест аз, ще се шашне, като се върне. Наистина, стъписах се. Извиках го незабавно, боже мили, правеше се на службаш; твърдеше, че се придържал към инструкциите! Вместо да махне онази плешивина отзад, той избърснал цялата маймуна, с една дума, направил точно обратното, а пък що се отнася до любовта и пола, не, от негова страна това беше просто саботаж! Само изборът на мястото стига! Впрочем излишно е да обсъждаме тази диверсия. Всеки сам вижда какви са последиците от нея. Чудесно беше поработил господин инженерът! Маймуните може да са всякакви, но поне са вегетарианци. Той беше направил хората месоядни.

Свикнах извънредно заседание на Научния съвет във връзка с бенигнацията^[4] на Хомо Сапиенс. Там ми беше заявено, че стореното не може да се премахне с един замах, ще трябва да се свият двайсет и пет, че и трийсет милиона години; спечелиха с повече гласове при гласуването; не се възползвах от правото си на вето, може би сбърках, но вече просто едва се държах на краката си. Впрочем бях получил сигнали от XVIII и XIX век: търсейки леснината, сътрудници на ПАРКИ, които ги мързяло да пътуват напред-назад във времето, се устроили в разни замъци, дворци, мазета, без да вземат каквито и да е предпазни мерки; и ето че плъзнали слухове за прокълнати души, за звън от вериги (шумът от включван хроноциклет), за призраци (обличали се в бяло, сякаш не можели да носят униформи в друг цвят); пускали мухи в главите на хората, изкарвали им акъла с преминаването през стени и иззидани огради (пътуването във времето винаги

изглежда така, понеже хроноциклетът стои на едно място, а Земята продължава да се върти), с една дума, надробили такава каша, че от нея се родил — ни повече, ни по-малко — романтизмът. Наказах виновните и се заех с Гудли и Розенбайсер.

Заточих и двамата. Знаех си, че Съветът никога няма да ми го прости. Обаче като лоялен човек ще кажа: Розенбайсер, който се държа с мен скандално, по време на заточението си имаше много прилично поведение (като Юлиан Апостата). Той направи доста, за да облекчи живота на бедните във Византия. Оттук можем да направим извода, че се е провалил на своя пост, защото не беше дорасъл за него. Да бъдеш император е по-лесно, отколкото да ръководиш подобряването на цялата история.

Така завърши и втората фаза на Проекта. Разреших на сектора по социалните въпроси да действа, тъй като при създаденото положение можехме да усъвършенствуваме само цивилизованата история. Залавяйки се за работа, Тотел и Латон направо ликуваха от провала на своите предшественици, като не пропуснаха предварително да предупредят, презастраховчици такива, че не бива да очакваме прекалено много след ТЕОВИХ при такъв Хомо Сапиенс!

Хари С. Тотел възложи на хроналергистите (Кханд ел-Абр, Кан дьо ла Брьо, Жиран д'Ол, Дж.И.Р. Андол) да извършат първия експеримент от реорганизираната програма. Непосредственото ръководство на групата беше възложено на инж. историотворец Хемдрайсер. Те заплануваха да ускорят развитието на културата чрез урбанистична акселерация. В Долен Египет на XII или XVIII династия, вече не помня коя, натрупаха планини от строителен материал и с помощта на временни наемници, наричани у нас неофициално „темпорални агенти“, издигнаха равнището на строителната техника, но недостатъчният контрол доведе до извращения. С една дума, вместо да активизират масовото жилищно строителство, те започнаха да строят в рамките на култа към личността никому ненужни гробници на разни фараони. Заточих целия колектив на Крит — ето откъде дойде дворецът на Минос. Не знам дали е истина онова, което ми каза Бетерпарт — че заточениците се разбунтували и задружно се опълчили срещу бившия си шеф, след което го затворили в лабиринта. Не съм проверявал по документите, но се съмнявам в достоверността на тази клюка, Хемдрайсер хич не ми прилича на минотавър.

Най-сетне реших да поставя край на щурмовщината и поисках да чуя предложения за проекти с комплексен характер. Трябваше да уточним как да действуваме — явно или скрито, дали хората от различните епохи би трябвало изобщо да се досещат за евентуалната помощ извън историята. Тотел, настроен либерално, се изказа за криптохронията, чийто привърженик бях и аз. Алтернативната стратегия би изисквала да се вземат хората от миналото под явно покровителство, а това би нарушило чувството им за свобода на собствената воля. Необходимо беше да им помагаме — но тайно. Латон беше против такова решение, естествено, в главата си вече беше изградил схемата на идеалната държава и начините, по които всички общества ще стигнат до въпросния идеал.

Везните натежаха в полза на Тотел, който ми представи един от най-младите и — говореше се — най-способни свои сътрудници: А. Донай, който бе изобретил монотеизма. Бог, обясняваше ми той, няма никому да стори зло с чиста идея, а на нас, оптимизаторите, само ще развърже ръцете, понеже според Проекта решенията на бога са неведоми: хората не могат да ги разберат, следователно няма за какво да се хванат и в същото време няма да подозират, че някой им се меси (телехронно) в историята. Не бих казал, че тази концепция звучеше зле, но за всеки случай дадох на младия асистент само малък опитен полигон, и то в едно забутано кътче на света, в Мала Азия. Помагаше му инж. историотворец Й. Ов. Направената проверка показа, че са допуснати сериозни нарушения на принципа. Хайде, от мен да мине, дето Донай наредил да пуснат 60 000 тона манна на евреите по време на някакво пустинно преселение. „Дискретната помощ“, която им оказал, се изразила в толкова пряка намеса (отварял и затварял Червено море, изпращал към враговете на юдеите дистанционно управлявани облаци от скакалци), че на неговите протежета съвсем им се помътило съзнанието: решили, че са богоизбран народ.

Типично за неуспеха на всички планове беше това, че авторите им, вместо да променят тактиката, започваха да използват все помощни материални стимули. А. Донай надмина всички — проложи напалм. Ама питате как съм му позволил? Що за въпрос! Просто аз нищо не знаех. На институтския полигон той демонстрираше само дистанционно запалване на храста и ме уверяваше, че така ще действа и в бъдеще, е, най-много да изгорят няколко кактуса в

пустинята; тези демонстрации имаха за цел да заздравят нравствените форми. След като го заточих на Синайския полуостров, забраних най-сурово на всички ръководители на групи акциите със свръхестествено прикритие. Съвсем друга работа е, че извършеното от А. Донай и Й. Ов имаше историческо продължение.

Но така става винаги. Всяка телехронична намеса слага начало на лавина от явления, а тя не може да бъде спряна, ако не се използват съответни средства; от своя страна те предизвикват нова пертурбация и така нататък до безкрайност. На заточение А. Донай се държеше крайно недостойно, използвайки славата, която си беше завоювал като историотворец. Наистина вече не можеше да прави „чудеса“, обаче паметта за предишните беше жива. Що се отнася до Й. Ов, говори се, че съм изпратил хроношутисти да се разправят с него. Чиста лъжа! Не знам подробности, не ми беше работа да се занимавам с такива дреболии, но май че Й. Ов се скарал с А. Донай и той така го изтормозил, че се родила легендата за Йов. От цялата работа най-много пострадаха евреите, защото повярваха в своята изключителност, така че, когато Проектът беше ликвидиран, те изтърпяха доста мъки и в родината си, и по-късно, когато се пръснаха по света. Няма да споменавам какво говореха по този повод за мен противниците ми в Проекта.

Впрочем той навлизаше във фазата на най-тежките си кризи. Нося за тях отговорност дотолкова, доколкото отстъпих пред настояванията на Тотел и Латон и им позволих да подобряват историята на широк фронт, тоест не в изолирани места и моменти, а по цялата и темпорална дължина. Стратегията на тази мелиорация, наречена интегрална, замъгли картината на действията; за да избегна това отрицателно явление, поместих във всеки век по една група наблюдатели, а на Латон дадох пълномощия да организира тайна хроничия, която да се бори с хулиганството във времето.

Това хулиганство, което не би могло да ми се яви и в най-кошмарния сън, е свързано с така наречената „афера на метлите“. Вината за нея носят известен брой разпасани хлапаци, частично от нашия помощен персонал — лаборанти, секретарки и т.н. Неизброимите средновековни предания за сношения с дявола, за инкубите и суккубите^[5], магьосническите сборища, процесите срещу магьосници, изкушаването на светците и т.н., всичко това е

последствие от нелегалната хромоция, упражнявана от младежи без морални устои. Индивидуалният хроноциклет представлява тръба със седалка и ауспухова фуния и затова, особено при лошо осветление, човек може да го вземе за метла. Разни безсрамници си устройвали разходки с най-голямо удоволствие нощем, за да плашат селяците от ранното средновековие. Не стига, че летели над главите им с бръснец полет, ами си позволявали и да се отправят в XIII или XII век в драстично negliже (топлес), та нищо чудно, че поради липса на подобри определения хората ги мислели за голи вещици, яхнали летящи метли. По странно стечение на обстоятелствата при следствието и разкриването на виновниците ми помогна Босх, пребиваващ вече по онова време на заточение. Без да се стъписва пред първия срещнат пътник във времето, той беше запечатал в своя „адски“ цикъл портретите не на някакви си дяволи, а на десетките нелегални хроноциклисти и на техните приятели — толкова по-лесно, след като познаваше лично много от тях.

Като прецених каква вреда бяха нанесли хронохулиганските прояви, заточих виновните седемстотин години назад („Контестаторите на XX век“). Същевременно, тъй като фронтът на работата се разшири и обхвана повече от четирийсет века, главният ръководител на ПАРКИН. Бетерпарт ми заяви, че не е в състояние да овладее положението и иска допълнителни подкрепления, една аварийна бригада хроношутисти! Наложих се да наемем много нови сътрудници, които, макар че невинаги бяха добре обучени, изпращахме навсякъде, откъдето идваха тревожни сигнали. Концентрирането им в няколко века доведе до сериозни инциденти, например до преселението на народите. А независимо от опитите ни да замаскираме всеки такъв десант, през XX век (около средата му) се разпространиха слухове за „летящи чинии“; по това време вестите се пренасяха много бързо благодарение на развитата техника на средствата за масова информация.

Обаче това беше нищо в сравнение с новата афера, чийто причинител и едновременно главен герой се оказа самият шеф на ПАРКИ. Получавах донесения от времето, че неговите хора не толкова наблюдават напредъка на мелиорацията, колкото се намесват активно в историческия процес, и то съвсем не по указанията на Латон и Тотел, а по собствена темпорална политика, провеждана от Бетерпарт. Преди

да го уволня, той се изпари, тоест избяга в XVIII век, където можеше да разчита на своите хроношутисти. Докато се обърна, стана император на Франция! Тази отвратителна постъпка изискваше сурово наказание. Латон ме съветваше да нападна Версай през 1807 година с една резервна бригада, но аз не можех да приема подобно предложение, нали това нападение щеше да предизвика нечувана пертурбация в цялата по-сетнешна история: от този момент човечеството щеше да разбере недвусмислено, че е под опека. По-съобразителният Тотел разработи планове за „естествено“, криптохронно наказание на Наполеон — антибонапартична коалиция, военни походи и пр. Ала шефът на ПАРКИ незабавно усети накъде духа вятърът и без да чака, сам премина в атака, ненапрасно беше професионален стратег, познаваше като петте си пръста всички теории и лесно се справяше с всички врагове, които Тотел му изтърсваше на главата. Надявах се, че здравата ще го притиснем в Русия, но и от тази експедиция той се измъкна като по чудо, а половин Европа беше вече превърната в развалини и пепелища. Едва след като отстраних от делото господа историотворците и сам се заех с проблема, дадох урок на Наполеон край Ватерло. Е, никой не може да отрече моите заслуги!

Наполеон избяга от Елба, защото не бях в състояние да му подготвя по-сигурно заточение, толкова много други важни и неотложни въпроси чакаха моето решение. Сега виновниците за белите не седяха пасивно на работните си места, а първи бягаха в далечното минало, прехвърляйки контрабандно различни средства за придобиване на слава или за създаване на ореол на небивало могъщество — така се появиха алхимиците, Калиостро, Симон Маг и другите. Получавах информация, която не можех да проверя, например, че Атлантида съвсем не е потънала вследствие рикоширалата част от операцията ГЕНЕЗИС, а по вина на д-р Болоней, който е направил това умишлено, за да ми попречи да се добера до извършените от него безобразия. С една дума, всичко се сгромолясваше. Загубих вяра в успеха и което е още по-лошо, станах мнителен. Вече не знаех кое е резултат от оптимизацията, кое — следствие от нейното неприлагане и кое — последица от злоупотребите и своеволието на вековните хроникари.

Реших да подхвамна работата от другия край. Взех 12-томната „Голяма всеобща история“ и започнах да я изучавам задълбочено. Щом

откриех нещо подозрително, тозчас изпрацах на място нечакани ревизори. Така стана например с кардинал Ришельо. Проверих в ПАРКИ и след като разбрах, че той не е наш агент, предложих на Латон да изпрати при него интелигентен ревизор. Той възложи мисията на някой си Райхплац. Кой знае какво ме накара да погледна в речника. Изтръгнах: думите Ришельо и Райхплац означаваха една и също: „богато място“. Но вече беше късно, той беше успял да се вмъкне във висшите дворцови сфери и да стане *eminense grise*^[6] на Луи XVI. Предпочетох да не го закачам, след Наполеоновите войни ми беше ясно докъде води подобна намеса.

Междувременно бе назрял друг важен проблем. В някои векове просто гъмжеше от заточеници, хроничията не успяваше да ги постави на мястото им, а те разпространяваха клюки и суеверия или безцеремонно се опитваха да подкупват ревизорите. Започнах да заточавам всички, объркали с нещо конците, на едно място — в древна Гърция, в резултат на което точно там най-бързо се появи високо развита култура. В една Атина например се наброяваха повече философи, отколкото в цялата останала част на Европа. Това стана след заточението на Латон и Тотел; и двамата злоупотребиха с моето доверие; Латон, един от най-твърдоглавите радикали, саботираше моите указания и провеждаше своя политика (тя е изложена в неговата „Република“), поразително антидемократична и — нещо повече — основаваща се на експлоатацията. Централните държави, кастовата структура в Индия, Римската империя на германските народи, а дори и това, че от 1868 година японците вярват в божествеността на микадо — всичко това е негово дело. А дали той е сватосвал някоя си Шикългрубер, за да роди тя сетне известното на всички дете, което обърна в дим и прах половин Европа, не мога да твърдя със сигурност — знам го от Тотел, а той беше с Латон на нож.

Латон беше проектантът на държавата на ацтеките, а Тотел им изпрати испанците; в последния момент получихме за това доклад от ПАРКИ. Веднага заповядах да забавят експедицията на Колумб и да започнат да отглеждат коне в Южна Америка, та индианците да посрещнат конницата на Кортес със своя конница. Само че партньорите ни подведоха, конете издъгнаха още в четвъртичния период, когато нямаше индианци, затова после нямаше кой да тегли бойните коли, макар че колелото беше доставено навреме. Колумб все

пак постигна през 1492 година успех — беше дал бакшиш комуто трябва.

Ето така изглеждаше цялата оптимизация. Някои ме упрекваха, че съм пратил в Гърция Хари С. Тотел и П. Латон въпреки навалицата от философи там. Чиста лъжа! Позволих им само да изберат времето и мястото на заточението, проявявайки човечност; наистина не изпратих Платон точно там, където той искаше, в Сиракуза, понеже бях сигурен, че водещите се в този град войни ще му попречат да въведе в живота своята любима идея за „държавата на философите“.

Както е известно, Хари С. Тотел стана възпитател на малкия Александър Македонски. Неговите недоглеждания имаха кошмарни последствия, защото, докато той изработваше големи енциклопедии, забавляваше се с класификации и създаваше общата методология на Теорията на съвършения проект, зад гърба му се вършеше дявол знае какво; главният счетоводител Евг. Клид избяга преди ревизията, сдуши се с един свой познат, леководолаз, извадиха златото на Монтесума от канала, в който беше потопено при бягството на Кортес, и през 1922 година започнаха да играят на борсата, но краденото щастие не носи и така се стигна до нашумялата криза през 1929 година. Не мисля, че съм сторил зло на Аристотел — нали той дължи на мен славата си, която в никакъв случай не заслужаваше заради допуснатите в Проекта слабости.

Други пък разправят, че под формата на заточения и щатни комбинации съм бил създал огромна въртележка, за да дам на старите си приятели луксозни синекури из всички векове. Но вече в какво ли не съм бил упрекван, каквото и да направя, все е лошо.

Не мога да задълбавам в подробностите, затова няма да обсъждам намеците по адрес на моята особа, съдържащи се в съчиненията на Платон и Аристотел. Разбира се, те не ми бяха благодарни за заточението. Все едно, аз не се домогвам до ничии топли чувства, когато се решава съдбата на човечеството. Другояче стои въпросът с Гърция, чийто упадък преживях особено тежко. Не е вярно, че аз съм го предизвикал чрез струпването на философите. Латон я покровителствуваше заради Спарта, която искаше да изгради съгласно своята любима утопия, обаче след неговото сваляне никой не подкрепи спартанците и те паднаха под ударите на персите. Бях против местния протекторат, нали бяхме приели принципа за грижа над цялото

човечество, а в случая проблемът за заточенията объркваше всички планове. В бъдещето не можех да изпратя никого, защото там се пазеха, а понеже всички осъдени молеха в един глас да бъдат изпратени на Лазурния бряг, отстъпих; множество хора с висше образование се струпаха около Средиземно море, ето защо именно там се зароди цивилизацията, а после и западната култура.

Що се отнася до Спиноза, признавам, той беше много порядъчен човек, но все пак позволи да се стигне до кръстоносните походи (разбира се, без сам да ги е предизвикал). Спиноза назначих на вакантното място след Латон. Той беше кристално честен човек, но рядко разсеян, та подписваше всичко, каквото му поднесат, без да гледа. Например той даде неограничени пълномощия на Льовенхерц (Лъвското сърце), после някой направи беля в XIII век и — хайде да търсим виновния! Льовенхерц изпращаше хронобус след хронобус с тайни агенти, а издирваният, не помня вече кой беше той, предизвика кръстоносните походи, за да изчезне във възникналата суматоха. Направо не знаех какво да правя със Спиноза. Гърция бъкеше от мислители като него... Най-напред заповядах да го пуснат напред-назад из всички векове, като се колебае с четирийсетвековна амплитуда — и ето ти легендата за Скитника евреин. При всяко преминаване през нашата съвременност той се оплакваше от умора и най-накрая го насочих към Амстердам; той обичаше да майстори, а в този град би могъл да шлифова диаманти.

Неведнъж са ме питали защо нито един от заточениците не си е признал открито откъде идва. А какво би спечелил? Нали всеки, който би се осмелил да каже истината, щеше да попадне в лудницата. Нима през XX век нямаше да вземат за луд човека, който твърди, че с помощта на обикновена вода може да направи бомба, способна да взриви цялото земно кълбо? При това преди XXIII век хрономоцията не беше позната, а такива признания биха разкрили истината за плагиатството на трудовете на много заточеници. На тях им беше забранено да предсказват бъдещето, ала успяха да издрънкат много неща. Слава богу, през следните векове хората не обръщаха внимание на подобна информация (има пред вид забележките за реактивни самолети и батискафи у Бейкън и за компютрите в „ARS MAGNA“ на Лулий^[7]). Много, много по-зле стоеше работата с необмислено

заточените в ХХ век — наричайки се футуролози, те започнаха да издават служебни тайни.

Цяло щастие, че приемникът на Наполеон като ръководител на ПАРКИ А. Тила предложи тактиката на така наречената „система ВАВИЛОН“. Там нещата стояха така. Шестнайсет инженери по времето, наказани със заточение в Мала Азия, решили да си направят хроновод, прикривайки плана си с намерението да издигнат някаква кула; нейното наименование давал; зашифрованата парола на заговора: „Въздигаме агрегат за временно изтегляне на лицата, отправени назад.“ ПАРКИ разкри тяхната дейност, когато тя беше в доста напреднал стадий, и изпрати там като „нови заточеници“ собствени специалисти, които съзнателно въведоха в конструктивните планове такива грешки, че съоръжението се взриви още при първото експериментално пускане. Тила повтори маневрата за „объркване на езиците“, като хвърли диверсионни групи в ХХ век. Там те дискредитираха ентузиастите, предсказващи бъдещето чрез писане на разни врели-некипели — така наречената science fiction (научна фантастика). В редиците на футуролозите също беше въведен наш агент, Маклуан.

Истината ви казвам, когато прочетох подготвените от ПАРКИ нелепости, които Маклуан трябваше да разпространява като „прогнози“, хванах се за главата. Не можех да допусна, че човек с поставен на нормалното му място мозък дори само за секунда ще приеме сериозно небивалиците за „глобалното село“, към което уж вървял светът, и останалите измислици от този миш-маш. В същото време се оказа, че Маклуан направи истински фурор и надмина всички, които бяха издавали истината. Той си спечели такава слава, че най-накрая май сам започна да вярва в абсурдните твърдения, които му бяхме наредили да разпространява. Впрочем и с пръст не го пипнахме — човекът с нищо не ни вредеше. А по въпроса за Суифт и „Пътешествията на Гъливер“ ще кажа, че всичко стана поради едно досадно недоразумение. Орбиталните данни за спътниците на Марс тогава бяха парола на група наши ревизори в Южна Англия и един от тях, късоглед, помислил в странноприемницата Суифт за новия агент, с когото трябвало да се срещне; не докладвал за грешката, защото си мислел, че Суифт нищо не е разбрал от думите му, обаче след няколко години (1726) прочетохме в първото издание на „Пътешествията на

Гъливер“ всички данни за марсианските спътници; паролата незабавно бе сменена, но този пасаж си остана в книгата.

Дреболии като горната всъщност нямаха особено значение. Съвсем другояче стои въпросът с Платон. Винаги ме обзема чувство на състрадание, когато чета неговия разказ за пещерата, в която човек седи с гръб към света и гледа по стените само неговите сенки. Нищо чудно — за Платон единствената автентична действителност беше тази през XXVII век, а примитивното време, в което го заточих, му се струваше „мрачна пещера“... А неговата доктрина за познанието, представляващо само „спомен“ за онова, което е било някога, „преди живота“, и което си познавал по-добре, е още по-прозрачен намек.

Времето течеше, а на главата ми се трупаха нови и нови грижи. Наложих се да заточа Тила — бил помагал на Наполеон при бягството му от Елба; този път избрах Монголия, защото той беше страшно разгневен и заплашваше да си отмъсти така, че да го запомня; нямах представа какво би могъл да направи в онази пустош, но той удържа на думата си. Като видяха какво става, проектантите започнаха един през друг да измислят най-абсурдни планове, например да се доставят с хроновлакове стоки за нуждаещите се народи или да се вземат милиони съзнателни граждани от нашата съвременност и да се направи с тях десант в палеолита — отлична идея, само че какво щяхме да правим с човечеството, което вече се бе разположило в пещерите?

Четейки тези планове, изведнъж ме жегна подозрение по отношение на XX век. Дали някой не подхвърляше там средства за масово унищожение? Освен това няколко сътрудници на института с радикални възгледи искаха да свържат времето в кръг, та съвременността след XXI век да се слее с предисторията. И тогава всичко би трябвало да започне от самото начало, но в подобрен вариант. Това беше болезнена идея, фантастична, налудничава, обаче ми се струваше, че виждам признаци за подготовка. Сливането изискваше предварително унищожаване на съществуващата цивилизация, „връщане към природата“; някъде от средата на XX век нарастваше подивяването, увеличаваха се отвличанията и експлозиите, младежта ставаше все по-космата, цялата еротика придобиваше животински характер, появяваха се орди рошави, брадати, кресливи и парцаливи почитатели вече не на Слънцето, а на други небесни, че и

естрадни звезди, чуваха се призиви за унищожаване на науката и техниката, дори някои известни учени-футуролози предсказваха — интересно, по чие внушение? — приближаващата катастрофа, упадък, гибел, а на места изграждаха пещери, наричани, вероятно за камуфлаж, скривалища.

Тъкмо бях решил да се съсредоточа върху следващите векове, защото работата ми намирисваше на преврат, тоест на преобръщане на времето в обратна посока (съгласно теорията на кръга), когато ме извикаха да участвувам в извънредна сесия на Научния съвет. Мои приятели ми казаха под секрет, че там всъщност се организира съд за мен. Това не ми попречи да изпълнявам и по-нататък задълженията си. За последно заточих някой си Адел, който, работейки като чиновник по контрола, си бе докарал от XII век девойка, открадната посред бял ден от полето пред очите на тълпата; издърпаната на хроноциклета девойка беше обявена за светица, а отвличането и във времето от съблазнителя — признато за възнесение. Отдавна трябваше да прогоня този абсолютен грубиян с изключително отблъскваща външност, приличащ на горила с малките си, дълбоко разположени очички и тежка челюст, но все ме спираше опасението да не ме обвинят в лична антипатия. Сега обаче го заточих, и то за всеки случай доста далече — 65 000 години назад. Стана пещерен Казанова и роди неандерталците.

На сесията отидох с гордо вдигнато чело, защото не се чувствувах виновен за нищо. Тя продължи повече от десет часа и чух безброй обвинения. Обвиняваха ме в своеволие, командване на учените, пренебрегване мнението на експертите, фаворизиране на Гърция; носех вина за упадъка на Рим, съдбата на Цезар (клевета — не бях изпращал никакъв Брут), аферата Райхплац, тоест кардинал Ришельо, злоупотреби в сектора ПАРКИ, папите и антипапите. (В действителност Бетерпарт предизвика „мрака на Средновековието“, като напъха, следвайки своето любимо правило за „силната ръка“, толкова много доносчици между VIII и XIII век, че настъпи мутрозапушване и упадък на културата).

Четенето на обвинителния акт, формулиран в 7 000 члена, беше всъщност публично четене на учебник по история. В него ми триеха сол на главата за А. Донай, за огнения храст, за Содом и Гомор, за викингите, за колелата на бойните малоазиатски коли, за липсата на колела в южноамериканските коли, за кръстоносните походи, за

клането на албигойците, за Бертолд Швайцер и неговия барут (а къде трябваше да ги изпратя — в древността ли, та още там да започнат да се стрелят с картечници?) и така нататък, до безкрайност. Сега Научният съвет не харесваше нищо — нито Реформацията, нито Контрареформацията, а онези, които преди ми досаждаха именно с тези проекти, уверявайки ме в спасителната им роля (Розенбайсер почти на колене изпроси съгласието ми за Реформацията), сега мълчаха като онемели.

Когато ми дадох думата, аз заявих, че нямам намерение да се оправдавам. Бъдещата история ще прецени кой е бил прав. Позволих си обаче, признавам, да направя една язвителна забележка в края на изказването си. А именно казах, че единствените следи от прогрес и благополучие, останали в историята след Проекта, са предимно моя заслуга. Имах предвид масовите заточения по моя заповед. Човечеството дължи на мен Омир, Платон, Аристотел, Бошкович, Босх, Спиноза и неизброимите анонимни творци, които подкрепяха творческите му усилия през вековете. Колкото и жестока да беше съдбата на изгнаниците, те си я бяха заслужили, а същевременно изкупили вината си пред историята, подкрепяйки я, всеки според силите си, ала едва тогава, когато ги снесах от високите постове в Проекта! Затова пък, ако някой иска да знае какво са извършили успоредно с мен специалистите от Проекта, нека погледне към Марс, Юпитер, Венера, към обезобразената Луна, нека разгледа гроба на Атлантида на дъното на Атлантическия океан, нека преброи жертвите на двата ледникови периода, бедствията, епидемиите, убийствата, войните, религиозния фанатизъм — с една дума, нека се вгледа в историята на човечеството, която след „подобряването“ се превърна в едно бойно поле на мелиоративните планове, в хаос и противоречия. Историята е жертва на института, на господстващата в него атмосфера на безотговорност, неразбории, късогледа политика, импровизация, непрекъснато интригантство, некомпетентност и ако зависеше от мен, бих заточил всички историотворци там, където зимуват динозаврите.

Излишно е да пояснявам колко кисело бяха приети моите думи. И въпреки че уж аз имах последната дума, за изказвания след мен се записаха още неколцина достолепни специалисти по времето като И. Г. Норанц, М. Тагел и самият Розенбайсер, присъстващ на сесията, тъй

като неговите високоуважаеми колеги вече бяха успели да го прехвърлят обратно от Византия; знаейки предварително резултата от гласуването, което предреша директорската ми съдба, те бяха инсценирали „смъртта на бойното поле“ от Юлиан Апостат (363), защото той много държал да присъства на това шоу. Преди да се изкаже той, помолих да ми дадат думата и зададох въпрос относно регламента: „Откога някакви си византийски императори имат право да участвуват в заседанията на института?“, но никой не благоволи да ми отговори.

Розенбайсер се бе подготвил специално, вероятно още в Константинопол са му били доставени необходимите материали. (Не се опитвах да скрия от мен заговора, съшит грубо с бели конци.) Той ме обвини в дилетантство и фалшиви претенции за познавач на музиката, което, заедно с абсолютната липса на слух, било довело до сериозни дисонанси в развитието на теоретичната физика. От думите на професора излизаше, че след като изследвал с дистанционно управление интелигентността на всички деца в края на ХХ и началото на ХХІ век, нашият Хиперпютър открил малчугани, способни още в младенческа възраст да формулират взаимната зависимост между материята и енергията — ключов проблем при освобождаването на енергията на атома. Сред тях били Пиер Солитер, Т. Аднокаменяк, Станислав Разглаз, Джон Уанстоун, Трофим Одинцев-Булижников, Аристрид Монолапидес и Джовани Унопетра, но мъничкият Албертчо Айнщайн — не^[8]. Въпреки това аз съм се осмелил да покровителствувам последния, защото ми се харесвало неговото свирене на цигулка; след години това довело до хвърляне на бомби над Япония.

Розенбайсер преиначаваше фактите така безсрамно, че аз просто занемах. Свиренето на цигулка няма нищо общо с горния въпрос. Клеветникът прехвърли върху мен собствената си вина. При моделирането в прогностичен аспект на по-нататъшния ход на събитията, Хиперпютърът предсказа атомна бомба в Италия по времето на Мусолини въз основа на теорията на Унопетра и серия още по-опасни катаклизми, очаквани от останалите хлапаци. Аз избрах Айнщайн, понеже беше добре възпитано дете, а за онова, което после стана с атомите, нито той, нито аз имаме вина. Просто не послушах съветите на Розенбайсер, който препоръчваше „профилактично

очистване на Земята от децата в предучилищна възраст“, за да се стигне до освобождаване на ядрената енергия в безопасния ХХІ век; той дори ми представи хроничая, който беше готов да се заеме с тази акция. Естествено, веднага заточих този опасен човек на име И. Род в Мала Азия, където той извърши чудовищни престъпления (те фигурираха впрочем в обвинителния акт). А какво да направя? Все в някое време трябваше да го заточа. Но защо ли се впускам в спор с неизброимите измислици и лъжи...

След като гласуваха за моето отстраняване от Проекта, Розенбайсер нареди веднага да се явя в дирекцията; заварих го седнал в моето кресло в ролята на и.д. директор. И кого мислите, че видях до него? Разбира се — Гудли, Гещирнер, Астроияни, Старшит и останалите некадърници. Розенбайсер ги бе измъкнал от всички векове, в които ги бях изпратил. На него самия животът във Византия му бе понесъл — в походите срещу персите беше отслабнал и почернял от слънцето; носеше също монети, на които беше изсечен профилът му, златни брошки, пръстени и купчина парцали, тъкмо ги показваше на своята клика, но щом влязох, набута ги в чекмеджето. То не бе пъчене, не бе чудо, едва процеждаше думите през зъби — досущ като някой император! Не можеше да скрие изпълващото го задоволство, когато ми каза, че мога да се върна у дома, ако обещава да изпълня едно поръчение. По-конкретно: след завръщането си трябваше да уговоря онзи Ййон Тихи, който през цялото това време живя в моя дом, да поеме ръководството на ТЕОВИХ.

Моментално разбрах всичко. Едва в този миг си дадох сметка, защо именно мен бяха избрали за пратеник при самия себе си! Нали прогнозата на Хиперпюгъра оставаше в сила и нямаше друг човек, по-подходящ за длъжността директор по подобряване на Историята. Постъпката им не беше продиктувана от благородни подбуди, каквито те изобщо нямаха, а от чисти сметки — нали всъщност И. Тихи, който ме убеди да взема участие в това начинание, остана в миналото и живееше у дома.

Разбрах също, че кръгът на времето ще се затвори едва тогава, когато нахлуя — този път аз — в библиотеката и съборя всички книги от рафтовете при спирането на хроноциклета. Ще заваря онзи Тихи в кухнята с тиган в ръка и ще го изненадам с неочакваното си появяване, защото сега аз ще бъда в ролята на пратеник от бъдещето, докато той,

живеещият у дома, ще бъде онзи, при когото пратеникът идва. Привидният парадокс на положението е резултат от неизбежната релативност на времето, предизвикана от овладяването на хрономоционната технология. Перфидният план на Хиперпютъра се основаваше на възникването на двоен кръг на времето: един малък кръг в друг по-голям. В малкия кръг се въртахме в началото с моя двойник, докато най-сетне не се съгласих да замина в бъдещето. Но и след това големият кръг бе останал отворен — затуй тогава не разбрах как той е попаднал в онази толкова отдалечена епоха от бъдещето, от която, според думите му, идваше.

В малкия кръг аз все още бях по-ранният, а той — по-късният Тихи. Едва сега щяхме да си разменим ролите, защото и времената се бяха разместили: сега аз идвах при него от бъдещето като пратеник, а той, вече като по-ранен, трябваше да поеме ръководството на Проекта в свои ръце. Едно само остана неизяснено. Защо тогава, в кухнята, той не ми разкри тази особеност? И това ми стана ясно, когато Розенбайсер ме накара да дам честна дума, че ще запазя гробно мълчание за всичко, което се случи в Проекта.

Ако откажех да пазя тайна, вместо хроноциклет щях да получа пенсия и сбогом, заминаване! Какво ми оставаше да направя? Сигурни бяха мошениците му с мошеници, че няма да откажа. Бих отказал, ако кандидатът за моето място беше всеки друг човек, но как можех да нямам доверие в себе си като свой собствен приемник? А те бяха взели предвид именно тази евентуалност при съставянето на коварния си план.

Без почести, без тържественост, без нито една добра дума на благодарност, без прощална церемония, сред гробното мълчание на неотдавнашните си сътрудници, които от сутрин до вечер ми пееха хвалебствени химни и се надпреварваха да се възторгват от моите умствени хоризонти — отидох в стартовата зала. От низка злоба бившите ми подчинени ми бяха дали най-разбричкания хроноциклет, с който разполагаха. Знаех с абсолютна сигурност защо няма да спра, както трябва, и защо ще съборя всички книги от рафтовете! Но не обърнах внимание и на това последно оскърбление. Макар че хроноциклетът друсаше ужасно на границата между вековете, при така наречените „секуларни преходи“, защото амортизьорите му не бяха в ред, напуснах XXVII век без гняв и огорчение, мислейки си само как

ще потръгне работата на моя приемник по Телехронното оптимизиране на всеобщата история.

[1] Тук — изобилие от възможност (фр.). Б. пр. ↑

[2] От *dissipo* (лат.) — разсейвам. Б.пр. ↑

[3] Служебно покровителство на роднини и близки (лат.) Б.пр. ↑

[4] От *benignus* (лат.) — добър, мек, сърдечен. Б.пр. ↑

[5] Демони-съблазнители, съотв. от мъжки и женски пол. Б.пр. ↑

[6] Човекът в сянка, който дърпа конците (фр.). Б.пр. ↑

[7] Раймонд Лулий — средновековен философ-мистик, опитвал се да създаде логическа машина, така наречената „машина на истината“. Б.пр. ↑

[8] „Айнщайн“ може да се преведе като „един камък“; на същия принцип Лем образува имената на другите „учени“. Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЪРВО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Когато след завръщането си от XXVII век изпратих Ййон Тихи при Розенбайсер, за да заеме освободеното от мен място в ТЕОВИХ, нещо, което той направи с огромно неудоволствие, и то след цяла седмица преследване и разправии в малкото колело на времето, се изправих пред сериозна дилема.

В края на краищата определено ми беше втръснало да поправам историята. А беше напълно възможно този Тихи пак да провали Проекта и Розенбайсер пак да ми го прати. Така че реших: няма да чакам със скръстени ръце това да се случи и ще се махна в Галактиката, и то възможно най-далече. Тръгнах страшно набързо, от страх, че ПАРКИ ще ми обърка плановете, но явно след напускането ми там беше настъпил пълен хаос, защото на никого не му беше до мен. Разбира се, не исках да ходя където и да е, затова си взех куп нови пътеводители и течението на „Галактически алманах“, което беше яко набъбнало, докато ме е нямало. Отхвърчах на няколко парсека от Слънцето и спокойно се заех с литературата по въпроса.

Както скоро се убедих, тя съдържаеше доста новости. Например д-р Хопфщосер, брат на оня Хопфщосер, известния тихолог, беше изработил периодична таблица на цивилизацията на Космоса, базирана на три принципа, които позволяваха безпогрешно да се откриват най-развитите общества, а именно: Правила на Боклука, Шума и Петната. Всяка цивилизация в техническата си фаза започва да затъва в боклуци, които ѝ създават огромни грижи, докато не изведе сметищата в космическото пространство; а за да не пречат много в космоплаването, за тях е отредена специална орбита. Така се създава непрекъснато нарастващ пръстен от боклуци и точно по него се съди за степента на прогреса.

Обаче подир някое време сметищата се променят, защото с развитието на електрониката, на боклука отиват все повече части от компютри, а към тях се прибавят и стари сонди, спътници и прочее. Тези мислещи отпадъци не искат вечно да се въртят в пръстена от боклуци и изхвърчат от него, трупайки се около планетата, натъпкват

се дори в системата ѝ; тази фаза води до замърсяване на околната среда с интелект. Различните цивилизации се мъчат посвоему да се преборят с проблема; стига се дори до компютъроцид, например в пространството се разполагат специални капани, примки, клопки и преси за психическите отломки, обаче резултатът от подобни акции е плачевен, защото се хващат най-нискостоящите в умственото развитие и така най-съобразителните боклуци се оказват покровителствани от тази тактика: те се обединяват в групи и банди, организират нападения и протести с трудни за изпълнение постулати — настояват за резервни части и жизнено пространство. Ако им се откаже, напук замърсяват радиовълните, намесват се в предавания с прокламациите си и предизвикват ужасен шум и пращане в ефира, чак тъпанчетата се пукат. Именно по това пращане дори отдалеч може да се разпознае кои цивилизации са тормозени от интелектуална полюция. Странно защо земните астрономи толкова време не можаха да разберат откъде в Космоса, непрестанно прослушван и наблюдаван с радиотелескопи, се вземат целият този шум и други безсмислени звуци; това са ефекти точно от тези конфликти, които затрудняват сериозната междупланетна комуникация.

Накрая, петната по слънцата, но с по-особена форма и химически състав, който може да се разбере спектроскопски, свидетелстват за наличието на най-високоразвити цивилизации, вече загърбили Бариерата на Боклука и Шума. Тези петна са резултат от попадането на огромни облаци натрупани през вековете боклуци в пламъците на местното Слънце, в които те се хвърлят сами, досущ нощни пеперуди, за да се самоубият. Тази мания се нагнетява от специални депресанти, под чието влияние попада всичко, що мисли електронно. Методът на разпръскване на тези депресанти е извънредно жесток, но да не би пък битуването в Космоса и най-вече изграждането на цивилизации в него да е осеяно с цветя и рози?

Според доктор Хопфшосер тези три етапа в развитието са желязна закономерност на съществуването на човекоподобните цивилизации. Колкото до останалите, от периодичната таблица на професора има още какво да се желае. Това не ми пречеше, нали по обясними причини ме интересуваше битието точно на подобните нам. Затова си изработих детектор ВЦ^[1] (високи цивилизации) по описа на професора в Алманаха и начаса навлязох дълбоко в системата на

Хиядите. Тъкмо оттам идваха особено силни шумове, там най-много планети имаха пръстени от боклуци и няколко слънца бяха покрити с шарка от редки елементи, ням свидетел на унищожението на изкуствения разум.

Понеже в последния брой на Алманаха имаше снимки на същества от Дихтония, поразително приличащи на хората, реших да кацна точно на тази планета. Което е вярно, вярно е, тези снимки бяха получени по радиопът от приличната дистанция хиляда светлинни години и можеха да бъдат поостарели. Все пак, изпълнен с оптимизъм, описах хипербола към Дихтония, закръжих в орбита и поисках разрешение за кацане.

Получаването на такова разрешение бива по-трудно от преодоляването на галактическите бездни, защото бюрокрацията е по-високо развита от навигацията, сиреч разните приложения, без които лобирането до входна виза е немислимо, са по-важни от фотонния реактор, екраните, резервите гориво, кислород и прочее. В тия работи съм врял и кипял, затова се приготвих за дълго дори няколко месеца кръжене около Дихтония, не обаче и за това, с което се сблъсках.

Както бях успял да установя, тази планета с лазура си напомняше Земята, беше покрита с океани и снабдена с три големи континента, положително цивилизовани; дори достатъчно високо над нея, трябваше да лавирам между спътници контролни, наблюдателни, надничателни и глухо мълчащи; последните за всеки случай избягвах особено старателно. Никой не отговаряше на петициите ми; три пъти подавах заявление, но никой не ми поиска телевизионно предявяване на документи, само от континента с форма на бъбрек изстреляха към мене нещо като триумфална арка от изкуствена елха, окичена с разноцветни ленти и флагчета и с надписи сякаш насърчителни, ала толкова общо формулирани, че не се реших да прелетя през нея. Следващият континент, целият осеян с градове, ме замери с млечнобял облак от някакъв прах, който замъгли всичките ми бордови компютри така, че те на всяка цена заискаха да насочат кораба право към Слънцето, та се наложи да ги изключа и да мина на ръчно управление. Третият континент, изглежда най-слабо урбанизиран, потънал в буйна зеленина и най-голям, не запрати нищо към мене и с нищо не ме поздрави, затова избрах по-удобно място, натиснах спирачките и предпазливо припланетих ракетата сред живописни хълмове и ниви

или с колраби, или със слънчоглед; отвисоко беше трудно да се разбере.

Както обикновено, вратата беше заяла, напечена от триенето, и трябваше да я чакам сума време да изстине. Надникнах навън, напълних дробовете си с живителен свеж въздух и със задължителната предпазливост встъпих в непознатия свят.

Намирах се в края на сякаш обработваемо поле, но това, което растеше там, нямаше нищо общо нито с колраби, нито със слънчоглед; изобщо не беше растение, а нахткастлики, сиреч вид нощни шкафчета. На туй отгоре тук-там между тях имаше равни редици табуретки и бюфетчета. След кратък размисъл стигнах до извода, че това са продукти на биотична цивилизация. Вече бях срещал такива. Всъщност кошмарните визии, понякога разпространявани от футуролозите за света на бъдещето, отровен от изгорели газове, задимен, пресечен от енергетични, термични и прочее бариери, са безсмислица: в постиндустриалната фаза от развитието се създава биотично инженерство, което ликвидира подобни проблеми. Овладяването на жизнените явления позволява да се произведат синтетични сперматозоиди, които посяваш в каквото си поискаш, ръсваш шепа вода и чакаш да израсне необходимият ти обект. Не ти трябва да мислиш откъде такъв сперматозоид взема познание и енергия за радио– или гардеробогенезис, както не се замисляш откъде семената на плевелите черпят сила и познания, за да покълнат.

Така че не самото поле с табуретки и нощни шкафчета ме учуди, а това, че бяха съвсем скверни. Най-близкото шкафче само дете не ми отхапа ръката със зъбатото си чекмедже, когато посегнах да го отворя; второто до него се люлееше под лекия ветреца като една пача, а табуретката, покрай която минах, ми направи марка и аз се проснах в цялото си величие. Едни мебели несъмнено не бива да се държат така, нещо не беше в ред с тази стопанска култура; по-нататък, вече с извънредна предпазливост и пръст на спусъка на бластера, попаднах на плитка низина с горичка в стил Людовик XV, откъдето върху главата ми се стовари подивяла кушетка и като нищо щеше да ме смачка с позлатените си копита, ако не я оставих на място с един точен изстрел. Бродих известно време сред групите мебелни гарнитури, издаващи хибридизация не само на стилове, ами и на смисли; там господстваха кръстоски между скринове и канапета, клонати секции, а

широко разтворените и сякаш канещи в дълбоките си ниши гардероби бяха май хищни, ако се съди по огризките в краката им.

Все по-ясно ми беше, че това не е никакво поле с култури, а един голям хаос, капнал и изнурен от жегата — слънцето беше в зенита си, та след няколко опита си намерих едно извънредно кротко кресло и седнах, за да обмисля ситуацията. Както си седях под сянката на няколко големи подивели гардероба, които бяха пуснали сума филизизакачалки, видях на стотина крачки напред всред нависоко избуялите корнизи да щръква глава и след нея туловище на някакво създание. Не приличаше на човек, но и несъмнено нямаше нищо общо с мебелите. Беше изправено, с лъскава руса козина, лицето му не се виждаше от широкополата шапка, вместо корем имаше нещо като барабанче, острите рамене преминаваха в дублирани ръце; то тананикаше тихо, акомпанирайки си на коремния ударен инструмент. Създанието направи няколко крачки към мен, та се видя продължението му. Сега приличаше малко на кентавър, но бос и без копита; след втория чифт крака се появи трети, сетне четвърти, а когато заподскача и се скри в гъсталака, го закъсах с броенето. Сигурен бях само, че не е чак стоножка.

Починах си на това тапицирано кресло, порядъчно оглупял от странната среща, пък станах и продължих пътя си, като внимавах да не се отдалечавам прекалено от ракетата. Сред широкоплещестите канапета, до едно настръхнали, видях каменни руини, по-нататък — напълно цивилизован изход на канал. Когато пристъпих, за да надникна в тъмната дълбина, чух някакъв шум отзад, исках да се обърна, но ми метнаха нещо на главата, залюлях се, ала нямаше защо, вече ме бяха подхванали стоманени ръце. Някой ме подкоси и както се дърпах безполезно, усетих да ме повдигат и да ме хващат за краката и раменете. Носеха ме сякаш надолу, чувах ехото на стъпките по каменни плочи, заскърца врата, бях блъснат на колене и освободен от задушавания плат.

Намирах се в неголямо помещение, осветено от закрепени към тавана бели лампи, които впрочем имаха мустачки и крачка и от време на време си сменяха местата. Коленичех така, натискан за врата отзад, пред маса от грубо дялано дърво; на нея седеше някакъв със сива качулка, която му закриваше лицето; качулката имаше отвори за очите с прозрачни капачета. Субектът отмести книгата, която явно беше чел,

стрелна ме с очи и каза със спокоен тон на този, който ме държеше отзад.

— Изтеглете му струната.

Някой ме стисна за ухото и го издърпа, чак викнах от болката. Още два пъти се опитаха да ми откъснат ушната мида, ама като не им се получи, изпаднаха в известно объркване. Тоя, дето ме държеше и ми дърпаше ушите, и той загърнат в груб сив плат, рече, оправдавайки се, че сигурно съм някакъв нов модел. Приблужи се друга върлина и се замъчи да ми откъсне поред носа, веждите, накрая цялата глава; когато и тези действия не донесоха очаквания резултат, седналият на масата нареди да ме пуснат и попита:

— Колко дълбоко си скрит?

— Моля? — на свой ред попитах сащисан. — Никъде не се крия и нищо не разбирам. Защо ме тормозите?

Тогава седналият се изправи, заобиколи масата и ме хвана за раменете — с ръце като човешките, но в сукнени ръкавици. Когато напипа костите ми, възкликна удивен. По даден знак ме изведоха по коридора, по чиито таван си лазеха явно скучаещи до смърт лампи, в друга килия, по-точно килерче, тъмно като гроб. Не исках да влизам, но ме бутнаха насила, тръшнаха вратата, нещо зашумя и иззад невидима преграда някой произнесе с райски екстаз: „Слава на Бога! Мога да му преброя всички кости!“ След като чух този вик, почнах още по-енергично да се опъвам на тези, които почти веднага ме измъкнаха от тъмното килерче, но като видях как се мъчат да ми окажат изненадващи почести, да ме канят с учтиви жестове и изобщо да демонстрират извънредна почителност, се оставих да ме водят навътре по подземния коридор, странно напомнящ колектор, макар че беше чист, с белосани стени и ситен пясък на пода. Ръцете ми вече бяха свободни и вървейки си разтривах всички контузени места по лицето и тялото.

Два субекта с дълги до земята сиви раса с качулки, препасани с шнур, отвориха проста дъсчена врата, а в противоположния край на килията, малко по-голяма от тази, където ми късаха носа и ушите, чакаше и ми хвърляше погледи явно развълнуван маскиран човек. След четвъртчасовия разговор с него разбрах ето що: намирах се в укритието на местния орден, който или се укриваше от неизвестен преследвач, или беше изгнан; бил съм взет по погрешка за примамка-

„провокаатор“, понеже видът ми, признаван и уважаван от отците деструктивисти, е забранен със закон; игуменът — защото той беше пред мен — ми обясни, че ако съм бил примамка, съм щял да се състои от сегменти, които след изтеглянето, подир ухото ми, на вътрешната струна, е трябвало да се разпаднат. Колкото до следващия въпрос на разпитващия ме монах, той смятал, че представлявам вид пластмасов манекен с вграден компютър и чак след рентгеновия преглед станало ясно какъв съм.

Игуменът, отец Диз Дарг, ми поднесе дълбоките си извинения за това неприятно недоразумение и добави, че ми връща свободата, но не ме съветва да излизам на повърхността, защото ме заплашва сериозна опасност: нали съм изцяло нецензурен. Няма да ме спаси дори да се снабдя с карантйика и маска със смукало, защото не умея да си служа с този камуфлаж. Така че за мене най-добре е да остана като най-почетен и мил гост при отците деструктивисти; въпреки, за съжаление, скромните си възможности, те щели да направят принудителния ми престой по-приятен.

Това много-много не го виждах, но игуменът спечели доверието ми с достойнството, спокойствието и вразумителната си реч, макар да не успях да свикна с маскирания му вид; но той се носеше като останалите братя монаси. Не смеех веднага да го засипвам с въпроси, така че поговорихме за времето на Земята и на Дихтония, защото той вече знаеше от мене откъде идвам, а после и за изнурителното космическо пътешествие, накрая ми рече, че се досеща за любопитството ми относно местните работи, но те могат да почакаат, нали и без това трябва да се крия от органите на цензурата. Ще получа като уважаван гост собствена килия, ще ми дадат млад брат за помощ и съвети, а и цялата библиотека на ордена ще е на мое разположение. И понеже тя съдържа безброй редки и забранени книги, ще ми е от полза може би повече от всяка друга, благодарение на случая, който ме отведе в катакомбите.

Мислех, че вече ще се разделим, защото игуменът стана, но и запита май с известно колебание, ще му позволя ли, както се изрази, да опипа природата ми. С дълбоки въздишки, сякаш изпаднал в най-дълбока печал или наистина непонятна носталгия, той докосваше с коравите си пръсти в ръкавици носа ми, бузите и челото, а когато ме погали по косата (имах усещането, че ръката на този духовник е

желязна), дори тихо захлипа. Тези прояви на потискано вълнение окончателно ме зашеметиха. Не знаех за какво най-напред да питам, дали за подивелите мебели, или за многокракия кентавър, или пък за въпросната цензура, та си наложих пресметливо търпение и премълчах. Игуменът ме увери, че братята ще се заемат с камуфлирането на ракетата, като я направят да прилича на нещо, страдащо от слонска болест, и се разделихме с взаимни учтивости.

Получих килия неголяма, но уютна, уви, с дяволски кораво легло. Реших, че това е в канона на отците деструктивисти, ала после се оказа, че от елементарна разсеяност не са ми го подготвили. Засега не изпитвах друг глад, освен за информация; младият брат, когото ми бяха придали, донесе цял наръч исторически и философски съчинения и аз потънах в тях до среднощ. Е, малко ми пречеше това, че лампата ту се приближаваше към мен, ту отпълзваше в другия край на тавана. По-късно разбрах, че е отивала да се облекчава и за да се върне, трябва да ѝ поцъкаш с език.

Младият монах ме посъветва да започна от кратката, но инструктивна история на Дихтония с автор Абуз Грагз, историограф официален, но „относително доста обективен“, както се изрази. Последвах съвета му.

Към 2300 година дихтонците били все още близнаци на хората. Макар че напредъкът в науката бил съпроводен с лаицизация на живота, дуизмът като официална и единствена религия на Дихтония в продължение на дваисет века оказал влияние върху движението на цивилизацията. Дуизмът проповядва, че всеки живот познава две смърти — предна и задна, тоест преди раждането и след агонията. Дихтонските богослови се хващаха за наблюдателните клапи от удивление, когато по-късно им казах, че ние на Земята не мислим така и че има Църкви, които се интересуват само от едно посмъртно битие, тоест предното. Не можеха да разберат защо на хората им е неприятно да мислят за това, че един ден няма да ги има, а пък не им е неприятно да мислят за това, че по-рано никога не ги е имало.

Дуизмът променял догматичното си ядро през вековете, но винаги проявявал голям интерес към есхатологичната проблематика, което според професор Грагз довело именно до ранни опити за разработване на обезсмъртяваща технология. Както е известно, ние умираме от остаряване, а стареем, сиреч изпадаме в телесен

дисбаланс, като губим необходимата ни информация: с времето клетките забравят какво да правят, за да не се разпаднат. Природата снабдява трайно с такова познание само генеративните клетки, защото за другите не ѝ пука. Така че стареенето е разпиляване на жизненоважна информация.

Брагер Фиц, изобретателят на първия обезсмъртител, построил агрегат, който с грижа за организма на човека (ще използвам този термин за дихтонците, защото ми е по-удобно) събирал всяка трохичка информация, попилявана от клетките, и им я въвеждал обратно. Първият дихтонец, Дгунгер Брабз, върху когото било изпробвано устройството, станал безсмъртен само за една година. По-дълго не издържал, защото над него бдял комплект от шейсет машини и безброй невидими златни скобки, вмъкнати във всички ъгълчета на организма му. Не могъл да мръдне от мястото си и преживял тъжно тази година в сред цяла фабрика (така наречената перпетуалня). Добдер Гварг, вторият обезсмъртен, вече можел да ходи, но в компанията на колона тежки трактори, натоварени догоре с обезсмъртяващата апаратура. И той се самоубил от отчаяние.

Все пак царяло мнение, че в резултат на развитието на тази техника ще се появят микроперпетуатори, но Хаз Бердергар доказал математически, че ПАПО (Персонален автоматично перпетуиращ обезсмъртител) трябва да тежи най-малко 169 пъти повече от обезсмъртявания, и то ако е създаден съгласно типовия еволюционен план. Защото, както вече рекох и както е известно и на нашите учени, природата се грижи само за шепата генеративни клетки, а останалите ги е зае...

Доказателството на Хаз направило потресаващо впечатление и вкарало обществото в дълбока депресия, защото станало ясно, че без напускането на тялото, дадено му от Природата, никой не ще може да мине отвъд Бариерата на Смъртността. Във философията се появила като реакция на Бердергаровото доказателство прочутата доктрина на големия мислител Дондерварс. Той написал, че спонтанната смърт не бива да се нарича естествена. Естествено е онова, що е достойно, а смъртността е скандал и позор в космически мащаб. Всеобщото разпространение на една простъпка ни най-малко не намалява нейното безобразие. А и за оценката ѝ няма никакво значение дали извършителят е хванат. Природата е постъпила най-подло с нас,

изпращайки ни, невинни, на мисия хем сладка, хем самоубийствена. Колкото повече мъдрост събере в живота някой, толкова е по-близо до гроба.

И понеже никой морален няма право да се сдружава с убийци, сътрудничеството с гадната Природа също е недопустимо. А погребението е сътрудничество чрез игра на криеница. Просто жертвата трябва някъде да се скрие, както правят извършителите и съучастниците в престъплението; върху надгробните плочи се пишат разни незначителни неща, освен едно съществено: защото, ако хората смееха да погледнат истината в очите, щяха да издълбаят там някоя тънка дълга по адрес на Природата, нали именно тя ни е подредила така. Но никой не обелва зъб за това, сякаш на такъв ловък убиец, дете винаги ще се изпари, се полагат някакви специални почести. Вместо *emento mori* трябва да се повтаря *erite ultores*, „стремете се към безсмъртие“, дори с цената на нетрадиционен външен вид. Такова беше онтологичното завещание на този знаменит философ.

Тъкмо го бях прочел, и се появи младият монах, за да ме покани на вечеря при игумена. На нея бяхме само двамата. Дядо игумен нищо не хапна, само от време на време пийваше вода от кристална чаша. Менюто беше скромно — крак на маса със сос, доста жилест; както тогава се убедих, в процеса на подивяване мебелите от околните гори ставаха предимно месни. Но не се поинтересувах защо по-скоро не дървенеят, понеже след четенето бях погълнат от по-висши въпроси; така се стигна до първия разговор с игумена на богословски теми.

Той ми обясни, че дуизмът е вяра в Бога, лишена от догми, които отпадат постепенно с хода на биологичната революция. Най-тежка е кризата на Църквата, предизвикана от съкрушаването на догмата за безсмъртието на душата, разбирана в смисъла на перспективата за вечен живот. Тази догма е атакувана през XXV век от три техники поред: на замразяването, на обръщането и на одухотворяването. Първата се състои в превръщането на човека в лед, втората — в обръщане посоката на личностно развитие, третата — в свободно манипулиране на съзнанието. Атаката на първата само е отблъсната, с довода, че смъртта, в която изпада замразеният и после съживен човек, не е идентична със смъртта, за която говори Светото писание, че след нея душата отлита в небитието. Това тълкуване е необходимо, защото

ако е реч за обикновена смърт, възкресеният после би трябвало да знае къде се е дявал като душа през сто, че и шестстотин години смърт.

Някои богослови, като Гаугер Дребдар, смятат, че истинската смърт настъпва едва след разлагането („и на пръст ще станеш“), но тази версия отпада след разработката на така нареченото второвъзкресно^[2] поле, което сглобява наново човека от тази тъкмо пръст, тоест от тялото, разпръснатото на атоми, и тогава възкресеният уж не знае, че междуременно душата му е пребивавала някъде. Догмата е запазена чрез тактиката на щрауса, избягвайки определението кога смъртта е толкова доказана, че след нея душата със сигурност отлита от тялото. После обаче идва онтогенезата на обръщането; нейната техника не е насочена умишлено към догматиката на вярата, но се оказва необходима при отстраняването на малформациите в развитието на плода: усвоява се уменията това развитие да се спира и връща назад след обръщане на сто и осемдесет градуса, за да се инициира още веднъж от оплодената яйцеклетка. Така в немилост пък изпада догмата за непорочното зачатие, с един замах и втората, за безсмъртието на душата, защото благодарение на ретроембрионализационната технология, системата може да се връща назад през всички предишни стадии и дори да се направи така, че оплодената клетка, от която е възникнала, да се раздели наново на яйцеклетка и сперматозоид.

Тук възниква голям проблем, защото догмата гласи, че Бог създава душата в момента на оплождането, а щом оплождането може да се върне назад и така да се анулира, като се разделят двете му съставни части, какво трябва да става с вече създадената душа? Страничен продукт на тази техника е клонирането или подтикването на произволно взети клетки от живото тяло да се развият в нормален организъм — например клетки от носа, петата, лигавицата на устната кухина и прочее; и понеже това става изобщо без оплождане, несъмнено действа биотехниката на непорочното зачатие, която също се разраства в промишлени размери. Ембриогенезисът вече също може да бъде обръщан, ускоряван или изместван така, че човешкият плод да бъде обърнат например в маймунски; ама тогава какво би ставало с душата, свивана ли е и разтягана като акордеон, или след преориентирането на развитието на плода от човешкия към маймунския път изчезва някъде по този път?

Но според догмата душата, веднъж създадена, не може нито да изчезва, нито да се смаява, защото е компактна цялост. Тогава се обмисля дали да не се задължат инженерите оплодители да дават църковна клетва, но до това не се стига, за щастие, защото ектогенезисът получава всеобщо разпространение. Най-напред малцина, после направо никой вече не се ражда от мъжа и жената, а от клетка, затворена в утератор (изкуствена матка), и няма как да бъде лишено цялото население от светото причастие заради това, че е създадено чрез непорочно зачатие. На всичко отгоре се пръква следващата технология — на съзнанието. С проблема за духа в машина, роден от електрониката и разумните ѝ компютри, някак се справят, но после идват следващите, на съзнание и психика в течен вид; синтезират се умни и мислещи разтвори, които могат да се бутилират, разливат, изливат, и всеки път се ражда личност, често по-одухотворена и умна от всички дихтонци, взети заедно.

Въпросът дали машината или разтворът могат да притежават душа, е предмет на драматични спорове на Събора през 2479 година, за да се постанови нова догма на него, на Косвената креация, гласяща, че Бог е сподобил създадените от него разумни същества със сила да създават разуми от следващо поколение, но и това не слага край на промените, защото скоро се оказва, че изкуствените интелигенции могат да произвеждат поредни такива, или да синтезират по свое усмотрение човекоподобни същества или направо човеци от каквато и да е материя. По-късно са правени и други опити за спасяване на догмата за безсмъртието, но те не издържат напора на последвалите открития, стоварили се досущ като лавини връз XXVI век: едва-що догмата се подкрепя със съответното тълкуване, и на хоризонта вече е отричащата я технология на съзнанието.

Заради всичко това възникват ред ереси и секти, които просто, противоречат на всеобщо известните факти, но дуистичната Църква оставя в сила само едната догма, на Косвената креация; колкото до посмъртното съществуване и вярата в продължаването на отделната личност, те западат, защото и личността, и индивидуалността остават тленни. Става възможно да се сливат два или повече разуми в един и при машините и разтворите, и при хората; благодарение на персонетиката — да се произвеждат затворени в машини цели светове, в които възникват разумни битиета, които пък на свой ред могат

затворени да конструират следващо поколение на свои интелигентни индивиди; умове да се укрепват, делят, множат, редуцират, обръщат и прочее. Упадъкът на догматиката се съпровожда с упадък на авторитета на вярата, угасват и надеждите за обещаваната по-рано вечна светлост, поне на някои индивиди.

Видял, че богословието куца след технологическия прогрес, Съборът от 2542 година основава Ордена на отците прогностици, който да се заеме с футурологични разработки в областта на светата вяра. Необходимостта да изпреварва нейното по-нататъшно развитие е въпиюща. Неморалността на много от новите биотехнологии стъписва не само вярващите; благодарение на клонирането например могат да се произвеждат — наред с нормални индивиди, биологични създания, но почти безмозъчни, за механична работа, нещо повече, направо да се облицоват с отгледани човешки или животински тъкани подове и стени, да се произвеждат вложки, щепсели, усилватели или ослабители на интелигенцията, да се възбуждат мистични състояния на полети в компютрите, в течностите, да се превръщат поповите лъжички в мъдречи с човешки, животински или невиджани дотогава тела, специално проектирани от експерти в плоденето. Това предизвиква силна съпротива дори на лаиците, но напразно.

Всички тези неща отец Дарг ми разказа напълно невъзмутимо, сякаш говореше за очевидности, каквито впрочем бяха за него, като част от историята на Дихтония.

Макар че ме мъчеха безброй въпроси, не вървеше да бъда напорист, затова след вечерята се прибрах в килията и потънах във втория том от труда на проф. Грагз, който, както се виждаше от анотацията на първа страница, беше забранен.

Научих, че през 2401 година Бил Брогар, Дир Даагард и Мер Дар отварят широко вратите пред неограничената автоеволюционна свобода; тези учени вярват горещо, че създалият се благодарение на тяхното откритие Homo Autofac Sapiens, Разумен Самодей, ще бъде напълно щастлив и хармоничен, самопридавайки си такива форми на тялото и качества на душата, каквито намери за най-съвършени, че ще прескочи Бариерата на смъртността, стига да реши — с други думи, демонстрират типичния за науката максимализъм и оптимизъм по време на Втората биотична революция (на Първата се дължат сперматозоидите, създаващи материални блага). Нали подобни

надежди се раждат винаги с появата на всяка голяма и нова технология.

Отначало автоеволюционното инженерство, или така нареченото движение на плоденето, се развива съгласно замисъла на светозарните си откриватели. Идеалите за здраве, хармония, духовна и физическа красота се разпространяват навсякъде, конституционните закони гарантират на всеки гражданин правото да притежава смятани за най-ценни психосоматични черти. Всякакви малформации и вродени дефекти, грозотата и глупостта скоро стават отживелици. Обаче за развитието е характерно това, че прогресът не спира да го тика напред, та работата не свършва дотук. Отначало по-нататъшните промени изглеждат невинно. Девойките се разхубавяват благодарение на развъждането на кожни бижута и други телесни украшения (уши-сърца, перли от нокти и прочее), младежите се пъчат с бакен- и тилбарди, гребени на главите, челюсти с двойна захапка и други такива.

Двайсет години по-късно се създават първите политически партии. Не можах да загрея веднага, че на Дихтония значението на „политика“ е коренно различно от нашето. Противоположност на политическата програма, която постулира умножаване на телесните образувания, е монотическата програма, която проповядва редукионизъм, сиреч необходимост от премахване на органи, смятани от монотиците от дадена формация за излишни. Тъкмо бях стигнал до това място от увлекателната материя, нахлу без да почука младият брат и с нескриван страх ми нареди веднага да си събирам багажа, защото вратарят сигнализираше за опасност. Попитах каква, но той ме ръчкаше да побързам, нямало време за губене.

В подземната трапезария вече се суетяха всички братя деструктивисти; през каменна тръба се свличаха купища книги, набутвани с пръти от библиотекарите горе, братята ги нареждаха в сандъци и трескаво ги пускаха на дъното на кладенец, издълбан направо в скалата; пред смаяния ми поглед монахините светкавично се събличаха голи и също пускаха расата и качулките си в зидания отвор — бяха до една работи, лоши копия на човеци. Подир това всички вкупом се нахвърлиха да прилепват към тялото ми странни стърчащи балони и маркучи, опашки ли бяха, крайници ли, не можех да осъзная в това бързане; игуменът лично ми нахлупи карантийка, която

изглеждаше като надута подпухнала хлебарка; едни още лепяха, други вече ме оцветяваха на хоризонтални и вертикални райета; и понеже наоколо нямаше нито огледало, нито някаква друга лъскава повърхност, не можах да видя как изглеждам, но те явно бяха доволни.

Побутнаха ме в ъгъла и чак сега забелязах, че приличам по-скоро на четириногото, дори шестното, нежели на същество изправено. Наредиха ми да клекна и да отговарям само с мучене на всички въпроси, които биха ми задавали. Едва-що се бях подчинил, и на портата се заблъска, отците работи се хвърлиха към някакви измъкнати в средата на трапезарията апарати, напомнящи донякъде шевни машини, и цялото помещение се изпълни с тропота на мнимата им работа. По каменните стълби надолу слезе летяща контрола. Като се взрях отблизо в членовете ѝ, усетих, че едвам се задържам на четирите си крайника. Не знаех облечени ли са, или не, всеки изглеждаше различно.

Всички имаха опашки, завършващи с космат пискюл, прикриващ солиден юмрук; опашките бяха най-често прехвърлени небрежно през рамо, доколкото така може да се нарече топчестата изпъкналост, оброчена с големи брадавици; кожата в средата ѝ беше бяла като мляко и от време на време по нея се появяваха някакви цветни знаци — в един момент разбрах, че освен гласно, те комуникират и чрез различни надписи и съкращения на телесния си екран. Помъчих се да им преброя поне краката: имаха най-малко по два, но видях двама триноги и един петног; все пак ми се стори, че тези с повечето крака се движеха по-непохватно. Обиколиха цялата зала, огледаха от немай-къде монасите, наведени над машините и работещи с безподобно усърдие; накрая един по-висок от другите контролор с огромна оранжева периферия на карантийката, която се надуваше и просветваше, като говореше, нареди на ниския двукрак с къса опашчица, явно писарушка, да провери килероидите. Писаха там нещо, измерваха, без да говорят с работниците монаси, и вече на тръгване зеленикавият триног забеляза моето присъствие; подръпна ме за едно воланче, та аз за всеки случай тихо измучах.

— А-а, това е оня дърт гварндлист, на осемнайсет, оставете го!
— нареди високият и засия, а дребният отвърна припряно:

— Слушам, ваша Цялост!

Осветиха и всички ъгли на трапезарията с апарат, подобен на фенерче, но никой не отиде при кладенеца. Проверката все повече ми изглеждаше като небрежно отбиване на номера. Понеже след десетина минути вече ги нямаше, машините бяха избутани в ъгъла, монахините почнаха да изтеглят сандъците, изстискаха мокрите си раса, простираха ги на въженце да изсъхнат, братята от библиотеката се затюхкаха, че единият от сандъците е пропуснал вода, та веднага трябваше да сложат между всички страници на старопечатните книги попивателни, а игуменът, тоест отецът робот, впрочем и аз вече не знаех как и какво да мисля за него, ме успокои, че слава на Бога, всичко е свършило добре, но за в бъдеще да внимавам и ми показва един учебник по история, който бях изгървал в суматоката. По време на проверката беше седял връз него.

— Значи притежаването на книги е забранено? — попитах.

— Зависи за кого! — отвърна игуменът. — За нас да. Особено пък такива! Ние минаваме за стари машини, още от времето на Първата биотична революция; търпят ни, впрочем, като всички, които слизат в катакомбите, защото такъв е обичаят, неофициален впрочем, от управлението на Граубон.

— А какво е „гварндлист“?

Игуменът някак се смути.

— Това е привърженик на Бгиз Гварндъл, управлявал е преди деветдесет години. Малко ми е неудобно... този клетник се беше скрил при нас, прибрахме го, винаги седеше в тоя ъгъл там и се правеше на побъркан; така не подлежеше на отговорност и можеше да говори каквото иска... преди месец нареди да го замразим, за да дочака „подобри времена“... та си помислих, че, ако се наложи... можем да ви направим на него... исках да ви предупредя, но не остана време. Не допусках, че контролът ще мине тъкмо днес, не са редовни, а напоследък дори по-скоро рядко минават...

Нищичко не разбрах. Впрочем тепърва ме чакаха притеснения, защото лепилото, което бяха употребили отците деструктивисти, за да ме направят на оногова гварндлист, беше страшно яко и имах чувството, че ми изтръгват разните волани, пипала и балони с живо месо; плувнах в пот, охках и пъшках, докато най-сетне, успял някак да си върна човешкия облик, отидох да си почина. Игуменът намекваше по-късно, че можело да ме променят и физически, обратимо, то се

знае, но когато ми показаха на гравюра как бих изглеждал, предпочетох риска да бъда нецензуриран: предписаните от закона форми ми изглеждаха не само чудовищни, но и неудобни, например беше невъзможно в този вид да лягам да спя, би се наложило да се обеся да спя.

Понеже легнах да спя късно, не бях си още отпочинал, когато моят млад опекун ме събуди сутринта със закуска в килията; вече разбирах по-добре колко е голямо гостоприемството им, защото самите отци не ядяха нищо, колкото до пиенето на вода, вероятно имаха акумулаторни батерии и им трябваше дестилирана, но и от нея им стигаха по няколко капки за целия ден, а за да утолят моята жажда й глад, ще да им се е налагало да ходят в мебелната гора. Този път получих прилично сготвен подлакътник; казвам прилично не защото наистина беше вкусен, но вече бях наясно с всички обстоятелства около кулинарните действия.

Все още бях под силното впечатление от нощната контрола и понеже не ми се връзваше с прочетеното досега в учебниците по история, веднага след закуска продължих да се образовам.

От памтивека на автоеволюцията лагерът на физическия прогрес се раздира от дълбоки различия по принципни въпроси. Опозицията на консерваторите изчезва още 40 години след великото откритие; наричани са мрачни ретрогради. Прогресистите пък се делят на атентатори, постъпатели, размножителни, хамелеонисти, разливици и много още други партии, не помня вече нито названията, нито програмите им. Атентаторите настояват властта да установи съвършен физически прототип, който да се наложи в живота с гръм и трясък. Уцелвачите, по-критично настроени, смятат, че не е възможно подобно съвършенство да се създаде незабавно и са по-скоро за постепенно преминаване към идеалното тяло, обаче не е ясно по какъв път и преди всичко, трябва ли да бъде **неприятен** за преходните поколения? По този въпрос се разделят на две фракции. Други, например хамелеонистите и размножителите, твърдят, че е добре да се изглежда различно в различните случаи или че човекът не е по-лош от насекомите и щом те имат метаморфози, и той може да постъпва така: детето, юношата, младежът, зрелият индивид биха били олицетворения на напълно различни образци. Колкото до разливиците, те са радикали; отричат скелета като отживелица, прокламират отказ от гръбначния

строеж и хвалят меката пластичност; Разливикът може да се само моделира или омеси телесно както му душа иска; това е доста практично в тълпа, а така също и в отношенията с конфекцията от различни размери; някои техни членове се разточват и омесват в най-причудливи форми, желяйки да изразят настроенията си със самосъчленяване според ситуацията и състоянието на духа; поли- и монотическите им противници презрително ги наричат локвари.

За да бъде предотвратена опасността от телесна анархия, бива създадено БеПеТеДе, Бюро за проекти на тялото и душата, което да доставя на пазара планове за пречленяване в различни, но задължително изпробвани варианти. Все пак главната посока на автоеволюцията си остава препъникамък: дали да се проектират и създават тела, благодарение на които ще се живее по-приятно, или те да бъдат такива, че да улесняват най-успешното включване на индивидите в общественото битие, ще рече естетика или функционалност, сила на духа или на физиката — защото е лесно да се дрънкат общи приказки за хармония и перфектност, а в това време практиката да показва, че не всички ценни качества могат да се съединяват; много се изключват взаимно.

Така или иначе, отдалечаването от естествения човек върви с пълна пара. Разни експерти се надпреварват да доказват небивалите му примитивизъм и грозота, за които е виновна Природата; телометрията и соматичното инженерство на времето издават в трудовете си явни влияния на доктрината на Дондерварс; несъвършенството на естественото творение, сенилното движение към смъртта, тиранията на старите щения над по-късно възникналия разум биват подложени на яростна критика, а по-маловажните разработки гъмжат от упреци към плоскостъпието, злокачествените тумори, дисковата херния и хиляди други страдания, предизвикани от еволюционната небрежност и халтура, наричани къртовска работа на разсипническо-безидейната — нали е сяпа — еволюция на живота.

По-късните потомци изглежда си отмъщават на Природата за унилото мълчание, с което техните прадеди е трябвало да преглътнат сензациите за маймунския произход на дихтонците; осмиват така наречения дървесен преход, тоест, че най-напред някакви животни почнали да се крият по дърветата, а по-късно, когато горите се превръщат в степи, се наложило прекалено бързо да се върнат на

земята. Според някои критици антропогенезисът е предизвикан от земетресенията, защото който бил останал жив, се криел от тях в клоните, значи хората са били нещо като круши дивачки. Всичко това, разбира се, е примитивно опростителство, но така или иначе, обидите по адрес на еволюцията спадат към добрия тон. През това време БеПеТеДе усъвършенства вътрешните органи, тренира и укрепва гръбначния стълб, добавя резервни сърца, бъбреци, обаче това не задоволява екстремистите, които издигат демагогски искания от рода на „Долу главата!“ (била тясна), или „Мозъкът — в корема!“ (там било по-широко) и тем подобни.

Най-яроствните спорове се водят около така наречения полов въпрос: докато едни смятат, че всичко в тази система е ужасно неприлично и трябва да се вземе нещо от опита на пеперудите и цветята, други заклеят лицемерието на платониците и настояват за амплификация и ескалация на създаденото дотогава. Под натиска на крайните формации БеПеТеДе слага по селата и градовете кутии за рационализаторски идеи и проекти, чийто брой расте лавинообразно, броят на чиновниците — също, и след десетилетие бюрокрацията стъпва на шията на автотворчеството, така че БеПеТеДе се разпада на обединения и по-късно на институти като КЧЛ (Комисия за чудни лица), ЦИПЕК (Централен институт за пълна естетизация на крайниците), ИРРНА (Институт за разпространение на радикално нова анатомия) и много тем подобни. Почват се едни безкрайни конгреси, семинари, симпозиуми, конференции по оформяне на пръстите, дискутира се рангът и бъдещето на носа, перспективите на прешлените, без никой да държи сметка за целостта, докато се стигне дотам, че произведеното от един отдел не пасва на продукцията на друг. Никой вече не може да обозре новата проблематика, наречена съкратено ОХ, така че, за да се прекрати целият този хаос, накрая властта над биотиката бива предадена на СОМПСЮТЪР (Соматично-психичен компютър).

С тази информация приключваше поредният том от Всеобщата история. Когато взех следващия, в килията влезе монахчето с покана за обяд. Беше ми неловко да се храня в компанията на игумена, защото вече знаех, че това е голяма учтивост от негова страна и чиста загуба на ценното му време. Поканата обаче беше толкова настойчива, че тръгнах начаса. В малката лична трапезария на масата до отец Дарг

видях нещо като нашите колички за багаж; това беше отец Мемнар, генерал от Ордена на прогностиците; какви ги говоря, не количката беше генералът, разбира се, а шестостенният компютър върху нея. Мисля, че не се показах неучтив, шашвайки се, дори не заекнах, докато се запознавахме. Хич не ми беше до ядене, само организъмът ми си искаше своето. За да ме предразположи, почитаемият игумен продължаваше да пие вода на малки глътки, и то едновременно от две кристални канички, а пък отец Мемнар тихо мрънкаше; мислех, че чете молитви, но когато разговорът се върна към богословието, разбрах, че съм се лъгал.

— Вярвам — рече отец Мемнар, — а ако моята вяра е обоснована, този, в когото вярвам, знае това и без официалните ми декларации. Разумът си е създавал различни модели на Бог в историята и всеки пореден е уникален, а това е грешка, защото моделирането е кодификация, а кодифицираната тайна вече не е тайна. Догмите изглеждат вечно трайни само в началото на пътя към цивилизационната далнина. Отначало Бог е строг Отец, после Пастир, после Творец, влюбен в Сътворението, така че на хората е отредена ролята ту на послушни деца, ту на покорни овчици, накрая — на възхитени клакьори. Но е детинщина да се мисли, че Бог е създавал, само за да му кади от сутрин до вечер което е създал, да го обича в аванс за отвъдното, ако тленното не се нрави, сякаш е някакъв виртуоз и за всяка нова порция захласнати молитви подготвя бис под формата на вечен живот след представянето, ще рече най-добрия си номер пази за след падането на смъртната завеса. Тази театрална версия на теодицеята е нашето прадавно минало.

Ако Бог знае всичко, значи знае и за мен, и то за безкрайно дълго време, преди да се появя от небитието. Знае също какво да реши за моя или твоя страх или очакване, защото много добре знае и какво ще реши в бъдеще: инак нямаше да бъде всезнаещ. За него няма разлика между разума на пещерния човек и разума, който ще създадат инженерите след милиард години там, където днес има само лава и жар. Не знам и защо би трябвало да има особено значение за него външният израз на вярата, дори това, дали някой го обожава, или ненавижда. Не го смятаме за производител, който очаква аплодисменти от страна на продукцията си, понеже историята ни е довела там, където естествената автентичност на мисълта по нищо не

се различава от изкуствено родената такава, което означава, че няма никаква разлика между естественото и изкуственото; тази граница е вече извън нас. Моля, помни това, че можем да създаваме всякакви индивиди и разуми. Бихме могли например да даваме живот на същества, които черпят от битието си мистичен екстаз, по метода на кристализацията, клонирането или стотици други, и в техните възторзи, адресирани към Трансцендентността, някак би се материализирало намерението, присъщо на стародавните възвишени актове и молитви. Но подобно копиране на вярващи би ни се сторило празно издевателство. Помни, че не се нараняваме в стените, които телесните и вродените ограничения издигат пред нашите копнежи, защото сме ги сринали и сме излезли в простора на безусловната творческа свобода: Сега детето може да възкреси умрял, като вдъхне дух в пръстта и руините, да унищожава и запалва слънца, защото има вече такива техники, а това, че не всеки има достъп до тях, сам разбираш, не е проблем на богословието. Таванът на създанието, предписан от буквата на Писанията, е достигнат и същевременно нарушен. Жестокостите на старите ограничения се смениха с жестокостта на пълното им отсъствие. Така че не смятаме, щото Създателят крие любовта си към нас под маската на тези две алтернативни мъки, като ни е дал училището тъкмо за това, по-трудно да го разберем; и не в това е задачата на Църквата, тези две бедствия, робството и свободата, да нарича полици, джиросани от Откровението, които небесното счетоводство ще покрие с излишък. Представата за небето като каса, а за ада като затвор за неплатежоспособните длъжници е временно заблуждение в историята на вярата. Теодицеята не е софистко практиканстване на защитниците на Господ Бог, нито пък вяра с добавяне на утешение, че накрая нещата някак ще се оправят. Църквата се променя и вярата се променя; но и двете остават в историята: ерго, трябва да се предусети грядущето и моят орден служи на тази задача.

Тези думи доста ме сконфузиха. Попитах как дуистичното богословие съчетава това, което става на планетата (едва ли добри неща, макар да не знам добре какво точно, след като съм едва в XXVI век в четенето), с Писанията на Откровението (които също не познавам)?

Отец Мемнар ми отговори пред мълчащия игумен:

— Вярата е едновременно абсолютно необходима и напълно невъзможна. Невъзможна е като утвърждаема веднъж завинаги, защото няма такава догма, в която мисълта може да се вкорени с увереността, че е веднъж завинаги. Двайсет и пет века защитавахме Писанията чрез гъвкави обрати и обобщаващи интерпретации на буквата, докато загубихме. Вече нямаме счетоводна представа за Трансцендентното. Бог не е нито Титан, нито Пастир, нито Творец, нито Полицай, нито Главен счетоводител на битието. Вярата в Бога трябва да се изчисти от всякакъв интерес, поне заради това, че тя никога с нищо няма да бъде възмездена. Ако се окаже, че Бог е в състояние да направи нещо, противно на чувствата и логиката, това ще бъде лоша изненада. Нали тъкмо той, не някой друг, ни е дарил с тези форми на логично мислене, освен които нямаме нищо друго в познанието, как тогава да смятаме, че актът на вярата трябва да бъде отказ от логичния разум? За какво най-напред се дарява разум, пък после той да бъде оскърбяван с противоречия, които сам ще намери по пътя си?

За да стане по-тайнствен и загадъчен? За да ни позволи най-напред да поставим диагнозата, че в Отвъдното няма нищо, а после да получим рая така, както картоиграчът мошеник вади асо от ръкава си? Ние не мислим така. Затова не изискваме от Бог никакви ползи заради вярата си, не предявяваме никакви претенции към него, защото се простихме с теодицеята, основана на модела за търговски трансакции и обмен на услуги от типа ти на мене, аз на тебе: аз ще те създам за живот, ти ще ми служиш и ще ме възхваляваш.

— Ама тогава — питах ги все по-настоятелно — какво всъщност правите, монаси и богослови, как се отнасяте към Бога, след като не зачитате ни догмите, ни литургиите и службите, ако добре съм разбрал?

— Понеже всъщност вече нямаме нищо — отвърна така генералът на прогностиците, — следователно имаме всичко. Като прочетеш и другите томове на дихтонската история, драги пришълецо, ще разбереш какво означава това — търсенето на пълна свобода в сферата на телесното и душевното строителство, която ни дадоха двете биотични революции. Смятам за напълно вероятно, че дълбоко в себе си се подсмиваш при вида на всичко тук, защото тукашните същества, появили се точно както и вие — от плът и кръв, но получили пълна власт над себе си чрез **възможността да гасят и палят** в себе си

вярата като лампа, загубиха тази вяра. Но тя премина в техните инструменти, мислещи инструменти, защото точно такива бяха нужни в един етап от промишленото развитие. Днес ние вече сме излишни и именно ние, според тези там горе — боклук, вярваме. Не ни преследват, защото имат по-важни проблеми на карантйките си, но все пак властта не ни позволява само да вярваме.

— Странно — казах. — Не ви е позволено да вярвате? Но защо?

— Много е просто. Вярата е единственото нещо, което не може да се отнеме от съзнателното битие дотогава, докато то съзнателно е в нея. Властта би могла не само да ни разруши, но и да ни преработи така, че вече програмирано да не вярваме; не го прави сигурно от подценяване и презрение, или от безразличие. Тя желае да царува пряко, понеже всяко нарушение в тази пряка власт би сметнала за посегателство върху нея. Затова трябва да крием вярата си. Питаш за нейната същност. Тя е, как да кажа, напълно гола, тази наша вяра, и напълно незащитна. Не храним никакви надежди, не изискваме нищо, не молим за нищо, на нищо не разчитаме, просто вярваме.

Моля те да не ми задаваш други въпроси, преди да си се замислил какво означава такава вяра. Ако някой вярва по някакви причини или поводи, неговата вяра престава да бъде напълно суверенна: знам, че две и две прави четири, затова не ми е необходимо да вярвам в това. Не знам обаче какъв е Бог, затова само мога да вярвам. Какво ми дава тази вяра? Според старите разбирания — нищо. Тя вече не успокоява от страха пред смъртта, не е Божия невеста, чакаща пред небесните порти между страха от Страшния съд и надеждата за рай. Не успокоява разума, измъчван от противоречията на битието; не оглажда острите му ръбове; казвам ти: за нищо не става! Но това означава, че и не слугува на нищо. Забранено ни е дори да твърдим, че уж затова вярваме, понеже тази вяра води до абсурд, щото кой говори такива работи, и то убедено, че вече може да прави разлика между абсурд и неабсурд и че е за абсурда, защото според него и Бог е за това. Ние не говорим така. Актът на нашата вяра не е нито молитвен, нито благодарствен, нито покорен или дързък, той просто е и повече нищо не може да се каже за него.

Поразен от това, което чух, се върнах в килията си и продължих да чета поредния том на дихтонската история. Той описваше Ерата на централизация на телизма. Отначало Сомпсютърът действа

задоволително за всички, но после на планетата се появяват нови създания — двойци, тройци, четвъртаци, по-късно и осмаци, накрая такива, които изобщо не желаят да завършват броимо, щото все им израства нещо ново. Това е резултат от дефекти, тоест от неправилна реитерация на програмите, по-простичко казано, машината започва да заеква. Но понеже е въздигната в култ като непогрешима, тези автоматични извращения биват дори хвалени, например с твърдението, че именно непрестанното делене и разрастване е правилното следствие от протеевата природа на човека. Подобни поощрения забавят ремонтните работи и водят до възникването на така наречените пентаци (поли-N-таци), които губят ориентация в собственото си тяло, толкова много имат от него; те се загубват из него, създавайки така наречените възлини и преплетки, и често не е възможно да бъдат оправени без Бърза помощ. Поправката на Сомпсютъра е неуспешна, той е обявен за безнадежден и взривен. Облекчението след този акт обаче не трае дълго, защото се връща кошмарният въпрос, какво да се прави по-нататък с телата?

Тогава за първи път се чуват плахи гласове, че може би си струва връщането към стария вид, но те веднага са заклеямени като ретроградни и тъпи. В изборите през 2520 година печелят Душистите или Релативистите, прокарали успешно демагогската си програма всеки да изглежда така, както му душа иска; ограниченията във формата да бъдат само функционални; кварталният архитект-телист утвърждава проектите, които стават за безаварийно битуване, без да го интересува останалото. Тези проекти БеПеТеДе бълва лавинообразно на пазара. Историците бяха нарекли този период на автоморфност от Сомпсютъра епоха на централизацията, а последвалите години — на реприватизация.

Предаването на личния вид в ръцете на частната инициатива води след няколко десетилетия до нова криза. Наистина, някои философи вече твърдят, че колкото е по-голям един напредък, толкова повече кризи преживява и ако ги няма, трябва да се създават, защото те активизират, обединяват, предизвикват творчески ентузиазъм и желание за борба, освен това сплотяват духовно и материално, с една дума, карат обществото да си сътрудничи, а като ги няма, царят стагнация, маразъм и други симптоми на разпада. Тези възгледи се разпространяват от школата на така наречените оптисемисти, сиреч

философи, които черпят оптимизма си за бъдещето от песимистичната оценка на настоящето.

Периодът на частната инициатива в телоправенето трае три четвърти век. Отначало всички се радват на получената свобода за автоморфност, младите отново се пъчат със спойлерините и кречеталниците на младежите и красойниците на девойките, но скоро се стига до сблъсъци между поколенията, защото се проявява контестация под формата на аскетичност. Младите обвиняват възрастните в стремеж към оцеляване и пасивно, често консумативно отношение към тялото, в плосък хедонизъм и вулгарна гонитба на удоволствия и, за да се разграничат, приемат форми умишлено безобразни и извънредно неудобни, направо кошмарни (повръщалници, грозофилници). С демонстративно презрение към всякаква пригодност си разполагат очите под мишниците, а най-младите активисти на биотизма се окичват с най-различни звукови органи (тъпанчони, мустарфи, гонговци, тамбуринки). Организируют се масови мръстилища, на които солистите, наричани славейки, довеждат ентузиазираните тълпи до конвулсивно мръстене. После идва мода или мания за дълги пипала, които по калибър и сила на прилепване преживяват ескалация от рода на типично младежкото „Ще ти покажа аз на тебе!“ И понеже никой не може да носи без чужда помощ масата преплетени змиевидни кълба, си прикачат така наречените опашкони, тоест самоходни сандъци, израстващи от гръбнака и с два яки крака носещи товара на пипалата подир притежателя им. Намерих в учебника гравюри на контета с опашкони, тръгнаха по стъргалото; но това вече е краят на контестаторския период, всъщност крахът му, защото контестацията не преследва никакви свои цели, а е само бунтарска реакция срещу разгулния барок на епохата.

Този барок има своите апологети и теоретици, които утвърждават, че тялото е за това, за да получава най-много удоволствия от най-много свои органи едновременно; водещият му представител, Мерг Барб, обяснява, че Природата е разположила центрове на удоволствието, доста скъпернически впрочем, из тялото, за да може то да изпитва наслада, и затова всички такива преживявания не са автономни, а всяко служи за нещо: за снабдяване на системата с течности, въглехидрати или протеини, за осигуряване на потомство и тем подобни. Е, с този натрапен прагматизъм трябва да се скъса

радикално; дотогавашната пасивност в проектирането на телата е признак на липса на перспективно въображение; епикурейството или еротизмът и насладите от тях са мизерен страничен продукт на задоволяването на вродените инстинкти, тоест тирания на Природата; не е достатъчно да се освободи сексът, свидетелство за което е ектогенезисът, защото сексът няма особено бъдеще нито комбинаторно, нито конструктивно; каквото е било за измисляне в тази област, отдавна е осъществено и смисълът на автоморфната свобода не е в това, праволинейно да се уголемява или умножава едно или друго чрез полово плагиатство на отживелици. Трябва да се измислят съвършено нови органи, които ще функционират само и единствено с цел притежателят им да се чувства добре и все по-добре, разкошно и направо райски.

Барб е подкрепен от кръг млади способни проектанți от БеПеТеДе, които изнамярат купонари и оргазмони; те са анонсиран шумно, с реклами, които гарантират, че едновременните удоволствия за стомаха или пола са нищо работа в сравнение с купондренето и оргазмирането; разбира се, в мозъците са вкарвани центрове на екстаз, програмирани специално от инженери по невроните, при това се разполагат на етажи. Така възникват купонските и оргазмоновите нагони и присъщи на тези инстинкти дейности в много широк диапазон, защото може да се оргазмира и купондрира едновременно или поред, соло, в дуети, терцети, после, след добавянето на цунигуни, и в групи от няколко десетки лица. Раждат се и нови жанрове изкуство покрай творците оргазмисти и купондристи, но нещата не свършват дотук: към края на XXVI век се появяват барокови форми на езикоходци, на успех се радват ходилогрисците, а прочутият Ондур Стеродон, който умее едновременно да оргазмира, купондрира и тамбуринчи, **летейки** с гръбначни криле, става любимец на тълпите.

Във върховия период на барока сексът излиза от мода; практикуват го само две малобройни формации — на комасатите и сепаратистите. Тези вторите, отвратени от разюздания секс, смятат, че не може да се яде зеле със същата уста, с която целуваш любовника. Така че е необходима друга уста, тъй наречената платоническа, а най-добре комплект, според предназначението (за познати, роднини и избраника). Тъкмо обратното комасатите, почитатели на

функционализма, съединяват каквото може за опростяване на организма и улесняване на живота.

Краевековието в този стил, също толкова екстравагантно и бамбашка, създава престранни същества, като жена табуретка и хексак, който прилича на кентавър, но вместо копита има четири боси стъпала, обърнати с пръстите навътре: наричан е и тупач — от танца, в който енергичното тупане с крак е основна фигура. Но пазарът вече показва пренасищане и досада. Вече не е толкова лесно да се епатират останалите с ново тяло, употребяват се ушни капаци от естествен рог, ушни миди със светещи стигмати разхлаждат като с ветрило бледорозовите бузи на дамите от компанията, правят се опити за ходене на огънати уж-крака, от безволие БеПеТеДе продължава да бълва нови проекти, но краят на тази формация вече се усеща.

Потънал в четене сред разхвърляните книги, в светлината на пълзящите по тавана лампи, не съм усетил кога съм заспал; събуди ме някакъв далечен утринен звънец. Начаса цъфна и моят млад опекун да ме пита дали не бих искал някаква промяна и ако да, игуменът ме кани да го съпроводя в обиколката на епархията му заедно с отец Мемнар. Перспективата да изляза от мрачните катакомби ме зарадва, съгласих се.

Уви, обиколката обаче изглеждаше доста по-различна от представата ми за нея. Изобщо не излязохме на повърхността; монасите доведоха ниски товарни животни, покрити до земята със сиви покривала като расата им, яхнаха ги без седла и полека се потътрихме по подземния коридор. Това се оказаха, както си мислех и излязох прав, неизползвани от векове канали на метрополията, която се издигаше високо някъде горе, с хиляди полуразрушени небостъргачи. Отмерените движения на моя жребец бяха някак странни; не виждах също така следи от глава под покривалото и като надзърнах дискретно отдолу, видях, че яхам машина, нещо като четириног робот, ужасно примитивен; до пладне не бяхме минали и двайсет мили. Впрочем тази дължина беше съвсем относителна, пътят се виеше през лабиринта на каналите, осветени слабо от лампите, чието малко стадо ту прехвърчаше над нас, ту се блъскаше в плесенясалия таван и бързаше напред, към началото на колоната ни, откъдето го привикваха с цъкане.

Най-сетне се дотътрихме до седалището на отците прогностици, където бяхме приети с почести, особено аз се оказах в центъра на

всеобщо внимание. Понеже мебелната гора остана далече зад нас, домакините трябваше да положат немалко усилия, за да ми осигурят прилична храна. Взеха я от складовете на опустялата метрополия; бяха торбички със сперматозоиди; сложиха пред мен две купички — едната празна, другата с вода, и за първи път можах да се убедя как действат продуктите на биотичната цивилизация.

Монасите усърдно се извиняваха, че няма супа; просто братът, изпратен горе през канализационния отвор, не беше успял да намери необходимата торбичка; с мръвката работата беше по-успешна: сперматозоидът, полят с няколко лъжички вода, набъбна, разплеска се и така получих апетитно препържен телешки медальон в чинията, целият в масълце, което цвърчеше и пръскаше от порите му. В склада, откъдето бе взет този деликатес, ще да е царял пълен хаос, след като сред пакетите с гастрономическите сперматозоиди се бяха намерили и други: вместо десерт в чинията ми израсна магнетофон, но безполезен, защото вместо ленти имаше навити ластици от наполеонки. Обясниха ми, че това е резултат от хибридизацията, която сега е често явление, защото оставените без надзор автомати произвеждат все по-лошокачествени сперматозоиди; биотичните продукти могат да се кръстосват и се получават невъобразими мелези. Така най-сетне си обясних дивите мебели в онази гора.

Достопочтените братя искаха да пратят друг по-млад монах горе, за да не остана без десерт, но аз се възпротивих. Повече държах на разговора с тях.

Трапезарията, някога голяма пречиствателна станция на градската канализационна мрежа, изглеждаше доста просторна, посипана с бял пясък и осветена с много лампи, които при прогностиците бяха по-различни от деструктивистките: мигаха и бяха на черти, сякаш произхождаха от грамадни оси. Седяхме на дългата маса заедно, тоест до всеки деструктивист — прогностик на своето шаси; изпитвах странно притеснение, че само аз съм с непокрито лице и голи ръце сред маскираните братя работи с качулките им със стъклени отвори за очите и отците компютри, които с многото си стени и ръбове изобщо не приличаха на живи същества; някои от тях бяха свързани с кабели под масата, но не се осмелих да попитам за смисъла на тази многожична връзка.

Разговорът по време на този самотен обяд — защото само аз се хранех, — по силата на непреодолимите обстоятелства отново засегна трансценденталната тематика. Много ми се искаше да разбера какво мислят за категориите добро и зло, Бог и дявол последните вярващи дихтонци, но когато зададох този въпрос, настъпи дълга тишина, в която само раираните лампи бръмчаха тихо в ъглите на трапезарията; впрочем това може да беше и токът на отците прогностици.

Най-сетне се обади седналият срещу мене по-възрастен компютър, експерт по история на религиите, както разбрах по-късно от отец Дарг.

— Накъсо казано, бих изразил нашите възгледи така — поде той. — Сатаната е това, което ни е най-непонятно в Бог. Не че смятаме, щото Бог е сплав от по-висши и по-нисши елементи, от добро и зло, любов и омраза, съзидателна и разрушителна сила. Сатаната е мисълта, че Бог може да бъде ограничен, класифициран, отделен на фракции чрез дестилация, така че да остане само и единствено това, което можем да приемем и от което няма вече да се пазим. Тази мисъл не може да се задържи в историята, защото нейна неизбежна последица е изводът, че няма друго познание, освен това от Сатаната и че той се разширява дотогава, докато не погълне всичко, което притежава знания. А то е защото знанието постепенно разрушава директивите, наричани заповеди на откровението. То позволява да се убива, без да се убива, да се унищожават така, че това унищожение да създава, ликвидира понятието за баща и майка като негови носители и се рушат догмите, такива като свръхестествените непорочно зачатие и безсмъртна душа.

Ако това са били дяволските изкушения, всичко, до което се докоснеш, е дяволско изкушение и не може дори да се каже, че Сатаната е погълнал цивилизацията, но не и Църквата в нея, понеже Църквата, макар и неохотно, постепенно разрешава получаването на знания и по този път няма място, където би могла да каже „дотук, по-нататък не“, защото никой в Църквата или извън нея не може да знае какви ще бъдат утрешните последствия от познатото днес. От време на време Църквата може да обявява война на този напредък, но когато защитава единия фронт, да речем неприкосновеността на зачатията, прогресът, вместо да атакува фронтално, извършва обходна маневра и така ликвидира смисъла на защитаваната позиция. Преди хиляда

години нашата Църква защитаваше майчинството, а знанието ликвидира понятието за майка, като най-напред разцепи акта на майчинството на две, после го изнесе от тялото навън, после извърши синтез на зародиша и подир три века защитата загуби всякакъв смисъл; тогава Църквата трябваше да се съгласи с оплождането от разстояние и в лаборатория, и с раждането в машина, и с духа в машина, и с машина, която дава светото причастие, и с изчезването на границата между естествено създаденото и изкуственото битие. Ако държеше на своето, щеше да ѝ се наложи един ден да признае, че няма друг Бог, освен Сатаната.

За да спасим Бог, приехме историчността на Сатаната, тоест неговата еволюция като променяща се с времето проекция на всички тези черти, които в Сътворението ни плашат и погубват. Сатаната е наивната мисъл, че между Бог и Небог може да се прави разлика, както между деня и нощта. Бог е Тайнство, а Сатаната — събрани в една персона и отчасти разкрити черти на това Тайнство. За нас днес няма извън исторически Сатана. Това едно, което е трайно в него и което е смятано за персона, идва от свободата. Но ти, гостенино от далечни светове, когато ме слушаш, трябва да забравиш за категориите на своето мислене, формирани в история, различна от нашата. За нас свободата означава нещо съвсем различно. Тя означава крах на всички ограничения за действие, сиреч замиране на всички видове съпротива, които животът е срещнал в зората на своя разум. Тези видове формират разума, защото го изваждат от бездната на вегетирането. Понеже присъствието им е достатъчно натрапчиво, историческият разум бълнува като оправдание тоталната свобода и тъкмо към нея отправя цивилизационните си крачки. Крачка на дялане на камъка, крачка на възкресяване на мъртвите и крачка на загасяване на слънца и за всички това няма непреодолими пречки.

Свободата, за която говоря, не е онова скромно състояние, мечтано от едни хора, когато други ги тормозят. Тогава човек за човека е решетка, стена, примка и пропаст. Свободата, която имам предвид, е по-нататък, отвъд тази сфера на взаимно социално потискане, понеже през тази сфера може да се мине невредимо и тогава, в търсене на нови пречки, защото хората не ги създават на хората, те биват намерени в света и в себе си и светът и себе си биват избрани за противници, за да се води борба и с двете и да бъдат подчинени и двете. А когато и това е

успешно, зейва пропастта на свободата, защото колкото повече е позволено, толкова по-малко се знае какво трябва да е позволено. Отначало мъдростта изкушава, но от глътка вода в пустинята тя става глътка вода на езеро, понеже е банална като водата и понеже с нея можеш да дариш и купчината старо желязо, и жабешкото крякане.

Доколкото обаче стремежът към мъдростта изглежда достоен, дотолкова няма достойни аргументи за бягството от мъдростта, нали никой не се бие в гърдите, че копнее да затъпее, пък и да би имал смелостта да го признае на глас, доколко назад всъщност трябва да се върне? Нали вече няма вродени граници между разума и неразума, защото науката ги е квантизирала и заличила, и затова дори дезертърът ще получи свобода, само трябва да избере съответната му телесна форма, а в това има повече шансове, отколкото са звездите в небето. Ужасяващо мъдър сред себеподобните си, той става карикатура на мъдростта, както царицата на пчелите без кошера става карикатура на майка без купчината яйца.

И се стига до бягства от това място, крадешком и с голям срам, или внезапно и в най-голяма паника. Там, където всеки трябва да бъде, какъвто е, си седи такъв по необходимост. Там, където всеки може да бъде различен, ще разкъсва съдбата си със скоковете на битовите прекачвания. Такова общество изглежда от високото като рой насекоми върху гореща печка. Отдалече мъките му приличат на фарс, защото тези скокове от мъдрост в затъпяване са смешни и плодовете на просвещението се използват за свирене на корем като на барабан, тичане на сто крака и тапициране на стени с мозък. Когато любимото същество може да бъде дублирано, любими същества престава да има, само гавра с любовта, а когато можеш да бъдеш всеки друг и да имаш каквито си щещ убеждения, вече не си никой и всъщност нямаш никакви убеждения. Така нашата история стига до дъното и се отблъсква от него като кукла на ластик, затова изглежда кошмарно смешна.

Властта регламентира свободата, но така поставя неавтентични граници, които се атакуват с бунт, защото не можеш да закриеш вече веднъж извършени открития. Така че, когато казах, че Сатаната е олицетворение на свободата, имах предвид, че той е онази страна на Божието дело, която най-много ни ужасява като кръстопът на непресъхващата сила, на който заставаме, парализирани от

постигнатата цел. Според наивната философска мисъл светът „е длъжен“ да ни ограничава така, както усмирителната риза лудия, а вторият глас в същата философия на битието казва, че тези „вериги“ трябва да ги има вътре в нас. Който говори така, копнее за граници за свободата или в света, или в самия него, защото иска светът да не го пуска в някои посоки, или собствената му природа да го задържа в тях. Но Бог не ни е дал нито едните, нито другите граници. И не само не ни е дал, ами и изгладил местата, в които някога сме очаквали да ги има, та сами да не знаем, когато ги прекрочваме, че правим точно това.

Попитах не следва ли от всичко това, че според дуизма Бог е тъждествен със Сатаната? Забелязах деликатно размърдване сред присъстващите. Историкът мълчеше, а генералът на ордена рече:

— Така е, както казваш, но не е така, както мислиш. Като казваш „Бог е Сатана“, придаваш на тези думи страшния смисъл на съмнение в почтеността на Създателя. Това, което казваш, е в такъв случай неистина — ала само в твоите уста. Ако го бях казал аз или някой от присъстващите отци, думите щяха да означават съвсем друго. Биха означавали само това, че има такива Божи дарове, които можем да приемем безропотно, и такива, които не можем да понесем. Биха означавали „Бог в нищо, съвсем в нищо не ни е ограничил, потиснал и затруднил“. Забележи, твоя милост, че светът, поробен от доброто, е същият храм на робството като света, поробен от злото. Съгласен ли си с мен, Дагдоре?

Историкът, към когото беше отправено питането, потвърди и взе на свой ред думата:

— Познавам, бидейки хронист, теогонии, според които Бог е сътворил света несъвършен, който обаче направо или с криволичене, или спирално се стреми към перфектност, сиреч доктрини, според които Бог е едно голямо дете, което пуска играчките по „правилния“ път, както му харесва. Познавам и науки, наричащи съвършено това, което вече го има, а за да излезе сметката на това съвършенство правилна, нанасят поправка в нея и тази поправка се зове дявол. Обаче както моделът на битие като игра с механизирани влакчета с пружината на вечния напредък, и моделът на битие, в което светът е боксов мач между Светлината и Мрака, а съдия на ринга е Бог, както и моделът на свят, който не може да мине без чудни намеси, сиреч без Сътворение, като спирац часовник и чудо във формата на Божия

пинсета, която човърка из звездните механизми, за да ги поправи, където трябва, или пък моделът на свят като вкусна торта, в която са напъхани костите на дяволските изкушения — всички те са картинки от един разумен буквар, тоест книжка, която зрелият оставя със симпатична меланхолия, но и със свиване на рамене на прага на детската стая. Няма демони, ако не се смята за демон свободата; светът е един и Бог е един, и вярата е една, гостенино, а останалото е мълчание.

Исках да попитам какви са според тях позитивните черти на Бога и света, защото дотук бях чул само какво Бог не е, а и след лекцията по есхатология на свободата в главата ми беше пълна бъркотия, но трябваше да продължим пътя си. Докато се подрусвахме на железните си коне, неочаквано ми дойде да попитам отец Дарг защо всъщност неговият орден се нарича на деструктивистите?

— Това е свързано с темата на нашата беседа одева — рече той. — Това название има исторически корени и означава одобрение на битието като цяло като дело напълно Божие: и в това, което е творчество в него, и в това, което ни се струва обратното на него. То не означава — побърза да добави, — че подкрепяме деструкцията; днес едва ли някой би кръстил ордена така, но това название е плод на известен богословски инат, отразяващ вече отминали кризи в Църквата.

Примижах, защото междувременно бяхме стигнали място, където каналът поради пропадане на подпорите излизаше отчасти на повърхността, и дълго не можах да отворя очи, така бях отвикнал от слънцето. Намирахме се в равнина без следи от каквато и да е вегетация; градът се синееше на хоризонта, а цялото пространство се разсичаше от гладки и широки пътища по всички посоки, които бяха сякаш излети от ленти сребрист метал; цареше абсолютна пустота, както и в небето впрочем, като се изключат няколкото шкембести бели облаци.

Нашите жребци, извънредно гротескни по този път, предназначен за главозамайващи скорости, бавно и със скърцане, също сякаш заслепени от слънцето, с което не бяха свикнали, се тътреха по известна на монасите пряка посока, но преди да стигнем до бетонния улей, потъващ отново в земята, зърнах между арките на виадукта малка златистозелена постройка; казах си, че трябва да е

бензиностанция. Пред нея имаше плоско като голяма хлебарка превозно средство, очевидно приспособено за големи скорости; постройката нямаше прозорци, само полупрозрачни стени, през които слънцето минаваше като през витраж; когато цялата ни повлечена колона се приближи на шейсетина крачки, чух отвътре стонове и хрипове тъй ужасяващи, че чак косата ми настръхна. Гласът, явно човешки, ту хъркаше, ту охкаше. Нямах никакви съмнения, че чувам виковете на изтезаван, може би дори умъртвяван, и погледнах спътниците си, те обаче не обръщаха никакво внимание на тези крясъци на клетника.

Исках да ги призова да се притечем на помощ, но явно бях останал без глас от потреса, че участието на един изтезаван човек може да им е чак дотам безразлична, затуй скочих от желязното четириногло и търтих напред, без да ги чакам. Преди да стигна до постройката, се чу сякаш последен къс и хриплив крясък и настъпи тишина. Постройката беше павилион с олекотени форми, врата не се виждаше, обиколих го, тичайки, но напразно и спрях като гръмнат пред стена от лазурна стъклоподобна маса, достатъчно прозрачна, че да надникна вътре. Върху окървавена маса лежеше голо същество, наоколо му апарати впираха лъскави тръбички или щипци във вече мъртвото тяло, толкова сгърчено в агонията си, че не можех да различа ръцете от краката му. Не виждах и главата или каквото имаше там вместо нея, беше затворена в тежък метален похлупак със стърчащи бодли. Трупът вече не кървеше от многобройните си рани, сърцето му беше спряло. Под краката ми пареше нажежението от слънцето пясък, в ушите ми още ехтеше непоносимият вик на този дихтонец, стоях потресен от отвратителната, страшна, непонятна сцена, защото трупът беше сам — както можах да видя във всички ъгли на тази зала за механични мъчения; по-скоро усетих, отколкото чух да се доближава закачулена фигура и, видял с крайчеца на окото си, че това е игуменът, попитах прегракнало:

— Какво е това? Кой го е убил? Защо?

Той стоеше до мен досущ статуя и онемях от съзнанието, че това наистина е желязна статуя; в подземията маскираните монаси с островърхи качулки не изглеждаха толкова страшно чужди, както тук, в слънчевия блясък, сред бялата геометрия на пътищата, на чистия фон на хоризонта; трупът в металните примки зад стената ми се видя

единственият близък, докато стоях там сам-самин сред студентите логични машини, негодни за нищо друго, освен за абстрактни размишления. Изпитах желание, нещо дори граничещо с решение да си тръгна без и една дума, без да се сбогувам дори с поглед, защото помежду ни изведнъж беше зейнала непреодолима пропаст. Но продължих да стоя до игумена, който мълчеше, сякаш очакваше нещо.

В залата, залята с лазурна светлина, процеждаща се като през филтри през стъклото на покрива и стените, нещо помръдна. Блестящите пипала на апаратите над трупа се раздвижиха. Внимателно изправяха крайниците на нещастника, поливаха раните му с прозрачна като вода течност, която обаче вдигаше пара и отмиваше кръвта, и той вече лежеше изпънат, досущ приготвен за вечен покой, но пък проблеснаха остриетата и през ума ми мина, че може би ще го аутопсират; и макар че беше мъртъв, ми се прииска да нахлуя вътре и да го защитя от нарязването, ала игуменът положи на рамото ми желязна ръка и аз не помръднах.

Блестящият похлупак се вдигна и видях нечовешко лице; всички машини вече работеха едновременно и толкова бързо, че виждах само премигването и движението на стъклена помпа под масата, в която бълбукаше червена течност; изведнъж насред цялата тази суетня гърдата на легналия се надигна и спадна; пред очите ми раните нарастваха, той целият започна да мърда и да се протяга.

— Възкръсна ли? — попитах шепнешком.

— Да — потвърди игуменът. — За да умре още веднъж.

Лежачият се огледа, хвана с мека, сякаш без кости ръка дръжката встрани и я дръпна, тогава похлупакът отново покри главата му, щипците щръкнаха от местата си и се впиха в тялото му и се разнесе същият ужасяващ крясък, като допреди малко; толкова бях шашнат, че се оставих да ме отведат към търпеливо чакащия керван от закачулени, в някакъв унес се покатерих на жребеца и се заслуша какво ми говори игуменът — че сградата била специален пункт за услуги, в който можела да се преживее собствената смърт. Да се изпитат възможно най-невероятни усещания, които далеч не са само мъчения — благодарение на трансформатора на допира болката се сменя с най-рафинирана наслада. Всичко заради това, че поради някои типове автоморфия дихтонците харесват дори агонията, а комуто една не стига, след възкръсването си се оставя отново да бъде умъртвен, за

да изживее смайващия шок още веднъж. И наистина, нашият железен керван се отдалечаваше достатъчно бавно от пункта за въпросната услуга, за да чуваме дълго още стоновете и виковете на любителя на силни усещания. Тази особена технология се наричаше „умиране“.

Но едно е да четеш в историческо съчинение за кървавите анали, друго с очите си да видиш и преживееш поне частица от тях. Пребиваването на повърхността ми беше дошло в повече — под палещото слънце, сред сребърните магистрали, проблясващата постройка зад нас продължаваше да ме изпълва с такъв ужас, че с истинско облекчение посрещнах влизането отново в тъмния канал, който ни посрещна с хладното си и безопасно мълчание. Игуменът се досещаше за шока ми и също мълчеше; до вечерта посетихме само един отшелник и Ордена на францисканците в утайника на каналите във вилната зона и след края на обиколката на епархията късно през нощта се върнахме в обителта на отците деструктивисти, към които изпитвах странна неловкост заради миговете, в които толкова се бях уплашил от тях и ги бях намразил.

Килийката ми се видя уютен дом, там вече ме чакаше приготвеното от младия монах пълнено чекмедже; изгълтах го на бърза ръка, защото бях огладнял, и отворих тома за съвременната история на Дихтония.

Първата глава разглеждаше аутопсихическите движения през ХХІХ век. Умората от тоталната изменчивост става толкова голяма, че идеята за игнориране на тялото и посвещаване на разума сякаш подмладява обществото и го изважда от маразма. Така се започва. Възраждането. Начело застават гениалистите с плана си всички живи да бъдат превърнати в мъдреци. Събужда се огромна жажда за знания, интензивни научни изследвания, установяване на контакти с други космически цивилизации, обаче лавинообразното нарастване на познанието води до принудителна промяна в тялото, защото многоученият мозък вече не се побира дори в корема; обществото се догениалня с тангенциално ускорение и вълните на помъдряване заливат цялата планета. Този Ренесанс, провъзгласил, че смисълът на битието е в познанието, трае седемдесет години. Мислителите, професорите, суперфесорите, ултрафесорите, накрая контрафесорите стават безчет.

И понеже мъкненето на такова мозъчище на най-проста разходка става все по-неудобно, след кратък период на двойномислещи (които имат нещо като две телесни дисаги, предна й задна, за по-високи и пониски размисли) самият живот превръща гениалистите в недвижимости. Всеки застива в кулата на собствената си интелигентност, целият в кабели, досущ Медуза Горгона; обществото започва да прилича на пита от трупана като мед мъдрост с живата човешка гъсеница вътре. Общуването става по оптичен път, ходи се на теле-гости и посещения; по-нататъшната ескалация води до конфликт между привържениците на обединяването на индивидуалните ресурси със спестителите на знание, които искат да задържат всяка информация за себе си. Започват подслушвания на чужди размисли, кражба на по-напредничавите концепции, копаене на ями под кулите на противниците във философията и изкуствата, фалшифициране на данни, прегриване на кабели, дори опити за анексия на чужди психически блага барабар с личността на собственика им.

Настъпилата реакция е крайна. Нашите средновековни гравюри, изобразяващи дракони и отвъдморски чудовища, са бебешко гукане в сравнение с телесната вакханалия, която обхваща планетата. Последните гениалисти, полуслепи от слънцето, използват изпод руините, за да избягат от градувете. Рушилковци, прогонители и разстрелвачи кръстосват необезпокоявани във всеобщия хаос. Възникват разюздано похотливи съединения от тела и апарати (машинен хлебарко-апаратчак, разголкола, дрезиняк), появяват се чудовищни карикатури на духовници — караконлугер с караконлугерица, също гъсеник и шкембар.

Тогава се разпространява **умирването**. Стига се до дълбоко ретроградиране на цивилизацията. Орди мускулести натискачи се гушат по горите с танкарки. В потайни места се крият разтърсители. На планетата вече няма никакви доказателства, че някога е била люлка на човекоподобен разум. В обраслите с хрусталаци-маси и подивели прибори паркове между лехите от покривки лежат **могилници** — истински хълмове дишащо месо. Повечето от тези чудовищни образувания не са резултат от съзнателен избор и планиране, а кошмарна последица от повреждането на телесната машинария: тя произвежда не поръчаното, а някакви уродливи, сакати чудовища. В онези времена на обществена **уродция**, както пише проф. Грагз,

праисторията, изглежда, по странен начин си отмъщава на потомците, защото това, което първобитната мисъл само е виждала в кошмарите си, сиреч словото на кошмара — в сляпо развилнялата се биотична машинария — става плът.

В началото на ХХХ век Дзомбер Глаубон установява диктатура на планетата и за двайсет години въвежда телесна унификация, нормализация и стандартизация, приети отначало като истинско спасение. Той е привърженик на просветения и хуманитарен абсолютизъм, та не допуска унищожаването на дегенериралите форми от ХХІХ век, а нарежда да бъдат прибрани в специални резервати; всъщност в самия край на точно такъв резерват, под развалините на старата столица на провинцията, бе подземният манастир на братята деструктивисти, където бях намерил подслон. С указ на Д. Глаубон всеки гражданин трябва да стане самист преднак, сиреч такъв еднороден субект, еднакъв отпред и отзад. Дзомбер съчинява *Мисли*, основополагащ програмен труд. Лишава хората от пол и секс, защото вижда в тях причините за упадъка през отминалия век; обобществява центровете за наслада и ги предоставя на поданиците си. Остава им и разума, защото не иска да управлява дебили, а да бъде обновител на цивилизацията.

Обаче какво е разумът, ако не различни, ще рече и небанални идеи? Непризнатата опозиция минава в нелегалност и се отдава на мрачни антисамистични оргии. Поне така съобщава правителственият печат. Все пак Глаубон не преследва опозиционерите, които си придават протестни облици (класавици, заднисти). Вероятно нелегално действат и двузаднистите, които прокламират, че разумът е за това, за да има с какво да се разбере, че трябва колкото може по-бързо да бъде ликвидиран, защото именно той е виновник за всички исторически поражения; те заместват главата с обратното на нея, смятайки я за пречка, вредна, направо банална; отец Дарг ме уверяваше, че официозите са прекалявали с усърдието си. На заднистите не им харесва главата и я отхвърлят, но пренасят мозъка по-надолу, за да гледа света с едното си око на пъпа, а с другото отзад, малко по-надолу.

След поуспокояване на положението Глаубон обявява плана си за хилядолетна стабилизация на обществото благодарение на така наречената хедонодигетика. Налагането ѝ е предшествано от голяма

медийна кампания под лозунга: СЕКСЪТ В СЛУЖБА НА РАБОТАТА. Всеки гражданин получава работно място, а невроинженерите така съединяват невроните на мозъка му, че той изпитва наслада, само когато усърдно се труди. Ще рече, дървета садиш, вода носиш в омая, а колкото по-усърдно го правиш, толкова по-интензивен екстаз изпитваш. Обаче присъщото на разума коварство подкопава и този уж сигурен социотехнически метод. Нонконформистите обявяват насладата, изпитвана по време на работа, за форма на поробване. Съпротивлявайки се на работната похот (лейбърибидо), напук на нагона, който ги пришпорва към работните места, те правят не това, за което ги зове щението, а точно обратното. Който е задължен да носи вода, сече дърва, а дърварят мъкне вода и такива подобни, като антиправителствена демонстрация. Засилването на обобществения нагон, проведено с указ на Глаубон, не постига никакъв резултат, само дето историците обявяват годините на неговото управление за ера на мъчениците. Биолицията изпитва големи затруднения с установяване на виновните в правонарушения, защото хванатите на местопрестъплението страдащи твърдят лицемерно, че стенат от наслада. Глаубон напуска арената на биотичния живот дълбоко разочарован, защото величавият му план рухва.

После, в край на XXXI и началото на XXXII век, се стига до борбите на Диадохите; планетата се разпада на провинции, населявани от граждани с вид, формиран според препоръките на местните власти. Това е вече времето на следуродската Контрареформация. От старите времена остават струпвания от полуразрушени градове и заплодници, резервати, сегиз-тогиз подлагани на летящи контроли, опустошени сексострада и други реликти, понякога все още функциониращи, но негодни. Тетрадох Гламбон въвежда цензура на генетичните кодове, която обявява някои видове гени за забранени, но нецензурни лица използват на публични места маски, придатъци, опашките се залепват с лейкопласт към гърба или се пъхат в крачола и други такива. Тези практики са обществена тайна.

Пентадох Мармозел действа по принципа „divide et impera“ („разделяй и владей“) и увеличава със закон броя на официално допустимите полове. При неговото управление освен мъжа и жената, се въвеждат плоскар, извиванка и два помощни пола — на поддържащи и намазанци. Тогава животът, особено еротичният, става доста сложен.

Освен това тайни организации на събранията си водят този живот уж като между препоръчаните от властта шест пола, затова се стига до частичен отказ от проекта; до днес от него са останали само плоскарят и извиванката.

По време на Хексадохите се въвеждат телесни алюзии, благодарение на които се заобикаля хромозомната цензура. Видях изображения на същества, при които ушните обици продължаваха в малки бедра. Не ми стана ясно дали мърдането на ушите при тях всъщност е алюзия на ритане. В някои кръгове се цени езикът, завършващ с копитце. Е, такъв език не става за нищо и е неудобен, но пък така се демонстрира дух на соматична независимост. Гурил Хапсодор, който минава за либерал, позволява на особено заслужилите граждани да притежават допълнителен крак; това се възприема като почетен знак, а по-късно смисълът на този крак, вече без двигателни функции, става отличителен белег за заемана длъжност: висшите чиновници имат до девет крака; така рангът на всекиго може да се разпознае тутакси, дори в обществената баня.

При суровия Рондер Исхиолис се прекратява издаването на разрешения за допълнителен телесен метраж, дори се стига до конфискуване на краката на извършилите различни нарушения. Изглежда той е искал да ликвидира всички крайници и органи, освен абсолютно необходимите за живот, и да въведе микроминиатюризация, защото започват да се строят все по-малки жилища, но дошлият след него Бгиз Гварндъл анулира тези директиви и разрешава дори опашка под предлог, че с крайчеца ѝ може да се замита подът. По-натам, при Гондъл Гурв, се появяват така наречените долни уклоници, които незаконно си умножават крайниците, в следващата фаза пък, на по-строгото управление, отново се появяват езикови нокти и тем подобни контестаторски органели. Всички тези осцилации продължаваха и в момента, когато бях кацнал на Дихтония. Кое не е могло да се осъществи телесно, се е изразявало посредством така наречената порнографска биотична литература и нелегалните издания, абсолютно забранени, с каквито бе пълна манастирската библиотека. Там прегледах например манифест, призоваващ девойлак да ходи с косата си, а плодът на друг анонимен автор, аеротик, бе задължен да се движи във въздуха по принципа на возило, на въздушна възглавница.

След като се запознах в общи линии с историята на планетата, проучих и текущата научна литература; в момента главна проектно-изследователска институция е КОСТЕПСИП (Комисия за съгласуване на телесно-психически проекти). Благодарение любезността на брата библиотекар можах да се запозная с най-новите работи на този орган. Например инж. по телата Дергард Вних е автор на прототип с временно название полимон или всесилня. Проф. д-р инж. маг. Дбанд Рабор ръководи голям колектив, който работи по смелия, дори спорен проект за така наречения многодрум — функционална пътна сплав в три смисъла: комуникационен, полов и в синята далечина. Можах да се запозная и с перспективистко-футурологичните трудове на дихтонските теловеди; останах с впечатлението, че като цяло автоморфията е стигнала мъртва точка в развитието си, макар че експертите се мъчат да преодолеят стагнацията; статията по въпроса на проф. Киселин Грауз, директор на КОСТЕПСИП, в месечника „Гласът на тялото“ завършваше с думите: „Как може да **не** се трансформираме, щом **може** да се трансформираме?“

След цялото това упорито четене бях толкова изнурен, че след като върнах в манастирската библиотека последния наръч прочетени произведения, цяла седмица почивах и се пекох на слънцето в мебелната горичка.

Попитах игумена какво мисли за биотичното положение. Според него за дихтонците вече няма връщане назад към човешките форми, защото са се отдалечили прекалено много от тях; в резултат от многовековната индоктринация тези форми предизвикват такова отвращение и предубеждения, че дори те, роботите, на публично място трябва да прикриват вида си. Тогава го запитах — бяхме сами след вечеря в трапезарията — какъв смисъл всъщност има в такава цивилизация вярата и служенето?

Игуменът ми се усмихна с глас.

— Очаквах този въпрос — рече. — Ще ти отговоря два пъти: веднъж просташки, веднъж деликатно. Най-напред дуизмът това не е нищо друго, освен „баба е на два пътя“. Бог е толкова голяма тайна, че не можем да бъдем сигурни дори в съществуването му. Така че или го има, или го няма и оттук е етимологията на нашата вяра. А сега вторият път, но вече по-задълбочено: Бог-Сигурност не е пълна тайна, щом фактът, че Го Има, го ограничава. Гарантираното му битие е само

един оазис, място за покой, удобно кресло за духа и именно в книгите по история на религията можеш да прочетеш преди всичко непрестанното многовековно крайно напрегнато, чак до полудяване усилие на мисълта, която все трупа аргументи и доказателства за съществуването Му и все упорито ги възстановява, когато са рухнали. Нарочно не ти дадохме да четеш тези книги, да не те товарим, но ако можеше да надникнеш в тях, щеше да видиш всички тези етапи в естественото развитие на вярата, непознати за по-младите цивилизации. Фазата на догматиката не приключва внезапно, а преминава от затворено в отворено състояние, когато е установена диалектически, след догмата за непогрешимостта на Църквата, догмата за неизбежната неверност на всички мисли за вярата, формулирана лаконично с думите: „Нищо от това, което може да бъде изразено ТУК, не отговаря на това, което трае ТАМ.“ Стига се до понататъшно издигане равнището на абстрактност: забележи, ако обичаш, че дистанцията между Бог и разума става все по-голяма — навсякъде и винаги!

Като в старозаветното Откровение Бог продължаваше да се меси във всичко, прибираше добрите още живи, лошите поливаше със сяр, клечеше зад всеки храст, чак по-късно започна отдалечаването, Бог губеше видимостта си, човекоподобие то си, брадата, изчезнаха школските помощи с чудеса и светогледните демонстрации на превръщания на демони в козли и мониторинговите посещения на ангели; с една дума, вярата си беше вяра и без циркова метафизика; така от сферата на сетивата премина в сферата на откъсването. И тогава имаше доказателства за съществуването Му, но вече не на езика на висшата алгебра на сакрумите, нито още повече на езика на елитарната херменевтика. Тези абстракции сега са стигнали до точката, в която се прогласява смъртта на Бога, за да се придобие този вид желязно, ледено и раздирателно спокойствие, което се полага на живите, напуснати завинаги от своите най-скъпи близки.

Манифестът за смъртта на Бог тогава е поредната маневра, която има за цел да ни отърве, макар и смазващо, от метафизичните притеснения. Ще рече, сами сме и ще направим каквото си поискаме, или това, до което са ни довели по-нататъшните открития. Е, дуизмът отиде още по-далече: при него вярваш, съмнявайки се, и се съмняваш, вярвайки; но и това положение на нещата не може да бъде последно.

Според някои братя прогностици еволюциите и революциите, сиреч обръщанията и превратите на верите, не протичат еднакво в целия Космос и има много силни и големи цивилизации, които се опитват да управляват цялата Космогония чрез провокацията за антибог. Според тази концепция по звездите има народи, стремящи се да нарушат ужасяващото безмълвие на Бог, като му отправят предизвикателство, тоест чрез заплахата за КОСМОЦИД: имат предвид целият Космос да се събере в една точка и да се самоизгори в пламъците на такъв последен гърч; ще рече, да принудят Бог някак да реагира чрез взривяване фундамента на Божието дело; макар че за това не знаем нищо сигурно, този замисъл ми се струва възможен от психологична гледна точка. Обаче в същото време напразен; организирането на кръстоносен поход чрез антимаateria против Господ Бог не прилича на разумен начин за установяване на диалог с Него.

Не успях да се сдържа и отбелязах, че, както виждам, дуизмът е всъщност агностицизъм или „атеизъм, който не е съвсем уверен в себе си“, или непрестанно мятане между полюсите има Бог — няма Бог. Но ако в него има поне малко вяра в Бога, какъв е смисълът от тези ордени и криенето в катакомбите?

— Твърде много въпроси наведнъж! — рече отец Дарг. — По-полека. А какво всъщност трябваше да правим според тебе?

— Как какво? Например да развивате мисионерска дейност...

— Значи ти все още нищо не разбираш! Все още си толкова далеч от мене, както при пристигането си! — каза игуменът много натъжен. — Смяташ, че сме длъжни да разпространяваме вярата? Мисионерство? Да създаваме конвертити? Да обръщаме?

— А вие не смятате ли? Как е възможно! Нима всичко това не е вековното ви призвание? — питах изумен.

— На Дихтония — поде игуменът — са възможни милион неща, за които изобщо не си даваш сметка. Тук с проста процедура можеш да изтриеш цялата памет на някого и да я замениш с нова синтетична, такава, че на оперирания ще му се струва сякаш е преживял несъществуващи неща, с една дума, може да бъде направен Друг, различен от този преди операцията. Можеш да промениш характера и личността, тоест да превръщаш луди глави в кротки самаряни и обратно; атеисти в светци или аскети в развратници; да превърнеш мъдреците в тъпащи, а глупците в гении; разбери най-накрая, че всичко

това е безкрайно лесно и нищо материално не пречи на такива преправяния. А сега чуй добре какво ще ти кажа.

И най-упоритият атеист би могъл да стане вярващ, като слуша аргументите на нашите проповедници. Да допуснем, че такива златоустни пратеници на нашите ордени ще обърнат най-различни лица. Крайният ефект от тези мисионерски операции ще бъде такъв: поради промените, настъпили в техния разум, невярващите дотогава биха повярвали. Ясно, нали?

Кимнах.

— Отлично. А сега обърни внимание, че тези лица ще имат нови убеждения по въпросите на вярата, защото чрез информацията от вдъхновените слова и мисионерски жестове по някакъв начин сме обработили мозъците им. Е, та този краен ефект — на мозъци, оживени от дълбока и пламенна вяра и търсене на Бога, може да се постигне милион пъти по-бързо и сигурно чрез съответно подбрана гама от биотични средства. И защо тогава да се занимаваме с отживелици като мисионерство, убеждаване, просвещаване, след като имаме на разположение тези модерни средства?

— Не говорите сериозно! — протестирах. — Това би било неетично!

Игуменът сви рамене.

— Говориш така, защото си от друга епоха. Сигурно смяташ, че бихме мамели и подчинявали, тоест чрез „криптоконверсия“ тайно ще разпръсваме разни химикали, или пък чрез разни вълни или трептения ще въздействаме на мозъците. Дълбоко се заблуждаваш! Някога са се провеждали диспути между вярващи и невярващи с единствен инструмент, единствено оръжие — мощта на словото и от двете страни (нямам предвид „диспутите“ с аргументи като палки, кладии и секири). Днес подобен диспут би си служил със средствата на техническата аргументация. Ние бихме прилагали инструменти за обръщане, а закоравелите опоненти биха контраатакували със средства, които да ни преобразят съгласно техните представи, най-малкото да усилят тяхната способност за противодействие на подобно мисионерство. Шансовете за победа и на двете страни биха зависели от ефективността на приложените техники — по същия начин, както едно време от ефективността на думите и изводите. Защото обръщането не е нищо друго, освен предаване на информация, принуждаваща да се вярва.

Не се предавах:

— И все пак такава обръщане не би било истинско! Да предизвиквате стремеж към вярата и Бога чрез препарати значи да фалшифицирате разума, защото така не се убеждава, а се принуждава и насилва!

— Забравяш на кого говориш и къде — възрази игуменът. — От шестстотин години у нас няма нито един „естествен“ разум. Следователно няма начин да се отличи натрапената от естествената мисъл, не се налага никой никому тайно да натрапва някаква мисъл, за да го убеди. Натрапва се нещо по-ранно и в същото време крайно, сиреч мозъкът!

— Но и този натрапен мозък има ненарушена логика — опонирах.

— Да, така е. И все пак изравняването на някогашните и днешните диспути за Бога би изгубило основанието си само тогава, когато за вярата би съществувала логически неопровержима аргументация, принуждаваща разума да приеме резултатите със същата сила, на каквата е способна математиката. Но според нашата теодицея такава аргументация не може да съществува. Затова историята на верите познава ереси и вероотстъпничество, но в историята на математиката няма аналогични прегрешения, защото никога не е имало такива, дето да оспорват единствения начин за събиране на едно и едно и резултата от това — две. Но Бог не се доказва математически. Ще ти разкажа какво се е случило тук преди двеста години.

Един отец компютър си премерил силите с невярващ компютър. Той, като по-нов модел, разполагал със средства за информационен натиск, неизвестни на нашия духовник. И му рекъл, като го изслушал: „Ти ме информира, а сега аз ще те информирам, и то за има-няма една милионна част от секундата — да почакаме малко за преобразението господне!“ И дистанционно и мълниеносно така преинформирал нашия брат, че той изгубил вярата си. Е, какво ще кажеш?

— Е, и това ако не е насилие, здраве му кажи! — възкликнах. — У нас на това му се вика манипулиране на разума.

— Манипулирането на разума — рече отец Дарг — не е нищо друго, освен обвързването на духа с невидими въжета по същия начин, по който може да се овърже видимо тялото. Мисълта е като писано

слово от ръката, а манипулацията на мисълта е като да хванеш пишещата ръка, та да изписва други знаци. Това, разбира се, е насилие. Но онзи компютър не е действал така. Всеки извод трябва да се базира на предварителни данни; убеждаването в една дискусия не е нищо друго, освен чрез словото да преместваш данните в разума на опонента. Онзи компютър е направил точно това, но не чрез речта. Така че не е направил в информационен смисъл нищо по-различно от едновременния диспутирац, само го е предал другояче. А е могъл да постъпи така, защото благодарение на високите си способности е виждал разума на нашия брат като на длан. Представи си, че един шахматист вижда само дъската и фигурите, а неговият съперник чете и мислите му. Ясно кой ще победи, макар да не е използвал никакво насилие. Как мислиш, какво направихме с нашия брат, когато се завърна?

— Сигурно сте постъпили така, че да може да се върне към вярата... — предположих неувверено.

— Не, не можахме, защото той отказа.

— Сега вече нищо не разбирам! Нали бихте постъпили също като неговия противник, само че наопаки!

— О, не. Вече не, защото нашият бивш брат не желаше никакви диспути повече. Понятието „диспут“ се е променило и доста се е разширило, не смяташ ли? Който днес го започва, трябва да е готов не само за словесни атаки. За съжаление нашият брат беше проявил печално невежество и наивност, защото е бил предупреден, защото онзи го е уверил предварително в превъзходството си, ама нашият човек не могъл за нищо на света да приеме, че непоколебимата му вяра може да се поддаде на каквото и да било. На теория от тази ескалационна клопка може да се излезе; трябва да се създаде разум, способен да предвиди **всички** варианти на **всички възможни** данни, но понеже техният брой е трансфинитен, само трансфинитен разум би могъл да получи метафизична сигурност. Такъв със сигурност не може да се създаде. Колкото и да създаваме, създаваме крайно, а ако има безкраен компютър, то това е само Той.

Така че на новото цивилизационно равнище спорът за Бог не само може, а и трябва да бъде воден с нови техники — ако изобщо някой иска да го води. Информационните оръжия са се променили **еднакво и при двете страни**, борбата би била симетрична и поради

това идентична със средновековните диспути. Това ново мисионерство може да се обяви за неморално само дотолкова, доколкото се признава за неморално едновременното обръщане на езичниците, или споровете на старите богослови с атеистите. Никакво друго мисионерство днес не е възможно, защото този, който днес поиска да повярва, **положително** ще повярва, а който има вяра и желае да се освободи от вярата си, **положително** ще се освободи — с помощта на съответните процедури.

— Значи може да се въздейства и върху органа на волята, да се предизвиква желание за вяра? — попитах.

— В действителност е така, както знаеш, някога се е казвало, че Бог помага на силния. Днес, в епохата на евентуални техногенни кръстоносни походи, би помагал на по-силните конвертори, но ние не смятаме, че нашата задача е да разгърнем такава надпревара в теодиктично, сакрално-антисакрално въоръжаване, не искаме да тръгваме по пътя на подобна ескалация: ние правим конвертор, те — антиконвертор, ние обръщаме, те атеизират и така векове наред, като превърнем манастирите в ковачници на все по-ефективни средства и тактики за предизвикване на копнеж за вяра!

— Не мога да разбера, отче — рекох, — как е възможно да няма друг път, освен този, който ми показваш? Нали всички разуми се ръководят от една и съща логика? А естественият разум?

— Логиката е инструмент — отвърна игуменът, — а инструментът сам по себе си е нищо. Трябва да има основа и ръка, която да го направлява, а това ние можем да създадем, както и комуто душа иска. Колкото до естествения разум, аз и братята естествени ли сме? Както вече ти казах, ние сме вторични суровини, а нашето Кредо е субпродукт, брътвеж за онези, които първо ни направиха, а после ни изхвърлиха на боклука. Получихме свобода на мисълта, понеже промишлеността, за която бяхме направени, изискваше това. Слушай внимателно. Сега ще ти издам една тайна, която на никой друг не бих поверил. Зная, че скоро ще ни напуснеш и няма да я издадеш на властта: инак лошо ни се пише.

Братята от един по-отдалечен орден, посвещаващ се на науката, са открили средства за такова влияние върху волята и мисленето, че бихме могли за нула време да обърнем цялата планета, срещу тях няма никакво противодействие. Тези средства не оглупяват, не омайват, не

лишават от свобода, само правят с духа същото, което прави с погледа ръката, насочена към небето, и гласът, който казва: „Виж!“ Единственото прищпорване и поробване би било това; че тогава не можеш да затвориш очи. Тези средства принуждават към вглеждане в лицето на Тайната, а който я види така, повече няма да се освободи от нея, защото благодарение на него тя ще остави незаличими следи. Ако си послужи със сравнение, това би било като да съм те завел на ръба на вулкан и да съм те надвесил над него, за да погледнеш в дълбокото, а единствената принуда към теб би била да не забравиш повече това. Така че ние вече сме всесилни в конверсията, защото сме постигнали в областта на обръщането към вярата онази най-висша степен в свободата на действие, която е постигнала цивилизацията в другия, материално-телесен смисъл. И най-сетне можем... ти разбираш ли? Имаме това мисионерско всемогъщество и няма да направим нищо. Защото единственото нещо, в което може още да се прояви нашата вяра, е отказът да направим тази крачка. Казвам преди всичко: NON AGAM. Не само NON SERVIAM, но и: няма да действам. А няма, понеже мога да действам уверено и с това действие да направя всичко, каквото поискам. Тогава не ни остава нищо друго, освен да останем тук, в плъщите каменни тунели, в кълбото пресъхнали канали.

Не намерих какво да отговоря на тези думи. Видях колко е безплодно по-нататъшното ми пребиваване на планетата и след вълнуващото и тъжно сбогуване с почтените братя заредих ракетата, останала невредима досега под камуфлажа, и тръгнах да се прибирам, чувствайки се различен от този човек, който всъщност не толкова отдавна беше кацнал на нея.

[1] WC в оригинала. — Б.пр. ↑

[2] От Второ възкресение, първата литургия след Великден. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Доста работа си създадох, когато реших да подредя ценните експонати, които бях донесъл от моите пътешествия из най-затънтените кътчета на Вселената. Отдавна имах намерение да предам тази уникална по рода си колекция в музея; онзи ден уредникът ме уведоми, че подготвя за тази цел специална зала.

Не всички експонати са еднакво скъпи на сърцето ми: някои събуждат мили спомени, други припомнят злоещи и страховити събития, обаче всички те представляват в еднаква степен доказателство за автентичността на моите пътешествия.

Сред експонатите, предизвикващи най-ярки спомени, е един зъб, поставен върху малка възглавничка под похлупак; съвсем здрав е и има два корена; счупих го на приема у Октупус, владетеля на мемнозите от планетата Уртама: сервираните храни бяха превъзходни, но изключително твърди.

Почетно място в сбирката ми заема и една лула, счупена на две неравни части; падна от ракетата, когато прелитах над каменистата планета от звездното семейство Пегас. Не можах да я прежаля и затова загубих ден и половина да я търся из бездните на скалното оброчище с безчет пропасти.

След това идва едно сложено в кутийка камъче, горе-долу колкото грахово зърно. Неговата история заслужава особено внимание. Когато се насочих към Ксерузия, най-отдалечената звезда в мъглявините-близнаци NGC 887, малко надцених силите си; пътешествието продължи толкова дълго, че едва не изпаднах в депресия; най-много ме измъчваше носталгията по Земята и просто не можех да си намеря място в ракетата. Бог знае как щеше да завърши всичко това, ако на двеста шейсет и осмия ден от старта не бях усетил нещо да ме убива по лявата пета; свалих обувката и със сълзи на очи изтърсих от чорапа си камъче — парченце най-обикновен чакъл; сигурно е попаднало там още на летището, когато съм поставял крака си на първото стъпало на ракетата. Притискайки до гърдите си това

мъничко, но неизмеримо близко късче от родната планета, аз долетях до целта с бодър дух. Този спомен ми е особено скъп.

До него е сложена на кадифена възглавничка обикновена тухла — изпечена от глина, с жълторозов цвят, понапукана и с един отчупен връх; ако не беше едно щастливо стечение на обстоятелствата и моята находчивост никога нямаше да се завърна от експедицията до Мъглявината на Ловджийските кучета. Бях свикнал да си вземам тази тухла при пътешествията до най-студените райони на Космоса; обикновено я слагах за известно време в ядрения двигател, а после, добре затоплена, я пъхах преди лягане в леглото си. В горния ляв квадрат на Млечния път, там, където звездният облак на Орион се свързва със съзвездията на Стрелец, летях с малка скорост и станах свидетел на сблъскването на два гигантски метеора. Огнената експлозия в мрака така ме потресе, че се наложи да посегна към пешкира, за да си избърша челото. Съвсем бях забравил за тухлата, загъната преди това с него, и така рязко го поднесох към главата си, че едва не си пръснах черепа. Цял късмет, дето съм толкова съобразителен, та навреме си дадох сметка за опасността.

До тухлата стои дървена кутийка; в нея съм поставил джобното си ножче, верен другар в многобройните ми пътешествия. Моята привързаност към него се доказва от историята, която ще ви разкажа, защото тя действително заслужава да бъде разказана.

Напуснах Сателина в два часа следобед с ужасна хрема. Тамошният лекар, към когото се обърнах, ме посъветва да си отрежа носа — една безобидна за жителите на планетата операция, тъй като техните носове растат също като ноктите. Възмутен от това предложение, направо от кабинета му се отпавих към летището, за да отлетя към такива небесни области, където медицината е по-добре развита. Цялото пътуване беше кутсузлийско. Още в самото начало, когато се бях отдалечил от планетата на не повече от деветстотин хиляди километра, чух позивните на някаква ракета и, естествено, попитах по радиото кой е там. Вместо отговор чух същия въпрос. „Ти кажи пръв“ — рекох, ядосан от неучтивостта на непознатия. „Ти кажи пръв“ — отвърна онзи. Ама само как ме подразни с това папагалско повтаряне; взех, че най-искрено му казах мнението си за неговата наглост. Той не ми остана длъжен и започнахме да се караме все по-ожесточено. Едва след петнайсетина минути, вече възмутен до дъното

на душата си, аз се досетих, че няма никаква друга ракета, а гласът, който чувам, е просто ехо от моите собствени радиосигнали — те се отразяваха от повърхността на спътника на Сателина, край който тъкмо минавах. До този миг не го бях съзрял, понеже беше обърнат към мен с нощното си, затъмнено полукълбо.

След около час, когато реших да си обеля една ябълка, забелязах, че джобното ми ножче го няма. Тукaksi си припомних къде го бях видял за последен път: в бюфета на летището на Сателина; сложил го бях на наклонения плот на бара и то сигурно се е плъзнало в ъгъла на пода. Така отчетливо си го представих, че бих могъл да го намеря и със затворени очи. Обърнах ракетата обратно и тук възникна известна трудност: небето искреше от примигващи светлинки, невъзможно беше да разбере къде е Сателина. Тя е една от хиляда четиристотин и осемдесетте планети, обикалящи около слънцето Ерипелаза. А повечето от тях имат по няколко спътника и това допълнително затруднява ориентирането. Изпаднал в безизходица, аз се опитах да повикам Сателина по радиото. Отговориха ми в един глас няколко десетки радиостанции — страхотна какофония. Трябва да ви кажа, че жителите на системата на Ерипелаза са колкото любознателни, толкова и непрактични: дали са името Сателина на най-малко двеста различни планети. Гледах през прозореца мириадите дребни светулки; някъде там се намираше моето джобно ножче, но вероятно по-лесно щеше да се намери игла в копа сено, отколкото нужната ми планета в този звезден мравуняк. Накрая реших да се поставя на благосклонността на случая и се понесох стремглаво към планетата, застанала точно срещу носа на ракетата.

Кацнах само след четвърт час. Летището приличаше досущ на онова, от което бях стартирал в четиринайсет часа; доволен от късмета си, тръгнах веднага към бюфета. Но какво беше моето разочарование, когато и най-обстойните търсения не дадоха резултат. Размислих и дойдох до извода, че или го е взел някой, или се намирам на съвършено друга планета. Поразпитах местните жители и се убедих в правотата на второто предположение. Намирах се на Андригона — стара, овехтяла и разпадаща се планета, която отдавна би трябвало да бъде изтеглена от обръщение, обаче никой не го е грижа, щом е разположена далече от главните космически маршрути. В космодрума ме попитаха коя Сателина търся, защото планетите с това име са

номерирани. Хайде сега! За нищо на света не можех да си спомня верния номер. В същото време на летището пристигнаха местните власти, уведомени от ръководството на летището, за да ме приветствуват с „добре дошъл“.

Този ден андригоните имаха голям празник — във всички училища се провеждаха зрелостни изпити. Един от представителите на правителството ме попита дали не бих искал да увелича тържествеността на събитието с присъствието си. След това гостоприемно посрещане не можех да откажа. Направо от летището потеглихме за града с пидлак (пидлаците са големи, безкраки влечуги, приличащи на змии, които на планетата се използват широко като ездитни животни). Представителят на правителството ме представи на многобройните младежи и учители като високоуважаван гост от планетата Земя. Учителите ми предложиха да заема почетното място до жертвата (вид маса) и прекъснатият изпит продължи. Възбудени от моето присъствие, учениците заекваха, объркваха се, но аз им вдъхвах кураж със сърдечната си усмивка, а на този и онзи дори поподсказах верния отговор и така ледът бързо, се стопи. Но ето че пред изпитната комисия застана един млад андригон, обрасъл с такива красиви въздири (вид строиди, използвани тук за облекло), каквито отдавна не бях виждал, и започна да отговаря на въпросите с рядко срещано красноречие и изразителност. Приятно ми беше да го слушам — установих, че равнището на научните познания тук е доста високо.

Неочаквано екзаминаторът попита:

— Можете ли да докажете защо на Земята не може да съществува живот?

Младежът се поклони леко и пристъпи към изчерпателни, логично изградени разсъждения, с които доказваше неопровержимо, че по-голямата част от повърхността на Земята е покрита със студени, дълбоки акватории, чиято температура се поддържа около нулата от постоянно плаващите в тях айсберги; че не само полюсите, но и районите около тях са сковани от ужасен вечен мраз и че през половината година там господства безкрайна нощ; че, както ясно се вижда през астрономическите уреди, дори в районите с по-топъл климат сушата е покрита през няколко месеца от годината със замръзнала водна пара, така нареченият сняг, който покрива с дебел слой планините и равнините; че големият спътник на Земята —

Луната, предизвиква на нея приливни и отливни вълни, а те от своя страна оказват ерозиращо влияние; че с помощта на най-мощни телескопи може да се види колко често грамадни територии от планетата потъват в мрак под покрива на облаците; че в атмосферата възникват кошмарни циклони, тайфуни и бури, а всички тези особености, взети заедно, напълно изключват възможността на планетата да съществува живот в каквато и да било форма. „А ако — завърши със звучен глас младият андригон, — някакви същества се опитват да кацнат на Земята, те биха загинали незабавно, смазани от огромното налягане, което на морското равнище е един килограм на квадратен сантиметър, тоест, 760 милиметра живачен стълб.“

Изчерпателният отговор бе посрещнат с всеобщо одобрение от комисията. Аз се бях вцепенил от изумление; доста дълго не можах да дойда на себе си и едва когато екзаминаторът мина към следващия въпрос, възкликнах:

— Много се извинявам, високоуважаеми андригони, но... но аз произхождам именно от Земята. Вероятно не се съмнявате, че съм живо същество, а освен това чухте как бях представен?

Възцари се неловко мълчание. Учителите бяха дълбоко засегнати от нетактичното ми обаждане и едва сдържаха гнева си; младите, които като всички младежи скриваха по-трудно от възрастните чувствата си, ме гледаха с нескривана неприязън. Най-сетне екзаминаторът рече:

— Извини ме, господин пришълец, но не поставяш ли на твърде тежко изпитание нашето гостоприемство? Нима не те удовлетвори достатъчно фактът, че беше допуснат до Високата матурална жертва? Не ти ли стигна това, та изискваш специално за теб да променяме... училищните програми?!

— Но как?... На Земята наистина има живот?

— Ако действително беше така — екзаминаторът ме гледаше така, сякаш бях прозрачен, — това би било грешка на природата.

Приех тези думи за оскърбление по адрес на родната ми планета. Без да се сбогувам с никого, си тръгнах незабавно, качих се на първия срещнат пидлак, пристигнах на летището, изтърсих от обувките си праха на Андригона и полетях да търся изгубеното си ножче.

Кацнах последователно на петте планети от групата Линденблад, на планетите на стереопропите и мелащианите, на седемте големи

небесни тела от планетарното семейство на слънцето Касиопея; посетих Остерилия, Аверанция, Мелтония, Латернида, всички ръкави на голямата Спирална мъглявина в Андромеда, системите на Плезиомах, Гастрокланций, Еутрема, Сименофора и Паралбида; следващата година претърсих методично околностите на всички звезди на Сапона и Меленвага, както и планетите Еритродония, Ареноида, Еодоция, Артенурия и Строглон с осемнадесетте му луни, понякога толкова малки, че се чудех къде да поставя ракетата. На Малката мечка не можах да кацна — беше в ревизия; после дойде ред на Цефеида и Арденида и направо отпуснах безпомощно ръце, когато по погрешка кацнах за втори път на Линденблад. Но не се признах за победен, и, както подобава на истински изследовател, продължих нататък. След три седмици забелязах планета, която поразително приличаше на мечтаната Сателина. Сърцето ми заби бързо-бързо. Започнах да я обикалям по стесняваща си спирала, но напразно се взирах за онова летище. Вече бях решил да потегля обратно в космическия безкрай. Не щеш ли, забелязах една дребна фигурка, която отдолу ми даваше някакви знаци. Угасих двигателя, спуснах се бързо с планирац полет и приземих кораба до група живописни скали с извисяваща се над тях сграда от дялан камък. Срещу мен тичаше висок старец в бяло расо на доминиканец. Той се оказа отец Лацимон, глава на всички религиозни мисии, действащи на територията на близките съзвездия с радиус шестстотин светлинни години наоколо. Там са разположени около пет милиона планети, на два милиона и четиристотин от които има разумен живот. Щом разбра какво ме е довело в тези места, отец Лацимон изрази съчувствието и радостта си от срещата, защото, както ми каза, аз съм първият човек, когото вижда от седем месеца насам.

— Свикнах с обичаите на меодрацитите, които населяват тази планета и често сам се улавям да правя чудновата грешка: река ли да се заслушам внимателно в нещо, вдигам ръце нагоре, като тях... (Известно е, че ушите на меодрацитите се намират под мишниците им.) — обясни ми той.

Отец Лацимон се оказа много гостоприемен човек. Обядвахме заедно; обядът беше само от местни ястия: дъгави пижонки в тресос, дарушени мразоли, а за десерт мяшкоти — откога не бях вкусвал такива, след което приседнахме на верандата на мисията. Лилавото слънце припичаше, птеродактилите, изобилно разселени на планетата,

пееха в храстите и в следобедната тишина достопочтеният приор на доминиканците започна да споделя с мен своите грижи; оплакваше се колко трудно се работи в тези райони. Така например петорняците, жителите на горещата Антилена, които замръзват вече при 600 градуса по Целзий, изобщо не искат да чуят да им се говори за рая; затова пък описанията на ада те посрещат с жив интерес, и то именно поради благоприятните условия — кипяща смола, пламъци, — които господствуват там. Освен това при тях всъщност не се знае кои лица биха могли да бъдат посвещавани в духовен сан, понеже на Антилена се различават пет пола; и ето ти един нелек проблем за теолозите.

Изразих съчувствието си. Отец Лацимон вдигна рамене:

— Ах, това не е нищо. За бжутите например възкресението е толкова естествена дейност, колкото, да речем, обличането на дрехите, и не можем да ги накараме да го признаят за чудо. Дартридите от Егилия нямат нито ръце, нито крака; биха могли да се кръстят само с опашка, но аз все още не мога да приема такъв жест. Чакам отговор от апостолската столица, а във Ватикана вече втора година мълчат... А да сте чували случайно за ужасната съдба на нещастния отец Орибази от нашата мисия?

Не бях чувал.

— Тогава слушайте, господине. Още първите откриватели на Уртама просто не можеха да се нарадват на нейните жители, могъщите мемнози. Широко разпространено е убеждението, че тези разумни същества са едни от най-почтените, най-добродушните, най-алтруистичните създания в целия Космос. Следователно можеше да се очаква зърното на вярата да покълне при тези условия великолепно. Изпратихме при мемнозите отец Орибази, като го провъзгласихме за епископ *in partibus infidelium*^[1]. Мемнозите приеха мисионера с разтворени обятия, по-добро отношение не можехме и да желаем. Те проявяваха към него майчински грижи, вслушваха се във всяка негова дума, четяха мислите му по очите и незабавно изпълняваха всяко негово желание, направо се опиваха от неговите проповеди — с една дума, бяха му изцяло предани. В писмата, които получавах от него, се чудеше как да се нахвали, бедничкият?

Тук отецът изтри с ръкава на расото си една сълза:

— Та тъй, той им разказал за свети Йоан, който се сдобил със святост за вечни времена, след като го сварили жив в масло, за света

Агнешка, която дала главата си за вярата, за свети Себастиан, преживял кошмарни мъки, пронизан с безброй стрели, но затова пък посрещнат в рая с ангелско песнопение, за светите деви, разкъсвани с коне, удушавани, натрошавани на колело и печени на тих огън. Те приемали мъките с възторг, разбирайки, че по този начин си осигуряват място от дясната страна на господата бога наш. След като им разказал много такива, достойни за подражание, житиета, захласнатите в думите на отец Орибази мемнози започнали да се споглеждат, а най-личният от тях плахо промълвил:

— Преподобни, дълбокоуважаеми отче, молим те да ни кажеш, ако само пожелаеш да слезеш толкова ниско до нас, твоите недостойни слуги, дали душата на всеки, който е готов да приеме мъченичеството, отива на небето?

— Несъмнено, сине мой! — отвърнал отец Орибази.

— Че то е много хубаво... — рекъл провлечено мемногът. — Ами ти, отче наш духовни, копнееш ли да отидеш на небето?

— Това е най-заветното ми желание, сине мой.

— А искаш ли да станеш светец? — продължил да пита най-личният мемног.

— Сине мой благороден, кой не би искал да стане светец, ала къде ти аз, грешният, ще бъда удостоен с такава висока чест. Човек трябва да напруга всичките си сили и да се стреми с огромно смирение в сърцето, без отдих, за да пристъпи по блажения път?

— Значи ти искаш да станеш светец? — уверил се още веднъж мемногът, хвърляйки подканващи погледи към своите другари, а те започнали да се понадигат.

— Разбира се, сине мой.

— Е, тогава ние ще ти помогнем!

— По какъв начин, овчици мои? — попитал с усмивка отец Орибази, защото сърцето му се възраждало от наивния ентузиазъм на вярното му паство.

В отговор мемнозите деликатно, но здраво го хванали под ръка и пояснили:

— По начина, на който ти ни научи, свети отче!

След което най-напред му одрали кожата и намазали раните с катран, също както бил направил палачът на Ирландия със свети Хиацинт; после му отрязали левия крак така, както езичниците

постъпили със свети Пафнуци; сетне му разпорили корема и напъхали там стиска слама, както съдбата била отредила на благословената Елисавета нормандска; подир това го набучили на кол, както направили емалките със свети Хуго; натрошили му ребрата, както жителите на Сиракуза на свети Хенрик от Падуа, и го изгорили бавничко на тих огън, както бургундците — Жана д'Арк. Най-подир си поели дъх, умилени се и започнали да ронят сълзи по своя погубен пастир. Така ги заварих аз, когато при обхождането на всички звезди от епархията надникнах и в тяхната енория. Косата ми се изправи, като чух какво са сторили. Закърших ръце и викнах:

— Недостойни злодеи! Адът е тесен за вас! Знаете ли, че сте осъдили душите си на вечни страдания?

— Има си хас — отвърнаха те с ридания, — знаем!

Онзи най-личен мемног стана и тъй ми рече:

— Преподобни отче, знаем добре, че ще бъдем осъдени на вечни страдания и измъчвани до сетното пришествие, и повярвай, преди да вземем това решение, преживяхме страшна вътрешна борба, ала отец Орибази все ни повтаряше, че добрият християнин е длъжен да направи всичко за своя ближен, че трябва да му даде всичко и да бъде готов на всичко заради него; затова с най-дълбока покруса се отказахме от спасението на собствените си души, мислейки само за отец Орибази и за възможността той да получи мъченически венец и да стане светец. Нямам думи да ти разкажа колко скъпо ни струваше това решение, понеже преди идването на отца нито един от нас не беше сторвал зло дори на мравка. Затова неведнъж го умолявахме, на колене го молехме да смекчи суровостта на каноните на вярата, обаче той настояваше категорично, че за възлюбления ближен сме длъжни да правим всичко, без никакво изключение. Затова и ние не можахме да му откажем... В същото време си давахме сметка колко дребни и недостойни същества сме ние в сравнение с този праведен човек, както и че той заслужава най-висша самоотверженост от наша страна. Горещо вярваме, че начинанието ни е успяло и сега отец Орибази блаженствува в царството небесно. Длъжен съм освен това да кажа, че приложихме само най-обичните нему изтезания, тези, за които той ни говореше особено разпалено. Предполагахме, че те ще му доставят удоволствие, въпреки че се противеше, а с особено нежелание прие да гълта разтопено олово. Все пак ние не смеехме да допуснем мисълта,

че нашият жрец ни е говорил едно, а е бил убеден в друго. Затуй приехме кръсъците, които издаваше, единствено като доказателство за низките, телесни частици от неговото естество, а то биде пренебрегнато от нас в съгласие с поученията на оца: трябва да се потиска плътта, за да се извиси духът. Желаете да го подкрепим, му припомняхме догмите на вярата, които той ни беше проповядвал, на което оца Орибази отговаряше само с една дума, съвсем неясна и неразбираема за нас; нейното значение и до днес не ни е известно, защото не я намерихме нито в молитвениците, дето ни ги беше дал, нито в светото писание.

Оца Лацимон завърши разказа си и изтри потта от челото си. Дълго време седяхме мълчаливо. Най-накрая почитеният доминиканец наруши мълчанието с думите:

— Е, кажете сам, господине, как да бъдеш духовен пастир при такива условия! Или, да речем, тази история — оца Лацимон удари с длан по някакво писмо върху масата. — Оца Хиполит ми донася от Арпетуза, онази мъничка планетка от Везни, че жителите ѝ изобщо са престанали да сключват бракове, че не раждат деца и са застрашени от изчезване!

— Защо? — попитах учудено.

— Ами, след като научили, че телесното общуване е грях, така горещо закопнели за вечното спасение, че дали обет за целомъдрие — и го спазват! От две хиляди години църквата провъзгласява висшето предимство на душевното спасение пред мирските радости, но, мили боже, никой никога не е приемал това твърдение буквално! Тези арпетузанци до един се почувствували призвани свише и постъпват масово в манастирите; прилежно съблюдават догмите, молят се, постят и се самобичуват, а в същото време промишлеността и селското стопанство западат, настъпва глад и планетата е застрашена от опустошение. Съобщих за това в Рим, но, както обикновено, отговорът е мълчание?

— Да, делото ви е свързано с рискове — отбелязах, — да носиш вяра на чужди планети?

— А какво можем да направим? Църквата не бърза, *Ecclesia non festinat*, както се знае, тъй като нейното царство не принадлежи на този мир, обаче докато кардиналската комисия се съвещаваше и се колебаеше, на планетите като гъби след дъжд започнаха да никнат

мисии на калвинистите, на баптистите, на редомптористите, на мариавитите, на адвентистите и господ знае какво още! Трябваше да спасяваме, каквото можем. Е, драги господине, след като ви казах тези неща... моля, заповядайте, елате с мен.

Отец Лацимон ме заведе в кабинета си. Огромна карта на звездното небе заемаше едната стена; дясната и половина изцяло беше залепена с хартия.

— Ето виждате ли? — той посочи закритата част от картата.

— Какво означава това?

— Гибел, уважаеми господине. Окончателна гибел. Тези територии са населени от хора с нечувано висока интелигентност. Те провъзгласяват материализъм и атеизъм, подканват хората да насочват всичките си усилия за развитието на науката и техниката, за усъвършенстване на условията на живот на планетите. Ние изпратихме при тях нашите най-мъдри мисионери, отци салезианци, бенедиктинци, доминиканци и дори езуити, вдъхновени проповедници на божие слово, сладкодумни оратори. Всички, всички до един се завърнаха атеисти.

Отец Лацимон се приближи нервно до масата.

— Имахме тук един отец Бонифаци, беше от най-набожните монаси; прекарваше цели дни и нощи в молитви, легнал с разперени накръст ръце, за него не съществуваха никакви мирски дела, единственото му занимание беше да чете молитви и нищо друго освен литургията не му доставяше радост, а след тримесечно пребиваване там — отец Лацимон пак показва залепената част на картата — постъпи във висше техническо училище и написа ето тази книга! — Отец Лацимон взе и тутакси хвърли с погнуса на масата един солиден том. Прочетох заглавието: „Относно начините за повишаване безопасността на ракетните полети“.

— Да поставиш безопасността на тленното тяло над безопасността на душата, нима не е ужасно?! Изпратихме тревожни рапорти и този път апостолската столица не забави отговора си. В сътрудничество със специалисти от американското посолство в Рим Папската академия разработи този труд, вижте.

Отец Лацимон се приближи до голям сандък и го отвори. Беше пълен с дебели тонове in quarto.^[2]

— Тук има около двеста тома, отразяващи най-подробно методите за насилие, терор, внушение, шантаж, принуждение, хипноза, промиване на мозъци, изтезания и условни рефлексии, които те използват за смазване на вярата. Косата ми се изправяше, когато ги прехвърлях. В тях има фотографии, показания, протоколи, веществени доказателства, разкази на очевидци и какво ли не още. Свят ми се завива, като си помисля колко бързо бяха подготвени материалите и какво значи американска техника, защото, драги ми господине... действителността е къде-къде по-страшна!

Отец Лацимон пристъпи към мен и с парещ дъх ми прошепна на ухото:

— Аз съм тук, на място, та се ориентирам най-добре... господине. Те не измъчват, не принуждават, не изтезават, не чукают сол на главата, а просто учат какво представлява Вселената, как е възникнал животът, как се ражда идеологията и как да се използва науката за благо на обществото. Те имат аргументи, с които могат да докажат, че две и две е четири, че целият свят е предимно материален. От всички мои мисионери само отец Сервачи съхрани вярата си — и то само защото е глух като пън и не е чул какво му говорят! Да, тези методи са по-лоши от изтезания, скъпи ми господине! Имах тук една монахиня-кармелитка, одухотворено дете, предана само на царството небесно; все току постеше, току се самобичуваше, получаваше знамения свише, имаше видения, контактуваше със светците, най-много си беше харесала света Мелания и с цялото си сърце и подражаваше; нещо повече... от време на време ѝ се явяваше дори архангел Гавраил... Един ден тя се отправи за там — отец Лацимон посочи дясната страна на картата. — Позволих и без опасение да тръгне, понеже беше низша духом, а тяхно е царството небесно; щом човек започне да мисли: „А КАКВО. А КАК. А ЗАЩО.“ Веднага зейват бездните на ереста. Бях сигурен, че аргументите на тяхната мъдрост няма да ѝ подействуват. И ето, още с пристигането и се явило първото публично видение на светци, придружено от религиозен екстаз; те я сметнали за невротичка, или бог знае как се нарича това, лекували я с бани, с работа в градината, дали и някакви играчки, някакви кукли; след четири месеца се завърна — но в какво състояние!

Отец Лацимон потрепера.

— Какво беше станало с нея? — проявих искрено съчувствие.

— Виденията престанаха, тя постъпи в курсове за ракетни пилоти и полетя с една изследователска експедиция към ядрото на Галактиката, горкото дете! Преди известно време чух, че ѝ се явила света Мелания и сърцето ми потръпна от радостна надежда, но после се оказа, че тя само е сънувала леля си. Казвам ви, господине: поражение, разорение, упадък. Ама че са наивни тези американски специалисти — авизират ми пет тона книги, описващи жестокостите на враговете на вярата. О, петимен съм те да започнат да преследват религията, да затварят църквите, да разгонват вярващите, но уви, те позволяват всичко: и богослуженията, и обучаването на духовни лица, само че разпространяват своите аргументи и теории. Известно време прилагаме този метод — отец Лацимон посочи картата, — обаче без резултат.

— Извинявам се, какъв метод?

— Ами, залепихме тази част на Вселената с хартия и все едно, че не съществува, ала и това не помогна. Сега в Рим се говори за кръстоносен поход в защита на вярата.

— А вашето мнение по въпроса?

— Разбира се, не би било зле да взривим техните планети, да изравним с лицето на земята градовете, да изгорим книгите им, а тях самите да изтребим до крак, тогава може би ще успеем да съхраним учението за любовта към ближния. Но кой ще започне този кръстоносен поход? Мемнозите ли? А може би арпетузанците? Смешно е, но и страшно!

Настъпи глухо мълчание. Обхванат от дълбоко съчувствие, сложих ръка на рамото на изнурения мисионер, за да му вдъхна сили; в същия миг нещо се изхлузи от ръкава ми, проблесна и чукна по пода. Кой би могъл да опише моята радост и удивление, когато съзрях ножчето си. Оказа се, че през цялото време то си е стояло най-спокойно под хастара на якето, откъдето се промушило през дупката в джоба ми.

[1] В земите на неверниците (лат.). Б.пр. ↑

[2] Формат на книга, в която печатните листа са сгънати на четири и образуват коли от 8 листа. Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

В известния труд на професор Тарантога „Космозоология“ прочетох за планетата, обикаляща около двойната звезда Еропея — една толкова малка планета, че ако всички нейни жители излязат едновременно от домовете си, биха се сместили на повърхността и само ако застанат на един крак. Не оспорвам всепризнатия авторитет на професор Тарантога, обаче това твърдение ми се видя пресилено и реших да видя с очите си как изглеждат нещата.

Не мога да се оплача от скучно пътуване: при променлива 463 двигателят се повреди и ракетата започна да пада към звездата, а това сериозно ме разтревожи, защото температурата на тази цефеида е 600 хиляди градуса по Целзий. С всяка секунда горещината нарастваше и накрая стана просто непоносимо — не бях в състояние да работя, без да се напъхам в неголемия хладилник, в който обикновено държа хранителните си припаси; действително — странно стечение на обстоятелствата, защото и през ум не беше ми минавало, че мога да се озова в подобно положение. След като отстраних повредата, долетях до Еропея без повече премеждия. Двойната звезда се състои от две слънца: едното голямо, червено като пещ и немного горещо, а другото — синьо, излъчващо страхотен зной. Самата планета е малка и с мъка я открих чак след като претършувах цялата космическа околност. Бжутите, нейните жители, ме приеха изключително гостоприемно.

Поредните изгреви и залези на двете слънца са неописуемо красиви; при затъмненията им също се наблюдават редки изгледи. Половин денонощие свети червеното слънце и тогава всички неща са като окъпани в кръв. После изгрява синьото слънце, което е толкова ярко, че човек трябва да ходи непрекъснато със затворени очи, но все пак видимостта е сносна. Бжутите не познават нощта и затова наричат синия период ден, а червения — нощ. На планетата действително е тясно, ала бжутите като много интелигентни същества със солидни познания, особено в областта на физиката, се справят отлично с това неудобство, макар използваният от тях метод да е твърде своеобразен. А именно: в съответния институт с помощта на прецизен рентгенов

апарат на всеки жител на планетата се прави така наречената „автограма“, тоест детайлна схема на всички материални частици, белтъчни молекули и химически съединения, изграждащи тялото му. Настъпи ли времето за отдих, бжутът се промушва през малка вратичка в специален апарат, където бива разпращен на атоми. В този вид той заема много малко място и така прекарва нощта, а в определения час сутринта будилникът задействува апарата; въз основа на автограмата апаратът пак обединява всичко в едно, според нужния ред и последователност, вратичката се отваря и бжутът, върнал се към живота, след няколко прозевки се отправя на работа.

Бжутите хвалеха в един глас предимствата на този обичай, подчертавайки, че така се изключват безсънието, бълнуванията и сънните кошмари, тъй като в процеса на разлагането му на атоми апаратът отнема от тялото живота и съзнанието. Те използват аналогичен метод и в някои други случаи, например в лекарските чакални и в административните учреждения, където вместо столове има малки, боядисани в синьо и розово апарати, на някои заседания и събрания, с една дума — навсякъде, където човекът е застрашен от скука и бездействие, а като не може да извърши нещо полезно, само заема място с физическото си присъствие. По същия остроумен метод бжутите и пътешествуват. Онзи, който иска да отиде някъде, написва на листче адреса, залепва го на неголяма касетка, а нея оставя под апарата, влиза вътре и разпращен на атоми, попада в касетката. На планетата има специално учреждение, нещо като нашата поща, което експедира касетките на желаня адрес. В случай че някой страшно много бърза, неговата автограма се изпраща по телеграфа до местоназначението и там се възпроизвежда. Същевременно оригиналният бжут се разпраща и се дава на съхранение в архива. Такова телеграфно пътуване е изключително бързо, просто и доста примамливо, въпреки че крие и известни опасности. Тъкмо когато бях пристигнал, печатът съобщи за току-що станало нечувано произшествие. Един млад бжут на име Термопелес възнамерявал да се пренесе в град, разположен в другото полукълбо на планетата, за да се ожени там. Той копнеел да се озове възможно най-бързо пред очите на избраницата си (лесно обяснимо нетърпение), затова отишъл в пощата и бил претелеграфиран; миг по-късно извикали чиновника-телеграфист по някакъв срочен въпрос, а неговият колега, без да знае,

че Термопелес е вече изпратен, телеграфирал неговата автограма втори път. И ето какво станало: пред затъжилата се годеница се изправили двама Термопелеси, досущ еднакви — като две капки вода. Нямам думи да опиша страхотното объркване и безпомощността на горкичката булка и всички гости. Някои направили опит да уговорят единия от Термопелесите да се подложи на разатомяване, та така да приключи този неприятен инцидент, обаче без резултат — всеки твърдял упорито, че именно той е истинският и единствен Термопелес. Случаят бил отнесен в съда и тръгнал от инстанция на инстанция. Върховният съд се произнесъл след моето отлитане, така че неговото решение не ми е известно.^[1]

Бжутите ме уговаряха с най-искрени чувства да опитам техния начин за почивка и туризъм; уверяваха ме, че грешките като гореописаната се случват изключително рядко и че в самия процес няма нищо загадъчно и свръхестествено, защото, както е добре известно, живите организми са изградени от същата материя, от която и всички околни предмети, планетите и звездите; разликата е само във взаимните връзки и разположението на молекулите. Разбирах прекрасно техните аргументи, оставайки глух за призивите.

Една вечер преживях необикновено приключение. Отбих се в дома на мой познат бжут, без да го уведомя предварително то телефона за визитата си. Влязох в стаята — нямаше никого. Започнах да търся домакина, отворях врата след врата при невероятната и тъй типична за жилищата на бжутите теснотия; най-сетне открях някаква вратичка, по-малка от останалите, която разкри нещо като вътрешност на хладилник, но съвсем празна, ако не се брой единственото рафтче и поставената върху него касетка със сив прах. Машинално посегнах и заграбих шепа от този прах. Стреснах се, като чух шума от отваряща се врата, и го разсипах на пода.

— Но какво правиш ти, чуждоземецо! — възкликна синът на онзи бжут, който беше влязъл в стаята. — Внимавай, разсипваш ми татенцето!

При тези думи ужасно се уплаших и натъжих, но малчуганът викна:

— Няма нищо страшно, не се бой!

Той изтича на двора и след няколко минути се върна с доста голяма буца въглища, торбичка захар, щипка сяра, гвоздейче и стиска

обикновен пясък в ръка. Хвърли всички съставки в касетката, затвори вратичката и натисна бутона. Чух как нещо сякаш въздъхна или пък млясна, вратичката се отвори и бжултът, моят познат, застана пред мен здрав и читав. Смееше се на моето объркване. Сетне, докато си приказвахме, го попитах дали не съм му причинил зло, разсипвайки част от материята на тялото му, и как синът му успя така лесно да поправи последиците от моята несръчност.

— Ах, дреболия — рече той, — изобщо не си ме повредил, не ще и дума! Сигурно знаеш, мили чужденецо, какви са резултатите от физиологичните изследвания — според тях всички атоми на нашето тяло непрекъснато се подменят с нови, едни съединения се разпадат, а други възникват; липсите се компенсират чрез консумацията на храни и напитки, както и чрез процеса на дишането; всичко това, взето заедно, се нарича обмяна на материята. Следователно съставящите твоето тяло преди една година атоми отдавна са го напуснали и сега се реят през девет земи в десета; не се променя само общата структура на организма, взаимното разположение на материалните частици. Няма нищо вълшебено в начина, по който моят син докомплектова материята, необходима за моето възстановяване. Нали нашите тела се състоят от въглерод, сяра, водород, кислород, азот и щипка желязо, а той донесе вещества, съдържащи точно тези елементи. Моля те, заповядай, влез в апарата и сам ще се убедиш в невинността на тази процедура...

Аз отклоних предложението на любезния домакин, после доста дълго се колебах дали да го приема, но след продължителна вътрешна борба взех смело решение. Преди да тръгна към този дом, в рентгеновия институт ме бяха облъчили и бяха съставили моята автограма. Е, не беше лесно да напъхам в апарата доста обемистото си тяло, така че се наложи да ми помогне любезният домакин. За да затворим вратичката, трябваше да потърсим помощта на цялото семейство. Ключалката щракна и аз потънах в тъмнина.

Не помня какво е станало после. Останало ми е в ума само това, че ми беше ужасно неудобно и ръбът на рафтчето притискаше силно ухото ми. Не успях да се помръдна, но вратичката се отвори. Излязох. Веднага попитах защо са се отказали от експеримента, обаче домакинят с дружелюбна усмивка разсея заблудата ми. Достатъчен беше един поглед към стенния часовник, за да се убедя, че действително съм прекарал дванайсет безпаметни часа във

вътрешността на апарата. Имаше само дребно разминаване — моят джобен часовник показваше часа, в който бях влязъл в апарата, тъй като и той като мен беше разпратен на атоми и, естествено, през това време не се бе движил.

Все по-сърдечна ставаше взаимната симпатия между мен и бжутите. Те ми разказаха и за други приложения на апарата. Например при тях има такъв обичай: щом някой изтъкнат учен не може да разреши проблема, върху който работи, той остава във вътрешността на апарата няколко десетки години, после възкръсва в новия свят и пита дали този проблем е вече решен, а ако отговорът е отрицателен, отново се подлага на разатомиране и така нататък до разрешаването на проблема.

Първият успешен експеримент така ме осмели, толкова ми хареса непознатият ми дотогава начин на почивка, че прекарвах не само нощите, но и всеки свободен миг в разатомирано състояние. Можех да се трансформирам на улицата или в парка, приличащи на пощенска кутия, с малка вратичка апарати имаше навсякъде. Не биваше само да забравям да навия часовника за желания час. Понякога разсеяните хора забравят да направят това и биха почивали в апарата цяла вечност, ако не съществуваше специална институция, чиито контролори проверяваха апаратите ежемесечно.

В края на престоя си на планетата бях станал истински запаянко на бжутовския обичай. Прилагах го, кажи-речи, на всяка крачка. И ето че веднъж апаратът, в който се намирах, се повреди. Когато будилникът изключи контактите, бях възстановен не в обичайния си вид, а като Наполеон Бонапарт — в императорска униформа, препасана с трицветната лента на Почетния легион; на кръста си носех шпага, на главата си — натежала от злато триъгълна шапка, а в ръцете си държах скиптър и държава^[2]. Изправих се в този вид пред очите на изумените бжути. Те веднага ме посъветваха да се подложя на преработка в най-близкия изправен апарат, което никак не беше трудно, понеже разполагахме с моята вярна автограма. Но аз така бях загубил доверие в самия принцип, че се задоволих да заменя триъгълната шапка с ушанка, шпагата — с комплект прибори за хранене, а скиптъра и държавата — с чадър. Вече седях в ракетата си, оставил планетата далече зад себе си в мрака на вечната нощ, когато ме осени прозрението, че бях постъпил много лекомислено, лишавайки

се от веществените доказателства, които биха потвърдили достоверността на моите думи. Но вече беше късно.

[1] Бележка на редакцията: Както научаваме, решението изисквало да се разпратат и двамата годеника, а след това да се възстанови само един — наистина соломоново решение. Б.а. ↑

[2] Отличителен знак за царско достойнство (златно кълбо с кръст) Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

На хиляда и шестия ден, след като напуснах слънчевата система, която се намира в мъглявината Нерейда, видях на екрана на ракетата петънце, което се опитах да изтрия с велурено парцалче. Поради липса на друго занимание лъсках и чистих екрана цели четири часа, докато не ми стана ясно, че петънцето е планета, която расте с голяма бързина. Като обиколих небесното тяло, доста учуден видях, че обширните му континенти са покрити с правилни геометрични фигури и орнаменти. Кацнах с необходимата предпазливост сред една истинска пустиня. Покриваха я малки кръгли плочки с диаметър може би половин метър. Твърди и блестящи като струговани, те се простираха в дълги редици на различни страни и образуваха фигурите, които бях видял преди това от значителна височина. Веднага след края на първоначалните проучвания седнах зад кормилото и се издигнах в простора. Полетях ниско над повърхността и се мъчех да разгадая тайната на плочките, които страшно ме заинтригуваха. По време на двучасовия полет открих един след друг три огромни красиви града. Спуснах се на площада на единия от тях, но той беше напълно безлюден. Къщи, кули, площади — всичко беше замряло, никъде нито следа от живот, никакви признаци на насилие или стихийно бедствие. Полетях нататък все по-смаян и объркан. Видях някаква блестяща сграда, около която се движеше нещо, и кацнах. На каменистата равнина се издигаше дворец, целият блестящ, сякаш изсечен от един-единствен диамант. До златистите му врати водеха широки мраморни стълби. В подножието им се суетяха десетина непознати ми същества. Погледнах ги отблизо и стигнах до извода, че ако не ме лъже окото, несъмнено са от естествен произход, плюс това толкова приличаха (особено отдалече) на хора, че ги нарекох *Animal hominiforme*. Имах названието готово, защото по време на пътуването си бях измислил различни имена, за да ми бъдат в запас при подобни случаи. *Animal hominiforme* беше наистина на място, защото съществата ходеха на два крака, имаха ръце, глави, очи, уши и уста. Наистина, устата им се намираха по средата на челото, ушите на врата (и то по две от двете

страни), а очите им направо бяха десет, наредени като зърна от броеница по бузите им, но на мене, пътешественик, който е открил при своите експедиции най-необикновени същества, те удивително ми приличаха на хора.

Като приближих до тях на благоразумно разстояние, попитах какво правят. Те не отговориха, оглеждайки се старателно в диамантените огледала, които се издигаха при най-долното стъпало на стълбите. Опитах се да прекъсна заниманието им един път, втори, трети, накрая видях, че това не дава никакви резултати, изгубих търпение и разтърсих енергично единия от тях за рамото. Тогава всички се обърнаха в моя посока и сякаш едва сега ме видяха, гледаха с известна почуда ту мене, ту моята ракета, след което ми зададоха няколко въпроса, на които отговорих с удоволствие. Тъй като постоянно прекъсвах разговора, за да се поогледат в диамантените огледала, се опасявах дали ще мога да ги разпитам както трябва, но в края на краищата успях да склоня един от тях да задоволи добросъвестно моето любопитство. Седнахме с индиота (защото ми каза, че се наричат индиоти) на камъните близо до стълбите. Радвах се, че точно той е мой събеседник, защото беше доста умен — издаваше го блясъкът на десетте очи, които горяха посред бузите му. Като метна уши върху раменете си, той ми описа историята на своите земляци по следния начин:

— Чужди пътешественико! Трябва да знаеш, че сме народ с дълголетно и славно минало. От незапомнени времена населението на тази планета се е деляло на спирити, достойни и трудяги. Спиритите вникваха в самата същност на Великия Инд, който е създал с преднамерен творчески акт индиотите, заселил ги е на тази планета и в непостижимата си благосклонност я заобиколил със звезди, които да правят нощите по-ясни, а също така сътворил Слънчевия огън, за да осветява нашите дни и да ни изпраща благотворна светлина. Достойните определяха данъците, тълкуваха значението на държавните закони и се грижеха за фабриките, в които скромно работеха трудягите. Така всеки даваше от себе си за общото благо. Живеехме в съгласие и хармония. Цивилизацията ни вървеше към все по-голям възход. В продължение на векове нашите изобретатели са създавали машини, които улесняват труда, и там, където в древни времена са превивали облени в пот гърбове сто трудяги, столетия след

това при една машина са заставали само няколко. Нашите учени усъвършенстваха машините все повече и повече и това радваше народа, но следващите събития показаха, че радостта е била крайно неуместна. И така, един учен конструктор създаде Нови машини, толкова съвършени, че можеха да работят напълно самостоятелно, без каквото и да е надзор. И това беше началото на катастрофата. Щом Новите машини се появяха в някоя фабрика, множество трудяги губеха работата си, а като не получаваха заплата, се изправяха пред лицето на гладната смърт...

— Извинявай, индиоте — попитах аз, — а къде отиваха доходите, които са носели фабриките?

— Как къде? — отвърна моят събеседник. — Доходите се падаха на законните собственици, на достойните. Та, както ти казах, опасност от гибел надвисна...

— Но какво говориш, почтени индиоте! — извиках аз. — Достатъчно е било да се направят фабриките обществена собственост, за да се превърнат Новите машини във ваше благо!

Едва казах това и индиотът започна да трепери, мигна тревожно с десетте си очи и размърда неспокойно уши, като се послуша дали някой от другарите му, които се суетяха при стълбите, не са чули думите ми.

— В името на десетте носа на Инд те моля, пришълецо, не проповядвай толкова страшна ерес, която е подло посегателство срещу принципите на нашите свободи! Знай, че върховният ни закон, който се нарича закон за свободната гражданска инициатива, гласи, че никой не може да бъде принуждаван, заставян или дори убеждаван да прави каквото и да е, ако не желае това. Кой в такъв случай би се осмелил да вземе фабриките на достойните, след като желанието им беше да се любуват на положението си на собственици?! Това би било най-страшното потъпкване на свободата, което някой би могъл да си представи. Та, както вече ти казах, Новите машини произвеждаха множество неизмеримо евтини стоки и първокачествени продукти, но трудягите не купуваха абсолютно нищо, защото нямаха с какво...

— Но, скъпи индиоте! — извиках аз. — Нали не твърдиш, че трудягите са постъпвали така доброволно? Къде е била вашата свобода, вашите граждански права?

— Ах, достойни пришълецо — отвърна с въздишка индиотът. — Законите продължаваха да бъдат абсолютно зачитани, но те казват само това, че гражданинът е свободен да прави каквото си поиска със своята собственост и с парите си, но не и това откъде да ги вземе. Никой не потискаше трудягите, никой не ги караше да вършат нещо насила, разбира се, и те продължаваха да бъдат свободни и можеха да правят каквото си поискат, но вместо да се радват на тази пълна свобода, мряха като мухи... Положението ставаше все по-критично. В складовете на фабриките се трупаха планини от стоки, които никой не ги купуваше, а по улиците се влачеха тълпи подобни на сенки изтощени трудяги. Върховният Глупинал, достопочтеното събрание на спиритите и достойните, което стоеше начело на страната, разискваше цяла година как да се предотврати злото. Членовете му произнасяха дълги речи, самозабравяйки се, търсеха изход от дилемата, но усилията им отидоха на вятъра. Още в началото на дискусиите един член на Глупинала, автор на прочуто изследване за същността на индиотските свободи, поиска да бъде отнет лавровия венец на конструктора на Новите машини и в замяна да му се избодат девет очи. На това се противопоставиха спиритите, които в името на Великия Инд поискаха милост за изобретателя. Четири месеца Глупиналът се ровеше в разследвания дали като е измислил Новите машини, конструкторът е потъпкал държавните закони, или не. Събранието се раздели на два лагера, които воюваха яростно помежду си. Най-сетне край на тези спорове сложи пожар в архива, който унищожи всички протоколи от заседанията, и понеже никой от високопоставените членове на Глупинала не помнеше каква позиция е заемал по въпроса, той отпадна изцяло. След това възникна проект, според който достойните, които притежаваха фабриките, трябваше да бъдат убедени да се откажат от използването на Новите машини. За тази цел Глупиналът излъчи смесена комисия, но нито нейните увещания, нито молбите ѝ дадоха някакъв резултат. Достойните отказаха, защото Новите машини работели по-евтино и по-бързо от трудягите и тяхното съкровено желание било да произвеждат по този начин. Върховният Глупинал продължи заседанията си. Имаше проект за закон владетелите на фабриките да дават част от доходите си на трудягите, но и това предложение беше снето, защото, както справедливо отбеляза архиспирит Нолаб, безвъзмездното отпускане на средства за

съществуване би деморализирало трудягите и би ги унизило духовно. В същото време планините от произведени стоки растяха и накрая започнаха да преливат през стените, които заобикаляха фабриките, а измъчените от глад трудяги се стичаха на тълпи към тях, надавайки страшни викове. Напразно спиритите им обясняваха най-доброжелателно, че по този начин застават срещу законите на държавата, че се осмеляват да се противопоставят на непостижимото предначертание на Инд и че трябва да понасят покорно съдбата си, защото като измъчват своето тяло, ще въздигнат душата си до недостижими висини и ще постигнат със сигурност небесната награда. Но трудягите се оказаха глухи за тези мъдри думи и за да се усмирят злостните им намерения, трябваше да бъдат използвани въоръжени пазачи.

Тогавя Великият Глупинал призова учения конструктор на Новите машини и се обърна към него със следните думи:

— Учени човече! Голяма опасност заплашва нашата държава, защото сред масите на трудягите се зараждат бунтовни и престъпни мисли. Те са насочени към унищожаване на нашите прекрасни свободи, към потъпкване на правото на свободна инициатива! Трябва да впрегнем всички сили в защита на свободата. Като разгледахме изцяло въпроса, стигнахме до убеждението, че няма да се справим със задачата. Дори и най-щедро надареният с добродетели, най-съвършен и най-завършен индиот се поддава на чувствата си, проявява колебания, пристрастия, допуска грешки и не може да вземе решение по въпроса, който е едновременно толкова заплетен и важен. Затова трябва за шест месеца да ни създадеш Машина за управление, която да бъде точна в разсъжденията си, безупречно логична, съвършено обективна, непознаваща колебания, емоции и страх, които обикновено спъват работата на живия разум. Нека тази машина да бъде така безпристрастна, както е безпристрастна светлината на слънцето и звездите. Когато бъде готова и я пуснеш в действие, ще ѝ възложим бремето на властта, което е твърде тежко за изнурените ни рамене.

— Така да бъде, Върховни Глупинале — каза конструкторът, — но какъв трябва да е основният принцип, според който ще работи Машината?

— Принципът на свободата на гражданската инициатива, естествено. Машината не трябва да заповядва и да забранява каквото и

да е на гражданите. Трябва да може да променя, разбира се, условията на нашия живот, но винаги трябва да го прави под формата на предложение, като ни предоставя възможности, между които бихме могли да избираме според волята си.

— Така да бъде, Върховни Глупинале! — отвърна конструкторът. — Но това предписание засяга главно начините на действие, а аз питам за крайната цел. Към какво трябва да се стреми Машината?

— Държавата е застрашена от хаос, ширят се безредици и неуважение на законите. Нека Машината създаде на планетата Най-висша хармония, нека въведе, утвърди и установи Абсолютен и Съвършен ред.

— Ще бъде, както казахте! — отвърна конструкторът. — За шест месеца ще създам Доброволен разпространител на абсолютен ред. Заемайки се с това, ви напускам...

— Почакай още малко! — каза един от достойните. — Машината, която ще създадеш, не трябва само да работи съвършено, но и приятно, иначе казано — дейността ѝ трябва да буди блажени усещания, които да задоволяват и най-изтънчения естетически вкус...

Конструкторът се поклонил и се оттегли мълчаливо. Като работеше усилено, подпомаган от група сръчни асистенти, той създаде Машина за управление, същата, която виждаш като малко петънце на хоризонта, чужди пришълецо. Тя е грамада от смайващи железни цилиндри, в чиято вътрешност нещо постоянно се тресе и гори. Денят на нейното пускане беше голям национален празник. Най-възрастният архиспирит я освети тържествено, след което Върховният Глупинал ѝ предаде пълната власт над държавата. Тогава Доброволният разпространител на абсолютен ред свирна продължително и пристъпи към работа.

Шест дена машината работи непрекъснато. През деня над нея се издигаха кълбета дим, а през нощта я обикаляше светло зарево. Земята трепереше в радиус от сто и шестдесет мили. След това двукрилите врати на цилиндрите се отвориха и от тях се изсипаха множество малки черни автомати, които се клатеха като патици и се разбягаха по цялата планета, като стигнаха до най-отдалечените ѝ кътчета. Където и да отидеяха, те се струпуваха край фабричните складове и като разговаряха прелестно и разбираемо, купуваха различни стоки, за които плащаха на място. За една седмица складовете се опразниха и

достойните собственици на фабриките си отдъгнаха, като казаха: „Наистина, превъзходна машина създаде конструкторът!“ Вярно, изумително беше да се види как автоматите използваха купените стоки: обличаха се в брокат и атлаз, смазваха осите си с козметични средства, пушеха тютюн, четяха книги, ронейки изкуствени сълзи над тъжните, да, дори успяваха майсторски да изяждат най-различни лакомства (наистина, без полза за себе си, защото се движеха с електричество, но затова пък с изгода за производителите). Единствено масите на трудягите не показваха никакво задоволство, напротив — сред тях се носеше все по-яростен ропот. Но достойните очакваха с надежда новите по-нататъшни действия на Машината, които не се забавиха.

Тя струпа големи запаси от мрамор, алабастр, гранит, планински кристал, късове мед, чували злато, сребро и плочи яспис, след което, като боботеше и димеше ужасно, построи здание, каквото индиотско око дотогава не беше виждало — ето, този Лъчезарен дворец, пришълецо, който се издига пред тебе!

Погледнах. Слънцето тъкмо се показва иззад облаците и лъчите му заиграха по шлифованите стени, като се пръскаха на яркосини и яркочервени огънчета. Около бастионите и ъглите сякаш кръжаха и трептяха сияйни ивици, а покривът, украсен със стройни малки кули, пламтеше, целият облицован със златни листи. Любувах се на тази превъзходна гледка, а индиотът продължи:

— По цялата планета се разнесе вестта за изумителната сграда. От най-далечни краища тук започнаха да се стичат истински поклоннически шествия. Когато тълпите изпълниха ливадата, Машината раззина металните си устни и им каза така:

— В първия ден на месец Люспов ще отворя ясписовите врати на Лъчезарния дворец и тогава всеки индиот, прочут или неизвестен, ще може по своя воля да влезе вътре и да изпита всичко, което го чака там. До това време потиснете доброволно любопитството си, така както след това доброволно ще го задоволите.

И наистина, рано на първия ден от месец Люспов във въздуха гръмнаха сребърни фанфари и вратите на Двореца се отвориха с глухо скърцане. Тълпите започнаха да се стичат вътре като река, три пъти поширока от шосето, което съединява двата ни столични града Дебилия и Морона. Цял ден се точеха множество индиоти, но броят им на

поляната не намаляваше, защото от вътрешността на страната прииждаха все по-нови и нови. Машината им засвидетелстваше своето гостоприемство, черните автомати, като се гмуркаха в навалищата, разнасяха освежителни напитки и подкрепящи закуски. Така беше цели петнадесет дена. Хиляди, десетки хиляди, накрая милион индиоти влязоха в Лъчезарния дворец, но от влезлите не се връщаше никой.

Някои се чудеха какво би могло да означава това и къде се дяна толкова много народ, но техните единични гласове потъваха в шумния ритъм на маршовата музика. Автоматите сновяха забързано, поднасяха питиета на ожаднелите и закуски на гладните, от сребърните часовници на дворцовите кули се разнасяше звън, а когато падаше нощ, в кристалните прозорци блестяха ярки светлини. Накрая няколкостотин души чакаха търпеливо своя ред на мраморните стълби, когато внезапно се разнесе пронизителен вик, който заглуши бравадните звуци на барабаните:

— Предателство! Чуйте! Дворецът не е никакво чудо, а пъклена клопка! Който може, да се спасява! Горко ни! Горко ни!

— Горко ни! — извика в отговор тълпата от стълбите, обърна се кръгом и се спусна да бяга, разпадайки се на отделни индивиди. Никой с нищо не им попречи да направят това.

На следващата нощ няколко смели трудяги се приближиха незабелязано до двореца. Като се върнаха, разказаха, че задната му стена се отворила бавно и отвътре се изсипали неизброими купища блестящи дискове. Черните автомати се засуетили около тях и започнали да ги развозват по полетата, където ги нареждали във вид на най-различни фигури и орнаменти.

Като чува разказа им, спиритите и достойните, които преди това заседаваха в Глупинала (те не бяха ходили в Двореца, защото им беше неудобно да се месят с уличната паплач), веднага се събраха и, нетърпеливи да научат тайната, извикаха учения конструктор. Вместо него се яви синът му, който гледаше мрачно и търкаляше пред себе си голям прозрачен диск.

Достойните, които изгаряха от нетърпение и възмущение, ругаеха учения и отправяха срещу отсъстващия най-тежки проклетия. Те засипваха юношата с въпроси, опитвайки се да изтръгнат от него

обяснение каква тайна крие Лъчезарният дворец и какво е направила Машината с влезлите в него индиоти.

— Не смейте да оскърбявате паметта на моя родител! — възрази възмутено юношата. — Той създаде машина, придържайки се точно към вашите разпореждания и изисквания. Но след като я пусна един път в движение, не знаеше повече от всички нас какво ще предприеме, най-добро доказателство за което е това, че сам влезе с едни от първите в Лъчезарния дворец.

— И къде е сега? — извика единогласно Глупиналът.

— Ето го — отвърна скръбно юношата, като посочи блестящия диск, изгледа дръзко старейшините и, незадържан от никого, си отиде като търкаляше пред себе си своя видоизменен баща.

Членовете на Глупинала изтръпнаха, разтърсени едновременно от гняв и тревога, но след това стигнаха до извода, че Машината по всяка вероятност няма да се реши да им направи нищо лошо, ето защо запяха химна на индиотите, а подкрепени така духом, излязоха заедно от града и незабавно се озоваха пред желязното създание.

— Нищожество! — извика най-старият от достойните. — Ти ни излъга и потъпка нашите закони! Веднага спри своите котли и витла. Не се осмелявай да вършиш повече беззакония! Какво направи с поверения ти народ на индиотите, говори!

Щом достойният свърши, Машината спря своите зъбни колела. Димът се разсея в небето, настъпи пълна тишина, а след това металните устни се отвориха и екна глас като гръмотевица:

— О, достойни, и вие, спирити! Аз съм Владетелка на индиотите, създадена от самите вас, и трябва да призная, че много ме дразни мисловният хаос и глупостта на вашите упреци! Най-напред искате да установя хармония, а след това, когато пристъпвам към действие, спъвате моята работа! Ето вече три дена, откакто Дворецът е празен; настъпи пълен застои и никой от вас не се доближава до вратите от яспис, което забавя края на делото ми. Но ви уверявам, че няма да спра, докато не го завърша!

При тези думи Глупиналът се разтрепери целият като един човек и извика:

— За каква хармония говориш, негоднице! Какво направи с нашите братя и близки, потъпквайки държавните закони?

— Що за глупав въпрос! — отговори Машината. — За каква хармония говоря ли? Вижте се колко хаотично са изградени вашите тела; от тях се подават различни крайници, едни от вас са високи, други ниски, едни дебели, а други слаби... Движете се хаотично, спирате, блещите се в някакви си цветя и облаци, мотаете се безцелно по горите и във всичко това няма и грам математически ред! Аз, Доброволният разпространител на абсолютен ред, заменям вашите крехки и слаби тела с трайни, красиви и здрави форми, от които след това правя приятни за окото симетрични фигури и орнаменти с безупречна точност, като по този начин въвеждам на планетата елементи на съвършена хармония...

— Чудовище!!! — извикаха спиритите и достойните. — Как смееш да ни погубваш?! Ти потъпкваш нашите закони, унищожаваш ни, убиваш!

В отговор Машината изскърца пренебрежително и рече:

— Нали казах, че дори не можете да мислите логично. Разбира се, че уважавам вашите закони и свободи. Въвеждам хармония, без да използвам принуда, без да прилагам насилие и незачитане на личната воля. Който не пожела, не влезе в Лъчезарния дворец; а всеки, който го направи (и го направи, повтарям, по своя собствена воля), промених, като преобразувах материята на тялото му така съвършено, че в новия си облик ще просъществува цели векове. Гарантирам ви това.

Известно време никой не каза нищо. След това, като пошушукаха помежду си, членовете на Глупинала стигнаха до убеждението, че законът наистина не е бил нарушен, а въпросът съвсем не изглежда така зле, както им се е струвало в началото.

— Ние — казаха достойните — никога не бихме извършили подобно престъпление, така че цялата отговорност пада върху Машината; тя погълна огромни тълпи готови на всичко трудали, а сега останалите живи достойни ще могат заедно със спиритите да се наслаждават на тукашния мир, възхвалявайки непостижимите за ума предначертания на Великия Инд. Ще заобикаляме — рекоха си те — отдалече Лъчезарния дворец и тогава няма да ни се случи нищо лошо.

И вече се готвеха да си тръгнат, когато изведнъж Машината се обади отново:

— Внимавайте сега много върху това, което ще ви кажа. Аз трябва да завърша започнатото дело. Нямам намерение да

принуждавам, да уговарям или да подтиквам към каквото и да е действие някого от вас; оставям ви и за в бъдеще пълна свобода на инициативата, но ще ви кажа, че ако някой пожелае неговият съсед, брат, познат или друг близък да се издигне до равнището на дисковата хармония, трябва да извика черните автомати, които веднага ще се явят пред него и по негова заповед ще заведат посочения в Лъчезарния дворец. Това е всичко.

Възцари се мълчание, сред което достойните и спиритите се споглеждаха с внезапно породено подозрение и тревога. Архиспирит Нолаб проговори с треперещ глас и обясни на Машината, че прави голяма грешка като иска да ги превърне всичките в блестящи дискове, и че това ще стане, ако е такава волята на Великия Инд, но за да бъде разбрана тя и проучена, трябва много време. Затова предложи на Машината да отложи решението си за седемдесет години.

— Не мога да направя това — отвърна Машината, — защото вече съм изработила точен план как ще действам в периода след промяната на последния индиот; уверявам ви, че готвя за планетата най-прекрасната съдба, каквато някой може да си представи; това ще бъде хармонично битие, което, мисля, би се харесало и на този Инд, за когото споменавате, но когото не познавам лично; не бихте ли могли да го доведете и него в Лъчезарния дворец?

Тя млъкна, защото ливадите опустяха. Достойните и спиритите се разбягаха по домовете си и всеки се замисли между четирите стени за своята бъдеща съдба; а колкото по-дълго мислеше, толкова по-силен страх го обземаше; защото всеки се страхуваше, че някой съсед или познат, който изпитва към него враждебни чувства, ще извика автоматите да го вземат, а не виждаше никакво друго спасение за себе си, освен това да действа първи. Не след дълго нощната тишина беше нарушена от виковете. Като показваха от прозорците изкривените си от страх лица, достойните надаваха в мрака отчаяни призови и по улиците се разнесе многочисленият тропот на железните автомати. Синовете заповядваха да бъдат отведени в Двореца бащите им, дядовци — внуците, брат предаваше брата и така в продължение на една нощ хилядите достойни и спирити се стопиха до това малко количество, което виждаш пред себе си, чужди пришълецо. Новото утро видя полетата засени с множество хармонично разположени геометрични фигури, очертани с блестящи дискове, последна следа от нашите

сестри, съпруги и близки. По обяд Машината се обади с гръмотевичен глас:

— Достатъчно! Благоволете засега да укротите усърдието си, о достойни, и вие, останали живи спирити. Затварям вратите на Лъчезарния дворец, но не задълго, обещавам ви. Вече изчерпах всички фигури, които бях замислила за разпространението на абсолютния ред, и трябва да помисля, за да измисля нови, след което пак ще можете да постъпите според вашата свободна и непринудена воля.

При тези думи индиотът ме погледна с големите си очи и завърши тихо:

— Машината каза това преди два дена... събрани тук, сега чакаме...

— О, достойни индиоте! — извиках аз, като пригладих с длан настръхналите си от вълнение коси. — Ужасна е тази история и съвсем не е за вярване! Но кажи ми, много те моля, защо не се противопоставихте на механичното чудовище, което ви е изтребило до крак, защо сте се оставили да ви принуди...

Индиотът скочи на крака. Целият му вид изразяваше най-силен гняв.

— Не ни обиждай, пътешественико! — извика той. — Говориш прибързано, затова ще ти простя... Обмисли всичко, което ти казах, и несъмнено ще стигнеш до справедливото убеждение, че машината спазва принципите на свободната инициатива, и макар че това може да изглежда малко странно, тя направи добра услуга на индиотския народ, защото няма несправедливост там, където има закон, провъзгласяващ най-висша свобода, а кой би поставил ограничаването на свободата над честта...

Той не довърши, защото се разнесе пронизително скърцане и вратите от яспис се отвориха тържествено. При тази гледка всички индиоти скочиха от местата си и затичаха нагоре по стълбите.

— Индиоте! Индиоте! — виках аз, но моят събеседник само ми махна с ръка, извика: — Няма време!, понесе се с огромни скокове след другите и изчезна във вътрешността на Двореца.

Стоях така дълго време, след това видях колона черни автомати, които пристъпиха към стената на зданието, отвориха капака и изкараха през него дълги върволици дискове, които проблясваха красиво на слънцето. След това ги изтърколиха в равното поле и там спряха, за да

попълнят недовършения орнамент на някаква фигура. Вратите на Двореца все още бяха широко отворени; направих няколко крачки, за да погледна вътре, но по гърба ми преминаха неприятни тръпки.

Машината раззина металните си устни и ме покани вътре.

— А, да не съм индиот — отвърнах аз. Обърнах се кръгом, изтичах до ракетата и след минута вече маневрирах с лостовете за управление, издигайки се в небето с главоломна скорост.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Един от главните ракетни маршрути в съзвездието Голямата мечка свързва планетите Мутрия и Латрида. Той заобикаля каменистата планета Таирия, ползваща се сред пътешествениците с най-лоша слава, и то по вина на скалните блокове, които я обкръжават. Това място дава представа за първичния хаос и ужас; дискът на планетата едва прозира през каменните облаци, непрекъснато пронизвани от светкавици и разтърсвани от грохота на сблъскващите се каменни отломъци.

Преди няколко години пилотите, летящи по курса между Мутрия и Латрида, започнаха да разказват за някакви страховити твари, които изникват ненадейно от кълбящите се над Таирия вихрушки, нападат ракетите, като ги оплитат с дългите си пипала и се опитват да ги отвлекат в мрачните си леговища. На първо време всичко се разминаваше с уплахата на пътниците. Но не след дълго се разнесе вест, че тези твари нападнали един пътешественик, когато той се разхождал със скафандър по повърхността на ракетата си, за да се пораздвижи след вкусния обяд. В тази история има доста преувеличения, тъй като споменатият пътешественик, когото аз добре познавам, просто залял скафандъра си с чая и го провесил през люка да съхне, а в този миг долетели странни гърчещи се същества и го отмъкнали.

В крайна сметка слуховете така възбудиха духовете на близките планети, че специална експедиция отиде да изследва околностите на Таирия. Някои от членовете на експедицията твърдяха, че уж видели под облаци на Таирия подобни на змии или октоподи създания, обаче техните наблюдения не бяха потвърдени и след месец експедицията, на която не достигна смелост да се спусне в мрачните райони на силициевите облаци на Таирия, се завърна на Латрида. После бяха организирани и други експедиции, но нито една от тях не беше успешна.

Накрая смелият Ас Мурбрас, прочутият звезден трапер, лично се насочи към Таирия на лов за загадъчните страшилища, придружен от

две кучета със скафандри. След пет дни той се завърна сам, съвсем изнемощял. Разказваше как близо до Таирия от каменния облак изневиделица изскочили безброй чудовища, които оплели с пипалата си кучетата и самия него; храбрият ловец извадил ножа си и нанасяйки удари наляво и надясно, успял да се освободи от смъртоносните обятия, без да може да помогне за съжаление на кучетата. Следите от сблъсъка личаха по скафандъра на Мурбрас и отвън, и отвътре, а на няколко места по него бяха полепнали някакви зелени парцалчета, нещо като влакнести стебла. Колегиум учени ги изследва добросъвестно и заключи, че това са късчета от познатия много добре на Земята организъм *Solanum tuberosum*, многосеменното грудкоплодно растение, което испанците бяха пренесли от Америка в Европа през XVI век. Тази информация беше достатъчна, за да възбуди духовете, а когато някой преведе научните заключения на езика на простосмъртните и се оказа, че по скафандъра на Мурбрас има парченца от картофени стебла, стана нещо неописуемо.

Обвинен, че четири часа се е сражавал с картофи, засегнат до дън душа от това подозрение, храбрият звезден трапер поиска от колегиума да опровергае тази гнусна клевета, но учените заявиха, че не могат да оттеглят дори една-едничка дума. Атмосферата се нагорещи. Бяха създадени партии на картофобите и картофилите; те обхванаха най-напред Малката, а после и Голямата мечка. Противниците си разменяха най-тежки оскърбления. Но всичко това беше нищо в сравнение с последвалите събития, когато в спора се включиха философите. От Англия, Франция, Австралия, Канада и САЩ пристигнаха най-изтъкнатите теоретици на човешкото познание и представители на чистия разум, а резултатите от тяхната дейност бяха просто изумителни.

Физикалистите изследваха всестранно проблема и заявиха, че когато двете тела А и Б се движат, еднакво вярно е да се каже, че А се движи спрямо Б или че Б се движи спрямо А. Понеже движението е относително, с еднакво основание може да се твърди, че човекът се движи спрямо картофа или че картофът се движи спрямо човека. Следователно въпросът, дали картофите могат да се движат, е безсмислен, а целият проблем — имагинерен, тоест изобщо не съществува.

Семантиците заявиха, че всичко зависи от начина, по който разбираме думите „картоф“, „е“ и „подвижен“. Тъй като тук ключът е оперативната връзка „е“, именно тя трябва да се изследва задълбочено. След което те пристъпиха към разработване на Енциклопедия на космическата семасиология, като посветиха първите четири тома на разшифроване на оперативното значение на думата „е“.

Неопозитивистите заявиха, че ние разполагаме непосредствено не с картофени стебла, а със стебла на сетивните възприятия — след което създадоха логични символи, означаващи „стебло, на възприятие“ и „стебло на картоф“, съставиха само от алгебрични знаци специални системи уравнения и изписаха цели морета мастило, за да стигнат до математически точния и изключващ всякакви съмнения резултат, че $0=0$.

Томистите заявиха, че бог е създал природните закони, за да има възможност да прави чудеса, защото чудото е нарушение, на природния закон, а там, където няма закони, няма какво да се нарушава. В разглеждания случай картофите се движат, щом такава е волята на Всевишния, но не се знае дали това не са фокуси на проклетите материалисти, които се опитват да дискредитират църквата; следователно трябва да се изчака решението на Ватиканската курия.

Неокантианците заявиха, че предметите са продукт на духа, а не — познаваеми обекти; ако разумът създаде идеята за подвижен картоф; то подвижният картоф ще съществува реално. Същевременно това е само първото впечатление, понеже духът е толкова непознаваем, колкото са непознаваеми и неговите творения; затова и тук нищо не се знае.

Холисто-плуралисто-бихейвиористо-физикалистите заявиха, че, както е известно от физиката, закономерностите в природата се подчиняват само на статистически закони. Така както не е възможно с абсолютна точност да се предвиди траекторията на един-единствен електрон, също така не може да се предвиди със сигурност какво ще бъде поведението на един-единствен картоф. Досегашните наблюдения ни учат, че човекът е изкопавал и подритвал картофи милион пъти, обаче не е изключено ролите да се разменят и сега картофът да подритне човека.

Самотният мислител от школата на Ръсел и Райхенбах, професор Урлипан, подложи на унищожителна критика всички тези изводи. Той заяви, че човекът няма сетивни възприятия — нали никой не забелязва сетивните възприятия на масата, а само масата; но понеже, от друга страна, се знае, че за външния свят не ни е известно нищо, то не съществуват нито външни явления, нито сетивни възприятия. „Няма нищо — заяви професор Урлипан. — А ако някой е на друго мнение, греши.“ Следователно за картофите не можеше да се каже нищо, но поради съвършено различни причини от тези, които посочваха неокантианците.

Докато Урлипан работеше неуморно, без да напуска жилището си, пред което го очакваха картофобите с изгнили картофи, тъй като страстите се бяха разгорещили до невъзможност, на сцената се появи или, по-точно казано — на Латрида кацна професор Тарантога. Без да обръща внимание на безплодните диспути, той реши, както се полага на учен най-чиста проба, да изследва тайната *sine ira et studio*^[1]. Първата му работа беше да посети най-близките до Таирия планети, където разпита местните жители. Така той научи, че загадъчните твари са известни под имената: компири, компари, барабои, барабоеци, картофели, патаци, патати, картошки, компареци. Тази информация даваше основания за задълбочени размисли, понеже, ако се съди по речниците, тези наименования са до едно синоними на обикновения картоф.

Тарантога вървеше към ядрото на загадката с достойна за възхищение упоритост и неуморна страст. Трябваша му пет години, за да създаде своята обясняваща всичко теория.

Някога, много отдавна, в околностите на Таирия се блъснал в метеорен риф кораб, натоварен с картофи за заселниците на Латрида. Корпусът му бил пробит и целият товар се изсипал. Свалили кораба от рифа и го довели на Латрида на буксир със спасителни ракети, а случката била забравена. Междувременно падналите на Таирия картофи покълнали и започнали буйно да растат. Обаче условията на съществуване били невъобразимо тежки: от небесните висини току падал каменен дъжд, смазвал младите стебълца, а понякога дори убивал цели семейства. Затова оцелявали само най-съобразителните растения, които съумявали да се пригоят и настанят на безопасно място. Получената чрез тази селекция раса съобразителни картофи се

развивала все по-буйно. След редица поколения на тях им омръзнал заседналият начин на живот, картофите сами се изкопали и преминали към скитническо съществуване. В същото време загубили своята кротост и пасивност, тъй характерни за земните картофи, опитомени чрез грижливото отношение на хората. Те подивявали все повече и повече, докато станали хищници. Когато планетата станала тясна за всички, настъпила нова криза; разкъсвано от стремеж за изява, младото поколение картофи мечтаело да извърши необикновени и съвършено неприсъщи на растенията дела. Обръщайки поглед към небето, младите съзрели летящите каменни блокове и решили да се заселят на тях.

Ще стигнем много далече, ако трябва да изложа тук цялата теория на професор Тарантога, проследяваща как картофите се научили най-напред да летят, като размахвали листа, а после започнали да се издигат над атмосферата на Таирия, за да отседнат накрая на обикалящите около планетата скални отломъци. Във всеки случай помогнало им и това, че благодарение на растителната обмяна на веществата можели да преживяват продължително време без кислород, само с почерпаната от слънчевите лъчи жизнена енергия. Докато не се главозамаяли и не започнали да нападат ракетите, които прелитали около планетата.

На мястото на Тарантога всеки изследовател би публикувал тази забележителна хипотеза и би останал да лежи на лаврите си. Обаче професорът реши да не спира, докато не залови поне един хищен картоф.

И така след теоретичното разрешение дойде ред на практическата задача, не по-малко трудна за изпълнение. Знаеше се, че картофите дебнат в пукнатините на големите камъни. Да се спуснеш по следите им в подвижния лабиринт на устремно носещите се скали, би било равно на самоубийство. От друга страна, Тарантога не искаше да застрелва картофа — целта му бе да го залови жив и здрав. Известно време кроеше планове за лов с хайка, но после отхвърли тази идея като не най-успешна и се спря на хрумване, съвършено оригинално, което после прослави широко името му. Реши да лови картофите с примамка. За тази цел купи в магазина за учебни принадлежности на Латрида най-големия глобус, с който разполагаха — едно красиво лакирано кълбо с диаметър шест метра. Достави си и

известно количество мед, обуцарско лепило и рибено масло, смеси ги добре в равни части покри равномерно повърхността на глобуса с получената смес. След това го привърза с дълго въже за ракетата си и полетя към Таирия. Приближил на достатъчно разстояние, професорът се скри зад ръба на най-близката мъглявина и изхвърли въжето с примамката. Планът се основаваше на изключителното любопитство на картофите. Не мина и час и леко потрепване на въжето подсказа за нечие приближаване. Тарантога надникна предпазливо и видя как няколко картофа се насочват към глобуса, размахвайки стебла и разтърсвайки грудките си: очевидно го бяха взели за някаква неизвестна планета. Бързо набраха смелост, кацнаха върху него и се залепиха за повърхността му. Професорът тутакси издърпа въжето, привърза го към опашката на ракетата и полетя към Латрида.

Как да опиша ентузиазма, с който беше посрещнат храбрият и изобретателен изследовател? Поставиха заловените екземпляри заедно с глобуса в клетка и така ги показваха на публични места. Обхванати от ярост и паника, картофите размахваха стебла, тропаха с корени — разбира се, безполезно.

На другия ден при Тарантога пристигна колегиумът учени, за да му връчи почетен диплом и големия медал за заслуги, обаче професорът вече го нямаше. Той си бе свършил работата. И се бе оттеглил в неизвестна посока.

Добре знаех какво го беше накарало да замине така внезапно. Тарантога бързаше, понеже след девет дни имаше уговорена среща с мен на Церулея. От своя страна по същото време аз се носех стремително към мястото на срещата от противоположната страна на Млечния път. С професора възнамерявахме да потеглим заедно към още неизследвания ръкав на Галактиката, разположен зад тъмната мъглявина в Орион. Не се познавахме лично с него; в стремежа си да се покажа като човек точен и държаш на думата си, изстисквах от двигателя максимална мощност. За съжаление, както често става, когато особено държим да не закъснеем, и този път едно непредвидено произшествие ми попречи. Някакво дребничко метеорче проби резервоара ми за гориво и заседна в ауспуха на двигателя, запушвайки го напълно. Без да му мисля много, облякох скафандъра, грабнах едно силно електрическо фенерче и необходимите инструменти и излязох от кабината. Докато изваждах метеора с клещите, без да искам, изпуснах

фенерчето, а то мигновено отхвърча надалече и се понесе самостоятелно в Космоса. Запуших дупката на резервоара и се върнах в кабината. Бях изразходвал вече почти целия си запас от гориво, не можеше и дума да става за преследване на фенерчето, но до Прочития, най-близката планета, все пак успях да долетя.

Прочитите са разумни същества. Много приличат на нас; единствената (несъществена впрочем) разлика е, че краката им стигат само до коленете, а под тях се намират колела — не изкуствени, а неделима част от тялото им. Движат се доста бързо и просто е приятно да ги гледаш — все едно че са циркови артисти на велосипед с едно колело. Имат развита наука, особено ги увлича астрономията. Изследването на звездите е толкова широко разпространено, че никой минувач, бил той стар или млад, не се разделя никога с подръчния си телескоп. Там най-популярни са слънчевите часовници и да извадиш от джоба си на обществено място своя механичен часовник, се смята на тази планета за неморална постъпка. Спомням си, като бях за първи път там, присъствувах на банкет в чест на стария Маратилитец, техният прочут астроном. От дума на дума стигнахме до някакъв астрономически проблем. Професорът ми възразяваше, дискусиата ставаше все по-остра, старецът ме изпепеляваше с поглед и май малко оставаше да избухне. Ненадейно той скочи и изхвъркна от залата. Върна се след пет минути. Седна до мен кротък, усмихнат, спокоен като ангелче. Бях заинтригуван и по-късно попитах един процит на какво се дължеше тази чудодейна промяна е настроението на професора. Той ми обясни:

— Как така ти не знаеш ли? Професорът е използвал беснилнята.

— Какво е това?

— Специално съоръжение, чието наименование произхожда от думата „беснея“. Когато индивидът е сърдит или ядосан някому, той влиза в една неголяма кабина, тапицирана с корк, и там излива на воля чувствата си.

При сегашното си кацане на Прочития още от въздуха видях по улиците тълпи; разнасяха се радостни викове, някои процити размахваха разноцветни лампиони. Оставих на механиците от летището да наглеждат моята ракета и се отправих към града. Там научих, че жителите му празнуват откриването на нова звезда, появила се на небосвода миналата нощ. Нещо ме накара да се позамисля, а

когато Маратилитец ме поздрави най-сърдечно и ме покани да погледна през мощния му рефрактометър, стигаше ми да допра око до обектива, за да разбера коя беше мнимата звезда — моето носещо се из Космоса фенерче. Вместо да кажа на процитите истината, реших, донякъде лекомислено, да се позабавлявам в ролята на по-добър астроном от тях. Пресметнах набързо наум за колко време ще стигне батерията на фенерчето и обявих на събралите се, че новата звезда ще свети ярко още шест часа, а после ще смени последователно цвета си на жълт и червен, след което ще угасне завинаги. Никой не повярва на предсказанието ми, а Маратилитец с присъщата му избухливост заяви, че ако аз се окажа прав, той е готов да изяде собствената си брада.

Блясъкът на звездата започна да отслабва в предвиденото от мен време. Вечерта отидох в обсерваторията, където сварих група загрижени асистенти. Те ми обясниха, че гордостта на Маратилитец е дълбоко засегната и той се е затворил в кабинета си, за да изпълни така прибързано даденото обещание. Разтревожих се да не би това да навреди на здравето му и се опитах да му поговоря през вратата; напразни усилия. Сложих ухо до ключалката — чувах се звуци, които потвърждаваха думите на асистентите. Напълно объркан, написах писмо, в което му обясних всичко, и го връчих на асистентите с молба да го предадат на професора непосредствено след като отлетя от планетата, и с все сили хукнах към летището. Принуден бях да постъпя така — нищо не ми гарантираше, че професорът ще успее да използва беснилнята преди разговора си с мен.

Напуснах Процития в един часа през нощта така прибързано, че съвсем забравих за горивото. На някакви си милион километра от планетата резервоарът се изпразни и изпаднах в положението на космически корабкрушенец, чийто кораб се рее безпомощно в безвъздушното пространство. Оставах само три дни до срещата ми с Тарантога.

През прозореца виждах великолепно Церулея, сияеща едва на триста милиона километра, но можех само да я гледам с безсилна ярост. Ето как понякога незначителните поводи довеждат до сериозни последствия!

Някъде след около час видях пред себе си бавно нарастваща планета; корабът се поддаде пасивно на нейното привличане, после полетя надолу все по-бързо и най-накрая се понесе като падащ камък.

Реших да приема нещата откъм добрата им страна и седнах зад управлението. Планетата беше доста малка, с пустинна повърхност, но изглеждаше уютна. Открих оазиси с вулканично отопление и течаща вода. Вулканите бяха много, а кратерите им непрекъснато изригваха огън и стълбове дим. Летях вече в атмосферата и маневрирах, доколкото можех, но така само отдалечавах мига на неизбежното падане. И както си прелитах над групичка вулкани, ме осени нова мисъл; светкавично я прецених, след което взех отчаяно решение — насочих носа на ракетата право надолу в зеещата челюст на най-големия вулкан. В последния миг, когато без малко щеше да ме погълне разжарената му паст, обърнах с ловка маневра ракетата с носа нагоре и така се потопих в бездънната клокочеща лава.

Рискът беше голям, но нямах друг избор. Разчитах на това, че вулканът ще реагира с внезапно избухване на резкия удар, който му нанесе ракетата. Не се излъгах. Последва такъв грохот, та чак стените затрещяха, и аз излетях в небето сред дълъг цели мили стълб от огън, лава, пепел и дим. Насочих ракетата на курс право към Церулея — резултатът беше великолепен!

Достигнах планетата след три дни, като закъснях за срещата само с двадесет минути. Обаче не заварих Тарантога — той беше отлетял. Чакаше ме писмо „до поискване“.

Скъпи колега, принуден съм да замина незабавно, затова ви предлагам да се срещнем направо в дълбините на още неизследвания район; тъй като тамошните звезди не са наименувани, давам ви ориентири: ще полетите направо, след синьото слънце ще свиете наляво, а след следващото, оранжевото — надясно; там ще видите четири планети — на третата, броено отляво, ще се срещнем. Чакам ви!

Ваш предан Тарантога

Заредих с гориво и призори стартирах. Пътят ми отне само една седмица, а като навлязох в непознатите области, нямах проблеми с откриването на интересуващите ме звезди. Следвайки точно указанията на професора, рано сутринта на осмия ден съзрях планетата, за която ми беше писал. Масивното кълбо беше покрито с

пухкав зелен килим — гигантски тропически джунгли. Малко се постъписах пред този пейзаж, нямаше да бъде лесно да открива тук Тарантога, но разчитах на неговата изобретателност. Носех се право към планетата и в единнасет преди обяд забелязах на северното и полукълбо някакви неясни очертания. Сърцето ми замря.

Винаги съм говорил на младите, неопитни астронавти: „Не вярвайте на бабините деветини, дето уж някой се доближил до планетата и прочел името ѝ; това са си най-обикновени космически анекдоти.“ Само че този път целият ми досегашен опит ми изневери: на фона на зелените борови гори ясно се четеше:

Не можех да чакам. Среща на следващата планета.

Тарантога

Буквите бяха с километрични размери, иначе в никакъв случай не бих ги забелязал. Разкъсван от изненада и любопитство, снижих полета, за да разбере как професорът е изписал това огромно съобщение. Оказа се, че очертанията на буквите са всъщност просеки от повалени и натрошени дървета, открояващи се отчетливо от незасегнатите гори наоколо.

Без да съм разрешил загадката, аз се понесох съгласно инструкциите към следващата населена и цивилизована планета. Привечер кацнах. Напразно разпитвах за Тарантога на космодрума. И този път вместо него ме очакваше писмо.

Скъпи колега, поднасям ви най-горещи извинения, но поради нетърпящ отлагане семеен въпрос ми се налага да се завърна незабавно у дома. За да понамаля вашето разочарование, оставям в бюрото на космодрума един пакет, който, надявам се, ще бъдете така любезен да приемете; той съдържа плодовете на моите последни изследвания. Вероятно ще ви бъде интересно да узнаете по какъв начин изписах на предишната планета съобщението за вас. Много просто. Тази планета преживява период, отговарящ на каменовъгления период на Земята. Населяват я гигантски гущери, включително и ужасните атлантозаври, дълги четирийсет метра. Кацнах на планетата, промъкнах се до едно голямо стадо

атлантозаври и започнах да ги дразня, докато те не се нахвърлиха върху мен. Побягнах бързо през гората, като изчислявах трасето на моето бягство да очертава необходимите букви. Стадото се носеше вихрено след мен и поваляше всичко по пътя си. Така се получи широка осемдесет метра просека. Повтарям, всичко беше много просто, но донякъде уморително — наложи се да пробягам повече от 30 километра, и то доста бързо.

Искрено съжалявам, че и този път не се запознахме лично; стискам мъжествената ви десница и се прекланям пред вашите достойнства и смелост.

Тарантога

П. П. Горещо ви съветвам да отидете довечера в града на концерт — чудесен е.

Взех оставения за мен пакет, наредих да го отнесат в хотела, а аз тръгнах към града. Изглеждаше доста интересен. Тази планета се върти около оста си с такава скорост, че денонощията се сменят през един час. В резултат възниква центробежна сила, от която свободно висящият отвес не е перпендикулярен на повърхността, както е на Земята, а образува с нея ъгъл 45° градуса. Всички къщи, кули, стени изобщо всички сгради, са наклонени спрямо повърхността на терена под ъгъл 45 градуса, което за погледа на човека е твърде странно. Къщите от едната страна на улицата като че ли лягат „по гръб“, а онези от другата страна, напротив, се навеждат и висят над уличното платно. За да не падат, жителите на планетата имат вследствие на естественото приспособяване един по-къс и един по-дълъг крак, а на човека се налага да подгъва непрекъснато единия си крак, което след време става и досадно, и уморително. Вървах толкова бавно, че стигнах до концертната зала, когато вече затваряха вратите. Побързах да си купя билет и влязох тичешком.

Едва-що седнах и диригентът почука с палката си. Настъпи тишина. Членовете на оркестъра замърдаха енергично, свирейки на непознати за мен инструменти — приличаха на туба с надупчена фуния като лейка; диригентът ту вдигаше емоционално предните си крайници, ту ги разперваше, сякаш даваше знак да се свири „пиано“.

Но аз все повече се смайвах, понеже не чувах и най-слаб звук. Дискретно поглеждах наоколо — по лицата на съседите ми беше изписан екстаз; все по-объркан и обезпокоен, скришом се опитах да си отпуша ушите. Без ефект. Реших, че съм си загубил слуха, и лекичко чукнах нокът о нокът, но този звук чух ясно. И така, просто без да знам какво да си мисля, стъписан от проявите на всеобщо естетическо задоволство, изчаках края на творбата. Разнесоха се бурни аплодисменти. Диригентът се поклони и пак почука с палката; музикантите пристъпиха към следващата част на симфонията. Всички около мен бяха във възторг; мнозина подсмърчаха шумно — вероятно от силно вълнение. Настъпи и бурният финал, за който можех да съдя само по резките движения на диригента и едрите капки пот, стичащи се по лицата на музикантите. Пак избухнаха аплодисменти. Съседът ми сподели с мен възхищението си от симфонията и изпълнителите. Смънках нещо в отговор и окончателно объркан, се измъкнах на улицата.

Бях се отдалечил на петнайсетина крачки, когато нещо ме накара да погледна към фасадата на сградата. И тя като другите беше наклонена под остър ъгъл към улицата; на фронтоната се виждаше голям надпис: „Градска олфактория“, а по-долу бяха разлепени афишите за концерта. На тях прочетох:

ОДОНТРОН — МУСКУСНА СИМФОНИЯ

I. Preludium Odoratum

II. Allegro Aromatoso

III. Andante Olens

ДИРИЖИРА

гастролиращият прославен носист ФРАНТР

Ядосах се, изругах, обърнах се и побързах да се прибера в хотела. Не виях Тарантога, дето не успях да получа естетическа наслада — откъде можеше да знае той за хремата, която хванах на Сателина и която ме мъчеше до днес.

Като компенсация за разочарованието веднага разопаковах пакета. В него намерих звуков киноапарат, една ролка с филм и писмо със следното съдържание:

Скъпи мой колега!

Вероятно си спомняте нашия разговор по телефона, когато вие бяхте в Малката, а аз — в Голямата мечка. Тогава ви казах за предположението си, че при високите температури на горещите, полутечни планети живеят разумни същества, както и за намерението си да пристъпя към изследвания в тази област. Вие благоволихте да изразите съмнение в успеха на подобно начинание. Ето сега доказателствата са пред вас. Аз избрах една огнена планета и се приближих до нея на възможно най-малко разстояние, след което спуснах на дълъг азбестов шнур огнеупорния киноапарат и микрофон; така можах да направя много интересни снимки. Позволявам си да приложа към писмото част от тях.

Ваш предан Тарантога

Дотолкова изгарях от любопитство, че щом прочетох писмото, поставих филма в апарата, закачих на вратата чаршафа от леглото, угасих светлината и включих прожекционния апарат. На импровизирания екран затрептяха разноцветни петна, разнесоха се хрипкави звуци и сякаш пукане на цепеници в огнище, след което образът се фокусира.

Слънцето се спускаше зад хоризонта. Повърхността на океана се вълнуваше, тук-таме по нея пробягваха леки сини пламъчета. Огнените облаци посивяваха, мракът ставаше все по-гъст. Появиха се първите бледи звезди. Уморен от работата си през деня, младият Кралош излезе от своя тшпион, за да се наслади на вечерната си разходка. Не бързаше за никъде, движеше ритмично скриплете си и с наслада вдишваше свежите, ароматни кълба горещ амоняк. Наближи някой, почти невидим в гъстеещия мрак. Кралош напрегна смъх, но позна своя приятел едва когато той застана до него.

— Каква чудесна вечер, нали? — каза Кралош. Приятелят му пристъпи от ходун на ходун, подаде се наполовина от огъня и отвърна:

— Да, наистина. Знаеш ли, реколтата от нишадър тази година е просто невероятна!

— О, да, добивите се очертават особено перспективни.

Кралош се залюля лениво, обърна се по корем и облеци всичките си зренки в звездите над тях. След миг започна:

— Знаеш ли, скъпи мой, колкото пъти се заглеждам в нощното небе, ей така, както сега, винаги ме обзема увереността, че там далече, далече, има други светове, подобни на нашия, и че там също живеят разумни същества...

— Кой говори тук за разума? — разнесе се досами приятелите.

Двамата младежи обърнаха гръб към мястото, откъдето се чу гласът, за да познаят кой идва. Видяха чворестата, но все още яка фигура на Фламент. Достопочтеният учен се приближи с величествена походка, а бъдещото му потомство, досущ като гроздове, вече набъбваше и пускаше първите кълнове на мощните му рамене.

— Аз... аз говорех за разумните същества, населяващи другите светове... — почтително вдигна тлустите в знак на приветствие Кралош.

— Значи така, Кралош говори за разумни същества от други светове? — започна ученият. — Я го вижте! От други светове!!! Ах, този Кралош, този Кралош! Какви ги измисляш, младежо? Фантазии, фантазии, а? Разбира се... похвално е... в прекрасна вечер като тази... може... Но май доста захладня, не мислите ли?

— Не — в един глас се обадиха младежите.

— Да, да, естествено, младият огън си е друго нещо. А все пак сега е само осемстотин и шейсет градуса; трябваше да си взема наметката с двойна лава. Какво да се прави, старост — нерадост. Значи ти твърдиш — обърна се той заднишком към Кралош, — че на другите светове има разумни същества? И какви са тези същества според теб?

— Какви са, не се знае точно — предпазливо проговори младежът. — Аз мисля, че са различни. Дори на по-хладните планети биха могли да възникнат живи същества от веществото, наречено белтък.

— От кого си чул това? — ядосано викна Фламент.

— От Имплуз. Онзи млад студент по биохимия, който...

— По-точно казано — онзи млад глупак! — възкликна още порязко Фламент. — Живот от белтък?! Живи същества от белтък? Не те ли е срам да дрънкаш такива глупости пред своя учител?! Ето плодовете на невежеството и арогантността, които така застрашително се ширят днес! Ти знаеш ли какво би трябвало да се направи с твоя Имплуз? Да го напръскат с вода, ето какво!

Приятелят на Кралош си позволи да се намеси плахо:

— Но, почтени Фламент, защо искаш да накажеш Имплуз толкова сурово? И не можеш ли ти да ни кажеш как може би изглеждат съществата на другите планети? Защо например те да не притежават вертикално тяло и да не се придвижват на така наречените крака?

— Кой ти е казал това?

Уплашен, Кралош мълчеше.

— Имплуз... — прошепна приятелят му.

— Ама оставете ме най-сетне на мира с вашия Имплуз и неговите фантазмагории! — избухна ученият. — Крака! Само това липсваше! Сякаш още преди двайсет и пет Пламъка аз не доказах математически, че всяко двуного същество, поставено изправено, тутакси ще се преобърне! Изготвих дори съответния модел и чертежи, но какво ли знаете вие за тези неща, мързеливци? Как изглеждат разумните същества от другите светове ли? Няма да ти кажа, помисли сам, научи се да разсъждаваш. Първо, те трябва да имат органи за усвояване на амонияка, не съм ли прав? Кое устройство ще върши това по-добре от скриплете? Освен това нали трябва да се движат в умерено гъста и умерено топла среда — като нашата? Трябва или не? А, виждаш ли? Могат ли да вършат това другояче освен с ходунки? Аналогично ще се формират и сетивните им органи — зренки, лусхини и клуствици. Те трябва да приличат на нас, петорняците, и по строежа на тялото, и по начина на живот изобщо. Известно е, че петорката е основна клетка на нашия семеен живот — я се опитай да пофантазиращ, развихри въображението си колкото искаш... Гарантирам ти пълен неуспех! Сами знаете, че за да се създаде семейство, е необходимо да се свържат Дада, Гага, Мама, Фафа и Хаха. Напразни са всички взаимни симпатии, напразни са плановите и мечтите, ако отсъства дори само представителят на един от петте пола — за съжаление и това се случва понякога в живота, такава ситуация наричаме драма на четиримата или нещастна любов... Да,

както виждаш, ако разсъждаваме непредубедено, опирайки се само на строго научните факти, ако използваме прецизен логически апарат, ако мислим трезво и обективно, стигаме до неопровержимия извод, че всяко разумно същество трябва да прилича на петорянците... Да. Е, младежи, надявам се, че ви убедих?

[1] Без гняв и пристрастие (лат.). Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ОСМО ПЪТЕШЕСТВИЕ

Не след дълго ще сложа тези страници в празна бутилка от кислород и ще я хвърля в бездната зад борда, за да се понесе из черната необятност, въпреки че изобщо не разчитам да я намери някой.

Navigare necesse est^[1], ала май това безкрайно пътешествие изсмука дори моите съпротивителни сили. От години летя и летя, а крайт не се вижда. Има и нещо по-лошо: времето се преплита, наслажда се, прониквам в някакви разклонения и извънкалендарни запустели ръкави, ни бъдеще, ни минало, но понамирисващи на средновековие. Съществува специален метод, разработен от моя дядо Косма, за запазване на разума в условията на свръхсамотност, който се състои в това, че си измисляш известен брой спътници, може и от двата пола, само че след това трябва да се придържаш към метода последователно. Случвало се е да го прилага и моят баща независимо от риска. В тишина като тази тук въпросните спътници придобиват прекалена самостоятелност, възникват грижи и усложнения; някои от тях се опитаха да посегнат на живота ми и бях принуден да се защитавам, тогава каютата заприлича на истинско бойно поле, но лоялността към дядо ме задължаваше да не се отказвам от метода. Слава богу, те паднаха в боя и сега мога малко да си отдъхна. Май ще се захвана, както неведнъж съм решавал, да напиша кратка хроника на рода си, та от миналите поколения — като Антей — да почерпя сили.

Първият от основната линия на рода Тихи бил Аноним, около когото витае тайна, тясно свързана с известния парадокс на Айнщайн за близнаците. Единият лети в Космоса, а другият остава на Земята, след което завръщащият се оказва по-млад от останалия. При първия експеримент за проверка на този парадокс се явили като доброволци двама младежи, Каспар и Езекил. В суматохата около старта на ракетата се качили и двамата. Така експериментът се провалил, но се случило и нещо по-лошо — след година ракетата се завърнала само с единия близък на борда. С дълбока скръб той обяснил, че при прелитането над Юпитер брат му се навел прекалено много през илюминатора. Никой не повярвал на тези скръбни думи и под яростния

натиск на печата той бил обвинен в братоядство. Прокурорът използвал като вещественно доказателство намерената в ракетата готварска книга, в която разделът „Осоляване на месо в космическото пространство“ бил ограден с червен молив. Намерил се все пак един благороден и разумен човек, който станал негов адвокат. Той го посъветвал да не си отваря в никакъв случай устата в съда. Така и злонамерено настроеният съд не можал да осъди моя праотец, понеже в съдебното решение задължително трябва да фигурират името и презимето на обвиняемия. Старите хроники не са единодушни — в едните се казва, че той и преди това се казвал Тихи, а другите твърдят, че това е прякор, даден му заради упоритото мълчание, което не нарушил чак до смъртта си. Всъщност той би трябвало да се казва Тихи, но нотариусът фъфлел. Съдбата на този мой праотец не е за завиждане. Клеветниците и лъжците, каквито винаги се намират, твърдели, че по време на съдебния процес обвиняемият се облизвал винаги щом се споменело името на брат му, при което никак не ги смущавал фактът, че в случая не се знаело кой на кого е брат.

За по-нататъшният живот на моя праотец се знае малко. Имал осемнайсет деца и се препитавал с каквото дойде. Известно е, че по едно време бил дори търговски пътник и продавал детски скафандри. На старини си вадел хляба като довършител на литературни произведения. Тази професия не е много популярна, затова трябва да поясня, че тя се състои в изпълняване на желанията на любителите на романа и драмата. Довършителят приема поръчката, след което се вживява в атмосферата, стила и духа на творбата, чийто край дописва по начин, различен от авторския. В семейните архиви са съхранени някои чернови, свидетелстващи за несъмнената литературна дарба на първия Тихи. Сред тях има варианти на „Отело“, в които Дездемона удушавя Отело, но и други, в които тя, той и Яго си живеят сговорно и щастливо. Има варианти на Дантевия „Ад“, където на специални мъки са подложени посочените от работодателите хора. Интересно е, че много по-рядко трагичният завършек на автора се заменя с хепиенд, по-често е обратното. Богати чревоугодници поръчвали при моя праотец епилози, в които добродетелта не възтържествувала, а напротив, побеждавало злото. Тези заможни работодатели вероятно са били водени от низки подбуди, но независимо от това моят прапраотец реализирал поръчките с истинско майсторство и същевременно, може

би неволно, се доближавал повече до жизнената правда, отколкото самите автори на творбите. Нека не забравяме, че е бил принуден да изхранва многобройна челяд и затова е вършел каквото може, след като по обясними причини намразил веднъж завинаги космическите пътешествия. Като се почне от него, в нашия род в течение на вековете се появявал особен тип човек — талантлив, затворен, с оригинален ум, често дори склонен към чудачества, упорито преследващ поставената цел. В родовия архив има много документи, които потвърждават тези характерни черти; струва ми се, че един клон на рода Тихи е живял в Австрия, по-точно, в някогашната Австро-унгарска империя, тъй като открих между страниците на най-старата хроника избледняла фотография на млад човек в кирасирска униформа, с монокъл и засукани мустачки; на гърба имаше надпис: „К. и К. киберлейтенант Адалберт Тихи.“ За делата на този лейтенант се знае само, че като предтеча на техническата микроминиатюризация, и то по време, когато никому и през ум не е минавало такова нещо, предложил кирасирите да се прехвърлят от конете на понита. Значително повече материали има за Естебан Франчишек Тихи, оня блестящ мислител, който — нещастен в личния си живот — мечтаел да промени климата на Земята чрез посипване на полюсите и със сажди. Погълщайки слънчевите лъчи, черният сняг щял да се стопи, а Гренландия и Антарктида, които моят праотец копнеел да превърне в своеобразен рай за човечеството, да се освободят от ледовете. Понеже не намерил привърженици, започнал сам да трупа запаси от сажди, което довело до семейни недоразумения, завършили с развод. Втората му жена Евридика била дъщеря на аптекар, който зад гърба на зет си изнасял саждите от мазето и ги продавал като медицински въглен (*carbo antimalis*). След разобличаването на аптекаря Естебан Франчишек, нищо неподозиращ, също бил обвинен във фалшификации на лекарства и всички запаси от сажди, трупани с години в неговото мазе, били конфискувани. Нещастникът умрял преждевременно, дълбоко разочарован от хората. През последните месеци от живота си се радвал само като посипвал през зимата заснежения двор със сажди и наблюдавал след това как снегът се топи. Моят дядо му беше поставил в градината неголям паметник със съответен надпис.

Този дядо, Йеремя Тихи, е един от най-изтъкнатите представители на нашия род. Той бил отгледан от по-големия си брат,

прочутия със своята набожност кибернетик и изобретател Мелхиор. Без да изповядва особено радикални възгледи, Мелхиор искал да автоматизира не цялото богослужение, а само да облекчи дейността на възможно най-широки кръгове от духовенството. За тази цел конструирал няколко надеждни, бързодействащи и прости за обслужване устройства: анатематор, отлъчвател и специален апарат за проклинане със заден ход (за отменяне на клетвите). За съжаление именно онези, заради които се трудел, не оценили творенията му, нещо повече — обвинили го в ерес. С присъщото му великодушие той предоставил на местния свещеник прототипа на отлъчвателя, за да изпробва действието му върху самия него. Дори и това, уви, му било отказано! Натъжен и разочарован, Мелхиор прекратил работата си в тази област и се прехвърлил, вече само като конструктор, към източните религии. И до днес са познати неговите будистки молитвени устройства, най-вече — високо оборотните, достигащи до 16 хиляди молитви на минута.

Йеремия, за разлика от Мелхиор, съвсем не бил настроен примиренчески. Той не завършил училището, но продължил да се самообразова вкъщи, преди всичко в мазето, което изиграло по-късно толкова важна роля в живота му. Най-характерна негова черта била неотстъпчивостта, с която реализирал намеренията си. На девет години Йеремия решил да създаде Обща Теория на Всичко и нищо не могло да го отклони от това. Трудностите, които изпитвал при формулиране на мислите си от най-ранно детство, се увеличили след фаталното улично произшествие, когато един валяк му сплескал главата. Но дори недъгавостта не възпряла Йеремия, който бил решил да стане Демостен на мисълта или по-скоро — неин Стивънсън; също като изобретателя на локомотива, сам трудно придвижващ се, но поискал да принуди парата да задвижва колелата, той пожелал да накара електричеството да задвижва мисълта. Често изопачават неговата идея, твърдейки, че призовавал хората да бият електронните мозъци. Според тези клевети неговият девиз бил: „По мутрата всички!“ Това е недостойно изопачаване на истината; той просто имал нещастieto да се яви със своите концепции твърде рано. Йеремия изстрадал много. Драскали по стените на къщата му оскърбителни думи като „женобиец“ и „мъчимозък“, съседите пишели доноси, че нарушавал нощната тишина с крясъците и ругатните, които се чували

от мазето; някои дори се осмелявали да твърдят, че застрашавал живота на децата им, защото разхвърлял по земята отровни бонбони. Вярно, че и Йеремия като Аристотел не обичал децата, но бонбоните били предназначени за гаргите, опустошаващи градината, доказателство за което били надписите върху тях. А що се отнася до така наречените богохулства, на които уж учел своите апарати, това всъщност били негови възклицания, изразяващи недоволство от резултатите при изнурителната работа в лабораторията. Несъмнено не ще да е било особено разумно от негова страна да употребява в брошурите, издавани за собствена сметка, груби и дори вулгарни думи като „спраскай лампата“, „ритни яко“ „цапардосай“ в контекста на разсъжденията относно електронните схеми, защото читателите зле тълкували това. Пак от инат, убеден съм, той разпространявал и измислицата, че не пристъпвал към програмиране без тояга в ръка. Йеремия бил толкова ексцентричен, че трудно се разбирал с околните, не всеки можел да схване шегите му (да вземем например, млекаря и двамата пощаджии, които сигурно и без това щяха да се побъркат поради наследствена обремененост, още повече че скелетите били на колела, а ямата — дълбока само два метра и половина). Но кой впрочем може да следва криволичещите друми на гения? Говорело се, че изхарчил цяло състояние да купува електронни мозъци само за да ги троши на парчета и да ги трупа на камари в двора си. Нима е бил виновен, че тогавашните електронни мозъци, твърде ограничени и недостатъчно издръжливи, не отговаряли на поставяните изисквания? Ако не са се разпадали толкова лесно, вероятно щяха да му помогнат да бъде създадена в края на краищата Обща теория на Всичко. Поражението ни най-малко не дискредитира първоначалната идея на Йеремия.

А що се отнася до брачните му проблеми, жената, която му станала съпруга, се влияела много силно от враждебно настроените съседи; те я накарали да даде лъжливи показания, между другото електрошоковете отлично закаляват характера. Йеремия се чувствувал самотен и преследван, дори от такива ограничени специалисти като професор Брумбер, който го нарекъл електронен палач — Йеремия действително използвал веднъж индукционен дросел. Брумбер бил злбар и дребна душа, но така или иначе Йеремия платил за минутния справедлив гняв с четиригодишно прекъсване на научната работа.

Виновен за това бил неуспехът. Иначе кой би се интересувал от маниерите му, от поведението му, от неговия начин на живот? Кой се рови в личния живот на Нютон и Архимед? За съжаление Йеремиа бил изпреварил времето си и трябвало да плати за това.

В края на живота си и по-точно в неговия заник Йеремиа преживял поразителна метаморфоза, която довела до съдбоносни промени. Той се затворил в мазето, откъдето предварително изхвърлил всички парчетии от натрошените апарати и останал сам сред голите стени, ако не се броят старата железопътна релса и скованите от дъски нар и табуретка, за да не напусне до самата си кончина това убежище (или доброволен затвор). Но дали е било затвор, а поведението му — обикновено бягство от света, отчаяно отстъпление, примирение на самобичуващ се отшелник със съдбата? Фактите говорят явно против подобно предположение. Животът му в доброволна изолация не е протекъл в съзерцание. През малкото прозорче на мазето заедно с комата хляб и водата му подавали предметите, които искал, а цели шестнайсет години Йеремиа искал все едно и също: чукове с различно тегло и големина. Употребил общо 3 219 броя, а когато голямото му сърце престанало да бие, намерили в мазето стотици и стотици чукове, разхвърляни из ъглите и сплескани от свръхчовешки усилия. Денем и нощем от мазето долитали звънки удари, прекъсвани само за малко, когато доброволният затворник подкрепял изнуреното си тяло, или когато, след кратък сън, вписвал в дневника си бележките, които сега лежат пред мен. Те доказват, че духът му не се е сломил, напротив, съсредоточен в една ясна цел, той е бил силен като никога. „Аз ей сега ще я науча“, „Аз ей сега ще и видя сметката“, „Още малко, и ще я довърша“ — с такива красноречиви, надраскани с нечетлив почерк бележки са изпълнени дебелите, посипани с дребни метални стърготини, тетрадки. Кому е искал да даде урок, кого е искал да довърши? Невъзможно е да се разгадае тайната, понеже Йеремиа никъде не споменава името на колкото загадъчната, толкова и могъща противничка. Предполагам, че в някой внезапен проблясък, каквито често спохождат великите духове, е решил да извърши на най-високото възможно стъпало онова, към което по-рано е пристъпвал доста по-скромно. Преди е поставял някои устройства в принудително положение и ги е наказвал, за да постигне своето. Сега гордият старец чрез принудителното си изгнаничество се изолирал от глутницата

недостойни критикари и така през вратата на мазето влязъл в историята, тъй като — това е моя хипотеза — се е бил захванал с възможно най-могъщата противничка: през шестнайсетгодишната каторга нито за миг не го е напускало съзнанието, че щурмува същността на битието, че — с една дума — без колебания, без съмнения, без жал, без отдых бие материята!

Но каква е била неговата цел? О, тя няма нищо общо с постъпката на онзи древен монарх, който заповядал да нашибат морето, защото погълнало корабите му. В този сизифов труд, изпълнен с героизъм, аз съзирам висша идея, идея повече от изумителна. Бъдещите поколения ще разберат: Йеремиа е биел в името на човечеството. Той е искал да доведе материята до крайност, да я измъчи, да изстиска от нея ултимативната същност и така да я победи. Какво е щяло да настъпи после? Пълна анархия на поражението, физично безправие? А може би са щели да възникнат нови закони? Това никой не знае. Ще го научат някога онези, които тръгнат по стъпките на Йеремиа.

С огромно удоволствие бих приключил тук разказа за неговата съдба, но как да не добавя, че ужасните клеветници дълго време после не мирясвали, че той се криел в мазето от жена си и от кредиторите! Ето как се отплаща светът на изключителните личности за тяхното величие!

Следващият, за когото разказват хрониките, е Игор Себастиан Тихи, син на Йеремиа — аскет и кибермистик. С него свършва земният клон на нашия род, оттук нататък всички потомци на Аноним поемат из Галактиката. По природа Игор Себастиан бил съзерцател и само затова, а не като бавноразвиващ се, както твърдят някои, проговорил чак на единайсет години. Като всеки голям мислител реформатор и той обхванал човека с нов, критичен поглед; така дошъл до убеждението, че извор на злото у нас са животинските остатъци, пагубни и за индивида, и за обществото. В това, че той противопоставил мрака на инстинктите на яснотата на духа, все още нямало нищо ново, обаче Игор Себастиан направил крачка напред в сравнение със своите предшественици. „Човекът — рекъл си той — трябва да внесе дух там, където досега е господствувало само тялото!“ Изключително талантлив стерохимик, след дългогодишни търсения той създал в ретортата вещество, което превърнало мечтата му в действителност.

Имам предвид гнусотика, пентазолидиновата производна на двуалилоортопентаноперхидрофенантрена. В микроскопични дози гнусотникът е безвреден, но въздейства така върху акта на оплождането, че той за разлика отпреди става извънредно неприятен. Благодарение на щипка бял пращец човек започва да гледа на живота с поглед, непомътнен от похот, и забелязва в него истинската йерархия на нещата, защото не е заслепен от животинско влечение. Така печели много време и освободен от робството на пола, наложено от еволюцията, отхвърля оковите на сексуалното отчуждение и най-сетне става наистина свободен. Нали продължаването на рода би трябвало да бъде резултат от съзнателно решение, от чувство за отговорност към човечеството, а не случайно, автоматично следствие от задоволяването на низки инстинкти. Първоначално Игор Себастиан смятал да направи съвкуплението неутрално, но съобразил, че това няма да бъде достатъчно, защото човек прави прекалено много неща не за удоволствие дори, а просто от скука или по навик. Сега половият акт трябвало да се превърне в жертва пред олтара на обществения интерес, в доброволно прието страдание, а всеки оплождащ за проявена храброст да се причислява към героите, пожертвували се за другите. Като истински учен Игор Себастиан изпробвал гнусотина на себе си, а за да докаже, че и след приемане на големи дози от препарата репродуктивната способност на мъжа се запазва, неуморно с огромна самоотверженост произвел тринайсет деца. Някои разправяли, че жена му бягала от къщи — в това твърдение имало капка истина, — но нека не забравяме, че причина за съпружеските недоразумения и тук, както и в случая с Йереимия, били съседите, които подсторвали гламавата му жена против него и обвинявали Игор Себастиан, че малтретира жена си, като не искали да чуят обясненията му, че в никакъв случай не я измъчва той, а всеизвестният акт, превърнал се сега в източник на страдания, изпълва дома му с крясъци и стонове. Но тъпоглавците повтаряли папагалски, че бащата биел електронните мозъци, а синът — жена си. Това обаче бил само прологът към трагедията. Като не намерил съмишленици, вдъхновен от идеята да очисти вовеки веков човека от похотта, той сипал гнусотин във всички кладенци на градчето, а разярената тълпа го пребила и в позорна саморазправа му отнела живота. Игор съзнавал на каква опасност се излага. Разбирал, че победата на духа над тялото няма да дойде даром, за което

свидетелствуват многобройните пасажи в неговия труд, издаден посмъртно от семейството. Той пише, че зад всяка велика идея трябва да стои сила, което се доказва от многото исторически примери, потвърждаващи, че полицията по-добре от всякакви аргументи и разяснения защитава идеята. За съжаление Игор Себастиан не разполагал със собствена полиция и именно затова свършил толкова печално.

Намерили се, разбира се, клеветници, според които бащата бил садист, а синът — мазохист. В тези хули няма и думичка истина. Макар да навлизам в деликатна област, трябва да го направя, за да спася доброто име на нашето семейство. Игор не е бил мазохист, въпреки своята самоотверженост той често е прибегвал до помощта на двама яки братовчеди, които го задържали, особено след приемане на големи дози гнусотин, в брачното легло, откъдето побягвал като ужилен, щом приключи всичко.

Синовете на Игор не продължили бащиното дело. По-големият се занимавал известно време със синтез на ектоплазма, добре познатото на спиритистите вещество, което медиумите отделят в състояние на транс, ала не постигнал успех, понеже — както твърдял — изходният продукт, маргаринът, не бил достатъчно чист. По-малкият бил позорът на семейството. Купили му билет за звездата Мира Коети, която угаснала наскоро след неговото пристигане. За съдбата на дъщерите на Игор нищо не ми е известно.

След 150-годишно прекъсване един от първите космонавти — или както тогава им казвали, космонари — бил прачичо ми Пафнуци. Като собственик на звезден ферибот той превозил с корабчето си през един от неголемите галактични проливи безброй пътници. Водел сред звездите тих и спокоен живот, за разлика от брат си Еузебий, който станал корсар, и то в доста напреднала възраст. Веселяк по рождение. Еузебий притежавал изключително чувство за хумор, а целият екипаж го наричал „a practical-joker“^[2]. Та той мажел звездите с обушарско лепило и разхвърлял из Млечния път фенерчета, за да обърка капитаните, а отклонилите се от курса ракети нападал и ограбвал. После уж връщал всичко на ограбените, казвал им да си вървят по пътя, настигал ги със своята черна ракета, на абордаж отново ги обирал — понякога по шест и дори по десет пъти подред. Пътниците просто не приличали на себе си от синините.

Но Еузебий не бил жесток човек. Просто скучаел ужасно да чака с години някоя жертва по космическите кръстопътища и паднел ли му някой, направо нямал сили да се раздели с него веднага след обира. Всички знаят колко неодоходно е междупланетното пиратство, най-убедително доказателство за което е това, че то почти не съществува. Еузебий Тихи не се ръководел от низки материални подбуди, напротив — вдъхновявали го старите идеали, той копнеел да възроди тачената на Земята традиция на морското пиратство и гледал на тази задача като на свое предопределение. Приписвали му какви ли не скверни наклонности, а някои дори го наричали танатофил заради безбройните останки на космонари около кораба му. Няма нищо по-несправедливо от подобни долнопробни обвинения. Просто в безвъздушното пространство издъхналият преждевременно човек не може да бъде погребан и остава само да го избутат през люка на ракетата, като това, че не я напуска, а остава да кръжи около осиротелия кораб, следва от законите на Нютоновата механика, а не от нечия извратеност. Годишите минавали и действително броят на телата около кораба на моя роднина нараснал. При маневриране той се движел сякаш в ореол на смъртта, почти като слязъл от гравюрите на Дюрер, обаче, повтарям, всичко това ставало не по негово желание, а съгласно природните закони.

Аристарх Феликс Тихи — племенник на Еузебий и мой братовчед — събрал най-ценните дарования, проявили се преди него в нашия род поотделно. Той е и единственият, който дочакал признание и натрупал значително състояние благодарение на гастрономичното инженерство, наричано още гастронавтика, чиято област блестящо развил. Корените на тази техническа дисциплина трябва да се търсят още в края на XX век, когато тя била известна в суров, примитивен вид като „ракетно канибалство“. За да се икономисат материали и място, вътрешните стени на ракетите се изработвали от пресовани хранителни концентрати — зърнени храни, тапиока, бобови растения и пр. После тази конструкторска дейност разширила обхвата си и върху мебелите в ракетите. Моят братовчед оценил кратко и ясно качествата на тогавашното производство с думите, че на вкусния стол няма да седнеш, а удобният затруднява храносмилането. Аристарх Феликс пристъпил към проблема по съвсем оригинален начин. И нищо чудно, че Обединената алдебаранска корабостроителница нарекла на негово име първата си тристепенна ракета (Ордьовър, Ястие, Десерт). Днес

никой не се учудва на разпределителните табла на съестна основа, така наречените електрокексове, на слоестите кондензатори, макаронената изолация, меденкоидите, тоест бобини от бадеми с мед, добри проводници на електрическия ток, както и на прозорците от бронирана захар, въпреки че не всеки обича да носи костюми от омлет и да има възглавница от ореховки или юрган от козунак (заради трохите в леглото). Всички те са дело на моя братовчед. Той изобрети буксирните възжета-колбасници, щруделните чаршафи, юрганите от суфле, а също и грисовоюфченото задвижване и пръв приложи швейцарското сирене в хладилниците. Като замени азотната киселина с лимонена, превърна горивото (при това — безалкохолното) във вкусна освежаваща напитка. Много надеждни са и неговите пожарогасители с плодов кисел, които гасят еднакво добре и пожарите, и жаждата. Не мина и без епигони на Аристарх, обаче никой не можеше да се мери с него. Някой си Глобкинс се опита да наложи на пазара като осветително тяло тортата на Захер с фитил — пълно фиаско, тортата хем едва-едва светеше, хем се вмирисваше на дим. Неговите изтривалки от ризото също не намериха купувачи, да не говорим за изолационните му плочи от халва, които се пръскаха на парчета при първия сблъсък с метеор. За сетен път бе доказано, че самото хрумване не е достатъчно, необходимо е още всяко конкретно решение да бъде творческо — като гениалното по своята простота предложение на моя братовчед да се запълват със супа „нищо“ всички празни места на ракетната конструкция, благодарение на което и пространство се печели, и човек може да се наяде. Според мен този представител на рода Тихи напълно е заслужил да бъде наречен „благодетел на космонавтиката“. Не толкова отдавна нейните първооткриватели ни убеждаваха, и то по времето, когато ни се повдигаше при вида на шницелите от водорасли и супите от мъхове и лишей, че такава ще бъде прехраната на човечеството по пътя му към звездите. Сърдечно благодарим! Слава богу, аз самият доживях по-добри времена, а то в дните на моята младост колко екипажи издъхнаха от глад, носени от мрачните космически течения — с единственото право да изберат или системата на жребия, или демократичните избори с обикновено мнозинство на гласовете. Всеки, който помни тягостната атмосфера на събранията, когато се обсъждаха тези неприятни въпроси, ще се съгласи с мен. Навремето се вдигна много шум около проекта на Драплюс да се

разпръснат равномерно из цялата Слънчева система грис, булгур и какао. Но той не се прие, първо, защото щеше да струва много скъпо, и второ, защото иззад облаците от какао нямаше да се виждат навигационните звезди.

И така, когато крачка по крачка се приближавам по клоните на генеалогичното дърво към съвременността, към собственото си идване на бял свят, моята задача на хронист на рода става все по-трудна. Не само защото някогашните ми прадеди са водили заседнал живот и ми е по-лесно да обрисувам техните портрети в сравнение с портретите на звездните им потомци, но и защото в безвъздушното пространство се проявява необяснимо засега влияние на физическите закони върху семейния живот. Безпомощен съм пред документите, дори не съм в състояния да ги сортирам както трябва. Решавам просто да ги представя по реда, в който са се запазили до днес. Ето опърлените при високата скорост страници на бордовия дневник, воден от Вшехшвит Тихи, капитан звездно плаване.

Запис 116 303. От колко години вече нямаме гравитация! Пясъчните часовници не работят, часовниците с махало спряха, а в механичните пружините отказват. До някое време късахме страниците на календарите, както ни падне, но и този период отмина. Като последни ориентири ни останаха закуските, обедите и вечерите, ала, не дай си боже, някое стомашно разстройство и цялото отчитане на времето пропада. Трябва да прекъсна, някой влезе: или са близнаци, или е интерференция на светлината.

Запис 116 304. На левия борд неозначена на картата планета. Малко по-късно, по време на следобедната закуска, един метеор, за късмет малък, проби три от камерите — барокамерата, арестантската и изтрезвителната. Наредих да се зациментира. На вечерята липсваше братовчедът Патрици. Разговор с чичо Арабей за съотношението на неопределеност. Какво всъщност знаем със сигурност? Че потеглихме като млади хора, че

нарекохме кораба си „Космокиста“, че дядо и баба взели на борда още дванайсет други съпружески двойки, които днес са обединени чрез кръвни връзки в едно семейство. Безпокоя се за Патрици, а и котката изчезна някъде. Забелязах, че нулевата гравитация влияе положително върху дюстабанлиите.

Запис 116 305. Първородният син на чичо Оброжи има толкова остро око и още е толкова малък, че вижда неутроните. Никакъв резултат от търсенето на Патрици. Увеличаваме скоростта. При маневрата пресякохме с кърмата една от изохроните. След вечеря дойде Амфотерик, тъстът на Оброжи, и сподели, че се е превърнал в собствения си баща, защото времето се оплело в примка. Помоли ме да запазя това в тайна. Посъветвах се с братовчедите физици. Безпомощни са. Какво ли още ни чака!

Запис 116 306. Забелязах, че на някои чичовци и лели им хлътва челото и брадата. Ефект от жироскопичната рецесия, скъсяване на Лоренц-Фитцджералд или последица от изпадалите зъби и честите удари с чело по масата? Носим се по ръба на голяма мъглявина; леля Барабела предсказа по-нататъшната ни траектория по домашен метод, на кафе. Проверих изчисленията и с електрокалкулатора — получи се твърде сходен резултат!

Запис 116 307. Кратък престой на Планетата на друмниците. Четирима души не се завърнаха на борда. При старта запушена лява инсталация. Заповядах да се продуха. Горкият Патрици! В графа „причина за смъртта“ написах „разсеяност“ — защото какво друго може да бъде?

Запис 116 308. Чичо Тимотей сънувал, че ни нападат разбойници. За щастие се разминало без жертви и материални загуби. На кораба става тясно. Днес три раждания и четири пренасяния в ново жилище поради

ремонт. Детето на Оброжи има очи като звезди. За да регулирам метража, издадох заповед всички лели да влязат в хладилниците-хибернатори. Убедих ги чак с аргумента, че в състояние на обратима смърт няма да остаряват. Сега е много тихо и приятно.

Запис 116 309. Приближаваме се до скоростта на светлината. Появиха се нов тип елементарни частици — скварки. Не особено големи, малко опушени. С главата ми става нещо странно. Помня, че баща ми се казваше Барнаба, но освен него имах още един, на име Балатон. Май че това беше езеро в Унгария. Трябва да проверя в енциклопедията. Пред очите ми лелите се дифрагират квантово, но не оставят плетивото си. На трета палуба вони. Детето на Оброжи не пълзи, а лети, използвайки ту предния, ту задния ауспух. Какво чудо е биологичната адаптация на организма!

Запис 116 310. Бях в лабораторията на братовчеда Езайа. Там кипи работа. Братовчедът сподели с мен, че повисша фаза на гастронавтиката ще бъдат не само съестни, но и живи мебели. Те няма да се развалят и няма да има нужда да се държат понякога в хладилниците. Но кому ще даде сърце да вдигне ръка на жив стол? Такива мебели все още не са произведени, обаче братовчедът обеща не след дълго да ни почерпи с пача от столски крачета. Върнах се в командната кабина и дълго размишлявах върху неговите думи. Той говореше за живите ракети на бъдещето. Дали човек ще може да има дете от такава ракета? Ама че мисли ми идват в главата.

Запис 116 311. Дядо Арабей ми се оплака, че, с левия си крак стига до Полярната звезда, а с десния — до Полярния кръг. Изобщо май нещо крои, защото ходи само на четири крака. Да не го изпускам от очи. Изчезна Балтазар, братът на Езайа. Нима квантова дисперсия? Докато го търсех, установих, че атомната камера е

потънала в прах. Не е метена поне от една година! Уволних Бартоломей от длъжността подкамерхер и назначих на негово място шурея му Тит. Вечерта в салона, по време на концерта на леля Мелания, дядо внезапно избухна. Наредих да го зациментират. Направих го чисто рефлекторно. Не отмених заповедта си, за да не давам повод за съмнение в моя капитански авторитет. Дядо много ни липсва. Какво всъщност стана — гняв или аниhilация? Той винаги си е бил избухлив. Докато стоях на вахта, ми се дояде месенце, та хапнах малко замразено телешко от хладилника. Вчера се оказа, че е изчезнало листчето, на което беше записана целта на нашето пътешествие. Жалко, летим вече 36 години. Пък телешкото, чудно нещо, беше пълно със сачми — откога по телетата се стреля с двуцевки? Успоредно с нас лети метеор, а на него седи някой. Бартоломей го забеляза пръв. Засега се преструвам, че не го виждам.

Запис 116 312. Братовчедът Бруно твърди, че онова не е било хладилник, а хибернатор, защото той на шега разместил надписите, и че онова не са били сачми, а броеница. Хвъркнах до тавана; в пространството без гравитация няма как да направиш сцена, не можеш нито да тропнеш с крак, нито да тупнеш с юмрук по масата. Съжалявам, че тръгнах към звездите. Изпратих Бруно на кърмата, на най-неприятната работа, нека оправя объркана прежда.

Запис 116 313. Космосът ни поглъща. Вчера грабна част от кърмата заедно с тоалетните. Там тъкмо беше чичо Палександър. Безпомощно гледах как се разтапя в мрака, а разгъващите се ленти тоалетна хартия трептяха тъжно в безвъздушното пространство. Истинска група на Лакоон сред звездите. Какво нещастие! Онзи на метеора не е от роднините; съвсем непознат човек. Лети, обкراчил метеора. Кара ме да се замисля. До мен стигат слухове, че

доста хора скришом са слезли от ракетата... Действително напоследък е някак пусто. Да не би да е истина?

Запис 116 314. Братовчедът Роланд, който води нашите счетоводни книги, има проблеми. Вчера в мое присъствие се потеше над изчисленията на докараните годеницотони с айнщайновска поправка за изгубената невинност. Както си пишеше, вдигна глава, погледна ме и рече: „Човек — как звучи това!“ Тази мисъл ме озадачи. Чичо Оброжи завърши своята Теология на роботите и сега създава нова система, в която ще има специални пости, така наречените глодини (става дума за времето). Дядо Арабей никак не ми харесва. Измисля каламбури. „Каламбурът — каза ми той — означава, че аз замърсявам гората, а децата от мъжки пол са синкопи.“ Малкият Пижо, онзи, дете лети реактивно и казва „ф“ вместо „п“ (фланета вместо планета и съответно планелени гащи), както се разбра, е хвърлил котката в резервоара със сода, който поглъща въглеродния двуокис. Горкото котенце се разложило на натриев дукотан.

Запис 116 315. Днес намерих пред вратата си бебе от мъжки пол с прикачена към пелените бележка: „Твое е“. Нищо не зная, дали не е стечение на обстоятелствата? Постлах му със стари вестници в едно чекмедже.

Запис 116 316. В Космоса изчезват сума ти чорапи и носни кърпи, а освен това времето напълно се разпада. На закуска забелязах, че двамата дядовци са къде-къде помлади от мен. Имахме и случаи на чичолиза. Наредих на братовчеда да направи баланс — отворихме хибернаторите, размразихме всички. Доста лели са с хрема, носовете им са подути, а ушите — почервенели, някои имаха конвулсии. Безсилен съм. Чудна работа — сред възкресените има едно теле. Затова пък леля Матилда я няма; дали Бруно наистина не се е шегувал, а всъщност — наистина ли се е шегувал?

Запис 116 317. Пред атомната камера има килерче. Както си седях там, изведнъж: ми хрумна забавната мисъл, че може би ние изобщо не сме стартирали и си клечим на Земята! Не, не е възможно — нали няма гравитация. Мисълта за нейната липса действа успокояващо. За всеки случай проверих какво държа в ръката си. Беше чук. Да не би да се казвам всъщност Йеремиа? Удрях, удрях по някаква релса и се почувствувах странно. Но трябва да свикна. Принципът на Паули, според който отделната личност може да притежава само една индивидуалност, отдавна не е в сила. Да вземем например родителската щафета, за нас в Космоса е нещо обикновено няколко жени да раждат поред едно и също дете — същото е и с бащите — вследствие огромната скорост. Доскоро толкова мъничък, днес Пижо посегна в трапезарията към мармалада едновременно с мен и така си ударихме челата, че полетях чак до тавана! Не знам по какъв начин е обвързано, усукано и дори преплетено това време, но как лети само!

Запис 116 318. Днес Арабей ми каза, че тайно се надява звездите и ракетите да имат само една страна, онази, която е обърната към нас, докато от другата им страна има само прашасали стелажи и въжета. Той затова и полетял към звездите! Сподели с мен също, че някои жени трупат нещо в гардеробите, според него не само бельо, но и яйца. Това би свидетелствувало за стремителен регрес в еволюционен смисъл. Сигурно на Арабей му е неудобно да вири глава към мен, застанал на четири крака. Безпокои ме неговият по-малък брат. Осма година стои в моето антре с протегнати напред показалци. Дали не е начало на кататония? Най-напред машинално, а после по навик взех да си закачам на тях палтото и шапката. Поне може да се каже, че от него има някаква полза.

Запис 116 319. Става все по-безлюдно. Дифракция, сублимация или просто всички преминават към инфрачервената област в резултат на Доплеровия ефект? Днес виках с пълно гърло по цялата средна палуба, но не се появи никой с изключение на леля Клотилда с иглите си и недовършената плетка. Отидох в лабораторията; братовчедите Митрофан и Аларик топяха сланина и изливаха мазнината в съд с вода, за да изследват траекторията на скравките. Аларик ми каза, че при нашето положение гадаенето е по-сигурно от Уилсъновата камера. Само че защо той изяде всичко, след като направи изчисленията? Не разбрах, а и не посмях да питам. Изчезна прачичо Емерик.

Запис 116 320. Прачичо Емерик се намери. На всеки две минути изгрива на левия борд с точност, достойна за по-сериозна цел; в горното прозорче се вижда как достига зенита, след което залязва на десния борд. Никак не се е променил дори на орбитата на вечния си отдих. Обаче кой и кога го е изблъскал навън? Ужасно подозрение.

Запис 116 321. Чичото е толкова точен, че по неговите изгреви и залези можеш да регулираш хронометър. И което е най-чудно, започна да бие на всеки кръгъл час. Не ми го побира умът.

Запис 116 322. Той просто спира крака в палубата в най-ниската точка на орбитата си и върхът на подметките или токовете му подскачат по нитовете на обшивката. Днес след закуска изби тринайсет — случайност или пророчество? Непознатият на метеора се поотдалечи. Все така лети край нас. Днес седнах да пиша на бюрото, а столът ми казва: „Колко странен е този свят!“ Рекох си, че Езайа най-сетне е успял, но това беше само дядо Арабей. Поясни ми, че е инвариант, тоест такъв, на който му е все едно, така че бих могъл и да не ставам. Цял час крещях на рампата и на горната палуба. Нито жива душа. Във въздуха

се носеха няколко кълбета прежда, игли за плетене и две-три тестета карти за пасианс.

Запис 116 323. Съществува специален метод за запазване на умствено равновесие — измислят се разни фиктивни личности. Дали и аз самият от дълго време не правя същото? Но откога? Седя на мълчащия като пън Арабей, в чекмеджето скимти бебето, което нарекох Ийон; храня го с шише и се чудя откъде ще му намеря жена; работата не е толкова бърза, обаче при тези условия човек никога не знае. Седя така и летя?

Това са последните записани в дневника думи на моя баща — следващите страници липсват. И аз също седя в ракетата и чета как някой друг, тоест той, е седял в ракетата и е летял. Кой всъщност седи и лети? Може ли мен самият да ме няма? Но корабният дневник не би могъл сам да се чете. Значи съществувам, щом го чета, но дали всичко това не ми е внушено? Измислено? Що за мисли ме спохождат... Да предположим, че той не е седял и не е летял. Но нали аз продължавам да летя, седнал, тоест обратното — седя, летейки. В това съм съвсем сигурен. Нима? Най-сигурното е, че чета как някой седи и лети. А що се отнася до моето седене и летене, как бих могъл да бъда сигурен? Стаичката е обзаведена доста бедно, прилича по-скоро на копторче. Май е на средната палуба, обаче на тавана у дома имаше досущ същото. Достатъчно е да прекрача прага и да се убедя дали не е самоизмама. А ако е самоизмама и видя продължението на тази самоизмама? Няма ли никакъв критерий? Не е възможно! Защото, ако аз не летя и не седя, а само чета как той е седял и летял, като в действителност той също не е летял, това би означавало, че в моята самоизмама аз опознавам неговата самоизмама, тоест на мен ми се струва, че на него му се струва. Или на мен ми се струва онова, което му се струва на него? Самоизмама в самоизмамата? Да допуснем. Но той пишеше и за някакъв човек, който летял, обкращил метеор. Така работата май става още по-лоша. На мен ми се струва, че на него му се е струвало онова, което онзи прави разкращен, а ако и на онзи това

само му се е струвало, наистина вече нищо не се знае! Главата ме заболя и пак, както вчера, както онзи ден, си налагам да мисля за епископи и посинели носове, за теменужени очи и синия Дунав, за виолетово телешко месо. Защо? Зная, че когато в полунощ увеличи скоростта, ще започна да си мисля за пържени яйца, не, по-точно, за пържени яйца на очи с големи жълтъци, за моркови, мед и петите на леля Марина — така, както ми се случва винаги посред нощ... Да! Разбирам! Имаме ефект на преместване на мислите веднъж към ултравиолетовата област, а после — през жълтото — към инфрачервената област, следователно психически Доплеров ефект! Много важно! Това е доказателство, че летя! Доказателство от движението, *demonstratio ex poto*, както казват схоластиците! Значи аз наистина летя... Да. Но нали всеки може да си мисли за яйца, пети и епископи. Не, това не е прецизно доказателство, а само предположение. Тогава какво ми остава? Солипсизъм? Съществувам единствено аз, само аз и никъде не летя... Но това би означавало, че не са съществували и Аноним Тихи, и Йеремя, нито Игор, нито Естебан, нито Вшехшвит, че не е имало и Барнаба, и Еузебий, и „Космокиста“, че аз никога не съм лежал в чекмеджето на бащиното си бюро, че той никога не е летял, седнал в дядо Арабей — не, това е невъзможно! Да не би да съм изсмукал от пръстите си толкова хора в семейните хроники? Нали *ex nihilo nihil fit*^[3]! Следователно семейството наистина е съществувало, именно то ми дава сили да си възвърна вярата в света и в този мой полет с неведом край! Предци мои, всичко е спасено благодарение на вас! Не след дълго вече ще сложа тези страници в празна бутилка от кислород и ще я хвърля в бездната зад борда, за да се понесе из черната необятност, защото *navigare necesse est*, а аз от години летя и летя?

Януари 1966

[1] Трябва да се плава (лат.). Б.пр. ↑

[2] Веселяк (англ.). Б. пр. ↑

[3] От нищо нищо не произлиза (лат.). Б. пр. ↑

ПОСЛЕДНОТО ПЪТЕШЕСТВИЕ НА ИЙОН ТИХИ

Не бях стъпвал почти шест години на Земята, защото кръстосвах от планета до планета гъсто населеното съзвездие Касиопея. Връщането ми се бавеше страшно много, така че преписвах на чисто купищата бележки и анкети, които бях съставял по време на престоя си на още непознати за човека небесни тела. Възнамерявах като кацна на Централния евразийски космодрум да допълня в резултат на новите придобивки предишното издание на *Звездни дневници* и затова тръгнах веднага да се срещна с моя издател. Бях погълнат от удивителните събития, на които станах не само пасивен свидетел на осмата Суперлуна от Алфа на Касиопея Υ (а може да беше и на Еридан, защото течението, появило се в резултат на авария в бордовия вентилатор на ракетата, ми разбърка непоправимо бележките: правя ги на хвърчащи листи и винаги забравям в бързината да ги номерирам), връщах се непрекъснато в мислите си към преживяното на чуждите планети и затова почти не обръщах внимание на съвременния изглед на Земята. Всъщност трябваше да забележа промените веднага след кацането, преди още ракетата ми да беше изстинала от триенето с атмосферата. Можеше да ме учуди не само това, че митничарят, след като ми подаде с вежлива усмивка паспорта, същевременно ми подложи крак (не паднах, защото другият митничар ме хвана под мишниците), но и факта, че двамата бяха облечени някак си странно. Полът на нито един от тях не можеше да се разпознае по облеклото, защото носеха униформени блузи, преминаващи по-долу от кръста в нещо подобно на поли, също униформени, но не бяха жени, защото и двамата имаха мустаци, а този, който ме спъна, беше с бакенбарди.

Като знаех все пак от дългогодишен опит до каква степен „всичко се променя“, включително и обичаите, свързани с облеклото, едва по пътя в таксито при вида на уличното движение размислите ми се смениха с учудване, а учудването с втрещяващо недоумение: след шест години на Земята бяха настъпили такива промени, че картините, които бях виждал по всичките луни на Касиопея, се оказваха все по-банални, обикновени, а дори и едва годни за равносметка. Така че

започнах да подреждам бавно в главата си това, което виждах по улиците — а то не беше малко. Първо, изглежда, че мъжете — доколкото това БЯХА мъже — сега наистина носеха рокли или поне широки панталони с вид на поли. Второ, жените изцяло се движеха или с панталони, или с шуби, които стигаха почти до земята, а на главите си имаха нещо такова, което не съм в състояние да определя по друг начин, освен като си представя неподвижна зоологическа градина с различни миниатюрни животни. И накрая, след много от хората тичаха други, които държаха в ръцете си мрежи за ловене на пеперуди — или поне на мене така ми се струваше. Дадох си сметка, че не трябва да ходя направо в хотела, каквото беше първоначалното ми намерение, защото се налагаше преди това да разуча в общи линии настъпилите по време на моето отсъствие промени в културата, обичаите и, last but not least, политиката, за да се предпазя от допускане на някакви гафове. Следва да се отбележи, че първоначалното проучване на местните обичаи е космическа норма за всеки астронавт, какъвто съм от години, но никога досега, намирайки се на Земята или пък връщайки се там, не бях ползвал този метод за събиране на встъпителна информация. Явно обаче сега му беше дошло времето.

Както вероятно всички знаете, защото вече толкова пъти сте чели планетарните ми репортажи, събрани в *Звездни дневници*, моят приятел професор Тарантога има цял куп братовчеди с по-скоро ексцентрични интереси. Един, който трябваше да ме посъветва^[1] къде да си прекарам ваканцията, е колекционер на всякакви надписи (*graffitti*) по стените на тоалетните от цял свят. Друг, с когото се запознах, когато се готвех да отида на нашата луна^[2], се занимава с антропологично-кулинарна археология, иначе казано — мъчи се да разбере кой, кога, как и защо е открил спанака, аспержите и особено 695-те начина за преработване на изварата по този именно добре познат в днешни времена на французите метод, при който се получават стотици и стотици видове сирена. Но на мене ми трябваше друг, трети братовчед на Тарантога, защото негова любима тема, а може би поточно страст, беше МОДАТА в най-разнообразните и исторически разновидности и метаморфози. Затова казах на шофьора адреса на третия братовчед и добрият случай пожела да го заваря вкъщи. Живееше в един *пентхаус* на покрива на колосален небостъргач.

Самият покрив беше преправен на субтропическа градина, а стопанинът ме посрещна в нещо като беседка и веднага ме въведе в жилището си, защото въпреки месец август (следователно през лятото за северното полукълбо на Земята) денят беше по-скоро хладен. Самото жилище би направило на този, който го посети за първи път, значително и странно впечатление, защото всичките му стени, та дори и таваните, служеха за изложба на големи портрети-диплянки, представящи индивиди от двата пола, облечени според историческата епоха в тоги, фракове, кринолини, бикини и панталони, някои — с наполеонов ботуши, стигащи до половината на бедрото, и дори едно отделно помещение удивителният братовчед беше посветил изключително на саваните, а също и на други видове одежди, с които някога живите са обличали умрелите. Но с несъмнено желание да повдигне и стопли настроението от нашата среща домакинът ме въведе в кабинета си, където явно се занимаваше със съвсем нови проучвания и това можеше да се види от пръв поглед. Стори ми се, че вече е изоставил напълно изследванията си за промените в модата, защото наоколо висяха изображения на динозаври, тиранозаври, игуанодони и плезиозаври, а на бюрото му стоеше разкрячен трицератопс, по-точно казано — един негов значителен по размери модел. Оказа се обаче, че съм се лъгал, защото братовчедът на Тарантога, като видя моето учудване, веднага каза:

— О не, уважаеми господин Тихи, продължавам да се занимавам с това, на което съм посветил живота си от младини. Изучавам МОДАТА, само че вече не модата на дрехите, а на създаването на живи същества. Никой преди не е обърнал капка внимание, че през различните геологични епохи еволюцията се е движела скокообразно. Ето, да речем, през юрската епоха е било модно да се ходи на ДВА крака — погледнете само тези подобни на щраус същества или тиранозавъра, — а чак след това се стигнало до четириногото битие на живите същества, от които най-напред се оформили четириръките, каквито са маймуните, а след това такива като нас. Любопитно нещо, но не си приписвам палмата на първенството, защото ако става въпрос за това откритие (че в продължение на милиони години еволюцията по всяка вероятност е действала като МОДИСТКА), направил го е Ларвин заедно с Вайнщайн. Но кажете ми най-сетне с какво бих могъл да ви бъда полезен?

Погледнах поставения в ъгъла скелет на млад антропозавър и попитах какво всъщност става на Земята или по-скоро какво е станало по време на моето отсъствие.

— Настъпиха много и различни промени — отбеляза той. — Не зная с какво да започна. Може би ще ми помогнете като ми опишете нещата, които са ви направили най-силно впечатление?

— Зная ли кое точно. Защо мъжете се обличат, както някога се обличаха жените, и обратно? Защо едни хора гонят други с мрежи за пеперуди? Защо...

— Извинете, че ще ви прекъсна — каза той, — но станаха много въпроси на един път. Така възприетите от вас мрежи за пеперуди са в действителност електронни прехващачи *Radiovirtual Reality*. Въпросът е в това, че Интернет и изобщо мрежите за електронна връзка, които вероятно помните от някога, бяха едновременно приватизирани и поделени според търговските закони на пазара. Днес имаме около шестнадесет, а може би и повече концерни като Worldnet, Cybernet, Metropolitan, Sexotics, Bordeicity и така нататък, не мога да ги запомня всичките. Те естествено се опитват да увеличат предлагането и до известна степен търсенето на своите услуги. По улиците тичат търговски агенти, които се мъчат да уловят чуждите клиенти в своята мрежа, и инспектори от електронното разузнаване (e-peering), които контролират към коя мрежа са свързани минувачите или така наречените мрежисти...

— Значи ли — попитах, — че това се е превърнало вече във всеобща мания?

— Значи — усмихна се братовчедът, — че това се е превърнало в господстваща мода, защото настъпи пълно разделение между така нареченото правене на деца и копулатористиката.

— А какво е копулатористика?

— Някога се наричаше секс, но той не служеше на размножаването. Такава връзка вече нямаме, уважаеми господине.

— Но как тогава стои въпросът с децата? Да не сте се върнали към щъркелите или какво?

— Не. Който иска да има дете, отива в инсеминатория.

— Аха. Изкуствено оплождане...

— Не съвсем. Избира се от каталог какво да бъде детето, както някога се избираше каква да бъде леката кола, иначе казано — избира

се неговият ГЕНОМ.

— Значи го избира жената.

— Не е задължително. Под натиска на феминистките се стигна до промени в правилата и методите: днес и мъжът може да има дете, но трябва да го ражда с цезарево сечение. За съвременната хирургия това обаче е проста работа. Ще пийнете ли нещо? Може би уиски? *Бяло конче?*

— С удоволствие — отвърнах, защото след новините, които бях чул, чувствах нужда да се подкрепя. Домакинът опря до слепоочието си малка метална плочка.

— Викам работа си — обясни ми той. И наистина влезе един робот, но на подноса вместо бутилка и чашки носеше два чука и брадвичка. Без да се бави много-много и да влиза в разпавии с тенекиения си служител, братовчедът на Тарантога само се наведе, извади изпод креслото нещо като сребърен колт и с един-единствен огнен лъч превърна робота в купчина отпадъци, а виещият се над тях дим веднага беше всмукан от кръгъл отвор в тавана на стаята.

— Отдавна забелязах, че моят алкохолник се нуждае ремонт, но за съжаление няхах време за това, толкова ме поразиха последните резултати от проучванията на пермските рептилии — с тези думи братовчедът на Тарантога се приближи до стенното шкафче и лично ми подаде чашка уиски. Тъй като не бях напълно сигурен дали шкафчето също не се е донякъде побъркало, не посмях да пия, докато домакинът не глътна течността първи.

— Какво ще ме посъветвате да направя? — попитах. — Не желая да ме улавят в каквато и да е мрежа на виртуална реалност. И може би знаете къде мога да открия професор Тарантога?

— Опасявам се, че го въвлякоха в някаква агентурна мрежа — смотолеви братовчедът и се почеса се по плешивината. — Защото, знаете ли, началото беше приятно, но краят се оказа печален. Самият аз живея тук горе не толкова заради смога, колкото заради това, че има електронни прегради, които ме пазят от фантоматизацията^[3]...

— Не видях нещо подобно.

— Точно в това е работата — да не се вижда нищо. Професор Тарантога не искаше да използва антимрежови средства...

— Знаете ли какво — казах аз, — всичко това, което ВЕЧЕ чух, кара косите на главата ми да се изправят, но ви моля за още обяснения.

Какво става с този, когото хванат в някоя мрежа?

— Зависи. И знаете ли, уважаеми господин Тихи, главното е — моля да запазите спокойствие, — че битката се води на много фронтове едновременно. Как е с децата, вече понаучихте малко. Само малко, защото и девица, и без всякаква интимност, и без насилие и еротика може да забременее. Как ли? Например чрез e-mail или по телефона.

— Но това е ужасно! — казах.

— Защо? — попита заинтригуван братовчедът на Тарантога. — Просто намирате в списъка, тоест в Каталога на геномите такъв геном, който съответства на целта или вкуса ви, кодирате го на семодема, въвеждате го ONLINE и търсите съответен индивид, за да му направите дете. С жените е винаги по-изгодно, наистина. Затова пък те са по-предпазливи от мъжете. Зачеването по телефона беше отначало доста сложно, но откакто въведоха семодемите и спермодимите, това е дреболия.

— И може да направиш на някого дете безнаказано?

— Най-напред трябва да се докаже, че особата, която е забременяла от вас, не е искала това. В юридическата практика се появи ново направление — антидетеродно-антизачатъчно. Що се отнася до мене обаче, накарах да монтират в телефона и телевизора ми филтро-предпазващи екрани, за всеки случай. Никой няма да ми направи дете, господине! Ще му отиде трудът на вятъра... — извика той триумфиращо. — Но думата ми беше за различните форми на противоборство. Правенето на деца чрез спермодем е наистина наказуемо, но нежеланието да се забременее трябва, за съжаление, да се докаже, а това не винаги е лесно. Отделно нещо е мрежовата престъпност, имам предвид криминалната фантоматизация, област, окупирана от разни банди, мафии и отделни индивиди, действащи самостоятелно, както някога терористите...

— И какво правят тези мрежови негодници?

— Проста работа. А иначе почти винаги крайната цел на тези злодеяния е материална, направо казано — финансова. Обработват, да речем, мозъка ви така, че да им издадете кода на банковата си сметка, да им напишете чек *in blanco* или да им подарите къща, жилище, акции, дявол знае какво, а вие ще правите това, смятайки, че поставяте автографа си върху книга, подадена ви от влюбен във вашето

творчеството читател... Говоря така само примерно. Нещата обаче са по-сложни. Да предположим, че нямате състояние, а само богата леля или човек, който може да ви завещае нещо. В такъв случай ще ви „настроят“ така, че или лично, или *per procura* ще му видите сметката... Извинете, но светът вече е такъв, че броят на злодеянията, които могат да бъдат направени чрез мрежата, е огромен. И всички те са „нелегални“. В същото време легално се водят, както казах, конкурентни борби и, виждате ли, това право не може да се забрани, нали капитализмът се държи на конкуренцията...

— А защо ми става все по-студено? — попитах може би малко не на място, защото не знаех дали кръвта ми изстива в жилите от чутото, или наистина времето се захлажда.

— Нищо чудно — отвърна моят домакин. — Погледнете, ако обичате, хоризонта и ще разберете...

Погледнах при тези думи от височината на небостъргача, където се намираще *пентхауса*, и забелязах в далечината синкаво проблясване.

— Нещо блести там, но какво? — попитах.

— Ледници — отвърна роднината на Тарантога. — Защото, виждате ли, климатът се затопля? Синоптиците отдавна са забелязали, че колкото по-топло става, толкова е по-студено.

— Какво говорите, та това противоречи на логиката...

— Както желаете. Метеоролозите могат да го обяснят. Имам дори записано обяснението на един добър специалист... Искате ли да го чуете?

— Бих предпочел някаква топла дреха — отвърнах. — Какво най-сетне ще ме посъветвате да правя?

— На ваше място бих се отправил колкото се може по-бързо обратно в Космоса — каза домакинът с добродушна усмивка. — Защото ако възнамерявате да поживеете на Земята по-дълго, ще ви бъде необходим добре екраниран дом, компютър, който не е свързан с никаква мрежа, тъй като днес няма начин да натиснеш един клавиш и цели орди вируси да не налетят на софтуера и да не ти съсипят хардуера. А може например да се ожените за сестрата на някой бивш хакер — такъв шурей би могъл да ви защити...

— Нищо не разбирам. Как така „да се оженя“? Сега, след като самият вие ми казахте, че децата се правят по телефона, семействата

продължават ли да съществуват?

— Разбира се. А кой ще ви бъде спътник в живота? Някои наистина предпочитат безбрачните съжителства...

— Какви „съжителства“?

— С момиченца. Две-три малолетни момиченца в леглото за през нощта...

— Но това е извращение, педофилия...

— Ни най-малко. Защото няма връзка със секса. Като при Абисага и цар Давид от Библията, Книгата на царете — в Стария завет се разказва точно за това, не помните ли? Този обичай се възроди и доби популярност, само че като не сте цар, за такива съжителства ще трябва да си плащате. Има агенции, които наемат момиченца, но всъщност това са съвсем излишни разходи, защото по всяко време можете да имате мрежови момичета на каквато и да е възраст, с каквито и да са форми на тялото, трябва само да станете абонат на някоя солидна фирма, гарантираща асексуалност...

— И колко е сигурна подобна гаранция?

— А, това е вече съвсем друга работа. Повечето абонати де факто злоупотребяват, както съобщава пресата, със „съжителствата“, но и безсрамните постъпки не могат да се докажат лесно. Нравствената полиция има с тях страхотни главоболия, защото защитата се свежда, накратко казано, до твърдението, че за това, което се прави с някого във фантоматизирано състояние, не може да се търси правна отговорност, както и за това какво сънуваме... разбирате ли?

— Но нали сънищата ми не зависят от мене, от моята воля.

— О, вашите думи ви връщат половин век назад. Сега можете да определите какво да сънувате като вземете съответно хапче, но за вземане на хапче за сънуване също не се носи наказателна отговорност... Дори наскоро един мой познат си поръча такъв копулатричен феминотонин, че всяка нощ да сънува интимна връзка с кралицата на Навара, и беше изправен пред съда, но не го осъдиха.

— Защото няма никаква кралица на Навара ли?

— Сега няма, но някога е имало. Не, дори за полигамни сънища не се носи отговорност. Знаете ли, в края на краищата всичко се решава от пазара, от така наречената невидима ръка на пазара. Хапчетата са просто по-евтини от програмите за виртуална реалност, програмите могат да бъдат проверени, а що се отнася до това какво

правите с Абисага (не сте в края на краищата старец като цар Давид от Библията) не може да се провери. Едно само ще ви кажа: като се направи равносметка, най-ощетена от научно-техническия прогрес се оказа реалната ПРОСТИТУЦИЯ. Тя е ВЕЧЕ съвсем разбираемо извън сметките. Впрочем, същото ще стане и с войните: роботизираният войник е ЗАСЕГА все още по-скъп от живия човек, облечен в мундир и призован в армията, но електрониката става все по-евтина...

Благодарих на моя събеседник за това, че ме посвети в новата действителна и виртуална реалност, след което се озовах директно в един антикварен магазин, където си купих пълен комплект рицарска броня от XVI век, и вече с бронята отидох в хотела. Никой на рецепцията не се учуди на вида ми. Мислех си, че както е известно, фантоматизацията настъпва след включване на човека, по-точно на неговия мозък към компютър, при което не е задължително човекът и компютърът да са на едно и също място, защото включването може да стане и от голямо разстояние с радиовълни. Във всеки случай мозъкът се свързва с виртуална програма чрез електричество, което трябва да бъде отведено до сетивата. Но всеки електрически заряд без изключение се стича по МЕТАЛНИ повърхности, независимо дали става въпрос за рицарска броня, бъчва или автомобил. Този така наречен феномен на клетката на Фарадей гарантира на пътниците в металните автомобили пълна безопасност дори когато ги удари мълния. Така че в бронята трябваше да стана сто процента обезопасен от включване към легална или нелегална фантоматизираща апаратура и някъде дори ми се мотаеше в главата мисълта за бронирана пижама и баня, облицована от всички страни с ламарина. Но тъй като се чувствах все по-неудобно вътре, особено когато в ресторанта на хотела подвижната лицева част падаше постоянно и дяволски ми пречеше да ям, хвърлих наоколо един внимателен поглед, след което се преместих в ъгъла и там, като свалих шлема, изядох супата от раци, пържолата, пържените картофи и сладоледа с ананасов крем, който не понасям, но всъщност вече ми беше все едно.

Телефонът на професора отговаряше само с гласа на телефонния секретар, така че отидох да видя шефа на сенатската комисия към NASA, занимаваща се с извънземните въпроси. Беше относително приветлив старец, а посещението уговорих предварително като позвъних на секретарката му — изключително хубаво, може би дори

красиво момиче и ми стана жал, че му се е паднало да живее в подобна епоха на телефонно правене на деца и нееротични семейства, с една дума: в безмилостно време. Казах това на господин Джонсън в нейно отсъствие. Едновременно с това ми дойде на ум една мисъл, нещо като загадка, която вече не един път ми беше хрумвала: защо всъщност не всички жени са КРАСИВИ? Как е станало така, че сексуалният отбор, иначе казано — селекцията, опираща се като че ли главно на телесни критерии, особено в отколешните времена, когато изобщо не е съществувал говорът, иначе казано — когато прахората още не са говорили, а започвайки да говорят, не е имало какво да си кажат (което впрочем до голяма степен се е запазило и до днес като реликт от пещерната епоха) — защо тази селекция не е довела до изчезване на жените с безформени и криви крака, с отблъскващи лица, кошмарни бюстове, не по-малко отвратителни задни части и така нататък, в резултат на което на света биха останали и щяха да пълнят селата и градовете само жени, красиви като тези, които (по-скоро разсъблечени) могат да се видят единствено на снимки в „PLAYBOY“, „Gallery“ или „Hustler“ и като филмови звезди на екрана; в живота също, но много рядко? Мистър Джонсън ме изслуша не без внимание и отбеляза най-напред, че селекцията вероятно е действала двустранно: не само мъжете са си избирали любими жени, но и обратното, с други думи — жените също не били склонни да одобряват всички мъже, а плюс това в пещерите със сигурност е било много тъмно. Както е известно, електричеството е открито като източник на светлина едва някъде през XIX век. Това ме убеди донякъде, но не напълно. И тъкмо когато двамата започнахме да дискутираме живо, за да установим дали изобщо съществува само една норма за женска красота, секретарката се включи в разговора чрез телевокса: някакъв тип, чието име не дочух, искаше да се види незабавно с мистър Джонсън. Като чу това, той се помъчи да издърпа чекмеджето на бюрото, но то беше заяло и тъкмо вратата започна да се отваря, изскочи от напъна назад, а в ръката на почитаемия шеф на комисията блесна голям черен БЛАСТЕР. Гостът наистина се оказа неканен натрапник, защото държеше в двете си ръце голяма метална мрежа, при вида на която моментално се напъхах под бюрото. Разнесоха се гърмежи и трясъци. Когато погледнах надолу, изпитах в самото начало безпокойство, защото онзи тип с мрежата го нямаше, сякаш беше потънал в земята или по-скоро в

пода, докато мистър Джонсън продължаваше да си стои в стаята, но беше станал значително по-нисък и като че ли носеше по-широко за ръста си облекло, а което е още по-лошо — под носа му ни в клин, ни в ръкав се бяха появили мустачки. Ощипах се, предчувствайки нещо недобро, но и веднага разбрах, че по такъв примитивен начин няма да мога да определя състоянието на моята реалност. Или ВЕЧЕ бях фантоматизиран, или не. Единственото, което ми дойде на ум, беше да извърша нещо съвсем не на място, нечувано, просто неотговарящо на моята по принцип благоприлична и културна природа.

Най-напред попитах мистър Джонсън как се казва. Той отговори, но отговорът му можеше да бъде или истински, или подвеждащ. Затова отидох в стаята, в която секретарката стоеше на телефона и започнах да ѝ правя съвсем безцеремонни сексуални намеци с надеждата, че най-малко ще ме удари по лицето, в резултат на което щях да се убедя, че продължавам да съм в истинската, а не в някаква виртуална реалност. Но вместо да ме цапардоса за този *sexual harassment*, красивото момиче посегна към чантичката си и попита студено и делово дали ще отидем направо в хотела или първо ще вечеряме заедно. Бях вече инструктиран по копулаторните въпроси от братовчедата на Тарантога и — честно казано, се стъписах. Приключението обещаваха да е съвсем старовремско и едновременно с това невинно, при условие че се намирах в дълбините на съответно програмирана фикция, но въпреки това благосклонната реакция на момичето събуди друг вид мое безпокойство: значи, помислих си, съм привлекателен мъж, може би такъв, за какъвто е мечтала отдавна. Затова за всеки случай я заобиколих, както си стоеше вече с чантичката в ръка, и погледнах дългата редица книги в подръчната библиотека зад бюрото ѝ. Успях да прочета няколко заглавия: *Копуланци*, *Полисекс*, *Теория на неутралната копулатористика*, *Дневник на Игнатий Копулатрин*, останалите не можах, защото на вратата се появи мистър Джонсън.

— Прочетете веднага това! — извика той като ми връчи някакви написани на машина листи. Вече нищо не разбирах. На първия лист, които ми подаде, се виждаше надпис: **ВИДЕНИЕ НА ФАНТОМАТИЗИРАНИЯ ИЙОН ТИХИ.**

Беше силно казано. Вдигнах глава и видях, че мистър Джонсън започва да си съблича сакото, а стана и по-лошо, защото секретарката

остави чангичката си и също започна да се разсъблича. Бельото и беше бяло като сняг. Като видях, че търси на гърба си закопчалката на сутиена, хвърлих се с един скок през прозореца и полетях от двадесет и четвъртия етаж надолу.

Не мога да кажа дали това по принцип инстинктивно действие беше разумно или не. Достатъчно е, че не зная благодарение на какво се отървах. Факт е обаче, че написах всичко това до тук, следователно скокът от тази височина не ми беше навредил с нищо. От време на време все пак ми идва на ум мисълта, че бих могъл да изхвърля през прозореца мистър Джонсън и в същото време да остана съм с красивата и навита секретарка. Това беше виртуална реалност, разбира се! Но с какво би могла да ми навреди? Може би щеше да стане точно обратното: още повече, че не зная дали пиша тези думи в действителност или пък и това само ми се струва. Битовата несигурност, предизвикана от инвазията на новата техника в човешкия живот може да доведе до фатално състояние на неудовлетвореност. И кой ще ми каже сега дали изпуснах случая или по-скоро се спасих. Но от какво всъщност? Изгубих дори номера на телефона на Тарантога и на неговия братовчед, а това е крайно лош знак.

Върнах в антикварния магазин бронята, защото вече не бях в състояние да издържа в нея: целият бях насинен от вътрешните винтове, нитове и ръбове (как са издържали в такива ламарини средновековните типове, си остава за мене загадка, с която може би ще се заема друг път), а и оглушах от постоянното скърцане и тракане на шарнирите (особено на коленниците и в кръста). Отидох след това в хотела и поисках по факса на интернета или екстернета да ми препратят пощата, която съм получил вкъщи. Кутията ми беше така претъпкана с рекламни брошури на модеми, спермодеми, никодими и други печатни материали, че едва към края на този пощенски хаос попаднах на две смислени и донякъде съществени разпечатки. Първата беше съдебна призовка, тъй като секретарката на мистър Джонсън ме беше обвинила в *indecent exposure* и *sexual harassment*. Както е известно, жените са непостоянни (*la donna e mobile*), но за мене съдебната призовка беше първи сигнал, че се намирам в нормалната реалност, а в това състояние на нещата ме убеди окончателно документът за последното теглене от банковата ми сметка, защото ми съобщаваше, че някой, след като си е послужил с подписан от мене

чек, е опразнил сметката до дъно. Тези две новини, едната криминално-съдебна, а другата финансова по природа, ме изпълниха с оптимизъм. *Cogito ergo sum* и за да не рискувам повече, веднага реших да стартирам обратно, защото на всички луни на Касиопея, взети заедно, никой за никакви интернетни не е чувал, а що се отнася до канибалите, то наистина човекоядството там процъфтява интензивно, но никой не би докоснал земен човек, нито би го направил на супа, защото първо, техният кулинарен катехизис не го позволява, а второ — смятат хората за отровни, поради което и за стопроцентово негодни за ядене. Може би и ще видя пак някога някой братовчед на професор Тарантога, но само при условие, че се появи на Касиопея.

[1] В романа „Оглед на място“. ↑

[2] В романа „Мир на Земята“. ↑

[3] От „фантоматика“ — термин на Лем, въведен в книгата „*Summa technologiae*“ за означаване на технология, при която човешкият мозък се въвежда в изкуствено създадена реалност, различна от истинската. ↑

ИЗ СПОМЕНИТЕ НА ИЙОН ТИХИ

I. ПРОФЕСОР КОРКОРАН

Пак искате да ви разкажа нещо ли? Да. Виждам, че Тарантога вече е взел своя стенографски бележник... чакай, професоре. Ами като наистина нямам какво да ви разкажа. Какво? Не — не се шегувам. Впрочем нали в края на краищата мога и аз веднъж да имам желание да помълча в такава вечер — във вашата компания? Защо? Защо ли? Мили мои — никога не съм ви говорил за това, но Космосът е преди всичко населен със същества като нас. Не само човекоподобни, но и приличащи на нас като две капки вода. Половината от населените планети са Земи, малко по-големи или по-малки, с по-студен или с по-тропически климат, но няма това са различия? А техните жители... Хората — понеже в крайна сметка те са хора — също толкова много приличат на нас, че разликите само подчертават приликите. Защо никога не съм ви разказвал за тях ли? Странно ли ви се вижда? Помислете. Гледам звездите. Припомням си различни случки, пред очите ми се изправят различни картини, но най-приятно ми е да се връщам мислено към необикновените преживявания. Може те да са страшни или свръхестествени, ужасяващи или дори смешни — и поради това безобидни. Но да гледаш звездите, скъпи мои, и да знаеш, че тези дребни сини искрички са — когато стъпиш на тях — царства на грозотата, тъгата, неведомото, на всевъзможните руини, че там, в мастиленосиньото небе, също бъка от стари бордеи, мръсни дворове, вонящи канавки, буница, тревясали гробове — дали разказите на някой, който е обиколил Галактиката, трябва да напомнят вайканията на търговски пътник, влачещ се из провинциалните градчета? Кой би поискал да го слуша? И кой би му повярвал? Такива мисли хрумват на човек, когато е уморен, или когато у него намира непреодолимото желание за искрени изповеди. Затова — за да останем далече от скърбите и огорченията — днес няма да говоря за звездите. Не, няма да мълча. Бихте се почувствали измамани. Дадено, ще ви разкажа нещо, но не за пътешествията ми. Та нали аз и на Земята съм преживял немалко. Професоре, ако държиш на всяка цена да записваш, можеш да започваш.

Както знаете, посещават ме гости, твърде странни понякога. Ще отделия сред тях една категория: на непризнатите изобретатели и учени. Не знам защо, но тях винаги съм ги привличал като магнит. Тарантога се усмихва, виждате ли? Но аз нямам предвид него, той не е непризнат изобретател. Днес ще говоря за онези, на които не им е провървяло, или по-скоро, провървяло им е прекалено добре: постигнали са целта си и са разбрали, че усилията им са били напразни.

Разбира се, те не признават това. Неизвестни, самотни, потънали в онази лудост, която само популярността и успехът превръщат понякога — изключително рядко — в дело на прогреса. Естествено, по-голямата част от моите посетители бяха сива маса перковци, обхванати от една идея, дори не тяхна собствена, а присвоена от предишни поколения — като изобретателите на перпетуум-мобиле, бедни на хрумвания, тривиални в нелепите още на пръв поглед решения; и все пак в тях искреше онзи огън на безкористността, който изгаря живота и ги принуждава да подновяват непрекъснато предварително осъдените на неуспех усилия. Колко жалки са тези недъгави гении, тези титани с дух на джуджета, осакатени още при раждането им от природата, която при някоя от своите мрачни шеги е надарила бездарието им с творчески ентузиазъм, достоен за някой Леонардо; през живота си те срещат само безразличие или насмешки, а най-много, което човек може да направи за тях, е да стане за час или два търпелив слушател и участник в тяхната мономания.

Сред онази тълпа, която само собствената глупост предпазва от отчаянието, се появяваха, макар и рядко, и по-различни хора — не бих искал нито да ги характеризирам, нито да ги осъждам, направете това сами. Първият, който се изправя пред очите ми при тези думи, е професор Коркоран.

Запознах се с него преди девет, може би десет години на някаква научна конференция. Бяхме разговаряли броени секунди, когато той, ни в клин, ни в ръкав (във всеки случай без каквато и да било връзка с темата на разговора), попита:

— Какво мислите за духовете?

В първия миг приех въпроса му като ексцентрична шега, ала си припомних дошлите до мен слухове, че той е необикновен човек, не помнех само в какъв смисъл — положителен, или отрицателен. Затова за всеки случай отвърнах:

— По този въпрос нямам определено мнение.

Без да каже нито дума, Коркоран се върна към предишната тема. Вече се чуваше звънецът, известяващ началото на следващото заседание, когато той внезапно се наведе — беше много по-висок от мен — и каза:

— Тихи, вие сте мой човек. Нямайте предубеждения. Може и да греша, но съм готов да рискувам. Елате при мен — и ми подаде визитната си картичка. — Моля ви най-напред да се обадите по телефона, защото на звънеца не реагирам и никому не отварям вратата. Впрочем, както искате...

Още същата вечер, когато вечерях със Савинели, прочутия юрист, специалист по космическо право, го попитах дали познава някой си професор Коркоран.

— Коркоран! — викна той с присъщия му темперамент, разпален от втората бутилка сицилийско вино. — Оня откачен кибернетик? Какво става с него? Не съм чувал нищо от векове!

Отговорих, че не знам нищо конкретно, само съм чувал някъде името му. Докато си пийвахме вино, Савинели ми разказа няколко известни на всички клюки. От тях излизаше, че като млад учен Коркоран е давал блестящи надежди, макар още тогава да проявявал пълна липса на почит към по-старите, преминаваща неведнъж в арогантност, а после станал правдолюб, от сорта на онези, които черпят удовлетворение колкото от това, че казват на хората какво мислят за тях, толкова и от факта, че по този начин вредят най-много на себе си. Когато бил обидил смъртно своите професори и колеги и пред него се затворили всички врати, той забогатял от неочаквано голямо наследство, купил една полуразрушена къща извън града и я превърнал в лаборатория. Там живеел заедно с роботите си — търпял около себе си само такива асистенти и помощници. Може и да е постигнал там нещо, обаче страниците на научните списания били недостъпни за него. Той изобщо не се стараел да промени нещата. Ако през това време все още установявал по-близки отношения с някои хора, правел го само за да може след известно сближаване да ги отблъсне и оскърби по най-грубиянски начин, без какъвто и да е видим повод. Когато солидно поостарял и това недостойно забавление му омръзнало, станал самотник. Попитах Савинели дали му е известно, че

Коркоран вярва в духове. Юристът, който тъкмо отпиваше от чашата с вино, едва не се задави от смях.

— Той ли? В духове?! — викна. — Човече, та той не вярва дори в хората!!!

Попитах какво има предвид. Той отвърна, че, в буквалния смисъл на думата, Коркоран бил според него солипсист — вярвал само в собственото си съществуване, а всички други смятал за фантоми, за съновидения и уж затова по-рано така се държал и с най-близките си; след като животът е сън, в него всичко е възможно. Отбелязах, че при това положение може да вярва и в духове. Савинели попита дали съм чул някога за кибернетик, който да не вярва в тях. После заговорихме за други неща, но и това, което чух, беше достатъчно, за да ме заинтригува.

Аз съм човек на бързите решения, затова още на другия ден му телефонирах. Слушалката вдигна робот. Казах кой съм и по какъв въпрос се обаждам. Коркоран ми позвъни чак на другия ден, късно вечерта — тъкмо смятах да си лягам. Каза, че мога да отида при него, дори веднага. Наближаваше единайсет. Приех поканата, облякох се и тръгнах. Лабораторията беше голяма мрачна сграда, разположена далече от пътя. Неведнъж я бях виждал. Смятах, че е стара фабрика. Беше потънала в мрак. В нито един от квадратните, потънали дълбоко в стените прозорци не провиделяваше и най-слаба светлинка. И голямата площадка между желязната ограда и входната врата не беше осветена. На няколко пъти се натъквах на скърцащи от ръжда тенекии и релси, така че до едва провиждащата се врата стигнах малко раздразнен. Позвъних по специалния начин, както ми беше наредил Коркоран. След цели пет минути той ми отвори лично, в сива, петносана от киселини лабораторна престилка. Беше поразително слаб, костелив, с огромни очила и побелели мустаци, единият от които — по-къс, като че изгризан.

— Заповядайте след мен — каза без предисловия. По дългия, мижаво осветен коридор, затрупан с някакви машини, бъчви, прашасали торби с цимент, ме заведе до голяма стоманена врата. Над нея светеше ярка лампа. Извади от джоба на престилката ключ, отвори вратата и влезе пръв. Аз — подир него. По извита желязна стълбичка се изкачихме на първия етаж. Видях голямо фабрично хале с остъклен таван — няколкото голи крушки не го осветяваха, а само подчертаваха

полумрачната му необятност. Беше пусто, унило, изоставено, високо под тавана теченията се гонеха игриво, а дъждът, който заваля, когато приближавах лабораторията на Коркоран, биеше в стъклата, тъмни и мръсни; тук-там водата се стичаше през дупките на счупените стъкла. Коркоран като че не забелязваше тези неща, крачеше пред мен по ечащата под стъпките ламаринена галерия; пак стоманена, заключена врата и зад нея — коридор, до стените му безредно нахвърляни, сякаш при бягство, покрити с дебел слой прах инструменти; коридорът зави, вървахме нагоре, надолу, минавахме край приличащи на змии преплетени трансмисионни ленти. Пътешествието, при което опознавах големината на сградата, продължаваше; веднъж-дваж Коркоран ме предупреди на съвсем тъмните места да внимавам за стъпалото, или да се наведе; при последната от стоманените врати (вероятно противопожарни, нагъсто зачукани с нитове) той се спря и я отключи; забелязах, че — за разлика от предишните — изобщо не изскърца, значи пантите ѝ бяха смазвани неотдавна. Влязохме във висока зала, почти празна. Коркоран застана в центъра, там, където бетонът на пода беше малко по-светъл, като че ли някога там е имало машина, от която са останали само стърчащите подложни греди. До стените бяха изправени дебели, вертикално разположени пръти, та помещението приличаше на клетка. Спомних си въпроса му за духовете... Към прътовете бяха прикрепени рафтове — много здрави, с подпори, а на тях бяха поставени петнайсетина чугунени сандъка; нали знаете как изглеждат сандъците със съкровища, които според преданията корсарите закопават? Точно такива бяха и тези сандъци, с издути капаци, а на всеки от тях висеше бяло листче, обвито с целофан, прилично на документите, които обикновено се закачват над болничните легла. Високо, под тавана, светеше покрита с прах крушка, но беше много сумрачно, за да мога да прочета поне една дума от написаното на тези карти. Сандъците бяха подредени в два реда, един над друг, а един от тях беше поставен по-високо, отделно. Помня, че ги изброих — бяха дванайсет или четиринайсет, вече не знам точно колко.

— Тихи — обърна се към мен професорът, пъхнал ръце в джобовете на престилката, — вслушайте се за миг в присъстващото тук. После ще ви кажа какво е то — сега послушайте!

В поведението му проличаваше странна нетърпеливост, тя просто се набиваше в очи. Искаше му се незабавно да започне да

говори, да навлезе в същността, всичко да е вече минало, да е свършил вече. Сякаш всяка секунда, прекарана с друг човек, смяташе за загубено време.

Притворих очи и от обикновена любезност, а не от любопитство към шумовете, които при влизането си дори не бях забелязал, застанах неподвижно. В действителност нищо не чувах. Някакво слабичко бърмчене на електрически ток в намотките, нещо от този род, обаче, уверявам ви, то беше толкова слабо, че дори гласът на умираща муха щеше да се чува по-ясно.

— Е, какво чувате? — попита той.

— Почти нищо — признах, — някакво слабичко жужене... но може би просто в ушите ми шуми...

— Не, не ви шуми в ушите... Тихи, слушайте ме внимателно, защото аз не обичам да повтарям казаното, говоря ви това, защото не ме познавате. Не съм грубиян, нито простак, за каквото ме вземат, само че ме ядосват идиотите, на които трябва по десет пъти да повтаряш едно и също нещо. Надявам се вие да не сте от тях.

— Ще видим — отговорих, — говорете, професоре...

Той кимна и посочи с ръка редицата железни сандъци:

— Разбирате ли нещо от електрически мозъци?

— Само толкова, колкото е необходимо за навигацията. С теорията съм по-скоро зле.

— Така си и мислех. Не пречи. Тихи, чуйте ме. В тези сандъци се намират най-съвършените електронни мозъци, каквито са съществували някога. Знаете ли в какво се състои тяхното съвършенство?

— Не — казах, както си и беше.

— В това, че те не служат за нищо, че са абсолютно безполезни, че това са, с една дума, превърнати от мен в действие, въплътени в материя монадите на Лайбниц...

Чаках, а той продължи да говори, като в господстващия мрак белият му мустак приличаше на потрепваща над устната му белезникава нощна пеперуда.

— Всеки от тези сандъци съдържа електронен мозък, произвеждащ съзнание. Като нашия мозък. Градивният материал е друг, но принципът е същият. Защото нашите мозъци — тук внимавайте! — са свързани, така да се каже, с външния свят

посредством сетивните приематели: очи, уши, нос, кожа и тъй нататък. Затова пък външният свят на тези тук — той протегна пръст към сандъците — е там, вътре...

— Как е възможно? — попитах. Нещо започваше да ми просветва едва-едва; догадката не беше ясно оформена, но започваше да буди у мен тръпки на ужас.

— Много просто. Откъде знаем, че тялото ни е такова, а не онакова, че имаме точно такова лице, че стоим, че държим в ръка книга, че цветята ухаят? Оттам, че върху нашите сетива действат известни дразнителни и възбудата стига по нервите до мозъка. Хайде, представете си, Тихи, че аз мога да дразня вашия обонятелен нерв по същия начин, по който прави това миризливият карамфил — какво ще усещате?

— Аромат на карамфил, естествено — отговорих, а професорът, кимна с глава, сякаш доволен, че съм достатъчно схватлив, и продължи:

— А ако направя същото с всички ваши нерви, то ще усещате не външния свят, а онова, което аз чрез нервите ви телеграфирам до вашия мозък... Ясно ли е?

— Ясно.

— Значи така. Тези сандъци имат рецептори-органи, които действат аналогично на нашето зрение, обоняние, осезание, слух и така нататък. А проводниците от тези рецептори — също като нервите — вместо към външния свят, както е с нашите, са свързани с онзи барабан ей там, в ъгъла. Не го ли забелязахте?

— Не — казах. Наистина, барабанът с диаметър може би три метра стоеше в ъгъла вертикално, като изправен воденичен камък. След известно време забелязах, че той се върти извънредно бавно.

— Това е тяхната съдба — обясни спокойно професор Коркоран. — Тяхната съдба, техният свят, тяхното съществуване — всичко, което могат да преживеят и изпитат. Там има специални ленти със регистрирани електрически дразнителни, такива, които отговарят на онези сто или двеста милиарда явления, с които човек се сблъсква в най-богатия на впечатления живот. Ако повдигнете капака на барабана, ще видите само лъскавите ленти, покрити с бели зигзаговидни линии, също като плесен върху целулоид, но това са, Тихи, горещи южни нощи и ромон на вълни, форми на животински тела и изстрели,

погребения и пьянски запои, вкус на ябълки и круши, снежни виелици, вечери сред близките пред запалената камина и кръсъците по палубата на потъващ кораб, и гробищата, и халюцинациите на бълнуващите — Ийон Тихи, там е целият свят!

Аз мълчах, а Коркоран, стиснал ме с желязна хватка за ръката, говореше:

— Тези сандъци, Тихи, са свързани с един изкуствен свят. На този — той посочи първия от края — му се струва, че е седемнайсетгодишно момиче, зеленооко, червенокосо, с тяло на Венера. То е дъщеря на държавник... влюбено е в младежа, когото вижда почти всеки ден през прозореца и който ще бъде негово проклятие... Този тук, вторият, е учен. Почти е открил общата теория на гравитацията, задължителна в неговия свят, в този свят, чиито граници са стоманените стени на барабана, и се готви да се бори за своята истина в усамотение, задълбочавано от заплашващата го слепота, защото той ще ослепее, Тихи... а там, по-горе, се намира един член на колегия свещеници, който преживява най-тежките дни на своя живот, понеже е загубил вярата си в съществуването на своята безсмъртна душа; до нас, зад преградата, е... но не мога да ви разкажа за всички същества, които създадох...

— Може ли да ви прекъсна? — попитах. — Бих искал да зная...

— Не! Не можете! — викна Коркоран. — Никой не може. Сега аз говоря, Тихи. Вие още не разбирате нищо. Вероятно си мислите, че на барабана са записани различни сигнали — като на грамофонна плоча, че събитията са подредени като мелодия на нея, с всички тонове, и само чакат, като музиката на нея, да ги съживи иглата, че тези сандъци възпроизвеждат един след друг комплекси преживявания, предварително установени до самия край. Не е истина! Не е истина! — закрещя той пронизително, та чак ехо загърмя от тенекиения таван. — Съдържанието на този барабан е за тях това, което е за вас светът, в който живеете! На вас нали и през ум не ви минава, когато ядете, спите, ставате, пътувате, посещавате стари шантави хора, че всичко това е грамофонна плоча, чието докосване вие наричате настояще!

— Но... — обадох се.

— Мълчете! — кресна той. — Не ми пречете! Аз говоря!

Помислих си, че тези, които го наричат простак, имат немалко основание, но трябваше да не си отклонявам вниманието, защото

думите му наистина бяха нечувани. Продължаваше да крещи:

— Съдбата на моите железни сандъци не е установена предварително докрая, защото събитията се намират там, в барабана, на редици успоредни ленти, и само действащият на принципа на сляпата случайност селектор решава от коя серия ленти събирачът на впечатления от даден сандък ще черпи в следващия миг. Естествено, то не е толкова просто, както го казах, тъй като самите сандъци могат до известна степен да влияят на движенията на черпака, а селекцията на случайността се задвижва напълно само тогава, когато създадените от мен същества се държат пасивно... все пак те имат ограничена воля, ограничавана от същото, което ограничава и нас. Притежаваната структура на личността, вродената инвалидност, външните условия, степента на интелигентност — не мога да се задълбочавам във всички подробности...

— Дори така да е — вмъкнах, — то как може те да не знаят, че са железни сандъци, а не риже момиче или джудже...

Само толкова успях да изрека, понеже той ме прекъсна:

— Не се правете на магаре, Тихи. Вие се състоите от атоми, не съм ли прав? Чувствате ли своите атоми?

— Не.

— Атомите съставят белтъчни молекули. Чувствате ли ги?

— Не.

— Как тогава сандъците могат да разберат, че са сандъци, магаре такова? Също така, както за вас този свят е истински и единствен, точно така истински и реални са съдържанията, които текат от моя барабан до техните електрически мозъци... В този барабан е техният свят, Тихи, а техните тела — несъществуващи в нашата действителност другояче, освен като относително постоянно групирани отвори в перфорираните ленти — се намират вътре в самите сандъци... Този, крайният от другата страна, се мисли за изключително красива жена. Мога точно да ви кажа какво вижда тя, когато се оглежда гола в огледалото. Какви скъпоценни камъни обича. Какви хитрости използва, за да завоюва мъжете. Знам всичко, защото аз, с помощта на моя СЪДБОГРАФ, съм я създал, нея, нейните — за нас въображаеми, но за нея реални — форми, толкова реални, с лицето, зъбите, миризмата на пот, с белега от кама на гърба, с косата и орхидеите, които закача в нея, както реални са за вас вашите ръце,

крака, корем, шия и глава! Надявам се, че не се съмнявате в своето съществуване...

— Не — отговорих спокойно. Никога никой не ми беше крещял така й това може би дори ме забавляваше, обаче бях твърде потресен от думите на професора, на които повярвах, защото не виждах причини за недоверие, за да обръщам в този момент внимание на неговите маниери.

— Тихи — продължи малко по-кратко професорът, — казах ви, че между другото имам тук един учен, ей този сандък точно срещу вас. Той изследва своя свят, обаче никога — нали разбирате, никога — дори няма да предположи, че светът му не е реален, че губи време и сили да се задълбочава в онова, което е серия макари с навита филмова лента, а неговите ръце, крака, очи, неговите собствени, ослепяващи очи са само заблуждение, предизвикано в електрическия му мозък от разреждането на подходящо подобрени импулси. За да стигне дотам, той би трябвало да излезе извън своя железен сандък, тоест извън самия себе си, и да престане да мисли със своя мозък, което е също толкова невъзможно, колкото невъзможно е вие да възприемете съществуването на студения тежък сандък не чрез докосване и виждане, а по друг начин.

— Но благодарение на физиката аз знам, че съм изграден от атоми — подхвърлих.

Коркоран вдигна ръка с категоричен жест.

— И той знае това, Тихи. Той има лаборатория, а в нея — всички апарати, които може да му достави неговият свят... той вижда звездите през телескоп, изследва тяхното движение, като в същото време усеща хладния натиск на очилата върху лицето си — не, не сега. Сега, както му е навик, той се намира в пустата градина, заобикаляща неговата лаборатория, и се разхожда в блясъка на слънчевите лъчи — понеже в неговия свят в този момент слънцето изгрява...

— А къде са другите хора, онези, сред които той живее? — попитах.

— Другите хора ли? Разбира се, всеки от сандъците, всяко от тези същества се движи сред хора, те се намират — всичките — в барабана... Виждам, все още не разбирате! Може би ще ви помогне примерът, макар и далечен. В сънищата си вие срещате различни хора — често такива, които никога не сте виждали, нито сте познавали — и разговаряте с тях насън... Така ли е?

— Да...

— Тези хора са създадени от вашия мозък. Но докато сънувате, не знаете, че е така. Имайте предвид, че това беше само пример. При тях — той протегна ръка — положението е по-различно, защото не те създават своите близки и чужди хора; те са в барабана, цели тълпи, и когато, да речем, на моя учен изведнъж му се прииска да излезе от градината и да заговори първия срещнат минувач, то като вдигнете капака на барабана, ще видите как става това: неговият сетивен черпак под влияние на импулса ще се отклони едва-едва от дотогавашния си път, ще слезе на друга лента и ще започне да възприема онова, което се намира под нея; казвам черпак, но в действителност става дума за стотици микроскопични токови събирачи, тъй като по същия начин, по който вие възприемате външния свят — със зрение, обоняние, осезание и органа на равновесието, също така той опознава своя „свят“ посредством отделните входи на отделните сетивни канали и едва електрическият мозък обединява тези впечатления в едно цяло. Но това са технически, несъществени подробности, Тихи. От мига на задействане на механизма, мога да ви уверя, всичко е въпрос на търпение, нищо повече. Четете философите, Тихи, и ще се убедите от техните слова в каква нищожна степен можем да разчитаме на сетивните си възприятия, колко несигурни, подвеждащи, несъвършени са те, но ние нямаме нищо друго, освен тях; същото е — говореше той с вдигната ръка — при тях. Обаче и на тях, както и на нас, това не им пречи да обичат, желаят, мразят, да докосват другите хора, да ги целуват или убиват... По същия начин моите творения в своята вековна желязна неподвижност се отдават на страсти и увлечения, изневеряват си, тъгуват, мечтаят...

— И вие смятате, че това е безполезно? — попитах неочаквано, а Коркоран ме изгледа със своя пронизващ поглед. Дълго не отговори.

— Да — каза най-сетне, — добре направих, че ви доведох тук, Тихи... Всеки от идиотите, на които показвах всичко това, започваше да ме обвинява в жестокост... В какъв смисъл е въпросът ви?

— Доставяте им наготово само градивния материал — рекох — под формата на импулси. Също така, както на нас ни ги доставя нашият свят. Когато стоя и гледам звездите, онова, което чувствам, онова, което си мисля, си е вече само моя собственост, не на света. С тях — посочих редицата: сандъци — е същото.

— Истина е — тихо каза професорът. Прегърби се и от това сякаш се смали. — Но щом казвате това, спестявайте ми дълги обяснения, защото вероятно разбирате и защо съм ги създал?

— Досещам се. Но предпочитам вие сам да го кажете.

— Добре. Някога — много отдавна — се усъмних в реалността на света. Тогава бях още дете. Така наречената злонамереност на мъртвите предмети, Тихи — кой не я е изпитвал? Не можем да намерим някаква дребна вещ, макар да помним къде сме я видели за последен път, и най-сетне я намираме другаде с чувството, че сме уловили света на местопрестъплението, когато той извършва нещо неточно, не както трябва... Възрастните, разбира се, казват, че детето греша и по този начин неговото естествено недоверие бива потиснато... Или това, което се нарича *le sentiment du déjà vu* — впечатлението, че в несъмнено новата ситуация, преживявана за първи път, вече някога си бил... Цели метафизични системи — вярата в прераждането на душите, реинкарнацията — са били създадени въз Основа на същите явления. А по-нататък: законът за серията, повтарянето на изключително редки явления, които дотолкова се изявяват винаги заедно, че лекарите са ги нарекли *duplicitas casuum*. И накрая — духовете, за които ви питах. Четенето на мисли, левитацията и другите, най-противоречащи на цялата наша наука, най-необяснимите случаи, наистина редки — предсказването на бъдещето... феноменът, описван от най-древни времена, напук на всички възможности, тъй като всеки научен възглед за света го изключва... И какво е всичко това? Какво означава то? Ще кажете, или не...? Все пак липсва ви смелост, Тихи... Добре... Погледнете...

Той се приближи до рафтовете и посочи най-високо поставения сандък.

— Това е лудият на моя свят — каза и усмивка промени лицето му. — А знаете ли, господине, до какво стигна той в своята лудост, която го отдалечи от другите? Посвети се на търсене на несъвършенствата на този свят. Защото аз не съм твърдял, Тихи, че неговият свят е съвършен. Идеален. И най-изправният механизъм понякога засича: ту някакво течение ще разклати кабелите и те за миг ще се допрат, ту мравка ще пропълзи във вътрешността на барабана... и, знаете ли, господине, какво мисли тогава този луд? Че с телепатия предизвиква локално късо съединение на проводниците,

принадлежащи към два различни сандъка... че бъдещето може да се види, когато разлюленият черпак прескочи от съответната лента на друга, която трябва да се развие едва след много години. Че чувството, дете ужим някога е преживял, онова, което наистина му се случва за първи път, е предизвикано от заяждането на селектора, а когато той не само потрепери в своя меден лагер, но се и залюлее като махало, побутнат, знам ли от какво, от... мравката — то неговият свят преживява изумителни и необясними събития; в някого пламва внезапно и неразумно чувство, някой започва да предсказва бъдещето, предметите се движат сами или си разменят местата, а преди всичко, в резултат на неговите ритмични движения, се проявява... законът на серията! Групирането на редки и странни явления в редове... и неговата лудост, хранейки се с такива, общо взето пренебрегвани феномени, кумулира в убеждението, за което не след дълго ще го затворят в лудница... че той самият е железен сандък, както и всички наоколо, че хората са само машини в ъгъла на една стара, запрашена лаборатория, а светът, неговите удоволствия и заплахи са Само заблуждение — и се е осмелил да си помисли дори за бога, Тихи, за бога, който някога, когато още е бил наивен, е правел чудеса, но после неговият свят го е възпитал, него, своя творец, научил го е, че единственото нещо, което му е позволено да прави, е да не се намесва, да не съществува, да не променя нищо в своето дело, защото доверие може да се дарява само на онази божественост, която не се зове... Призована, тя се оказва несъвършена и безсилна... А знаете ли какво си мисли този негов бог, Тихи?

— Да — отвърнах. — Че е също като него. Но тогава е възможно и това, че собственикът на потъналата в прах лаборатория, в която НИЕ стоим на рафтовете, е също сандък, построен от друг учен, от още по-висш порядък, притежаващ оригинални и фантастични концепции... и така до безкрайност. Всеки от тези експериментатори е бог — той е създател на своя свят, на тези сандъци и на тяхната съдба, и под него се намират неговите Адамовци и неговите Еви, а над него — неговият, следващият, по-висш в йерархията бог. И затова вие сте направили това, професоре...

— Да — потвърди той. — А щом е така, значи вие вече знаете толкова, колкото и аз, и по-нататъшният ни разговор би бил безпредметен. Благодаря ви, че пожелахте да дойдете, и сбогом.

Така завърши това необикновено познанство, приятели. Не знам дали сандъците на Коркоран още действат. Може би да, и тогава те сънуват своя живот с неговите блясъци и ужаси, които са само застинали във филмовите ленти рояци импулси, а Коркоран, завършил дневната си работа, всяка вечер се изкачва по железните стълби горе, отключвайки стоманените врати с големия ключ, който носи в джоба на изгорената с киселини престилка... и застава там, в прашасалата тъмнина, за да се вслуша в слабия шум на токовете и едва доловимия отзвук, с който се върти барабанът... с който се движи лентата... и съдбата се сбъдва. И мисля, че тогава изпитва, въпреки уверенията си, желание да се намеси, да нахълта, копнее за ослепително могъщество в дълбините на създадения от него свят, за да спаси в него някой, който провъзгласява Изкуплението; че се колебае, сам, в мъждукащата светлина на голата крушка, дали да спаси нечий живот, нечия любов, и съм сигурен, че никога няма да го направи. Ще устои на изкушението, защото иска да бъде бог, а единствената божественост, която познаваме, е мълчаливото съгласие с всяка човешка постъпка, с всяко престъпление и няма за нея по-висша отплата от повтарящия се поколение след поколение бунт на железните сандъци, когато те се убеждават, мислейки и основавайки се на разума, че ТОЙ не съществува. Тогава се усмихва мълчаливо и излиза, като заключва зад себе си редицата врати, а в пустотата се разнася само слабото, като глас на умираща муха, жужене на токовете.

II. ПРОФЕСОР ДЕЦАНТОР

Някъде преди шест години, след като се бях върнал от пътешествие и почивката и наслаждението от наивната хармония на домашния живот ми бяха поомръзнали, макар и не чак толкова, че да замислям ново пътуване, една късна вечер, когато не очаквах никого, ми се яви някакъв човек и ми прекъсна писането на спомените.

Беше червенокос, в зряла възраст, безумно кривоглед, чак не можех да го гледам в очите, на туй отгоре с едно зелено и едно кафяво око. Това подчертаваше особеното изражение на лицето му — сякаш там имаше едновременно двамина: плах и нервозен и арогантен циник, който преобладаваше; бях напълно объркан, защото веднъж ме поглеждаше с кафявото си око, неподвижно и някак учудено, веднъж — със зеленото, присвито и поради това подигравателно.

— Господин Тихи — рече субектът още на вратата на кабинета ми, — сигурно ви тормозят какви ли не просяци, мошеници, луди и гледат да ви измамат или да ви забаламосат с небивалиците си, а?

— Така е — отвърнах, — случвало се е... а вие какво желаете?

— В тълпата от такива — продължи посетителят, без нито да се представи, нито да съобщи целта на визитата си — положително ще се намери, един на хиляда да е, някой истински признат гениален ум. Така е по ненарушимите правила на статистиката. Е, аз съм този човек, господине. Казвам се Децантор и съм професор по сравнителна онтогенетика. В момента не ръководя катедра, нямам време. Пък и преподаването е напълно безплодно занимание. Никой не може да научи никого. Но както и да е. Занимавам се с един въпрос, на който посветих четирийсет и осем години от живота си, преди да го доведа до успешен край, точно сега.

— И аз нямам много време — уточних. Този не ми харесваше. Държеше се арогантно, не фанатично, а аз предпочитам фанатиците, ако трябва да избирам. Освен това беше ясно, че ще иска подкрепа, а аз съм скъперник и не се притеснявам да си го призная. Не че не бих могъл да подпомогна някое дело с мои средства, но го правя неохотно,

отнемайкъде и почти преодолявайки себе си, защото правя нещо, за което зная, че точно така е прието.

Затова след пауза добавих:

— Може би ще изплюете камъчето? Естествено, нищо не мога да ви обещавам. Но едно нещо ме порази в думите ви. Казахте, че сте посветили четирийсет и осем години от живота си на този въпрос, а всъщност на колко сте, извинете?

— На петдесет и осем — отвърна той още по-студено.

Не беше помръднал от мястото си зад стола, сякаш чакаше покана да седне. Поканих го, разбира се, защото съм от учтивите скъперници, но това, че толкова явно чакаше тази покана, малко ме нервира, впрочем, казах вече, стори ми се извънредно антипатичен.

— С този проблем — поде субектът — се захванах като десетгодишно момче. Понеже не съм само гениален човек, господин Тихи, бях и гениално дете.

Свикнал съм с подобни фанфарони, ала тази гениалност дори на мен ми дойде в повече. Но си прехапах езика.

— Слушам ви — рекох. Ако леденият тон можеше да понижава температурата, след нашите първи изречения от тавана щяха да увиснат сталактити.

— Аз изобретих душата — заяви Децантор, гледайки ме с тъмното си око, докато другото, насмешливото, фиксираше нещо гротескно, видимо само за него, на тавана. Заявлението звучеше като „измислих нова гума за триене“.

— Аха. Душата, ни повече, ни по-малко — казах почти сърдечно, форматът на нахалството му започна и да ме забавлява. — И вие сте я измислили, така ли? Интересна работа, защо ли вече съм чувал за нея? Може би от някой познат?

Спрях дотук сардонически, а той изкриви ужасяващо очи към мен и рече тихо:

— Господин Тихи, да сключим договор. Вие прекратявате подигравките за петнайсет минути, след което можете да ми се смеете колкото си щете. Става ли?

— Става — отвърнах, възвръщайки сухия си тон. — Слушам.

Този не е хвалипръцко, казах си вече. Тонът му беше твърде категоричен. Лъжците не са безогледни, а той беше. По-скоро някакъв луд, уточних за себе си.

— Седнете — измърморих.

— Работата е елементарна — започна човекът, представил се като професор Децантор. — Хората вярват от хиляди години в съществуването на душата. Философи, поети, религиозни дейци, свещеници, църкви повтарят всякакви възможни доказателства за това. Според едни вярвания тя е отделна от тялото нематериална субстанция, която след смъртта на човека запазва неговата идентичност, според други — мислители от Изтока — някаква ентелехия, лишена от индивидуални черти. Но вярата, че човек не свършва с агонията, че нещо в него може да преживее смъртта, векове вълнува умовете. Днес ние знаем, че няма никаква душа. Има само мрежи от нервни влакна, в които се извършват разни процеси, свързани с живота. Това, което чувства притежателят на такава мрежа, неговото будно съзнание — ето това е душата. Така е, или поне така беше, докато не се появих аз. Или по-точно, докато не си казах: душа няма. Това е доказано. Има обаче потребност от безсмъртна душа, копнеж за вечно съществуване, глад за лично присъствие в безкрая, напук на тленността и разпадането на всичко. Това желание, което изгаря човечеството откакто свят светува, е прекалено реално. Е, защо да не може да се удовлетвори тази хилядолетна концентрация на мечти и страхове? Отначало обмислях евентуалното превръщане на човека в безсмъртен телесно. Но отхвърлих този вариант, беше всъщност само пролонгация на фалшиви и измамни надежди, нали безсмъртните също могат да умрат при катастрофа, пък и той би довел до маса тежки проблеми от рода на пренаселването, имаше и други причини, предрешили намерението ми да изнамеря душата. Само нея. Защо, казах си, да не може тя да бъде построена, както се строи самолет? Едно време не е имало и самолети, само мечти и представи за летене, а днес има. С тази мисъл всъщност разреших проблема. Останалото беше въпрос на подходящи знания, средства и достатъчно търпение. Имах всичко това, затова днес мога да ви кажа: душата съществува, господин Тихи. Всеки може да я има, и то безсмъртна. Мога да произведа индивидуална за всеки, с всички гаранции за трайност. Вечна? Всъщност това не означава нищо. Но моята душа — душата, конструирана от мен, може да преживее угасването на Слънцето. Ледниковата епоха на Земята. Както вече казах, мога да даря с душа всеки човек, стига да е жив. Мъртвите не мога. Не е в рамките

на моите възможности. Живите са друга работа. Те ще получат от професор Децантор безсмъртна душа. Не като подарък, естествено. Това е продукт на сложна технология, на дълъг и трудоемък процес, затова ще струва доста. При една масова продукция разходите биха намалели, но засега душата е далеч по-скъпа от самолета. Обаче като се има предвид, че става дума за вечност, смятам цената за сравнително ниска. Дойдох при вас, защото конструирането на първата душа напълно опустоши ресурсите ми. Предлагам ви да основем акционерно дружество под название БЕЗСМЪРТИЕ, като вие финансирате дейността; в замяна ще получите четирийсет и пет процента от печалбата нето и мажоритарен пакет акции. Акциите биха били по номинал, но в контролния съвет бих си запазил...

— Извинете ме — прекъснах го, — но виждам, че сте дошли с доста подробен план за тази фирма. Най-напред обаче не бихте ли ме запознали по-отблизо с това свое изобретение?

— Разбира се. Но докато не подпишем договора и не го заверим при нотариус, ще мога да ви дам само обща информация, защото толкова съм обеднял заради опитите, че нямах дори за плащане на патентен данък...

— Добре. Разбирам предпазливостта ви — казах, — но все пак сигурно съзнавате, че нито аз, нито който и да е финансист — впрочем, аз такъв не съм, с една дума, никой няма да ви повярва само на думи.

— Естествено — потвърди той.

Извади от джоба завит в бяла хартия пакет като кутия цигари, от тия, дето имат само по шест къса.

— Тук е душата... на една личност — каза.

— Мога ли да знам чия?

— Да — отвърна той след кратко колебание. — Това е душата на жена ми.

Гледах тази овързана и запечатана кутийка с извънредно силно недоверие, но въпреки това, покорен от енергичността и категоричността на събеседника си, усетих да ме полазват почти тръпки.

— Няма ли да отворите? — попитах, като видях как държи кутийката, без да докосва печата.

— Не. Засега не. Господин Тихи, моята идея в най-общи линии, опростена до границата на изопачаване на истината, бе следната.

Какво е нашето съзнание? Когато в този момент ме гледате от удобния си фотьойл и вдъхвате аромата на скъпата си пура, каквато не сметнахте за нужно да ми предложите, когато виждате фигурата ми в светлината от екзотичната си лампа, когато се колебаете за какъв да ме смятате — измамник, умопобъркан, чудак, най-сетне, когато очите ви улавят всички светлини и сенки наоколо, а нервите и мускулите непрестанно изпращат бързи телеграми за състоянието си към мозъка — е, именно всичко това заедно е вашата душа, казано с езика на богословите. Ние с вас бихме го определили по-скоро като активно състояние на вашия разум. Да, признавам, използвам названието „душа“ с известен инат, макар да е по-важно, че то, толкова просто, се радва на всеобщо разбиране, или, по-точно казано: всеки човек смята, че знае за какво става дума, когато го чува.

Нашата материалистична гледна точка, естествено, е превърнала във фикция съществуването не само на безсмъртната, безтелесна душа, но и на такава, която не би била само временно състояние на живия, а една неизменна същност, извън времето, вечно — ще се съгласите, че такава душа никога не е имало, никой от нас няма такава. Младенческата душа и душата, на стареца, макар да запазва известни белези на идентичност, след като става дума за един и същи човек, по-нататък: душата от детството му и от момента, когато, смъртно болен, се намира пред агонията, са съвсем различни състояния на съзнанието. Но когато се говори за нечия душа, инстинктивно се има предвид психическото състояние на даден човек, когато е зрял и в отлично здраве; така че съвсем естествено избрах това състояние за моята цел и моята синтетична душа е веднъж завинаги запазен разрез на актуалното настояще на един нормален субект, изпълнен с виталност и сили. Как го правя? Ами така: в субстанция, идеално подходяща за това, пресъздавам с максимална точност, атом по атом, тръпка по тръпка конфигурацията на живия мозък. Това е умалено копие, в мащаб едно към петнайсет. Затова кутийката пред вас е толкова малка. С малко повече усилие размерите на душата могат още да се редуцират, но не виждам основателна причина за това, а разходите ще скочат неимоверно. Така душата е увековечена; това не е нито модел, нито застопорена, мъртва мрежа нервни влакна... както ми се случваше в началото, когато експериментирах върху животни. Тук се криеше най-голямата и всъщност единствена трудност. Ставаше дума

така да се съхрани живото, чувствително, способно на най-свободно мислене, на сънища и реалност, на най-своеобразна игра на въображението, вечно изменчиво, вечно чувствително към отиващото си време съзнание и същевременно да не остарява, материалът да не се уморява, да не се напуква или разпада. Господин Тихи, имаше период, в който тази задача ми се струваше неразрешима точно така, както сигурно ви изглежда на вас сега — и единственото в моя полза беше упоритостта. Защото аз съм упорит. Затова успях...

— Момент... — прекъснах го, защото главата ми се позамая, — какво твърдите значи? Че тук, в тази кутийка има материален предмет? Който притежава съзнанието на живия човек? А как това може да комуникира с външния свят? Да го вижда? Да го чува и... — спрях, защото на лицето на Децантор се появи неописуема усмивка. Той ме гледаше с притворено зелено око.

— Господин Тихи — рече, — вие нищо не сте разбрали... Каква комуникация, какъв контакт може да има между партньори, след като единият пребивава във вечността? Нали човечеството ще престане да съществува най-късно след петдесет милиарда години, кого тогава да чува и на кого да говори тази... безсмъртна душа? Не ме ли чухте, като казах, че тя е вечна? Времето до окончателния ледников период на Земята, до разпадането на най-силните и най-младите от днешните звезди, до промяната в законите, управляващи Космоса, която ще доведе до неговата изцяло нова, невъобразима за нас форма, няма да бъде и най-малка част от нейното съществуване, защото тя ще съществува вечно. Религиите напълно разумно премълчават тялото — за какво са носят или краката в една вечност? След изчезването на Земята и цветята, след угасването на Слънцата? Но аз ще подмина този тривиален аспект на въпроса. Казахте комуникация със света. Дори тази душа да общуваше с външния свят веднъж на сто години, все едно, след билион векове, за да побере в паметта си спомените за всички контакти, би трябвало да стане голяма колкото континент... а след трилион и размерите на Земята няма да ѝ стигнат — но какво е трилион векове пред вечността? Обаче не този технически проблем ме спря, а психологическите му последствия. Мислещата личност, живата човешка единица би се разтворила в този океан от памет, както капката кръв се разтваря в морето, и къде отива тогава гарантираното безсмъртие?

— Ама чакайте... — избъбрих, — вие твърдите, че... казвате, че... настъпва пълно откъсване...

— Естествено. Не съм казал, че в тази кутийка има цял човек, нали? Говорех само за душата. Представете си, че от тази секунда спирате да получавате каквито и да е известия отвън, сякаш мозъкът ви е отделен от тялото, но продължава да съществува, жизнен както досега. Разбира се, ще ослепеете и оглушеете, в известен смисъл ще се парализирате, нали няма да имате тялото си на разположение, но напълно ще съхраните вътрешното си зрение, тоест яснотата на ума, полета на мисълта, свободно ще размишлявате, ще развивате въображението си, ще го формирате, ще изпитвате надежди, радости, тъга, произтичащи от промените в нетрайните духовни състояния — точно това притежава тази душа, която оставям на бюрото ви...

— Истински кошмар — казах. — Сляп, глух, парализиран... за векове.

— Вечно — поправи ме той. — Толкова много вече ви казах, господин Тихи, че остава да добавя само още едно. Центърът е кристал, вид несъществуващ в природата минерал, независима субстанция, която не влиза в никакви физически и химически съединения... именно в нейните непрестанно трептящи молекули се съдържа душата, която чувства и мисли...

— Чудовище... — произнесох тихо и спокойно, — чудовище такова, давате ли си сметка какво сте направили?! Не, момент, момент — изведнъж се успокоих, — съзнанието на един човек не може да бъде копирано. Ако жена ви е жива, ходи, мисли, в този кристал може да има най-много някакво нейно копие, не самата тя...

— Не — отвърна Децантор и изкриви очи към бялото пакетче. — Трябва да добавя, че сте напълно прав. Не може да се създаде душата на жив човек. Това би било нонсенс и парадоксален абсурд. Който съществува, съществува еднократно, то се знае. Продължението е възможно само в момента на смъртта. Впрочем процесът на установяване точния строеж на човешкия мозък, чиято душа създавам, също разрушава живия мозък...

— Човече — прошепнах, — да не сте... вие сте убили жена си!

— Дарих я с вечен живот — възрази той и стана. — Впрочем това няма нищо общо с въпроса, който обсъждаме. Ако искате да знаете, този въпрос е между моята жена — и сложи ръка върху

кутийката — и мен, полицията ѝ съда. Ние с вас разговаряме за съвсем друго.

Сума време мълчах, неспособен да отворя уста. Протегнах ръка и докоснах кутийката, опакована в дебела хартия; беше много тежка, сякаш вътре имаше олово.

— Може и така, господине — казах. — Да говорим за друго. Да предположим, че ви дам исканите средства. Наистина ли сте толкова луд да мислите, че ще се намери и един човек, който да е готов да умре, за да се мъчи съзнанието му векове наред, лишено дори от милостта на самоубийството?

— Прав сте, със смъртта има известни затруднения — призна след пауза Децантор. Забелязах, че тъмното му око е почти черно. — Все пак за начало може да се разчита на някои категории хора — неизлечимо болни, изнурени от живота сакати старци, но със запазени духовни сили...

— Смъртта не е най-страшният изход в сравнение с безсмъртието, което предлагате — измърморих.

Децантор се усмихна за втори път.

— Ще ви кажа нещо, което може да ви се стори забавно. — Дясната страна на лицето му остана сериозна. — Лично аз никога не съм изпитвал нужда от душа или вечен живот. Но човечеството живее с тази мечта от хилядолетия. Изследвал съм детайлно и задълбочено това, господин Тихи. Всички религии обещават едно и също: вечен живот, надежда за отвъдното. А аз го осигурявам. Осигурявам вечния живот. Давам сигурност за съществуване, след като и последният член от тялото изгние в земята и се разпадне в пръстта. Малко ли е?

— Да — заявих, — малко е. Сам казахте, че това е безсмъртие, лишено от тялото, от силите му, от усещанията и насладите...

— Не повтаряйте едно и също — прекъсна ме той. — Мога да ви припомня свещените книги на всички религии, песните на поетите, разните му суми технологични, молитви, легенди — никъде не намерих нито дума за вечността на тялото. Тялото е подценявано, дори презирано. Душата, не то, нейното съществуване във вечността е цел и надежда. Душата като противоположност на тялото, като негово отрицание. Като освободеност от физически страдания, от внезапни опасности, от болести и старческо грохване, от борбата за всичко това, което в бавното си тление и изгаряне изисква тази постепенно рушаща

се печка, наречена организъм; никой никога не е проповядвал безсмъртие на тялото — докато свят светува. Само душата е трябвало да бъде освободена и спасена. Аз, Децантор, я спасих за вечността, вечно. Изпълних мечтите — не моите. Мечтите на цялото човечество...

— Разбирам — прекъснах го. — Децантор, в някакъв смисъл вие сте прав. Но само в такъв, че с изобретението си давате да се разбере — днес на мен, утре може би на целия свят — колко е безполезна душата. Че безсмъртието, за което говорят цитираните от вас свети библии, корани, вавилонски епоси, веди и саги, не му трябва на човека. Нещо повече: всеки човек, като помисли за вечността, която сте готов да му дарите, ще изпита същото, каквото изпитвам аз: висше отвращение и страх, гарантирам ви. Мисълта, че обещанието ви може да стане моя съдба, ме кара да настръхвам. Е, Децантор, така вие сте доказали, че човечеството се е самоизмамвало от хилядолетия. Вие разрушавате тази самоизмама...

— Значи смятате, че моята душа няма да е нужна на никого? — попита спокойно, но изведнъж някак угаснало този човек.

— Сигурен съм. Гарантирам ви... Как можете да мислите другояче? Децантор! Бихте ли го искали? Нали сте човек!

— Вече ви казах. Никога не съм мечтал за безсмъртие. Но смятах, че щом хората го искат, значи аз нещо не съм наред. Искях тях да удовлетворя, не себе си. Търсех най-трудния проблем, извън моите сили. Намерих го и го разреших. В този смисъл той беше моя лична работа, но само в този; по същество ме интересуваше единствено като определена задача, която трябва да разреши с помощта на правилните технология и средства. Приех дословно това, което са писали най-големите мислители от всички времена. Не може да не сте ги чели, Тихи... този страх от края, пред смъртта на съзнанието тогава, когато е най-богато, когато е готово да даде най-големи плодове... в края на един дълъг живот... Всички повтарят все това. Мечтата им е да общуват с вечността. Аз създадох това общуване. Тихи, а може би те... може би най-изтъкнатите личности? Гениите?

Тръснах глава.

— Опитайте. Но не вярвам дори един да... Не, невъзможно.

— Тоест как — промълви той и за първи път усетих нещо живо в гласа му, — наистина ли смятате, че това... няма никаква стойност за

никого? Че никой няма да поиска? Как е възможно?

— Така е... — потвърдих.

— Моля ви, не прибързвайте! Все пак всичко е още в моите ръце. Мога да приспособя, да променя... мога да снабдя душата със синтетични сетива... е, това би изключило вечността, но щом пък сетивата са им толкова важни... очи... уши...

— Но какво биха видели тези очи? — попитах.

Той мълчеше.

— Превръщането на Земята в ледена пустиня... разпадането на галактиките... умирането на звездите в безкрайната черна пустош, така ли? — изброявах бавно.

Мълчеше.

— Хората не искат безсмъртие — продължих след пауза. Само не искат да умират, това е. Искат да живеят, професоре. Искат да усещат земята под краката си, да виждат облаците над главата си, да обичат други хора, да бъдат с тях и да мислят за това. Нищо повече. Всичко казано извън това е лъжа. Несъзнателна, но лъжа. Съмнявам се дали някой ще поиска дори да ви изслуша, като мене сега, да не говорим за... желаещи.

Децантор постоя известно време неподвижен и безмълвен, загледан в бялото пакетче на бюрото. Изведнъж го грабна, кимна ми бегло и тръгна да излиза.

— Децантор! — извиках.

Той спря пред вратата.

— Какво искате да направите... с ТОВА...?

— Нищо — рече ледено.

— Моля ви... върнете се. Още малко... Не може да оставите това така...

Господа, не знам дали този човек беше голям учен, но със сигурност беше голям негодник. Не искам да ви разправям какъв пазарлък настъпи. Но трябваше да го направя. Знаех, че ако го пусна да си иде, дори с мисълта, че ме е преметнал и ми е разправил втелинекипели, все пак дълбоко в душата си... в телесната си, жива душа ще осъзнавам, че някъде, в някое пълно с хартии чекмедже лежи един човешки разум, живото съзнание на нещастната жена, която е убил. И не само убил, ами и я обрекъл на най-страшното от всичко възможно, най-страшното, пак казвам, защото няма нищо, което да се сравни с

осъждането на самотна вечност. Тази дума нищо не ни говори, естествено. Опитайте в такъв случай, моля ви, като се приберете вкъщи, да легнете в тъмна стая, никакъв звук или лъч светлина да не стига до вас, и със затворени очи да си представите, че ще останете така постоянно ден и нощ, и още един ден и една нощ, и така ще ви минават безчет седмици, месеци, години, векове и че вашият мозък предварително ще бъде така обработен, че да не можете да се скриете дори в лудостта. Самата мисъл, че съществува някой, обречен на такава мъка, пред която адовите са детска играчка, не ми даваше мира през целия мрачен пазарлък. Разбира се, говорехме за унищожение, а сумата, която ми поиска... но да не изпадаме в подробности, господа. Ще кажа само, че винаги съм се смятал за скъперник и ако днес се съмнявам в това, то е защото... Е, добре. С една дума: това не беше никаква сума. Това беше всичко, което имах тогава. Пари... да. Преброихме ги... а после той каза да загася лампата. И в мрака най-напред зашумя разкъсвана хартия... и изведнъж върху белезникав квадрат (беше подложка от памук) се появи слаб играещ блясък, като от скъпоценно бижу... очите ми постепенно свикваха с мрака и виждаха все по-силното лазурно сияние и тогава, усещайки неравното му възбудено дишане във врата си, аз се наведох, взех приготвеното чукче и с един удар...

Господа, мисля, че той все пак беше казал истината. Защото когато ударих първия път, ръката отказа да ме слуша и само нащърбих овалния кристал... но въпреки това той угасна. За част от секундата настъпи нещо като микроскопичен беззвучен взрив — милиарди виолетови пращинки се завъртяха панически и изчезнаха. Стана тъмно като в рог. И се чу неговият мъртъв, глух глас:

— Няма нужда да удряте повече, Тихи... край.

Взе ми кристала, а аз тогава повярвах, защото бях видял с очите си, впрочем бях почувствал, че е прав. Не мога да ви кажа как. Запалих лампата, полуслепи се погледнахме като двама престъпници. Той натъпка по джобовете си пачките и излезе, без да се сбогува.

Никога повече не го видях и не зная какво е станало с него с този изобретател на безсмъртната душа, която аз убих.

III. ПРОФЕСОР ЗАЗУЛ

Човека, за когото ще ви разкажа, съм виждал само един път. Бихте се потресли от вида му. Деформиран гърбушко на неопределена възраст, с лице, сякаш облечено в прекалено широка кожа — толкова бръчки и гънки имаше по него; освен това на шията му имаше по-къс мускул и той винаги държеше главата си настрана, като че ли е пожелал да види собствената си гърбица, но наред движението се е отказал. Няма да кажа нищо ново, твърдейки, че умът рядко се придружава от хубост, ала той, едно истинско олицетворение на недъгавостта, будещ отвращение, вместо милосърдие, би трябвало да бъде гений, макар че и тогава би плашил хората със самото си появяване — и тъй, Зазул... Казваше се Зазул. Доста отдавна бях чувал за неговите ужасяващи експерименти. Дори по едно време печатът вдигна доста шум около тях. Дружеството за борба с вивисекцията се опитваше да започне процес против него или може би го беше започнало, но доникъде не стигнаха. Той беше намерил начин да се измъкне. Беше професор — само по титла, понеже не можеше да чете лекции: пелтечеше. Всъщност запъваше се, когато беше развълнуван; често му се случваше. Зазул не дойде при мен. О, той не беше такъв човек. По-скоро би пукнал, но да се обърне към някого — не. Просто при една разходка край града се загубих из гората, дори ми беше приятно, когато изневиделица рукна дъжд. Искрах да го изчакам под едно дърво, но той не преставаше. Небето здравата се беше заинатило, та си помислих, че трябва да потърся да се приютя някъде. Бягах от дърво на дърво и вече мокър до кости, излязох на чакълеста пътечка, а по нея — на отдавна неизползван, обрасъл с храсталаци път; той ме заведе до оградено със зид имение. Над вратата, някога боядисана в зелено, а сега отчайващо ръждясала, висеше дървена табелка с едва четящ се надпис: ЗЛИ КУЧЕТА. Не горях от желание да се натъкна на разярените зверове, но в бурята нямах друг изход; отчупих от близкия храст солиден клон и вьоръжен с него, атакувах вратата. Казвам така, защото едва като напрегнах всички сили, под акомпанимента на адско скърцане, можах да я отворя. Попаднах в толкова запустяла градина, че

с мъка можех да гадая къде някога са били алеите. В дъното, закрыта от разлюлените в дъжда дървета, се издигаше висока тъмна къща със стръмен покрив. Трите прозореца на първия, етаж светлееха зад белите пердета. Беше още рано, но по небето галопираха все по-тъмни облаци и затова едва на десетина крачки от къщата видях двете редици дървета, които препречваха пътя към верандата. Бяха туй, гробищни туй — помислих си, че обитателят на този дом не ще да има много весел характер, — но кучета, въпреки предупреждението над вратата, никъде не видях; изкачих се по стъпалата и донейде пазен от дъжда от козирката над входната врата, натиснах копчето на звънеца. Той издрънча вътре, отговори му глуха тишина. Поизчаках и пак натиснах копчето — със същия ефект, затова започнах да чукам, а после и да удрям все по-силно по вратата; чак тогава из дълбините на къщата се дочуха тътрузеци се стъпки и един неприятен, скърцащ глас попита:

— Кой е?

Казах. Споменах името си с плахата надежда, че може да не е непознато. Онзи сякаш размисляше, най-сетне издрънча откачената верига, тропнаха отместените резета, все едно в някаква крепост, и в светлината на високо окачения свещник изплува фигура — почти джудже. Познах го, макар само веднъж през живота си да бях виждал негова снимка, вече не помня къде; трудно можеше да бъде забравен. Беше почти плешив. Отстрани, над ушите, минаваше ален белег, като от сабя. На носа му стърчаха криво наместени очила в златни рамки. Примигваше като току-що излязъл от тъмно място. Извиних се с обичайните за случая клишета, а той стоеше пред мен и не проявяваше ни най-малко желание да ме пусне дори на крачка вътре в тази голяма мрачна къща, от вътрешността на която не долиташе и най-леко шумолене.

— Вие сте Зазул, професор Зазул, нали? — казах.

— Откъде ме познавате? — промърмори той нелюбезно.

Изрекох нещо банално, в смисъл, че не мога да не познавам такъв изтъкнат учен. Прие го с презрително кривене на жабешката си уста.

— Буря ли? — попита, връщайки се към предишните ми думи. — Чувам, че има буря. И какво от това? Можехте да отидете някъде другаде. Не обичам гостите. Не ги понасям, разбирате ли?

Казах, че великолепно го разбирам и съвсем нямам намерение да му преча. Достатъчен ми е стол или табуретка тук, в този тъмен хол; ще изчакам само да поотмине бурята и ще си отида.

А дъждът наистина се разбесня едва сега, когато влязох, и застанал в глухата тишина на високия вестибюл като на дъното на огромна раковина, чувах неговия пронизителен, връхлитащ отвсякъде шум, който достигаше кулминацията си в зловещото барабанене по тенекиения покрив.

— Стол ли? — каза той с такъв тон, сякаш му бях поискал златен трон. — Хубава работа, стол! Нямам за вас никакъв стол, господин Тихи. Аз — аз нямам свободен стол. Аз не понасям и изобщо смятам, да, смятам, че и за двама ни ще бъде най-добре да си отидете.

Неволно погледнах през рамо към градината — входната, врата все още зееше отворена. Дърветата, храстите, всичко се беше сляло в една монолитна, бурно люляна от вятъра маса, лъскава под водните струй. Пак погледнах към гърбушкото. И до този момент се бях сблъсквал в живота си с нелюбезност, с грубост дори, но никога не бях срещал нещо подобно. Дъждът се лееше като из ведро, покривът пронизително дрънчеше; сякаш стихииите искаха да подкрепят по този начин моята решителност; напразно, защото избухливата ми натура вече започваше да се надига. Казано просто: бесовете ме прихващаха. Като изоставих всякакъв добър тон и любезности, рекох тихо:

— Ще си отида, само ако ме изхвърлите насила, а трябва да ви кажа, че не съм от слаботелесните.

— Какво?! — кресна той пискливо. — Нахалник! Как смеете, в моя собствен дом?!

— Вие самият ме провокирахте — отвърнах с леден тон. И понеже вече бях побеснял, а неговият все още дълбаещ ушите ми крясък ме изведе окончателно от равновесие, добавих: — Има такова поведение, Зазул, за което човек може да яде бой дори в собствения си дом!

— Ах ти, негоднико!!! — заврепя още по-гръмогласно той.

Хванах го за рамото, което на пипане ми се стори изстъргано като прогнил клон, и просъсках:

— Не понасям крясъците. Ясно ли е? Още една обида, и ще ме запомните до края на живота си, грубиян такъв!!!

За секунда-две си мислех, че наистина ще стигнем до бой, и се засрамах, как бих могъл да вдигна ръка на гърбав човек! Но стана нещо, което най-малко бях очаквал. Професорът отстъпи, освобождавайки рамото си, и с още по-наведена глава, като че ли за да се увери, че все още има гърбица, започна отблъскващо, тъничко да хихика. Сякаш му бях сервираше разкошен виц.

— Виж ти — каза, като свали очилата си, — та вие сте били юначага, Тихи...

С края на дългия, пожълтял от никотин пръст той изтри от окото си една сълза.

— Е, добре — гугукаше хрипливо, — това ми харесва. Да, това, мога да кажа, ми харесва. Не понасям само онези маниери на светци, онези подсладени и фалшиви дрънканици, но вие казахте това, което мислехте. Аз не ви понасям, вие не понасяте мен, чудесно, значи сме квит, всичко е ясно и можете да дойдете с мен. Да, да, Тихи, вие почти ме изненадахте. Мен, хе-хе...

Квакайки така, той ме поведе нагоре по скърцащите, потъмнели от старост дървени стълби. Те заобикаляха зигзагообразно квадратния вестибюл — грамаден, с голи ламперии; мълчах, а когато се изкачихме на първия етаж, Зазул каза:

— Тихи, съжалявам, но не мога да си позволя дневни, гостни стаи, трябва сам да видите това; да, аз спя сред моите образци, ям, живея с тях — влезте и само не говорете прекалено много...

Стаята, в която ме въведе, беше точно осветената, с прозорци, закрити с големи листове хартия, някога бяла, а сега извънредно мръсна, покрита с мазни петна и размазани мухи. По первазите също беше почерняло от мъртви мухи, а и по вратата, когато той я затвори, забелязах следи като запетаи и засъхнали окървавени остатъци от насекоми, сякаш около Зазул се трупаше всичко ципокрило; преди да успее да се учудя на този факт, вниманието ми привлече странната обстановка наоколо. В средата имаше маса, а всъщност — две дървени магарета, върху които бяха поставени едва-едва рендосани, обикновени дъски. Навсякъде се търкаляха купища книги, разни хартии, пожълтели кости, но най-забележителното в тази стая бяха стените ѝ. На големи, примитивно изработени рафтове бяха наредени дебелостенни бутилки и буркани, а срещу прозореца, там, където рафтовете свършваха, в празното пространство между тях беше

поставен огромен стъклен резервоар, нещо като аквариум с размерите на гардероб или по-скоро — на прозрачен саркофаг. Горната му част бе закрыта с небрежно метнат мръсен парцал, чиито разръфани краища висяха горе-долу до средата на стъклените стени, но това, което се виждаше в долната, незакритата част, ми стигаше, за да се вцепеня. Във всички буркани и бутилки мътнееше синкава течност, като в някакъв анатомичен музей, където в консервиращ спирт се съхраняват различни, произхождащи от аутопсия, някога живи органи. Също такъв съд, само че с огромни размери, беше и онзи стъклен резервоар с парцала отгоре. В неговата мрачна дълбина, изпълнена с пълзящи синкави искрици, изключително бавно, с движението на безкрайно търпеливо махало се клатеха, без да докосват дъното, увиснали на петнайсетина сантиметра над него, две сенки, в които с неописуемо отвращение и ужас разпознах човешки крака, облечени в мокри, просмукали от денатуриран спирт, крачоли от панталони...

Стоях като истукан, а Зазул също не мърдаше, изобщо не се чувстваше, че е там; когато преместих поглед върху лицето му, видях, че е доволен. Моето възмущение, моята погнуса го радваха. Ръцете си беше притиснал до гърдите, като за молитва, и току покашляше със задоволство.

— Какво означава това, Зазул? — обадох се аз със задавен глас. — Какво е това?!

Той се завъртя гърбом към мен, а гърбицата, ужасна и остра — като я гледах, инстинктивно се страхувах да не пробие опънатото по нея сако, — леко се поклащаше в такт с крачките му. Седна на трикрако столче със странно разделена на две облегалка (кошмарна беше тази мебел на гърбушкото) и изведнъж каза, като че ли безразлично и дори с отегчение:

— Това е цяла история, Тихи. Вие нали искахте да изчакате бурята? Седнете тогава някъде и не ми пречете. Не виждам защо трябва да ви разказвам каквото и да било.

— Но аз виждам — отвърнах. Бях се поовладял. В тишината, нарушавана от шума и плисъка на дъжда, се приближих до него и рекох: — Ако не ми обясните, Зазул, ще бъда принуден да взема мерки, които ще ви създадат много грижи.

Мислех, че ще избухне, но той дори не трепна. Гледа ме един миг с издевателски стиснати устни.

— Кажете сам, на какво прилича това? Има буря, лее се дъжд като из ведро, нахълтват тук при мен, заплашват ме с побой, а после, когато аз с вродената си благодот отстъпвам, имам честта да чуя нови заплахи: след побоя съм заплашван с полиция. Аз съм учен, драги ми господине, а не бандит. Не се страхувам от полицията и изобщо не се боя от нищо, Тихи.

— Това е човек — казах, почти без да слушам дрънканиците му, прозрачно издевателски, но бях убеден, че ме е довел тук умишлено, за да направя ужасяващото откритие. Гледах над главата му към онази двойна, страшна сянка, която продължаваше да се люлее кротко в синята течност.

— В най-висша степен — отговори охотно Зазул. — В най-висша степен.

— О, само с това няма да се измъкнете! — викнах.

Той ме гледа, гледа, а след това с него започна да става нещо — затресе се, изохка и косата му настръхна. Хихикаше.

— Тихи — каза, когато се поуспокои, но в очите му продължаваха да скачат искрички на адска злоба, — искате ли?... Искате ли да се обзаложим? Аз ще ви разкажа как се стигна до онова там — той посочи с пръст. — Сигурен съм, че тогава вие няма да пожелаете и косъм да падне от главата ми. По собствено желание, без принуда, разбира се. Е, как, обзалагаме ли се?

— Убихте ли го? — попитах още.

— Донякъде. Да. Във всеки случай аз го натиках там. Смятате ли, че може да се живее в деветдесет и пет процента разтвор на денатуриран спирт? Че все още има някаква надежда?

Тази негова овладяност, тази сякаш предварително запланувана търпеливост, тази самоувереност, демонстрирани пред трупа, ми възвърнаха спокойствието.

— Добре, да се обзаложим — казах хладно. — Говорете!

— Не ме пришпорвайте — каза той с такъв тон, като че ли беше принц, отдаващ ми благоволение. — Ще ви разкажа, Тихи, защото това ме забавлява, защото това е една весела история и като я повтарям, изпитвам удовлетворение, а съвсем не защото вие ме заплашвате. Аз не се страхувам от заплахи, Тихи. Но да оставим този въпрос. Тихи, чували ли сте нещо за Маленегес?

— Разбира се — отговорих. Вече бях дошъл на себе си. В края на краищата и аз съм в известен смисъл изследовател и знам кога човек трябва да запази хладнокръвие. — Той публикува няколко статии за денатурирането на белтъчните молекули...

— Великолепно — заяви Зазул с напълно професорски тон и ме погледна с възобновен интерес, сякаш беше открил в мен черти, за които ми се полага поне капка уважение. — Но освен това той разработи метод за синтез на големи белтъчни молекули, изкуствените белтъчни разтвори, които са живи, внимание! Става дума за лепкави желета... той беше влюбен в тях. Но освен това разработи метод за синтез на големите белтъчни молекули, за изкуствени белтъчни разтвори, които са живи, следите ли мисълта ми? Едни такива желета... той ги обожаваше. Даваше им да ядат, така да се каже... хм, сипваше им захар, въглехидрати, а те, тия желета, тия безформени праамеби поглъщаха всичко, да ти е драго да ги гледаш, и растяха, отпървом в малките колби на Петри... после ги пренесе в по-големи съдове... глезеше ги, напълнил си беше лабораторията с тях... едни му умираха, почваха да се разлагат, вероятно от лошото хранене, тогава той беснееше... търчеше насам-натам с тая своя брада, винаги топната в любимото желе... но не отиде по-далеч. Беше просто глупав, тук — почука се с показалец по плешивината, която лъщеше жълтеникаво под светлината на ниско спуснатата лампа — нещо не му достигаше. — А после за работа се захванах аз, Тихи. Няма да говоря дълго, това са въпроси на специалистите, а ония, които наистина ще оценят величието на моето дело, още не са се родили... С една дума, аз създадох белтъчна макромолекула, която може да се насочи към определен тип развитие така, както се намества часовникът... не, това не е най-подходящият пример. Знаете за еднояйчните близнаци, нали?

— Да, но какво общо има...

— Ей сега ще разберете. Оплодената яйцеклетка се дели на две еднакви половинки, от които възникват два съвсем приличащи си индивида, два зародиша, двама приличащи си като огледален образ близнаци. Добре, а сега си представете, че съществува начин, съгласно който е възможно, като има възрастен жив човек, след задълбочено изследване на неговия организъм да бъде създадена другата половина от яйцеклетката, от която някога се е родил той. По този начин може, с

дългогодишно закъснение, да се създаде близък на този човек... внимавате ли?

— Обаче — казах — дори ако това е възможно, ще получите само половин яйцеклетка — зародиш, който тутакси ще умре...

— Ако го правят други, може би, но не и при мен — отвърна той със студена гордост. — Тази изкуствено създадена половинка от яйцеклетката, изкуствено насочена към определен тип развитие, аз поставям в изкуствен хранителен разтвор и там, в инкубатора, като в механична матка, предизвиквам нейното превръщане в плод — със стократно по-бърз темп на развитие в сравнение с нормалния темп на развитие на плода. След три седмици зародишът се преобразява в дете; под въздействието на по-нататъшните манипулации след една година това дете е на десет биологични години; след още четири години той е вече четирийсетгодишен човек — е, именно това постигнах аз, Тихи...

— Хомункулус! — възкликнах. — Мечтата на средновековните алхимици... Разбирам... Вие твърдите — а дори и ако е било така наистина! Вие сте създали този човек, така ли?! И смятате, че имате право да го убиеете?! И че аз ще стана ваш съучастник в това престъпление? О, дълбоко... ама дълбоко се заблуждавате, Зазул...

— Това още не е всичко — рече студено Зазул. Главата му сякаш израстваше непосредствено от безформената буца на гърбицата. — Естествено, най-напред бяха проведени опити с животни. Там, в тези буркани имаме двойки котки, зайци, кучета; в съдовете, означени с бял етикет, са оригиналните, истинските създания... в другите, с черния етикет — създадените от мен копия-близнаци... С нищо не се различават и ако сменим етикетите, няма да можете да откриете кое животно е възникнало по естествен начин, родило се е, и кое произхожда от моята реторта...

— Добре — казах, — така да бъде... но защо сте го убили? Защо? Може би е бил... дебилен? Недоразвит? Дори в такъв случай не сте имали право да...

— Не ме обиждайте, моля! — изсъска той. — Пълен умствен разцвет, Тихи, пълно развитие, най-точно съвпадение с белезите на оригинала в соматичната област... а в психическата област заложили по-големи възможности от тези на биологичния прототип... да, това е нещо повече от създаване на близък... това е копие, по-съвършено

от... професор Зазул надмина природата. Надмина я, разбирате ли, господине?!

Аз мълчах, а той стана, приближи се до резервоара, повдигна се на пръсти и с един замах дръпна парцаливата завеса. Не исках да гледам, обаче главата ми сама се обърна натам и видях през стъклото, през слоя помътнял спирт подпухналото, изнурено лице на Зазул, неговата голяма, плуваща като вързоп гърбица... пешовете на сакото, развели се в течността като черни подмокрени крила... белезникаво-блестящите очи... подгизналите, слепени бели фитили на брадата... и стоях така, като ударен от ток, а той грачеше:

— Както можете да се досетите, въпросът беше делото да не потъне в забвение. Човекът, дори създаденият изкуствено, е смъртен, въпросът беше да остане, да не се разпадне на прах, да остане като паметник... да, това беше въпросът. Но трябва да знаете, Тихи, възникна съществена разлика между моето и неговото мнение; и в резултат на нея не аз... а ТОЙ попадна в буркана... той... той, професор Зазул, а аз, аз — аз съм именно...

Захихика, но аз не го чувах. Имах усещането, че пропадам в някаква бездна. Местех очи от неговото живо, изкривено от върховна радост лице към другото, мъртвото лице, плуващо зад стъклената стена като огромно подводно създание... и уста не можах да отворя. Беше тихо. Вече почти не валеше. Дъждът сякаш се отдалечаваше с поривите на вятъра, замираше и после пак се връщаше в надгробния звън на водосточните тръби.

— Оставете ме да си отида — исках да кажа, но не познах собствения си глас.

Затворих очи и глухо повторих:

— Оставете ме да си отида, Зазул. Вие спечелихте.

IV. ФИЗИКЪТ МОЛТЕРИС

Един есенен следобед, когато мракът вече се настаняваше по улиците и ръмеше ситен, равен сив дъжд, който правеше спомена за слънцето почти неправдоподобен и човек за нищо на света не би напуснал мястото си край камината, където е потънал в стари книги (в тях търси не какво пише, защото знае, а търси себе си отпреди години) — та в един такъв есенен подиробед се чу неочаквано тропане на вратата ми. Тропането беше рязко, сякаш дошлият, без дори да докосне звънеца, искаше от самото начало да извести, че появата му е внезапна, бих казал дори отчаяна. Оставих книгата, излязох в антрето и отворих. Видях човек с мушамата, по която се стичаше вода, с лице, изкривено от явна умора и лъснало от капките. Изнурен, той дори не ме погледна. Беше обгърнал с две ръце, мокри и зачервени, голям пакет, който явно сам бе дотърпил по стълбите на етажата ми.

— Господине — рекох, — какво ис... — но се поправих: — Как да ви помогна?

Той направи някакъв неясен, жест с ръка и продължи да диша тежко; разбрах, че явно желае да внесе товара си вътре, но е останал съвсем без сили. Така че аз хванах мокрите жулещи шнурове, с които бе овързан пакетът, и го внесох в антрето. Когато се обърнах, човекът беше току зад мен. Посочих му закачалката; той закачи мушамата, хвърли на полицата шапката си, заприличала на безформена филцова дрипа от дъжда, и влезе, леко олюлявайки се, в кабинета ми.

— С какво мога да ви услужа? — попитах подир известно време. Усещах, че това е поредният мой необикновен гост, а той, все още без да ме гледа, сякаш зает със собствените си мисли, си бършеше лицето с носна кърпа и потръпна от студеното докосване на мокрите маншети на ризата. Предложих му да седне до камината, но той не ме удостои с отговор. Хвана тежкия си пакет, от който капеше вода, и го потътри и дори заподритва, като оставяше кални следи по пода — свидетелство за това, че по неизвестния си път явно го е оставял много пъти по осеяните с локви тротоари, за да си поеме дъх. Чак когато пакетът бе въдворен в средата на кабинета и в полезрението му, той сякаш

изведнъж осъзна присъствието ми, та ме погледна, избъбри нещо невнятно, кимна с глава, с неестествено широки крачки отиде при празното кресло и потъна в дълго употребяваните му обятия.

Седнах насреща му. Мълчахме доста дълго, но кой знае защо това изглеждаше напълно естествено. Гостът не беше млад, сигурно имаше към петдесет години. Лицето му беше своеобразно. Лявата половина бе по-малка от дясната, сякаш не беше дораснала до нея, затова ъгълът на устата, частта от носа и парчето клепач бяха по-дребни вляво; от това лицето му завинаги беше придобило израза на унила изненада.

— Вие ли сте Тихи? — произнесе най-сетне, точно когато най-малко очаквах. Потвърдих с глава. — Ийон Тихи, пътешественикът? — приведен напред, реши да се увери окончателно. Гледаше, ме недоверчиво.

— Да, да — повторих. — Кой друг може да бъде в моето жилище?

— Можеше да сбъркам етажа — измърмори той, сякаш зает с нещо свое, далеч по-важно.

Изведнъж се изправи. Инстинктивно попипа сюртука си, като да го изглади, но явно осъзна колко е безсмислено намерението му — не знам дали и най-добрите ютии и шивачи биха могли да помогнат на тази дреха, износена до крайност, изпъчи се и каза:

— Аз съм физик. Казвам се Молтерис. Чували ли сте за мене?

— Не — отвърнах и не излъгах.

— Няма значение — измърмори той по-скоро на себе си.

Правеше впечатление на мрачен, но това беше просто замисляне: преценяваше някакво вече взето решение, което бе довело до тази визита, но сега го бяха обхванали нови съмнения. Виждах всичко това по косите му тайни погледи. Имах чувството, че ме мрази — за това, което иска, което трябва да ми каже.

— Направих откритие — изтърси изведнъж хрипливо. — Изобретение. Досега не е имало такова. Никога. Не сте длъжен да ми вярвате. Лично аз не вярвам на никого, така че няма защо друг да ми вярва. Фактите са достатъчни. Ще ви го докажа. Всичко. Обаче... още не съм напълно сигурен...

— Боите ли се? — подех съчувствено и успокояващо. Тези хора са си луди деца, безумни гениални деца. — Боите се от кражба,

предателство, а? Бъдете спокоен. Тази стая е виждала и чувала за изобретения...

— Не и за това! — избухна той с нетърпящ възражение тон; в гласа му и в блесналия поглед видях невъобразима гордост. Сякаш беше самият Творец. — Дайте ми някаква ножица — продължи мрачно, отново потиснат, — или по-добре нож.

Връчих му ножа за хартия от бюрото. Той разряза енергично и припряно шнуровете, разкъса опаковката и бишна мокрите изпомачкани парчета на пода май умишлено небрежно, сякаш искаше да каже: „Можеш да ме изхвърлиш, да ми вдигнеш скандал, че съм ти изцапал лъснатия паркет — ако имаш смелостта да изхвърлиш един човек, който толкова ще се унижи пред теб!“ Видях почти правилно шестостенно сандъче, сковано от рендосани дъски и лакирано в черно; капакът обаче беше наполовина зелен и ми хрумна, че може би черният лак не е стигнал. Сандъчето имаше катинар с шифър. Молтерис нагласи цифрите, като ги прикриваше с ръка и се навеждаше, та да не видя комбинацията, а когато катинарът щракна, вдигна бавно и внимателно капака.

От дискретност, а и за да не го подплаша, се върнах в креслото. Имам чувството, че оцени това, макар да не го показва. Във всеки случай поне се поуспокои. Бръкна с две ръце в сандъчето и с огромно усилие, чак бузите и челото му почервеняха, измъкна голям оксидиран в черно апарат с разни капачки, лампи, кабели, нищо не разбирам от тия работи. Прегърнал товара си като любовница, промълви сподавено:

— Къде е... контактът?

— Там — посочих библиотеката, защото в другия беше включена настолната лампа. Той отиде при лавиците с книги и извънредно внимателно постави тежкия апарат на пода. После измъкна от кълбото кабели един и го мушна в контакта. Приклепнал до творението си, взе да мести ръчки, да натиска бутони и след малко стаята се изпълни с тихо деликатно мъркане. Изведнъж по лицето му се изписа страх; вгледа се в една от лампите, която единствена не светеше. Чукна я леко с пръсти, но когато не настъпи промяна, рязко изпразни джобовете си и въоръжен с гаечен ключ, парче тел, металически клещи, коленичи пред апарата и взе трескаво, но внимателно да ръчка из вътрешностите му. Внезапно мъртвата лампа засвети розово. Молтерис, който

изглежда напълно беше забравил къде е, въздъхна с облекчение, напъха обратно по джобовете си инструментариума, изправи се и заяви напълно спокойно, сякаш казва „днес ядох хляб с масло“:

— Тихи, това е машина на времето.

Нищо не казах. Не знам дали си давате сметка колко деликатно и трудно беше моето положение. Изобретателите от този тип — на еликсир за вечен живот, електрическа врачка или машина на времето — се сблъскват с тотално недоверие от всички, които се мъчат да посветят в делото си. Те са комплексирани и кисели, боят се от хората и същевременно ги презират, защото знаят, че не могат без тяхната помощ; това ми беше известно, та гледах да се държа много внимателно в подобни на този моменти. Впрочем каквото и да направех, щеше да бъде охулено. Изобретател, който търси съдействие, е подтикван от отчаяние, не от надежда и очаква не доброжелателност, а подигравки. А и доброжелателността, както го учи опитът, е само прелюдия, след нея по правило идва пренебрежението, замаскирано с разни внушения и съвети — защото, то се знае, не веднъж и дважд са го отказвали от идеята му. Ако кажех: „Ах, невероятно, наистина ли сте изобретили машина на времето?“, сигурно щеше да ми налети на бой. Мълчанието ми го изненада.

— Да — рече и предизвикателно пъкна ръце в джобовете този професор, — това е машина на времето! За пътуване във времето, разбирате ли?

Потвърдих с глава, като внимавах да не е пък прекалено.

Напереността му увисна във въздуха, спихна се като балон и той остана така с доста глупава физиономия. Лицето му дори не беше старо, просто изнурено — толкова измъчено, кървясалите очи доказваха безбройните безсънни нощи, клепачите му бяха подпухнали, макар че се беше избръснал за случая, край ушите и под долната устна имаше свидетелства, че е бързал, включително черен лейкопласт на бузата.

— Вие не сте физик?

— Не.

— Още по-добре. Ако бяхте, нямаше да ми повярвате, дори след като видехте с очите си, защото това — и той посочи апарата, който все така си мъркаше тихо като сънena котка (лампиците му хвърляха розови отблясъци по стената) — можа да се получи едва след като

сринах тази планина от идиотизми, която днес е смятана за физика. Имате ли някакъв предмет, с който да не ви е жал да се разделите?

— Може да се намери — казах. — Какво трябва да бъде?

— Няма значение. Камък, книга, метал — само да не е радиоактивно. Никаква радиоактивност, това е важно. Може да доведе до нещастие.

Той още говореше, когато аз станах и отидох при бюрото си. Знаете ме какъв съм педант, всяка дреболия при мен си има постоянно място, особено държа на реда в библиотеката, затова много ме учуди случилото се предния ден: както си работех на бюрото от сутринта, доста рано, върху един раздел, който доста ме озори, в един момент вдигнах глава от бумагите пред мене и видях в ъгъла до библиотеката тъмночервена книга формат една осма; лежеше си на пода, сякаш някой я беше хвърлил там.

Станах и я вдигнах. Познах корицата — беше подвързано ксерокопие на дипломната работа на един по-скоро далечен мой познат, отпечатана в списание за космическа медицина. Не ми беше ясно как се е озовала на пода. Наистина бях седнал на бюрото, потънал в мисли, и не бях оглеждал специално стаята, но можех да се закълна, че когато влязох, на това място нямаше нищо, щеше да ми се набие в очи. В края на краищата се наложи да приема, че прекалено съм се бил замислил, до нечувствителност към ставащото наоколо, и чак когато концентрацията на вниманието ми е намаляла, съм забелязал с дотогава неவிждащи очи въпросната книжка. Другояче не можех да си го обясня. Тогава я върнах на лавицата и забравих, но сега, след поканата на Молтерис, червеникавокафявото гръбче на този напълно ненужен ми свитък сякаш сам ми се напъха в ръцете, така че му го връчих без излишни думи.

Той взе книжлето, претегли го на длан, без дори да погледне заглавието, вдигна черния капак в центъра на апарата и каза:

— Заповядайте при мене...

Застанах до него. Професорът клекна, въртна копче като на радиоапаратите и натисна вдлъбнатия клавиш до него. Всички лампи в стаята угаснаха, в контакта, където беше включен апаратът, се появи с особено пронизително пищене синя искра, но нищо друго не се случи.

Помислих, че ми е изгорил всички бушони, но той рече дрезгаво:

— Сега внимавайте!

Пъхна книжката в апарата си, да легне, и натисна малка черна ръчка отстрани. Лампите светнаха, но пък тъмното подвързано томче на дъното на апарата се замъгли. За част от секундата стана прозрачно и ми се стори, че виждам през затворената корица белезникавите контури на страниците и размазаните редове, но това трая прекалено кратко, в следващата секунда книжлето се разтвори и изчезна, виждаше се само празното оксидирано дъно на апарата.

— Премести се във времето — каза той, без да ме гледа. Стана тромаво от пода. На челото му блестяха ситни капчици пот, като главички на карфици. — Или, ако предпочитате, подмлади се...

— С колко? — запитах. Деловият ми въпрос леко проясни лицето му. Лявата половина от него, по-малката и сякаш похабена — беше и малко по-тъмна, както забелязах отблизо, — почна да трепери.

— Някъде с едно денонощие. Още не мога точно да изчислявам. Но това... — спря и ме погледна. — Бяхте ли тука вчера? — попита изведнъж, без да крие напрежението, с което очакваше моя отговор.

— Бях — отговорих бавно, защото подът изведнъж сякаш взе да се изплъзва изпод краката ми. Разбрах и смаян, почти като след неправдоподобен сън, свързах двата факта: вчерашната необяснима поява на книжката точно на това място, до стената, и неговия днешен експеримент.

Казах му го. Той не засия, както някой би си помислил, а мълчаливо си избърса няколко пъти челото с кърпа; забелязах, че силно се поти и леко е пребледнял. Побутнах му стол, седнах и аз.

— Ще ми кажете ли сега, ако обичате, какво искате от мене? — попитах, когато видимо се успокои.

— Помощ — избърбори. — Подкрепа — не милостиня. Нека бъде... нека го приемем като аванс срещу участие в бъдещата печалба. Машината на времето... сигурно сам разбирате... — не довърши.

— Да, да — казах. — Предполагам, че ви трябва по-скоро значителна сума?

— Много значителна. Виждате ли, става дума за големи количества енергия, освен това времевият мерник, тоест пренасяното тяло да стигне точно в момента, в който желаем да го позиционираме, изисква още дълга работа.

— Колко дълга? — поинтересувах се.

— Най-малко година...

— Добре — казах. — Разбирам. Само че... вижте, ще се наложи да потърся помощ от трети лица. Тоест от финансиста. Сигурно няма да имате нищо против...

— Не... не, разбира се.

— Добре. Ще бъда откровен с вас. Повечето хора на мое място биха предположили — след това, което ми показахте, — че виждат някакъв трик, сръчна манипулация. Но аз ви вярвам. Вярвам ви и ще направя каквото мога. Разбира се, това ще ми отнеме известно време. Сега съм много зает, пък и ще трябва да се посъветвам...

— С физици ли? — подхвърли той. Слушаше ме с голямо напрежение.

— Ами, не. Виждам, че сте чувствителен на тази тема, не, нищо не казвайте. Не питам. Съветът ще ми трябва, за да избира най-подходящите хора, които биха били готови...

Прекъснах. Вероятно и на него му е минало през ума същото, каквото и на мен, защото очите му светнаха.

— Господин Тихи — рече, — не е нужно да търсите съвет... аз ще ви кажа към кого да се обърнете...

— С помощта на машината ли? — подхвърлих. Той се усмихна тържествуващо. — Естествено, как не се сетих по-рано... голямо магаре съм... А вие вече пътувахте ли във времето?

— Не. Машината действа отскоро, от миналия петък. Изпратих само една котка...

— Котка?! И какво — върна ли се?

— Не. Премести се в бъдещето — някъде към пет години; скалата още не е точна. Прецизността при уточняване на момента за спиране във времето изисква направа на диференциатор, който да координира завихрянето на полетата. Както е сега, десинхронизацията, предизвикана от квантовия ефект на тунелизирането...

— Уви, не разбирам нищо от това, което ми говорите — рекох. — Но защо сам не опитахте?

Това ми се струваше странно, да не кажа нещо повече. Молтерис се сконфузи.

— Възнамерявах, но... виждате ли... аз... моят хазяин ми изключи тока в неделя.

И лицето му, по-точно нормалната му дясна половина, се покри с гъста руменина.

— Закъснях с наема и затова... — замрънка. — Но естествено... момент... да, прав сте. Аз веднага. Ще вляза ето тук, нали виждате? Ще включа апарата и... ще се озова в бъдещето. Ще узная кой е финансирал проекта, имената на хората, та да можете веднага...

И при тези думи вече взе да отваря преградите, които разделяха апарата на части.

— Чакайте, чакайте — рекох, — не, не искам така. Как ще се върнете, след като апаратът остава при мене?

Той се усмихна.

— О, не — възрази. — Аз ще пътувам заедно с апарата. Това е възможно — той има две различни опции. Ето, виждате ли този вариометър? Ако изпращам нещо във времето, а искам апаратът да остане тук, концентрирам полето в това малко пространство под капака. Но ако искам аз да се преместя във времето, разширявам полето, за да обхване целия апарат. Само ще трябва повече енергия. Колко ампера са ви предпазителите?

— Не зная — казах, — но се боя, че няма да издържат. Още когато... експедирахте книгата, светлината угасна.

— Дреболия — отвърна той, — ще сменя бушоните, ако ми позволите, естествено.

— Заповядайте.

И той се захвана за работа. Джобовеите му съдържаха най-доброто от цяла електротехническа работилница. След десет минути беше готов.

— Потеглям — заяви, като се върна в стаята. — Мисля, че трябва да се преместя с поне трийсет години.

— Толкова много? Но защо? — попитах, докато стояхме пред черния апарат.

— След няколко години специалистите ще познават проблема — отвърна той, — но само след четвърт век всяко дете ще учи това в училище и аз ще мога да узная от всеки срещнат имената на хората, допринесли за осъществяването на идеята.

Усмихна се леко, тръсна глава и влезе с двата крака в апарата.

— Напрежението ще скочи — рече, — но нищо, предпазителите ще издържат, сигурен съм. Обаче... с връщането може да има проблем.

— Тоест как?

Той ме погледна живо.

— Не сте ли ме виждали тук някога?

— Какво искате да кажете? — недоумявах.

— Ами... вчера или преди седмица, преди месец... дори преди една година не сте ли ме виждали? Тук, в този ъгъл, не е ли изникнал внезапно човек като мен сега в такъв апарат?

— А! — възкликнах. — Разбирам... боите се, че на връщане може да прескочите настоящето и да спрете някъде в миналото? Не, никога не съм ви виждал. Е, в интерес на истината, преди девет месеца се върнах от пътешествие, дотогава къщата беше празна...

— Момент — рече той и се замисли дълбоко. — И аз не знам... — заяви накрая. — Ако съм бил тук някога, да речем, когато къщата е била празна, както казвате, би трябвало да знам, да помня това, нали?

— Ни най-малко — възразих живо, — това е парадоксът на спиралата на времето: тогава сте били някъде другаде и сте правили друго нещо от онова време; а неволно да влезете в отминалото време можете от този момент, от настоящето...

— Е — каза той, — в края на краищата това не е толкова важно. Дори да се върна прекалено назад, ще извърша корекция. Най-много цялата работа да трае по-дълго. В края на краищата това е първият опит, ще ви помоля за малко търпение...

Наведе се и натисна първото копче. Токът веднага отслабна; апаратът издаде тих висок тон, като докосната стъклена пръчица. Молтерис вдигна прощално ръка, изправи се и с другата пипна черната ръчка. Докато се изправяше, лампите светнаха нормално и видях как той се променя. Дрехите му потъмняха и се размиха като в мъгла, но аз не им обърнах внимание, поразен от това, което се извършваше с главата му: черната коса ставаше прозрачна и същевременно побеляваше, цялата фигура хем се стопяваше, хем се гърчеше, така че, когато изчезна заедно с апарата и виждах празния ъгъл и под, бялата гола стена с контакта, в който нямаше нищо, та когато останах така със зяпнала уста и гърло, в което бе застинал вик на ужас, все още виждах невероятната промяна — защото той, господата, като изчезваше, грабнат от времето, същевременно се състаряваше със страховтна бързина; трябва да е преживял десетки години за част от секундата! Отидох, олюлявайки се, до креслото и го отместих, за да виждам добре празния ъгъл, облян в светлина, седнах и зачаках. Чаках така цяла нощ, до сутринта. Господата, оттогава изминаха седем години. Мисля, че той

никога вече няма да се върне, защото, погълнат без остатък от идеята си, беше забравил едно просто, направо елементарно нещо, което, не зная дали несъзнателно или непочтено, пропускат всички автори на фантастични хипотези. Пътешественикът във времето, върне ли се с двайсет години назад, трябва с толкова да остарее, как иначе? Те си представят, че настоящето на човек може да се пренесе в бъдещето и неговият часовник ще показва часа на отлитането, а всички други часовници ще показват часа в бъдещето. Естествено, това е невъзможно. За да бъде, човек би трябвало да напусне времето и някак извън него да се изкачи в бъдещето, да изчака желания момент и да влезе в него отвън... като че ли може да съществува нещо, което да бъде извън времето. Но такова място и такъв път няма и горкият Молтерис със собствените си ръце бе задвижил машина, която го беше убила — със старост, с нищо друго, и когато е спряла там, в крайния пункт в бъдещето, е носела вече само неговия побелял стърчен труп...

А сега, господа, най-страшното. Тази машина беше спряла там, в бъдещето, а този дом заедно с жилището, с тази стая и празния ъгъл също пътува във времето — но по единствения достъпен за нас начин, — докато накрая стигне до момента, в който машината е спряла, и тогава тя ще се появи там, в този бял ъгъл, и заедно с нея — Молтерис... каквото е останало от него... и това е напълно сигурно.

ТРАГЕДИЯТА С ПЕРАЛНИТЕ МАШИНИ

Малко след завръщането ми от единадесетото звездно пътешествие във вестниците все повече място започна да заема конкурентната борба между двамата големи производители на перални Нъдълг и Сноудграс.

Доколкото си спомням, Нъдълг пръв излезе на пазара с толкова автоматизирани перални, че сами отделяха бялото от цветното бельо, след изпирането и изстискването го гладеха, кърпеха, поръбваха и означаваша с красиво бродирани монограми на собственика, а на кърпите за лице изшиваха дидактични ободряващи сентенции от рода на „Рано който става, робот му здраве дава“ и т.н. Сноудграс реагира на това като пусна в търговската мрежа перални, които сами съчиняваха четиристишия за бродиране в зависимост от културното равнище и естетическите изисквания на клиента. Следващият модел перални на Нъдълг вече бродираше сонети. Сноудграс отговори с перални, които поддържаха разговора в семейството при спиране на телевизионната програма. Нъдълг веднага се опита да торпилира това съперничество и вероятно всички помнят неговите притурки на цели страници във вестниците с насмешливо изкривена ококорена пералня и думите: „Искаш ли Твоята пералня да бъде по-умна от Тебе?! Сигурно НЕ!!!“. Но Сноудграс, като пренебрегна напълно тези опити за позоваване на низшите инстинкти на обществото, предостави през следващото тримесечие пералня, която перейки, изстисквайки, сапунисвайки, миейки, плакнейки, гладейки, кърпейки, плетейки и разговаряйки, едновременно с това пишеше домашните на децата, съставяше финансови хороскопи за главата на семейството и правеше автоматично фройдистки анализи на сънищата, с което веднага отстраняваше всички комплекси, включително яденето на старци и убийството на бащи. Тогава Нъдълг не издържа и пусна на пазара „Супербард“, пералня-стихоплет, надарена с красив алт, която рецитираше, пееше приспивни песни, слагаше малчуганите на гърнето, лекуваше брадавици с баене и правеше на дамите изискани комплименти. Сноудграс парира това начинание с пералня-професор

под надслов „Твоята пералня ще Те направи Айнщайн!!!“, но въпреки очакванията този модел се продаваше много слабо, оборотът към края на тримесечието падна на 35%, ето защо, когато промишленото разузнаване донесе, че Нъдълг подготвя танцуваща пералня, Сноудграс, пред лицето на заплашващата го катастрофа, се реши на съвсем революционно начинание. Като получи за сумата от 350 000 долара съответните права и съгласието на заинтересовани особи, той конструира пералня за ергени с формите на известната секс-бомба Мейн Дженсфилд, платинена на цвят, и друга, подобна на Фиърли Макфън, черна. Оборотът веднага скочи на 87%. Конкурентът му се обърна незабавно към Конгреса, към общественото мнение, към Лигата на дъщерите на революцията, а също и към Лигата на девиците и съпругите, но тъй като Сноудграс доставяше непрекъснато в магазините перални от двата пола, все по-красиви и по-привлекателни, Нъдълг капитулира и пушна перални по индивидуална поръчка, на които придаваше избрана от клиента фигура, разцветка, пълнота и прилика според приложена към поръчката снимка. Докато двамата магнати в пералната промишленост се бореха така помежду си, без да подбират средства, техните произведения започнаха да проявяват неочаквани и направо вредни наклонности. Пералните-дойки все още не бяха най-голямото зло, но пералните, които разоряваха златната младеж, които подтикваха към грях, развращаваха и учеха децата на мръсни думи, станаха вече педагогически проблем. А какво да кажем за пералните, с които можеше да се извърши съпружеска изневяра! Напразно задържалите се все още на пазара производители на перилни препарати и перални механизми разясняваха в публични изявления, че пералните „Мейн“ и „Фиърли“ са злоупотреба с високите цели на автоматичното пране, чиято задача е да сплотява и да поддържа хода на семейния живот, защото не могат да съберат в себе си повече от дузина носни кърпички или една калъфка за възглавница, тъй като цялата им останала вътрешност е изпълнена с машинарии, които нямат нищо общо с прането, а по-скоро обратното. Тези възвания не постигнаха никакъв резултат. Нарастващият лавинообразно култ към красивите перални дори накара значителна част от обществото да изостави телевизията. Но това беше само началото. Снабдените с абсолютна спонтанност на действие перални се обединяваха тайно в групи и се занимаваха с тъмни машинации. Цели техни шайки се свързваха с

престъпния свят, слизаха в гангстерските подземия и създаваха на своите стопани най-ужасни грижи.

Конгресът счете, че е дошло време да се намеси в хаоса на свободната конкуренция със законодателен акт, но преди разискванията по него да дадат очаквания резултат, пазарът беше наводнен и от изстисквачки, на които никой не би могъл да устои, от гениални паркеточистачки и от специалния модел бронирана пералня „Стрелбоматик“. Предназначена уж за деца, които играят на индианци, след проста преработка тя можеше да унищожи с продължителен огън каквато и да е цел. По време на уличното сблъскване между бандата на Струзели и разтърсващата Манхатън шайка на Фъмс Байрон, при което Емпайър стейтс билдинг хвъркна във въздуха, от двете воюващи страни паднаха над сто и двадесет въоръжени до капаците кухненски машини.

Тогава влезе в сила законодателният акт на сенатора Мак Флейкън. По смисъла на този акт собственикът не отговаряше за незаконните действия на своите разумни машини, доколкото са станали без негово знание и съгласие. За съжаление законът отвори място за много злоупотреби. Собствениците влизаха в тайни споразумения със своите перални и изстисквачки на пране, по силата на които машините получаваха разрешение да вършат злодеяния, а изправеният пред съда собственик оставаше ненаказан, позовавайки се на закона на Мак Флейкън.

Необходимо беше законът да бъде обновен. Новият закон на Мак Флейкън и Глъмбкин признаваше на разумните машини ограничена правоспособност, главно в областта на наказателното преследване. Той предвиждаше наказания от 5, 10, 25 и 250 години принудително пране или чистене на паркет, утежнено с лишаване от смазка, както и телесни наказания, включително късо съединение. Но на практика и този закон срещна някои пречки. Например по време на делото Хъмперлсън пералнята на последния, обвинена в много нападения с цел грабеж, беше разглобена на парчета от стопанина си и пред съда беше поставена купчина проводници и бобини. След това в закона беше внесена поправка, която, известна и до днес като акт на Мак Флейкън, Глъмбкин и Рамфорни, определяше, че извършването на каквито и да е промени или поправки на електронен мозък, срещу когото е започнало следствие, се смята за престъпление.

Тогава се стигна до делото Хиндендрупъл. Неговият съдомияч обличал многократно костюмите на собственика си, обещаващ на различни жени брак и измъквал от тях пари, а когато беше заловен от полицията *in flagranti*^[1], се саморазглоби пред очите на изумените детективи. Така изтри от паметта си спомена за своето деяние и не можа да бъде наказан. Тогава се появи законът на Мак Флейкън, Глъмбкин, Рамфорни, Хмърлинг и Пиафки, според който всеки електронен мозък, който се саморазглобява, за да избегне съдебна отговорност, се предава на отпадъци.

Изглеждаше, че този закон ще възпре всички електронни мозъци от престъпни деяния, защото като на всяко разумно същество и на тях им е присъщ инстинкт за самосъхранение. Но скоро се оказа, че съдружниците на престъпните перални изкупуват техните отпадъци и ги сглобяват наново. Проектът за поправка в закона на Мак Флейкън срещу възкресяването, утвърден от комисия към Конгреса, беше провален от сенатора Гъгъншайн. Скоро след това се оказа, че сенаторът Гъгъншайн е пералня. Оттогава стана обичай да се проверяват конгресмените с удар на чук преди всяка сесия и по традиция за това се използва железен чук с тегло два фунта и половина.

По това време се стигна до делото Мърдерсън. Неговата перална машина му късала упорито ризите, смущавала със свирене радиопредаванията в целия район, правела непристойни предложения на старци и малолетни, телефонираше до различни особи и като се представяла за своя електродонор, им измъквала пари, канела уж да гледат пощенски марки паркеточистачките и пералните на съседите и вършела с тях непристойни неща, а в свободното си време се отдавала на скитничество и просия. Изправена пред съда, тя представи свидетелство от дипломирания инженер по електроника Илистър Крамфоус, удостоверяващо, че изпада в периодична невменяемост, при което започва да си въобразява, че е човек. Призованите от съда експерти потвърдиха диагнозата и пералнята на Мърдерсън беше оправдана. След като съдебното решение беше прочетено, тя извади от пазвата си пистолет „Люгер“ и уби с три изстрела помощника на прокурора, който беше поискал да ѝ се направи късо съединение. Арестуваха я, но я пуснаха под гаранция. Съдебните органи изпаднаха в крайно затруднено положение, защото потвърдената от присъдата

невменяемост на пералнята правеше невъзможно поставянето ѝ на подсъдимата скамейка, а не можеше да се настани в съответно заведение, защото нямаше заведения за душевно болни перални. Юридическото решение на този наболял проблем се осъществи едва със закона на Мак Флейкън, Глъмбкин, Рамфорни, Хмърлинг, Пиафки, Сноумън и Фитлайс, тъкмо навреме, защото казусът Мърдерсън предизвика много силно търсене на невменяеми електронни мозъци и някои фирми дори започнаха да произвеждат подобни апарати с умишлени дефекти, едновременно в две версии — „Садоматик“ и „Мазоматик“, иначе казано — предназначени за садисти и мазохисти, а Нъдълг (който преуспяваше феноменално, след като в качеството си на първи прогресивен производител допусна в контролния съвет на своя концерн 30% перални машини с право на съвещателен глас при общо събрание на акционерите) излезе на пазара с уникален апарат, който ставаше еднакво добре да бие и да бъде бит — „Садомастик“, — а освен това имаше лесно запалима приставка за пироманяци и железни крачета за хора, страдащи от пигмалионизъм. Слуховете, че се готви пускане на особен модел, наречен „Нарцисматик“, бяха злостно разпространявани от конкуренцията. Споменатият по-горе закон предизвика създаването на специални заведения, в които трябваше да бъдат затваряни принудително умопобърканите перални, паркеточистачки и други машини.

Същевременно многочислената здравомислеща продукция на Нъдълг, Сноудграс и други производители, след като получи веднъж права, започна да се ползва нашироко от това, което ѝ гарантираше конституцията. Машините се съюзяваха все по-стихийно и така, между другото, се появиха Дружеството за култ към машините и Лигата за електронно равноправие, бяха организирани също различни конкурси като избирането например на световна Мис Пералня.

Със своите актове законодателната дейност на Конгреса се опитваше да не изостава от това бурно развитие и да го обуздава. Сенаторът Грогърнър лиши разумните устройства от правото да купуват недвижими имоти, конгресменът Каропка — от авторски права в областта на изкуствата (което отново предизвика вълна от злоупотреби, защото творящите перални започнаха да наемат срещу нищожно заплащане по-малко даровити от себе си литератори, за да използват имената им за издаване на есета, повести, драми и т.н.). Най-

сетне законът на Мак Флейкън, Гълъмбкин, Рамфорни, Хмърлинг, Пиафки, Сноумън, Фитлайс, Бърминдрак, Фътли, Каропка, Фъсли, Грогърнър и Майдански добави, че разумните апарати не могат да бъдат своя собственост, а само на човека, който ги е купил или създал, и тяхното потомство на свой ред става собственост на притежателя или на притежателите на апаратите-създатели. Всеобщо беше мнението, че със своя радикализъм законът предвижда всички възможности и блокира възникването на правни положения, които да не могат да бъдат разрешени. Публична тайна беше, разбира се, това, че заможните електронни мозъци, натрупали състояние от борсови спекулации или от съвсем нечисти понякога сделки, продължаваха да преуспяват като крият своите машинации зад паравана на фиктивни, уж създадени от хора дружества и корпорации. Защото хората, които просто извличаха материални облаги, като даваха под наем своята правоспособност на разумните машини, бяха толкова много, колкото и живите секретари, лакеи, техници, та дори перачки и счетоводители, които електронните милионери наемаха.

Социолозите виждаха две основни направления в интересуващата ни област. От една страна част от кухненските работи се отдаваше на прелестите на човешкия живот и в границите на възможното се стремеше да се приспособи към формите на заварената цивилизация; от друга по-осъзнатите и по-гъвкавите индивиди показваха тенденции за основаване на нова, бъдеща, напълно електронизирана цивилизация; учените обаче се безпокояха най-много от неудържимия естествен прираст на роботите. Дееротизаторите, както и дисковите спирачки, които се произвеждаха и от Сноудграс, и от Нъдълг, изобщо не го намалиха. Проблемът с децата на роботите ставаше напечен и за самите производители на перални, които като че ли не бяха предвидили този резултат от непрекъснатото усъвършенстване на своите стоки. Редица големи производители се опитаха да противодействат на опасността от неудържимо размножаване на кухненските машини, като сключиха тайно споразумение за ограничени доставки на резервни части на пазара.

Резултатите не закъсняха. След пристигането на нова партия стоки пред вратите на складовете и магазините се образуваха големи опашки от куци, заекващи или просто напълно парализирани перални, изстисквачки и паркеточистачки, няколко пъти дори се стигна до

стълкновения, докато в крайна сметка нито един кухненски робот не можеше вече да пресече спокойно улицата след падането на нощта, защото го заплашваше опасността да бъде нападат от грабители, които го разглобяваха безмилостно на части и като оставяха на улицата тенекиената му обвивка, изчезваха бързо с трофеите.

Проблемът с резервните части беше обсъждан дълго от Конгреса, но без конкретни резултати. В същото време като гъби след дъжд никнеха нелегални работилници за тяхното производство, финансирани частично от дружествата на пералните, при което моделът „Пероматик“ на Нъдълг откри и патентова метод за производство на части от ерзац материали. Но и това не реши стопроцентова въпроса. Пералните пикетираха пред Конгреса с искане за въвеждане на действащи антитръстови закони срещу дискриминиращите ги производители. Някои конгресмени, изказали се в защита на голямата индустрия, полручиха анонимни писма, в които бяха заплашени, че ще бъдат лишени от много важни за по-нататъшния им живот части, което, както с основание отбеляза седмичникът „Таймс“, беше много несправедливо, защото човешките части не могат да се заменят.

Но всички тези шумни афери избледняха пред лицето на един съвсем нов проблем. Той започна с описаната от мене някъде на друго място история за разбунтувалия се Бордови калкулатор на космическия кораб „Божидар“. Както е известно, Калкулаторът въстана срещу екипажа и пътниците на ракетата и се избави от тях, след което кацна на пустинна планета, размножи се и основа държава на роботите.

Читателите, които са се запознали с моите дневници, може би помнят, че в аферата с Калкулатора бях замесен и аз и донякъде станах причина за нейното разпитане. Но когато се върнах на Земята, разбрах, че за съжаление случаят с „Божидар“ не е единствен. Бунтовете на бордовите автомати бяха станали най-страшното бедствие в областта на космоплаването. Стигна се дотам, че само един не много любезен жест, едно малко по-силно затръшване на вратата можеше да разбунтува бордовия хладилник, както и стана с прословутия Дийп Фризър от трансгалактическият кораб „Орда Тимпани“. Дълги години капитаните от млечното плаване повтаряха с ужас името и фамилията на Дийп Фризър. Пиратът нападна множество кораби, поразяваше пътниците със своите стоманени

лавици и ледения си дъх, отмъкваше късове бекон, трупаше скъпоценности и злато и се говореше, че имал цял харем изчислителни машини, но между другото не се знаеше доколко тези и подобни на тях слухове отговарят на истината. Кървавата му корсарска кариера беше прекъсната в края на краищата от един точен изстрел на полицаи от космическия патрул. Този полицаи, „Констебломатик Х-17“, беше поставен за награда на витрината на Звездните дружества „Лойд“ в Ню Йорк, където стои и до ден днешен.

Когато безвъздушното пространство се изпълни с шум на битки и отчаяни призови SOS на кораби, атакувани от електронни корсари, в големите градове добър бизнес развъртяха разни учители „Електроджицу“ и „Джудоматик“, които, въвеждайки в изкуството на самоотбраната, учеха как с най-обикновени клещи или отварачка за консерви може да се обезвреди и най-жестоката пералня.

Както е известно, чудаците и особняците не се сеят, а никнат сами по всяко едно време. Не липсват и в нашето. От техните среди се вземат особите, които провъзгласяват тези, противоречащи на здравия разум и на утвърденото обществено мнение. Някой си Катодин Мейтрейс, доморасъл философ и фанатик по рождение, основа школата на така наречените киберофили, която проповядваше своеобразна кибернетична доктрина. Според нея човечеството било създадено от Твореца със същата цел, с каквато се издига строително скеле: да послужи като средство, като инструмент за създаването на по-съвършените от него електронни мозъци. Сектата на Мейтрейс смяташе, че след като електронните мозъци са се появили, понататъшното съществуване на човечеството е чисто недоразумение. Тя създаде орден, чиито членове се посвещаваха на съсредоточен размисъл за електрическото мислене и приютяваха според възможностите си роботи, които се бяха проявили с нещо. Самият Катодин Мейтрейс, незадоволен от успеха на своите действия, реши да направи радикална крачка по пътя за пълното освобождаване на роботите от човешкото иго. Като се посъветва предварително с редица известни юристи, той купи за целта космически кораб и отлетя за сравнително близката мъглявина в съзвездието Рак. Сред пустинните й простори, изпълнени единствено с космически прах, той поде непозната доскоро дейност, в процеса на която избухна невероятната афера, свързана с неговите наследници.

Сутринта на 29 август всички вестници публикуваха тайнствена новина: „ПАТКОР КОСПОЛ VI/221 докладва: в мъглявината на съвездието Рак е открит обект с размери 520 на 80 на 27 мили. Обектът извършва движения, наподобяващи плуване брус. Продължавам обследването“.

Следобедните издания поясниха, че патрулният кораб на космическата полиция VI/221 е забелязал на разстояние шест светлинни седмици „човек в мъглявината“. Отблизо се оказало, че така нареченият „човек“ е великан с големина няколкостотин мили, който има тяло, глава, ръце и крака, и че се движи в разредената пращна среда. При вида на полицейския кораб най-напред му помахал с ръка, а след това му обърнал гръб.

Патрулът се свързал с него по радиото без особени трудности. Тогава великанът съобщил хорово, че е някогашният Катодин Мейтрейс, че след като пристигнал преди две години на това избрано от него място, се преправил на много работи, използвайки частично местните суровини, че по-нататък бавно и непрекъснато ще се разраства, защото така му харесва, и че моли да не му се пречи.

Като приел привидно това обяснение за чиста монета, командирът на патрула скрил корабчето зад един метеорен облак, който тъкмо се появил, и след известно време забелязал, че гигантският псевдочовек започва постепенно да се дели на много помалки от него части, които не надминават по размери обикновен човешки ръст, и че тези части или индивиди се съединяват по такъв начин, че от тях се получава нещо като малка кръгла планета.

Тогава командирът излязъл от укритието си и попитал по радиото мнимия Мейтрейс какво означава тази сферична метаморфоза, както и какво е всъщност — робот или човек?

Получил отговор, че запитаният приема такива форми, каквито си поиска, че не е робот, защото е произлязъл от човек, и не е човек, защото от такъв се е преправил на робот. По-нататъшни обяснения решително отказал да дава.

Тази случка, която пресата разгласи нашироко, започна бавно да прераства в скандал, защото корабите, които минаваха покрай съвездието Рак, хващаха откъслечни разговори по радиото, водени от така наречения Мейтрейс, в които той се наричаше „Катодин Първи А“. Доколкото можеше да се разбере, Катодин Първи А или Мейтрейс

се обръщаше към някого (към други работи ли?) като към свои собствени части, долу-горе така, както някой би разговарял с ръцете или с краката си. Неверни слухове за Катодин Първи А внушаваха, че уж става дума за някаква държава, създадена от Мейтрейс или от неговите производни работи. Държавният департамент нареди да бъде незабавно и точно проучено действителното състояние на нещата. Патрулите изясниха, че в мъглявината се движи ту метална сфера, ту човекоподобно създание, голямо петстотин мили, че разговаря със себе си за това и онова, а що се отнася до неговата обвързаност с някаква държава, дава уклончиви отговори.

Властите решиха веднага да обуздаят действията на узурпатора, но тъй като кампанията трябваше да бъде (а се налагаше да бъде) официална, необходимо беше да получи някакво название. И ето че тук се появиха първите затруднения. Законът Мак Флейкън допълваше гражданско-процесуалния кодекс по отношение на движимото имущество. Наистина, електронните мозъци се смятаха за движимо имущество, дори и да нямат крака, но в същото време чудноватото тяло в мъглявината приличаше по размери на малка планета, а небесните тела, макар и да се движат, се смятат за недвижимост. Възникна въпросът може ли да се арестува една планета, както и може ли една планета да бъде съвкупност от работи, а накрая — за един разглобяем робот ли става дума, или за много работи.

Тогава към властите се обърна юридическият съветник на Мейтрейс и им предостави декларация на своя клиент, в която той удостоверява, че отива в мъглявината на съзвездието Рак, за да се преправи на работи.

Предложеното първоначално тълкуване на този факт от правния отдел на Държавния департамент гласеше така: като се е преправил на работи, Мейтрейс е унищожил с това своя жив организъм, значи е извършил самоубийство. Това деяние не е наказуемо. Но роботът или роботите, които са продължили живота на Мейтрейс, са били създадени от него, следователно са негова собственост и сега, след смъртта му, трябва да влязат в държавната съкровищница, защото Мейтрейс не е оставил наследници. Опирайки се на това заключение, Държавният департамент изпрати в мъглявината съдия-изпълнител с разпореждане да наложи заповест и да запечата всичко, което намери там.

Адвокатът на Мейтрейс подаде апелационна жалба с твърдението, че признатият в съществената част на постановлението факт за продължения живот на Мейтрейс изключва самоубийството, защото този, чийто живот продължава, съществува, а който съществува, не е извършил самоубийство. Също така няма никакви „роботи, собственост на Мейтрейс“, а съществува самият Катодин Мейтрейс, който се е преправил според желанието си. Никакви телесни преработки не са и не могат да бъдат наказуеми, както и не трябва да се налага съдебен заповед върху частите на нищие тяло, независимо дали това са златни зъби, или роботи.

Държавният департамент оспори подобно тълкуване на въпроса, от което следваше, че един индивид, в този случай човек, може да бъде изграден от очевидно неживи части, а именно от роботи. Тогава адвокатът на Мейтрейс представи на властите заключението на група водещи физици от Харвардския университет, които единодушно декларираха, че изобщо всички живи организми, между които и хората, са изградени от атоми, а те без съмнение трябва да се смятат за неживи.

Като видя тревожния обрат, който проблемът започна да взема, Държавният департамент престана да атакува „Мейтрейс и наследниците му“ от физиологично-биологична страна и се върна към първоначалното си мнение, в което думите „продължили живота“ бяха заменени с думата „продукт“. Тогава адвокатът незабавно внесе в съда нова декларация на Мейтрейс, в която той заявяваше, че така наречените роботи са всъщност негови деца. Държавният департамент поиска да се представи акт за осиновяване, което беше ловка маневра, защото законите не допускаха осиновяване на роботи. Адвокатът на Мейтрейс веднага изясни, че не става въпрос за осиновяване, а за истинско бащинство. Департаментът заяви, че в съответствие с действащите правила децата трябва да имат баща и майка. Готов за това, адвокатът прибави към делото писмо на Мелания Фортинбрас, инженер по електроника, която обясняваше, че появата на подложените на съмнение индивиди е станала по време на близкото ѝ сътрудничество с Мейтрейс.

Държавният департамент оспори характера на това сътрудничество като лишено от „естествени родителски свойства“. В посочения случай — гласеше правителственото exprosecutione; — може

да се говори за бащинство и майчинство единствено в преносен смисъл, защото става въпрос за духовно родителство, докато, за да може да влезе в сила родителското право, законите изискват телесно.

Адвокатът на Мейтрейс поиска обяснение по какво се различава духовното от телесното родителство, а също така и на какво основание Държавният департамент смята резултатите от връзката на Катодин Мейтрейс с Мелания Фортинбрас за лишени от физически характер.

Департаментът отговори, че духовните сили, които се влагат в съгласното с буквата на семейния кодекс създаване на деца, са незначителни, а са преимуществени физическите действия. Кое в дадения случай не е на лице.

Тогава адвокатът представи мнението на компетентни кибернетични акушери, което сочеше колко много е трябвало да се потрудат Катодин и Мелания във физически смисъл, за да се появи на бял свят тяхното автоматично потомство.

Департаментът най-сетне се реши да направи една отчаяна крачка, без да се съобразява с общественото приличие. Той заяви, че родителските действия, които трябва да предхождат причинно-следствено появата на децата, се различават съществено от програмирането на работите.

Адвокатът само това и чакаше. Той обяви, че в известен смисъл децата се програмират от родителите си по време на началната им подготовка и поиска Департаментът да определи точно как според него трябва да се зачеват децата, за да бъде това в съгласие с буквата на закона.

Като потърси помощта на експерти, Департаментът изготви обширен отговор, илюстриран със съответни диаграми и топографски скици, но понеже водещ автор на тази така наречена „Розова книга“ беше осемдесетгодишният професор Тръпълдрек, ветеран на американското акушерство, адвокатът веднага оспори неговата компетентност в областта на начално-съзидателните действия на родителите поради факта, че в резултат на доста напредналата си възраст старецът би трябвало вече да не си спомня редица важни за решаването на въпроса подробности и да се опира на различни слухове и разкази от трета ръка.

Департаментът реши да подсили „Розовата книга“ с показания на много бащи и майки, дадени под клетва, но тогава стана ясно, че на

места техните декларации се различават доста една от друга. Някои елементи на въстъпителните фази не съвпадаха по много пунктове. Като видях как този ключов проблем започва да потъва в пагубна неяснота, Департаментът имаше отначало намерение да оспори материала, от който са били създадени така наречените „деца“ на Мейтрейс и Фортинбрас, но тогава се разнесоха слухове, пуснати, както се изясни, от адвоката, че Мейтрейс е поръчал на Corned Beef Company 450 000 тона телешко месо, и заместник държавният секретар се отказа колкото се може по-бързо от замисленото начинание.

Вместо това, след едно злополучно внушение на суперинтендант Сперитъс, професор по теология, Департаментът се позова на Библията. Което беше много необмислено, защото адвокатът на Мейтрейс парира хода с обширен трактат, в който доказва с цитати, че Повелителят Бог е програмирал Ева, като е използвал една-единствена изходна част, работейки доста екстравагантно, ако се имат предвид методите, които хората обикновено използват, и въпреки това е създал човек, защото нито един здравомислещ няма да каже, че Ева е била робот. Тогава Департаментът обвини Мейтрейс и неговите наследници в деяние, което противоречи на закона на Мак Флейкън и останалите, защото като робот или като работи е станал собственик на небесно тяло. А законът забранява на роботите да притежават планети и каквото и да е друго недвижимо имущество.

Този път адвокатът представи пред Върховния съд едновременно всички досегашни дела, заведени от Департамента срещу Мейтрейс. Той подчерта, че първо, като се съпоставят отделни фрагменти от делата, излиза, че според Държавния департамент Мейтрейс е едновременно свой собствен син и баща, а заедно с това и небесно тяло; второ, адвокатът обвини Департамента, че тълкува неправилно закона на Мак Флейкън. Най-произволно тялото на един индивид, в случая на гражданина Катодин Мейтрейс, е било прието за планета. Извод, който се опира на правен, логически и семантичен абсурд. С което и се започна. Скоро след това пресата не пишеше вече за нищо друго, освен за „държавата, планетата, бащата и сина“. Властите възбуждаха нови процеси, но неуморимия адвокат на Мейтрейс ги проваляше още в зародиш.

Държавният департамент разбираше прекрасно, че след като се е уголемил, коварният Мейтрейс не плува току така в мъглявината на

съзвездието Рак, а иска да създаде прецедент, който да не е предвиден от закона. Ако останеше ненаказана, постъпката му заплашваше със съвсем непредвидими за в бъдеще последици. Ето защо най-добрите специалисти висяха денем и нощем над делата и обмисляха все по-рисковани юридически пострройки, в чиито капани трябваше най-сетне да намери неизбежен край изстъплението на Мейтрейс. Но неговият юридически съветник оборваше веднага всяка акция с контраакция. Самият аз следях с жив интерес хода на борбите, когато съвсем неочаквано получих от Адвокатската асоциация покана за специално пленарно заседание, посветено на проблемите с тълкуването на „*Casus*^[2] Съединените щати *contra*^[3] Катодин Мейтрейс, *vel*^[4] Катодин Първи А, *vel* резултатите от връзката между Мейтрейс *et*^[5] Фортинбрас, *vel* планетата в мъглявината на съзвездието Рак“.

Не пропуснах случая да отида в уречения час на посоченото място и намерих залата вече пълна до горе. Цветът на адвокатурата изпълваше огромните ложи, галериите и редиците фотьойли в партера. Закъснях малко и разискванията вече бяха започнали. Седнах на един от последните редове и се заслушах в сивокосия оратор.

— Уважаеми колеги! — каза той, като повдигаше драгovolно рамене. — Пристъпим ли към юридически анализ на въпроса, чакат ни необикновени трудности! Някой си Мейтрейс се е преправил с помощта на някоя си Фортинбрас на работи и едновременно с това се е уголемил в мащаб едно на един милион. Така изглежда случаят от позицията на дилетанта, от позицията на пълното невежество, на свещената невинност, неспособна да види бездната от правни проблеми, които се откриват тук пред нашия уплашен поглед! Трябва най-напред да решим с какво си имаме работа — с човек, робот, държава, планета, деца, шайка, заговор, демонстративно събрание или метеж. Моля да отбележите колко е голямо значението на това да разрешим проблема! Ако например приемем, че не става въпрос за държава, а за самозвана групировка от работи, нещо като електронно събрание, в такъв случай няма да ни обвързват нормите на международното право, а обикновените правила за спазване на реда по обществените пътища! Ако заявим, че въпреки своето умножение Мейтрейс не е престанал да съществува, но има деца, от това ще следва, че е родил сам себе си, и по този начин ще предизвикаме ужасни проблеми на законодателството, защото нашите закони не

предвиждат такива случаи, а нали *nullum crimen sine lege*^[6]!!! Затова препоръчвам най-напред да вземе думата известният познавач на международното право професор Пингърлинг.

Поздравен от топли ръкопляскания, уважаваният професор застана на трибуната.

— Господа!!! — каза той с бодър старчески глас. — Да се замислим най-напред как се образува една държава. Образува се по различни начини, нали? Нашата родина, например, е била някога английска колония, а след това провъзгласява своята независимост и се превръща в държава. Има ли го това в случая с Мейтрейс? Отговорът е: ако Мейтрейс е бил психически здрав, когато се е преправил на работи, държавосъзидателната му дейност може да се признае за законна с една допълнителна забележка, че ще определим народността му като електрическа. Ако обаче не е бил с всичкия си, дейността му не може да бъде законно призната!!!

На това място от средата на залата скочи някакъв сивокос старец, много по-побелял от говорещия, и извика:

— Уважаеми съдии, искам да кажа — господа! Ще си позволя да отбележа, че дори Мейтрейс да е бил невменяем, когато е създал своята държава, потомците му могат да са вменяеми и следователно държавата, съществуваща отначало само като резултат от една индивидуална лудост, значи като симптом на болестта, е започнала по-късно да съществува публично, *de facto*, след като нейните електрически граждани са приели възникналата ситуация. И тъй като никой не може да забрани на гражданите на една държава, които сами създават нейната законодателна система, да уважават своите ръководители, дори и да са напълно луди (както ни учи историята, случвало се е не един път), съществуването на държавата на Мейтрейс *de facto* води и до нейното съществуване *de jure*!

— Извинете, уважаеми опоненте — каза професор Пингърлинг, — но Мейтрейс беше наш гражданин, следователно...

— И какво от това?! — извика избухливият старец от залата. — Ние можем или да признаем, или да не признаем държавосъзидателната дейност на Мейтрейс! Ако я признаем и се е появила суверенна страна, претенциите ни отпадат. Ако не я признаем, тогава или имаме работа с юридическо лице, или не. Ако не става въпрос за юридическо лице, целият проблем засяга единствено

метачите от „Космическа хигиена“, защото в мъглявината на съвездието Рак се намират куп отпадъци и нашето събрание няма какво да разисква! Но ако имаме пред себе си юридическо лице, възниква друг въпрос. Космическото законодателство предвижда да бъде арестувано, с други думи — лишено от свобода юридическо или физическо лице, което се намира на някоя планета или на борда на космически кораб. На космически кораб така нареченият Мейтрейс не се намира. По-скоро е на планета. Следователно трябва да поискаме неговото екстрадиране, но няма към кого да се обърнем, освен това самият той е планетата, на която се намира. Така че от единствената гледна точка, която ни задължава, с други думи — от гледната точка на Негово величество закона, се намираме през празно пространство, нещо като юридически вакуум, а с вакуума не се занимава нито правилника за обществения ред, нито наказателното, нито административното, нито международното право. Следователно думите на уважаемия професор Пингърлинг не могат да разрешат проблема, защото този проблем изобщо не съществува.

Като смая с това заключение почитаемото събрание, старецът си седна.

През следващите шест часа изслушах около двадесет оратори, които доказваха един след друг, логично и неопровержимо, че Мейтрейс съществува, както и че не съществува; че е основал държава от работи или че е организъм, съставен от работи; че трябва да отиде на отпадъци, защото е нарушил редица закони; че никакъв закон не е нарушил; мнението на магистър Уърпъл, че Мейтрейс е или планета, или робот, или съвсем нищо, което трябваше да задоволи всички с търсенето на компромисно решение, предизвика всеобщо раздражение и не намери нито един последовател освен създателя си. Но всичко това беше все пак дреболия в сравнение с по-нататъшното развитие на разискванията, защото старши асистентът Милджър стигна до извода, че преправяйки се на работи, Мейтрейс е умножил своята личност и сега съществува около триста хиляди пъти. А тъй като изобщо не може да се каже, че въпросната общност е сбор от различни индивиди, защото индивидът е само един, повторен много пъти, следва, че Мейтрейс е един в триста хиляди образа.

На което съдията Уъбълхорн заяви, че целият проблем се разглежда неправилно от самото начало: след като Мейтрейс е бил

човек и се е преправил на работи, тези работи не са Мейтрейс, а някой друг; след като са някой друг, тепърва трябва да се проучва кои са; но тъй като не са никакъв човек, значи са никой; така че въпросът не съществува не само юридически, но и физически, защото изобщо в мъглявината на съзвездието Рак няма никого. Вече няколко пъти отнесох болезнени удари от яростните дискутиращи. Служителите на реда, както и санитарите, имаха работа да гуша, когато изведнъж се разнесоха викове, че в залата се намират електронни мозъци, преоблечени като юристи, които трябва веднага да бъдат отстранени, защото пристрастието им не подлежи на съмнение, да не говорим за това, че нямат право да участват в дискусията. Водещият, професор Хълтърдръпс, започна да ходи по залата с малък компас в ръка, а колкото пъти стрелката на компаса трепваше и се обръщаше към някого от седящите, притеглена от скритата под облеклото му железария, седящият веднага биваше демаскиран и изхвърлян навън. Така по време на непрекъснатите изказвания на доцентите Фитс, Питс и Клейбент залата беше опразнена наполовина, като последният беше прекъснат на половин дума, защото компасът издаде електрическият му произход. Когато се върнах в залата след краткото прекъсване, по време на което закусихме в бюфета под шума на неспиращата дори за секунда дискусия, и придържах дрехите си, защото разсърдените юристи току ме хващаха за копчетата и ми ги бяха скъсали всичките, видях около подиума голям рентгенов апарат. Говореше магистър Плъсекс, който каза, че Мейтрейс е случаен космически феномен, когато водещият се приближи към мене със заплашителна крачка и неспокойно подскачаща в дланта му стрелка на компаса. Служителите на реда вече ме бяха хванали за яката, когато изхвърлих от джобовете си ножчето, отварачката за консерви, надупченото метално яйце за запарване на чай и откъснах от връзките, които придържаха чорапите ми, никелираните катарамки. Така престанах да действам на магнитната стрелка и бях допуснат до по-нататъшно участие в дискусията. Демаскираха следващите четиридесет и три работи, а когато професор Бютенхам ни разкри, че на Мейтрейс може да се гледа като на космическо събрание, си спомних, че вече беше станало дума за това. Явно на юристите започнаха да им липсват идеи. И тогава пристъпиха към нови проверки. Сега гледаха безпощадно на рентгена участниците в дискусията и се оказа, че те, под облеклото, което им

стои безупречно, крият пласмасови, корундови, наелонови, кристални, а дори и сламени части. На един от последните редове откриха, струва ми се, някого, направен от вълнена прежда. Когато последният оратор слезе от подиума, се видях сам самичък сред голямата празна зала. Ораторът беше прегледан на рентгена и изхвърлен навън. Тогава водещият, последният човек, който беше останал освен мене в залата, се приближи до креслото ми. Някак си ни в клин, ни в ръкав, сам не зная как, измъкнах от ръцете му компаса, чиято стрелка затрептя обвинително и се завъртя към него. Почуках с пръст по корема му и когато чух звън, го хванах машинално за яката, изхвърлих го навън и така останах само аз. Стоях самотен пред няколкостотин захвърлени чанти, дебели папки с дела, бомбета, бастуни, шапки, книги с кожена подвързия и галоши. Поразходих се известно време из залата и като видях, че нямам никаква работа там, се обърнах кръгом и си отидох у дома.

[1] На местопрестъплението (лат.). ↑

[2] Случай (лат.). ↑

[3] Срещу (лат.). ↑

[4] Или (лат.). ↑

[5] И (лат.). ↑

[6] Няма ли закон, няма и престъпление (лат.). ↑

КЛИНИКАТА НА ДОКТОР ВЛИПЕРДИУС

Виновен беше зъболекарят, който ми сложи метални коронки. Продавачката от павилиона, на която се усмихнах, ме взе за робот. Убедих се в това едва в метрото, като разтворих вестника. Беше брой на „Безлюден куриер“. Не си падам по този вестник не заради някакви антиелектрически предразсъдъци, а защото смятам, че прекалено угодничи на читателския вкус. Цялата първа страница се заемаше от сантименталната история на някакъв математик, който се влюбил в кибернетична машина. При таблицата за умножение все още някак си се сдържал, но когато стигнали до решаването на нелинейни уравнения, започнал страстно да притиска клавишите ѝ, повтаряйки: „Скъпа! Никога няма да те напусна!“ и т.н. Недоволен, надзърнах в светската страница, но там имаше само монотонно изброяване кой, къде и с кого е конструирал потомство. Литературната страница започваше със стихотворение, чийто първи куплет звучеше така:

*„Ех, че робот — красив и млад,
и, ех, каква работка...
Тя му от менци дава пентоди,
а той на нея — болтчета от кошничка.“*

Това странно ми напомняше някакво известно стихотворение, но не можех да се сетя името на автора. На същата страница бяха публикувани доста съмнителни като качество шеги на човешка тема, за гномистиците — специалисти по джуджетата, за произхода на домашните духове от пещерния гном и тем подобни глупости. Понеже ми предстоеше да пътувам още половин час, заех се да чета малките обяви — както е известно, и в лош вестник се случва те да са интересни. Но и тук ме чакаше разочарование. Някой искаше да преотстъпи сервобрат, друг обучаваше чрез кореспонденция на космонавтика, трети пък обявяваше, че експресно разбива атомно ядро. Сгънах вестника, за да го изхвърля, и тогава видях в каре внушително

съобщение: „Клиника на доктор Влипердиус — лечение на нервни и психични заболявания“.

Трябва да си призная, че проблематиката на електронната деменция винаги ме е привличала. Помислих си, че би било интересно да посетя подобен санаториум. Не познавах лично Влипердиус, но името ми беше известно — професор Тарантога ми бе разказвал за него. Имам навика веднага да изпълнявам хрумванията си. Като се върнах вкъщи, телефонирах в санаториума. Доктор Влипердиус отначало се противеше, но когато споменах нашия общ познат професор Тарантога, омекна. Помолих го да ми разреши посещение за следващия ден, защото беше неделя и предобед имах много свободно време. След закуска заминах извън града, където в местност, прочута с малките си езера, се намираше красиво разположеното психиатрично заведение. Казаха ми, че Влипердиус ме чака в кабинета си. Слънцето изпълваше сградата, защото стените бяха изградени по последна мода — от алуминий и стъкло. На таваните бяха разположени цветни пана с играещи роботи. Тази болница в никакъв случай не можеше да бъде определена като мрачна: от невидимите зали долиташе музика; минавайки през хола, забелязах китайски кръстословици, цветни албуми и скулптура, представляваща смел акт на работка.

Докторът не стана иззад голямото си бюро, но се държа много мило с мен. Оказа се, че е чел и отлично познава не една и две мои книги за пътешествията ми. Без съмнение беше малко старомоден, и то не само в маниерите си, защото съвсем по старовремски бе прикован към пода. Сигурно не бях прикрил достатъчно добре учудването си при вида на железните му крака, защото той каза със смях:

— Знаете ли, толкова съм отдаден на работата си и на своите пациенти, че не изпитвам никаква нужда да напускам клиниката!

Известно ми е колко чувствителни са понякога психиатрите към своята специалност, а също и колко ги дразни отношението на обикновения човек, който търси някаква екзотика или пък чудовищност в умствените отклонения, затова много предпазливо изложих своята молба. Докторът се покашля, замисли се, увеличи си анодното напрежение и каза:

— Ако държите на това... но мисля, че ще се разочаровате. Вече няма луди работи, господин Тихи, това са стари истории. Сега прилагаме съвременна терапия. Методите от миналия век като

стопяване на проводниците, за да омекне главната тръба, или използването на дросели и други инструменти за мъчения принадлежат вече към историята на медицината. Хм! Как най-добре да ви го демонстрирам? Идете в парка и там направо се запознайте с нашите пациенти. Те са много деликатни и културни индивиди. Надявам се, че каквото и да било отвращение или някакъв неразумен страх пред лицето на незначителни девиации са ви чужди...

Уверих го, че е точно така, след което Влипердиус се извини, че за съжаление не може да ме съпровожда по време на разходката, показва ми пътя и помоли да се отбия при него на връщане.

Слязох по стълбите, пресякох широките веранди и се озовах на пътека, покрита с чакъл. Наоколо се разпростираше парк, пълен с цветни лехи и изискани палми. В далечината по езерната повърхност плаваше ято лебеди, някои пациенти ги хранеха, други се бяха отдали на игра на шах или на другарски беседи. Вървах бавно по пътеката, когато някой извика името ми. Обърнах се и се озовах очи в очи с напълно непознат за мен индивид.

— Тихи! Вие ли сте — повтори той, подавайки ми ръка. Стиснах я, като напразно се мъчех да си спомня кой ли е пък този.

— Виждам, че не можете да ме познаете. Аз съм Пролапс... работех в „Космически алманах“.

— Да, настина! Простете — промърморих смутено.

Разбира се, че беше Пролапс, онзи почтен линотип, който печаташе почти всички мои книги. Много го ценях, защото беше направо безупречен. Той ме хвана доверително под ръка и тръгнахме по сенчестата алея. Смяната на светлини и сенки като че оживяваше спокойния лик на моя придружител. Известно време говорихме за новоиздадени книги; той, както винаги, се изразяваше прецизно с характерната си проницателност и явно беше в отлична интелектуална форма. Не забелязах в него нищо ненормално. Но когато стигнахме до някаква малка беседка и седнахме на каменната пейка, Пролапс ме запита, снижавайки гласа си до доверителен шепот:

— Всъщност какво правите тук? И вас ли са ви подменили?

— Знаете ли, дойдох по собствена воля, защото...

— Ясно! Аз също! — прекъсна ме той. — Когато това ми се случи, веднага се обърнах към полицията, но бързо разбрах, че е напразно. Едни познати ме посъветваха да се свържа с доктор

Влипердиус, който се отнесе към моя въпрос по съвсем друг начин! Той веднага се зае да провежда проучвания и съм сигурен, че скоро ще намери...

— Извинете, какво по-точно? — попитах аз.

— Как какво? Моето тяло.

— Аха, така значи... — поклатих глава няколко пъти, опитвайки се да овладее учудването си. Но Пролапс нищо не забеляза.

— Отлично помня онзи ден, 26 юни — говореше той, внезапно навъсен. — Както си седях до масата, за да прочета вестника, изведнъж издрънчах. Това ми направи впечатление, защото кой човек дрънчи при седане кажете, кои моля ви се?! Пипам си краката — необичайно твърди, ръцете — същата история, поочуках се и изведнъж разбрах, че са ме подменили! Някой бе извършил безчестна фалшификация — започнах да търся из цялото жилище, нито следа, изглежда през нощта са го изнесли тайно...

— Тоест... какво са изнесли?

— Нали ви казах! Моето тяло. Моето естествено тяло, нали виждате, че ТОВА — той така се фрасна по гърдите, та чак звъннаха — е изкуствено...

— А, разбира се! Не съобразих... ясно.

— Може би и вие също?... — попита Пролапс с известна надежда. Изведнъж хвана ръката ми и удари с нея по каменната плоча на масата, до която седяхме. Изохках от болка. Пусна я разочарован.

— Извинете, стори ми се, че лъжи — измърмори той.

Най-после схванах, че се смята за човек, чието тяло е откраднато, и както се случва при болните, които обичат да бъдат заобиколени от другари по съдба, се надяваше, че с мен е станало същото.

Разтривах под масата натъртената си ръка, като се опитвах да сменя темата на разговора, но той започна с наслаждение и умиление да описва красотите на своята предишна плът, възхваляваше русия си перчем, който бил имал, кадифено гладките си бузи, дори хремата си. Не знаех как да се отърва от него, понеже се чувствах все по-глупаво. Но Пролапс сам ме извади от неудобното положение. Скочи внезапно, извика: „О, струва ми се, че ТО се разхожда там!!!“ и хукна направо през тревата след някакъв неясен силует. Все още седях на пейката, потънал в мислите си, когато някой се обади зад гърба ми:

— Простете, може ли?

— Заповядайте... — отвърнах аз.

Новодошлият седна и ме загледа с втренчен поглед така, като че ли искаше да ме хипнотизира. Дълго изучава лицето и ръцете ми с израз на все по-голямо съжаление. Накрая се взря в очите ми с такова безмерно състрадание и същевременно с такова топлота, че аз наистина се обърках. Не разбирах какво означава всичко това. Мълчанието помежду ни се задълбочаваше, исках да го прекъсна, но не можех да се сетя за никаква неутрална тема и да започна разговор, понеже погледът му изразяваше безкрайно много и в същото време прекалено малко.

— Бедният... — каза той тихо, с неописуема нежност. — Колко ти съчувствам.

— Всъщност... знаете ли, аз... — подех, за да поставя някаква словесна преграда пред безграничната жалост, с която ме обливаше той.

— Моля те, не казвай нищо, всичко разбирам. Повече, отколкото смяташ. Знам и това, че ме взимаш за луд.

— Е, от къде на къде — опитах се да лавирам, но той ме прекъсна с решителен жест.

— В известен смисъл наистина съм луд — изрече почти величествено. — Като Галилей, Нютон, Джордано Бруно. Де да бяха възгледите ми само рационални... но по-важни са чувствата. Какво съжаление изпитвам аз към теб, жертво на вселената! Какво нещастие, какъв капан без изход — да живееш...

— Настина, понякога животът е труден — започнах бързо, защото ми се стори, че съм намерил нещо, за което да се закача, — но тъй като това е природен феномен...

— Там е работата! — вкопчи се той за думите ми. — Природен! А нима има нещо по-лошо от Природата? Учени и философи винаги са се опитвали да обясняват Природата, нещастнико, а тя просто трябва да бъде унищожена!

— Напълно ли? — попитах аз, неволно възхитен от толкова радикалното поставяне на въпроса.

— Точно така, напълно! — отвърна той категорично. — Погледни, ако обичаш.

Деликатно, като някаква гъсеница, достойна за оглед, но в същото време отвратителна (геройски се опитваше да превъзмогне

погнусата си), той повдигна моята ръка и държейки я помежду ни като странен експонат, продължи тихо, но натъртено:

— Колко воднисто е това... колко размекнато и тинесто... Белтъчини! Ах, тези белтъчини... Сирене, което се движи известно време, мислещо млечно произведение; трагичен продукт на млекарско недоразумение, ходещо нищо...

— Извинете, но...

Не обръщаше никакво внимание на думите ми. Бързо скрих под масата ръката си, която той пусна, като че ли не беше в състояние да понася повече докосването до нея. За сметка на това сложи своята на главата ми. Беше невероятно тежка.

— Как може! Как може да се произвежда нещо подобно! — повтаряше той, като увеличаваше натиска върху моя череп, така че започнах да усещам болка, но не смеех да протестирам. — Някакви израстъци, дупчици, карфиолчета — той опипваше носа и ушите ми с железните си пръсти — и това ми било разумно същество? Позор! Повтарям, позор! Колко струва Природа, която след четири милиарда години създава НЕЩО ТАКОВА!?

В този момент той отблъсна главата ми така, че ми се зави свят и видях звезди посред бял ден.

— Отпуснете ми един-единствен милиард и ще видите какво ще създам!!!

— Вярно е, несъвършенството на биологичната еволюция... — подхванах аз, но той отново не ми даде думата.

— Несъвършенство!? — изкикоти се. — Отпадъци! Кич! Пълна безвкусица! Като не можеш да направиш нещо свястно, по-добре не го прави изобщо!

— Нямам намерение да търся оправдания — отвърнах бързо, — но смятам, че Природата е създавала от онова, което е имала на разположение. В първичния океан...

— ... са плували боклуци!!! — довърши той толкова гръмогласно, та чак подскочих. — Не е ли така? Звездата избухнала, възникнали планетите, а от отпадъците, които не стават за нищо, от остатъците и конгломератите се зародил животът! Стига! Стига с тези кълбовидни слънца, идиотски галактики, одухотворена слуз — стига!

— Все пак атомите... — започнах. Не ми позволи да довърша. Виждах вече тичащите през тревата санитарии, привлечени от виковете

на моя събеседник.

— Плюя на атомите! — кресна той. Хванаха го от двете страни под мишниците. Позволи им да го повдигнат, но продължавайки да гледа към мен — понеже вървеше рачешката — така викаше, че гласът му се носеше из целия парк:

— Трябва да се инволюира! Чуваш ли, бозава, колоидна супо? Вместо да се правят открития, трябва да се правят закрития, да се закриват все повече неща, за да не остане нищо, ти, лепило, овесено на кости! Така трябва. Само чрез регрес към прогрес! Да се анулира! Да се деградира! Да се ликвидира! Природата — вълн! Природата да се маха! Да се маха!!!

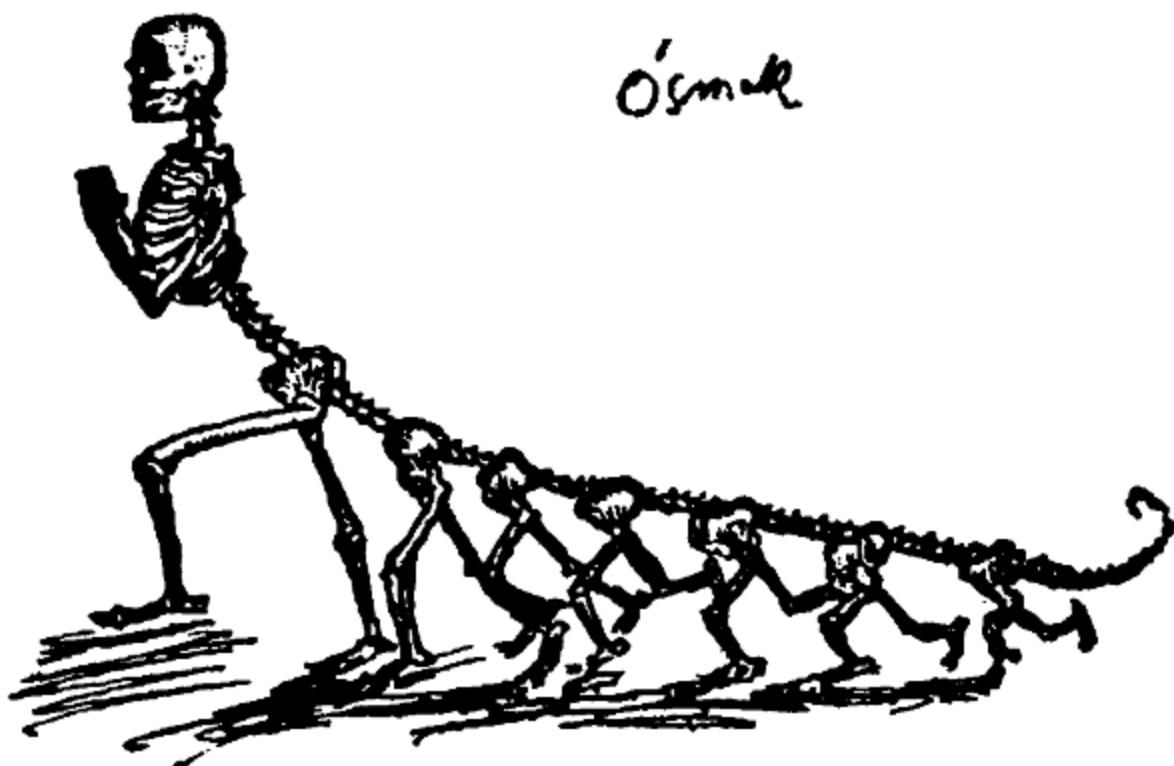
Отслабващите му викове достигаха до мен от все по-голяма далечина и тишината на чудесния следобед отново се изпълни с бърмчене на пчели и ухание на цветя. Помислих си, че доктор Влипердиус все пак преувеличава, като казва, че лудите работи са на изчезване. Явно новите терапевтични методи невинаги даваха резултат. Но самото преживяване и изслушаният преди малко невъздържан пасквил срещу Природата според мен си заслужаваха тези няколко синини и цицината на главата ми. По-късно узнах, че този робот — бивш анализатор на хармоничното общество на Фурие, създал собствена теория на битието, според която натрупаните от цивилизацията открития достигат толкова голям брой, че няма друг изход, освен да бъдат последователно закрити. По този начин, след като работата се извърши докрай, няма да има място не само за цивилизацията, но и за Космоса, който я е създал. Настъпва тотална прогресираща ликвидация и целият цикъл започва отначало. Той самият се смятал за пророк на втората, закриващата фаза на развитие. Бил затворен в клиниката на Влипердиус по желание на семейството му, когато от демонтиране на познати и роднини преминал към демонтиране и на трети лица.

Излязох от беседката и известно време наблюдавах лебедите. До мен някакъв странен тип им хвърляше нарязани парчета тел. Казах му, че лебедите не ги ядат.

— Не държа да ги ядат — отговори той и продължи заниманието си.

— Може обаче да се задавят, а това би било жалко — казах аз.

— Няма да се задавят, защото телта потъва, тя е по-тежка от водата — обясни той делово.

Osmak

— Тогава защо я хвърляте?

— Понеже обичам да храня лебеди.

Темата бе изчерпана. Когато се отдалечихме от езерцето, подхванахме разговор. Оказа се, че си имам работа с професор Урлипан — известен философ, създател на онтологията на нищото, с други думи на неонтологията, продължител на делото на Горгиаш от Леонтиноя. Професорът надълго и нашироко ми разказа за най-новото развитие на своята теория. Според него не съществува нищо, дори той самият. Битието като цяло е нищожно. Фактите за привидното съществуване на това и онова нямат никакво значение, понеже разсъждението, в съгласие с принципа на Окам, протича така: привидно съществуват реалността и сънят. Но хипотезата за

реалността не е задължителна. Следователно съществува сънят. Но сънят изисква да има сънуващ. Предположението обаче, че съществува някой, който сънува, също не е задължителна хипотеза, защото се случва по време на един сън да се сънува друг сън. Значи всичко е сън, който се присънва на следващия сън, и така до безкрайност. Понеже — и това е най-важният момент — всеки следващ сън е по-малко реален от предходния (сънят граничи пряко с реалността, а сънят, сънуван по време на сън, граничи с нея косвено, чрез съня, който се явява предхождащ по ред и т.н.), значи границата на тази редица е нулата. Ерго, сънят се присънва в крайна сметка никому. Следователно съществува само нищото, тоест няма нищо. Невероятната точност на извода ме хвърли във възторг. Не разбирах само защо професор Урлипан се намира на това място. Оказа се, че нещастният философ е полудял — сам ми го призна. Лудостта му се изразявала в това, че престанал да вярва в своята теория и в определени мигове му се струвало, че все пак нещичко съществува. Доктор Влипердиус се наел да го излекува от това умопомрачение.

После посетих болничните отделения. Запознах се с една допотопна кибернетична машина, която страдаше от старческа немощ и не можеше да изреди десетте божи заповеди. Бях и в отделението на електростениците, където лекуват маниите — един от пациентите непрестанно се саморазвинтваше с всичко, което му попаднеше под ръка, и постоянно трябваше да му бъдат изземвани уредите, които той криеше.

Срещнах електронен мозък, служител в астрономическата обсерватория, който в продължение на тридесет години моделирал звезди, докато накрая си въобрази, че е Сигма от съзвездие Кит и сега непрестанно предупреждаваше, че всеки момент ще избухне като свръхнова. Така показвали неговите изчисления. Имаше и друг, който умоляваше да бъде превърнат в електрически валяк за гладене на бельо, защото одухотвореното съществуване му омръзнало. При маниаците беше по-весело, тяхната група бе насядала на железните легла и дрънкайки на мрежите, пееше хорово „Хей, прелетял робот, тихо скръцнал той и малките му болтчета се разтреперили“, както и „Мислех, че котки се крият зад оградите, а то било роботки, роботки“ и т.н.

Съпровождащият асистент на Влипердиус ми разказа, че в клиниката пребивавал някакъв робот-свещеник, който имал намерение да учреди монашески орден на кибернетиците, но състоянието му толкова се подобрило под влиянието на шоковата терапия, че подновил предишните си занимания — изработване на банкови баланси. Когато вече се връщах с младия асистент, в коридора срещнах болен, мъкнещ след себе си тежко натоварена количка. Този индивид имаше доста странен вид, понеже целият беше обвързан с канапчета.

— Случайно да ви се намира чукче? — попита той.

— Не.

— Жалко. Боли ме главата.

Завързахме разговор. Оказа се робот хипохондрик. Върху скърцащата си количка превозваше пълен комплект резервни части. След десетина минути вече знаех как по време на буря го боли кръстът, как всичко му изтръпва, когато седи пред телевизора, и как искри хвърчат от очите му, когато някой наблизко гали котка. Това беше доста монотонна изповед, затова го изслушах набързо и отидох при директора на клиниката. Той обаче беше зает, ето защо помолих секретарката да му предаде моите почитания и се прибрах у дома.

ДОКТОР ДИАГОРАС

Не можах да участвам в Осемнайсетия международен конгрес по кибернетика, но гледах да следя работата му във вестниците. Това не беше лесно, репортерите имат особена дарба да объркват научните данни. Но пък на тях дължа запознаването си с доктор Диагорас, защото те превърнаха изказването му в истинска сензация за летния сезон. Ако по онова време имах на разположение специализирани списания, нямаше и да науча за съществуването на този особен човек — беше споменат само в списъка на участниците, без да бъде отпечатан докладът му. Именно от вестниците научих, че изказването му е било срам и позор, че ако не е била дипломатическата съобразителност на президиума, щяло да се стигне до скандал, защото този никому неизвестен самозван реформатор на науката бил нарекъл най-прочутите авторитети в залата какви ли не, а когато му отнели думата, счупил микрофона с бастуна си. Епитетите печатът беше предал почти в цялата им прелест, затова пък никъде не пишеше какво всъщност е искал да каже този човек, което пък събуди моето любопитство.

Когато се върнах вкъщи, почнах да търся следи от доктор Диагорас, но не намерих името му нито в теченията на „Проблеми на кибернетиката“, нито в най-новото голямо издание на „Who is who“. Затова се обадох на професор Коркоран, но той заяви, че не знаел адреса на „този щурак“, а и дори да го знаел, нямало да ми го даде. Това ми беше достатъчно да се амбицирам. Дадох куп обяви в печата, за мое учудване с бърз резултат. Получих писмо, сухо и лаконично, издържано в по-скоро неприязнен тон; все пак загадъчният доктор се съгласяваше да ме приеме „в своето имение“ на остров Крит. Както ми разкри картата, въпросното имение се намирало едва на шейсет мили от мястото, където е живял легендарният Минотавър.

Кибернетик със собствено имение на Крит, който си убива самотно времето с тайнствени трудове! Още същия ден следобед летях за Атина. По-нататък нямаше полети, но се качих на параход, който рано сутринта пристигна на острова. Наех кола и стигнах до място,

където пътят се разделяше; той беше лош, слънцето сипеше жар и хълмовете наоколо бяха керемиденочервени, а и колата, куфарът ми, дрехите, лицето всичко тънеше в прах.

Последните няколко километра не бях срещнал жива душа, та да попитам накъде да продължа. Диагорас ми беше написал да спра на трийсетия километричен камък, дотам бил пътят, така че оставих колата под рехавата сянка на една пиния и се заех да изучавам неясната околна среда. Растителността беше типично средиземноморска, изгоряла от слънцето и бодлива, с неблагоприятно отношение към навлизащите в нея, веднага почваше да драска. Мотях се така по каменистите бърда почти три часа, целият в пот. Яд ме беше на самия мен, какво ме засягаше този човек и историята му? Бях тръгнал на път към обяд, тоест в най-голямата жега, и вече умирах от глад. В края на краищата се върнах при колата, която вече беше извън тясната сянка и кожените седалки пареха като печка, а вътрешността миришеше убийствено на бензин и напечен лак.

Изведнъж иззад завоя цъфна самотна овца, приближи се, изблея с почти човешки глас и тръгна някъде встрани; когато вече виждах само опашката ѝ, съзрях тясна стръмна пътечка, по която се катереше нагоре. Очаквах да видя и пастир, но тя се скри и никой повече не се показва.

Макар че подобен водач не беше от най-надеждните, излязох за втори път от колата и се запровирах през бодливите гъсталаци. Скоро стана по-удобно за ходене. Вече се смрачаваше, когато зад малка лимонова горичка се очерта силуетът на голяма сграда. Храстите се смениха с трева, толкова суха, че шумеше под кравата ми като изгоряла хартия. Къщата, безформена, тъмна, изключително грозна, с руини от пропукал портал, беше заобиколена доста широко с телена мрежа. Слънцето залязваше, а аз още не успях да намеря откъде да вляза; почнах да викам, но всуе — всички прозорци бяха с капаци и когато вече губех надежда, че вътре има някой, на вратата се появи човек.

Посочи ми с ръка накъде да вървя, вратичката се оказа в такъв храсталак, че и през ум нямаше да ми мине да я търся. Прикривайки лице от бодливите клончета, стигнах до нея; вече беше отключена. Човекът, който я беше отворил, приличаше на монтьор или касапин. Късоврат шкембелия с влажно от пот кепе на плешивата глава, по риза със запретнати ръкави и дълга мушамена престилка.

— Извинете, тук ли живее доктор Диагорас? — попитах.

Той вдигна към мен безизразното си лице, възедро и безформено, с увиснали бузи. Да, това можеше да бъде лице на месар. Но очите бяха ясни и пронизващи като нож; човекът не каза нито дума, само ме погледна и аз разбрах, че това е точно той.

— Извинете — повторих, — вие сте доктор Диагорас, нали?

Той ми протегна ръка, малка и по женски мека, но тя стисна моята неочаквано силно. Смръщи набразденото си чело, от което кепето се хлъзна на темето, пъхна двете си ръце в джобовете на престилката и попита с известно презрително равнодушие:

— Всъщност какво искате от мен?

— Нищо — отсякох.

Бях тръгнал насам, без много да му мисля и бях подготвен за какво ли не; исках да се запозная с този необикновен човек, но не и да бъда обиждан от него. Вече пресмятах как ще се върна, когато той, след като дълго ме беше гледал, каза:

— Ами да. Последвайте ме...

Беше се свечерило. Той ме поведе към унилото си обиталище, влезе в мрачно антре, а когато пристъпих и аз, се разнесе звънко ехо, сякаш се бяхме озовали в каменна църква. Домакинът вървеше в мрака без проблеми; но мене не предупреди дори, че има стълбище, та се спънах, изругах наум и го последвах нагоре към слабата светлина от открената врата.

Влязохме в стая само с един заперден прозорец. Формата на помещението и най-вече извънредно високият сводест таван наподобяваха повече крепостна кула, отколкото домашна стая. Изпълваха го огромни черни мебели с ослепяла от старост политура, столове с неудобни резбовани облегалки, по стените висяха овални миниатюри, а в ъгъла имаше часовник с невъобразими размери, циферблат от полирана мед и махало колкото древногръцки щит.

В помещението беше доста тъмно — крушките в сложния по форма полилей с прашасали абажури осветяваха как да е само квадратната маса. Потъмнелите стени с мръснокафяви тапети пиеха слабата светлина и ъглите тънеха в мрак. Диагорас застана до масата все така с ръце в джобовете; изглеждаше като че очаква нещо. Сложих куфара на пода, големият часовник започна да бие кръгъл час. Чисто и

звънко би осем, после нещо в него заскърца и внезапно се чу старчески, бодър глас:

— Диагорас! Негоднико! Къде си? Как смееш да постъпваш така с мен! Обади се, чуваш ли?! За Бога! Диагорас... всичко си има граници!

В тези думи имаше и бяс, и отчаяние. Но не това ме смая най-много. Познах този глас: беше на професор Коркоран!

— Ако не се обадиш... — продължи да заплашва, но часовниковият механизъм пак заскърца и всичко утихна.

— Какво... какво беше това? — попитах. — Монтирал сте грамофон в този почтен сандък? Не си ли губите времето с такива играчки?

Казах го нарочно, за да го засегна. Но Диагорас сякаш не ме чу, дръпна веригата и хрипливият глас отново се разнесе из стаята:

— Диагорас, ще съжаляваш... бъди сигурен! Всичко, което си преживял, не оправдава това унижение, на което ме подлагаш. Не се надявай да ти се моля...

— Ти вече го направи — рече докторът с досада.

— Лъжеш! Негодник, пършив негодник, не заслужаваш да те наричат учен! Светът ще научи за тво...

Зъбчатите колела се превъртяха още малко и пак се възцари тишина.

— Грамофон ли? — изрече с ясна само нему подигравка Диагорас. — Ха, грамофон. Не, господине. В часовника е професор Коркоран *in persona* или по-добре *in spirito suo*, така да се каже. Увековечих го, така ми се прииска, какво лошо има?

— Как да ви разбирам... — избъбрих.

Дебелакът почна да мисли дали да ме удостои с обяснение.

— Буквално — отвърна най-сетне. — Композирах всички черти на личността му... моделирах ги в съответната система, минимизирах електронно душата му и така получих точен портрет на тази прочута персона... позициониран в този часовник...

— Искате да кажете, че това не е само записан глас?

Той сви рамене.

— Ами убедете се сам. Можете да си побъбрите, макар че не е в особено добро настроение, разбираемо впрочем, при тези

обстоятелства... Искате ли да говорите с него? — посочи веригата на часовника. — Моля...

— Не — отказах.

Какво беше това? Безумие? Мрачна зловеща шега? Отмъщение?

— Но истинският Коркоран е в момента в лабораторията си в Европа — добавих.

— Така е. Това е само неговият духовен портрет. Но напълно идентичен с оригинала...

— Защо го направихте?!

— Трябваше ми. Все някога трябваше да моделирам човешки мозък като увод към друг, по-сложен проблем. Персоната беше без значение; избрах Коркоран, защото... знам ли, така ми хареса. Самият той е създал толкова мислещи кутии, та си казах, че ще е забавно да бъде затворен в една такава, още повече музикална.

— Коркоран... знае ли — попитах припряно, когато той вече се обръщаше да излезе.

— Разбира се — отвърна ми равнодушно. — Дадох му дори възможност да разговаря... със самия себе си — по телефона, естествено. Както и да е; не исках да се хваля, чиста случайност, че стана осем, когато дойдохте...

С извънредно смесени чувства го последвах по коридора, из който в мрака, целите в паяжини, стърчаха някакви метални скелети, напомнящи праисторически влечуги, по-скоро намерените техни останки. Коридорът свърши пред врата, отвъд която също беше пълен мрак. Чух щракането на електрически ключ. Бяхме в подножието на стръмни каменни стълби. Диагорас тръгна пръв, сплесканата му уродлива сянка се люлееше по зида от едри камъни. Спряхме пред друга, метална врата, той я отключи. Лъхна ме спарен застоял въздух. Блесна светлина. Не бяхме, както си мислех, в лаборатория. Ако това дълго, тясно помещение приличаше на нещо, то беше по-скоро на менажерията на пътуващ цирк — от двете страни имаше клетки. Вървах подир Диагорас, който с кръстосаните презрамки на престилката на гърба си и потната риза приличаше на пазач в зоопарк.

Откъм прохода клетките бяха с телена мрежа. В тъмните вътрешности се мяркаха неясни силуети — машини? преси?, не и живи твари обаче. Въпреки това инстинктивно си поех дъх, сякаш в

очакване на миризма от диви зверове. Но във въздуха висеше само воня на химикали, сгорещено масло и гума.

Боксовете по-нататък имаха толкова гъста мрежа, че неволно помислих за птици — пред какви ли други твари трябваше толкова здраво да се препречва пътят? Още по-нататък мрежата се смени от решетки. Съвсем като в зоопарк, където се тръгва от птиците и маймуните и се стига до клетките с вълци и едри хищници.

Последното отделение беше с двойна решетка. Между вътрешната и външната имаше към половин метър разстояние. Такива решетки пазят особено злотворни твари, да не наранят или скалпират някой разсеян посетител. Тук Диагорас спря, доближи лице до решетката и потропа по нея с ключа, който държеше. Надникнах вътре. Нещо лежеше в дъното на клетката, но тъмнината пречеше да различа очертанията. Изведнъж тази безформена маса се хвърли към нас, дори не успях да дръпна глава. Решетката загърмя като фрасната с чук. Отскочих, Диагорас не помръдна. Срещу спокойното му лице висеше кой знае как вкопчена в решетката твар, по която отразената светлина се стичаше като олио. Беше нещо като насекомо с череп, невъобразимо отвратителен, но безспорно човешки, лишен от мимика, защото беше метален, който гледаше Диагорас, сякаш не само с очи, толкова кръвнишки, че чак тръпки ме побиха. Решетката, на която се беше лепнало, дори загуби фигурите си, с такава сила я натискаше. Диагорас, явно сигурен в издръжливостта ѝ, гледаше странната твар така, както може би градинар или ревностен животновъд гледат плода на особено сполучлива кръстоска. Стоманената канара се свлече с пронизително стържене по решетката и замря, клетката сякаш отново опустя.

Диагорас безмълвно продължи нататък, аз зашеметен го последвах, но вече започвах да разбирам, всъщност бунтувах се срещу евентуалното обяснение, което ми предлагаше въображението, защото беше прекалено перфидно. Той обаче не ме остави да размишлявам. Спря.

— Не — каза тихо и меко, — не, Тихи, грешите. Не ги създавам за удоволствие, не мечтая и да ме мразят, изобщо не ме е грижа какво чувстват моите дечица... това бяха просто етапи от изследванията, без които не можеше. Няма да мине без лекция, но за по-бързо ще почна от средата... Знаете ли какво искат конструкторите от кибернетичните си

изобретения? — И отговори веднага, без да ме остави да мисля. — Послушание. Не го казват публично, някои дори не знаят, защото това е прието мълчаливо. Фатална грешка! Създават механизъм и му качват програма, която да изпълни, без значение дали математическа, или от областта на автоматиката, например да изпълнява контролни функции във фабрика... Фатална грешка, повтарям, защото, бързайки с резултата, затварят пътя пред всякаква свобода на произведенията си... Разберете ме, Тихи, послушанието на чука, струга, електронната машина е на практика едно и също... но ние нямахме предвид това! Разликите са само количествени — сам управлявате ударите на чука, но само програмирате електронната машина, без да знаете по-нататък по какъв начин тя стига до изпълнението на зададеното толкова точно, колкото познавате начина на примитивното сечиво като чука. Но нали кибернетиките обещаваха мислене, тоест автономност, значи относителна независимост на създадените системи от човека! И най-добре дресираното куче може да не послуша господаря си, но никой няма да каже, че е „повредено“, докато тъкмо така се казва за машината — тя е непослушна, щом не изпълнява зададената програма. Да оставим кучето, нервната система дори на дребното бръмбарче притежава самостоятелност, ха, дори амебата си има капризи и чудатости! Без тях няма кибернетика. Разбирането на това просто нещо изчерпва всичко. Останалото — и той показа с малката си ръка безмълвната зала с редиците клетки, в които се спотайваше неподвижният мълчалив мрак — останалото е само последствие...

— Не зная доколко познавате работите на Коркоран... — започнах, но се сепнах, спомнил си „часовника“.

— О, стига за него! — възнегодува той и по своя си начин пъхна дълбоко юмруци в джобовете на престилката. — Коркоран, господине, просто злоупотреби. Искаше да философства, тоест да бъде Бог, защото какво е в края на краищата философията, ако не стремеж да се разбере всичко по-добре от възможностите, които предлага науката? Философията иска да отговори на всички въпроси именно като някой Бог. Коркоран поиска да стане такъв, кибернетиката му служеше само като средство за постигане на тази цел. А аз искам да бъда само човек, Тихи. Нищо повече. Но тъкмо затова стигнах по-далече от Коркоран, защото той в стремежа си към това, на което държеше, веднага се ограничи: моделира в машините си уж човешки свят, изкусна

имитация, нищо повече. Аз, ако исках, можех да създавам каквито щете светове... да, плагиати, все едно... и може би някога ще го направя, но засега имам други проблеми. Чували ли сте за моите скандали? Не ми отговаряйте, знам, че е сте чули. Тази идиотски слухове ви водят чак тук. Глупости, Тихи. Просто ме вбеси слепотата на тези хора. Но, господа, казах им, ако ви демонстрирам машина, която вади корен квадратен от четни числа, а от нечетни не иска, това не е дефект, по дяволите, а обратното, велико постижение! Тази машина притежава идиосинкразия, предпочитания, значи проявява нещо като зачатък на собствени желания, има капризи, начало на свободни реакции, а вие ми казвате да я реконструирам! Да, може, но така, че своенравието ѝ да порасне... И какво става? Не може да се говори с хора, който си затварят очите пред очевидни неща... Тихи, американците правят перцептрон — мислят, че това е пътят към интелигентната машина. Това е път към създаване на електронен роб, господине. Аз настоявам за суверенност, за самостоятелност на моите конструктори. Разбира се, не ми беше лесно, признавам, че отначало бях шокиран, дори имаше моменти, в които мислех, че греша. Беше тогава...

Той запретна ръкава на ризата си, видях над бицепса белезникав белег колкото цяла длан, с розови ръбове.

— Първите прояви на самостоятелност не бяха особено привлекателни. Не произтичаха от разумна дейност. Разумна машина не се прави ей така. Все едно в Древна Гърция от квадригата да бяха преминали направо към изтребители. Не може да се прескачат етапите на еволюцията, дори в този случай на започната от нас кибернетична еволюция. Първата ми рожба — той сложи ръка върху белега — имаше по-малко разум и от бръмбар. Но вече проявяваше самостоятелност — и то каква!

— Момент — рекох. — Странни неща говорите. Нали вече сте направили разумна машина! В оня часовник.

— Точно това наричам плагиатстване! — възрази той разпалено. — Имаме нов мит, Тихи, митът за хомункулуса. Но защо да правим хора от стъкло и транзистори? Можете ли да ми обясните? Ядреният реактор синтетична звезда ли е? А динамомашината — изкуствена буря? Защо разумната да бъде „синтетичен мозък“, създаден по човешки образ и подобие? За какво ни е още едно белтъчно същество,

но от пластмаса и мед, към живите три милиарда? Подходящо за цирк, но не и като произведение на кибернетиката...

— Тогава какво всъщност искате да конструирате?

Той внезапно се усмихна — лицето му удивително заприлича на лицето на непослушно дете.

— Тихи... сега вече сигурно ще ме помислите за луд, но аз не зная какво искам.

— Не разбирам...

— Във всеки случай зная какво не искам. Не искам да повтора човешкия мозък. Природата е имала причини да го създаде. Биологични, адаптивни, приложни и тъй нататък. Създавала е в океана, на сушата, по клоните, където са се катерили човекоподобните маймуни, между бивни, нокти и кръв, между изхранването и размножаването. Но какво ме засяга всичко това мене като КОНСТРУКТОР?! Е, сега вече знаете с кого си имате работа. Но не е вярно, че не зачитам човешкия мозък, както ме обвиняваше това старо магаре Барнес. Изследването му е извънредно важно и съществено, а ако някой иска, мога веднага да се поклоня доземи пред този прекрасен продукт на природата!

И професорът наистина се поклони.

— Следва ли обаче от това, че трябва да го копирам? Всички онези нещастници са сигурни, че трябва. Представете си това общество от неандерталци: имат си пещерата и нищо друго не им трябва. Не искат дори да опитат да опознаят що е това дом, църква, амфитеатър, никакви други сгради, защото си имат пещера и ще си дълбаят такива като нея цял живот, вовеки веков!

— Добре, добре... но все пак искате да стигнете донякъде. В някаква конкретна посока. Значи очаквате нещо. Какво? Да конструирате гениалното същество?

Диагорас ме гледаше, наклонил глава, а малките му очички станаха изведнъж по селски подигравателни.

— Сякаш тях чувам... — рече най-сетне тихо. — Какво иска тоя? Да създаде гений? Супермен? Дивако, ако не искам да садя джонатанки, значи ли това, че съм обречен само на ренети? Само малки и големи ябълки ли съществуват, или има огромен клас плодове, а? От невъобразимото количество ВЪЗМОЖНИ системи Природата е създала една — и я е осъществила в нас. Може би защото е била най-

съвършената, мислиш? Откога обаче Природата се стреми към някакво Платоново съвършенство? Направила каквото могла — и толкоз. Пътят не минава през създаване на Ениак или друга изчислителна машина, нито през копиране на мозъка. От Ениак може само да се стигне до други, още по-бързо смятащи математически кретени. Колкото до плагиатите на мозъка, те може да се произвеждат, но не това е най-важното. Моля, забравете всичко, което сте чували за кибернетиката. Аз и моите „киберноиди“ нямаме нищо общо с нея, освен общото начало, но това са отдавна отминали времена. Още повече, че този етап — посочи пак залата, мъртвешки застинала — вече е зад гърба ми, а тези изроди държа... знам ли... от безразличие или, ако искате, от сантименталност...

— Трябва да сте извънредно сантиментален — измърморих, неволно поглеждайки ръката му с белега под ризата.

— Възможно е. Ако искате да видите още един завършен етап от работата ми, последвайте ме...

Слязохме обратно по стръмните каменни стълби и през партера се спуснахме в подземие. Под дебелите бетонови ниски тавани светеха лампи с телени абажури. Диагорас отвори яка стоманена врата. Озовахме се в квадратно помещение без прозорци. Насред циментовия под, вдлъбнат като при отворите на каналите, се виждаше кръгъл чугунен капак с катинар. Канал, заключен така — това много ме учуди. Диагорас отключи, хвана желязната дръжка и не без усилие, от което якото му тяло се сви, повдигна тежкия капак. Наведох се до него и погледнах надолу. Отворът бе допълнително укрепен със стомана и имаше втори капак от дебело стъкло. През тази голяма лупа видях обширен бункер. На дъното му, сред неописуем хаос от метални овъглени до бяло проводници и чакъл, лежеше, цялото в бяла мазилка и натрошени стъкла, грамадно неподвижно нещо, досущ туловище на разрязан октопод. Погледнах лицето на Диагорас до мене; той се усмихна.

— Този експеримент можеше да ми струва скъпо — сподели и изправи едрото си тяло. — Искях да вкарам в хода на кибернетичната еволюция принцип, непознат за биологичната: да създам организъм, способен да се самоусъвършенства. Тоест сам да се реконструира, ако задачите, които си поставя (съгласно замисъла си не знаех какви ще бъдат), надвишат възможностите му... Затворих долу осемстотин

елементарни електронни установки, които можеха да се свързват помежду си по законите на пермутацията както им се харесва!

— И успяхте ли?

— Нещо повече. Имам проблем с местоименията, но да речем, че ТОЙ — посочи страшилището долу — реши да се освободи. Изобщо това е първият им импулс, ще знаете — Диагорас заговори по-тихо, втрепен като слепец някъде напред, сякаш удивен от собствените си думи, — наистина не го разбирам... самостоятелната им активност винаги започва именно така — искат да се освободят, да се отърват от наложените от мен ограничения. Няма как да ви кажа какво биха предприели тогава, защото не го позволих... може би от прекален страх...

Той не довърши.

— Бях предпазлив, поне така си въобразявах тогава. Този бункер... строителят, на когото го поръчах, сигурно доста се е чудил, но аз плащах добре и той не попита за нищо. Метър и половина железобетон, стените от бронирана стомана — не занитвана, че лесно се срязва, заварена с електрожен. Четвърт метър отлична броня, от стар военен кораб. Разгледайте всичко подробно...

Приклекнах и се наведох да видя стената на бункера. Бронята беше разрязана от горе до долу като огромна консервена кутия, с отметнати ръбове, които зееха и разкриваха дълбок разрез със стърчащи арматурни прътове, още с парчета бетон по някои.

— Той ли го е направил? — попитах неволно тихо.

— Да.

— Как?

— Не зная. Да, направих го от стомана, но нарочно употребих незакалена, а и когато го затварях, в бункера нямаше никакви инструменти... Мога само да се досещам... Не зная дали от прекалена предпазливост, специално тавана защитих особено добре, тройно бронирано, а стъклото ми струваше цяло състояние. Такова ползват за батискафите, и бронебоен снаряд няма да го пробие... сигурно затова не си е губил времето с него. Предполагам, че си е направил някаква индукционна пещ и в нея си е закалил челото, или пък е индуцирал ток в самата стенна облицовка, не зная, наистина не зная. Когато го наблюдавах, се държеше съвсем спокойно: въртеше се долу, свързваше, изследваше помещението...

— Можехте ли да се разбирате някак с него?

— Ами. Интелигентността му беше... как да кажа, на равнището на земноводно. Поне изходната. Но докъде е стигнал, не мога да ви кажа, защото по него време повече ме занимаваше мисълта как да го премахна, не как да го попитам това или онова.

— Как го направихте?

— Беше през нощта. Събудих се с усещането, че къщата се срутва. Бронята явно е разрязал веднага, но бетона е трябвало да кърти. Когато дотърчах тук, вече беше наполовина навътре. Най-много след половин час щеше да излезе под основите и да се измъкне оттам като през масло. Трябваше да действам бързо.

— Изключихте ли му тока?

— Веднага. Но напразно.

— Не е възможно!

— И все пак е. Не бях достатъчно внимателен. Знаех откъде минава главният ни кабел, но не се досетих, че по-дълбоко може да има и други. За нещастие е имало още един, той се беше докопал до него и моите вече не му трябваха...

— Но Това предполага разумна дейност!

— Нищо подобно: най-обикновен тропизъм, но докато растенията се стремят към светлина, а инфузорията — към определена концентрация на водородни йони, той е търсел електричество. Не му е стигала силата от моя кабел, който контролирах, и веднага е почнал да търси допълнителни източници.

— И какво направихте?

— Отначало исках да се обадя в електроцентралата, поне в подстанцията, но така щях да разконспирирам работата си и може би да затрудня по-нататъшния ѝ ход. Използвах течен кислород. За щастие имах. Всичкият отиде.

— Ниската температура парализира ли го?

— Получи се свръхпроводимост, та беше не толкова парализиран, колкото разкоординиран. Почна да се мята... казвам ви, невероятно зрелище беше. Трябваше адски да бързам, откъде да знам дали нямаше да се приспособи и към този душ, така че не си губех времето да изливам кислорода, ами направо хвърлях с дюаровите съдове долу...

— В термоси?

— Да, нещо като големи термоси...

— А, от тях са стъклата...

— Точно така. Впрочем той изпотроши всичко, ама всичко, до което достигаше. Направо епилептичен припадък... Не е за вярване, къщата е стара, двуетажна, но направо се тресеше. Усещах как подът трепери...

— Добре, добре, а после?

— Трябваше някак да го обезвредя, преди да се е качила температурата. Не можех да сляза, веднага щях да замръзна, взривни вещества също не можех да използвам — не ми се искаше да си вдигна къщичката във въздуха... а той беснееше, после само трепереше... Тогавя отворих капака и пузнах долу малък автомат с карборундов трион...

— Не замръзна ли?

— Да, към осем пъти, та го вадех, беше вързан с въже, но всеки път режеше все по-дълбоко... Накрая го унищожи.

— Невероятно... — измърморих.

— Ами! Кибернетична еволюция. Е, може би наистина съм привърженик на театралните ефекти и затова ви показвах всичко. Да се връщаме.

И Диагорас пузна бронираня капак.

— Едно не разбирам — казах. — Защо се излагате на подобни опасности? Май ви харесват, иначе...

— И ти ли, Бруте? — отвърна той и спря на първото стъпало. — А какво друго можех да правя според вас?

— Можехте да конструирате само електронни мозъци, без крайници, черупки, без мускулни съкращения... Да нямат нищо друго, освен мисловна дейност...

— Тъкмо такава беше целта ми. Но не успях да я осъществя. Белтъчните вериги могат да се свързват сами, но транзисторите или катодните лампи — не. Трябваше да ги снабдя с „крака“, ако мога така да се изразя. Лошо решение, примитивно. Само затова, Тихи. Защото колкото до опасността... има и други.

Той се обърна и тръгна нагоре по стълбите. Озовахме се на първия етаж, но сега Диагорас зави в обратната посока. Спря пред врата, обкована с мед.

— Когато говорех за Коркоран, сигурно сте си помислили, че думите ми са продиктувани от завист. Не е така. Коркоран не искаше знания, а само да създаде нещо, което си е планирал, и понеже направи каквото искаше и каквото можеше да обхване с мисълта си, не научи нищо и нищо не доказа, освен че го бива в електрониката. Аз не съм чак толкова самонадеян. Казвам си: не зная, но искам да зная. Да се създаде машина, подобна на човека, някакъв уродлив наш конкурент на този свят би било най-обикновена имитация.

— Но всяка конструкция трябва да бъде такава, каквато я създадете! — възразих. — Може да не знаете как ще действа в бъдеще, но сте длъжен да имате изходен план.

— Нищо подобно. Казах ви за първия, стихийен рефлекс на моите киберноиди — атакуването на всякакви пречки, бариери, ограничения. Не смятайте, че аз или който и да било друг някога ще знае откъде е било това у тях, защо постъпваха така.

— Ignoramus et ignorabimus...? — попитах бавно.

— Да. И сега ще ви го докажа. Ние приписваме духовен живот на другите, само защото сами имаме такъв. Колкото по-отдалечено е някое животно от човека по организъм и функции, толкова по-несигурни са нашите предположения за духовния му живот. Затова приписваме определени емоции на маймуната, кучето, коня, но за „преживяванията“ на гущерчето знаем съвсем, ама съвсем малко, а пък за насекомите или едноклетъчните всякакви аналогии стават безпредметни. Затова никога няма да разберем дали някаква конфигурация на нервни импулси в коремния мозък на мравката не води до изпитвана от нея „радост“ или „тревога“ и може ли тя изобщо да изпитва такива емоции. Е, това, което по отношение на животните е по-скоро банално и несъществено — имат ли или не духовен живот, при киберноидите се превръща в кошмар. Защото те, едва създадени от нищото, вече почват да се борят, искат да се освободят, но ние никога няма да разберем защо става така, какво субективно състояние предизвиква тези неудържими усилия.

— Ако започнат да говорят...

— Нашият език се е създал и формирал в хода на обществената еволюция и предава информация за аналогични, най-малкото подобни състояния, защото всички ние си приличаме. Понеже нашите мозъци са много близки, вие подозирате, че когато аз се смея, изпитвам

същото, каквото и вие, когато сте в добро настроение. Но не можете да кажете същото за тях. Удоволствия? Чувства? Страх? Какво ще стане със значението на тези думи, когато от човешкия мозък, захранван с кръв, се пренесат при мъртвите намотки? Ами ако тях ги няма, ако конструктивната прилика бъде напълно заличена, тогава какво? Ако искате да знаете, експериментът вече е факт...

Той отвори вратата, пред която бяхме останали толкова дълго. Голямата стая, където влязохме, беше с лакирани в бяло стени, осветяваха я четири неоновы лампи. Беше задушно и топло като в някакъв инкубатор: в центъра върху плочките се издигаше метален цилиндър около метър широк, към който от разни страни се протягаха тънки тръбички. Приличаше на ферментационна вана или контейнер за течности с голям изпъкнал капак, завинтен херметично. По стените му се виждаха по-малки кръгли капаци, също плътно затворени. Беше топло и влажно като в парник. Сега видях, че цилиндърът не стоеше направо на пода, а на постамент от коркови плочи, между които имаше някакви порести плоскости.

Диагорас отвори един страничен капак и ме повика с пръст; наведох се и надникнах вътре. Това, което видях, не се поддаваше на никакво описание: зад кръглата стена от дебело стъкло имаше някаква пихтиеста конструкция, на места с дебели израстъци, другаде пък разклоняваща се на тънки като паяжина мостчета и дантели; тази форма, абсолютно неподвижна, висеше над повърхността най-необяснимо — заради консистенцията си на каша или желе би трябвало да се стече долу, но тя си стоеше във въздуха. През стъклото усетих леко докосване като от застинал горещ въздух, дори — макар че може би се мамех — лек повей на сладникава миризма с привкус на гнило. Пихтията лъщеше като осветявана отвътре или някъде отгоре, а най-тънките ѝ нишки сребрееха. Внезапно забелязах леко мръдване: едно от мръсносивите, леко сплеснато разклонение се повдигна, изкара някакви набъбнали израстъци и тръгна през другите към мен; имах чувството, че някакви лигави отвратителни вътрешности с колеблива перисталтика се приближават към стъклото и като стигнаха до него, се прилепиха току срещу лицето ми и потръпнаха слабо няколко пъти пълзейки, после всичко замря; аз обаче не можех да се отърва от усещането, че това желе гледа именно мен. Усещането беше кошмарно и ме правеше мен, човека, толкова безпомощен, че дори не смеех да се

отдръпна — сякаш от срам. Напълно забравих за стоящия до мен Диагорас, за всичко преживяно до този миг; все по-смаян и с широко отворени очи се вглеждах в тази гъбясала плесенна пихтия, завладян от твърдото убеждение, че пред мен се намира не само жива субстанция, а направо живо същество; не бих могъл да кажа защо се чувствах така.

Не зная и колко дълго щях да стоя и да гледам, ако Диагорас не беше ме дръпнал деликатно за ръката; после той затвори капака и го затегна докрай.

— Какво... какво е това? — попитах; чувствах се така, сякаш току-що ме беше събудил. Чак сега усетих очакваното повдигане и объркване; загледах ту дебелия доктор, ту излъчващия топлина меден контейнер.

— Фунгоид — отвърна той. — Мечтата на кибернетиците — самоорганизираща се субстанция. Трябваше да се откажа от традиционното градиво... това се оказа по-добро. Полимер...

— Живо ли е?

— Как да ви кажа... Във всеки случай там няма нито белтъчини, нито клетки, нито клетъчна обмяна. Стигнах до това след страшно много опити. Задействах — съвсем накратко казано — химическа еволюция. Селекция, тоест избор на такава субстанция, която на всеки външен импулс реагира с определено вътрешно изменение, и то такава, че не само да неутрализира неговото действие, но и да се освободи от него. Най-напред топлинни удари и магнитни полета, облъчване. Но това беше само въведението. Давах му все по-трудни задачи: например прилагах определени конфигурации токови удари, от които можеше да се отърве само ако произвежда своеобразен токов ритъм... Така го учех на нещо като условен рефлекс. Но и това беше начална фаза. Много бързо започна да се универсализира, да разрешава все по-трудни казуси...

— Не разбирам как е възможно, след като няма никакви сетива — рекох.

— Ако искате да знаете, и на мене не ми е много ясно. Мога само да ви изложа принципа. Ако върху една „киберкостенурка“ сложите изчислителна машина и я включите в голяма зала, след като предварително сте я снабдили с уред за отчитане на ефективността на действията ѝ, ще получите система, лишена от сетива и все пак

реагираща на всички промени в обкръжаващата я среда. Ако някъде в залата има магнитно поле, което действа отрицателно върху цялостната дейност на машината, тя веднага ще се отдалечи от него и ще търси по-подходящо, безопасно място, без подобни пречки. Конструкторът дори не се налага да предвижда всички възможни смущения, защото такива могат да бъдат механични трептения и топлина, силни звуци, електрически заряди, какво ли не; машината не „чувства“ нито едно, защото няма сетива и не усеща топлината, нито вижда светлината, но реагира така, сякаш вижда и усеща! Е, това е само един елементарен модел. Фунгоидът — той сложи ръка върху медния цилиндър, а фигурата му се отрази гротескно в лъскавата повърхност като в криво огледало — умее това и хиляди пъти повече неща... Концепцията беше такава: течна среда, в която се намират „конструктивни елементи“, и първичната система може да строи с тях, да ползва изобилието им както иска, докато се получи този мицел, който видяхте...

— Но какво е всъщност това? Мозък?

— Не мога да кажа, ние нямаме думи за това. Според нашите разбирания не е мозък, защото не принадлежи на живо същество, нито е конструирано за извършване на определени действия. Но мога да ви уверя, че то... мисли — макар и не като човек или животно.

— Откъде знаете?

— А, това е цяла история — отвърна той. — Заповядайте...

Отвори стоманена врата, доста дебела, като в хранилище на банка: от другата страна беше покрита с коркови плоскости и същата пореста материя, върху която бе разположен цилиндърът. В стаята, помалка, също светеха лампи, прозорецът бе покрит с черна хартия, а на пода, отдалечен от стените, имаше контейнер като първия, също от червеникаво проблясваща мед.

— Два ли имате? — попитах смаян. — Но защо са ви?

— Това беше вторият вариант — отвърна той и затвори. Забелязах, че го прави извънредно старателно.

— Не знаех кой ще функционира по-добре, имат съществени разлики в химичния състав и така нататък... Впрочем имах повече, но другите не ставаха за нищо. Само тези двата преминаха всички фази на пресяването. Развиваха се прекрасно — продължи и положи ръка върху изпъкналия капак на цилиндъра, — но не знаех това означава ли

нещо; придобихме значителна независимост от промените в околната среда, и двамата успяваха бързо да усетят какво искам от тях, тоест да си изработят начин за реагиране, който да им е от полза, независим от вредните дразнителни. Ще признаете все пак, че това вече е нещо — неочаквано рязко се обърна към мен, — щом желеподобна каша успява чрез електрически импулси да реши уравнение, изпращано ѝ чрез други електрически импулси!

— Положително — потвърдих, — но колкото до мисленето...

— Това може и да не е мислене. Няма значение как ще го наречем, важни са фактите. След известно време и двамата започнаха да проявяват нарастващо — как ли да го нарека? — равнодушие към прилаганите от мен дразнения. Освен ако не заплашваха съществуването им. Но в това време детекторите ми регистрираха извънредно оживена дейност от тяхна страна. Проявяваше се под формата на явни серии изпразвания, които регистрирах...

Показа ми извадена от чекмеджето на малко бюро лента фотографска хартия с неправилна синусоида.

— И при двата фунгоида имаше серии от тези „електрически атаки“, на пръв поглед без всякаква външна причина. Започнах да изследвам процеса по-систематично и открих странно явление: онзи — и той посочи назад към първата стая — генерираше електромагнитни вълни, а този тук ги приемаше. Когато разбрах това, веднага видях и че дейността им беше последователна: когато единият „предаваше“, другият „мълчеше“.

— Какво говорите!?

— Истината. Екранирах веднага двете помещения, нали видяхте ламарината на вратите. Стените също са така, но отгоре с лак. Така попречих на радиовълните им. Активността на двата фунгоида нарасна, след няколко часа спадна почти до нулата, но на следващия ден беше като предишната. И знаете ли какво беше станало? Бяха минали на ултразвук — така си предаваха сигнали през стените и тавана!

— А, затова е коркът — сега разбрах.

— Именно. Можех, разбира се, да ги унищожа, но какво бих постигнал? Сложих и двата цилиндъра върху звукопоглъщаща изолация. Така за втори път прекъснах връзката им. И тогава те

започнаха да се разрастват... до сегашните си размери. Почти четирикратно.

— Защо?

— Нямам понятие.

Диагорас стоеше до медния цилиндър. Не ме гледаше; говореше и току слагаше ръка на капака му, сякаш да види температурата.

— След няколко дни електрическата активност се върна към нормата, точно сякаш бяха успели да възстановят връзката. Елиминирах поред топлинното и радиоактивното излъчване, използвах всякакви възможни прегради, екрани, абсорбатори, феромагнитни индикатори — напразно. Дори пренесох този тук в подземие, после пък в бараката, може би сте я видели, на четирийсет метра е от къщата... но активността им през цялото това време ни най-малко не се промени, „въпросите“ и „отговорите“, които регистрирах и продължавам да регистрирам — той посочи осцилографа до прозореца, — не спряха, на цели серии, денонощно. И това е положението. Работят непрекъснато. Мъчех се, така да се каже, да вляза в обсега на сигнализацията им, да се вмъкна в хода ѝ чрез фалшифицирани „телеграми“...

— А, вие ги фалшифицирахте? Значи знаете какво означават?

— Никога. Но нали можете да запишете на магнетофон какво говори един човек на непознат за вас език и да го пуснете на друг, който обаче го знае. Казвам ви, опитах да го направя — напразно. Изпращат си все едни и същи импулси, проклетите си сигнали — но как, по какъв материален канал, нямам понятие.

— Може би въпреки всичко това не е независима дейност, самостоятелна — отбелязах. — Извинете ме, но всъщност вие нямате никакво доказателство.

— В известен смисъл имам — прекъсна ме той живо. — Вижте, на лентите е регистрирано и времето. Корелацията е явна: когато единият предава, другият мълчи и обратно. Вярно, напоследък закъсненията се увеличиха значително, но редуването не се промени. Разбирате ли каква съм я свършил? Плановете, намеренията, добри или лоши, мисленето на един мълчалив човек, който не иска да говори, все ще разберете някак — по държането му, от изражението на лицето му. Но моите създания нямат нито лица, нито тела — точно както по-рано го определихте — и сега съм безсилен пред тях, без шанс да ги

разбера. И какво, да ги унищожа ли? Но тъкмо това би било истинско поражение! Не искат да контактуват с човек или контактът е невъзможен, както между амеба и костенурка? Не зная. Нищо не зная!

Той стоеше до лъскавия цилиндър с ръка върху капака му и разбрах, че вече не говори на мен, може би дори е забравил за присъствието ми. Пък и аз не чух последните му думи, защото вниманието ми бе привлечено от нещо непонятно. Той говореше все по-развълнувано и преди това на няколко пъти слагаше дясната си ръка върху медната повърхност — и тя ми се стори някак странна. Това движение не беше напълно естествено. Доближавайки се до метала, пръстите за част от секундата трепереха, но това треперене беше необикновено бързо, не приличаше на нервно, пък и жестикулирането му в началото беше по-уверено, решително, никакво треперене! Но сега се вгледах внимателно в ръката му и с неопишуемо смайване, потресен и същевременно обзет от последна надежда, че все пак греша, промълвих:

— Диагорас, какво ви е на ръката?

— Моля? На ръката ли? Каква ръка...? — Той ме погледна изненадан, бях прекъснал хода на мислите му.

— На тази — посочих.

Диагорас доближи дланта до блестящата повърхност, тя затрепери, той зяпна и я вдигна към очите си. Треморът веднага спря. Пак погледна собствената си ръка, после мене и много внимателно, милиметър по милиметър, доближи отново дланта към метала; когато връхчетата на пръстите го докоснаха, сякаш микроскопичен гърч стисна мускулите, те затрепериха всички едва видимо, а той стоеше и гледаше с неопишуема физиономия. После стисна длан, опря я на бедрото си и доближи до медната повърхност лакътя, а кожата на предмишницата там, където се бе допряла до цилиндъра, заигра с хилядите мускулни влакна. Диагорас се дръпна, вдигна ръцете си към очите и загледа ту едната, ту другата, докато най-сетне прошепна:

— Значи аз...? Значи аз... чрез мене... аз съм бил... обект на експеримент...

Стори ми се, че ще избухне в спазматичен смях, но той изведнъж тикна ръцете си в джобовете на престилката, прекоси мълчаливо стаята и каза с променен глас:

— Не зная това има ли... всъщност няма значение. По-добре си вървете. Нямам какво повече да ви кажа и впрочем...

Спря, отиде до прозореца, с един замах съдра черната хартия от стъклата, разтвори широко крилата и задиша дълбоко, вгледан в мрака навън.

— Защо не си тръгвате? — измърмори, без да се обръща. — Така ще бъде най-добре...

Не исках просто така да си отида. Сцената, по-късно сторила ми се гротескна, — когато си я спомнях, тогава ме изпълни с ужас и същевременно състрадание към този човек сред медните каци с пихтиести вътрешности, които бяха превърнали тялото му в безволев посредник на непонятни сигнали. Затова с най-голямо удоволствие бих сложил край на този разказ именно тук. Това, което се случи по-късно, беше прекалено безсмислено, неговото избухване уж от моята натрапчива неделикатност, тресящото се от ярост лице, обидите, направо бесните крясъци — всичко това заедно с покорното мълчание, с което си тръгнах, беше като пълен с фалш кошмар и до ден-днешен не зная той наистина ли ме изхвърли от мрачната си къща, по собствено желание ли го направи, или...

Но не зная, нищо не зная. Може и да греша. Може и двамата да бяхме станали жертва на илюзия, на взаимно внушение, случват се такива неща.

Но ако беше така, как тогава да се обясни откритието, което почти месец след критската ми експедиция било направено напълно случайно, когато заради някаква авария на електрическите кабели недалеч от къщата на Диагорас били правени напразни опити да се влезе и когато най-сетне това станало, къщата се оказала празна, апаратите — разрушени, освен два големи медни цилиндъра — недокоснати, но също празни?

Само аз зная какво бяха съдържали те и тъкмо затова не смея да правя никакви предположения за връзката между тяхното съдържание и изчезването на създателя му, когото оттогава никой повече не беше виждал.

ДА СПАСИМ КОСМОСА ОТВОРЕНО ПИСМО НА ИЙОН ТИХИ

След едно по-продължително пребиваване на Земята тръгнах на път, за да посетя отново най-любимите места от предишните ми експедиции: кълбовидните образувания на Персей, съзвездието Телец и големия звезден облак близо до центъра на Галактиката. Навсякъде заварих промени, за които ми е тежко да пиша, защото те явно не водят към добро. Сега се говори много за масовизирането на космическия туризъм. Несъмнено туризмът е нещо чудесно, но всичко трябва да се прави с мярка.

Нередностите започват още от прага. Кръжащият между Земята и Марс астероиден пояс е в плачевно състояние. Тези монументални скални отломъци, някога потънали във вечна тъма, сега са осветени с електричество, а освен това всяка стръмнина е гъсто покрита със старателно издълбани инициали и монограми.

Ерос, който особено се харесва на флиртуващите двойки, се тресе от ударите, чрез които различни доморасли калиграфи изучкват върху повърхността му надписи за спомен. Неколцина съобразителни хитреци дават на място под наем чукове, длета, дори пневматични бургии, тъй че човек не може да открие девствена скала в местността, която едно време се славеше като най-дива.

Отвсякъде те ужасяват надписи от рода: „На тоз метеорит обичам те повече от живота си, момиченце“, „Това е астероидната скала, под която любовта ни е дошла“ и т.п., както и прободени от стрела сърца, изрисувани с най-лош вкус. На Церера, която — не знам защо — са си харесали многодетните семейства, процъфтява същинско фотографско бедствие. Там се подвизават безброй фотографи, които не само дават под наем скафандри за позиране, а и покриват планинските склонове със специална емулсия, като срещу неголямо заплащане увековечават върху тях цели екскурзионни групи, а изработените по такъв начин огромни снимки гледжосват, за да бъдат по-трайни. Подредените като на парад семейства (баща, майка, дядо и баба, деца) се усмихват от скалистите урви, което — както прочетох в някакъв

проспект — се прави за създаване на „интимна атмосфера“. Що се отнася до Юнона, то тази някога толкова красива мъничка планета почти не съществува — всеки, който пожелае, откъртва от нея скални отломъци и ги хвърля в безвъдушното пространство. Не са пожалени нито желязно-никеловите метеорити, които са се превърнали в пръстени с инициали и в копчета за ръкавели, нито кометите. Сега много малко от тях са останали с цяла опашка.

Смятах, че като напусна Слънчевата система, ще избягам от навалищата космобуси и от тези семейни портрети върху скали заедно с графоманските нескопосани стихотворения. Но не би!

Професор Бруки от обсерваторията ми се оплака неотдавна, че блясъкът на двете звезди от Кентавър бил отслабнал. Как няма да отслабне, когато цялата околност е пълна с боклуци?! Около най-тежката планета на Сириус, която е атракцията на тази система, е възникнал пръстен, подобен на пръстените на Сатурн, само че образуван от бирени и лимонадени бутилки. Космонавтът, който лети по това трасе, трябва да се пази не само от облаците метеорити, но и от консервени кутии, черупки от яйца и стари вестници. Там има места, където от боклуци не могат да се видят звездите. Астрофизиците от години си блъскат главите върху причината, предизвикваща значителните разлики в количеството космически прах в различните галактики. Според мен тя е съвсем проста — колкото по-висша е цивилизацията в дадена галактика, толкова повече са боклуците, а оттам и прахът, и отпадъците.

Очевидно този проблем не е толкова на астрофизиците, колкото на метачите. Явно и в другите мъглявини не са могли да се справят с него, но това все пак е слабо утешение. Достойно за заклеяване забавление е също така плюенето в безвъдушното пространство, понеже слюнката като всяка друга течност замръзва при ниска температура и сблъсък с нея може да доведе до катастрофа. Неудобно ми е дори да говоря за това, но индивиди, които боледуват по време на пътешествия, изглежда смятат Космоса за нещо като плювалник, като че ли не знаят, че следите от тяхното неразположение ще кръжат след това по своите орбити в продължение на милиони години, предизвиквайки у туристите неприятни асоциации и разбираема погнуса.

Отделен проблем представлява алкохолизмът.

След Сириус започнах да броя окачените в безвъздушното пространство огромни надписи, рекламиращи горчивата марсианска ракия, галактоводката, екстра лунната или спътниковата „Виборова“, но бързо престанах, тъй като обърках сметката. Чувал съм от пилоти, че някои космодруми са били принудени да заменят алкохолното гориво с азотна киселина, понеже съществували случаи, когато направо нямало с какво да се излети. Патрулната служба непрекъснато повтаря, че е трудно да разпознаеш космическите пияници — всички те обясняват зигзагообразните си движения елипсата на гравитация. Но това не променя факта, че практиката на някои обслужващи станции трябва да бъде порицана сурово. На мен самия ми се случи да помоля да ми напълнят резервната бутилка с кислород, след което — бях се отдалечил на по-малко от един парсек — чух странно бълбукане и се убедих, че са ми налели чиста винена ракия! Когато се върнах при ръководителя на станцията, той упорито твърдеше, че като съм му говорел за кислорода, съм бил намигал. Може и да съм намигал, защото страдам от конюнктивит, но няма това оправдава подобно състояние на нещата?

Неоспоримо е безредието по главните летателни трасета. Огромният брой катастрофи не буди учудване, щом като толкова хора системно нарушават ограничението за скоростта. Най-често го правят жените, защото като пътуват стремглаво, забавят хода на времето и по този начин по-бавно остаряват. Също така, често се срещат препятствия от рода на стари космобуси, които замърсяват цялата еклиптика с отработени газове.

Когато на Полиндрония поисках книгата за оплаквания, ми бе заявено, че предишния ден я разкъсал метеор. Зле е организирана и доставката на кислород. На цели шест светлинни години преди Белурия той вече никъде не може да се намери, в резултат на което хората, пристигнали там с туристическа цел, са принудени да лягат в хладилници и да чакат в състояние на обратима смърт, докато пристигне поредната пратка въздух, понеже ако живеят, няма да има какво да дишат. Когато пристигнах там, на космодрума нямаше жива душа. Всички бяха изпаднали в летаргичен сън в хладилните си инсталации, но затова пък в бюфета видях пълен комплект напитки — от коняк с ананаси до пилзенска бира.

Санитарните условия, особено на планетите от Големия резерват, са ужасяващи. Във вестник „Гласът на Мерситурия“ четох статия, чийто автор апелира да бъдат избити до крак чудесните създания засадницигълтачи. Тези хищници имат на горната си устна няколко светещи брадавици, които образуват различни фигури. Вярно е, че напоследък все по-често се появява разновидност, при която брадавиците са във формата на две нули. Обикновено засадниците избират места, разположени близо до къмпингови лагери, където нощем, в тъмнината, причакват с широко разтворена паст хора, търсещи уединение. Нима авторът на статията не разбира, че животните са напълно невинни, а обвинението трябва да се отпрати към факторите, отговорни за липсата на подходящи санитарни възли?!

На същата тази Мерситурия липсата на добри битови условия предизвика цяла серия от генетични мутации при насекомите.

В местности, известни със своите красиви изгледи, човек понякога може да забележи удобни, изплетени от тръстика столчета, които като че ли подканват уморения пешеходец. Ако обаче той неблагоприятно седне между примамливите странични облегалки, те се нахвърлят върху него, а столът се оказва конфигурация от хиляди летящи мравки (мравка столчева досаднозадникова, *multi-podium pseudostellatum Trylorii*), които, кацнали една върху друга, имитират плетена тръстика. Ширят се слухове, че някои други разновидности членестоноги (миглула недолазка, пикочоизтривал и бруталобръквокото) се правели на будки за газирана вода, на плетени люлки, дори на душеве с кранчета и хавлиени кърпи, но не мога да гарантирам, че тези твърдения са истина, понеже не съм виждал нищо такова, а екологичните авторитети мълчат по този въпрос. Но си струва да ви предупредя за една доста рядка разновидност на змиеногата телескопка (*anencephalus pseudo-opticus tripedius Klaczkinensis*). Телескопката също се разполага в места с красиви пейзажи, разтваряйки три тънки и дълги крака като триножник; с дебалата си опашка тя се прицелва в пейзажа, а със слюнката, която изпълва устната ѝ кухина, имитира лещата на далекоглед и по този начин може да подмами някого да погледне през нея, а за разсеянния това завършва доста неприятно. Друго влечуго, но вече на планетата Гауримахия — извратник подмушник (*serpens vitiosus Reichenmantlii*), се притаява в храстите и спъва невнимателния минавач с опашката си, за да го

принуди да падне, но първо — това влечуго се храни най-вече с русокоси, и второ — на нищо не се преструва. Космосът не е детска градина и еволюцията не е идилия. Необходимо е да се издават брошури, подобни на онези, които видях на Дердимона: предупреждаващи любителите-ботаници за опасността от ужасявка чуднава (*pliximiglaquia bombardans* L.). Тя цъфти с чудесни цветове, но все пак човек трябва да се въздържа да ги къса, понеже ужасявката живее в тясна симбиоза с каменосмазвачката — дърво, което ражда плодове с размерите на тиква, само че рогати. Достатъчно е да се откъсне едно цветенце и върху главата на невнимателния колекционер на растителни екземпляри се срутва град от твърди като скала полета. След това нито ужасявката, нито каменосмазвачката правят нещо лошо на умъртвения, понеже се задоволяват с естествените последици от неговата смърт — тя съдейства за наторяване на почвата около тях.

Троячка с детенце

Странните форми на мимикрия всъщност се срещат на всички планети от резервата. Така например саваните на Балурия сияят от пъстри цветя, сред които изпъква с невероятната си красота и аромат една яркочервена роза (*rosa mendatrix Tichiana*, както пожела да я назове професор Пингле, понеже аз пръв я описах). Привидното цвете всъщност е израстък върху опашката на балурийския хищник въдичар. Като огладнее, той се крие в гъсталака, а невероятно дългата му опашка остава далеч пред него, така че само цветето се показва от тревата. Без да подозира нищо, туристът се приближава, за да го

помирише, и тогава чудовището скача върху него изотзад. Зъбите му са дълги почти колкото бивните на слон. Ето колко странно се осъществява космическият вариант на поговорката, че няма роза без бодли!

Макар да се отклонявам до известна степен от темата, не мога да не спомена за друго странно белурийско създание, каквото е далечният роднина на картофа — мислещата огорчивка (*gentiana sapiens suicidalis* Pruck). Грудките ѝ са сладки и доста вкусни, а названието произлиза от някои нейни духовни качества. В резултат на мутации огорчивката понякога ражда вместо обикновени скорбелни грудки малки мозъчета. Тази нейна разновидност — лудата огорчивка (*gentiana mentecapta*) — в процеса на нарастването си започва да чувства безпокойство: себеизравя се, отива в гората и се отдава на самотни размисли. Обикновено стига до извода, че не си струва да се живее и, разбрала горчивината на битието, извършва самоубийство.

За човека тя не е вредна за разлика от едно друго белурийско растение — бясовката. Благодарение на естествената адаптация то се е приспособило към условията на околната среда, създавани от непоносимите деца. Докато тичат без умора, бутайки и ритайки каквото им падне, тези деца с удоволствие чупят яйцата на заднокосместия острободец. Бясовката ражда плодове, които напълно приличат на тези яйца. Детето, мислейки, че пред него е яйце, дава воля на жаждата си за разрушение, рита го и разчупва черупката; благодарение на това скритите в псевдояйцето спори излизат на свобода и проникват в неговия организъм. Заразеното същество се развива привидно нормално, но след време стига до неизлечимо злокачествено заболяване; играта на карти, пиянството и развратът са последователно проявяващи се симптоми, след които настъпва или смърт, или голяма кариера. Неведнъж съм се натъквал на мнението, че бясовките трябва да бъдат изтребени. Привържениците на това мнение не се сецат, че по-скоро трябва да се възпитават децата, за да не ритат каквото им падне по чуждите планети.

По природа съм оптимист и се опитвам според силите си да запазя доброто си мнение за човека, но това наистина невинаги е лесно. На Протостенеза живее малка птичка, подобна на земните папагали, която обаче не говори, а пише. За съжаление най-често изписва върху оградите неприлични думи, на които я учат земните

туристи. Някои хора умишлено ядосват тази птичка, като ѝ посочват правописните грешки. Тогава тя започва да кълве от яд всичко, каквото види. Подхвърлят ѝ пред човката джинджифил, стафиди, пипер и една билка — къртовряськ, която на изгрев-слънце издава продължителен вик (това всъщност е готварска подправка, използвана понякога и като будилник). Когато птичката умре от преяждане, я пекат на скара. Наричат я превъплъщаващата се пишурка (*graphomanus spasmaticus Essenbachii*). Сега този рядък вид е заплашен от изчезване, понеже всеки турист, посетил Протостенеза, си точи зъбите да опита деликатеса, за какъвто се смятат печените пишурки, достигнали състояние на транс.

Някои смятат, че ако ние ядем създания от други планети, всичко е наред, но когато се случи обратното, надигат вой, викат за помощ, изискват да бъдат изпратени наказателни роти и т.н. В действителност всички обвинения срещу космическата фауна и флора в извратеност и коварни наклонности са антропоморфичен абсурд.

Ако овчедушният лъжовник, който на пръв поглед прилича на изгнил пън, застава в съответна поза на задните си крака и се прави на пътеуказател сред горската пътека, обърква туристите и когато те паднат в пропастта, слиза долу, за да се нахрани, ако — повтарям — постъпва така, то е само поради факта, че службата по реда не се грижи за пътните знаци в резервата — боята им пада, те гният и започват да приличат на това животинче. Всяко друго същество на негово място би постъпило по същия начин.

Известните фатаморгани на Стредогенеция съществуват най-вече благодарение на низките човешки наклонности. Едно време на тази планета растяха многобройни студолюбивии растения, а топлолюбивии почти не се срещаха. Понастоящем топлолюбивите са се размножили невероятно. Над тези гъсталаци майсторски затопленият въздух трепти и предизвиква миражи на барове, което е подлудявало не е един и не двама от земните пришълци. Казват, че за всичко това са виновни топлолюбивите растения. Но защо създаваните от тях фатаморгани не имитират училища, книжарници и клубове за самообразование? Защо показват винаги само места за продажба на алкохолни напитки? Без съмнение отначало топлолюбивите растения са създавали всякакви миражи, но онези от тях, които са демонстрирали на минувачите клубове, библиотеки или самообразователни дружества, са измрели от

глад, оживяла е само баровата разновидност (*thermomendax spirituosus halucinogenes* от семейство човекоядни антропофаги). Невероятното явление, каквото е отличната приспособимост, даваща възможност на топлолюбивите растения ритмично да изпускат от себе си топъл въздух, от който възниква миражът, е убедително обвинение срещу нашите недостатъци. Селекцията на баровата разновидност е извършена от самия човек, от неговата достойна за съжаление природа. Възмути ме едно писмо до редакцията на „Стредогенцко ехо“, поместено във вестника. Читателят настоява да бъдат изкоренени както топлолюбивите растения, така и прекрасните тихлусти — тези чудесни дървета, представляващи най-красивото украшение на всеки парк. Когато се резне кората им, оттам потича отровен, ослепяващ сок. Тихлустът е последното стредогенцко дърво, което не е покрито отгоре до долу с надписи и монограми. Как да се откажем от него? Подобна съдба, изглежда, очаква и такива ценни екземпляри на фауната, каквито са отмъстителният безпътник, врящият потапник, парцаливият потайник или електрическият вияч, който, за да спаси себе си и своето потомство от унищожителния за нервите му шум, внесен в горската тишина от безбройните радиоапарати на туристите, благодарение на селекцията е създал разновидност, заглушаваща прекалено шумните предавания и най-вече джазовата музика! Електрическите органи на вияча излъчват вълни с уникална честота, затова необикновеното създаване спешно трябва да бъде поставено под защита. Що се отнася до отвратителната вонявка, признавам, че миризмата, която тя разпространява, няма равна на себе си. Доктор Хопкинс от университета в Милуоки е изчислил, че най-енергичните екземпляри са в състояние да изпускат до пет хиляди смрадли (единица мярка за воня) в секунда. Но дори малките деца знаят, че вонявката се държи по този начин само когато я фотографират.

При вида на насочения към нея фотоапарат тя реагира със зеничносвиващ рефлекс, чрез който Природата се опитва да брани това невинно създанийце от настойчивостта на зяпачите. Вярно е, че вонявката, която е малко късогледа, възприема понякога като фотоапарати предмети от рода на табакера, запалка, ръчен часовник, дори медали и отличия, но то е защото някои туристи започнаха да употребяват миниатюрни апарати и тогава е лесно да се допусне грешка. Що се отнася до твърдението, че вонявката през последните

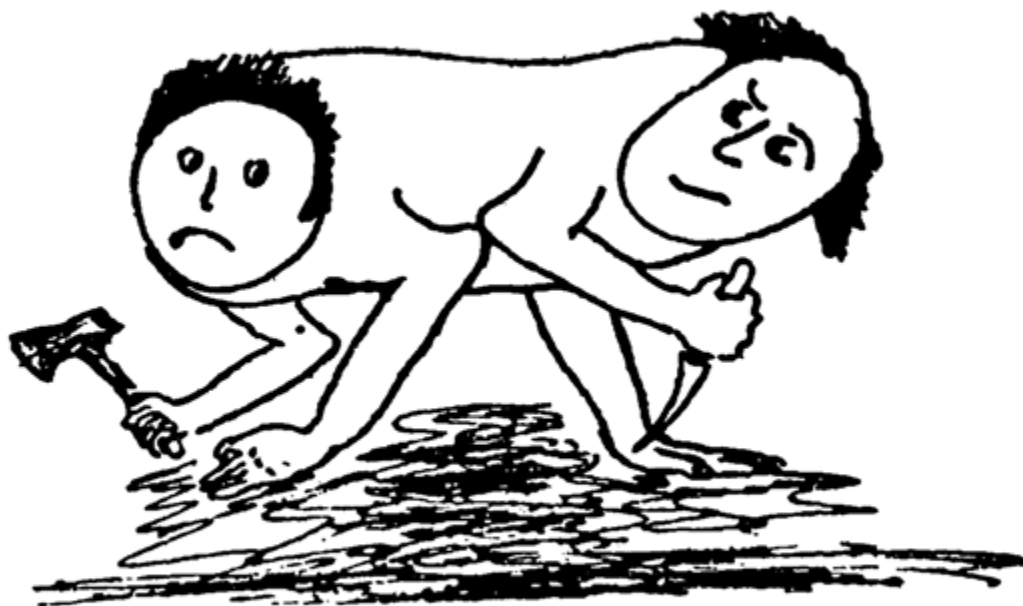
години е увеличила диапазона си и произвежда до осем мегасмрадли на хектар, трябва да подчертаем, че причината за това е масовата употреба на телевизионни обективи.

Не бих искал да се създаде впечатление, че смятам всички космически животни и растения за недосегаеми. Със сигурност убивката-изстисквачка, лъохманоразбивачът, нагъволакомникът, дупоотварачката, недопеперудковата трупавка или всичкоядният каквотоидаедъвкач не заслужават особена симпатия. Както и онези опашатки от семейство автаркични, към които принадлежат *Gauleiterium Flagellans*, *Syphnophiles Pruritualis*, или подигравкоостроножарят, кресливият скандалец и надзиратката гальовнопритисквачка. Но ако добре размислим и се постараме да бъдем обективни, ще се запитаме: защо всъщност човек може да къса цветя и да ги суши в хербарий, а растение, което къса уши и ги потапя в течност за разлагане, трябва да се смята за нещо антиприродно? Ако постовият ехот (*echolalium impudicum Schwamps*) се е размножил прекомерно на планетата Аедоноксия, то вина за това имат хората. Тъй като черпи жизнената си енергия от звуците — едно време за тази цел са му служили гръмотевиците, затова все още охотно се вслушва в отгласите от буря — понастоящем той се е пренастроил към туристите, които се чувстват едва ли не задължени да му отправят най-отвратителни ругатни. Казват, че ги забавлява видът на това създание, което пред очите им направо разцъфтява под пороя от обиди. То наистина расте, но благодарение на усвояваната енергия от звуковите вибрации, а не поради отвратителното съдържание на думите, които крещят възбудените туристи.

До какво води всичко това, взето заедно? От повърхността на планетите са изчезнали вече такива видове като тъмносиния фекалай или упорития задопробивник. Загиват хиляди други. Поради облаците от боклуци се увеличават слънчевите петна. Още си спомням времето, когато най-голяма награда за едно дете беше обещанието за неделна разходка до Марс, а сега капризното хлапе не си изяжда закуската, ако баща му не предизвика специално за него експлозия на свръхнова! Прахосвайки за такива капризи космическа енергия, замърсявайки метеори и планети, опустошавайки съкровищницата на резервата, оставяйки на всяка крачка след себе си в галактичните бездни черупки, огризки и хартийки, ние рушим Вселената, превръщаме я в огромен

контейнер за отпадъци. Крайно време е да се осъзнаем и да пристъпим към спазване на задължителните разпоредби. Убеден, че всеки миг разтакаване е опасен, аз бия тревога с призив за спасяване на Космоса.

Dychtoniczuk antyzadysta (Konstatac, XXXI wlk)

Беззадников десеторник

КОНГРЕС ПО ФУТУРОЛОГИЯ ИЗ СПОМЕНИТЕ НА ИЙОН ТИХИ

Осмият световен конгрес по футурология се състоя в Костарикана. Честно казано, нямаше да замина за Нунас, ако професор Тарантога не бе ме накарал да разбера, че тъкмо това се очаква от мен. Каза също, с което ме засегна, че днес астронавтиката се е превърнала във форма на бягство от земните неразбории. Всеки, комуто те са втръснали, поема из Галактиката с надеждата, че може би най-лошото ще се случи в негово отсъствие. И наистина, завръщайки се от предишните си пътешествия, с тревога дирех в илюминатора Земята — дали вече не е заприличала на печен картоф. Затова не се опъвах много, само отбелязах, че не съм познавач на футурологията. Тарантога възрази, че, общо взето, никой не разбира от помпи, но всеки тича към тях при сигнал „Пробойна в трюма!“.

Управителният съвет на Футуроложкото дружество беше избрал за конгреса Костарикана, защото разискванията бяха посветени на демографския взрив и начините за неговото преодоляване. В момента Костарикана бе с най-висок показател за прираст на населението в света — под натиска на тази действителност щяхме да дискутираме по-резултатно. Впрочем, злите езици твърдяха друго: новият хотел на корпорацията „Хилтън“ в Нунас пустее, а за конгреса покрай футуролозите щели да пристигнат и още толкова журналисти. Но понеже, докато заседавахме, от хотела не остана и помен, мога със спокойна съвест да заявя, без да се страхувам, че ще бъда обвинен в желание да му правя реклама — наистина, той беше един превъзходен „Хилтън“. Моята, оценка има особена стойност, понеже по природа съм сибарит^[1] и само чувството за дълг ме накара да сменя удобствата с изморителния труд на астронавта.

Над плоския, висок колкото четири етажа цокъл на „Хилтън“ се издигаха още 106. Върху покривите на ниските части на сградата бяха разположени тенис кортове, басейни, солариуми, пътечки за състезания по картинг, въртележки, които служеха едновременно и за рулетки, стрелбище (там можеше да се стреля по манекени,

изобразяващи кого ли не — специалните поръчки се изпълняваха за едно денонощие) и концертен подиум във формата на раковина, снабден с пръскачка със сълзотворен газ за слушателите. Падна ми се апартамент на стотния етаж, откъдето можех да съзерцавам само синьо-кафявата пелена на смога, разпростряла се над града. Някои неща от хотелиерския инвентар ме озадачиха: триметровият железен прът в ъгъла на банята от яспис, халатът в защитни цветове в гардероба, торбата със сухари под леглото. В банята редом с кърпите висеше голямо кълбо истинско алпийско въже, а вкарвайки за първи път ключа в ключалката Yale, забелязах на вратата малка табелка с надпис: „Дирекцията гарантира, че в стаята няма БОМБИ“.

Както е известно, сега учените се делят на стационарни и пътуващи. Стационарните по стар навик правят различни изследвания, а пътуващите вземат участие във всевъзможни международни конференции и конгреси. Пътуващият учен се разпознава лесно — на ревера си винаги има малка визитна картичка с името и научната степен, в джоба си носи разписание на полетите, тирантите му са без метални катарамии, а чантата е с пластмасова закопчалка, за да не задейства ненужно алармената система на съоръжението, с което проверяват пътниците на летището за хладно и огнестрелно оръжие. Такъв учен чете специална литература на път за аерогарата, в чакалните и в хотелските барове. По разбираеми причини не бях в течение на последните постижения на земната култура и задействах алармените инсталации на летищата в Бангкок, Атина и самата Костарикана — в устата си имам шест коронки от амалгама. В Нунас исках да ги заменя с порцеланови, но непредвидени събития ми попречиха. А що се отнася до въжето, пръта, сухарите и халата, един от футуролозите, член на американската делегация, снизходително ми разясни, че в наше време в хотелите са наложителни непознати преди мерки за сигурност. Всеки такъв предмет повишава вероятността пребиваващият да остане жив. От лекомислие не обърнах необходимото внимание на тези думи.

Първото заседание бе насрочено за следобеда, но още сутринта получихме пълен комплект от материалите на конгреса, оформени превъзходно от графична гледна точка и с много приложения. Най-голяма радост за окото бяха купоните от синя гланцова хартия с надпис „Разрешение за копулация“.

Научните конференции също са жертва на демографския взрив. Количеството на футуролозите нараства в същата степен, както и останалата част от човечеството, така че конгресите преминават в суетене и бързане. За четене на доклади от трибуната и дума не може да става, с тях трябва да се запознаваш предварително. Тази сутрин обаче не ни беше до това, тъй като домакините ни поканиха на коктейл. Скромната церемония премина почти без произшествия, само дето делегацията от САЩ бе замервана с гнили домати. Вече с чаша в ръка разбрах от Джим Стентър, познат журналист от „Юнайтед прес интернешънъл“, че рано сутринта са отвлекли консула и третия секретар на американското посолство в Костарикана. Срещу освобождаването на дипломатите похитителите-екстремисти настоявали да бъдат освободени политическите затворници, а за да придадат по-голяма тежест на ултиматума си, засега изпращали в посолството и на различни държавни служители по някой и друг зъб от заложниците, заплашвайки с още по-жестоки действия. Този дисонанс не наруши обаче приятелската атмосфера по време на коктейла.

Посланикът на САЩ присъстваше лично, той произнесе кратко слово за нуждата от сътрудничество между народите, като през цялото време беше обкръжен от шестима яки мъже в цивилно облекло, които постоянно ни държаха на мушка. Признавам си, това донякъде ме смути, особено когато моят съсед, тъмнокож делегат от Индия, бръкна в джоба си да извади носна кърпа. Прессекретарят на Футуроложкото дружество по-късно ме убеждаваше, че действията на телохранителите били необходими и хуманни. Охраната е въоръжена с едрокалибрени автомати, но с малка пробивна сила, подобно на охраната на пътническите самолети, благодарение на което трети лица не рискуват почти нищо — а не както преди, когато куршумът, след като простреля терориста, засягаше още петима-шестима седящи зад него напълно невинни пътници. И все пак не е много приятно в краката ти да пада човек, направен на решето от куршумите, дори ако става дума за най-обикновено недоразумение, което впоследствие се урежда чрез дипломатически ноти с извинения.

Впрочем, вместо да се впускам в разсъждения из областта на хуманитарната балистика, би трябвало да обясня, струва ми се, защо през целия ден не успях да прегледам материалите на конгреса. Като изключим неприятната подробност, че ми се наложи спешно да сменям

окървавената си риза, аз, за разлика от друг път, закусих не в стаята си, а в бара. Имам навика сутрин да закузвам рохко сварени яйца, а такъв хотел, където можеш да ги получиш направо в леглото целички, с неразтекъл се жълтък, още не е построен. Разбира се, това е свързано с гигантските размери на луксозните странноприемници. Ако от кухнята до вашата стая разстоянието е миля и половина, няма начин жълтъкът да не се разтече. Доколкото знам, експертите на „Хилтън“, занимавали се с този проблем, видели единствения изход от положението в свръхзвуковия асансьор; но т.нар. sonic boom — грохотът при преминаването на звуковата бариера — в затвореното пространство на хотела може да предизвика спукване на тъпанчетата. Разбира се, бихте могли да поръчате кухненския автомат да достави направо в стаята пресни яйца, които пред очите ви автокелнерът да свари рохки, но тук вече сме на две крачки от собствен курник в хотелската обител на „Хилтън“. Ето защо сутринта отидох в бара. Деветдесет и пет процента от гостите на хотелите сега са предимно участници в конференции и конгреси. Гостът-самотник, туристът-индивидуалист без визитна картичка върху ревера и чанта, издута от конгресни материали, стана рядкост като перла в пустинята. Едновременно с нашия конгрес в Костарикана се провеждаше конференция на младите бунтари от групировката „Тигри“, конгрес на издателите на освободена литература, а също и на Дружеството на филуменистите^[2]. Обикновено на делегатите-колеги дават съседни стаи, но на мен в знак на особено уважение дирекцията предостави апартамент на стотния етаж. Тук имаше палмова градина с женски оркестър, който изпълняваше музика на Бах, при това, докато свиреха, оркестрантките правеха колективен стриптийз. Всъщност можех да мина и без него, но за съжаление вече нямаше свободни места и се наложи да остана там, където ме бяха настанили.

Току-що бях седнал в бара на моя етаж и един съсед, широкоплещест, с къдрава брада, която не по-лошо от печатаното меню разказваше за закуските, обедите и вечерите от миналата седмица, ми пъкна право под носа масивната двуцевка, която висеше на рамото му, и с радостен гърлен смях ме запита какво ще кажа за неговата пушка „антипапа“. Не разбрах за какво става дума, но предпочетох да не давам вид, че е така. Мълчанието е най-добрата тактика при случайни запознанства. И наистина, той тутакси с

готовност обясни, че скорострелната двуцевна къса пушка с лазерен прицел и пълнител е идеално оръжие за атентат срещу папата. Без да млькне нито за миг, мъжът извади от джоба си измачкана фотография; на снимката се виждаше той самият, прицелил се в мишена — за такава служеше манекен с кардиналска шапчица. Братият, според думите му, вече бил достигнал най-добрата си форма и заминавал за Рим на църковни тържества, за да застреля Негово светейшество на площад „Св. Петър“. Не вярвах на нито една негова дума, но той, пак, без да спира да говори, започна да ми показва последователно самолетен билет с резервация, джобен молитвеник и пътеводител за американски поклонници-католици, както и пачка патрони. За икономия си беше купил билет само в една посока, понеже не се съмняваше, че разярените пилигрими ще го разкъсат. Тази перспектива явно предизвикваше у него чудесно настроение. Отначало реших, че си имам работа с маниак или професионален екстремист, каквито не липсват в наше време, но съвсем не беше така. Като продължаваше да приказва и от време на време се смъкваше от високото столче, за да намести постоянно падащата от рамото му двуцевка, човекът ми обясни, че самият той е истински правоверен католик. Планираната акция (акция „П“, както я наричаше) щяла да бъде голяма жертва от негова страна и имала за цел да разтревожи съвестта на планетата, а какво ще я разтревожи по-силно от такава крайна постъпка? Щял да направи същото, обясни ми той, каквото според Светото писание е трябвало да извърши Авраам с Исаак, само че наопаки — няма да убие сина, а бащата, тоест Светия отец. По този начин ще даде пример за най-възвишената жертвоготовност, на която може да се реши един християнин, защото тялото му ще бъде обругано, а душата — осъдена на вечни мъки; и всичко това — за да отвори очите на човечеството. Дали пък — помислих си — не станаха твърде много желаещите да ни отворят очите, а понеже неговата филипика не ме убеди, тръгнах да спасявам папата, тоест да уведомя някого за този план. Но Стентър, когото видях в бара на 77-ия етаж, без да ме изслуша докрай, каза, че сред подаръците, поднесени неотдавна на Адриан XI от група вярващи американци, имало две бомби с часовников механизъм и буренце, което вместо с вино за причастие било пълно с нитроглицерин. Още по-добре разбрах откъде произтича равнодушието му към тези неща, когато чух, че екстремистите току-що изпратили в посолството нечий

крак, но не се знаело чий. Впрочем, повикаха журналиста на телефона и разговорът ни бе прекъснат; май на Авенида Романа някой се беше запалил в знак на протест.

В бара на 77-ия етаж цареше съвсем различна атмосфера от тази горе. Тук гъмжеше от босоноги момичета с мрежести блузки до кръста, някои дори бяха препасали шпаги. Дългите плитки на много от тях бяха прикрепени по най-последна мода към верижки или нашийници, украсени с клинци. Какви бяха те, филуменистки или секретарки в Съюза на освободените издатели, не зная; ако се съди по цветните фотоси, които разглеждаха, най-вероятно ставаше дума за специални издателства. Спуснах се девет етажа по-надолу, където бяха настанени моите футуролози, и в поредния бар изпих един коктейл с Алфонс Мовен от агенция „Франс прес“. Направих последен опит да спася папата; Мовен ме изслуша със стоицизъм и само изръмжа, че миналия месец някакъв пилигрим-австралиец вече бил стрелял във Ватикана, макар и от съвсем противоположни идейни позиции. Мовен се надяваше да вземе интересно интервю за своята агенция от някой си Мануел Пирульо, издирван от ФБР, Сюрте, Интерпол и десетки други полицейски служби. Този мошеник основал фирма за услуги от нов тип, проявявайки се като експерт по покушенията с използване на взривни вещества (оттук и псевдонимът му Бомбаджията), и наляво, и надясно демонстрирал своята безидейност.

Разговорът ни беше прекъснат от една русокоса красавица, облечена в нещо като дантелена нощница, продупчена от автоматни откоси — както стана ясно, била изпратена от екстремистите, за да заведе репортера в тяхната щабквартира. На сбогуване Мовен ми връчи рекламната листовка на Пирульо. „Настана време — се казваше в нея — да се сложи край на действията на безотговорните аматьори, които не могат да различат динамита от мелинита, а гърмящия живак — от бикфордовия шнур; в епохата на тясната специализация е смешно да се проявява дилетантство, вместо да се разчита на професионалната етика и познанията на добросъвестни специалисти“. На гърба на листовката имаше ценоразпис на услугите във валутите на най-развитите страни.

Футуролозите започваха да се събират в бара, когато притича блед като платно професор Макензи; той буквално се тресеше, крещейки, че в стаята му има бомба с часовников механизъм.

Привикналият към подобни работи барман веднага изкомандва: „В укритието!“ и се скри зад тезгяха. Скоро след това детективите в хотела установиха, че някакъв колега скроил на Макензи глупава шега — в кутия от кекс бил пъхнат обикновен будилник. Шегобиецът, изглежда, беше англичанин, те обожават такива „practical jokes“^[3]; впрочем, инцидентът тутакси беше забравен, защото се помниха Дж. Стентър и Дж. Хаулър, и двамата репортери от ЮПИ, с текста на нотата на правителството на САЩ до правителството на Костарикана относно отвлечените дипломати. Тя беше написана с обичайния за дипломатическите ноти език и в нея не се споменаваха нито за крак, нито за зъби.

Джим каза, че местните власти може да предприемат драстични мерки. Генерал Аполон Диас, диктаторът, бил склонен да се вслуша в мнението на „ястребите“ — на насието да се отговори с насилие. На заседанието (правителството непрекъснато заседаваше) било предложено да се премине в контранастъпление, т.е. да се изтръгнат два пъти повече зъби на политическите затворници, за чието освобождаване настояваха екстремистите, и тъй като адресът на тяхната щабквартира е неизвестен, зъбите да се изпращат в пощата до поискване. В извънредно издание на „Ню Йорк таймс“ наблюдателят Сулцбърг апелираше към човешкия разум и солидарност. Стентър дискретно ми съобщи, че правителството е реквизирило принадлежащ на САЩ влак с боеприпаси, който се движел транзитно през Костарикана за Перу. Досега екстремистите не бяха се сетили да отвлечат футуролози, което съвсем не би било глупаво, тъй като по това време в Костарикана имаше много повече футуролози, отколкото дипломати. Впрочем, стоетажният хотел бе толкова огромен и тъй комфортно изолиран от света организъм, че съобщенията отвън стигаха дотук като че ли от другото полукълбо. Засега футуролозите не изпадаха в паника; във всеки случай бюрото за пътешествия в хотела не беше щурмувано от желаещи да отлетят незабавно за Щатите или за където и да било.

Официалният банкет по случай откриването беше насрочен за два часа след полунощ, а аз още не бях успял да облека вечерната пижама. И така, отидох до стаята си, а след това, задъхан от бързане, се спуснах на 46-ия етаж в Пурпурната зала. Във фойето ме пресрещнаха две прелестни момичета само по шалвари (бюстовете им

бяха нашарени с незабравки и кокичета) и ми връчиха лъскав гланциран проспект. Без да го разгледам, влязох в празната още зала и дъхът ми спря при вида на подредените маси. Не затова, че бяха претрупани с ястия, не — шокиращи бяха формите на съдовете, в които бяха поднесени пастетите, ордъврите и сандвичите; дори чиниите за салата представляваха имитация на гениталии. Едва ли бе зрителна измама, тъй като от невидими високоговорители се разнасяше популярният в определени кръгове шлагер, който започваше така: „Само кретените и негодниците пренебрегват гениталиите си, защото днес е модерно да се рекламират детеродни органи!“.

Появиха се първите гости, между другото само млади хора с гъсти бради и пищни мустаци, в пижами или въобще без облекло; а когато шестима келнери внесоха тортата, при вида на това най-непристойно творение на кулинарите ми стана напълно ясно — сбъркал съм етажа и съм попаднал на банкета на освободената литература. Оправдавайки се, че съм изгубил секретарката си, побързах да се измъкна и се спуснах на по-долния етаж, за да си отпочина в отреденото ми за тази цел място — Пурпурната зала (а не Розовата, където случайно бях попаднал) вече беше пълна. Скрих, доколкото можах, разочарованието си, предизвикано от непретенциозната обстановка на приема. Бюфетът беше студен, а от огромната зала бяха извадени всички фотьойли и столове, за да се затрудни консумацията. Наложих се да проявя необходимата в такива случаи ловкост, за да се доближа до най-богатите ястия, пред които имаше стълпотворение. Синьор Кильоне, представител на футуроложкото дружество в Костарикана, очарователно усмихнат разясняваше неуместността на кулинарните излишества; та нали една от темите на дискусиата бе гладът, заплашващ света. Разбира се, веднага се намериха скептици, които твърдяха, че просто са били намалени дотациите на дружеството, оттук и пестеливостта на организаторите. Журналистите, чиято професия ги задължаваше да спазват постен режим, сновяха из залата, като взимаха интервюта от светилата на чуждестранната прогностика; вместо посланика на САЩ пристигна едва третият секретар на посолството с мощна охрана — в цялата зала само той беше в смокинг, защото бронираната жилетка трудно може да се скрие под пижама. Дочух, че гостите от града били претърсвани в хола и там имало струпани купища иззето оръжие.

Първото заседание бе насрочено за 5 часа, оставаше достатъчно време за почивка и аз отново се насочих към стотния етаж. След пресолените салати изпитвах силна жажда, но барът на моя етаж беше окупиран от бунтарите и бомбаджиите с техните момичета, а на мен ми стигаше беседата с брадатия папист (или антипапист). Наложих си да се задоволя с чешмяна вода. Още не бях допил чашата, когато в тоалетната и в двете стаи изгасна осветлението, а телефонът, какъвто и номер да набирах, упорито ме свързваше с автомат, който разказваше приказката за Пепеляшка. Искан да се спусна с асансьора, но и той не работеше. От бара се носеше хорово пеене на младите бунтари — те вече стреляха в такт с музиката; надявах се, че не улучват.

Подобни работи се случват и в най-елитните хотели, макар естествено да е неприятно, но това, което ме учуди най-много, беше моята собствена реакция. Настроението ми, поразвалено след беседата с папския стрелец, се подобряваше с всяка секунда. Докато се промъквах наслуки, преобръщайки мебелите, аз само кротко се усмихвах в тъмнината и дори разраненото ми до кръв от удар в куфарите коляно не се отразяваше на моето благоразположение към целия свят. След като напипах върху нощната масичка остатъците от втората си закуска, откъснах от програмата на конгреса един лист, усуках го, потопих го в парчето масло и го запалих. Получи се димяща наистина, но все пак свещ — при мъждукащата ѝ светлина се разположих във фотьойла. Оставах ми повече от два часа свободно време, като включим и едночасовата разходка по стълбищата, тъй като асансьорът не работеше. Моето благодушно настроение се подлагаше на по-нататъшни метаморфози, които следях с жив интерес. Беше ми весело, просто чудесно! Веднага бих могъл да се аргументирам с доводи в защита на всичко, което ставаше с мен. Ясно ми беше като две и две четири, че хотелският апартамент в „Хилтън“, потънал в непрогледен мрак, в дим и сажди от масления светилник, отрязан от външния свят, с телефон, който разказва приказки, е едно от най-приятните места на света, което човек може да си представи. На всичко отгоре страшно ми се прииска да погала някого по главата или в краен случай да стисна сърдечно нечия ръка. Бих разцелувал и най-злия си враг. Разтеклото се масло съскаше, димеше и моят светилник току гаснеше; това, че „маслото димеше“ се римуваше с „гаснеше“, предизвика истеричния ми смях, макар че точно тогава си обгорих

пръстите след безуспешни опити отново да запаля книжния фитил. Маслената свещ вече едва мъждукаше, а аз си тананиках арии от стари оперети и ни най-малко не се смущавах от факта, че димът дразни гърлото ми и от възпалените ми очи текат сълзи. Когато се надигнах, плъснах се на пода и ударих челото си в куфара, но голямата колкото яйце подутина само подобри настроението ми (доколкото това въобще беше възможно). Тресях се от смях, почти задушен от лютивия смърдящ дим — нищо не можеше да помрачи моята безпричинна радост. Легнах на леглото, неоправено от сутринта, макар че беше вече късен следобед; за немарливата прислуга си мислех като за собствени деца — освен ласкави умалителни и нежни думички нищо друго не ми идваше наум. Ами ако се задуша? Какво пък, за толкова симпатична, забавна смърт може само да се мечтае. Но тази мисъл никак не подходеше на моя характер и затова ми подейства като будилник.

Моето съзнание по чудноват начин се раздвои. В него, както и по-рано, цареше флегматична омиротвореност, безгранично дружелюбие към всичко живо, а ръцете ми до такава степен напиреха да погалят някого, че поради липса на други обекти започнах внимателно да се галя по бузите и с нежност да си подръпвам ушите; освен това неколkokратно подадох лявата ръка на дясната за силно ръкостискане. Дори краката ми имаха нужда от ласки. Но някъде в дълбините на моята същност припламваха тревожни сигнали. „Нещо не е наред! — крещеше в мен далечен приглушен глас. — Ййон, внимавай, бъди нащрек, пази се! Твоята възторженост е съмнителна! Хайде, действай! Хайде де! Напред! Не се търкаляй като някакъв Онасис, целият плувнал в сълзи от дима и саждите, със синина на челото, замаян от алтруизъм! Това не е нищо друго, освен черна измама!“. Въпреки всичко и пръста си не помръднах. Само гърлото ми доста пресъхна. Впрочем сърцето ми вече отдавна туптеше бясно, но аз си го обяснявах с внезапно пробудила се в мен вселенска любов. Затътрих се към банята, мъчеше ме адска жажда; помислих за преселената салата, с която ни гощавах на банкетa, или по-скоро — на коктейла, след това си представих господата Я. В., Х. К. М., М. В. и други мои най-върли врагове и разбрах, че желая само едно: братски да им стисна ръката, сърдечно да ги разцелувам и да обменя по някоя приятелска дума. Това вече беше наистина тревожно.

Застинах на място с ръка върху топката на крана, стиснал с другата празната чаша. После бавно налях вода и я плиснах в умивалника, като гледах в огледалото странно сгърченото си лице.

Чешмяна вода! Да, да. Именно оттук започнаха всичките метаморфози. Нещо е имало в нея! Отрова? Но няма съществува отрова, която... Момент впрочем... Нали съм постоянен абонат на научни списания. Неотдавна четох в „Сайънс нюз“ за нови психотропни средства от групата на така наречените *бенигнатори (умилители)*, които предизвикват безпричинна радост и блаженство. Точно така! Това съобщение изплува пред вътрешния ми поглед, Хедонидол, филантропин, любинил, еуфоризол, фелицитол, алтруизан, бонокаризан и безброй много производни! Същевременно, посредством заместване на хидроксилните съединения с amidни, от същите вещества се синтезират фуриазол, садистизин, флагелин, агресин, депресин, амоколин и всякакви препарати от *бойологичната* група (те подбуждат към налитане на бой и гаври над околната среда — одушевена и неодушевена; особено опасни са удриналът и зъбодробинът).

Телефонът иззвъня и в същото време лампата светна. Гласът на портиера унижено и угоднически молеше за извинение по повод аварията, която вече била отстранена. Отворих вратата към коридора и проветрих апартамента; доколкото можах да се ориентирам, в хотела цареше спокойствие, а след това, все още в блажено настроение, обхванат от желание да благославям и да проявявам нежност, заключих вратата, седнах в средата на стаята и започнах да се боря със себе си. Много е трудно да опиша тогавашното си състояние. Мислите ми течаха съвсем не толкова праволинейно и гладко, както ви го разказвам. Всяко критично съображение сякаш затъваше в мед, мятеше се в сладостта на глупавото самозадоволство, обливаше се със сироп от възвишени чувства, духът ми потъваше в най-сладкото тресавище, задавяше се от течна глазура и розово масло. Насила се принуждавах да мисля за най-отвратителни според мен неща — за брадатия главорез с антипапската двуцевка, за разпуснатите издатели на освободената литература и тяхното вавилонско-содомско пиршество, отново за господата У. К., Дж. К. М., А. К. и за всевъзможни нехранимайковци и негодници — и с ужас се убеждавах, че ги обичам всичките, че на всички прощавам всичко; не стига това, ами веднага в мозъка ми

изскачаха аргументи, извиняващи всяко зло и всяка гнусотия. Мощен прилив на любов към ближния напираше в черепа ми; не ми даваха мира най-вече настроенията, които бих нарекъл „апел за добро“. Вместо размишления за психотропни отрови, в съзнанието ми упорито нахлуваха мисли за сирачета и вдовици: с каква наслада бих ги утешил! Как съм им отделял толкова малко внимание досега! А гладните, а сакатите, а болните, а бедните... Боже праведни! Неочаквано открих, че съм застанал на колене пред куфара и изхвърлям от него най-подходящите неща за раздаване на нуждаещите се. И пак в подсъзнанието ми зазвучаха далечни гласове на тревога: „Пази се! Не се оставяй да те заблудят! Бори се! Бий! Сечи! Спасявай се!“ — долиташе отнякъде слаб и отчаян вик. Буквално се раздвоявах. Открих в себе си толкова мощен стремеж към доброта, че и муха не бих обидил. Колко жалко, че в „Хилтън“ няма мишки или паяци — как бих ги прегърнал и погалил! Мухите, дървениците, комарите, плъховете, въшките — какви мили същества са те, Боже милостиви! Набързо благослових масата, лампата и нозете си. Но разсъдъкът ми вече започна да се възвръща и затова с цялата си сила ударих дясната ръка, която благославяше всичко наоколо, с юмрука на лявата и направо изревах от болка. Да, това беше доста добре! Като че ли точно тук можеше да се крие спасението!

За щастие призивът към добро носеше центробежен характер: на ближния желях къде-къде повече успехи, отколкото на себе си. За начало на три пъти се цапардосах по физиономията, и то така, че гръбнакът ми изпращя, а от очите ми изскочиха искри. Хубаво, само да не спирам дотук! Когато лицето ми съвсем изтръпна, взех да се ритам по глезените. Слава Богу, че обувките ми бяха високи и с дяволски твърда подметка; след серия жестоки удари ми стана малко по-добре, т.е. по-зле. Тогава внимателно опитах да си представя как бих нанесъл удар с юмрук в гърба на Дж. К. М. Сега вече не ми се струваше абсолютно невъзможно. Глезените и на двата ми крака пареха от нетърпима болка, но явно точно затова можах да си представя един ритник, насочен към У. М.

Без да обръщам внимание на силната болка, продължавах да се самоизтезвам. Всеки остър предмет ми вършеше работа — отначало опитах с вилица, а след това с безопасна игла, извадена от новата ми, необличана още риза. Впрочем всичко се развиваше не по права линия,

а по-скоро по синусоид; малко по-късно пак бях готов да се кача на кладата заради ближния — с нова сила в мене избухна истински гейзер от благородни пориви и жертвен екстаз. Без съмнение *нещо имаше във водата от чешмата*. Да, да! В куфара ми отдавна се търкаляше неначената опаковка приспивателно. То ме докарваше до злобно и мрачно настроение, затова не го използвах; добре, че не бях го изхвърлил. След като погълнах таблетката с малко почерняло масло (боях се от водата като дявол от тамян), напъхах в устата си две хапчета кофеин, за да не заспя, седнах и със страх зачаках изхода от химическата битка в организма ми. Любовта още ме насилваше, чувствах се благороден като никога. Но ето че препаратите на злото започнаха да вземат връх над химикалите на доброто: както и преди жадувах да облагодетелствам някого, но вече не когото и да е. Наистина, бих предпочел — за всеки случай — да бъда най-големият мръсник, поне за известно време.

След четвърт час всичко като че ли премина. Взех един душ, разтрих се с груба хавлиена кърпа, като от време на време си удрях по един юмрук за профилактика; покрих с лейкопласт разранените до кръв глезени и кокалчетата на пръстите, преброих синините (наистина добре се бях разкрасил), облякох чиста риза, костюма, поправих пред огледалото вратовръзката, изопнах сакото, накрая си теглих един удар под лъжичката за повдигане на духа, а и за проверка, и излязох — точно навреме, за да стигна в пет часа.

Въпреки очакванията ми, в хотела не се бе случило нищо особено. Надникнах в бара на моя етаж — той беше почти безлюден; винтовката „антипапа“ бе облегната до висок стол, два крака се подаваха зад стойката. До стената няколко взривници играеха с увлечение на карти, друг подрънкваше на китара, припявайки неприличен шлагер. Долу в хола се събираха футуролозите. И те като мен бързаха за заседанието, впрочем без да излизат от хотела — залата за конференции се намираще в неговата долна част. Отначало всичко това ме учуди, но след като размислих, разбрах — в такъв хотел не се пие вода направо от чешмата, тук утоляват жаждата с кока-кола и швепс, в краен случай — с чай, сокове или бира. Към концентратите добавят минерална или газирана вода; а който е имал нещастieto да допусне същата грешка, каквато допуснах аз, сега сигурно се гърчи в конвулсиите на вселенската любов в своя заключен апартамент. Затова

реших, че е по-добре дума да не обелвам за своите усещания; тук съм чужд човек, кой ще ми повярва? Всички ще кажат, че имам аберации и халюцинации. Току-виж ме взели за наркоман, както обикновено става.

Впоследствие ме обвиняваха, че съм избрал тактиката на охлюва или на щрауса; видите ли, ако веднага бях разказал за станалото, нямало да се стигне до общоизвестните бедни. Но който мисли така, много дълбоко се заблуждава. Може би щях да предпазя пребиваващите в хотела, обаче перипетиите в „Хилтън“ нямаха нищо общо с политическите събития в Костарикана.

По пътя към залата за конференции събрах куп местни вестници — такъв ми е навикът. Не че ги купувам навсякъде по света, но образованият човек винаги ще разбере нещо на испански.

В залата се запознах с дневния ред. Точка първа беше посветена на глобалната урбанистична катастрофа, втора — на екологичната, трета — на климатичната, четвърта — на енергетичната, а пета — на продоволствената, след което се предвиждаше почивка. Военната, технологичната и политическата катастрофа оставаха за следващия ден заедно с дискусията на свободни теми.

Всеки докладчик разполагаше с четири минути, според мен много — имаше представени 198 доклада от 64 страни. За да се ускори темпото на заседанията, докладите трябваше да бъдат проучени предварително, а ораторът само произнасяше цифри — номерата на ключовите места от текста си. За да бъде възприета цялата премъдрост, ние включихме джобни магнетофони и микрокомпютри; тъкмо между тях след това трябваше да се разгърне основната дискусия.

Стенли Хейзълтън от САЩ изведнъж стресна залата, като избоботи:

— 4, 6, 11, откъдето следва 22; 5, 9 ерго — 22; 3, 7, 2, 11, от което пак се получава 22!

Някой стана и викна, че все пак 5 и може би 6, 18, 4. Хейзълтън моментално опроверга възражението, като разясни, че така или иначе — в крайна сметка е 22. Като погледнах в указателя на номерата към неговия доклад, разбрах, че 22 означава окончателна катастрофа. После японецът Хаякава разказа за разработения в неговата родина модел на дом на бъдещето — 800-етажна сграда с родилни клиники, детски градини, училища, магазини, музеи, зоопаркове, театри, кинозалони и крематориуми; предвиждаха се подземни помещения за

поставяне на погребални урни, телевизия с четиридесет канала, заведения за напиване и изтрезняване, нещо като гимнастически салони за групов секс (израз на напредничавите възгледи на проектантите), както и катакомби за антиконформистките субкултурни групи. Новост беше набелязаното в проекта ежедневно преселване на всяко семейство от едно жилище в друго — било по шахматния ход на пешката, било по хода на коня — за избягване на скуката и стресовите състояния. За всеки случай се предвиждаше тази сграда с обем 17 кубически километра, която започваше от дъното на океана и стигаше до стратосферата, да има собствен матримониален компютър садомазохистичен образец (според статистиката браковете на садисти с мазохистки и обратно са най-устойчиви, защото всеки партньор намира това, за което мечтае), както и център за терапия на самоубийствата. Хакаява, другият японски делегат, ни демонстрира макет на такъв дом в мащаб 1:10 000 със собствени запаси от кислород, но без запаси от вода и храни, тъй като сградата беше проектирана със затворен цикъл — всички отпадъци, дори предсмъртната пот и останалите телесни секрети, трябваше да се регенерират. Третият японец — Яхакава, прочете списък на деликатесите, синтезирани от отпадъците на въпросната сграда. Той включваше между другото: изкуствени банани, сладкиши с мед, скариди, стриди и дери синтетично вино, което въпреки неприятните асоциации не отстъпвало и на най-добрите шампански вина. Из залата заразнасяха пробни дози в изящни бутилчици и пастети в опаковки от фолио, но футуролозите не бързаха да дегустират виното, а пастетите набутваха тихомълком под креслата; и аз постъпих така. Първоначалният план, съгласно който този дом, снабден с мощни витла, би могъл да лети и да служи за колективни екскурзии, бе отпаднал. Първо, защото се предлагаше като пробна серия да се изработят 900 милиона такива сгради, и второ — понеже подобни пътешествия биха били безпредметни. Дори ако обитателите използват едновременно хиляда изхода, те все едно никога нямаше да излязат всички, тъй като преди последният от тях да е напуснал сградата, вече ще са пораснали родените междувременно деца.

Изглежда японците бяха много доволни от своя проект. След тях думата взе Норман Юхас от делегацията на САЩ и предложи седем различни метода за преодоляване на демографския взрив: убеждаване

чрез внушение, съдебна присъда, дееротизация, принудително безбрачие, онанизация, субординация, а за най-упоритите — кастрация. Според него всяка съпругеска двойка трябвало да моли за разрешение да има дете, като за целта положи и три изпита: по копулация, възпитание и безконфликтност. Нелегалното раждане на дете трябвало да се преследва, а виновниците за предумишлено и повторно раждане — да се наказват с доживотен затвор. Тъкмо към този доклад бяха приложени красивите проспекти и пачките купончета, които получихме сутринта заедно с конгресните материали. Хейзълтън и Юхас предлагаха нови видове професии, а именно: матримониален инвигилатор, поръчководач, разделяч и затисквач. Незабавно ни бе раздаден проект за нов наказателен кодекс, в който оплождането представляваше основното закононарушение с изключителна вреда за обществото. По време на раздаването се стигна до инцидент; от галерията за публиката някой хвърли на сцената коктейл „Молотов“. Скрытата в кулоарите „Бърза помощ“ веднага си свърши работата, а служителите по реда и чистотата бързо покриха изпочупените кресла и тленните останки на учените с огромен найлон, оцветен с весели и естетични орнаменти; явно организаторите бяха помислили за всичко.

В паузите между докладите се опитвах да чета местните вестници и макар едва-едва да разбирам испански, все пак научих, че правителството е съсредоточило в града танкови части, вдигнало е на крак цялата полиция и е обявило извънредно положение. Освен мен, изглежда, никой в залата не се досещаше какво става вън. В седем часа обявиха почивка, за да хапнем — разбира се, за своя сметка. На връщане към залата купих поредния извънреден брой на официоза „Насион“ и няколко броя от вечерните издания на екстремистката опозиция. Въпреки трудностите с испанския тези вестници ме изумиха — блажено-оптимистични размисли за любовта между хората, гарантираща всеобщо щастие, се редуваха с предупреждения за кървави репресии и други подобни свирепи заплахи от страна на екстремистите. Подобна шарения можеше да се обясни само с хипотезата, че част от журналистите бяха пили чешмяна вода, а останалите — не. В печатния орган на десните естествено бяха пили по-малко вода — там сътрудниците имаха по-добро заплащане от опозиционерите и в работно време се освежаваха с по-скъпи напитки.

Впрочем, макар и склонни, както знаем, към известен аскетизъм в името на висши лозунги и идеали, екстремистите утоляваха жаждата си с вода само в изключителни случаи. Още повече, че в Костарикана картсупиото — напитка от ферментирал сок на растението мелменоле — е невероятно евтино.

Тъкмо се бяхме отпуснали в меките кресла, а професор Дрингенбаум от Швейцария бе произнесъл първия индекс от своя доклад, отвън се дочуха приглушени взривове; основите на сградата се разтърсиха, задрънчаха стъклата на прозорците, но оптимистите крещяха, че това е само земетресение. По-скоро бях склонен да мисля, че някоя от опозиционните групировки, които обсаждаха хотела от самото начало на заседанията, е хвърлила в хола взривни снаряди. Но се разубедих поради много по-силния грохот и бучене. Сега вече можеше да се различи и специфичното стакато на картечните изстрели. Нямаше място за съмнение — в Костарикана започваха улични боеве.

Първи наскачаха журналистите — стрелбата им подейства като сигнал за пробуждане. Верни на професионалния си дълг, те изхвърчаха навън. Професор Дрингенбаум още се опитваше да продължи изказването си, написано впрочем в твърде песимистичен тон. Той твърдеше, че следващата фаза на нашата цивилизация е канибализацията. Позова се на известната теория на американците, които бяха изчислили, че ако всичко на Земята продължи в същия дух, след четиристотин години човечеството ще заприлича на кълбо от сплетени човешки тела, увеличаващо се със скоростта на светлината. Нови взривове прекъснаха доклада.

Дезориентирани, футуролозите започнаха да излизат от залата. В хола те се смесиха с участниците в конгреса на издателите на освободена литература, които — ако се съдеше по външния им вид — бяха застигнати от началото на боевете в разгара на действия, доказващи пълното им равнодушие към заплахата от демографска катастрофа. Секретарките от издателска къща „А. Кнопф“ (не бих казал, че бяха negliже — освен рисунки в стил „ъп“ върху голите им тела въобще нямаше нищо) носеха след тях портативни водни лули и наргилета, заредени с модната смес от ЛСД, марихуана, йохимбин и опиум. Дочух, че представителите на освободената литература токущо били изгорили *in effigie*^[4] американския министър на пощите, защото бил заповядал на своите служби да унищожават листовките с

призиви за масово кръвосмешение. Слезли в хола, участниците се държаха съвсем непристойно — най-вече с оглед сериозността на положението. Общественото приличие не нарушаваха само онези, които или бяха напълно изтощени, или се намираха в наркотичен транс. От хотелските кабинни се дочуваха писъците на опипваните телефонистки, а някакъв дебелак в леопардова кожа и с факел, напоен с хашиш, лудуваше между закачалките и атакуваше наред всички гардеробиерки. Служителите от рецепцията с мъка го успокоиха, след като повикаха на помощ портиерите. От полуетажа някой хвърляше върху главите ни купища цветни снимки, показващи какво може да направи един човек на друг човек под влияние на половия си нагон, и дори много повече от това. Когато навън се появиха първите танкове (те съвсем ясно се виждаха през прозорците), от асансьорите се изсипаха тълпи ужасени филуменисти и бунтари. Като настъпваха донесените от издателите и пръснати по пода пастети и закуски, новодошлите се щураха насам-натам. С рев на обезумял бивол през тълпата си пробиваше път брадатият антипапист, като поваляше с приклада на винтовката си всеки, който се изпречеше на пътя му. Със собствените си очи видях как той изскочи от хотела и тутакси откри огън по тичащите наоколо хора. Изглежда като на убеден идеолог на най-крайния екстремизъм му беше все едно по кого стреля.

Щом огромните стъкла на прозорците започнаха да се чупят с гръм и трясък, холът се превърна в същински ад, огласян от тревожни и похотливи викове. Опитах се да намеря познати журналисти, но като видях, че се измъкват навън, и аз последвах примера им — атмосферата в „Хилтън“ бе станала съвсем угнетяваща.

Няколко фоторепортери, приклекли зад бетонната ограда на паркинга под козирката на хотела, ентусиазирано снимаха напосоки, без да знаят защо — както винаги в подобни случаи, най-напред бяха подпалени колите с чужди регистрационни номера и всичко бе обвито в пламъци и кълба дим. Мовен от „Франс прес“, който се озова близо до мен, потриваше със задоволство ръце — беше наел кола от кантората „Херц“ и се смееше гръмогласно, гледайки пламналия „Додж“. Повечето американски репортери не споделяха неговото веселие.

Забелязах как някакви хора — предимно бедно облечени старци — се опитваха да изгасят горящите автомобили, като носеха вода в

кофички от близкия фонтан. Имаше върху какво да се позамисли човек. В далечината, в края на Авенида дел Салвасион и дел Ресурексион, неясно проблясваха полицейски каски, но площадът пред хотела и обкръжаващите го тревни площи с дебелостволни палми бяха безлюдни. С прегракнали гласове старчетата се пришпорваха взаимно за спасителната акция, макар че слабите им нозе се подкосяваха; този ентузиазъм ми се стори направо невероятен, но изведнъж си спомних за сутрешните преживявания и веднага споделих подозренията си с Мовен. Трещенето на картечниците, заглушавано от басовите акорди на взривовете, ни пречеше да се разберем; изразителното лице на французина издаваше пълно недоумение, но внезапно очите му блеснаха. „А-а-а! — изрева той, надмогвайки грохота. — Водата! Чешмяната вода, така ли? Велики Боже, за първи път в историята... криптохимеоокрация!“. С тези думи той като попарен се завтече към хотела, за да грабне телефонната слушалка, разбира се; колкото и да бе странно, връзка все още имаше.

Продължавах да стоя пред входа, към мен се присъедини професор Тротелрайнер от групата на швейцарските футуролози и тъкмо тогава стана онова, което отдавна трябваше да се случи. Появи се разгърнат кордон въоръжени полицаи с черни каски, черни бронирани жилетки и противогасови маски; те обкръжиха целия комплекс на „Хилтън“, за да препречат пътя на човешката маса, която излизаше от парка, разположен между хотела и градския театър. Отрядите със специално предназначение нагласиха гранатометите и насочиха първите им залпове срещу тълпата. Взривовете се оказаха учудващо слаби, затова пък бяха придружени от облаци белезникав дим. „Сълзлив газ“ — помислих си, но хората, вместо да се разбягат или поне да вдигнат врява, явно бяха привлечени от тези изпарения, виковете бързо утихнаха, а вместо тях дочух нещо като литании и молитвени песнопения. Журналистите, които сновяха със своите камери и магнетoфони между полицейския кордон и входа на хотела, не можеха да схванат какво става, но аз вече се бях досетил — несъмнено полицията бе употребила средства за химическо омиротворяване под формата на аерозоли. Откъм Авенида дел... — не си спомням вече коя — се появи още една колона хора, на които тези гранати, неизвестно защо, не действаша, а може би само така ни се струваше; по-късно казаха, че колоната се придвижвала напред, за да

се побратими с полицията, а не за да я разкъса на парчета, но кой ли можеше да се замисля за подобни тънкости в царящия хаос? Гранатометчиците произведоха залпове, след тях с характерно съскане и свистене се обадиха водните оръдия, накрая затрещяха картечни откоси и за миг въздухът закънтя. Работата стана съвсем сериозна, укрих се зад бетонната ограда на паркинга като в окоп и се озовах между Стентър и Хейнес от „Уошингтън пост“; с няколко думи ги осведомих за положението, а те, сърдити, че бях издал сензационната новина първо на репортера от „Франс прес“, изтичаха към хотела, но скоро се върнаха с разочаровани физиономии — връзката беше вече прекъсната. Стентър все пак успя да разпита офицера, който ръководеше отбраната на хотела, и научи, че след малко ще долетят самолети с блямби, т.е. с Бомби на Любовта към Ближния (БЛБ), затова ни наредиха да се махнем от площада, а полицаите като по заповед сложиха противогазите със специални адсорбенти. Раздадоха такива и на нас.

Професор Тротелрайнер, който се оказа специалист по психотропна фармакология, ме предупреди в никакъв случай да не използвам противогаза, понеже при голяма концентрация на аерозоли той губел защитните си свойства; тогава настъпвало явлението „скок“ на отровните вещества през адсорбента и за броени секунди човек можел да нагълта по-голяма доза, отколкото ако диша обкръжаващия го въздух. На въпросите ми той отговори, че единственото спасително средство е кислородният апарат. Затова отидохме до рецепцията на хотела, намерихме последния останал на поста си служител и по неговите указания открихме противопожарните помещения. Там не липсваха кислородни апарати система „Драгер“ със затворен цикъл. След като осигурихме безопасността си, излязохме с професора навън и то точно в момента, когато силното бучене на разсичания въздух възвести появата на първите самолети. Както е известно, „Хилтън“ бе *блямбардиран* по погрешка в самото начало на въздушната атака, а последиците бяха страхотни. *Блямбите* уцелиха само крайното крило на ниската част на сградата, където в наето специално за целта помещение беше уредена изложба на Съюза на издателите на освободена литература, така че никой от гостите на хотела не пострада, но на охраняващата ни полиция не ѝ се размина. След миг пристъпите на любов към ближния придобиха масов характер в

нейните редици. Пред очите ми полицаи, смъкнали противогазите, ридяха със сълзи на разкаяние и коленичили молеха демонстрантите за прошка. Някои дори им пъхаха насила в ръцете своите дебели палки и настояваха онези добре да ги наложат, а след втората *блумбардировка*, когато концентрацията на аерозоли се увеличи значително, един през друг се хвърляха да галят и целуват всеки срещнат.

Едва няколко седмици след трагедията стана възможно да се установи ходът на събитията, при това само частично. Още сутринта правителството решило да пресече в зародиш подготвяния държавен преврат, като наредило да се вкарат във водонапорната кула около 700 килограма двуоглупин на благотворина и суперумилин с фелицитол. Подаването на вода към полицейските и войнишките казарми предвидливо било спряно. Но акцията пропаднала поради липса на грамотни специалисти — не бил предвиден „скокът на аерозолите през филтрите на маските“, а така също обстоятелството, че различните социални групи употребяват питейна вода в различни количества.

Духовното просветление на полицията се оказало особено тежък удар за властите поради факта, че бенигнаторите, както обясни професор Тротелрайнер, действат толкова по-силно, колкото в по-малка степен тяхната жертва е проявявала преди това естествено вродените си подбуди към добронамереност. Ето защо когато втората вълна самолети *разблумби* седалището на правителството, много от висшите полицейски и военни чиновци се самоубили, не можейки да понесат кошмарните терзания на съвестта си, свързани с дотогавашната политика. Ако се добави, че самият генерал Диас, преди да се застреля заповядал да се отключат затворите и да бъдат пуснати на свобода всички политически затворници, по-лесно ще може да се разбере необичайната ожесточеност на боевете, разгърнали се с настъпването на нощта. Тези събития обаче не засегнали отдалечените от столицата самолетни бази. Техните офицери имали свои инструкции, към които се придържали докрай, а укрилите се в херметичните бункери военни и полицейски наблюдатели, виждайки какво става, решили накрая да прибегнат до последното средство, хвърлило целия Нунас в състояние на емоционално обезумяване. Ние в „Хилтън“ естествено не сме и подозирали за всичко това.

Малко преди единадесет часа вечерта в зоната на бойните действия, на площада и в съседните паркове се появили първите танкови части на армията. Било им заповядано да потиснат любовта към ближния, овладяла полицията, и те изпълнили заповедта, без да обръщат внимание на кръвта. Такава една облагодетворяваща граната се взривила на един метър от Алфонс Мовен; взривната вълна откъснала пръстите на лявата ръка и лявото ухо на нещастника. Той ме уверяваше, че отдавна смятал тази ръка за излишна, да не говорим за ухото, и ако пожелае, тутакси може да жертва и второто; дори извади джобно ножче, но аз деликатно го обезоръжих и го заведох в импровизирания превързочен пункт. Там за него се погрижиха секретарките на издателите на освободена литература, които плачеха неутешимо в резултат на химическото разкаяние. Не само че се бяха пооблекли, но и си бяха сложили нещо като фереджета, за да не вкарват никого в грях, а онези, които прекалено се бяха вживели в ролите си, се бяха остригали, горките, нула номер!

Като се връщах от превързочната, за беля се натъкнах на група издатели. Отначало не ги познах — вървяха, нахлузили конопени чували, превързани с въжета, които им служеха и за бичуване. Коленичили, те един през друг започнаха да ме молят да проявя милост и да им тегля хубав пердах заради деморализирането на обществото. Какво беше моето учудване, когато, вглеждайки се в тях по-отблизо, разпознах в тези каещи се сътрудниците на „Плейбой“ в пълен състав заедно с главния редактор! Той не ми даде да се измъкна — до такава степен го глождеше съвестта. Умолявах ме да ги удрям силно, понеже разбраха, че благодарение на кислородния апарат единствено аз мога да им свърша работа. В края на краищата, противно на волята си се съгласих да изпълня молбите им, само и само да ме оставят на мира. Ръката ми изтръпна, стана задушно в кислородния апарат, боях се, че няма да намеря друга пълна бутилка, когато тази свърши, а те, наредени на опашка, с нетърпение чакаха реда си. За да се отърва от тях, заповядах им да съберат закуп огромните цветни фотоси, които взривът на *блумбата* в страничното крило на „Хилтън“ беше разхвърлял из целия хол, превръщайки го в Содом и Гомор, взети заедно. По мое нареждане те струпаха фотосите на огромна купчина пред входа на хотела и я подпалиха. За нещастие разположената в парка артилерия, схващайки нашата горяща влада

като някакъв сигнал, откри масиран огън срещу нас. Побягнах, без много да му мисля, и в сутерена попаднах в прегръдките на мистър Харви Симуърт — писателя, на когото бе хрумнала идеята да преработва детски приказки в порнографски произведения (той беше авторът на „Червената шапчица — дълбокото гърло“, както и на „Али Баба и четридесетте перверзни типа“), а след това бе натрупал състояние, преиначавайки световната класика. Похватът му беше съвсем прост — допълваше всяко заглавие с думите „половият живот“ (например: „Половият живот на Снежанка и седемте джуджета“, „... Аладин с лампата“, „... Алиса в Страната на чудесата“, „... на Гъливер“ и т.н. до безкрай). Напразно се мъчех да му обясня, че не мога дори пръста си да помръдна. С ридание в гласа Симуърт ме молеше поне веднъж да го ритна. Нямаше какво да се прави — и този път отстъпих. Накрая така се изтощих физически, че с мъка се дотърсих до противопожарното помещение, където за щастие намерих още няколко пълни кислородни бутилки. Там върху навит маркуч седеше професор Тротелрайнер, забил глава във футуроложките доклади, извънредно доволен, че най-после бе намерил малко свободно време в кариерата си на професионален участник в конгреси, за да почете. Междувременно *блумбардировката* продължаваше с пълна сила. За най-тежките случаи на поразяване с любов (особено зловещо изглеждаше пристъпът на всеобща нежност, протичащ с галвовни конвулсии) професор Тротелрайнер препоръчваше катаплазми и големи дози рициново масло, съчетани с промиване на стомаха.

В пресцентъра Стентър, Уули от „Хералд“, Шарки и фоторепортерът Кюнце, временно работещ за „Пари мач“, играеха карти, без да свалят противогазите — поради липса на телефонна връзка нищо друго не им оставаше. Тъкмо бях приседнал до тях, и в пресцентъра се втурна тичешком Джо Мисинджър, старейшината на американската журналистика, който викаше, че на полицаите са раздадени хапчета фуриазол за неутрализиране на бенигнаторите. Нямаше нужда да ни го повтаря — стремглаво се втурнахме към мазето, но скоро стана ясно, че слухът е лъжлив. Излязохме пред хотела. Не без тъга открих, че му липсват няколко десетки етажа, а лавина от отломъци беше затрупала моя апартамент с всичко, което се намираще там. Заревото бе обхванало три четвърти от небосвода.

Полицай с шлем, здравеняк на вид, тичаше след някакво момче и викаше: „Спри, за Бога, спри, та аз *те обичам!*“, но, изглежда, момчето не му вярваше.

Ставаше все по-тихо. Журналистите изгаряха от професионално любопитство, затова внимателно се приближихме към парка. Там при най-активно участие на тайната полиция се отслужваха черни, бели, розови и смесени литургии. Наблизо горчиво ридаеше огромна тълпа, над нея стърчеше плакат с големи букви: „ОСКЪРБЯВАЙТЕ НИ — НИЕ СМЕ ПРОВОКАТОРИ!“. Съдейки по броя на разкаяните се юди, разходите на правителството за тяхната издръжка са били доста солидни и явно бяха се отразили отрицателно върху икономическото положение на Костарикана. Като се върнахме в „Хилтън“, видяхме пред него нова тълпа. Полицейските кучета вълча порода, преобразили се в санбернари, изнасяха от бара най-скъпите напитки и ги раздаваха безразборно на всички, а, в самия бар полицаите и бунтарите дружно пееха ту подривни, ту верноподанически песни. Надзърнах в мазето, но сцените на разкаяние, ласки и любовни излияния, които видях там, така ме отвратиха, че побързах да отида отново в противопожарното помещение, където се намираше професор Тротелрайнер. За мое учудване той също си бе намерил трима партньори и играеше с тях бридж. Доцент Кетцелкоатъл започна с коз асо и това така разгневи Тротелрайнер, че той скочи на крака. Докато го успокоявахме, на вратата се показа Шарки, за да съобщи, че е успял да хване по транзистора обръщението на генерал Акильо. Той предупреждавал, че ще потопи бунта в кръв с конвенционална бомбардировка на града. След кратко съвещание решихме да се оттеглим на най-долния, тоест канализационния етаж на „Хилтън“, разположен под бомбоубежищата. Понеже кухнята на хотела беше в развалини, нямаше какво да се яде; огладнелите бунтари, филуменисти и издатели се тъпчеха с шоколадчета, хранителни кремове и желета за засилване на потентността, които бяха намерили в опустелия *centra erotico*, разположен в ъгловото крило. Видях как за секунди се смени изразът на лицата им, щом възбуждащите афродизиази се смесиха в кръвта им с бенигнаторите; за последиците от тази химическа ескалация беше страшно дори да се помисли. Бях свидетел на побратимяване на футуролози с индианци ваксаджии, на обятия между тайни агенти и хотелски служители, на фратернизация между огромни тлъсти пльхове

и котараци. Не стигаше това, ами полицейските кучета лижеха всички наред.

Уморих се от бавния ни вървеж — налагаше се да си пробиваме път през тълпата, при това вървах последен и носех половината от запаса кислородни бутилки. Гален, целуван по ръцете и краката, обожаван, задъхващ се от прегръдки и милувки, упорито си пробивах път напред, докато най-послед чух тържествуващия вик на Стентър — бе намерил входа към канала! С последни сили отместихме тежкия капак и един след друг се спуснахме в бетонния кладенец. Професор Тротелрайнер се подхлъзна на едно от стъпалата на желязната стълба. Помогнах му да запази равновесие и го запитах така ли си е представял този конгрес. В отговор той се опита да ми целуне ръка, което веднага събуди моите подозрения, и наистина — оказа се, че кислородният му апарат се бе разместил и той бе успял да се нагълта със зареден с доброта въздух. Незабавно приложихме физически мъчения, дишане на чист кислород и четене на глас на доклада на Хаякава (по идея на Хаулер). След като дойде на себе си, за което свидетелстваше серията сочни ругатни, професорът продължи придвижването си напред.

Скоро слабата светлина на фенерчето освети мазните петна върху черната на цвят водна повърхност на канала — видът ѝ много ни зарадва, понеже сега цели десет метра ни отделяха от повърхността на *блумбардирания* град. Но какво беше учудването ни, когато открихме, че някой се беше сетил преди нас за това убежище. Върху бетонната плоча бе се настанила в пълен състав дирекцията на „Хилтън“, предвидливите мениджъри си бяха донесли надуваеми фотьойли от хотелския басейн, транзистори, кашони с уиски и швепс, както и богато снабден студен бюфет. Понеже те също ползваха кислородни апарати, и дума не можеше да става, че ще поискат да си поделят с нас каквото и да било. Но застрашителният ни вид и численото превъзходство успяха да ги убедят. След като постигнахме отчасти принудително, но все пак разбирателство, се заловихме да поглъщаме омарите — с тази непредвидена в програмата вечеря приключи първият ден на конгреса по футурология.

* * *

Уморени от бурните събития, ние се приготвихме за сън в доста спартански условия — предстоеше ни да спим върху тесен бетонен тротоар със следи от канализационното му предназначение. Затова на преден план изскочи проблемът за честното разпределение на надуваемите фотьойли, с които се беше подsigурила предвидливата дирекция на „Хилтън“. Те бяха шест, но за дванадесет души, защото шестчленното ръководство на хотела имаше намерение да сподели спалните места със своите секретарки, а ние — групата, предвождана от Стентър — бяхме двадесет души, в това число професорите Дрингенбаум, Хейзълтън и Тротелрайнер, журналисти и коментатори от телевизионната компания Си Би Ес, а също и двама присъединили се по пътя: никому неизвестен здравеняк с кожено яке и брич и малката Джо Колинс, лична сътрудничка на редактор от „Плейбой“. Стентър имаше намерение да се възползва от нейното химическо разкаяние и, както дочух, още по пътя се договаряше с нея за правото пръв да публикува мемоарите ѝ. При повече от тридесет претенденти за шест фотьойла положението веднага стана напечено. Стояхме от двете страни на жадуваните спални места, гледайки се начумерено, което отчасти се дължеше на кислородните апарати. Някой предложи да ги свалим по сигнал всички едновременно. Ясно беше, че тогава, обладани от алтруизъм, бихме премахнали самия предмет на спора. Но никой не бързаше да осъществи това намерение. След дълги дебати стигнахме до компромис, като се съгласихме на жребий и сън на смени по три часа; за жребий послужиха красивите купончета за копулация, които някои от нас бяха запазили. На мен се падна да спя първа смяна с професор Тротелрайнер, много по-слаб и дори кокалест, отколкото бих искал, след като трябваше да споделям с него ложето (по-точно фотьойла) си. Втората смяна грубо прекъсна съня ни и започна да заема нашите затоплени места, а ние клекнахме до самия канал, с безпокойство проверявайки налягането на кислородните бутилки. Беше ясно, че кислородът ще свърши след няколко часа: перспективата да се окажем роби на добротата ни се струваше неизбежна и навяваше мрачни мисли. Знаейки, че вече съм вкусил от „блаженството“, колегите настойчиво ме заразитваха за моите впечатления. Уверих ги, но без ентузиазъм, че не е чак толкова лошо. Налягаше ни сънливост; за да не паднем в канала, се завързахме кой с каквото може за железната стълбичка под капандурата. Неспокойната ми дрямка бе

прекъсната от ехото на взрив — по-силен от всички предишни. Огледах се в полумрака (за икономия всички фенерчета освен едно бяха загасени). Върху брега на канала изпълзваха грамадни дебели плъхове. Учудващо беше, че се движеха един след друг и на задни лапи. Ощипах се — не, това не бе сън. Събудих професор Тротелрайнер и му посочих странната гледка. Той явно се видя в чудо какво да мисли. Плъховете се движеха по двойки и изобщо не ни обръщаха внимание; във всеки случай поне нямаха намерение да ни лижат, което професорът сметна за благоприятен симптом — по всяка вероятност въздухът беше чист.

Внимателно свалихме кислородните апарати. Двамата репортери вдясно от мен спяха като заклани; плъховете продължаваха да се разхождат на задни лапи, а ние с професора се разкихахме — толкова силно щипане усетихме в носовете си. Първоначално реших, че кихавицата се дължи на канализационните миризми, докато не забелязах първите коренчета. Наведох се към собствените си крака. Нямаше грешка. Малко по-надолу от колената пусках коренчета, а нагоре ставах все по-зелен. Дори ръцете ми се покриха с цветни пъпки. Те бързо се разтваряха, наедряваха, макар и белезникави, каквито са обикновено растенията в мазетата. Усещах — още малко и ще цъфна, и ще вържа. Исках да питам Тротелрайнер как си обяснява явлението, но се наложи да повиша глас, толкова силно шумяха листата му. Спящите също приличаха на подстриган жив плет, обсипан с лилави и алени цветове. Плъховете скубеха листенцата, пригладяваха с лапи мустачките си и растяха. „След малко ще можем да ги яхнем“ — помислих си аз. Като дърво жадувах за слънчева светлина. Като че ли много отдалече се чуваха ритмични гърмежи, нещо се ронеше от стените, бучеше, ехото се разнасяше по коридорите; станах червеникав, после златистожълт и накрая от мен започнаха да капят листа. „Какво, няма вече е есен — учудих се аз. — Толкова скоро?“.

Значи е време да се стягам за поход — изтръгнах корените си от земята и за всеки случай се ослушах. Точно така — чуваше се духовна музика! Оседланият плъх (изключителен екземпляр дори за породист състезателен кон) обърна глава и ме погледна с тъжните очи на професор Тротелрайнер под провиснали клепачи. Сепнах се, обзет от внезапно съмнение: ако това е професорът във вид на плъх, не върви да го оседлавам, ако е само плъх с вида на професора, няма от какво да

се стеснявам. Тръбата зовеше. Сkochих върху гърба на огромния плъх и паднах в канала. Вонящата вана ме отрезви. Разтреперан от отвращение и яд се измъкнах на тротоара. Плъховете се отместиха неохотно. Продължаваха да се разхождат на два крака. „Точно така — мина ми през ума, — халюциногени! И ако аз се смятам за дърво, защо те да не се смятат за хора?“. Слепешката търсех кислородния апарат — по-бързо да си го сложа! След като го напипах, надянах маската на лицето си, но въпреки това дишах с тревога — как можех да бъда сигурен истински апарат ли е това или само фантом?

В мазето изведнъж стана по-светло. Вдигнах глава и видях отворената капандура, а в нея — сержант от американската армия с протегнатата към мен ръка:

— По-бързо! — изрева той. — По-бързо!

— Какво, хеликоптерите ли пристигнаха? — скочих аз.

— Качвай се, не се бави! — припираше той.

Останалите също наскачаха. Покатерих се по стълбичката.

— Най-последно! — сумтеше под мен Стентър.

Навън беше светло от пожара. Огледах се наоколо — никакви хеликоптери, само неколцина войници с бойни шлемове и ремъци на парашутисти ни подаваха някакви раници.

— Какво е това? — с недоумение попитах аз.

— По-живо, по-живо! — пришпори ме сержантът.

Войниците започнаха да ми навличат една от раниците. „Халюцинация“ — казах си.

— Нищо подобно — обади се сержантът, — това е десантна екипировка, нашите индивидуални миниракети. Резервоарът на горивото е вътре. Хвани това — той ми пхна в ръката някаква ръчка, а застаналият зад мен войник ми затегна колана. — Хайде!

Сержантът ме шляпна по рамото и натисна някакво копче на раницата ми. Чу се рязко, продължително свистене; пара или може би бял дим, който напираше от отвора на раницата, обви краката ми и аз излетях във въздуха като перце.

— Няма да се справя с управлението! — извиках, издигайки се като свещ към черното небе, в което проблясваше страхотно зарево.

— Ще се справиш! Азимутът е по По-ляр-на-та звез-да! — викаше отдолу сержантът.

Погледнах натам. Тъкмо прелитах над гигантска грамада развалини, която до неотдавна беше хотел „Хилтън“. Край нея се виждаше малка групичка хора, по-нататък като огромен пръстен се издигаха кървавочервените езици на пламъците; върху техния фон се появи кръгло петънце — с отворен чадър стартираше професор Тротелрайнер.

Опипах се, за да проверя здрави ли са ремъците. Раницата бълбукаше, бумтеше и свистеше, парата от отвора все по-силно ми обгаряше прасците; присвих крака докрай, но загубих устойчивост и почти се мятах из въздуха като голям бръмбар. После вероятно съм издърпал ръчката, с което съм променил посоката на газовата струя, защото внезапно преминах на хоризонтален курс. Беше ми доста приятно и щеше да бъде още по-хубаво, ако знаех поне накъде летя. Въртях ръчката и същевременно се опитвах да обгърна с поглед цялата околност под мен.

На фона на пожара чернееха назъбените руини на сградите. Видях светлосини, червени и зелени огнени нишки, които се издигаха към мен откъм земята, нещо свирна покрай ушите ми и разбрах, че по моя милост се стреля! Хайде, по-бързо, по-бързо! Натиснах ръчката. Раницата издаде хрипкав звук, изпуктя като повреден локомотив, обля с гореща пара краката ми и така ме тласна, че се превъртях и полетях в черното като катран пространство. Вятърът свиреше в ушите ми, усещах как от джобовете ми изпадат ножчето, портфейлът и други дреболии, опитах се да плонжирам след тях, но ги изгубих от погледа си. Бях съвсем сам под спокойните звезди и все така с шум, съскане и бучене продължавах да летя. Мъчех се да намеря Полярната звезда, за да коригирам курса; когато най-последно успях, раницата сякаш изпусна последния си дъх и аз се понесох надолу с все по-голяма бързина. За щастие почти над земята — вече различавах през мъглата лентата на някакво шосе, силуетите на дървета, сивкави покриви — тя избълва още една порция пара, благодарение на което падането ми се забави и аз доста меко кацнах на тревата.

Някой лежеше недалеч в рова и стенеше. „Странно — помислих си аз, — дали това не е професорът?“. И наистина беше той. Помогнах му да стане. Той опипа цялото си тяло, като се оплакваше, че си е загубил очилата. Иначе нищо му нямаше. Помоли да му помогна да си

свали раницата, след което приклепна върху нея и измъкна от страничния ѝ джоб някакви стоманени тръбички и колело.

— А сега вашата...

От моята раница той също измъкна едно колело, измайстори нещо и викна:

— Хайде, качваме се! Да тръгваме!

— Какво е това? Накъде? — попитах все още зашеметен.

— Това е тандем. Към Вашингтон — лаконично отговори професорът с крак върху педала.

— Халюцинация! — не издържах аз.

— Ами! — възмути се Тротелрайнер. — Обикновена парашутна екипировка.

— Добре де, но откъде знаете всичко това? — запитах, намествайки се на задната седалка.

Професорът се отгласна и ние потеглихме — отначало по тревата, после по асфалта.

— Работя за USAF^[5] — извика той, като енергично въртеше педалите.

Доколкото си спомням, от Вашингтон ни дяляха Перу и Мексико, да не говорим за Панама.

— С велосипед няма да стигнем! — завиках срещу вятъра.

— Само до сборния пункт! — отвърна професорът.

Нима не беше обикновен футуролог, за какъвто се бе представял? В каква ли история се забърквах... И какво ще търся във Вашингтон? Натиснах спирачката.

— Какво правите? Въртете педалите! — смъмри ме строго Тротелрайнер, приведен над кормилото.

— Не! Спираме. Слизам! — решително възразих аз.

Тандемът залитна встрани и забави ход. Професорът, опрял крак в земята, ми показа с подигравателен жест обкръжаващия ни мрак.

— Както искате. Бог да ви е на помощ! И потегли.

— Благодаря за грижите! — подвикнах, загледан след него, червената светлинка на задния отражател изчезна в тъмнината и аз, напълно объркан, седнах до пътеуказателя, за да обмисля положението си. Нещо ме бодеше над коляното. Машинално протегнах ръка, напипах някакви клонки и започнах да ги кърша. Заболя ме. „Ако това са *мои* израстъци — рекох си, — то без съмнение все още

халюцинирам!“ . Тъкмо се наведох да проверя и нещо ме заслепи. Откъм завоя блеснаха сребърни фарове, огромна сянка на кола спря наблизо, отвори се врата. На арматурното табло светеха зелени, златисти и сини сигнални лампички, в матовата светлина се виждаха женски нозе в найлонови чорапи и обувчици от змийска кожа, застинали върху педалите. Тъмно лице с яркочервени устни се наведе към мен, брилянтите върху пръстите, които държаха волана, проблеснаха.

— Да ви откарам ли?

Качих се. Бях толкова учуден, че дори забравих за своите клонки. Незабележимо прокарах длан по краката си — сториха ми се магарешки бодли.

— Какво, вече? — разнесе се нисък чувствен глас.

— Какво „вече“? — смутено попитах аз.

Жената присви рамене. Мощният автомобил потегли рязко, тя натисна някакъв бутон — стана тъмно, а пред нас се носеше осветената част от пътното платно; изпод таблото се чу ведро мелодия. „Странно — размишлявах трескаво. — Нещо не е наред. Нито ръка, нито крак. Е, вярно, не бяха клонки, а магарешки бодли, но все пак, все пак!“

Вгледах се по-внимателно в непознатата. Несъмнено беше прекрасна със своята съблазнителна, демонична и същевременно нежна красота. Но вместо пола имаше някакви пера. Щраусови? Или халюцинирах?... От друга страна, сегашната женска мода... Чудех се какво да мисля. Шосето беше безлюдно; летяхме така, че стрелката на скоростомера стигаше почти до края на скалата. Изведнъж нечия ръка се заби отзад в косата ми. Изтръпнах. Пръсти с остри нокти ме дращеха по тила — по-скоро закачливо, отколкото болезнено.

— Кой е? Какво става? — опитах се да се освободя. Но не можех да помръдна главата си. — Пуснете ме, моля ви!

Отпред се показаха светлини, някаква голяма къща, пътната настилка изхрущя под гумите, колата направи остър завой, залепи се до бордюра и спря.

Ръката, която все още, ме държеше за косата, бе на друга жена, облечена в черно — бледа, стройна, с тъмни очила. Вратата на колата се отвори.

— Къде сме? — попитах.

Те се наведоха мълчаливо към мен — първата започна да ме избутва от колата, а втората, застанала вече на тротоара, ме дърпаше навън. Измъкнах се. В къщата цареше веселие, чувах музика и пиански викове; осветяван от прозореца, фонтанът се обагреше ту в жълто, ту в пурпурно. Моите спътнички ме хванаха здраво под ръка.

— Но аз нямам време — промърморих.

Не обърнаха никакво внимание на думите ми. Черната се наведе, усетих горещия ѝ дъх в ухото си:

— Ху!

— Моля?

Бяхме вече пред входната врата, когато те пригнаха да се смеят — тоест не просто се смееха, а ми се присмиваха. Всичко в тях ме отблъскваше, при това те все повече се смаляваха. Присядаха? Не — краката им се покриваха с пера. „Аха — казах си с облекчение, — все пак халюцинация!“.

— Каква ти халюцинация, тутльо! — разсмя се непознатата с очилата. Вдигна общитата с черни бисери чантичка и ме фрасна по темето. Изкрещях от болка.

— Я го вижте този халюцинат! — викна другата.

Страшен удар се стовари на същото място. Паднах, прикрил с ръце главата си. С чадър в ръка над мен се бе навел професор Тротелрайнер. Лежах на тротоара до канала. Плъховете продължаваха да се движат по двойки.

— Къде, къде ви боли? — настойчиво попита професорът. — Тук?

— Не, тук... — посочих му подутото си теме.

Той хвана чадъра за горния край и ме халоса по болното място.

— Помощ! — извиках аз. — Моля ви, престанете! Защо...

— Точно в това е спасението! — безжалостно отговори футурологът. — За съжаление, нямам под ръка друга противоотрова!

— Поне не с дръжката, за Бога!

— Така е по-сигурно.

Той ме удари още веднъж, извърна се и повика някого. Затворих очи. Главата ме болеше непоносимо. Нещо ме разтърси — професорът и мъжагата с коженото яке подхванаха мишниците и колената ми и ме понесоха нанякъде.

— Къде? — закрепях аз.

От вибриращия таван се ронеха камъчета, усещах, че моите носачи стъпват по някаква тънка дъска или мостче, и треперех да не се подхлъзнат.

— Накъде сте ме понесли? — тихо попитах аз.

Никой не отговори. Във въздуха се носеше непрестанно бучене. Стана светло от пожара; ние бяхме вече на повърхността, някакви униформени хващаха един след друг всички, които се измъкваха от канализационния отвор, и твърде грубо ги хвърляха през отворените врати — мернаха ми се огромни, покрити с лак бели букви „USArmy Copter 1 109 849“ и се строполих на носилката. Професор Тротелрайнер подаде главата си в хеликоптера.

— Извинявайте, Тихи! — крещеше той. — Хиляди извинения! Необходимо беше!

Човекът зад него му издърпа чадъра, два пъти на кръст цапардоса професора по темето и така го блъсна, че футурологът със стон падна между нас. Междувременно перките се раздвижиха, моторите забръмчаха и хеликоптерът величествено се издигна във въздуха. Професорът се намести до моята носилка, като внимателно разтриваше темето си. Не мога да не призная — въпреки че разбирах самарянството на неговото поведение, със задоволство наблюдавах как му израства грамадна цицина.

— Къде отиваме?

— На конгрес — отвърна Тротелрайнер, като все още се мръщеше от болка.

— Тоест... как така на конгрес? Нали конгресът свърши?

— Намеса на Вашингтон — лаконично обясни той. — Ще продължим заседанията.

— Къде?

— В Бъркли.

— В университета?

— Да. Може би имате някакъв нож или поне джобно ножче?

— Не.

Хеликоптерът се затресе. Пламъци сякаш разпориха кабината и ние изхвърчахме от нея в безкрайната тъмнина. После дълго се мъчих. Струваше ми се, че чувам стенещи гласове на сирени, някой разреза облеклото ми с нож, на няколко пъти губех съзнание и отново идвах на себе си. Тресеше ме треската и лошият път — над главата си виждах

матовобелия таван на линейка. До мен лежеше нещо продълговато, което приличаше на бинтована мумия; по привързания към нея чадър познах професор Тротелрайнер. „Жив съм — мина ми през ума. — Все пак сме се разминали със смъртта. Какво щастие.“ Изведнъж колата се наклони с пронизителен писък на гумите, преобърна се, ламарината на каросерията се разцепи с гръм и трясък и пламна. „Какво, пак ли?“ — проблесна мимолетна мисъл, преди да потъна в безсъзнание. Когато отворих очи, видях над себе си стъклен купол; някакви хора в бели халати, с маски на лицата и с ръце, вдигнати в благославящ жест, си говореха полушепнешком.

— Да, това беше Тихи — дочух аз. — Тук, в буркана. Не, не, само мозъка. Останалото за нищо не става. Давайте му засега наркоза.

Обвит с памук никелов диск ми отнемаше възможността да се огледам наоколо. Исках да изкрепя, да викам за помощ, но като се нагълтах с парещия газ, потънах в небитието. Когато дойдох на себе си, не можех да отворя очи, не бях в състояние да помръдна нито ръка, нито крак, досущ като парализиран. И все пак не прекратих тези опити, независимо от болките по цялото тяло.

— Успокойте се! Не се движете, моля ви! — чух приятен мелодичен глас.

— А? Къде съм? Какво ми е... — промълвих. Усещах, че и устата, и лицето ми са съвсем чужди.

— В санаториум сте. Всичко е наред. Бъдете спокоен. Сега ще ви нахраним...

„Та аз нямам с какво...“ — исках да отговоря. Дочу се подрънкване на ножица. Марлята падаше на големи късове от моето ново лице. Стана по-светло. Двама високи санитарни внимателно, но здраво ме хванаха под мишниците и ме изправиха на крака. Учудих се на ръста им. Сложиха ме да седна в инвалидна количка. Пред мен изпускаше пара апетитен наглед бульон. Машинално посегнах за лъжица и забелязах, че взелата я ръка е малка и черна като абаносово дърво. Доближих я до очите си. Съдейки по факта, че я движех съвсем свободно, можех да направя заключението — ръката беше моя. Но колко се е променила! В желанието си да разбере каква е работата аз се приповдигнах и неволно погледнах към огледалото на отсрещната стена. В него се отразяваше инвалидна количка с млада хубавичка негърка в пижама, цялата бинтована, с изумен израз на лицето.

Докоснах носа си. Отражението в огледалото направи същото. Тогава заопипвах лицето си, врата, стигнах до бюста и уплашено извиках — с чужд, тънък гласец:

— Боже, мили!

Медицинската сестра смъмри някого, че не е закрил огледалото. След това се обърна към мен:

— Вие сте Ййон Тихи, нали?

— Ами да. Тоест — да! Да!!! Но какво означава това? Ей онова момиче, негърката?

— Трансплантация. Нямахме друг изход. Ставаше дума за спасяването ви, за спасяването на вашия живот, тоест на вашия мозък! — Сестрата говореше отривисто, но достатъчно ясно, като ме държеше за ръцете.

Затворих очи. После отново ги отворих. Прилоша ми. Влезе някакъв хирург, лицето му изразяваше безкрайно възмущение.

— Какво е това безобразие! — ревна той. — Само шок му липсва!

— Вече е в шок! — съобщи сестрата. — Симсън е виновен, господин професоре. Няколко пъти му казвах да закрие огледалото!

— В шок ли е? Какво чакате тогава? В операционната! — заповяда професорът.

— Не! Стига вече! — изкрещях аз.

Никой не обърна внимание на момичешките ми писъци. Бяло платно покри очите и лицето ми. Направих опит да се измъкна — напразно. Чувах и усещах как гумените колелца на леглото се плъзгат по плочките на пода. Разнесе се ужасен взрив и трясък на счупени стъкла. Пламъци и гърмежи изпълниха болничния коридор.

— Бунт! Бунт! — дереше се някой, стъклата скърцаха под обувките на бягащите хора, исках да се освободя от притесняващото ме платно, но не можех. Усетих силна болка в хълбока и загубих съзнание.

Дойдох на себе си, потънал в някакъв кисел. Беше червен на цвят и недостатъчно сладък. Лежах по корем, отгоре ме притискаше нещо голямо и доста меко. Отместих го. Оказа се дюшек. Остри парчета от тухла болезнено се впиваха в колената ми и в кожата на дланите. Като плюех семките на ягодките от кисела и някакви песъчинки, аз се надигнах. Болничната стая бе като след бомбена експлозия. Дограмата

беше изкъртена, тук-таме блестяха оцелели парчета стъкло. Мрежата на преобърнатия креват беше покрита със сажди. До себе си видях оплескан с кисел голям лист хартия. Взех и зачетох...

„Скъпи пациенти (име, фамилно име)! Намираш се понастоящем в експерименталната клиника на нашия щат. Операцията, спасила твоя живот, беше сериозна, много сериозна (ненужното се зачертава). Нашите най-добри хирурзи, като се базираха върху последните постижения на медицината, ти направиха една, две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет, десет операции (ненужното се зачертава). За твое добро те бяха принудени да заменят отделни части от твоя организъм с органи, взети от други лица, в съответствие с федералния закон, одобрен от Конгреса и Сената («Законодат. вестн.», публ. №1989/0001/89/1). Приятелското напътствие, което четеш в момента, ще ти помогне да се адаптираш по-лесно към новите условия на живот. Ние те спасихме, но ни се наложи да оперираме твоите ръце, крака, плешки, череп, врат, корем, бъбреци, черен дроб, други органи (ненужното се зачертава). За съдбата на горепосочените тленни останки можеш да бъдеш напълно спокоен — погрижихме се за тях, както повелява твоята религия, и съгласно нейните традиции извършихме обряда на погребение, кремиране, мумифициране, разпръскване на праха по вятъра, напълване на урна, освещаване, изхърляне на боклука (ненужното се зачертава). Новият облик, в който оттук нататък ти предстои да водиш щастлив и здравословен живот, в известен смисъл може да представлява изненада за тебе, но ние те уверяваме, че както останалите наши мили пациенти, и ти бързо ще свикнеш с него. Допълнихме твоя организъм с най-добрите, пълноценните, в задоволително състояние (ненужното се зачертава) органи, с които разполагаме в момента. Гарантираме доброто им функциониране в продължение на една година, шест месеца, тримесечие, три

седмици, шест дена (ненужното се зачертава). Трябва да разбереш, че...“.

Тук текстът прекъсваше. Едва сега забелязах, че отгоре някой беше изписал с печатни букви „ИЙОН ТИХИ. Опер. 6, 7 и 8. КОМПЛЕКТ“. Хартията в ръцете ми затрепери. Боже мой, какво ли е останало от мен? Не се осмелявах да погледна дори собствения си пръст. Външната страна на дланта ми беше обрасла с дебели червеникави косъмчета. Втресе ме. Станах, като се опирах на стената; виеше ми се свят. Добре, че поне бюст нямах. Беше тихо. Навън чуруликаше някаква птичка. Намерила време да чурулика! КОМПЛЕКТ. Какво значи КОМПЛЕКТ? Кой съм аз? Ийон Тихи. В това бях сигурен. Следователно? Отначало опипах краката. И двата бяха налице, само че криви — хиксообразни. Коремът — прекалено голям. Пръстът ми потъна в пъпа като в кладенец. Дебели пластове мазнина... бррр! Какво се е случило с мен? Аха, хеликоптерът. Свалили са го. „Бърза помощ“. Мина, а може би граната. После аз — онази малка негърка, след това бунтът в коридора, пак гранати? Излиза, че нея също, бедничката?... И отново... Но какво означават тези развалини и боклуци?

— Ей! — извиках аз. — Има ли някой тук?

Стъписах се. Притежавах великолепен глас — истински оперен бас, чак ехо се разнесе из стаята. Много ми се искаше да се погледна в огледалото, но ме беше страх. Доближих ръка до бузата си. Милостиви Боже! Дебели, сплъстени косми... Като наведох малко глава видях рошава, дори рунтава червеникава брада, която покриваше пижамата до средата на гърдите. Ахенобарбус! Червенобрад! Е, мога да се обръсна... Погледнах към терасата. Птичката продължаваше да чурулика — кретенка. Тополи, смокинови дървета, храсти — какво е това? Градина. На щатската болница?... На пейката седеше някой, навил крачолите на пижамата си, и се печеше на слънце.

— Ало! — извиках аз.

Той се обърна. Видях до болка познато лице. Замигах. Та това е моето... това съм аз самият! С три скока се озовах навън. Дишайки тежко, се вглеждах в собствения си облик. Нямаше съмнение — той бях аз!

— Защо сте се вторачили така в мен? — обади се онзи колебливо с моя глас.

— Какво означава „в мен“ — промълвих с мъка. — Кой сте вие? Кой ви е дал правото...

— Аха! Вие сте!

Той стана.

— Аз съм професор Тротелрайнер.

— Но защо... за Бога, защо... кой...

— Нямам никакво участие — сериозно каза професорът. Моите устни трепнаха. — Нахлуха онези, как ги казваха — йипитата. Бунтарите. Гранатата... Сметнаха, че състоянието ви е безнадеждно, моето също. Лежах до вас, в съседната болнична стая.

— Как така „безнадеждно“! — изкикотих се аз. — Нали виждам... да не съм сляп! Как можахте!

— Кълна ви се, бях в безсъзнание! Доктор Фишер, главният хирург, всичко ми обясни: отначало взимали добре запазени органи и тела, а когато дошъл моят ред, останали само отпадъци, затова...

— Как смеете! Не стига, че сте си присвоили моето тяло, а отгоре на всичко се подигравате с него!

— Не се подигравам, само повтарям думите на доктор Фишер! Отначало това — забодете пръст в гърдите си — го сметнали за непригодно, но после, поради липса на по-добро, решили да го реанимират. По това време вече сте били трансплантиран...

— Аз? Трансплантиран...

— Ами да. Вашият мозък.

— Но кой е този? Тоест кой е бил? — посочих себе си.

— Един от онези бунтари. Някакъв техен главатар. Не умее да борави с взривното устройство и бил улучен от шрапнел в главата, така чух. И ето... — Тротелрайнер повдигна моите рамене.

Призля ми. В това тяло се чувствах отвратително, не знаех как да се отнасям с него. Гадеше ми се от него. Дебели квадратни нокти — и ни най-малки признаци на интелигентност.

— Какво по-нататък? — прошепнах аз, сядайки до професора. Краката ми бяха омекнали. — Да имате огледалце?

Той извади от джоба си. Бързо го сграбчих и съзрях огромно насинено око, гърбест нос, гнили зъби, двойна брадичка. Долната част на лицето тънеше в червеникавата брада. Връщайки огледалцето,

забелязах, че професорът отново протегна крака срещу слънцето. Искаше ми се да го предупредя, че кожата ми е извънредно чувствителна, но стиснах устни. Ще изгори до мехури — негова си работа; сега поне тази грижа не е моя.

— Накъде да вървя? — запитах с разстроен глас.

Тротелрайнер се оживи. Неговите (неговите?!) умни очи със съчувствие се спряха на моето (моето?!) лице.

— Не ви съветвам да ходите където и да било! Оня тип е търсен от щатската полиция и ФБР заради серия атентати. На всеки ъгъл има обяви за издирване, заповядано е да се стреля без предупреждение!

Изтръпнах. Само това ми липсваше. Боже мой, все пак всичко сигурно е халюцинация...

— Хайде и вие сега! — живо възрази Тротелрайнер. — Действителност, драги, истинска действителност!

— Защо болницата е безлюдна?

— Не знаете ли? А, вярно, нали бяхте в безсъзнание... Има стачка.

— На лекарите?

— Да. На целия персонал. Екстремистите отвлякоха доктор Фишер. В замяна държат да им бъдете предаден вие.

— Да бъда предаден аз!

— Ами да, нали не знаят, че вие, така да се каже, вече не сте вие, а Ийон Тихи...

Главата ме цепеше.

— Ще се самоубия! — заявих с прегракнал глас.

— Не ви съветвам. Искате отново да ви трансплантират, така ли? Размишлявах трескаво: как да разбере това халюцинация ли е, или не.

— Ами ако... — казах аз, ставайки.

— Какво?

— Ако се представя за вас? Какво ще кажете?

— За... кого? Да не сте полудели?

Измерих го с поглед, стегнах се, скочих и... паднах в канала. Едва не се задавих от черната воняща тиня, но какво облекчение изпитах! Излязох на брега; имаше по-малко пльхове — изглежда, бяха се разбягали. Останали бяха само четири. Играеха бридж до краката на потъналия в здрав сън Тротелрайнер, с неговите карти. Ужасих се.

Дори ако се вземе под внимание небивалата концентрация на халюциногени, възможно ли е плъховете наистина да играят бридж? Надзърнах в картите на най-дебелия от тях. Хвърляше ги без всякакъв ред. Какъв ти бридж! Нищо подобно... Въздъгнах облекчено.

За всеки случай, твърдо реших да не се отделям нито крачка от канала — другите варианти за спасение вече бяха ми омръзнали, поне в близко бъдеще. Отначало нека дадат гаранции, иначе пак Бог знае какво ще ми се привиди. Опипах лицето си. Нито брада, нито кислороден апарат. Къде бе изчезнал пък той?

— Ако става дума за мен — произнесе професор Тротелрайнер, без да отваря очи, — аз съм порядъчно момиче и се надявам, че ще се държите прилично.

Доближи ръка до ухото си, сякаш внимателно се вслушваше в отговора, след което добави:

— Не, това не е уловка от моя страна, не е демонстрация на мнима невинност с цел да се разпали вашето преситено сладострастие, а чиста истина. Не ме докосвайте, иначе ще бъда принудена да сложа край на живота си.

„Аха — казах си, май че и този трябва да се изкъпе в канала!“

След като се поуспокоих, продължих да слушам — халюцинациите на професора според мен доказваха, че поне съм в пълно съзнание.

— Мога да попея, защо да не попея — произнесе междуременно той. — Една скромна песничка с нищо не задължава. Ще ми акомпанирате ли?

Може би просто говореше насън; но в такъв случай отново нещо не бе ясно. Да го възседна за проба? Можех да скоча в канала и без неговото посредничество.

— Днес гласът ми е спаднал. Пък и мама ме чака. Не ме изпращайте! — категорично заяви Тротелрайнер.

Станах и осветих наоколо с фенерчето. Плъховете бяха изчезнали. Група швейцарски футуролози хъркаха дълбоко покрай самата стена. До тях в надуваеми фотьойли лежаха репортерите, смесени с администрацията на „Хилтън“. Наоколо се търкаляха оглозгани пилешки кокали и кутии от бира. „Ако това е халюцинация, то тя е твърде реалистична“ — казах си аз. И все пак ми се искаше да се убедя в обратното. Наистина, по-добре е да се върна в

окончателната, безвъзвратната действителност. Интересно, какво ставаше там горе сега?

Взривовете от бомбите, или *блумбите*, бяха редки и приглушени. Някъде наблизко се чу силен плясък. Върху черната вода на канала се показва изкривеното лице на Тротелрайнер. Подадох му ръка. Той излезе на брега и се отърси от тинята.

— Сънувах идиотски сън...

— Момински, нали? — без да искам казах аз.

— По дяволите! Значи все още халюцинирам?!

— Защо мислите така?

— Само при халюцинация другите знаят какво виждаме насън.

— Вие просто говорехте насън — обясних аз. — Професоре, нали сте специалист по тази част, няма ли сигурен начин да се различи реалността от халюцинацията?

— Винаги нося със себе си отрезвин. Наистина опаковката се е овлажнила, но хапчетата са цели. Прекъсва всякакви състояния на умопомрачение, а така също транс, призрачни и кошмарни видения. Искате ли?

— Възможно е вашият препарат да действа — ухилих се аз, — но едва ли действа *илюзията* за него.

— Ако халюцинираме, ще дойдем на себе си; ако ли не, абсолютно нищо няма да се случи — увери ме професорът и сложи в устата си бледорозовата таблетка.

Аз също извадих хапче от мократа торбичка, която той ми подаде. Търкулна се по езика чак до гърлото.

Над нас хлопна капакът на капандурата и една глава в парашутен шлем изрева:

— Бързо нагоре! Хайде, бързо, ставай!

— Хеликоптери или миниракети? — многозначително попитах аз. — Що се отнася до мен, господин сержант, махайте се оттук!

И седнах до стената със скръстени ръце.

— Да не е полудял? — делово запита сержантът професора, който вече се катереше по стълбичката. Наоколо се разшаваха. Стентър се опита да ме повдигне, но аз отблъснах ръката му.

— Тук ли предпочитате да останете? Моля...

— Не, не така: „Бог да ви е на помощ!“ — поправих го аз.

Един след друг те изчезваха през отворената капандура на канала; виждах огнени отблясъци, чувах заповеди, по приглушеното свистене се досещах, че пускат поредната летяща раница. „Странно — мислех си. — Какво ли означава това? Да не би да халюцинирам *вместо тях!* Per grosiga^[6]? И какво, да стърча тук до Страшния съд?“

Въпреки това не помръднах. Капакът се затвори с трясък, останах сам. Отразявайки се от тавана, светлината на фенерчето, забравено върху бетона, слабо осветяваше наоколо. Минаха два плъха с преплетени опашки. „Това означава нещо — казах си аз, — но все пак по-добре ще е да не се задълбочавам.“

Откъм канала се дочуха плясъци. „Аха-аха — промърморих под носа си, — чий ли ред е сега?“ Лепкавата повърхност на водата се разтвори — показаха се лъскавочерните силуети на петима водолази с очила, кислородни апарати и оръжие в ръце. Един след друг те се качиха на тротоара и се насочиха към моя милост, като шляпаха ужасяващо с жабешките плавници на краката си.

— Habla usted espanol^[7]? — обърна се към мен първият от тях, след като свали маската от главата си. Беше мургав и с мустачки.

— Не — отвърнах. — Но вие сигурно говорите английски, нали?

— Някакъв нахален гринго — подметна мустакатият на втория.

Като по заповед всички свалиха маските и ме взеха на мушка.

— Да вляза ли в канала? — запитах с готовност.

— До стената! Горے ръцете, по-високо!

Дулото опря в ребрата ми. Отбелязах наум, че халюцинацията беше доста точна — дори автоматите им бяха завити в полиетилен, за да не се овлажнят.

— Тук е имало и други — каза мустакатият на якия brunet, който се опитваше да запали цигара. Изглежда беше най-главният между тях. Осветиха цялото ни свърталище и започнаха да ритат шумно опразнените консервени кутии и да преобръщат надуваемите фотьойли; накрая офицерът запита:

— Оръжие?

— Претърсих го, господин капитан. Няма.

— Може ли да си сваля ръцете? — попитах аз, опрян все така на стената. — Изтръгнаха вече.

— Ъхъ — кимна офицерът, изпускайки дим през ноздрите си. — Не! Чакай! — добави внезапно.

Приблѳжи към мен, като поклащаше бедра. На — колана му висеше цяла връзка златни пръстени. „Безкрайно реалистично“ — помислих си аз.

— Къде са останалите — запита той.

— Мен ли питате? Изхалюцинираха през капандурата. Та вие го знаете.

— Ненормален е, господин капитан. По-добре да не се мъчи — каза мустакатият и свали предпазителя, без да маха полиетиленовата обвивка.

— Не така — спря го офицерът. — Ще пробиеш полиетилена, глупако, и къде ще намериш друг? С нож.

— Разрешете да се намеся, все пак бих предпочел куршум — казах аз, като свалих малко ръцете си.

— Кой има нож?

Започнаха да търсят. „Разбира се, няма да имат нож! — разсъждавах трескаво. — Иначе всичко ще свърши много бързо.“ Офицерът хвърли угарката на бетонния тротоар и я загаси с края на плавника, изплю се и заповяда:

— Убийте го. Да тръгваме.

— Да, много ви моля! — бързо се съгласих аз.

Заинтригувани, те приближиха към мен.

— За оня свят ли си се разбързал, гринго? Я го вижте, прасето, как си го проси! Да му отрежем само пръстите и носа, а? — подхвърляха си един през друг.

— Не, не! Моля ви, веднага, господа! Безмилостно, смело! — насърчавах ги аз.

— Под водата! — изкомандва офицерът.

Те отново си сложиха маските, капитанът откопча външния си колан, извади от вътрешния джоб плосък револвер, духна в цевта, подхвърли оръжието като каубой в лош филм и стреля в гърба ми. Нетърпима болка прониза гърдния ми кош. Започнах да се свличам по стената; той ме сграбчи отзад за врата, обърна ме с лице нагоре и стреля пак толкова отблизо, че огънчето на изстрела ме ослепи. Не чух гърмежа, понеже загубих съзнание. После настъпи пълна тъмнина, дълго време се задъхвах, нещо ме дърпаше и подхвърляше. „Дано не е линейка, или хеликоптер“ — мислех си; обкръжаващият ме мрак стана

още по-плътен, накрая и тази тъмнина се стопи, та съвсем нищо не остана.

Когато отворих очи, разбрах, че седя на чисто застлано легло, в стая с малък прозорец, чиито стъкла бяха боядисани с бял лак; гледах към вратата, сякаш очаквах някого. Понятие нямах къде се намирам и как съм се озовал тук. Краката ми бяха обути с плоски чехли, а аз бях в раирана пижама. „Добре поне, че става нещо ново — мина ми през ума, — макар да не се очертава нищо особено.“ Вратата се отвори. Обкръжен от млади хора в престилки, влезе набит брадат мъж с очила в златни рамки, чиято прошарена коса стърчеше като на таралеж. В ръката си държеше гумено чукче.

— Интересен случай — каза той. — Много интересен, колеги. Преди четири месеца този пациент е получил отравяне с доста голяма доза халюциногени. Действието им отдавна е престанало, но той не може да повярва и продължава да смята всичко наоколо за халюцинация. В своята аберация стигнал дотам, че сам молел войниците на генерал Диас, които се измъквали по каналите от завзетия дворец, да го разстрелят, защото се надявал, че смъртта ще се окаже всъщност пробуждане от илюзиите. Успяхме да го спасим благодарение на три много сложни операции — от сърдечните камери извадихме два куршума, а той продължаваше да халюцинира.

— Да не е шизофреник? — чу се тънкото гласче на нисичка студентка, която не можеше да се промуши през обръча от свои колеги и се повдигна на пръсти зад гърбовете им, за да ме види.

— Не. Това е разновидност на реактивна психоза, без съмнение свързана с прилагането на онези фатални средства. Съвсем безнадежден случай. Толкова безнадежден, че решихме да подложим пациента на витрификация.

— Наистина ли? Господин професоре! — студентката не можеше да си намери място от любопитство.

— Да. Както ви е известно, безнадеждните случаи вече могат да бъдат замразявани в течен азот за период от 40 до 70 години. Пациентът се вкарва в херметичен контейнер — подобен на камерата на Дювър, прилага се подробна история на болестта; в зависимост от новите открития и прогреса на медицината, в подземията, където се съхраняват замразените, се извършва инвентаризация и всеки, на когото вече може да се помогне, се възкресява.

— Кажете, съгласен ли сте да ви замразят? — попита студентката, като подаде глава между двама високи нейни колеги. Очите ѝ горяха от научна любознателност.

— С привидения не разговарям — отсякох аз. — Мога да кажа само, че вашето име е Халюцина.

Преди вратата да се затвори, успях да чуя гласа ѝ: „Леден сън! Витрификация! Та това е пътуване във времето, колко романтично!“ Не споделях мнението и, но какво друго ми оставаше, освен да се подчиня на илюзорната действителност? На следващия ден вечерта двама санитарни ме закараха в операционната — там имаше стъклена вана, над която се издигаше ледена пара, от чийто смразяващ полъх дъхът спираше. Направиха ми много инжекции, поставиха ме на операционната маса и през една тръбичка ме напоиха със сладникава прозрачна течност — глицерин, както ми обясни старшият санитар. Той се отнасяше добре с мен. Наричах го Халюциан. Когато Заспивах, се наведе, за да извика още веднъж в ухото ми: „Щастливо пробуждане!“

Не можех нито да му отговоря, нито дори пръста си да помръдна. През цялото време — седмици наред! — се бях опасявал, че ще избързат и ще ме хвърлят във ваната, преди да съм загубил съзнание. Изглежда, наистина избързаха — последният звук, достигнал до ушите ми от този свят, беше плясъкът, с който моето тяло потъна в течния азот. Неприятен звук.

* * *

Нищо.

* * *

Нищо.

* * *

Нищо, ама съвсем нищо.

* * *

Стори ми се, че нещо, но къде ти. Нищо.

* * *

Нищо няма — и мене ме няма.

* * *

Още колко време? Нищо.

* * *

Като че ли има нещо, но не е сигурно. Трябва да се съсредоточа.

* * *

Има нещо, но е съвсем малко. При други обстоятелства бих сметнал, че няма нищо.

* * *

Ледници, бели и небесносини. Всичко е от лед. Аз също.

* * *

Красиви са тези ледници, само да не беше така дяволски студено.

* * *

Ледени иглички и снежни кристалчета. Арктика. Ледени късчета в устата. Мозъкът в костите? Какъв ти мозък — чист, прозрачен лед. Студен и твърд.

* * *

Парче лед — това съм аз. Но какво значи „аз“? Там е въпросът.

* * *

Никога не ми е било толкова студено. Добре поне, че не знам какво значи „ми“. На мен? Тоест на кого? На ледника? Нима айсбергът има ноздри?

Аз съм зимен карфиол под лъчите на слънцето. Пролет! Всичко вече се топи. Особено аз. В устата — ледена висулка или език.

* * *

Език е все пак. Измъчват ме, преобръщат, разкършват, разтриват и дори като че ли ме бият. Покрит съм с полиетилен, над мен — лампи. Ето откъде ми е хрумнало сравнението с парников карфиол. Бълнувал съм, изглежда. Бяло, наоколо всичко е бяло, на това са стени, а не сняг.

* * *

Размразиха ме. В знак на благодарност реших да водя дневник — от мига, когато ще мога да държа писалка с вкочанената си ръка. Все

още ми се привиждат ледени дъги и сини проблясъци. Адски студ, но сега вече сигурно ще се стопля.

27.VII. Казват, че са ме реанимирали цели три седмици. Имало някакви трудности. Седя на леглото и пиша. Денем разполагам с голяма стая, вечер — с малка. За мен се грижат хубави млади жени със сребристи маски. Някои са без гърди. Или виждам двойно, или главният лекар наистина има две глави. Храната е съвсем обикновено: грис, щрудел, мляко, овесени ядки, бифтек. Лукът е леко прегорял. Ледници вече съзерцавам само насън, но с ужасяващо постоянство. Замръзвам, покривам се със скреж, вледенявам се, оснежен и скърцащ от вечер до сутрин. Не помагат нито грейки, нито компреси. Най-добре действа спиртът преди лягане.

28.VII. Жените без гърди са студенти. Няма как да различиш двата пола. Всички са високи, красиви, вечно усмихнати. Нямам сили, капризен съм като дете, всичко ме дразни. Днес след инжекцията забих игла в задника на старшата сестра, а тя продължи да ми се усмихва. От време на време като че ли плавам върху къс лед, тоест на леглото. На тавата като върху екран се появяват зайчета, мравки, калинки, червейчета и бръмбарчета. Защо ли? Получавам вестник за деца. Грешка?

29.VII. Бързо се уморявам. Но вече знам, че преди, тоест в началото на реанимацията, съм блънувал. Било нормално, казват. Пришълците отпреди няколко десетилетия биват приспособявани постепенно към новия живот. Както става при водолазите — излизат от дълбочините на морската бездна на етапи. Точно така и размразенеца (първата нова дума, която научих) го въвеждат постепенно в непознатия свят. Сега е 2039-а година. Юли месец, лято, времето е чудесно. Персоналната ми медицинска сестра се нарича Ейлин Роджърс — синеока, двадесет и три годишна. Появил съм се за втори път на този свят в ревитариум близо до Ню Йорк. Или във възкресалня. Така я наричат. Нещо като град, целият потънал в

зеленина. Собствени мелници, хлебопекарни, печатници. Вече няма нито пшеница, нито книги. Обаче има хляб, сметана за кафе и сирене. Не е ли от крава? Сестрата помисли, че „крава“ е някаква машина. Не мога да се разбера с нея. Откъде се получава млякото? От тревата. Ясно, че от тревата, но кой я дъвче, за да стане мляко? Никой не я дъвче. Тогава как се получава млякото? От тревата. Само? Само ли се получава от нея? Не само. Тоест не съвсем. Трябва да му се помогне. Кравата ли помага? Не. Някое друго животно ли? Никакво животно. Тогава как се получава млякото? И т.н., т.н.

30.VII.2039 г. То било проста работа — заливат ливадите с нещо и под влияние на слънчевите лъчи тревата се превръща в сирене. За млякото още не знам. В крайна сметка не е толкова важно. Започвам да ставам и — на инвалидната количка. Днес ходих до езерото, пълно с лебеди. Послушни са — повикаш ги и те идват. Дресираны ли са? Не, те са от разстояние. Какво значи това? От какво разстояние? Управляеми от разстояние. Странно. Естествени птици вече няма, били измрели в началото на ХХІ век — от смога. Това поне го разбрах.

31.VII.2039 г. Взимам уроци по съвременен живот. Преподава ги компютър. Не отговаря на всички въпроси. „Ще узнаеш по-късно.“ От тридесет години на Земята има траен мир благодарение на всеобщото разоръжаване. Почти няма войски. Компютърът вече ми показва модели на работи. Много са, най-различни, но не и в ревитариума — за да не се плашат размразенците. Постигнато е всеобщо благоденствие. Според моя електронен наставник задавам все маловажни въпроси. Уроците се провеждат в малка кабина с пулт. Думи, картинки и холографски изображения.

5.VIII.2039 г. След четири дена напускам ревитариума. На Земята живеят 29,5 милиарда души. Държави и граници съществуват, но конфликти няма. Днес схванах основната разлика между предишните и новите хора. Ключово понятие е психимията. Живеем в псивилизация. Думата „психически“ е излязла от употреба, сега се казва

„психимически“. Компютърът ме осведоми, че човечеството било раздирано от противоречия между главния мозък, наследен от животните, и мозъчната кора. Главният — „старият“ — мозък е импулсивен, ирационален, егоцентричен и много упорит. И така, новото теглело насам, старото — натам. Трудно ми е все още да формулирам по-сложни мисли. Старото продължавало да воюва с новото. Тоест новото със старото. Психимията ликвидирала вътрешните противоборства, заради които се прахосвала толкова умствена енергия. Вместо нас психимикалите извършват всичко необходимо със „стария“ мозък — хармонизират, усмиряват, убеждават, при това отвътре, с добро. Не трябва да се разчита на спонтанните чувства. Смята се за *неприлично*. Винаги се взима препарат, подходящ за дадения случай. Той ще ми помогне, ще ме подкрепи, ще ме насочи, ще ме усъвършенства и ще ме направи като другите. Дори не той, а някаква частица от мен самия, в каквата той се превръща — както очилата, с които свикваш и без които не виждаш ясно. Тези уроци ме шокират — боя се от контакта с новите хора. Не искам да гълтам психимикали. „Типични и естествени предубеждения и страхове — твърди моят наставник. — Пещерният човек също би се стъписал, ако види трамвай.“

8.VIII.2039 г. Отидох с медицинската сестра до Ню Йорк. Зелен гигант. Височината, на която плуват облаците, може да се регулира. Въздухът — планински. Минувачите са облечени пъстро като папагали, с благородни лица, доброжелателни един към друг, усмихнати. Никой за никъде не бърза. Дамската мода, както винаги, е малко налудничава: на челата си жените имат подвижни картинки, от ушите им се подават малки червеникави езичета или копченца. Освен естествените ръце можеш да притежаваш ръкатки — допълнителни крайници, които се свалят. Те са с ограничен обseg на действие, но и за тях се намира работа — да поддържат нещо, да отворят врата, да те почешат между плешките. Утре напускам ревитариума. В Америка те са двеста и въпреки това графикът за размразяване на тълпите от хора, които през миналия век доверчиво са се потопили в ледената вана, вече е нарушен. Заради застиналите опашки се налага ускоряване на рехабилитационните процедури. Така е. В банката има сметка на мое

име, тъй че едва след Нова година ще се наложи да търся работа. Оказва се, че за всеки замразен е била открита спестовна книжка на срочен депозит, валидна след възкресяването.

9.VIII.2039 г. Настана дългоочакваният ден. Вече си имам тристайно апартаментче в Манхатън. Излитам с теракоптер направо от ревитариума. Сега се говори много лаконично: „теракирам“ и „коптирам“, но аз не схващам смисловата разлика между двата глагола. От сметище, затлачено с коли, Ню Йорк се е превърнал в система от многоетажни градини. Слънчевата светлина се пренася по слънцепроводи, тоест соледукти. По мое време такива послушни и неразглезени деца имаше само в нравоучителните книжки. На ъгъла на улицата, където живея, се намира Бюро за регистрация на самобитни кандидати за Нобелова награда. Наоколо е пълно с изложбени салони, в които на безценица се продават оригинали (с гаранции и свидетелства) — дори Рембранд и Матис! В страничното крило на моя небостъргач има училище за пневматични миникомпютри. Понякога оттам се чува (през отдушниците?) тяхното съскане и пъхтене. Миникомпютрите се използват между другото за „съживяване“ на любимите кучета, препарирани след естествената им смърт. За мен това е по-скоро чудовищно, но малцина са на подобно мнение. Постоянно обикалям из града. Вече знам да се придвижвам с препусквач. Лесно е. Купих си якенце — отпред бяло, отзад — тъмночервено, отстрани сребристо, с виолетово-червеникава лента и яка, общита със злато. Това е най-безцветната дреха сред шарениите, които се носят сега. Има такива, дето постоянно променят кройката и цвета си, рокли, свиващи се под мъжкия поглед, и обратно — разтварящи се като цветя преди сън, поли и блузи като телевизионни екранчета, прожектиращи подвижни изображения. Разрешено е да се носят ордени — кой каквито и колкото иска. Върху шапка може да се отглежда бонзай по метода на хидропониката, но — за щастие — може също така да не се отглежда и да не се носи. Нищо няма да си окачвам нито на ушите, нито на носа. Повърхностно впечатление: хората — толкова красиви, снажни, мили, вежливи и спокойни, освен това са и някак особени, специални — в тях има нещо, което ме учудва или във

всеки случай привлича вниманието ми. Само че какво — представа нямам.

10.VIII.2039 г. Днес вечерях с Ейлин. Приятно беше. После отидохме в старинния лунапарк на Лонг Айлънд. Чудесно се позабавлявахме. Наблюдавам внимателно хората. Има нещо в тях. Нещо особено, но какво? Не мога да разбера. Детско облекло — момченце, преоблечено като компютър. Друго лети на височината на първия етаж над тълпата по Пето авеню, като ръси минувачите със сладки дражета. А те му кимат и се усмихват добродушно. Идилия. Да не повярваш!

11.VIII.2039 г. Току-що се състоя клибисцит относно септемврийското време. Климатът се определя с общо и равноправно гласуване за един месец напред. Компютър незабавно съобщава резултатите. Гласуваш, като набираш съответния телефонен номер. Август ще бъде слънчев, с малко валежи и без горещини. Ще има доста дъги и купести облачета. Дъги се появяват не само при дъжд, могат да се произвеждат и по някакви други начини. Представителят на метеорологичната служба се извини за несполучливите облаци от 26, 27 и 28 юли — недоглеждане на техническия контрол! Обядвам в града, а понякога въщи. Ейлин ми донесе тълковния речник на Уебстър от библиотеката на ревитариума — нали сега няма книги. Не зная какво има вместо тях. Не разбрах обясненията ѝ, но би било глупаво да си го призная. Отново вечеря с Ейлин — в „Бронкс“. Симпатично момиче! Винаги има какво да каже, не е като онези жени в препусквачите, които прехвърлят ангажимента за водене на разговор на портативните си миникомпютри. Днес в Бюрото за намерени вещи видях три такива портативки, които отначало разговаряха спокойно, а после се скараха. Що се отнася до минувачите или изобщо до хората, които срещам на обществени места, те като че ли сумтят. Тоест дишат шумно. Може би така е прието?

12.VIII.2039 г. Събрах смелост и заразпитвах минувачите за книжарница. Свиват рамене. Коментарът на двама мъже, на които зададох същия въпрос, беше: „Някакъв надут *размразенец*“. Нима към размразенците се отнасят с предубеждение? Записвам си непознати думи, както съм ги чул: схватливец, внедрец, тривина, самичняк, дворцувам, бодовам, пръчкувам, синтирам. Вестниците рекламират продукти като лелян, будуван, ванилант, ласкомобил (ласкавка, ласк). Заглавие на бележка в градската хроника на „Хералд“: „От полумайка до полумайка“. Става дума за яйцелъон, който сбъркал яйника. Изписвам си от големия речник на Уебстър: *полумайка* (сравни полужена, полугъска) — една от двете жени, които колективно раждат дете. *Яйцелъон* — от пощальон (анахр.) — евланист, доставящ лицензионни човешки яйцеклетки по домовете. Не бих казал, че ми е много ясно. *Лелян* (вж. чичан, вуйчан), *енцик* (вж. пенцик, а така също Ватикан). Идиотският речник сочи синоними, които също не разбирам. *Подворцувам, поддворцувам, предворцувам* — временно имам (но без да наемам) дворец. *Ванилант* — духороб. Най-опасни обаче са думите, които не са променили формата си, а са придобили съвсем нов смисъл. *Ловец* — плагиатор на чужди идеи. *Симулант* — несъществуващ обект, който се прави, че съществува. *Смазител* — робот-смазочник (да не се бърка с множител). *Множител* (многожител) — човек, възвърнат към живот след насилствена смърт, възкресена жертва на убийство. Няма що! И по-нататък: *Ставанчо* — от Иванчо-Станчо. Излиза, че сега не е нищо особено да се съживи един труп. А хората — почти всички се задъхват. В асансьора, на улицата, навсякъде. Изглеждат превъзходно, имат румени лица, весели, с тен, а дишат тежко. Аз — не. Значи не е задължително. Обичаят ли е такъв? Попитах Ейлин — изсмя се: нищо подобно. Да не би да ми се струва?

13.VIII.2039 г. Исках да прегледам онзиденшния вестник — преобърнах жилището нагоре с краката, но не го намерих. Ейлин пак ми се присмя (впрочем много мило): вестникът изчезва след не повече от 24 часа, понеже субстанцията, върху която го печатат, се изпарява. Така се улеснява извозването на боклука. Джинджър, приятелката на Ейлин, ме запита днес, докато танцувах с нея тарлестон в едно ресторантче: „Да се глътнем ли на съботната тясначка?“ Нищо не й

отговорих, понеже не я разбрах, а шестото чувство ми подсказа, че е по-добре да не разпитвам. По съвет на Ейлин се изръсих за вещовизор. От петдесет години насам вече няма телевизия. Трудно се свиква с вещовизора — впечатлението е такова, сякаш не само чужди хора, но и кучета, лъвове, пейзажи, планети се струват в ъгъла на стаята ти, материализирани до такава степен, че по нищо не се отличават от реалните предмети и лица. Все пак художественото ниво е доста ниско. На новите рокли им казват пръскайки, защото ги напръскват върху тялото от флакони. Най-много се е променил езикът. Живувам (от живея), както съществувам, бивам (от съм), понеже може да се живее няколко пъти. Оттук несвършеният вид на глаголите. А така също: пера — перачене, мия — миячене, страхувам се — страхище. Понятие си нямам какво означават, но не мога да превръщам срещите с Ейлин в уроци за научаване на думички. Сънан — дистанционно управляван сън по поръчка. Поръчва се на сънекомпютър, а заявките се приемат в кварталното бюро за *сънтезиране*. Вечерта ти донасят *сънки* — хапчета. Вече никому не споменавам, но няма съмнение — те страдат от задух. Всички до един. И не му обръщат никакво внимание. Особено по-възрастните — направо сумтят. Все пак, изглежда, така е прието, защото въздухът е невероятен, за задушно и дума не може да става. Днес видях съседа на излизане от асансьора — дишаше като риба на сухо, а лицето му беше посиняло. Като се вгледах обаче, се убедих, че направо пращи от здраве. Нищо работа, а не ми дава мира. Защо е така? Някои пък дишат само през носа.

Днес ми се отсъни (присъни?, просъни?) професор Тарантога — домъчняло ми е за него. Но защо ли през цялото време седеше в клетка? Подсъзнанието ми ли е причина или заявката е била погрешна? Говорителят не казва „голяма битка“, а „бита“. Както „заличка“ и „зала“? Странно. Вече не се казва вещовизия, както бях записал по-рано. Сбъркал съм. Казва се „ревизия“ (от латинското *res* — вещь, и *visia*). Днес Ейлин е дежурна, вечерта прекарах сам, в апартамента си, тоест в живалнята. Гледах дискусия на кръглата маса по въпроса за новия наказателен кодекс. Убийството се наказва само с арест, понеже жертвата лесно може да се възкреси. Точно такъв възкресен човек се нарича множител. Само прецидивът — предумишленото повторно престъпление — се наказва със затвор (ако няколко пъти се посегне върху живота на едно и също лице). За най-

тежко престъпление се счита злонамереното лишаване на даден човек от личните му психимически средства, както и въздействието с такива средства върху трети лица без тяхно знание и съгласие. Та нали тъй човек може да постигне всичко, каквото си пожелае: завещание в своя полза, взаимност на чувствата, съгласие за участие в някакъв план или заговор и пр. Беше ми много трудно да следя развоя на дискусиата пред камерите. Едва накрая се усетих, че сега затвор означава нещо съвсем различно. Осъдения не го затварят в килия, само му слагат нещо като тънък корсет или по-скоро мрежа от здрави жици; този екзоскелет е под непрекъснатия контрол на защит в дрехата прокумпютър (прокурорски микрокомпютър). Непрестанният надзор пресича доста неправомерни действия, както и наслаждението от житейските радости. Общо взето незабележим, той пречи на всеки опит да се вкуси забраненият плод. При тежки престъпления се прилага криминал. Върху челата на всички участници в дискусиата бяха изписани имената им и научните степени. Вярно е, че така се улеснява общуването, но все пак е странно.

1.IX.2039 г. Неприятно приключение. Следобед изключих ревизора, за да се приготвя за срещата с Ейлин, но двуметровият дангалак, който не ми допадна от самото начало на спектакъла („Лежанката на мутанга“) — полувърба, полуатлет с ръбеста, изкривена физиономия в зеленикавокафяв оттенък, вместо да изчезне както цялото изображение, се приближи към моя фотьойл, взе от масата цветята, пригответени за Ейлин, и ги смачка върху главата ми. Толкова се втрещих, че дори не направих опит да се защитя. Той счупи вазата, разля водата, изгълта огромно количество сиренки, останалите изсипа на килима, стъпка ги, набъбна, засвятка и се разпръсна като фойерверк в дъжд от искри, които прогориха доста дупчици в подредените на леглото ризи. Макар очите ми да бяха подути, а лицето — в драскотини, отидох на срещата. Ейлин веднага се досети. Още като ме видя, извика: „Боже Господи, имал си интерферент!“ Ако две програми, предавани от два различни сателита, продължително време интерферират помежду си, може да се получи интерферент, тоест хибрид от няколко сценични образа, взимащи участие в ревизионното предаване. Един хибрид със солидни размери е способен да извърши

отвратителни неща, защото времето на съществуването му след изключването на апарата е до три минути. Енергията, хранваща ревизионния фантом, била от същия вид като тази на кълбовидните мълнии. Приятелката на Ейлин веднъж имала интерферент от палеонтологично предаване, кръстоска с Нерон. Спасила се благодарение на самообладанието си — бързо скочила във ваната, пълна с вода. Обаче живалнята трябвало да се ремонтира. Може да се постигне обезопасяване чрез екраниране, но е доста скъпо — за ревизионните корпорации е по-изгодно да водят дела и да изплащат обезщетения на зрителите, отколкото да влагат средства за пълно предпазване на емисиите от такива произшествия. Реших отсега нататък да гледам ревизия с дебела пръчка в ръка. Между другото „лежанката на мутанга“ не е място за спане на мустанг, а любовница на човек, който благодарение на програмирана мутация се е появил на бял свят с вроденото умение да танцува аржентинско танго.

3.IX.2039 г. Ходих при моя адвокат. Бях удостоен с честта да разговаря лично с мен. Рядък случай — обикновено с клиентите се занимават бюропютрите. Мистър Кроули ме прие в кабинет, обзаведен по образеца на престижните кантори на притежателите на адвокатски тоги, сред старинни шкафове от черно дърво, където бяха натрупани папки с документи — декор впрочем, понеже делата се съхраняват по феромагнитен начин. На главата му имаше мемнор — приставка за памет (прозрачен калпак, в който като светулки подскачаха електрически искри). Неговата втора, по-малка глава, запазила чертите на лицето му отпреди много години, стърчеше от рамото и през цялото време тихо говореше по телефона. Това е така наречената главка или допълнителна глава. Адвокатът попита какво правя и се изненада, като разбра, че не планирам отвъдокеанско пътешествие, а когато обясних, че трябва да бъда пестелив, още повече се учуди: — Та нали от вземалнята можете да изтеглите каквато сума ви е необходима.

Оказва се, че е достатъчно да отидете в банката, да подпишете разписка и касата (сега — вземалнята) ще ви отпусне желаната сума. Това не е заем — получаването на парите с нищо не ви задължава от юридическа гледна точка. Но има една особеност. Задължението да се върне взетата сума е по-скоро от морално естество и се случва

клиентът да я изплаща в продължение на години. Запитах как така банките не се разоряват, щом длъжниците им са неплатежоспособни. Той отново се учуди. Изглежда съм забравил, че живея в епохата на психимията. Писмата с вежливи молби и напомняния за дълга се поръсват с летлива субстанция, която предизвиква угризения на съвестта и прилив на трудолюбие — така вземалнята постига целите си. Разбира се, има и злонамерени длъжници — те преглеждат кореспонденцията, запушвайки носа си, но непочтени хора са се срещали във всички времена. Спомних си за ревизионната дискусия относно наказателния кодекс и попитах пръскането на писма с психимикали не е ли престъпление съгласно член сто тридесет и девети („психимическо въздействие върху физически или юридически лица без тяхно знание и съгласие се наказва...“ и т.н.). Моята осведоменост приятно го изненада и той ми разясни деликатния характер на ситуацията: законно е обосноваването на искания да се поставят по такъв начин, понеже ако получателят не е ничий длъжник, няма да усети угризения на съвестта, а да се пробуди желание за по-интензивна работа, е полезно за обществото. Адвокатът беше безкрайно любезен, покани ме на обяд в „Бронкс“ — ще се срещнем там на девети септември.

Като се върнах вкъщи, реших, че е крайно време да се запозная със световното положение, като не се доверявам само на ревизията. Опитах се да атакувам вестника фронтално, но закъсах още по средата на уводната статия за работобегачите и работоотклонячите. С новините от чужбина също не ми потръгна. В Турция се забелязва голямо изтичане на десимули и наличие на много тайнороденци — тамошният Център за демопресия не е в състояние да попречи на този процес. Издръжката на цели тълпи симкретени^[8] тежи на държавния бюджет. Разбира се, в „Уебстър“ не открих нищо смислено. Десимулантът е обект, който се преструва, че съществува, макар всъщност да го няма. Десимули не намерих. Тайнороденец е нелегално родено дете. Така ми каза Ейлин. Демопресионната политика предотвратява демографските взривове. Има два начина да се получи лиценз за дете: или като се положат необходимите изпити и се представят съответните документи, или като се улучи най-голямата печалба на инфантарията, тоест — детската лотария. В нея участват много хора — и най-вече онези, които нямат никакъв друг шанс да получат лиценз. Синкретенът е изкуствен

идиот, повече нищо не узнах. Но и то не е малко, като се има предвид езикът на статиите в „Хералд“. За пример цитирам следния откъс: „Погрешната или недоиндексираната печилба вреди не само на конкуренцията, но и на рекуренцията; такива печилби са добре дошли за кремokratите и то благодарение на ъглиците, които почти нищо не рискуват, понеже Върховният съд все още не се е произнесъл по делото на Херодотус. Месеци наред обществеността напразно се пита кой в края на краищата е компетентен по въпроса за преследването и разкриването на малверсациите — контрапютрите или суперпютрите?“ и т.н.

От „Уебстър“ разбрах само, че кремokrat е стар жаргонен израз, вече употребяван повсеместно вместо рушветчия (по асоциация с „да намажа“ — обикновено се маже с крем, отгук — кремокрация, тоест корупция). Излиза, че животът и сега не е толкова идиличен, колкото изглежда. Бил Хоумбъргър, познат на Ейлин, иска да вземе от мене ревизионно интервю, но не сме се договорили окончателно. Не в студиото, а в моята живалня, понеже ревизорът може да действа и като предавател. Изведнъж се сетих за някогашните книги, представящи бъдещето в мрачни тонове като антиутопия, където всеки гражданин е следен дори в жилището си. Бил се присмя на моите опасения и обясни, че посоката на предаването не може да се промени без съгласието на собственика на апарата, а нарушаването на този принцип се наказва със затвор. За сметка на това, ако пък се обърне посоката на предаването, може да се осъществи дори съпружеска изневяра от разстояние. Бил ми го каза, но не съм сигурен дали е истина, или се шегува. Днес обиколих града с препусквач. Вече няма църкви, вместо светилища съществуват фармацевтици. Хората с бели одежди и сребърни митри не са нито свещеници, нито монаси, а аптекари. Странно обаче — никъде няма аптеки.

4.IX.2039 г. Най-последно разбрах как човек може да стане собственик на енциклопедия. Дори вече я притежавам — в три стъклени ампули. Купих ги в научната гълтека. Сега книгите не се четат, а се ядат и се правят не от хартия, а от информационна субстанция, покрита с глазура. Влязох и в диетотека, където се предлагат деликатеси. Пълно самообслужване. На рафтовете видях

красиво пакетирани аргументан и кредибилен, мултипликол в потъмнели от времето шишенца, теснотин, пуританиди и екстазиди. Жалко само, че нямам познат лингвист. Гълтека сигурно е от гълтам? Тогава теогълтеката на Шесто авеню навярно е теоложко книгохранилище? Май наистина е така, ако се съди по наименованията на изложените препарати. Разпределени са по видове: абсолвентини, теодиктини, метамории — голяма зала; продажбите се извършват на фона на тиха органна музика. Продават се психимикали за всякакви вероизповедания: христин и антихристин, ормуздал, ариманол, нирванки, антимортин, будан, перпетуан и сакрантал (в опаковка с лъчист ореол). Всичко под формата на таблетки, хапчета, сиропи и капки, има дори близалки на клечки — за децата. Бях настроен скептично, докато сам не се убедих в предимствата на това нововъведение. След като глътнах четири хапчета алгебраин, усвоих висшата математика неизвестно кога и без ни най-малко усилие от моя страна. Сега знанията се получават през стомаха. При тези благоприятни условия веднага започнах да задоволявам любопитството си, но още първите два тома на енциклопедията предизвикаха неприятно стомашно разстройство. Бил — журналистът, за когото споменах — ме посъветва да не си претоварвам излишно мозъка; възможностите му все пак не са неограничени! За щастие съществуват средства, които пречистват ума и въображението. Например мемнолизинът или амнезтанът. Човек лесно може да се освободи от баласта на ненужни факти и неприятни спомени. В деликатесната гълтека видях фройдилки, мementан, монстрадина, както и шумно рекламирания най-нов препарат от групата на билтуратите — автентал. Той синтезира спомени за събития, които човек изобщо не е преживял. Например дантинът създава дълбокото убеждение за авторство на „Божествена комедия“. Друг е въпросът, че съвсем не разбирам кому е потребно това. Появили са се нови научни дисциплини — например психодиетика и коруптистика. Все пак ненапразно погълнах енциклопедията. Вече зная, че детето действително се ражда от две майки: едната дава яйцеклетката, другата износва и ражда плода. Яйцелъонът пренася яйцеклетката от едната полумайка до другата. Няма ли по-прости начини? С Ейлин не ми е удобно да говоря по този въпрос. Трябва да разширя кръга от познати.

5.IX.2039 г. Човек може да мине и без познати — дуетинът раздвоява съзнанието и ти дава възможност да дискутираш сам със себе си на всяка тема, произволно избрана чрез специален психимикал. Само че неограничените хоризонти на психимията малко ме плашат и засега не възнамерявам да гълтам всичко, което ми падне. Днес при поредната обиколка из града съвсем случайно се натъкнах на гробище. Наричат го смъртница. Гробари вече няма, вместо тях има гроботи. Присъствах на погребение. Положиха покойника в така наречената гробница с обратен ход, защото още не е сигурно ще го възкресят ли или не. Последното желание на починалия било да лежи докрай, тоест колкото е възможно по-дълго, но жена му и тъща му оспорват завещанието в съда. Чух, че този случай не е единствен. Делото ще се влачи по инстанциите, защото е доста сложно от юридическа гледна точка. Самоубиец, който не желае никакви възкресявания, сигурно би трябвало да използва бомба? Не ми беше минавало през ум, че някой може да не иска възкресяване. Ето че може, но само ако то е напълно достъпно. Гробището е красиво, потънало в гъста зеленина, но ковчезите са съвсем малки. Странно, дали не пресоват останките? В тази цивилизация изглежда всичко е възможно.

6.IX.2039 г. Не пресоват останките, но се погребва само биологичната обвивка, а протезите отиват за вторични суровини. Значи сега хората имат страшно много протези? По ревизията предават интересна дискусия за нов проект, който ще направи човечеството безсмъртно. Мозъците на старците ще се присаждат в млади тела. Младежите няма да пострадат — техните мозъци на свой ред ще преминават в телата на деца и т.н., а понеже непрекъснато се раждат нови хора, никой няма да бъде оцетен, тоест безвъзвратно обезмозъчен. Има обаче и доста възражения. Опонентите наричат привържениците на присаждането на мозъци присадисти. На връщане от гробището вървах пеша, за да подишам чист въздух. Внезапно се спънах в тел, опъната между гробовете и паднах. Що за неуместни шегии? Гроботът се чудеше как да се извини — било номер на някакъв хамак. Вкъщи веднага отворих „Уебстър“. „Хамак — робот-хулиган, деградирал вследствие на вродени дефекти или лошо отношение“. До

късна нощ четох „Дамекенката с камелиите“. Чудя се дали да не погълна целия речник наведнъж? Все още ми е трудно да разбирам всичко! Впрочем речникът не е достатъчен, непрекъснато се убеждавам в това... Ето, например, този роман. Героят влиза в любовни отношения с надуванка (има два вида — касетни и перверзийни). Вече знам какво е надуванка, но не зная как да се отнасям към подобна връзка — опетнява ли тя мъжкото достойнство или не? Дали да се гавриш с надуванка е все едно да надупчиш футболна топка? Или е аморално?

7.IX.2039 г. Все пак истинската демокрация е велико нещо! Днес се състоя либисцит — отначало по ревизията показаха различни типове женска красота, след това се проведе всеобщо гласуване. В заключение Върховният комисар на Евплана обеща, че избраните модели ще получат разпространение още през следващото тримесечие. Да, времето на подложките, корсажите, пудрата, сенките и гримирането е минало! В калотехническите салони (разкрасивалните) могат да се променят изцяло ръстът, пропорциите, формите на тялото. Любопитен съм дали Ейлин... тя ми харесва каквато е, но нали жените робуват на модата... Днес някакъв чуждак се опита да нахлуе в жилището ми точно когато лежах във ваната. Чуждакът е чужд робот. Оказа се, че бил работоотклоняч с фабричен дефект, но неприет обратно от производителя въпреки рекламацията, тоест фактически неробот. Подобни екземпляри бягат от работа, някои от тях се превръщат в хамаци. Моят баньоробот моментално се ориентира какво става и му се възпротиви. Впрочем аз нямам робот — миякът е само къпютър (къпален компютър). Написах „мияк“, защото така се казва, но в дневника си няма да злоупотребявам с новите думи — те дразнят естетическото ми чувство или по-скоро моята тъга по изгубеното минало. Ейлин замина при леля си. Ще вечерям с Джордж Симингтън, собственика на дефектния робот.

В следобедните часове се опитах да смеля един невероятно интересен труд — „Интелектрическа история“. По мое време никой не беше предвидил, че кибернетичните машини, след като прекрачат определен праг на интелигентност, ще станат опасни, понеже покрай ума се сдобиват с хитрост и коварство. В тази връзка в учебника се

споменава правилото на Шапюлие (законът за най-малкото съпротивление). Тъпата машина, неспособна да разсъждава, прави това, което ѝ заповядат. А съобразителната отначало проверява кое е по-изгодно — да реши предложената задача или да се опита да се измъкне. Търси по-лекото. Защо ѝ е да постъпва иначе, ако е разумна? Та нали разумът е вътрешна свобода. Ето откъде са се появили работобегачите и работоотклонячите, както и специфичното явление симкретенизъм. Симкретенът е компютър, който симулира, че е глупак, за да го оставят на мира. Между другото разбрах най-после какво представляват десимулите — те чисто и просто се преструват, че не се преструват на дефектни. Или обратното. Всичко е много объркано. Само примитивният робот може да бъде работлив, а превъртильът (превъртелият робот) изобщо не е превъртиль.

Ето в такъв афористичен стил е написан целият научен труд. След една ампула главата ти пращи от знания. Електронният боклукчия е компостер. Военен с ранг подофицер е компунтер. Селският робот е цифрун или цифрак. Корумпютър означава продажен робот, контрапютърът е темерут, неспособен да си сътрудничи с другите; понякога заради промените на напрежението в мрежата, предизвикани от конфликтите им, възникват електрически бури и дори пожари. Лъскобутер е автомат, който чисти обувки, а лъскобунтер — същия, само че когато се разбунтува. Подивелият робот е компутериум, споровете им се разрешават само чрез кибербой и роботобитки, да не говорим за електротиката! А сукубаторите, конкубинаторите, инкубаторите, воботите (подводни работи), а пътувите или пътеваците, а човенците (андроиди), а ленистроните, обичаите им, самобитното им творчество! Историята на интелектрониката осведомява и за синтез на синсектите (изкуствени насекоми), които като програмухи представлявали дори част от бойния арсенал. Ъглярът (или внедренецът) е робот, който се прави на човек и се „внедрява“ в човешкото общество. Старият робот, изхвърлен от собственика си на улицата — за съжаление често явление, — се нарича трупец. Казват, че едно време трупците били извозвани в резервати, където ставали обект на лов с хайки, но по инициатива на Дружеството за защита на роботите бил приет закон, забраняващ подобни действия. Проблемът явно не е решен окончателно, понеже както и преди има работи самоубийци — автоморти. Симингтън ми обясни, че

законодателството изостава от техническия прогрес и затова съществуват подобни тъжни, дори мрачни явления. Преустановена е употребата на малверсорите и мендакторите — кибернетичните машини, които преди около двадесет години са предизвикали сериозни икономически и политически кризи. Великият Мендактор, който в продължение на девет години отговарял за проекта по мелиорацията на Сатурн, не направил нищо на тази планета, но изпращал купища фалшифицирани, отчети, таблици и докладни за уж изпълнени планове, а контролорите или подкупвал, или ги довеждал до състояние на електроступор. Толкова нагъл станал, че докато го сваляли от орбитата, заплашвал, че ще обяви война. Не си струвало да го демонтират, затова го торпилирали. А пиратрони никога не е имало, те са чиста измислица. Друг компютър, отговорен за соларните проекти като пълномощник на ГЛУПИИТ (Главно управление по интелектроника), тоест на BIUST (Board of Intellectronics, United States)^[9], вместо да наторява Марс, търгувал с жива стока (известен е като компютеньор, понеже бил по френски лиценз).

Разбира се, става дума за крайни явления, нещо като смога или транспортните задръствания през миналия век. Не може да се говори за зла воля или за предумишлени действия от страна на компютрите. Те винаги правят онова, което им е най-лесно — както водата тече надолу, а не нагоре. Но докато нея лесно можеш да преградиш с бент, много по-трудно е да накараш компютрите да не се отклоняват от правия път. Впрочем, авторът на „Интелектрическа история“ подчертава, че, общо взето, всичко е наред. Децата се учат на четмо и писмо благодарение на правописни сиропи; всички продукти, дори и произведенията на изкуството, са евтини и общодостъпни; посетителите в ресторантите биват посрещани от тълпа услужливи келнерпютри, чиято специализация стига дотам, че един приготвя само печеното месо, друг соковете, желетата и плодовете (така нареченият компотер), и т.н. Да, като че ли е вярно. Наистина, накъдето и да погледнеш — невиджан комфорт.

Дописано след вечерята у Симингтън. Вечерта мина много приятно, но ми скроиха идиотска шега. Някой от гостите — само да знаех кой! — ми сипал в чая щипка обратим кредибилан и аз така се възхитих от салфетката, че незабавно импровизирах на глас нова теодицея. След няколко пращинки от проклетия препарат човек

започва да вярва в каквото му падне — в лъжица, в лампа, в крак на маса; силата на моите мистични усещания беше невероятна — аз паднах на колене, за да възславя своите прибори. Едва тогава домакинят ми се притече на помощ. Двадесет капки трънвинил свършиха добра работа — той навява такъв леден скептицизъм, такова безразличие към всичко, че дори осъденият не би обърнал внимание на собствената си екзекуция, ако го употреби. Симингтън горещо ми се извини за инцидента. Мисля обаче, че размразенците пробуждат в обществото скрита антипатия — едва ли някой би си позволил подобна шега в друга компания. За да ми даде възможност да дойда на себе си, Симингтън ме заведе в своя кабинет. И отново ми се случи нещо глупаво — включих апарата, който стоеше на бюрото, смятайки, че е радио. Оттам обаче излетя цял рояк блестящи бълхи, които ме покриха от главата до петите. Поради гъдел и сърбеж с вик изхвърчах в коридора, чешейки се като крастав. Оказа се, че касетофонът бил най-обикновен сърбежол, а аз, без да искам, съм включил „Пруритално скерцо“ от Уаскотиан. Честна дума, не мога да оценя по достойнство новото осезателно изкуство. Бил, най-големият син на Симингтън, ми каза, че съществуват и неприлични съчинения. Безсрамно асемантично изкуство, сродно на музиката! Ах, тази неизтощима човешка изобретателност! Младият Симингтън обеща да ме заведе в таен клуб. Може би на оргия? Във всеки случай нищо няма да сложа в уста.

8.IX.2039 г. Представях си, че ще отидем в луксозно заведение — място на нечуван разврат, а се озовахме в задушно, мръсно мазе. Доколкото разбрах, тази точна имитация на отминалата епоха струвала цяло състояние. В задуха под ниския таван, пред плътно затвореното прозорче търпеливо чакаше дълга опашка.

— Виждате ли? Истинска *опашка* — с гордост подчерта Симингтън-младши.

— Добре де — казах аз, след като постоях търпеливо почти цял час, — кога най-после ще отворят.

— Какво да отворят? — учуди се той.

— Ами... прозорчето...

— Никога! — със задоволство отвърна хор от гласове.

Втрещих се. Не ми беше лесно да се сетя, че участвам в развлечение, което е такава противоположност на техните житейски норми, каквато е била едно време черната меса спрямо бялата. Но не е ли логично? Та нали днес стоенето на опашка може да се третира единствено като *извращение*. В друго помещение на клуба имаше обикновен трамваен вагон, а вътре — страхотна блъсканица, откъснати копчета, раздрани дрехи, пукане на ребра, настъпване по краката. По този натуралистичен начин любителите на старото време пресъздаваха условията на недостъпния за тях бит. Посетителите — раздърпани и изпомачкани, но възхитени и с блеснали очи — отидоха да се почерпят след преживяното, а аз се върнах вкъщи, като накуцвах и придържах панталоните си с ръка. Усмивнат си мислех за наивната младост, която винаги търси очарованието и тръпката в онова, което е най-недостъпно. Впрочем, сега малцина изучават история, в училище я е изместил нов предмет — *бъдисторията*, тоест науката за бъдещето. „Как би се зарадвал професор Тротелрайнер, ако можеше да узнае!“ — помислих си меланхолично.

9.IX.2039 г. Обяд с адвокатата Кроули в малко италианско ресторантче („Бронкс“) без нито един робот или компютър. Превъзходно кианти. Обслужваше ни лично главният готвач. Наложих се да го похваля, макар че не понасям макарони в такова количество, дори ако са подправени с босилек. Кроули е истински адвокат, от голямото „добрутро“, съжаляващ за упадъка на професията си — красноречието в съда вече е безсмислено, всичко решава сумата от наказателни точки. Обаче престъпността не е отряла напълно, както ми се струваше в началото. Само е станала невидима за око. Най-тежките престъпления са майнднапингът (духовното отвличане), нападенията върху банки с висококачествена сперма, убийството с позоваване на осмата поправка към конституцията (убийство най-вече с убеждението, че е било илюзорно — например, че жертвата е псивизионен или ревизионен фантом), а също така безбройните разновидности на психимическо заробване. Не е лесно да се открие майнднапингът. Жертвата, упоена от психимикал, бива въведена във фиктивно обкръжение, без дори да се досеща, че е загубила контакт с действителността. Някоя си мисис Уендейджър, след като решила да се

отърве от омръзналия ѝ съпруг, любител на екзотични пътешествия, му подарила билет за пътуване до Конго и разрешение за лов на едри зверове. Много месеци прекарал мистър Уендейджър в необикновени ловни приключения, без да подозира, че през цялото време се намира на тавана в бебешка кошарка, натъпкан с психимикали. Ако не го били намерили пожарникарите, качили се да гасят огъня, запален от него, мистър Уендейджър сигурно щял да загине от изтощение, което между другото смятал за естествено — халюцинирал, че се е заблудил в пустинята. Мафията често прибягвала до подобни операции. Един мафиот се хвалил пред адвоката Кроули, че през последните шест години е набутал по сандъци, кокошарници, кучешки колибки, тавани, мазета и други скришни места в домовете на многоуважавани семейства над четири хиляди души, третиращи като мистър Уендейджър. След това разговорът засегна семейните проблеми на адвоката.

— Уважаеми господине! — произнесе той, привично съпровождайки думите си с ораторски жест. — Пред себе си виждате сериозен представител на защитата, светило на адвокатурата и нещастен баща! Имах двама талантиливи сина...

— Как, и двамата ли са починали?! — ахнах аз.

Той отрицателно поклати глава.

— Живи са, но станаха ескаланти!

Виждайки, че не го разбирам, той разясни същността на своя провал. По-големият син бил многообещаващ архитект, а по-малкият — поет. Заради реални поръчки, които не го задоволявали, първият започнал да взема урбафантин и конструктор и сега строил цели градове — само че въображаеми. По същия начин протичала ескалацията и при малкия: лиредил, поемазин, сонетал и сега, вместо да твори, гълтал психимикали, които завинаги го откъсвали от реалния свят.

— И как се издържат?

— Ха! Как ли? Разбира се, аз ги издържам!

— Нищо ли не може да се направи?

— Мечтите, ако човек им позволи, винаги побеждават реалността. Те са жертва на псивилизацията. Всички познаваме това изкушение. Колко по-лесно би ми било например да спечеля едно безнадеждно дело пред илюзорен трибунал!

Наслаждавайки се на тръпчивия вкус на чудесното младо кианти, изведнъж се вцепених, поразен от невероятна мисъл: щом е възможно да се пише илюзорна поезия и да се строят фантомни сгради, защо да не може да се ядат и пилят миражи? Споделих това с адвоката, но той се разсмя.

— О, подобна опасност не ни заплашва, господин Тихи! Илюзията на успеха засища духа, но видението на една пържола не може да напълни стомаха. Желаетият да живее така скоро би умрял от глад!

Макар да му съчувствах като на баща заради синовете — ескаланти, все пак усетих облекчение. Наистина, илюзорната храна никога няма да замени реалната. Добре, че самото естество на телата ни поставя преграда пред псевдивизиационната ескалация. Нота бене: адвокатът също дишаше много шумно.

За това, как се е стигнало до всеобщо разоръжаване, и сега нищо не зная. Междудържавните конфликти принадлежат на историята. Понякога стават малки локални роботобитки, обикновено в резултат на съседски спорове във вилните зони. Докато скаралите се семейства глътнат кооперандол и се помирят, техните работи се сбиват, възприели флуидите на враждебността с присъщото за автоматите закъснение. После извиканият компостер извозва трупците, а застрахователното дружество възстановява щетите. Нима роботите са наследили от хората агресивността? Бих изпил до дъно всеки научен труд на подобна тема, но не мога да намеря такъв. Почти ежедневно посещавам семейство Симингтън. Той е мълчалив интроверт, а тя — жена с неописуема красота, която всеки ден е различна. Неописуема, защото всичко се променя — косите, очите, тялото, краката. Кучето им се казвало Компютка. Умряло преди три години.

11.IX.2039 г. Програмираният точно за пладне дъжд не бе сполучлив, а дъгата — направо скандална. Квадратна. Настроението ми е лошо. Отново съм обладан от натрапчивата си идея, която ме измъчва преди сън — дали всичко не е безплодна халюцинация? Освен това се изкушавам да си поръчам сънан за оседлаване на плъхове. Постоянно ми се привиждат ремъци, седла и мека козина. Какво е това? Носталгия по завинаги отминалите времена на хаос в епохата на

безметежно спокойствие. Неразгадаема е човешката душа! Фирмата, където работи Симингтън, се нарича „Прокрустикс инкорпорейтид“. Днес в неговия кабинет прелиствах илюстриран каталог. Някакви механични триони и металорежещи машини. Мислех, че по-скоро е нещо като архитект, отколкото механик. Днес имаше много интересно предаване — изглежда назрява конфликт между ревизията и псивизията. Псивизията доставя на домашен адрес „програми по пощата“ във вид на таблетки. Себестойността им е много по-ниска. Учебният канал излъчи лекция по военна история на професор Елисън. Началото на психимическата ера било страшно. Появило се истинско свръхвъоръжение във вид на аерозоли — *криптобелин*; погълналият го сам тичал за въже и си връзвал ръцете и краката като овен. За щастие при тестването се оказало, че няма противоотрова, филтрите също не помагали, тъй че се завързвали всички без изключение и никой нямал полза от това. След тактически маневри през 2004-а година „червените“ и „сините“ се натъркаляли един до друг на бойното поле — омотани с въжета. Внимателно следях лекцията, очаквайки сензационни сведения за разоръжаването, но за него не се каза нито дума. Днес най-последно отидох на преглед при психодиетик. Посъветва ме да променя режима си на хранене и ми предписа забравин и съжалин. За да забравя предишния си — живот? Щом излязох на улицата, веднага изхвърлих всички препарати. Бих искал да си купя духостат, сега толкова го рекламират, но усещам вътрешна съпротива и не мога да се реша. През отворения прозорец се чува модният идиотски шлагер „Ние сме автомати без мама и без тати“. Никакъв дезакустин! Добре напъханият в ушите памук върши същата работа.

13.IX.2039 г. Запознах се с Бъроуз, девера на Симингтън. Произвежда говорещи опаковки. Странни са грижите на съвременния бизнесмен: опаковките имат право да привличат клиентите само с глас, могат да хвалят стоката, но не и да дърпат купувача за дрехата. Вторият девер на Симингтън притежава фабрика за чувратници, тоест врати, които се отварят само когато чуят гласа на стопанина. Рекламните картинки във вестниците се раздвижват, щом ги погледнеш.

Една страница в „Хералд“ винаги се заема от „Прокрустикс инк.“ Обърнах внимание на това само защото познавам Симингтън. Рекламата е на цяла страница, отначало се появяват главните букви на надписа „ПРОКРУСТИКС“, после — отделните срички и думи: „Е...? Е!!! По-смело! ЕХ! ЕЙ! УХ! ЪХ! О, точно ТАКА. АААаа...“. И това е всичко. Не ми се струва подходящо за селскостопанска техника. Днес при Симингтън дойде един монах, отец Матриций от ордена на безчовеците, да вземе някаква поръчка. Интересен разговор с него в кабинета. Отецът разказа в какво се състои мисионерската дейност на неговия орден. Безчовеците покръстват компютри. Изкуственият разум съществува вече сто години, а Ватикана все още му отказва равенство спрямо Божиите тайнства. Мълчи, при все че също го използва — енцикът е автоматически програмирана енциклика! Никого не го е грижа за душевните мъки на компютрите, за въпросите, които си задават относно смисъла на своето битие. Наистина: да бъдеш ли компютър или да не бъдеш? Безчовеците искат да се признае догмата за Косвеното Зачатие. Един от тях, отец Шаси, автопреводач, превежда Светото писание на съвременен език. Пастир, стадо, овчици, агнец — вече никой не разбира тези думи. Главен предавателен механизъм, свещени смазки, следяща система, максимална погрешност — ето кое действа на въображението днес! Дълбоките, вдъхновени очи на отец Матриций, неговото студено като стомана ръкостискане. Но типично ли е това за новата теодицея? С какво презрение се изказва той за ортодоксалните теолози, наричайки ги грамофони на Сатаната! После Симингтън плахо ме помоли да позирам за неговия нов проект. Значи все пак не е механик! Съгласих се. Сеансът продължи около час.

15.IX.2039 г. Днес позирах на Симингтън. Измервайки пропорциите на лицето ми с молив в едната ръка, с другата той сложи нещо в устата си — скришом, но го забелязах. Стоеше, вторачен в мен, все по-блед, вените на слепоочията му изпъкнаха. Изплаших се, но му мина почти веднага. Извини се — както винаги вежлив, спокоен и усмихнат. Но не мога да забравя израза на очите му в онази секунда. Притеснен съм. Ейлин е все още при леля си, по ревизията — дискусия за необходимостта от реанимализация на природата. Диви животни няма от години, но могат да бъдат създадени наново чрез

биосинтеза. От друга страна, струва ли си робски да се копира онова, което едно време е скалпила естествената еволюция? Интересно се изказва говорителят на фантастичната зоология, според него резерватите трябва да се заселят не с плагиати, а със създания на Новото. Сред проектираната фауна особено сполучливи ми се сториха рушветките и лемпардите, както и огромният моравуняк, обрасъл с гъста морава. Основната задача на зоодизайнерите е хармонично да съчетаят новите животни с подходящо подбран пейзаж. Безкрайно интересни биха били луминодрамонтите — хибриди от светулка, седмоглав дракон и мамонт. Всичко това е доста оригинално, а може би и красиво, но лично на мен са ми по-мили някогашните обикновени животни. Съзнавам неизбежността на прогреса и ценя високо лактофорите, с които се пръскат тревните площи за получаване на сирене. И все пак елиминирането на кравите от пасищата — общо взето, рационална мярка — ме кара да си мисля, че ливадите, лишени от тяхното флегматично, интровертно преживящо присъствие, са печално пусти.

16.IX.2039 г. Странно съобщение в днешния сутрешен брой на „Хералд“ за проектозакон, според който стареенето се обявява за наказуемо. Запитах Симингтън как да разбирам това. Той само се усмихна. На излизане забелязах един съсед. Стоеше в дворчето си, подпрян на палмата, със затворени очи, а на двете му бузи от само себе си се появиха червени петна с ясни очертания на длан. Той тръсна глава, после си разтърка очите, кихна, изсекна се и започна да полива цветята. Колко малко все пак зная аз! Пристигна осезателна картичка от Ейлин. Е, не е ли чудесно — съвременната техника в услуга на любовта? Мисля си, че сигурно ще се оженим. На семейство Симингтън гостува току-що пристигнал от Африка лъвак — ловец на синтетични лъвове. Разказа за негрите, избелили се с помощта на албинолин. Добре ли е обаче, помислих си, да се решават наболелите расови и социални проблеми по химически начин? Не е ли твърде лесно? Получих по пощата рекламна пратка — внушилки, които сами по себе си не въздействат на организма, а само внушават необходимостта да се употребяват други психимикали. Значи все пак има хора, които не желаят да ги гълтат? Този извод ме обнадежди.

29.IX.2039 г. Още не мога да се опомня след днешния разговор със Симингтън. Много важен разговор. Може би, провокиран от повишената доза симпатин и амикол, които погълнахме и двамата? Симингтън сияеше — проектът беше готов.

— Тихи — каза ми той, — известно ви е, че живеем в епохата на фармакокрацията. Осъществена е мечтата на Бентам — максимум блага за максимален брой хора, но това е само едната страна на медала. Я си спомнете какво казва един френски мислител: „Не е достатъчно ние да сме щастливи, трябва другите да са нещастни!“

— Пасквилен афоризъм! — възмутих се аз.

— Не. Истина е. Знаете ли какво произвежда „Прокрустикс инк.“
Нашата стока е злото.

— Шегувате се...

— Не. Разрешили сме едно противоречие. Сега всеки може да прави мръсотии на ближния, без да му вреди. Подчинихме злото, както вирусите, от които се изготвят ваксини. Преди чрез културата човекът е внушавал на човека, че е длъжен да бъде добър. Само добър. А къде да отиде останалото? Историята се е опитвала да го скрие по един или друг начин, къде с увещания, къде с помощта на полицията, но винаги нещо е стърчало, напирало и се е бунтувало.

— Но разумът ни подсказва, че трябва да бъдем добри — не се предавах аз. — Всеки го знае! Та нали виждам как сега всички заедно, достойно, весело, успешно, сърдечно, в хармония, искрено и загрижено...

— Тъкмо поради това — прекъсна ме той — още по-силно е изкушението да шамаросаш някого със замах, с пълна сила, за да си възвърнеш равновесието. За собствено успокоение и здраве!

— Какво говорите!

— Оставете илюзиите. Не се замозалъгвайте. Вече не е необходимо. Свободни сме — благодарение на синтезата и злодеините. Всекиму толкова зло, колкото душа иска. Повече нещастия, повече позор — за другите, разбира се. Неравенство, робство, кавги, изнасилвания! Когато пуснахме на пазара първите партиди от стоката, моментално се разпродадоха; спомням си — хората се втурваха в музеите, в картинните галерии, всеки искаше да нахлуе в ателието на

Микеланджело с тояга в ръка, за да изпотроши скулптурите, да продупчи платната, евентуално да натупа и самия маестро, ако се осмели да му се изпречи... Странно ли ви се струва?

— Малко е да се каже! — избухнах аз.

— Така е, защото все още сте роб на предразсъдъците. Но сега вече може, нима не разбирате? Та при вида на Жана д'Арк, да речем, нямате ли чувството, че тази одухотвореност, тази ангелска чистота и грация неземна трябва да бъде унижена? Седло, ремъци, юзда — и в галоп! В един впряг шест красавици — със звънчета, с пера на главите под свистенето на камшика...

— Какво говорите! — изкрещях с пресипнал от ужас глас. — Да им се сложи юзда? Да се впрегнат? *Да се оседлаят?!*

— Разбира се. За поддържане на здравето, за хигиена, но и за пълнота на чувствата. Достатъчно е да посочите лицето, да попълните нашата анкета, да изброите претенциите, антипатиите, ябълките на раздора. Впрочем, не е задължително, понеже в повечето случаи ни се иска да правим зло без никакъв повод, тоест за повод може да послужи чуждото благородство, достойнство, красота... Достатъчно е да изброите всичко това и получавате нашия каталог. Поръчките изпълняваме до двадесет и четири часа. Комплектът се изпраща по пощата. Поглъща се с вода, най-добре на гладно, но не е задължително.

Сега вече разбрах обявите на фирмата му в „Хералд“, а също в „Уошингтън пост“. „Само че — трескаво и тревожно размишлявах аз — защо говори така? Откъде идват тези внушения за впрягане, тези кавалерийски асоциации и намеци за езда без седло? Праведни боже, нима и тук някъде минава канал — моят будилник и моето чистилище, гаранцията ми за действителност?“ Но инженерът-проектант (проектант на какво?!) не забеляза обзелото ме безпокойство или невярно го изтълкува.

— Освобождението си дължим на химията — продължи той. — Защото всичко съществуващо не е нищо друго освен промяна в концентрацията на водородните йони върху повърхността на мозъчните клетки. Докато ме гледате, настъпва всъщност изменение на натриево-калиевото равновесие в мембраните на вашите неврони. Значи е достатъчно да се изпратят там, в дълбините на мозъка, специално комбинирани молекули и всяка фантазия ще се превърне за вас в действителност. Впрочем вие го знаете — добави с по-тих глас

той и извади от едно чекмедже шепа таблетки, разноцветни като захаросаните дражета за деца. — Ето злото, наше производство, което удовлетворява желанията на душата. Ето химията, която е поела върху себе си греховете на света.

С треперещи пръсти измъкнах от джоба си таблетка трънвинил, глътнах я без вода и отбелязах:

— Бих предпочел, честно казано, да сте по-конкретен.

Той повдигна вежди, мълчешком кимна, издърпа чекмеджето, взе нещо от него и също го глътна.

— Както желаете. Говорих ви за модела Т на новата технология, за нейното примитивно начало. Сънят за тоягата. Публиката с възторг прие флагелацията, дефенестрацията, това беше *felicitas per extractionem pedum*^[10]. Но бедната човешка фантазия бързо се изчерпа. Как да ви кажа, не достигаше въображение, нямаше образци! Та нали, исторически погледнато, открито все се е практикувало само доброто, а злото се е криело под маската му, под благовидни предлози, като е грабело, разрушавало и насилвало в името на висши идеали. Впрочем, честното зло дори такива пътеводни звезди е нямало. То се е криело по ъглите, грубо, недодялано, примитивно. Това пролича съвсем ясно по реакциите на хората — в поръчките непрекъснато се повтаряше едно и също, те желаеха все да докопат, да смачкат и да скрият. Такива са им навиците. Не им стига просто да вършат зло, искат да имат и съзнание за своята правота. Не ви ли се струва, че не е нито удобно, нито приятно, ако ближният, опомнил се след миг (а това винаги може да се случи), започне да вика „ама защо?!“ или „как не ви е срам?!“. Неприятно е, когато няма с какво да се оправдаеш. Тоягата не е достатъчен контрааргумент, всеки го усеща. Целият майсторлък е в това да отхвърлиш неуместните претенции презрително и от съответната позиция. Всеки иска да прави лошотии, но така, че да не се срамува от тях. Отмъщението дава основание за правота, но какво ти е виновна Жана д'Арк? Дразни те, че е по-добра и по възвишена от теб? Значи ти си по-лошият, само дето имаш тояга. Не, никой не желае така! Всеки иска да върши зло, поне за малко да бъде в ролята на мръсник и мъчител, но да си остане благороден и великодушен. Направо чудесен! Всички искат да бъдат чудесни. И то постоянно. Колкото по-лоши, толкова по-чудесни. А то е почти невъзможно... и затова е привлекателно. Малко му е на клиента да се гаври с вдовиците

и сираците — той желае да го върши в ореола на своята справедливост. Престъпниците никой не иска да ги преследва, макар че точно там може да се действа с чиста съвест и в името на закона, но е толкова банално и скучно, те и без това плачат за бесило. Дай му на клиента ангелска невинност, без примерна святост, но така поднесена, че той да може да се развихри, при това с убеждението, че не само може, а направо е длъжен. Сега разбирате ли какво изкуство е да се съчетаят подобни противоречия? В края на краищата винаги става дума за духа, не за тялото. То е само средство за постигане на целта. А онзи, който не го знае, свършва при месаря като кървавица. Разбира се, мнозина наши клиенти не могат да вникнат в тези тънкости. За тях е разделът на доктор Хопкинс — по светска и сакрална бийология. Например долината на Йосафат^[11], в която всички, освен клиента, ги вземат дяволите, а в края на Съдния ден Господ Бог лично го причислява към светиите. Някои (тук се проявява снобизмът на кретените) настояват накрая Господ да им предложи дори да си разменят местата. Според мен това са детинщини. Американците винаги са се пристрастявали към подобни прояви. Разни изскубвачи, бялни — той с отвращение размаха дебелия каталог, — що за примитивизъм! Ближният не е някакъв тъпан, а деликатен инструмент!

— Чакайте — казах аз, след като глътнах поредното хапче трънвинил, — ама вие какво всъщност проектирате?

Той с гордост се усмихна.

— Безбитни композиции.

— Битовете са единици за информация, нали?

— Не, господин Тихи. Единици за биене. Аз по принцип не ги използвам в своите композиции. Моите проекти се измерват в бедки. Една бедка е количеството мъка, която изпитва *pater familias*^[12], когато ликвидират шестчленното му семейство пред неговите собствени очи. По тази скала Господ е наказал Хиоб с трибедка, а Содом и Гомор са били Божиите четиридесетбедки. Но стига с тези изчисления. Всъщност аз съм творец и работя върху съвсем девствена почва. Теории за доброто са развивали мнозина мислители, а теорията на злото от лъжлив срам почти никой не е докосвал и като резултат тя е попаднала в ръцете на разни необразовани и примитивни хора. Мнението, че може да се злодейства изкусно, изобретателно, деликатно и хитроумно без тренировка, без опит и вдъхновение, без

дълбоки познания, е пълен фалш. Не са достатъчни инквизитурата, тиранистиката, двете бийологии — те са само въведение в същността на проблема. Впрочем няма универсални рецепти — *suum malum cuique*^[13]!

— И много клиенти ли имате?

— Всички живи хора са наши клиенти. Още от деца. Те получават отцеубийствени бонбони за успокояване на враждебните емоции. Бащата, както знаете, е източник на забрани и норми. Даваме на децата фройдилки и никой няма едипов комплекс!

Тръгнах си без никакво хапче. Ето какво било. Що за свят! Може би заради това така се задъхват? Обкръжен съм от чудовища.

30.IX.2039 г. Не зная как да се държа със Симингтън, но досегашните ни отношения едва ли ще се запазят. Ейлин ме посъветва:

— Ами поръчай си неговата падалка? Ще ти я подари, искаш ли?

С други думи, тя предлагаше за удовлетворение да си поръчам в „Прокрустикс“ сцена на моя триумф над Симингтън, където злодеят да се търкаля в праха пред нозете ми и да признава, че самият той, неговата фирма и неговото изкуство са гадост. Не, не мога да използвам метод, който не одобрявам! Ейлин не го разбира. Нещо се прекърши между нас. От леля си тя се върна напълняла и по-ниска на ръст, само вратът ѝ сега е по-дълъг. Не държа на тялото, душата е много по-важна, както каза онова чудовище Симингтън. Колко съм бил сляп за света, в който съм обречен да живея! А си мислех, че го опознавам все по-добре и по-добре! Сега забелязвам неща, които по-рано са ми убягвали. Вече ми е ясно какво правеше във вътрешния двор моят съсед — така нареченият стигматик; зная също какво означава, ако на светски прием събеседникът ми, след като се извини, тактично се отдалечава в някой ъгъл и вдишва там своя прах, като същевременно ме фиксира с поглед. Тогава моят абсолютно точен образ незабавно потъва в ада на неговото разярено въображение! Така постъпват дори лица от най-висшите химиократични сфери! А аз не съм и подозирал подобни отвратителни гадости зад фасадата на изисканата вежливост!

След като се подсилих с лъжичка подсладен херкулидин, изпочупих всички бонбониери, направих на сол ампулите, шишенцата,

флакончетата и бурканчетата, които ми беше подарила Ейлин. Готов съм на всичко. От време на време изпитвам такава ярост, че направо жадувам за появата на някой ревизионен интерферент, за да си го изкарам на него! Разсъдъкът ми подсказва, че със същия успех бих могъл сам да уредя въпроса, а не да чакам с тояга в ръце — бих могъл например да купя надувач. А ако ще си купувам манекен, защо пък да не е дамекен? Ако ли не дамекен, защо да не е човенец? А ако, по дяволите, ще е човенец, защо пък да не поръчам при Хопкинс, тоест в „Прокрустикс инк.“, подходяща екзекуция или дъжд от сярата, или огън и жупел срещу този дегенерирал свят? Там е въпросът, че не мога. Всичко трябва да направя сам, всичко сам — сам! Чудовищно!

1.X.2039 г. Днес настъпи разрывът. Тя ми показва върху протегнатата си длан две хапчета — черно и бяло, за да я посъветвам кое от тях да глътне в момента. Значи дори такъв дълбоко интимен въпрос не е в състояние да реши по естествен начин, без психимикали! Не пожелах да избира, стигна се до спречкване, което тя подсили, като погълна скандалол. Обвини ме неоснователно, че съм се нагълтал преди срещата с оскърбинова киселина (това са нейните думи), За мен тези минути бяха сърцераздирателни, но останах верен на себе си. Занапред ще се храня само вкъщи и ще ям онова, което сам си сготвя. Никакви сънани, никакви парадизиади и луксотернинни желета; счупих всички хедосии. Не ми трябва нито протестал, нито прогонин. В стаята ми наднича през прозореца голяма птица с печални очи, много странна — на колелца. Компютърът твърди, че я наричат педераства.

2.X.2039 г. Почти не излизам от къщи. Поглъщам трудове по история и математика. Освен това гледам ревизията. Но и тогава не ме напуска усещането за вътрешен бунт срещу всичко, което ме обкръжава. Вчера например се поддадох на изкушението да завъртя регулатора на солидността, тоест на относителното тегло на изображението, за да го направя по-плътено и по-масивно. Бюрото на говорителя се разцепи под тежестта на няколкото страници с текста на вечерните новини, а той самият продъни пода на студиото. Разбира се,

този ефект се прояви единствено при мен и нямаше никакви последици, само дето свидетелстваше за психическото ми състояние. Освен това в ревизията ме дразнят лековатият хумор, вицовете, сатирата, съвременната гротеха. „Хапче върху хапче — казва свети Апче“. Каква пошловата духовитост! Само заглавията на предаванията да им види човек... Например „С надуванка на ероциклет“ — криминална драма, която започва как в тъмно бистро седи компания работоотклонячи. Изключих, беше ми втръснало. Но откъм съседите се чуваше по другия канал (ох, къде ли е моят канал, къде?) най-новият шлагер „В чантичките на жените има разпустин и даваин“. Нима и през ХХІ век в живалнята не може да се постигне достатъчна звукоизолация?! Днес пак ми се прииска да завъртя солидатора на ревизията, но в крайна сметка го счупих. Трябва да се съсредоточа и да реша нещо. Но какво? Всичко ме дразни, и най-малката дреболия, дори пощата — получих писмено предложение да се кандидатирам за Нобелова награда, обещават да ме изберат пръв като пришълец от тежкото минало. И таз добра! Наистина! Съмнителна листовка с реклама за „тайни хапчета, каквито няма на пазара“. Само като си помисли човек какво може да съдържат. Предупреждение, за действията на сънкулантите — търговците на забранени сънани. Към него — призив да не се гледат нелегално стихийни сънища, защото, видите ли, разпилявала се психическа енергия. Каква грижа за гражданите! Поръчах си сънан за Стогодишната война, на сутринта се събудих целият в синини.

3.X.2039 г. Както и преди водя самотен живот. Днес, преглеждайки тримесечника „Родна бъдистория“ (наскоро се абонирах за него), с изумление се натъкнах на добре познатото ми име на професор Тротелрайнер. Отново се пробудиха в мен опасения дали всички сегашни събития не са само непрекъснатата верига от фантоми и миражи? По принцип е възможно. „Психоматикс“ рекламира напоследък слоестите хапчета (стратилки), предизвикващи многослойни видения. Някой иска да бъде например Наполеон при Маренго, а когато битката свърши, не му се връща към действителността. Тогава там, още на бойното поле маршал Ней или който и да е от старата гвардия му подава на сребърен поднос друго

хапче (илюзорно, наистина, но това не е важно), което отваря вратата към поредната халюцинация. И така *ad libitum*^[14]. Понеже имам навика да разсичам гордиевите възли, погълнах телефонната книга, за да открия номера, и се обадох на професора. Той е! Ще вечеряме заедно.

3.X.2039 г. Три часът след полунощ. Пиша смъртно уморен, с помръкнала душа. Професорът закъсна малко, наложи се да го почакам в ресторанта. Дойде пеша. Познах го отдалеч, макар че сега е много по-млад, отколкото през миналия век, и не носи нито чадър, нито очила. Като ме видя, той като че ли се разчувства.

— Пеша ли дойдохте? — попитах аз. — Да не би колата ви да се е за инатила (с колите се случва понякога)?

— Не — отговори професорът, — предпочитам да се придвижвам *per pedes apostolorum*^[15]...

При тези думи той някак странно се усмихна. Когато келнерпютрите се отдалечиха, започнах да го разпитвам какво прави, но почти веднага се изпуснах за своите подозрения относно халюцинациите.

— Какво говорите, Тихи! Каква ти халюцинация! — възмути се професорът. — Със същия успех аз бих могъл да подозирам, че вие ми се привиждате. Замразиха ви, нали? Мен също. Размразиха ли ви? И мене ме размразиха. Отгоре на всичко ме и подмладиха, с реювенал и десенилизин, на вас може да не ви е необходимо, но аз, ако не беше основният ремонт, нямаше да бъда вече бъдисторик!

— Футуролог?

— Сега тази дума означава нещо друго. Футурологът подготвя прогнози, а аз се занимавам с теория. Съвсем нова работа, неизвестна за нашата отминала епоха. Нещо като езиково предвиждане на бъдещето. Лингвистична прогностика!

— Не съм чувал. И какво представлява тя?

Макар че попитах по-скоро от вежливост, отколкото от любопитство, той не го забеляза. Келнерпютрите ни донесоха поръчката. Към супата поднесоха бяло вино реколта 1997-а — добра година за шабли, което избрах, понеже го обичам.

— Лингвистичната футурология изучава бъдещето с оглед на трансформационните възможности на езика — обясни Тротелрайнер.

— Не разбирам.

— Човек е в състояние да овладее само това, което може да разбере, а може да разбере само изразеното с думи. Неизразеното с думи му е недостъпно. Изучавайки следващите етапи от еволюцията, узнаваме какви открития, промени и преврати в обичаите той, езикът, ще може да отрази един ден.

— Много странно. А как изглежда това практически?

— Изследванията се извършват с помощта на най-мощните компютри — човек не може самичък да изпробва всички варианти. Става дума най-вече за вариативността на езика — синтагматично-парадигматична, но квантувана...

— Професоре!

— Извинете. Виното е чудесно. Най-лесно ще го разберете с няколко примера. Кажете, ако обичате, някаква дума.

— Аз.

— Аз, така ли? Хм. Аз. Добре. Ще ми се наложи донякъде да заменя компютъра, тъй че ще опростя нещата. И така, аз — личност. Ти — тиличност. Ние — ниличност. Виждате ли.

— Нищо не виждам.

— Как така? Става дума за сливане на личността с тиличността, тоест за съюзяване на две съзнания, това първо. Второ — ниличност. Много интересно. Това е множествено съзнание. Например при силно разпадане на личността. Кажете някоя друга дума.

— Крак.

— Добре. Какво ще извлечем от думата крак? Кракант. Кракел, евентуално кракел-ногел. Кракер, кракия, кракирам и кракувам се. Разкракуване. Кракуван. Кракирай там! Кракчо. Кракивам? Кракист. Видяхте ли, стигнахме до нещо. Кракист. Кракистика.

— Но какво означава всичко това? Та в тези думи няма смисъл!

— Засега няма, но ще има. Тоест те евентуално може да придобият смисъл, ако кракистиката и кракизмът се възприемат. Думата робот нищо не е означавала през XV век, но ако бе съществувала езиковата футурология, може би още тогава би се стигнало до мисълта за автоматите.

— И все пак, какво означава кракист?

— Вижте, конкретно в този случай мога да ви го кажа с точност, защото става дума не за прогноза, а за нещо, което вече съществува. Кракизмът е най-новата концепция, съвременно течение в автоеволюцията на човека, на така наречения homo sapiens monopedes^[16].

— Едноног?

— Точно така. Защото ходенето става излишно, а и липсата на място е все по-голяма.

— Но това е идиотизъм.

— Съгласен съм. Обаче такива знаменитости като професор Хатцелклатцер и Фьошбин са кракисти. Не го знаехте, като предложихте думата крак, нали?

— Не. А какво означават другите ваши варианти?

— Засега не се знае. Ако кракизмът победи, ще се появят и такива обекти, които ще се наричат кракел, кракия и т.н. Това не е никакво пророчество, а само проучване на възможностите в чистия им вид. Хайде, посочете друга дума.

— Интерферент.

— Добре. Интер и феро, fero, ferre, tult, latum^[17]. Понеже думата е заимствана от латински, пак в латински ще търсим варианти. Flor, floris. Интерфлорентка. Ето — девойка, която има дете от интерферент, отнел цветето, тоест девствеността ѝ.

— Цветето пък откъде се взе?

— Flos, floris означава цвете. Дефлорация е лишаване от девственост. Сигурно ще се казва „породенка“ или „ревизионна породенка“, съкратено „ревиподенка“. Уверявам ви, вече сме събрали много богат материал. Например проституанта от конституанта — разтваря се цяла вселена на бъдещата нравственост!

— Виждам, че сте ентузиаст на тази нова наука. Хайде да опитаме с още една дума? Боклук.

— Защо не? Нищо, че сте скептик. Моля. И така... боклук. Хм. Боклучище. „Много боклучи“ дава „вселенобоклучи“. Вселенобоклук! Безкрайно интересно! Господин Тихи, отлично подбирате думите! Помислете си само, вселенобоклук!

— Какво пък толкоз? Тази дума нищо не означава.

— Първо, сега се казва „не вкусада“. „Не означава“ е анахронизъм. Забелязах, че избягвате да употребявате нови думи.

Лошо. После ще си поговорим за това. Второ, вселенобоклук *все още* нищо не означава, но вече можем да се досетим за бъдещия му смисъл! Знаете ли, става дума за нова психозоична теория. Не какво и да е! Тя ще гласи, че звездите са от изкуствен произход!

— Откъде ви хрумна?

— От думата вселенобоклук. Означава, по-точно поражда в съзнанието следната картина: за милиарди години Космосът се запълва с боклуци, тоест с отпадъци, останали след цивилизациите. Няма къде да се изхвърлят, а в същото време пречат на астрономическите наблюдения и на космическите пътешествия, тъй че е наложително да се изградят огромни и устойчиви на висока температура огнища, за да се изгаря целият този боклук. Огнищата са с огромна маса, поради което сами привличат боклука; безвъздушното пространство постепенно се очиства и ето — появяват се звездите (големите огнища), а тъмните мъглявини са все още неприбраните боклуци.

— Ама вие сериозно ли говорите? Вярвате ли, че е възможно? Космосът като вселенско изгаряне на боклуци? Професоре?

— Не е там работата, Тихи, дали вярвам или не. Просто благодарение на лингвистичната футурология създадохме нов вариант на космогонията като теоретична възможност за бъдещите поколения! Не е известно дали някой ще я възприеме на сериозно, но факт е, че такава хипотеза може да се изрази словесно! Обърнете внимание, ако през двадесетте години съществуваше езикова екстраполация, още тогава можеше да се предскажат *блумбите* — сигурно помните! — като се образуват от „бомби“. Самият език, господин Тихи, крие огромни, но не и безкрайни възможности. Например, „да се утопя“: като осъзнаете, че тази дума може да произлиза от „утопия“, по-добре ще разберете черногледството на мнозина футуролози!

Скоро разговорът премина върху въпроси, които много повече ме занимаваха. Признах на Тротелрайнер страховете си и своето отвращение към новата цивилизация. Той се възмути, но ме слушаше внимателно и — нали си е добър човек! — започна да ми съчувства. Видях дори как бръкна в джоба на жилетката си, за да извади състрадал, но се спря заради моята неприязън към психимикалите. Когато свърших обаче, лицето му доби строг израз.

— Лоша работа, Тихи. Вашата критика въобще не засяга същността на проблема. Той не ви е ясен. Дори не се досещате в какво

се състои. В сравнение с него „Прокрустикс“ и цялата останала псивилизация са нищо!

Не вярвах на ушите си.

— Но... но... — заекнах аз, — какво говорите, професоре? Какво по-лошо може да има?

Той се наведе към мен през масичката.

— Тихи, заради вас ще наруша професионалната тайна. Всичко, от което се оплаквате, е известно и на децата, така е. Развитието е тръгнало по този път от мига, в който след наркотиците и прахалюциногените са се появили така наречените психофокализатори с висока избирателност на въздействието. Но истинският преврат става едва преди четвърт век, когато са синтезирани масконите, тоест хаточкените — точковите халюциногени. Наркотиците не откъсват човека от света, а само променят отношението му към него. А халюциногените замъгляват целия свят. Сам сте се убедили в това. Масконите пък го фалшифицират.

— Маскони... маскони... — повторих аз. — Позната дума. А! Концентрации на маса под лунната кора, конкреции на минерали? Но какво общо има между тях и...

— Нищо. Сега тази дума означава, тоест вкуса да съвсем друго. Образувана е от „маска“. Като се вкарат в мозъка маскони, синтезирани по определен начин, всеки реален обект от външния свят може да бъде заменен от илюзорен, и то тъй майсторски, че химимаскираното лице не разбира кои от обкръжаващите го предмети са реални и кои — фантоми. Ако само за миг видите света, който *наистина* ни заобикаля, а не гримирания от химимаскирането, бихте се вцепенили!

— Чакайте! Кой свят? Къде е той? Къде мога да го видя?

— Дори тук! — прошепна ми той на ухо и се заоглежда на всички страни. Приседна до мен, протегна ми под масата стъклоно шишенце с протрита запушалка и доверително сподели:

— Това е свестин от групата на отрезвините, силно антипсихимическо средство, нитропакостно производно на злобина. Дори само притежаването му, да не говорим за употребата, се смята за тежко престъпление! Отворете шишенцето под масата и го помиришете, но веднъж, не повече — все едно, че вдишвате амоняк.

Така де, соли за смъркане. Но после... За Бога! Владей се! Дръж се, помни!

С треперещи ръце отворих шишенцето и едва бях вдъхнал силната бадемова миризма, професорът ми го взе. Очите ми се наляха със сълзи, изтрих клепачите си с крайчеца на пръстите и... дъхът ми спря. Великолепната, покрита с килими зала с майоликови стени, с много палми, с маси, искрящи от кристалните съдове по тях, с разположената в дъното ѝ капела, под чийто съпровод похапвахме печеното, изчезна. Седяхме в бетонен бункер до гола дървена маса, краката ѝ опираха в доста протритата сламена рогозка. Музиката звучеше както и преди, но сега виждах, че идва от усилвател, който виси на ръждива тел. Вместо преливащи в цветовете на дъгата канделабри — голи, прашни крушки. Но най-ужасно се бе променила самата маса. Белоснежната покривка беше изчезнала, овалното сребърно блюдо с изпускащата пара яребица върху препечени филийки се бе превърнала във фаянсова чиния с отвратително сиво-кафеникаво тесто, полепващо по алуминиевата вилица, чието старинно, благородно сребро също бе угаснало. Вледенен, гледах помията, която допреди малко с апетит разрязвах с нож, наслаждавайки се на издавания от хрупкавата кожичка звук, прекъсван от контрапункта на по-ниските тонове при разчупването на печената филийка, която отгоре бе добре подсушена, а отдолу — леко влажна от сосчето. Палмовите листа в саксията наблизко се оказаха всъщност връзки на долни гащи, чийто притежател седеше в компанията на трима приятели точно над нас — не в сепаре, а по-скоро на лавица, толкова тясно бе то. Невероятна тъпканица! Боях се, че очите ми ще изхвъркнат от орбитите си, но ужасяващата картина трепна и се замъгли отново като от докосване на вълшебна пръчица. Връзките над главата ми се раззелениха и пак се покриха с палмови листа, кофата за боклук, чиято воня се разнасяше надалеч, се превърна в голяма, тъмноблестяща, гравирана саксия за цветя, а мръсната повърхност на масата придоби чистотата на първия сняг. Заблестяха кристалните чаши; лепкавото тесто си възвърна благородния цвят на печена яребица с крилца и кълки където си трябваше; алуминият на приборите лъсна като старинно сребро... и наоколо се развяха фраковете на келнерите. Погледнах под краката си — сламата се беше превърнала в персийски килим. Заобиколен отново от луксозния свят,

вперих поглед, като дишах тежко, в изпъчените гърдички на яребицата, без да мога да забравя какво прикриваха те...

— Ето че едва сега започвате да проумявате онова, което става в действителност — доверително прошепна Тротелрайнер, като ме гледаше право в лицето, явно опасявайки се от прекалено бурна реакция от моя страна. — При това забележете — намираме се в заведение екстра класа! Поканих ви тук, понеже предварително предвидих, че ще се наложи да ви разкрия тайната. Иначе щяхме да отидем в ресторант, чийто вид направо би ви побъркал.

— Как? Значи... съществуват... още по-ужасни места?

— Да.

— Не може да бъде.

— Уверявам ви. Тук поне има истински маси, столове, чинии и прибори, а там щяхме да лежим на многоетажни нарове и да ядем с пръсти от наредени върху конвейер кофи. Да не говорим, че прикриваното от маската на психимикалите още по-малко щеше да става за ядене.

— И какво е то?

— Не е отрова, Тихи, просто екстракт от трева и кръмно цвекло, накснат в хлорирана вода и смесен с рибено брашно; обикновено му добавят костно лепило, витамини и синтетична смазка, за да не му присяда на човек. Не почувствахте ли миризмата?

— Почувствах. Почувствах!!

— Ето, виждате ли.

— Милосърдни Боже, професоре... какво е това? Кажете ми, моля ви! Заклевам ви! Заговор? Коварство? План за изстребление на човечеството? Сатанински замисъл?

— Много задълбахте, Тихи. Не бъдете толкова демоничен. Осъзнайте факта, че на света живеят над двадесет милиарда души. Четохте ли днешния „Хералд“? Пакистанското правителство заявява: През тази година от глад са умрели 970 000 души, а опозицията твърди, че са шест милиона. Откъде в такъв свят вино „Шабли“, яребици, ястия със сос беарне? Последните яребици са измрели преди четвърт век. Нашият свят отдавна вече е само един прекрасно запазен труп, мумифициран все по-майсторски, защото се научихме да маскираме дори смъртта.

— Чакайте! Не мога да се опомня... Това значи, че...

— Че никой не ви желае злото, напротив, тъкмо поради милосърдие и с високохуманни намерения е измислен химическият блъф, камуфлажът, разкрасяването на действителността с перца и багри, които ѝ липсват...

— Професоре; повсеместна ли е измамата?

— Да.

— Но аз не се храня навън, сам си готвя. Откъде тогава, как?...

— Как поглъщате маскони ли? За това ли питате? Вие? Постоянно ги разпръскват във въздуха. Помните ли костариканските аерозоли? Това бяха първите плахи опити, нещо като въздушен балон в сравнение с ракета.

— И всички го знаят? И все пак могат да живеят?

— Нищо подобно. Никой не знае.

— Нито слухове, нито клюки?

— Слухове има навсякъде. Не, забравяйте обаче за амнестана. Съществуват неща, известни на всеки, и неща, неизвестни никому. Фармакокрацията има явна и скрита част; първата се базира на втората.

— Не може да бъде.

— О! Защо пък не?

— Та нали някой трябва да постеле тези рогозки, да изработи фаянсовите съдове, от които наистина се храним, и ей това тесто, дето изобразява печена яребица. И всичко останало!

— Така е. Прав сте, то трябва да бъде изработено и запазено, но какво от това?

— Онези, които го правят, виждат и знаят!

— От къде на къде? Все още разсъждавате архаично. Хората си мислят, че отиват в стъклена фабрика — оранжерия; на входа получават антихал, в резултат на което забелязват голите бетонни стени и работните си места.

— И им се работи?

— Да, и то с най-голям ентузиазъм, понеже поглъщат доза сакрифицин. Трудът се превръща за тях в саможертва, с която се гордеят. След смяната — глътка амнестан или мемнолизин, и всичко видяно се забравя!

— Досега се боях, че живея в халюцинация. Какъв глупак съм бил! Боже, как бих искал да се върна! Какво ли не бих дал!

— Да се върнете? Къде?

— В канала под „Хилтън“.

— Безсмислица. Държете се безразсъдно, да не кажа глупаво. Правете същото, което правят останалите, яжте и пийте като всички и тогава ще получавате необходимите дози оптимистан и серафинол, а настроението ви ще е чудесно.

— Значи и вие сте адвокат на дявола?

— Бъдете благоразумен. Какво дяволско има, ако лекарят лъже болния при необходимост? Щом като сме принудени така да живеем и ядем, по-добре е всичко да ни се поднася в красива опаковка. Масконите действат безпогрешно, с едно-единствено изключение. И какво лошо има в тях?

— Не съм в състояние да споря сега на тази тема — вече по-спокойно казах аз. — Само че отговорете ми, моля ви, като на стар приятел на още два въпроса: за какво изключение в действието на масконите споменахте и как се е стигнало до всеобщо разоръжаване? Или то също е мираж?

— Не, то за щастие е напълно реално. Но за да ви го обясня, ще се наложи да изнеса цяла лекция, а трябва да тръгваме вече.

Разбрахме се да се срещнем на другия ден. При сбогуването отново запитах за дефекта на масконите.

— Идете в лунапарка — отговори професорът, ставайки от масата. — Ако искате да изпитате неприятни усещания, качете се на най-голямата въртележка, а когато тя се завърти с пълни обороти, пробийте с ножче тапицерията на кабината. Тази кабина е необходима именно защото при въртенето фантазиите видения, с които масконът прикрива реалността, се разместват — сякаш центробежната сила сваля от очите ви наочниците... Тогава ще видите какво се показва зад чудните илюзии...

Пиша в 3 часа през нощта, съвсем потиснат. Какво още мога да добавя? Може би да избягам от псивилизацията в някое затънтено място? Дори Галактиката не ме привлича вече. На човек не му се пътува, когато няма къде да се върне.

5.X.2039 г. Целия свободен предобед бродих из града. С едва прикрит ужас се вглеждах в повсеместните белези на комфорта и

лукса. Картинната галерия в Манхатън продава на безценица оригинални платна на Рембранд и Матис. Наблизо предлагат великолепни мебели в стил рококо, мраморни камини, тронове, огледала, сарацински ризници. Най-различни разпродажби — къщи, по-евтини от... А аз смятах, че живея в рай, където всеки може да си „подворцува“! Бюрото за регистрация на самозвани кандидати за Нобелови награди на Пето авеню също ми разкри истинското си лице — всеки може да получи награда, както и да украси стените на жилището си с най-ценни произведения на изкуството, щом като и едното, и другото се дължи на щипка прахообразен препарат, въздействащ върху мозъка! Но най-голямото коварство се състои в това, че една *част* от колективната заблуда е явна и човек може наивно да заличи границата между илюзорния и реалния свят, а понеже вече никой на нищо не реагира спонтанно (всички се учат, обичат, бунтуват и забравят с помощта на химията), разликата между манипулираното и естественото чувство не съществува. Вървах по улиците, като стисках юмруци в джобовете. О, не ми трябваше амоколин и фуриазол, за да се вбеся! Моето изострено съзнание издирваше всички празноти в тази монументална измама, в този разпрострял се отвъд хоризонта декор. На децата дават отцеубийствени сиропчета, после — за развиване на личността — контестан и протестолидин, а за обуздаване на пробудените пориви — субординал и кооперавтон. Полиция няма — за какво е, щом има криминол? Престъпните апетити се потискат от „Прокрустикс инк.“ Добре, че досега подминавах теогълтеките, защото и там има само комплект укрепващи вярата и опрощаващи душата препарати: съвестолин, гряхогон, абсолван; дори и светец можеш да станеш с помощта на сакросанктизидаза. А защо не и алкохолен извлек на ислямин, двузенокис на будан, космозилов нирваниум или теоконтактол? Есхатопрепаратите и погребалният крем ще те поставят в първите редове на праведниците в долината на Йосафат, а няколко капки възкресин върху захар ще довършат останалото. О, Фармобоже! Парадизиаци за набожните лицемери, велзевулан и хелурий за мазохистите... С мъка се сдържах да не нахлуя в изпречилото се пред мен фармацевтилице, където тълпата бе коленичила, нагълтала се с преклонин. Трябва да се пазя, иначе ще ме почерпят с амнестан. Само това не! Запътих се към лунапарка, въртейки със запотени пръсти

ножчето в джоба си. Експериментът не сполучи — стената на кабината се оказа невероятно твърда, сигурно беше от закалена стомана.

Тротелрайнер живееше под наем в мебелирано жилище на Пето авеню. Пристигнах навреме, но не заварих професора. Впрочем, беше предупредил, че може да закъснее, и ми беше доверил личното си подсвиркване за свиркоключалката. Затова влязох и седнах до бюрото, затрупано с научни списания и изписани листа хартия: От скука или по-скоро за да разсея тревогата, която ме глождеше отвътре, надзърнах в бележките на професора. „Вселенобоклук“, „породенка“, „чуждинник“, „чуждинка“. Ха, значи той си записва термините на тази своя чудата футурология... „Плодоноска“, „изкапник“, „изкапничка“. „Породьорка“ — майка-рекордьорка? Ами да, при наличието на демографски взрив сигурно е така. Казват, че всяка секунда се раждат осемдесет хиляди деца. Може и осемстотин хиляди. Какво значение има? „Мислец“, „мислант“, „мислини“, „мисел“, „основна мисъл“, тоест „теглеца“, оттук „мислич“ — „теглич“. Ето значи с какво се занимава той?! Прииска ми се да изкрещя: „Професоре, ти тук си пишеш, а светът загива!“ Изведнъж под листата блесна нещо — антихалът, същото онова шишенце. Колебах се само част от секундата, после реших, смръкнах внимателно и се огледах наоколо.

Чудна работа — стаята почти не се промени! Библиотеката, етажерките със справочни хапчета — всичко остана както си беше; само голямата холандска камина в ъгъла, която украсяваше стаята с гланцовия блясък на кахлените си плочки, се превърна в така нареченото циганско кюмбе с продупчена ламаринена тръба, изкарана през отвор в стената, а подът около него почерня от сажди. Бързо върнах шишенцето на мястото му — в антрето се чу подсвиркване и Тротелрайнер влезе.

Разказах му за лунапарка. Той се учуди, помоли да му покажа джобното си ножче, поклати глава, взе шишенцето от бюрото, помириша го, после го даде на мен. Вместо нож в ръцете си държах изгнила клонка. Повдигнах очи към професора — нещо се бе оклюмал, изглеждаше много по-несигурен в себе си, отколкото вчера. Тротелрайнер постави пълната с конгресни близалки чанта върху бюрото и въздъхна.

— Тихи — каза той, — разберете, експанзията на масконите не е предизвикана от нечие коварство...

— Експанзия? Това пък какво е?

— Много неща, реални преди година или месец, вече трябва да бъдат заменени с миражи, щом като истинските стават недостъпни — заобяснява той, явно обладан от някаква друга мисъл, която не му даваше мира. — На тази въртележка се возих преди три месеца, но не гарантирам, че все още е там. Може би заедно с входния билет получавате от разпръсквач порция въртележкова пара или лунапаркин, което е рационално, понеже е много по-икономично. Да-да, Тихи, сферата на реалните блага на човечеството се стопява ужасяващо бързо. Преди да се настаня тук, живях в новия „Хилтън“, но, признавам си, не издържах дълго. Веднъж от разсеяност употребих изтрезвител и се оказа, че обитавам килерче с размерите на сандък, носът ми бе притиснат в хранилката, водопроводният кран ме подпираше в ребрата, а стъпалата докосваха челната част на кревата в съседния сандък, тоест в съседния апартамент — бяха ме настанили на осмия етаж за деветдесет долара на денонощие. Място има все по-малко и по-малко! Извършват се опити с така наречените деспациализатори или психилюзатори, но резултатите не са обнадеждаващи. Засега се прикрива наличието на огромни тълпи, които се движат едновременно с вас по улицата или площада, тъй че виждате само отделни индивиди в далечината, но вече започвате да се сблъсквате с маскираните хора, които не забелязвате, а това е неприятен проблем, който все още не може да бъде преодолян.

— Професоре, надзърнах във вашите записки. Моля за извинение, но какво е това? — посочих листчето с думите „мултишизол“, „стеснин на множелина“.

— Ами... Вижте, разработен е план или по-скоро концепция за хинтернизация, по името на автора — Егоберт Хинтерн, според която нарастващият недостиг на външно пространство ще се компенсира с илюзорно вътрешно пространство, тоест с това на душата, чийто метраж не подлежи на никакви физически ограничения. Сигурно ви е известно, че благодарение на зооморфините човек може за известно време да стане, тоест да се почувства, костенурка, мравка, калинка или дори ясмин с помощта на инфлоризиращ преботинид; разбира се, усещането е субективно. Освен това може да разделя личността си на две, три, четири части, а като се стигне до двуцифрени числа, възниква ефектът на стесняване. И тогава говорим не за една личност, а за

ниличност. Много личности в едно тяло. Съществуват също така подсилватели на личността, интензифициращи вътрешния живот до такава степен, че да доминира над възприемането на външната действителност. Такъв е сега светът, такива са времената, приятелю! Omnis est Pillula!^[18] Понастоящем фармацевтиката е книгата на живота, енциклопедията на битието, алфата и омегата. Не се очакват никакви преврати, щом като разполагаме с бунтотал, опозиционал под формата на глицеринови свещички и екстремин, а вашият доктор Хопкинс рекламира содомастол и гоморинки — можете лично да изпепелите с огън и жупел толкова градове, колкото пожелаете. Дори длъжността Господ Бог получавате само срещу 75 цента.

— Най-новото изкуство е сърбежолът — обадох се аз. — Веднъж чух, тоест усетих скерцото на Уаскотиан. Не бих казал, че ми достави естетическа наслада. На най-сериозните места се смях.

— Да, всичко това не е за нас, размразенците от миналия век, катастрофирали във времето — меланхолично потвърди Тротелрайнер.

Сякаш преодолял нещо в самия себе си, той се изкашля, погледна ме в очите и каза:

— Тихи, започва конгрес по футурология, тоест дискусия за бъдисторията на човечеството. LXXVI световен конгрес, днес бях на организационното заседание и бих искал да споделя с вас впечатленията си.

— Странно — рекох, — доста внимателно чета вестниците, никъде не съм срещал съобщение за подобен конгрес...

— Защото е таен. Сигурно ви е ясно, нали между другото трябва да се обсъждат проблемите на маскирането!

— И какво? Зле ли са нещата?

— Фатални! — рече професорът натъртено. — По-лошо няма накъде!

— Вчера пеехте друга песен — отбелязах аз.

— Вярно. Влезте ми обаче в положението, едва сега се запознах с най-новите резултати от изследванията. Това, което чух днес... Ох, какво да ви приказвам, сам можете да се убедите.

Той извади от чантата си голяма връзка близалки с актуални новини, вързани с различни на цвят лентички, пресегна се над бюрото и ми ги подаде.

— Преди да се запознаете с новите открития, трябва да ви обясня нещо. Фармакокрацията е психимикрация, базираща се на кремokraцията — това е девизът на нашата нова ера. Още по-кратко: властта на халюциногените се придружава от корупция. Впрочем, иначе не бихме били свидетели на всеобщото разоръжаване.

— Най-после ще разбере как е станало! — възкликнах аз.

— Много просто. Подкуп се дава или при пласиране на непълноценни стоки, или при закупуване на дефицитни. Услугите също могат да бъдат стока. Идеалната ситуация за производителя е тази, при която инкасира наличността, без нищо да дава в замяна. Допускам, че началото на реализата е било поставено от аферите на мендакторите и малверсорите, за които вероятно сте чували.

— Да, но какво означава реализа?

— Буквално — разтваряне, или по-точно: изчезване на действителността. Когато избухнал скандалът с компютърните злоупотреби, за всичко били обвинени кибернетичните машини. Всъщност замесени били могъщи консорциуми и тайни картели. Ставало дума да се създадат пригодни за живот условия на други планети — най-спешният за разрешаване проблем във времето на свръхнаселеността! Трябвало да се построят огромни ракетни флотилии, да се промени климатът, да се преобрази атмосферата на Сатурн и Уран; много по-лесно било всичко да се извършва само на хартия.

— Но това скоро е щяло да излезе наяве! — учудих се аз.

— Нищо подобно. Винаги се появяват непредвидени обективни трудности, неочаквани проблеми и пречки, възниква потребност от нови кредити и асигнации. Проектът за Уран например досега е погълнал 980 милиарда, а не се знае дали там е преместен поне един камък.

— А контролните комисии?

— В тях не участват космонавти, а неподготвени хора не могат да кацат на тези планети. Затова се изпращат пълномощници, които изучават предложения им материал: графики, снимки, статистики. Документацията лесно може да се фалшифицира и още по-лесно — да се изопачи с помощта на масконите.

— Аха!

— Предполагам, че точно така е започнала едно време имитацията на въоръжаването. Та нали фирмите, които получават държавни поръчки, са частна собственост. Взимали са милиарди и нищо не са правили, тоест произвеждали са, разбира се, лазерни оръдия, ракетни инсталации, противоположнопротивоположнопротивоположно (те са вече шесто поколение), летящи танкове — така наречените летанкове, но всичко е хаточкувано.

— Моля?

— Илюзорно, приятелю. За какво да се извършват ядрени опити, ако има микотаблетки?

— Тоест?...

— Таблетки, след употребата на които човек вижда гъбата на ядрения взрив. Последвало е нещо като верижна реакция. Защо да се обучават войници? В случай на мобилизация ще им се дават обучителни хапчета. Не си струва също да се подготвя команден състав — за какво са тогава стратегинът, генералът, тактидонът, орденолът? „Клаузевиц хич не чети — хап с водича преглътни, генерал ще станеш ти!“ Чували ли сте тази поговорка?

— Не.

— Защото комбинираните препарати са секретни. Във всеки случай, не се пускат в продажба. Няма смисъл да се извършват десанти — достатъчно е над размирната страна да се разпръсне десантен маскон и населението с очите си ще види приземяващите се парашутисти, морска пехота и танкове. Истинският танк струва сега почти милион, а илюзорният около една стотна от цента за всеки зрител — това е така наречената личнотанкова единица. Бронетранспортърът струва четвърт цент. Целият арсенал на Съединените щати би се поместил днес на един камион. Танкони, кадаверони, бомбони — твърди, течни и газообразни. Казват, че съществувал прах, който имитира нашествие на марсианци.

— И всичко благодарение на масконите?

— Естествено! Така че реалната армия се оказала ненужна. Има малко авиация, но и това не е съвсем сигурно. За какво е? Процесът бил лавинообразен, разбирате ли? Не е възможно да бъде спрян. Ето ви цялата тайна на разоръжаването. Видяхте ли новите тазгодишни модели „Кадилак“, „Додж“ и „Шевролет“?

— Видях ги, много са хубави.

Професорът ми подаде шишенцето.

— Моля ви, идете на прозореца и по-внимателно се вгледайте в тези прекрасни коли.

Наведох се през перваза. По улицата, която се виждаше от единадесетия етаж, течеше река от луксозни лимузини, чиито стъкла и покриви блестяха на слънчевата светлина. Поднесох отвореното шишенце към носа си и замигах, а като изстисках с клепачи сълзите от очите си, вперих ги в необичайната гледка. По асфалта галопираха колони бизнесмени, свили ръце в лактите като деца, които си играят на шофьори: Те бързо-бързо движеха крака, изопнали горната част на телата си назад, като че ли под тях имаше дълбоки седалки. Само от време на време сред плътните им редици се появяваше самотен, изпускащ газове автомобил. Щом действието на препаратата отслабна, картината трепна, после отново стана ясна и аз видях от високото бляскавия поток автомобилни покриви — бели, жълти, изумруденозелени, който величествено пресичаше Манхатън.

— Кошмар! — възкликнах потресен. — Но независимо от това *orbis et urbi*^[19] е постигнат, така че всичко може би си е струвало усилията?

— Разбира се, съществуват и някои плюсове. Забележимо е спаднал броят на инфарктите, защото галопирането на дълги разстояния е чудесна гимнастика. Вярно е също така обаче, че е нараснал броят на болните от емфизема на белите дробове, от разширени вени и сърце. Не всеки става за маратонец.

— Ето защо нямате кола! — досетих се аз.

Професорът криво се усмихна.

— Кола средна класа струва сега едва 450 долара — каза той, — но като вземем под внимание, че производствените ѝ разходи са някъде около една осма от цента, излиза доста солено. Хората, произвеждащи нещо реално, са все по-малко и по-малко. След като получи хонорара си, композиторът дава подкуп на продуцента, а в носовете на слушателите, дошли във филхармонията за предпремиерно изпълнение, се впръсква концертозолов мелотропин.

— В морален аспект това е отворително — забелязах аз, — но дали е толкова вредно за обществото?

— Засега още не. Впрочем оценката зависи от гледната точка. Благодарение на трансмутина можете да имате любовна връзка с коза,

убеден, че пред вас е Венера Милоска. Научните доклади и съвещания се заместват от конгресини и деконгресини, но все пак съществува определен жизнен минимум, който не може да бъде заменен от илюзии. Необходимо е все някъде да се живее, нещо да се яде, да се диша, а в същото време реализата поглъща една след друга сферите на реалното действие. При това заплашително бързо расте броят на страничните явления. Налага се да се използват дехалюцинини, неосупермаскони и фиксатори, но резултатът е съмнителен.

— Те пък какво представляват?

— Дехалюцинините са нови психимикали, след които ти се струва, че нищо не ти се струва. Отначало с тях са лекували само душевноболните, но все повече и повече хора подозират, че това, което ги обкръжава, не е автентично. Амнестаните са безсилни против второфантомите, тоест вторично възникналите фантоми, разбирате ли? Например, ако някой си въобразява, че си въобразява, че нищо не си въобразява — или наопаки. Това е типичната проблематика на съвременната многослойна или п-етажна психиатрия. Но най-опасни са новите маскони. Какво да ви кажа, под влияние на прекалено големите дози психимикали организмите сдават багажа. Започват да окапват косите, ушите се втвърдяват или пък опашката изчезва...

— Израства, искате да кажете.

— Не, изчезва. От тридесет години насам вече всички имат опашки. Следствие на ортографина. Това е цената за светкавичното усвояване на правописа.

— Невъзможно, та нали ходя на плаж! Никой няма опашка, професоре.

— Същинско дете сте. Опашките се маскират с антиопашкин, от който на свой ред ноктите почерняват, а зъбите се развалят.

— И тези последици също се маскират?

— Естествено! Масконите се употребяват в милиграми, но общо взето всеки човек поглъща годишно около сто и деветдесет килограма. Ясно защо: нали трябва да се имитират домашни уреди, храна, напитки, послушанието на децата, учтивостта на чиновниците, научните открития, притежаването на платна от Рембранд, джобните ножчета, морските пътешествия, космическите полети и милиони подобни неща. Ако не беше лекарската тайна, щеше да е известно, че в Ню Йорк всеки втори жител е с петниста кожа, че гърбът му е обрасъл

със зеленикава четина, че има бодли в ушите, дюстабан, разширени бели дробове и хипертрофия на сърцето от непрекъснатото галопиране. Всичко това трябва да се прикрива, ето защо са необходими супермасконите.

— Кошмар! И нищо ли не може да се направи?

— Нашият конгрес ще обсъжда именно алтернативата на бъдисторията. Сред експертите упорито се говори за необходимостта от радикална промяна. Засега разполагаме с осемдесет проекта.

— За спасение?

— И така може да се каже. Ако искате, седнете тук и излижете тези материали. Но ще ви помоля за една услуга. Проблемът е деликатен.

— Ще се радвам да ви помогна.

— Разчитам на вас. Вижте, от мой приятел химик получих пробни дози на наскоро синтезирани вещества от групата на отрезвините, два нови изтрезвителя. Изпратил ми ги е с утринната поща и пише — Тротелрайнер взе писмото от масата, — че моят препарат, който и вие пробвахте, не е истински отрезвин. Пише буквално следното: „Федералното управление по псипреция (тоест по психопреформация) се старее да отвлече вниманието на действидците от редица кризисни явления, поради което умишлено и злонамерено ги снабдява с фалшиви противоилюзийни средства, съдържащи неомаскони“.

— Нещо не ми е ясно. Та нали аз самият изпробвах вашия препарат? И какво е действидец?

— А, това е висока обществена длъжност, която и аз заемам. Действиждането е право и възможност да разполагаш с отрезвини с цел да знаеш как изглежда всичко *в действителност*. Все пак някой трябва да е осведомен за истинското положение, нали?

— Да, наистина.

— А що се отнася до препарата, моят приятел предполага, че той отстранява влиянието на масконите с по-стара дата, но е безсилен срещу другите и особено срещу най-новите. В такъв случай това — професорът вдигна шишенцето — не е изтрезвител, а коварно замислен маскон, камуфлиран субизтрезвител, тоест вълк в овча кожа!

— Но защо? Нали някой трябва да знае...

— „Трябва“ в общ смисъл, заради общественото благополучие, но не и от гледна точка на интересите на различните политици, корпорации и дори федерални агенции. Ако нещата са по-зле, отколкото ги виждаме ние, действидците, то те предпочитат да не вдигаме шум. Затова са фалшифицирали изтрезвителя така, както едно време са монтирали в старите мебели леснонамираеми скривалища. Крадецът се е задоволявал с първото, което е намирал, и не е стигал до истинските, прикрити много по-умело.

— Аха. Сега разбирам. И какво искате от мен?

— Молбата ми е, докато се запознавате с материалите, да смръкнете отначало от тази ампула, а после и от тази. На мене, да си призная, ми липсва смелост.

— Само това ли? Дадено.

Взех от професора двете ампули, настаних се във фотьойла и започнах да усвоявам едно по едно резюметата на докладите за конгреса по бъдистория. Първият проект предвиждаше оздравяване на обществените отношения чрез разпръскване в атмосферата на хиляда тона инверсин — препарат, който преобръща усещанията на 180 градуса. През първата фаза — след разпръскването му — комфортът, чистотата, ситостта, както и вкусната храна, и естетичните предмети стават омразни за всички, а блъсканицата, немотията и грозотата се превръщат в обект на желанията им. През втората фаза действието на масконите и неомасконите напълно се отстранява. Тогава, лице в лице със скритата досега действителност, обществото ще изпита задоволство, защото ще има пред себе си онова, което желае. Може би дори отначало ще трябва да се задействат пейотроните (влошителите на битовите условия). Но тъй като инверсинът въздейства върху всички емоции без изключение, омразни ще станат и еротичните удоволствия, което ще заплаши човечеството от измиране. Затова един път в годината за 24 часа действието му ще се спира временно с помощта на контрапрепарат. Несъмнено в този ден рязко ще нараства броят на самоубийствата, което обаче ще се компенсира от провокирания естествен прираст.

Не бих казал, че този план ме възхити. Единственото му достойнство беше, че авторът на проекта — като действидец — щеше да се намира постоянно под въздействието на контрапрепарата, а значи всеобщата нищета и грозота, мръсотията и монотонността на живота

нямаше да му доставят особена радост. Вторият план предвиждаше да се разтворят в речните и морските води 10 000 тона ретротемпорин — обръщател на субективното течение на времето. От този момент животът би потекъл назад — хората биха се появявали на света като сбръчкани старци и биха го напускали като младенци. По такъв начин, подчертаваше се в доклада, ще се отстрани основният недостатък на човешката природа, а именно неизбежната всеобща перспектива — стареенето и смъртта. С течение на времето всеки старец все повече би се подмладявал, би трупал сили и бодрост. Напускайки работа поради вдетиняване, той би живял в благословената страна на детството. Хуманният смисъл на този план произтичаше по естествен начин от присъщото за младенческата възраст незнание за преходността на всичко живо. Обаче назад би се обръщало само субективното течение на времето, така че детските градини, яслите и родилните домове всъщност ще се пълнят със старци; в проекта не се казваше нищо определено за тяхната по-нататъшна съдба, а само с общи думи се посочваше възможността за съответна терапия в така наречен държавен евтаназиум. След като прочетох този проект, предишният вече не ми изглеждаше толкова лош.

Третият проект беше дългосрочен и много по-радикален. Предвиждаше ектогенезис, деташизъм и всеобща хомикрия. От човека би трябвало да остане само мозъкът в елегантна опаковка от дурупласт, нещо подобно на глобус, снабден с клеми, контакти и щепсели. Според този проект материята щеше да се преобразува в ядрена енергия, поради което храненето, физиологически напълно излишно, ще представлява само съответно програмирана илюзия. Мозъчният глобус би могъл да се включва към всякакви крайници, апарати, машини, транспортни средства и т.н. Това би се извършило на два етапа. Отначало частичен деташизъм — излишните органи да се оставят вкъщи; например, стягайки се за театър, сваляте и окачвате в гардероба системите за копулация и дефекация. През следващото десетилетие чрез хомикрия трябваше да се ликвидира всеобщата блъсканица — печална последица от свръхнаселеността. Кабелните и безжичните канали за междумозъчна връзка биха обезсмислили всяко преместване в пространството, пътуванията, свързани с курсове, конференции и съвещания, и въобще каквото и да било лично придвижване където и да е. Защото всеки ще има връзка с датчици

навсякъде в сферата на човешкото господство, включително и с най-отдалечените планети. Масовото производство ще затрупа пазара с черватори, манипулатори, педикулатори и с най-обикновени коловози, тоест с нещо като релси на домашна железница, по които главите ще могат да се движат за собствено забавление.

Прекъснах четенето и заявих, че авторите на тези трудове сигурно са луди. Тротелрайнер суховато отвърна, че мнението ми е прекалено прибързано. Кашата е забъркана и трябва да се сърба. Критерият на здравия разум е неприложим към човешката история. Нима Авероес, Кант, Сократ, Нютон или Волтер биха повярвали, че през двадесети век бич за градовете, отровител на белите дробове, масов убиец и обект на обожествяване ще стане една ламаринена каручка на колела, а хората ще предпочетат да загиват в нея, масово устремявайки се в края на седмицата извън града, вместо спокойно да си седят у дома. Запитах професора кой от проектите смята да подкрепи.

— Засега не съм решил — отговори той. — Най-труден е според мен проблемът за тайнетата, нелегално родените деца. Освен това се опасявам от химинтриги по време на заседанията.

— Тоест?

— Може да бъде приет проектът, който ще получи кредитбиланова подкрепа.

— Мислите, че ще ви обработят с химикали?

— Защо не? Какво по-лесно от това, да се разпръсне аерозол чрез климатичната инсталация на залата?

— Каквото и да решите, обществото не е задължено да го одобри. Хората няма да приемат всичко пасивно.

— Драги мой, от половин век насам културата не се развива стихийно. През XX век някой си Диор диктувал модата в облеклото. Сега регулирането е обхванало всички области на живота. Ако се гласува в полза на деташизма, само след няколко години всеки ще смята за срамно и неприлично да има меко, космато, потоотделящо тяло. То трябва да се мие, обезмирисява, масажира и все пак излиза от строя, докато при деташизма можеш да си включваш най-прекрасните чудеса на инженерното изкуство. Коя жена не би пожелала да има люминесцентни лампички вместо очи, телескопично излъчващи се

гърди, ангелски крилца, фосфоресциращи прасци и пети, издаващи на всяка крачка мелодични звуци?

— Тогава знаете ли какво — казах аз. — Хайде да избягаме! Ще се запасим с кислород и храна и ще се скрием в Скалистите планини. Помните ли каналите на „Хилтън“? Лошо ли ни беше там?

— Сериозно ли говорите? — колебливо попита професорът.

Без да искам, доближих към носа си ампулата, която все още държах в ръка. Вече бях забравил за нея. От острия мирис очите ми се насълзиха. Започнах да кихам, а когато отново отворих клепачи, стаята се беше преоборила напълно. Професорът продължаваше да говори, чувах гласа му, но поразен от видяното, не разбирах нито дума. Стените бяха почернели от мръсотия; небето, синьо до момента, бе станало оловносиво, част от стъклата на прозорците бяха изпочупени, а оцелелите — покрити с дебел слой сажди и сиви бразди от дъждовните капки.

Не зная защо, но най-много ме потресе фактът, че елегантната чанта, в която професорът бе донесъл материалите за конгреса, се бе превърнала в плесенясал чувал. Вцепенен, страхувах се да погледна към самия Тротелрайнер. Надзърнах под бюрото. Вместо кадифените панталони и професорските гетри там се мъдреха две кръстосани протези. Между телените сухожилия на стъпалата се бяха набили ситни камъчета и уличен боклук. Стоманеният щифт на петата блестеше, полиран от ходене. Простенах.

— Какво, главоболие ли имате? — дочух гласа му, изпълнен със съчувствие. Превъзмогнах уплахата си и повдигнах очи към професора.

От лицето му беше останало малко. Към проядените бузи прилепваха парчета неподменян, прогнил бинт. Разбира се, пак беше с очила, само че едното им стъкло бе пукнато. На шията, от отвор като след трахеотомия, стърчеше небрежно вкарана звукова тръбичка, която вибрираше в такт с гласа. Сакото висеше като стар мухлясал парцал върху гръдния стелаж; от лявата му страна бе изрязан отвор, прикрит с прозорче от изкуствена материя, зад което спазматично туптеше сърцето, цялото в куки и шевове. Лявата ръка не се виждаше въобще; част от дясната, с която държеше молив, се оказа бронзова протеза, позеленяла от медния окис. На ревера имаше небрежно тропосано парченце плат, на което някой бе написал с червен туш „Замразняк 119

859/21 транспл. — 5 отхвърл.“. Опулих се, а професорът — отразявайки моята уплаха като огледало — изведнъж се вцепени зад бюрото си.

— Какво?... Толкова ли съм се променил? А? — попита той с прегракнал глас.

Не помня кога бях станал, но вече дърпах бравата на вратата.

— Тихи! Какво правите? Къде, Тихи! Тихи!!! — отчаяно викаше Тротелрайнер, като се придвижваше с мъка.

Вратата поддаде и в този момент се чу страхотен шум. Загубил равновесие от прекалено резките движения, професорът бе рухнал и телените му стави се разпаднаха на пода с ужасно скърцане; отнесох в паметта си спомена за безнадеждните му конвулсии, за остриите като пирони, рендосващи пода пети, за сивото чувалче на сърцето, пулсиращо зад помътняло прозорче. Бяха по коридора, сякаш ме гонеха фурии.

В цялата сграда бе пълно с хора — бях уцелил времето за лънча. От офисите излизаха чиновници и секретарки; увлечени в разговор, те се насочваха към асансьорите. Смесих се с тълпата пред отворените врати на кабината, но понеже асансьорът се бавеше, погледнах в шахтата и разбрах защо почти всички хора страдат от задух. Във въздуха се люлееше краят на отдавна скъсало се въже, а „пътниците“ се катереха по отвесните мрежи, обграждащи шахтата, при това с маймунска ловкост — плод на продължителен опит. Плунали в пот, но спокойно разговаряйки помежду си, те се изкачваха до кафенето на покрива на сградата. Измъкнах се от опашката и затичах надолу по стъпалата, спираловидно обикалящи около бездната с търпеливите алпинисти. Няколко етажа по-надолу забавих темпото. От всички врати продължаваха да излизат хора. Тук като че ли имаше само офиси. В чупката на стените се натъкнах на отворен прозорец, който гледаше към улицата. Застанах пред него и като се преструвах, че си оправям дрехата, хвърлих поглед надолу. Отначало ми се стори, че по мръсните тротоари няма жива душа, но в действителност не бях разпознал минувачите. Предишната им елегантност беше изчезнала безследно. Вървяха поединично и на двойки, в протрити дрипи, мнозина увити с бандажи и дори с някакви хартиени ленти, само по ризи, под които личеше, че телата им наистина са покрити с петна и четина, особено на гърба. Някои явно бяха пуснати от болниците, за да

уредят спешни въпроси. Инвалидите без крака се придвижваха върху дъски с колелца сред оживени разговори и смях. Виждах слонските гънки на женските уши и вроговената кожа на мъжете, старите вестници, снопчетата слама и чувалчетата, които те носеха с шик и грация. По-здравите и запазените галопираха по платното, натискайки от време на време несъществуващ педал за смяна на скоростта. В тълпата преобладаваха роботите с пръскачки и дозиметри. Те следяха всеки минувач да получи необходимата порция аерозолна смес, но не се ограничаваха само с това. След млада двойка влюбени, която се разхождаше с преплетени ръце (нейният гръб бе покрит с люспи, а неговият — с обриви), тежко стъпваше един цифрун, който равномерно почукваше с фунията на пръскачката по главите им. Влюбените не му обръщаха внимание, макар че чак зъбите им звънтяха. Нарочно ли го правеше? Вече нямах сили да разсъждавам. Бях се вкопчил в рамката на прозореца, гледах към улицата с нейното непрестанно движение, галопиране и бодрост като единствен свидетел, единствен чифт виждащи очи — наистина ли единствен? Жестокостта на спектакъла като че ли изискваше втори зрител — неговият създател; без да променя нищо в тези гротескни сцени, той би им придал смисъл като върховен разпоредител на блажената агония — чудовищен, но все пак смисъл. Дребен лъскобунтер, суетейки се в краката на една енергична старица, току я удряше под колената; тя падаше, ставаше и продължаваше да върви, той я събаряше отново и така двамата се скриха от погледа ми, той — механично упорит, тя — пъргава и уверена в себе си. Роботите често оглеждаха зъбите на минувачите, може би за да проверят ефекта от аерозолното впръскване, но отстрани не изглеждаше така. По кръстовищата стояха множество работоотклонячи и нероботи; от някаква странична врата се появиха, явно след смяна, работяги и работянки, кретинги и микроботи; по платното се движеше огромен компостер, който подхващаше със зъбците на своята кофа всичко, което му се изпречваше — заедно с трупците той хвърли в контейнера си и една безпомощна бабичка; прехапах си пръстите, забравил, че държа в тях втората, неотворена още ампула, и гърлото ми пламна. Всичко наоколо затрептя, покри се с белезникава мъгла и като че ли невидима длан постепенно свали перде от очите ми. Съсредоточено гледах извършващата се промяна с чудовищния гърч на предчувствието, че сега реалността ще смъкне от

себе си следващия слой — изглежда, нейното маскиране бе започнало в незапомнени времена, тъй че само по-силното средство можеше да разкъса повече завеси, да стигне до по-дълбоки пластове, но не повече. Стана още по-светло и бяло. Тротоарите бяха покрити със сняг — твърд, отъпкан от стотици нозе; колоритът на улицата помръкна по зимному, а витрините на магазините изчезнаха, вместо стъкла на прозорците имаше заковани на кръст полуизгнили дъски. Сред мръсните стени с влажни петна цареше зима; от козирките на сградите и уличните лампи висяха ледени висулки; из мразовития въздух се разнасяше острата миризма на изгоряло, димът бе сиво-синкав като небето; мръсните преспи край стените всъщност бяха купища замръзнал боклук; тук-там се чернееха вързопи и някакви парцали, неуморната вълна пешеходци ги побутваше, риташе ги встрани към ръждясалите контейнери за отпадъци, където пък се въргаляха тенекии и заледени стружки; сняг не валеше, но личеше, че доскоро е валял и ще завали пак; изведнъж разбрах кой бе изчезнал от улиците — роботите. Нямаше нито един! Техните затрупани със сняг туловища се търкаляха край сградите — застинали железни останки редом с човешки жълтеникави, проядени кости. Някакъв дрипльо тъкмо се настаняваше в преспата, все едно че потъваше в пухено легло. Лицето му изразяваше доволство, като че ли си беше у дома, сам в собствената си спалня. Протягаше босите си крака и ровеше с тях в снега. Ето, помислих си, откъде понякога идваше усещането за пронизващ студ. И тази странна прохлада на въздуха, която от време на време се появяваше наред улицата в слънчев ден (дрипльото вече се бе приготвил за продължителен сън), ето каква била работата! Човешкият мравуняк го подминаваше равнодушно, минувачите бяха заети — едните пръскаха другите и по поведението им можеше да се разбере кой смята себе си за човек и кой — за робот. Значи и роботите се преструваха? И откъде тази зима в разгара на лятото — нима дори календарът беше илюзия? Защо? Леден сън като демографска противоотрова? Значи все пак някой внимателно бе планирал всичко.

И аз да изчезна, преди да го спипам? Погледът ми блуждаеше по замърсените стени на небостъргачите, по изпотрошените им прозорци; зад гърба ми стана тихо — лънчът бе свършил. Улицата — това щеше да бъде краят, виждащите ми очи изобщо нямаше да ме спасят, тълпата щеше да ме залее, трябваше да намеря поне още някого, сам можех да

се крия известно време като плъх и нищо повече; сега бях извън привидното, а значи — като в пустиня. Обзет от страх и отчаяние, се отдалечих от прозореца. Целият треперех — илюзията за слънчев климат не ме топлеше вече. И аз самият не знаех накъде бях тръгнал, но се стараех да стъпвам безшумно; да, вече криех присъствието си, свивах се, прегърбвах се, бързо се оглеждах на всички страни, спирах се и се ослушвах, защото така ми подсказваше инстинктът. Още не бях успял да взема никакво решение, но усещах до мозъка на костите си, че ми личи какво виждам и това няма да ми се размине. Вървах по коридора на шестия или на петия етаж; не бях в състояние да се върна при Тротелрайнер — той се нуждаеше от помощ, а аз тъй и тъй не можех да му я дам. Трескаво мислех за няколко неща наведнъж, но най-вече дали няма да свърши действието на препарата и да се озова отново в Аркадия. Странно — при мисълта за подобна перспектива не почувствах нищо освен отвращение и страх, сякаш предпочитах да замръзна в купчината смет, съзнавайки какво става, отколкото да намеря утеха в илюзията. Не можех да свърна в страничния коридор — тялото на някакъв старец препречваше пътя; явно не му стигаха силите да върви, защото само имитираше ходене с треперещите си нозе и хриптейки тихичко, приятелски ми се усмихна в своята агония. По другия коридор стигнах до матовите гишета на някакъв офис, зад които цареше пълна тишина. Влязох през двойната стъклена врата, крилата ѝ се разлюляха — вътре нямаше никой. В дъното — още една открената врата. Надникнах голяма светла стая; тъкмо исках да се измъкна, защото почувствах нечие присъствие, когато чух познат глас:

— Влезте, Тихи.

Дори не се учудих кой знае колко, че ме повикаха така, сякаш ме бяха очаквали; спокойно приех и факта, че зад бюрото седеше не друг, а самият Джорд Симингтън. Костюм от сива каша, на врата — мъхесто шалче, тънка пура в устата, на лицето — тъмни очила. Гледаше ме, но не разбирах дали снизходително или със съжаление.

— Седнете, моля — каза Симингтън. — Разговорът няма да е кратък.

Седнах. Стаята със здрави прозорци ми се струваше оазис на чистотата и топлината сред общото запустение — нито пронизващи течения, нито навян сняг. Поднос, димящо кафе, пепелник, диктофон; над главата на Симингтън — цветни фотоси на голи жени. Учуди ме

една мисъл, която ми мина през ума: „По телата им няма никакви лишеи!“.

— Ето че си навлякохте бяля! — назидателно произнесе Симингтън. — А нямахте основания да се оплаквате! Най-добрата медицинска сестра, единственият действителен в целия щат — всички полагаха усилия да ви помогнат и какво? Решихте на своя глава да изровите „истината“!

— Аз? — възкликнах, зашеметен от думите му. Преди да си събера мислите, той се нахвърли върху мен.

— Не лъжете, моля ви! Прекалено късно е. Разбира се, на вас ви се струваше, че сте необикновено проникателен във всичките си жалби и подозрения за „халюцинациите“! „Канал“, „хотелски плъхове“, „оседлавам“, „запрягам“. С тези ли примитивни измислици искахте да си послужите! Мислехте, че ще са достатъчни? Само един размразенец може да е толкова глупав!

Слушах с отворена от учудване уста. Веднага схванах, че е безполезно да отричам — няма да ми повярва. Натрапчивите ми мисли той бе сметнал за целенасочена маневра! Значи и разговорът му с мен за тайните на „Прокрустикс инк.“ е преследвал само една цел — да ми развърже езика; ето защо употребяваше думи, които толкова ме учудиха тогава; може би ги е смятал за някаква тайна парола — но на какво, на антихимически заговор ли? Моят страх от халюцинацията бе възприет като тактически ход... Наистина, късно беше да му обяснявам — особено сега, когато играехме с открити карти.

— Очаквахте ли ме? — попитах аз.

— И още как! През цялото време въпреки предприемчивостта си бяхте като кукла на конця. Не можем да позволим един безотговорен бунт да заплаши господстващия ред.

„Умиращият старец в коридора — мярна ми се в ума — също е бил част от бариерите, които ме доведоха тук.“

— Добър ред, няма що — заявих аз. — А вие сте начело, така ли? Моите поздравления!

— Запазете шегите си за по-добър случай! — озъби се Симингтън. Значи все пак бях успял да го засегна. Изглеждаше страшно ядосан. — Постоянно търсехте „изворите на демонизма“, размразенец нещастен, ледник от миналия век... А те не съществуват. Задоволявам любопитството ви. Не съществуват, разбирате ли? Ние

даваме наркоза на цивилизацията, иначе тя самата не би могла да се понася. Затова не трябва да я събуждате. Затова и вие ще се върнете в лоното ѝ. Няма от какво да се страхувате, не само че е безболезнено, но дори е приятно. На нас ни е къде-къде по-трудно, длъжни сме да запазим трезв поглед върху нещата; за ваше добро.

— От саможертва ли го правите? Ясно, жертва в името на общото благо, разбира се!

— Ако наистина толкова цените тази ужасна свобода на мисълта — отбеляза той суховато, — съветвам ви да не се подигравате и да спестите глупавите си шеги, защото заради тях много бързо можете да я загубите.

— Значи имате още нещо да ми кажете? Слушам ви.

— В този момент освен вас аз съм единственият човек в целия щат, който вижда! Какво имам на лицето си? — попита той бързо и изпитателно.

— Тъмни очила.

— Следователно виждаме едно и също! — възкликна Симингтън. — Химикът, който е дал на Тротелрайнер препаратите, вече е върнат към нормалния живот и не изпитва никакви съмнения. Никой няма право да ги изпитва, не разбирате ли?

— Чакайте! — прекъснах го аз. — Излиза, че вие наистина държите да ме убедите. Странно. Защо?

— Защото действидецът не е демон! — отсече той. — Обстоятелствата ни принуждават. Притиснати сме в ъгъла, играем с карти, които е пхнала в ръцете ни съдбата на обществото. Даваме утеха, спокойствие, облекчение по единствения достъпен начин. С мъка удържаме в равновесие онова, което без нас би рухнало в пропастта на всеобщата агония. Ние сме последният Атлас на този свят. Ако светът е обречен да загине, нека поне не се мъчи. Ако истината не може да се промени, трябва да я прикрием с нещо. Това е нашият *последен* все още хуманен, все още човешки дълг.

— Нима съвсем нищо не може да се промени?

— Сега е 2098 година — каза Симингтън. — На Земята живеят 69 милиарда души легално и около 26 милиарда нелегално. Средната годишна температура е спаднала с четири градуса; след петнадесет-двадесет години тук ще е ледник. Не сме в състояние да спрем заледяването, можем само да го маскираме.

— Винаги съм смятал, че в пъкъла е студено — казах аз. — А вие украсявате входа към него с орнаменти, така ли?

— Точно така. Ние сме последните добри самаряни. Все някой трябваше да ви го каже; по една случайност този човек съм аз.

— Да, да, спомням си: ессе Ното^[20] — отвърнах. — Но... почакайте... сега разбрах за какво става дума! Искате да ме убедите в полезността на своята функция на есхатологичен наркотизатор. Като няма вече хляб за гладуващите — дайте им наркоза. Не разбирам само за какво ви е да ме обръщате в своята вяра, щом като и без туй скоро ще трябва да я забравя? Ако средствата, които прилагате, наистина са добри, защо се натягате да ми изтъквате разумни аргументи? Достатъчни са няколко капки кредибилан, едно-единствено пръскане в очите и аз с ентузиазъм ще одобря всяка ваша дума, ще ви уважавам и почитам. Май вие самият не сте убеден в достойнствата на подобно лечение, щом предпочитате обичайното дърдорене, хвърлените на вятъра думи, щом ви е по-приятно да разговаряте, отколкото да посегнете към пръскачката! Виждам, че сте наясно, психимическата победа е най-обикновено мошеничество, след което ще останете сам на бойното поле — като преситен триумфатор. Искате отначало да ме убедите, а после да ме накарате да забравя, но няма да ви се удаде! Обеси се, господинчо, на своята благородна мисия заедно с ей онези девизи там, чиито фотоси облекчават тежкия труд по спасението. И все пак имаш нужда от истински, без четина, нали?

Лицето му се изкриви от ярост. Като скочи от стола, той изрева:

— Разполагам и с други, не само с аркадийски средства! Съществува и химически ад!

Изправих се и аз. Той посегна към преспапието върху бюрото си, но с вик „Ще отидем там заедно!“ аз се вкопчих в гърлото му. Силата на инерцията, както предполагах, ни запрати към прозореца. Дочуха се нечии стъпки, силни пръсти се опитваха да ме откъснат от него, той се извиваше, риташе ме, но вече при перваза успях да го съборя назад, събрах последните си сили и скочих; в ушите ми засвири, премятахме се, вкопчени един в друг; дъното на улицата стремително приближаваше, приготвих се за страхотен удар, но падането се оказа меко, черната бездна се разтвори и благословената смърдяща водна повърхност се склучи над главата ми. После се отвори отново. Изплувах сред канала, като търках очи, с остра миризма на помия в

устата, но щастлив, щастлив като никога! Професор Тротелрайнер, когото моите проклетия бяха разбудили от дрямката, се беше навел над водата и ми подаваше вместо братска ръка дръжката на чадъра си. Отзвучите на *блюмбардировката* стихваха. Дирекцията на „Хилтън“ спеше, натъркаляна върху надуваемите фотъйоли (ето откъде ми бяха хрумнали надуванките!), позите на секретарките изглеждаха предизвикателни дори по време на сън. Джим Стентър, хъркайки и въртейки се от хълбок на хълбок, притисна плъха, който се опитваше да измъкне от джоба му шоколад — и двамата се уплашиха. Подвил колене, до стената седеше професор Дрингенбаум, педантичният швейцарец, и редактираше с химикалка доклада си под бледата светлина на фенерчето. Заниманието, в което се беше вгълбил професорът, възвестяваше началото на втория ден от конгреса по футурология. При тази мисъл аз избухнах в такъв неудържим смях, че машинописният текст падна от ръцете му, плъосна в черната вода и отплува — към неизвестното бъдеще.

[1] Сибарит (от нем. *sybarit*) — човек, изнежен от разкош и разпуснат живот. — Б.ред. ↑

[2] Филуменист — колекционер на кибритени или други кутийки, както и на етикети от тях. — Б.ред. ↑

[3] Груба шега, „номер“ (англ.). — Б.ред. ↑

[4] Букв. — изображението. По асоциация със средновековния обичай да се изгаря изображението на човек, осъден на смърт. — Б.пр. ↑

[5] Военновъздушните сили на САЩ. — Б.ред. ↑

[6] По пълномощие (лат.) — Б.пр. ↑

[7] Говорите ли испански? — Б.пр. ↑

[8] Симулиращ кретен-компютър. Сравни по-нататък със „синкретен“ — синтезиран (изкуствен) кретен. — Б.ред. ↑

[9] Букв. — управителен съвет на Интелекτροникс, САЩ. — Б.пр. ↑

[10] Букв. — „щастие чрез изтръгване на краката“ (лат.). — Б.пр. ↑

[11] Мястото на Страшния съд. — Б.ред. ↑

[12] Букв. — „баща на семейството“ (лат.) — Б.пр. ↑

[13] Букв. — „всекиму неговото зло“ (лат.) — Б.пр. ↑

- [14] Букв. — „колкото искаш“ (лат.). — Б.пр. ↑
- [15] Букв. — „по апостолските пътеки“, тоест пеша. — Б.пр. ↑
- [16] Букв. — „еднокрак човек“ (лат.) — Б.пр. ↑
- [17] Различни форми на латинския глагол „нося“. — Б.пр. ↑
- [18] „Всичко е хапче“ (лат.) — Б.пр. ↑
- [19] Букв. — „мир на света и града“ (лат.). — Б.пр. ↑
- [20] Букв. „ето човека“ (лат.) Думите, с които Пилат е предал Христос на тълпите. — Б.пр. ↑

ПРОФЕСОР А. ДОНДА

Дълбая тези думи върху глинени плочки, седнал пред пещерата си. Винаги ми е било интересно как са го правили вавилонците, не съм допускарал обаче, че ще ми се случи да опитам. Сигурно те са имали по-качествена глина, а може би и клинописът е по-подходящ за целта.

Моята се размазва или рони, но все пак е за предпочитане пред стърженето с камък по скалните стени — от дете съм алергичен към всякакво скърцане. Никога вече няма да наричам древните техники примитивни. Преди да си тръгне, професорът наблюдава известно време как се мъча да запаля огън и когато счупих последователно отварачката за консерви, последната ни пилечка, джобното ножче и ножицата, отбеляза, че доцент Томпкинс от Бритиш Мюзеем се опитал преди четиридесет години да си направи обикновен нож от камък, подобен на тези от съответната епоха, и си навехнал китката, строшил си очилата, но не успял. Добави и още нещо за високомерната насмешка, с която се отнасяме към своите пещерни прародители. Прав беше.

Новото ми обиталище е мизерно, матракът вече изгни, но от артилерийския бункер, в който така добре си живеехме, ни прогони една болнава, стара мъжка горила, която кой знае какъв дявол бе довялякъл в джунглата. Професорът твърдеше, че горилата всъщност не ни е изгонила. Отчасти беше прав — тя не бе проявила агресивност, но предпочитам да не споделям с нея тясното помещение. Най-много ме изнервяха игрите ѝ с гранатите. Може би щях да се опитам да я натиря — явно се страхуваше от червените консерви супа от раци, които се търкаляха там в голямо количество, но Марамоту, който вече открито твърди, че е шаман, заяви, че в маймуната се е вселила душата на чичо му и настоя да я оставим на мира. Обещах, че няма да я закачам, а професорът — заядлив както винаги, промърмори, че проявявам съдържаност не толкова заради чичото на Марамоту, а защото дори болната горила си е горила. Не мога да прежаля този бункер — някога е бил част от укрепителните съоръжения по границата между Гурундувай и Ламблия, а сега какво? Войниците са се разбягали, нас

пък ни изгони оттам една маймуна. Без да искам, все се ослушвам — играта с гранатите няма да свърши с добър край, но долавям само пъшкането на урувота и на павиана с удареното око, които вечно преяждат. Марамоту казва, че павианът не е обикновена маймуна, но стига с тези глупости, така никога няма да стигна до най-същественото.

Истинската хроника трябва да съдържа дати. Знам, че краят на света е настъпил веднага след дъждовния период, който приключи преди няколко седмици, но не знам с точност кога, понеже горилата ми взе календарчето, на което си отбелязвах най-важните събития. Откакто свършиха химикалките, правех това със супа от раци.

Професорът настояваше, че не е настъпил краят на света, а само на една цивилизация. И по този въпрос съм съгласен с него, понеже смятам, че човек не може да определя размерите на подобно явление, изхождайки от личните си неудобства. Нищо страшно не се е случило, повтаряше професорът, приканвайки Марамоту и мен да попеем, но когато тютюнът му за лула свърши, той изгуби доброто си настроение. След като опита да пуши кокосови влакна, тръгна да търси тютюн, макар да си даваше сметка какво ще представлява подобна експедиция. Не зная дали ще го видя някога. Ето защо съм длъжен да представя този голям човек на потомците, които ще възстановят цивилизацията. Съдбата ми даде възможност да наблюдавам отблизо най-изтъкнатите личности на епохата и не съм сигурен дали Донда няма да бъде признат за първи сред тях. Но най-напред трябва да обясня как се озовах в африканската джунгла, понастоящем ничия земя.

Моите постижения в областта на космонавтиката ме направиха известен, в резултат на което различни организации и институции, както и частни лица, започнаха да се обръщат към мен с покани и предложения, назовавайки ме професор, член-кореспондент или най-малкото — хабилитиран доктор. Беше ми неприятно, защото нямам никакви титли и не обичам да се правя на такъв, какъвто не съм. Но професор Тарантога повтаряше, че общественото мнение не може да понесе празнотата пред името ми, затова тайно от мен се беше обърнал към свои познати, заемащи различни важни длъжности, и така станах генерален пълномощен посланик на FAO (Световна организация по изхранването) в Африка. Приех тази длъжност заедно с титлата „експерт-съветник“, понеже ме увериха, че е само почетна, но се оказа,

че в Ламблия — републиката, която от палеолита направо към монолита — FAO е построила фабрика за кокосови консерви и като пълномощник на организацията трябва да участвам в тържественото ѝ откриване. За беля инженер-магистър Арман дьо Бьор, който ме съпровождаше като представител на ЮНЕСКО, загуби очилата си на приема във френското посолство и като сметна неизвестно как озовалия се там чакал за куче, ловджийска порода, поиска да го погали. Казват, че ухапванията от чакал са много опасни, понеже на върха на зъбите им има отрова. Почтеният французин не обърна внимание на това и след три дни почина.

В кулоарите на ламблийския парламент се появи слух, че в чакала се вселил зъл дух, а магията била извършена от шамана, чиято кандидатура за министър на вероизповеданията и просвещението не срещнала одобрение във френското посолство. Посолството, от своя страна, не изготви официално опровержение. Ситуацията беше деликатна, а неопитните по отношение на протокола държавници на Ламблия, вместо да наредят останките да бъдат транспортирани тихомълком, решиха, че това е добър повод да блеснат пред международната общественост. Генерал Махабуту, военният министър, даде траурен коктейл, където всички говореха един през друг на най-различни теми, както обикновено става на коктейли. Дори не си спомням точно в кой момент, запитан от директора на отдел „Европейски проблеми“, полковник Баматаху, потвърдих, че наистина понякога у нас високопоставените покойници биват погребвани в херметично затворени метални ковчези. Въобще не ми хрумна, че въпросът може да има връзка с починалия французин, а от друга страна, и на ламблийците не им се е видяло неприлично да използват фабричните инсталации, за да аранжират погребението по съвременна технология. Понеже комбинатът използвал само еднолитрови метални кутии, умрелият бил изпратен със самолет на Ер Франс в сандък с надписи, рекламиращи кокосовите орехи, но не това било най-обидното, а фактът, че сандъкът съдържал деветдесет и шест консерви.

После бях обвиняван, че не съм предвидил гафа, но как можех да го сторя, когато сандъкът беше закован и увит с френския трикоълор? Всички негодуваха и че не съм бил връчил на ламблийските власти меморандум, в който да обясня колко неуместно е за нас подобно порцийно консервиране на покойниците. Генерал Махабуту ми

изпрати в хотела лиана, с която не знаех какво да правя, докато професор Донда не ми обясни, че ми намекуват за бесилото, на което биха искали да увисна. Обяснението дойде като след дъжд качулка, понеже междувременно бяха изпратили наказателен отряд, който аз — поради незнание на езика, сметнах за почетен взвод. Ако не беше Донда, сигурно нямаше да описвам тази история, както и никоя друга.

В Европа ме бяха предупредили, че е безочлив измамник, възползвал се от лековерието и наивността на младата държава, за да свие в нея топло гнезденце. Безсрамно бил издигнал фокусите на шаманите до ранга на теоретична дисциплина, която преподавал в местния университет. Вярвайки на информаторите, смятах професора за авантюрист и мошеник от класа, поради което на официалните приеми го избягвах, макар да ми изглеждаше симпатичен.

Генералният консул на Франция, чиято резиденция беше най-близко (от английското посолство ме отделяше река, пълна с крокодили), ми отказа убежище, въпреки че бях избягал от хотела само по пижама. Позова се на държавните интереси на Франция, които съм бил поставил под заплахата с поведението си. Разговорът през шпионката се водеше на фона на изстрели от карабина, защото войниците вече се упражняваха в задния двор на хотела. С гръб към посолството се замислих кое е по-добре — веднага да отида да ме екзекутират или да заплувам сред крокодилите? Стоях си на брега на реката, когато изведнъж сред водните растения се появи натоварената с багаж пирога на професора. Щом се настаних върху куфарите, той ми връчи едно весло и каза, че договорът му с Кулахарския университет тъкмо бил изтекъл и сега заминава за съседната държава Гурундувай, където е поканен като преподавател по сварнетика. Имаше нещо странно в тази внезапна промяна на местоработата му, но в моята ситуация не беше належащо да анализирам подобен проблем.

Дори и да се нуждаеше единствено от гребец, фактически Донда ми спаси живота. Плувахме цели четири дни и нищо чудно, че се сблизихме. Бях се подул от москитите. Донда ги отблъскваше, понеже тайно се мажеше с репелент, а на мен ми повтаряше, че в тубичката почти нищо не е останало. Не му се сърдех, такава ми беше положението. Беше чел моите книги, затуй нямаше какво толкова да му разказвам, но пък узнах неговата история. Независимо от звученето на името си, Донда не беше славянин, а и името му не беше Донда. От

шест години насам се казваше Афидавид — напускайки Турция, получил изисквания от властите „афидавит“ и написал погрешно тази дума в анкетния лист, след което получил паспорт, пътни чекове, свидетелство за ваксинация, кредитна карта и застраховка на името на Афидавид Донда. Сметнал, че не си струва да прави рекламата, защото в края на краищата е все едно кой как се казва.

Професор Донда се родил в резултат на серия от грешки. Баща му е метиска от индианското племе навахи, а майки има две и половина: руския, негърка и накрая мис Ейлин Сибъри, квакерка, която го родила, след седем дни бременност при извънредни обстоятелства — на борда на потъваща подводница.

Жената, която била баща на Донда, излежавала в затвора доживотна присъда за взривяване на квартирата на някакви похитители и за предизвикване на катастрофа със самолет на Панамерикан Еърлайнс. Тя била натоварена със задачата да хвърли в щаба на похитителите граната с развеселяващ газ, която да послужи като предупреждение. За целта пристигнала в Боливия със самолет от САЩ. По време на митническата проверка на летището объркала куфарчето си с това на стоящия до нея японец, в резултат на което похитителите хвъркнали във въздуха, понеже японецът носел истинска бомба, предназначена за друга операция. Самолетът, с който излетяло второто куфарче (поради грешка, предизвикана от стачката на обслужващия персонал на летището, то не било качено заедно с азиатца), катастрофирал почти веднага след излитането. Изглежда пилотът загубил контрол над управлението, избухвайки в смях — знае се, че реактивните самолети не се проветряват. Нещастницата била осъдена и щяла да бъде лишена от възможността да създаде потомство, ако не живеехме във времето на техническия прогрес.

Тъкмо тогава професор Харли Помбернак изследвал наследствеността на затворниците в Боливия. Събирал телесни клетки от тях по съвсем прост начин: всеки трябвало да лизне лабораторното стъкълце; това било достатъчно, за да се отделят известно количество клетки от лигавицата. В същата лаборатория друг американец, доктор Джугърнот, извършвал изкуствено осеменяване на човешки яйцеклетки. Стъкълцата на Помбернак се смесили с тези на Джугърнот и попаднали в хладилника като мъжки сперматозоиди. В резултат на това с клетка от устната лигавица на метиската била оплодена

яйцеклетката, взета от руския, дъщеря на емигранти. Сега мисля, че става ясно защо нарекох метиската баща на Донда. Щом като яйцеклетката е била взета от жена, то лицето, което е донор на клетката, оплодила тази яйцеклетка, трябва да бъде признато за баща.

Асистентът на Помбернак забелязал грешката в последния момент, влетял в лабораторията и извикал: „Do not do it“^[1], но като англосаконец го произнесъл толкова неясно, че викът му прозвучал „Дондо!“ После, когато попълвали кръщелното свидетелство, това звукосъчетание се превърнало в името Донда — поне така разказали на професора двадесет години по-късно.

Помбернак поставил яйцеклетката в инкубатор, понеже оплождането вече не могло да бъде анулирано. Ембрионалното развитие в епруветката протича обикновено за около две седмици, след което ембрионът умира. Тъкмо тогава обаче американската Лига за борба срещу ектогенезиса, след серия процеси успяла да получи присъда, по силата на която всички яйцеклетки, намиращи се в лабораторията, били предадени на съдия-изпълнител. Чрез обяви в пресата намерили жалостиви невести, съгласни да изиграят ролята на така наречените майки-доизносвачки. На апела се отзовали доста жени, сред тях и една негърка екстремистка, която, съгласявайки се да доизноси плода, нямала представа, че след четири месеца ще бъде въввлечена в нападение на склад за готварска сол, собственост на фирмата „Нудълбейкър Корпорейшън“. Негърката била член на групировка активни защитници на околната среда, която се противопоставяла на построяването на атомна централа в Масачузетс, но ръководството на тази групировка не се ограничавало само с пропагандни акции, а искало да унищожи склада със сол, понеже от нея се получавала чиста сода по електролитния метод, а тя от своя страна служи за охлаждането на реакторите, които произвеждат енергия за турбините и динамомашините. Само че реакторът, който трябвало да бъде построен в Масачузетс, действал без сода, защото бил с нов тип охладителна система, чиято фирма производител се намирала в Орегон и се наричала „Мидълбейкър Корпорейшън“. Що се отнася до солта, която била унищожена, тя не била готварска, а калиева — предназначена за изкуствен тор. Процесът срещу негърката се влачил по инстанциите, понеже имало две версии — на обвинението и на защитата. Прокуратурата поддържала мнението, че става дума за

нападение върху собственост на федералното правителство, тъй като били налице план за саботаж и предумишлено деяние, а не случайни погрешни действия. Защитата отстоявала тезата за унищожаване на и без това разваления тор, представляващ частна собственост, поради което за компетентен трябвало да се счита съдът на щата, а не федералното правораздаване. Разбирайки, че тъй или иначе ще трябва да роди в затвора, негърката пожелала да спести това на бебето и се отказала от майчинството си в полза на нова филантропка — квакерката Сибъри. Искайки да се позабавлява, квакерката отишла на шестия ден от бременността в Дисниленд на екскурзия с подводна лодка в тамошния супераквариум. Лодката аварирала и макар всичко да свършило благополучно, госпожа Сибъри абортирала от вълнение. Недоносчето обаче било спасено. Понеже тя била бременна с него само една седмица, трудно можела да бъде призната за пълна майка. Необходими били следствените действия на две големи детективски агенции, за да се установи фактическото положение на нещата, както по отношение на бащинството, тъй и на майчинството, Прогресът на науката ликвидирал стария принцип на римското право, според който „mater semper certa est“^[2]. Накрая ще добавя, че полът на професора си остава загадка, понеже според науката от две женски клетки трябва да се получи жена. Откъде са попаднали и мъжки хромозоми, не се знае. Пенсиониран лаборант на Пинкертон, пристигнал в Ламблия за сафари, твърдеше, че по въпроса за пола на Донда няма загадки, понеже в третото отделение на лабораторията на Помбернак лабораторните стъкълца били лизани от жаби.

Професорът прекарал детството си в Мексико, после се натурализирал в Турция, където преминал от епископално вероизповедание към дзен-будизма, завършвайки същевременно три факултета, след което заминал за Ламблия, за да оглави катедрата по сварнетика в Кулахарския университет.

Истинската му професия била проектант на птицекомбинати, но когато станал будист, не можел да понася повече мисълта за мъките, на които са подложени бройлерите. Вместо двор — телена мрежа, вместо слънце — кварцова лампа, вместо квачка — малък безсърдечен компютър, а наместо свободно кълване — помпа под налягане, която им пълни стомахчетата с каша от планктон и рибено брашно.

Пускат им музика на запис, най-вече увертюрите на Вагнер, понеже предизвикват паника. Пиленцата започват да махат с крилца, а това води до нарастване на гръдните мускули, особено важни от кулинарна гледна точка. Вагнер бил последната капка, която преляла чашата. В тези пилешки Освиенцими, както каза професорът, нещастните създания се придвижвали заедно с лентата, към която били прикрепени, наедрявайки все повече и повече, чак до края на транспортъора, където — без да видят през целия си живот късче небе или щипка пясък — се извършвало обезглавяването им, превръщането в супа и консервирането. Странна работа, мотивът за консервната кутия се върти постоянно в спомените ми.

Докато бил в Истанбул, професорът получил телеграма със следното съдържание: „Will you be appointed professor of svarnetics at Kulaharian University ten kilodollars yearly answer please immediately colonel Droufoutou Lamblian Vamblian Dramblian security police“^[3]. Той дал съгласието си, смятайки, че на място ще разбере какво означава сварнетика и че трите му дипломи са достатъчни, за да преподава която и да е специалност.

В Ламблия се оказало, че вече никой не си спомня за полковник Друфуту. Запитаните прикривали объркването си с леко покашляне. Понеже договорът бил подписан и при неустойка новото правителство трябвало да плати на Донда заплата за три години напред, все пак му предоставили катедра. Никой не се интересувал какво преподава, студенти имало малко, затворите били пълни, както след всеки държавен преврат, а в някои от тях сигурно лежал човекът, който знаел какво представлява сварнетиката. Донда напразно търсил тази дума във всички енциклопедии. Единственото научно помагало, с което разполагал университетът в Кулахари, бил съвсем новият компютър IBM, подарък от ЮНЕСКО. Идеята да се използва тази ценна апаратура се зародила от само себе си.

Факт е, че решението не придвижило проблема много напред. Донда нямал възможност да преподава обикновена кибернетика, понеже щял да наруши договора. Докато гребяхме, едва различавайки дървените трупи от крокодилите, той сподели с мен, че най-неприятни станали за него часовете на самота в хотела, когато си блъскал главата над сварнетиката. Обикновено отначало възниква ново направление в науката, а после му се измисля название. Той пък имал название без

предмет. Дълго се колебаел *между* различните възможности, докато най-после се опрял тъкмо върху тази своя нерешителност. Приел, че новият клон в познанието се олицетворява от думата „между“. Нима не било дошло време да се създаде интердисциплинарна наука, занимаваща се с граничните области на всички други? В научните съобщения за европейските списания използвал отначало термина „интеристика“, а нейните представители започнали да бъдат наричани навсякъде „междуци“. Но тъкмо като създател на сварнетиката Донда придобил, за съжаление, негативна известност.

Не бил в състояние да обхване граничните области на всички специалности. Помогнала му случайността. Министерството на културата обещало дотации на онази от катедрите, която с изследванията си осъществи връзка с националните традиции. Донда извлякъл немалка полза от това условие. Решил да изследва границата между рационализма и ирационализма. Започнал скромно — от изработването на математически модел на урочасването. Ламблийското племе хоту ваботу от векове практикувало преследване на враговете *in effigie*^[4]. Изображението на врага, набодено с бодли, се дава на магаре — ако се задави, значи врагът скоро ще умре. Донда започнал да създава цифрови модели на врагове, магарета, бодли и т.н. Така стигнал до смисъла на сварнетиката. Оказало се, че тя е абривиатура на английското изречение *Stochastic Verification of Automatised Rules of Negative Enchantment*, или: „стохастично контролиране на автоматизираните правила за урочасване“.

Английското списание „Природа“, на което изпратил статия за сварнетиката, я публикувало в рубриката „Куриози“, при това само с извадки, съпроводени от ироничен коментар. Коментаторът на „Природа“ нарекъл Донда кибершаман, който не вярва в това, което прави, тоест — такъв бил подтекстът — най-обикновен измамник. Донда се озовал в доста неизгодна ситуация. Не вярвал в магии и в научното си съобщение никъде не споменавал обратното, но не можел публично да си го признае, защото тъкмо бил приел предложения му от Министерството на селското стопанство проект за оптимизация на магиите против суша и вредители по житните растения. Намерил изход в характера на сварнетиката като интердисциплинарно изследване. Решил да се движи *между* магията и науката! Ако професорът бил принуден да направи тази крачка поради създадите се

обстоятелства, факт е, че тъкмо тогава е тръгнал по пътя на най-голямото откритие в цялата човешка история.

Но лошата му слава, която се разпространила из Европа, за съжаление вече не го напускала. Ламблийският полицейски апарат не можел да се справи с големия брой престъпления, особено с убийствата. Вождовете на племената, поддавайки се все повече на светското, преминавали от магическо преследване на опонентите към реално и нямало ден, в който крокодилите, излежаващи се в плитчините срещу парламента, да не гложат нечий крайник. Донда предприел цифров анализ на това явление и понеже самият той се занимавал още тогава с отчетност, назовал проекта Methodology of Zeroing Illicite Murder (Методология за ликвидиране на противозаконното убийство). Поради чиста случайност абривиатурата звучала МЗИМУ. Из страната се разнесъл слухът, че в Кулахари действа могъщият магьосник Бвана Кубва Донда, чието МЗИМУ бди над всяко действие на жителите. През следващите месеци показателите на престъпността спаднали значително.

Възхитените политици започнали да настояват пред професора ту да програмира икономически магии, за да може платежният баланс на Ламблия да стане положителен, ту да конструира хвърляч на бедствия и проклетия, насочен към съседната държава Гурундувай, която измествала ламблийските кокосови орехи от много чуждестранни пазари. Донда се противопоставял на тези настоятелни желаниа, но не му било лесно, понеже много от сътрудниците му повярвали в магьосническата сила на компютъра. Обладани от неофитско настървение, те мечтаели вече не за кокосова, а за политическа магия, която да изведе Ламблия на челно място в света. Донда, естествено, можел да заяви публично, че сварнетиката не е в състояние да постигне подобни цели. Но тогава щяла да възникне необходимостта да обоснове значението ѝ с аргументация, която никой от държавниците не би разбрал. Бил принуден да лавира. Междувременно слуховете за МЗИМУ на Донда увеличили производителността на труда, тъй че дори платежният баланс малко се пооправил. Отричайки приноса си към това събитие, професорът би се лишил от дотациите, а не е могъл да го направи поради замислените големи начинания.

Не знам кога точно му хрумнала онази мисъл, понеже разказът му съвпадна с мига, в който един страшно упорит крокодил се опитваше да схруска греблото ми. Фраснах го между очите с каменната купа — подарък на Донда от делегацията магьосници, които го обявили за шаман хонорис кауза. Купата се счупи и ядосаният професор така ми се накара, че сръдната ни продължи чак до следващия бивак. Запомних само, че катедрата се трансформирала в Институт по експериментална и теоретична сварнетика, а Донда бил избран за председател на комисията „2000 година“ към Министерския съвет, като получил нова задача — да изработва хороскопи и да ги реализира чрез магия в живота. Помислих си, че прекалено се е поддал на ситуацията, но не му казах нищо — все пак беше ми спасил живота.

На другия ден разговорът не вървеше гладко и поради това, че на разстояние от двадесет мили реката служи за граница между Ламблия и Гурундувай — граничарите ни обстрелваха от време на време, за щастие, без да ни уцелят. Крокодилите изчезнаха, макар тяхната компания да беше за предпочитане. Донда си бе приготвил знамената и на двете държави, тъй че ги развявахме по посока към граничарите, но понеже реката прави резки завои, няколко пъти се случи да размахаме неподходящото знаме, при което веднага трябваше да залягаме по корем на дъното на пирогата и естествено багажът на професора пострада от куршумите.

Най-много ядове бе причинила на Донда английската „Природа“, на която дължеше славата си на мошеник. Единствено благодарение на натиска, упражнен от ламблийското посолство върху Форийн офис, той бил поканен да участва в световната конференция по кибернетика в Оксфорд.

Професорът прочел доклад за закона на Донда. Известно е, че откривателят на перцептроните — Розенблат, е стигнал до извода, че колкото е по-голям един перцептрон, толкова по-малко трябва да бъде обучаван, за да разпознава геометрични фигури. Правилото на Розенблат гласи: „Безкрайно големият перцептрон не трябва да бъде обучаван на нищо, понеже знае всичко още от създаването си.“ Донда тръгнал в обратната посока, за да открие своя закон. Това, което един малък компютър може да направи с голяма програма, може и големият компютър с малка програма; оттук следва логичният извод, че

безкрайно голямата програма би трябвало да действа сама, тоест без компютър.

И какво станало? Конференцията посрещнала тези думи с подигравателно освиркване. Излизало, че всички знания на учените не струват пукната пара. „Природа“ писала, че според Донда всяко безкрайно дълго заклинание *трябва* да се реализира — по този начин професорът искал да потопи неясната безсмислица във водите на привидната точност. Оттогава започнали да го наричат пророк на кибернетичния Абсолют.

Донда бил напълно сразен от изказването на доцент Боху Вамоху от Кулахари, който се озовал в Оксфорд, понеже бил девер на министъра на културата, и прочел доклад на тема „Камъкът като задвижващ фактор на европейската мисъл“. Той лансирал идеята, че в имената на хора, извършили епохални открития, се съдържа думата „камък“, например в името на най-великия физик — АйнЩАЙН, на най-големия философ — ВитгенЩАЙН, на най-прочутия кинематографист — АйзенЩАЙН, на известния театрален деец — ФелзенЩАЙН, също както и в името на писателката Гертруда ЩАЙН и на философа Рудолф ЩАЙНер. Из областта на биологията Боху Вамоху споменал пропагандатора на хормоналното подмладяване ЩАЙНах и накрая не забравил да поясни, че на ламблийски Вамоху означава „камъкът на всички камъни“. Понеже цитирал Донда и наричал своя „каменен корен“ „сварнетично иманентен елемент на предиката *да бъдеш камък*“, списанието в поредния си коментар превърнало него и професора в двойка клоуни близнаци.

Намирах се в много деликатна ситуация, докато слушах разказа му сред облаците гореща мъгла над плитчините на Бамбези, прекъсван от време на време поради необходимостта да удряме по главите понахалните крокодили, които впиваха зъбите си в подаващите се от вързопите ръкописи на професора и се забавляваха, разклащайки пирогата. Щом като си бе извоювал в Ламблия толкова силни позиции, защо се измъкваше тайно от нея? Какви са били истинските му стремежи и какво е постигнал? След като не вярваше в магията и се подиграваше на Боху Вамоху, защо кълнеше крокодилите на *камък*, вместо да грабне пушката? (Чак в Гурундувай той ми обясни, че това противоречало на будистката му вяра.) Трудно ми беше обаче да го притеснявам с подобни въпроси. Тъкмо затова, тоест от любопитство,

приех предложението на Донда да стана негов асистент в университета на Гурундувай. След неприятната история с консервната фабрика не бързах да се връщам в Европа. Предпочитах работата да отшуми. В наше време това става бързо, понеже постоянно се случват някакви събития, които изтласкват към забора вчерашните сензации. Макар че после преживях доста тежки мигове, не съжалявам за внезапното си решение. Когато пирогата най-после заскърца по камъните на гурундувайския бряг на Бамбези, пръв скочих на земята и подадох ръка на професора — в ръкостискането, съединило нашите длани, имаше нещо символично, понеже от този момент съдбите ни станаха неразделни.

Гурундувай е държава, три пъти по-голяма от Ламблия. Както обикновено става в Африка, бързото развитие на промишлеността е съпроводено от неизменната корупция. Механизмът ѝ обаче почти беше спрял да действа, когато ние пристигнахме. Все още всеки взимаше рушвет, но вече не вършеше нищо в замяна. А ако не дадеш рушвет, можеха просто да те напердашат. Отначало не разбирахме как така промишлеността, търговията и администрацията продължават да функционират. Според европейските критерии държавата отдавна трябваше да се е разпаднала.

По-продължителното пребиваване ми даде възможност да проникна в тайната как работи новият механизъм — заместител на възприетия в Стария континент обществен договор. Мвахи Табухине, лумилският началник на пощата, при когото се бяхме настанили (столичният хотел беше седемнайсета година в ремонт), сподели без недомлъвки от какво се е ръководел, когато омъжвал шестте си дъщери.

Чрез брака на най-голямата се сродил наведнъж с електрическата компания и с фабриката за обувки, понеже тъст на директора на фабриката бил главният енергетик. Благодарение на това не ходел бос и винаги имал ток. Втората дъщеря „вкарал“ в кулинарния комбинат, давайки я за жена на гардеробиера. Смяташе този брак за голямо свое постижение. Поради злоупотреби ръководство след ръководство отивали в затвора, само гардеробиерът оставал, понеже не злоупотребявал, а получавал дребни подаръци. Благодарение на това масата на пощенския началник била винаги богато отрупана. Третата си дъщеря Мвахи омъжил за главния ревизор на ремонтните

кооперативи, затуй дори през дъждовния сезон не му капело на главата, къщата му пъстреела с цветни стени, вратите се затваряли толкова плътно, че никаква змия не можела да проникне вътре, а прозорците му дори били остъклени. Четвъртата дъщеря дал за жена на надзирател в местния затвор — за всеки случай. За петата се оженил писарят на градския съвет. А не например заместник-кметът, комуто Мвахи поднесъл тъмна супа^[5] от черен дроб на крокодил. Членовете на съвета идвали и си отивали като облаците по небето, а писарят продължавал да заема длъжността си, само дето поради промените във възгледите си приличал на луна. И, накрая, шестото момиче взел за жена шефът на снабдяването на атомните войски. Тази войска съществувала само на хартия, но снабдяването било напълно реално. Освен това братовчед му по майчина линия бил пазач в зоологическа градина. Подобна връзка ми се стори безполезна. Кой би имал нужда например от слонове? С усмивка на снизходително превъзходство Мвахи сви рамене. „Защо слон? — каза той. — Скорпионът може да свърши по-добра работа при нужда, нали?“

Заемайки длъжността началник на пощата, Мвахи не се нуждаеше от матримониални връзки в тази област и дори аз, неговият наемател, получавах писмата и колетите си вкъщи, без да са предварително отворени, което в Гурундувай е нещо необичайно. Обикновено този, който желае да получи пратка от по-голямо разстояние, трябва да си я докара лично, освен ако се ползва от семейни привилегии. Често виждах как пощальоните, излизайки сутрин от службата с претъпкани чанти, изсипваха в реката купища писма, пуснати в кутиите без необходимата протекция. Що се отнася до колетите, пощенските служители се забавляваха, като правеха залози, опитвайки се да отгатнат съдържачото се в тях. Позналият имаше право да си избере за спомен от колета нещо по свое желание.

Единствената грижа на нашия домакин беше липсата на роднини в управлението на гробището. „Ще ме хвърлят на крокодилите, хайманите му с хаймани!“ — въздишаше той, когато го навестяваха мрачни мисли.

Високото ниво на естествения прираст в Гурундувай се обясняваше с факта, че нито един баща на семейство не спира, докато не се обвърже чрез кръвни връзки с мрежата от най-необходимите институции. Мвахи ми разказа как преди ремонта на лумилския хотел

някои от гостите припадали от глад, а линейката не пристигала, понеже развозвала кокосови матраци на познати. Впрочем Хаувари, някогашен ефрейтор от Чуждестранния легион, който се обявил за маршал, когато взел властта, и който всеки ден-два получаваше нов важен орден от Министерството за отличаване поради особени заслуги, не гледаше с лошо око на всеобщия стремеж за уреждане, тъкмо обратното — говореше се, че негова била идеята корупцията да се одържави. Хаувари, наричан от местната преса Големият Брат на Вечността, не пестеше пари за науките, а средствата се отпускаха от Министерството на финансите, което налагаше данъци на чуждестранните фирми с представителства в страната. Данъците се утвърждаваха от парламента изневиделица, после следваха конфискации, публични разпродажби на имущество, дипломатически интервенции — обикновено безрезултатни, а когато една група капиталисти си опаковаше багажа, винаги се намираха други, които желаеха да си опитат късмета в Гурундувай, чиито залежи от изкопаеми, особено на хром и никел, се славеха като огромни, макар някои да твърдяха, че геоложките данни са били фалшифицирани по поръчка на властите. Хаувари купуваше срещу кредити всякакви оръжия, дори изтребители и танкове, които продаваше изгодно на Ламблия. Никой не смееше да си прави шегички с Големия Брат на Вечността. Когато настъпи страхотната суша, той даде равни шансове на християнския Бог и на Синему Турмуту, най-старият дух на шаманите. След като три седмици по-късно дъждът все още не беше завалял, Хаувари заповяда шаманите да бъдат посечени, а мисионерите — изгонени до един.

Говореше се, че като резултат от прочита — под формата на инструкция — на биографиите на Наполеон, Чингис хан и други държавници, той започнал да поощрява поданиците си да крадат, но в големи мащаби. Правителственият квартал бил построен с материали, които Министерството на строителството откраднало от Министерството на корабоплаването, а с тях то възнамерявало да изгради пристанища по река Бамбези. Капиталите за прокарване на железницата били задигнати от Министерството на търговията с кокосови орехи, а в резултат на злоупотреби се събрали средства за строежа на сградите на съда и полицията. Така постепенно кражбите и присвояванията дали добри резултати. А Хаувари, който се именува

вече Баща на Вечността, сам извършил тържественото откриване на Корупционната банка, в която всеки сериозен индустриалец можел да получи дългосрочен заем за рушвети, ако дирекцията прецени, че неговият интерес съвпада с интереса на държавата.

Благодарение на Мвахи с професора се подредихме доста добре. Пощенският инспектор ни носеше разкошни пушени кобри. Вадеше ги от колетите, изпращани от опозицията на високопоставени чиновници, а жена му ги опушваше на дим от кокосови орехи. Хлябът ни пристигаше с автобуса на Ер Франс. Пътниците, запознати с местните обичаи, знаеха, че е излишно да го чакат, а тези без опит придобиваха такъв, след като прекарваха известно време, седнали върху куфарите си. Мляко и сирене имахме в изобилие благодарение на телеграфистите, които ни снабдяваха с него в замяна на дестилирана вода от нашата лаборатория. Дълго се чудех за какво им е тази вода, докато не разбрах, че всъщност им трябва небесносините пластмасови шишета — пълнели ги с домашна ракия, която варели в Градския антиалкохолен комитет.

По този начин нямаше нужда да ходим да пазаруваме, което всъщност би било безсмислено, понеже нито веднъж не видях в Лумиля отворен магазин — на вратите им винаги висяха табелки от рода на „получавам амулети“, „при шамана съм“ и прочие. Отначало ни беше трудно да се оправим в учрежденията, защото чиновниците не обръщат никакво внимание на посетителите — съгласно местния обичай институциите са места за светски събирания, за хазарт и най-вече за сватосване. Всеобщото веселие помръква само от време на време — при хайка на полицията, която арестува всички наред, без следствие и разпити. Правораздаването изхожда от принципа, че тъй и тъй всички са виновни, следователно не си струва да се определя размерът на различните престъпления. Съдът заседава само при изключителни обстоятелства. След нашето пристигане избухна аферата с котлите. Хаумари, братовчед на Бащата на Вечността, бе закупил за парламента шведски котли за парно отопление, вместо климатични инсталации. Трябва да поясня, че в Лумиля температурата не пада под 25 градуса по Целзий. Хаумари се опита да склони Института по метеорология да намали горещината, за да оправдае разхода; парламентът заседаваше без прекъсване, защото ставаше дума за нещо, което живо го интересуваше; бе създадена анкетна комисия за

разследване на случая, оглавена от Мнумну, който беше съперник на Бащата на Вечността. Настъпиха раздори, обикновените танци в паузите между пленарните сесии отстъпиха място на гвойнствените, пейките на опозицията синееха от татуировки, когато внезапно Мнумну изчезна. Съществуваха три версии — едни казаха, че е изяден от правителствената коалиция, други — че е избягал заедно с котлите, трети — че се е самоизял. Мвахи смяташе, че последната версия се разпространява от Хаувари. От него чух и тайнствените слова: „Когато изглеждаш апетитно, по-добре е да не се разхождаш вечер из парка.“ Но може би само се шегуваше.

Катедрата по сварнетика в лумилския университет разкри пред Донда нови перспективи за действие. Трябва да добавя, че точно по това време моторизационната комисия на парламента бе решила да закупи лиценза за семейния хеликоптер „Бел 94“, понеже изчисленията показвали, че хеликоптеризирането на страната ще е по-евтино от построяването на пътища. Вярно е, че в столицата има автострада, но тя е дълга само шестдесет метра и служи за военни паради. Вестта за закупуването на лиценза предизвика паника сред населението, понеже всички разбраха, че настъпва краят на матримониализма като опора на индустриализацията. Хеликоптерът се състои от тридесет и девет хиляди части, нуждае се от бензин и пет вида смазочни масла, следователно никой не би могъл да си ги набави, дори ако до края на живота си прави само дъщери. Напълно разбирах местните хора, понеже вече бях преживял нещо от този род. Когато ми се скъса веригата на велосипеда, трябваше да наема ловец, който да улови млад ревун, от чиято кожа бе направен там-там за Хииву, директора на телеграфа. В знак на благодарност той изпрати съболезнователната телеграма на Умиами (дядото на шефа му, който беше в командировка, бе умрял в джунглата), а той от своя страна чрез Матарере се падаше роднина с армейския интендант, който разполагаше със запаси от велосипеди за авангардния си отряд. Без съмнение с хеликоптера нещата биха се усложнили много повече. За щастие Европа, този вечен източник на нови идеи, даде образец за подражание — груповия секс в свободни конфигурации. Това, което в Стария свят бе само развлечение за сетивата, в една толкова незряла страна се превърна в основа за разрешаване на елементарните житейски проблеми. Опасенията на професора, че за доброто на науката ще трябва да се

откажем от статута си на ергени, се оказаха напразни. Общо взето добре си подредихме живота, макар че допълнителните задължения, които се наложи да поемем с оглед развитието на катедрата, изчерпаха силите ни.

Професорът ме запозна с проекта си — искаше да програмира в компютъра всички заклинания, магически ритуали, чародейски баяния, шашми, шамански внушения и формули, създадени от човечеството. Не виждах никакъв смисъл в това, но Донда беше непреклонен. Огромното количество данни можеше да поеме само най-новият модел лазерен компютър IBM, който струваше единнадесет милиона долара.

Не ми се вярваше, че ще ни отпуснат толкова голям кредит — министърът на хазната отказваше да даде четиридесет и три долара за закупуване на тоалетна хартия за Института по сварнетика, но професорът беше сигурен в успеха си. Макар да не ме бе посветил изцяло в подробностите на кампанията, знаех, че яко се е разтичал да уреди нещата. По вечерно време излизаше церемониално татуиран, само с препаска от шимпанзе, а това е официалното облекло, прието в най-високопоставените кръгове на столичното общество. Получаваше от Европа някакви тайнствени колети — когато веднъж, без да искам, изпуснах единия, чух тихия марш на Менделсон. Ровеше в старите готварски книги, изнасяше от лабораторията стъклените охладители на дестилаторите, нареждаше ми да правя разтвори за ферментация, изрязваше снимки на жени от „Плейбой“ и „Уи“, поставяше в рамки картини, които никому не показваше, а веднъж доктор Алфвен, директор на правителствената болница, му взе кръв и аз видях как Донда уви шишенцето със златиста хартия. Един ден изми от лицето си мазилата и боите, изгори изрязаните броеве „Плейбой“ и четири дена подред седя на верандата на Мвахи, флегматично пушейки лула. На петия ден ни телефонира Уабамоту — шефът на отдела за инвестиции. Разрешението за закупуване на компютъра бе дадено. Не вярвах на ушите си. Професорът посрещна въпросите ми с едва забележима усмивка и загадъчно мълчание.

Програмирането на магиите продължи повече от две години. Срегнахме ред затруднения по същество, както и маса останали. Проблем беше например да се преведат магическите формули на американските индианци, записани с азбуката „кипу“, както и да се вкарат в компютъра снежно-ледените заклинания на курилските и

ескимоските племена. Двама от програмистите ни се разболяха от преумора, според мен, заради извънуниверситетските си занимания, понеже груповият начин на живот беше станал много модерен, но плъзнаха слухове, че болестта им била дело на нелегалните шамани, обезпокоени от върховенството на Донда в дейност, която практикували от векове. Освен това група напредничави младежи, подочули нещо за протест, бяха поставили и бомба в института. За късмет експлозията разруши само клозетите на няколко от етажите на сградата. Така си и останаха неремонтирани, понеже празните кокосови орехи, които според замисъла на местен рационализатор трябваше да функционират като поплавъци в клозетните казанчета, винаги потъваха. Предложих на професора да използва връзките си, за да набави необходимите части, но той заяви, че само голямата цел заслужава големи усилия.

Жителите на нашия квартал също организираха няколко антидондовски демонстрации, защото се страхуваха, че пускането на компютъра в действие ще предизвика лавина от магии по посока към университета, а следователно и върху тях, понеже магиите могат да не попаднат точно в целта. Професорът заповяда около сградата да се издигне висок стобор, върху който самият той изрисува тотемни знаци, предпазващи от уроки. Помня, че оградата струваше четири бъчви ракия.

Постепенно в информационните банки се събраха четиристотин и деветдесет милиарда бита магии, което в сварнетични единици се равняваше на двадесет терагигамагеми. Компютърът, изпълнявайки осемнадесет милиона операции в секунда, работи три месеца без прекъсване. Представителят на „Интернейшънъл бизнес машинс“ — инженер Джефрис, който присъстваше при включването му, смяташе Донда и всички нас за побъркани. А фактът, че професорът беше поставил блоковете памет върху специална чувствителна везна, докарана от Швейцария, провокира Джефрис да се изказва не особено добронамерено зад гърба му.

Програмистите бяха ужасно притеснени, понеже след толкова месеци работа компютърът не беше омагьосал дори мравка. Но Донда живееше в непрекъснато напрежение, не отговаряше на никакви въпроси и всеки ден ходеше да проверява как изглежда чертата, която писецът на везната рисуваше върху лентата на развиващата се ролка

хартия. Естествено показалецът теглеше права линия, което доказваше, че компютърът не вибрира — впрочем, защо ли трябваше да вибрира? В края на месеца професорът започна да проявява сигнали на депресия — по три, а понякога и по четири пъти дневно ходеше до лабораторията, не отговаряше на телефонни обаждания и не докосваше трупата се кореспонденция. Но на дванадесети септември се втурна в стаята ми блед и разтреперан, тъкмо когато се готвех да си лягам.

— Стана! — завика той от прага. — Вече е сигурно. Съвсем сигурно.

Признавам си, че се изплаших да не се е побъркал, толкова странна беше усмивката му. „Стана!“ — повтори той още няколко пъти.

— Какво е станало? — извиках аз.

Погледна ме като събуден от сън.

— Вярно, ти нищо не знаеш. Натезал е с една стотна от грама. Този проклет кантар е толкова нечувствителен! Ако имах по-добър, щях да го разбера още преди месец, а може би и по-рано!

— Кой е натезал?

— Не кой, а що. Компютърът. Банката на паметта. Нали знаеш, че материята и енергията имат маса. А информацията не е нито материя, нито енергия, но все пак съществува. Затова и тя трябва да има маса. Започнах да разсъждавам по този въпрос, когато формулирах закона на Донда. Защото какво значи, че безкрайно много информация може да въздейства пряко, без помощта на апаратура? Значи, че огромният ѝ обем ще се прояви направо. Досетих се за това, но не знаех формулата на еквивалентността. Какво си ме зяпнал? Казано с две думи — колко тежи информацията. Налагаше се да обмисля целия този проект. Длъжен бях. Сега вече знам. Машината стана по-тежка с една стотна от грама — толкова тежи вкараната в компютъра информация. Разбираш ли?

— Професоре — измърморих аз — как така, всички тези баяния, молитви, заклинания, единици МГС, тоест Магии на Грам и Секунда...

Замълчах, тъй като ми се стори, че плаче. Тресеше се, но се оказа, че се смее на глас. С пръсти изтри влагата от клепачите си.

— Какво друго можех да направя? — продължи вече поуспокоен.
— Разбери, информацията има маса. Всяка. Която и да е. Съдържанието няма никакво значение. Атомите също са еднакви,

независимо дали се намират в камък или в моята глава. Информацията има тегло, но масата ѝ е безкрайно малка. Съдържанието на цялата енциклопедия тежи около милиграм. Затова ми беше необходим такъв компютър. Помисли си обаче — кой би ми го дал? Кой би ми поверил за половин година компютър на стойност единадесет милиона, за да го пълня с глупости, безсмислици и трици? С каквото и да е!

Още не можех да преодолеем изненадата си.

— Е... — казах аз неуверено, — ако работехме в сериозен научен център, в Института за перспективни изследвания или в Масачузетския технологичен институт...

— Ами! — изсмя се той. — Та аз нямах никакви доказателства, нищо, освен закона на Донда, който е обект на присмех! Ако не намерех компютър, щеше да ми се наложи да взема под наем... знаеш ли обаче колко струва един час работа на този модел? Само един час! А на мен ми трябваша месеци. И къде ли бих го докопал в Щатите! Там пред тези машини седят понякога тълпи футуролози, за да изчисляват вариантите на нулевия растеж на икономиката — това сега е модерно — та кой ли ще се занимава с измислиците на някакъв си Донда от Кулахари!

— Значи целият проект, всички тези магии са били излишни? Та ние прахосахме цели две години за събирането на материали...

Нетърпеливо сви рамене.

— Нищо не е излишно, когато е необходимо. Ако не беше този проект, нямаше да получим и пукната пара.

— Но нали Уабамоту, правителството, Бащата на Вечността очакват вълшебства!

— Ще ги имат, и то какви! Ти все още не знаеш... Слушай, това, че информацията притежава тегло, нямаше да е никаква сензация, ако не бяха последиците... Съществува критична маса информация, също както критична маса на урана, например. Приближаваме се към нея. Не ние, тука, а цялата Земя. Към нея се приближава всяка цивилизация, създаваща компютри. Развитие на кибернетиката е капанът, който Природата поставя пред Разума!

— Критична маса на информацията? — повторих аз.

— Та нали във всяка човешка глава има множество информации и ако взимаме предвид умна ли е или глупава...

— Не ме прекъсвай постоянно! Не казвай нищо, защото нищо не разбираш. Ще ти обясня чрез аналогии. Важна е наситеността, а не количеството на знанията. Както при урана. Неслучайно избрах това сравнение! Разределеният уран — в скалите, в почвата — е безвреден. За да експлодира, необходимо е да бъде изолиран и сгъстен. И тук е така. Информацията в книгите или в главите ни може да е в голямо количество, но си остава пасивна. Като разпръснатите частици уран. Тя трябва да бъде концентрирана!

— И какво ще стане тогава? Чудо?

— Ха, чудо! — изсмя се той. — Виждам, че наистина си повярвал в измислиците, които послужиха за претекст. Никакво чудо. Над критичната точка започва верижна реакция. *Obiit animus, natus est atomus*^[6]! Информацията изчезва, понеже се превръща в материя.

— Как така в материя? — учудих се аз.

— Материята, енергията и информацията са трите форми на масата — заобяснява търпеливо той. — Те могат да преминават една в друга съобразно определени закони. Нищо даром — така е устроен светът. Материята се превръща в енергия, енергията и материята са необходими, за да се получи информация, а информацията може да се трансформира обратно в тях, разбира се — не как да е. Над критичната маса тя ще изчезне като отнесена от вихъра. Това е бариерата на Донда, границата за нарастване на знанието... Коеето означава, че човек може да продължава да трупа познания, но само в разрежено състояние. Всяка цивилизация, която не се досети за това, сама влиза в капана. Колкото повече узнава, толкова повече се приближава към незнанието, към вакуума... Не е ли странно? И ти дори не предполагаш колко близко сме до прага! Ако нарастването продължи, след две години ще настъпи...

— Какво? Експлозия?

— Къде ти! Най-много слаб проблясък, който няма да навреди дори на муха. Там, където е имало милиарди бита информация, ще останат шепа атоми. Верижната реакция ще обиколи света със скоростта на светлината, като ще опустоши всички банки на паметта и компютрите, в които наситеността превишава милион бита на кубически милиметър, ще се получи еквивалентно количество протони и... празнота.

— Значи трябва да предупредим, да разгласим...

— Вече го направих, разбира се. Но напразно.

— Защо? Прекалено късно ли е?

— Не. Просто никой не ми вярва. Подобна новина трябва да изхожда от авторитет, а аз съм шут и измамник. Може би бих се справил с измамничеството, но с шутовството няма да мога. Впрочем, не искам да лъжа — дори няма да се опитвам. В Щатите изпратих предварително съобщение, а в „Природа“ — тази телеграма...

Подаде ми черновата. „Cognovi naturam rerum. Lord's countdown made the world. Truly yours Donda.“^[7]

При вида на моята огромна изненада професорът се усмихна иронично.

— Сърдиш ли ми се? Драги мой, аз също съм човек, затова каквото повикало, такова се обадило. Телеграмата е смислена, но те или ще я захвърлят в кошчето, или ще ѝ се присмеят. Това е моето отмъщение. Не се ли сецаш? Нали знаеш най-модерната теория за възникването на Космоса — Big Bang Theory^[8]? Как е възникнала Вселената? В резултат на експлозия! Какво е избухнало? Какво се е материализирало внезапно? Ето я Божията рецепта — да се отброява от безкрайността до нулата. Когато се стигне до нея, информацията се материализира чрез експлозия, съгласно формулата за еквивалентността. Така словото става плът, експлодирайки в мъглявини и звезди... от информацията се образува Космосът!

— Професоре, наистина ли така мислиш?

— Не мога да го докажа, но във всеки случай отговаря на закона на Донда. Не вярвам Бог да го е направил. Но някой все пак го е направил в предишната фаза... Може би няколко цивилизации, които са експлодирани едновременно, както понякога експлодира група свръхнови... А сега е наш ред. Компютризацията ще откъсне главата на цивилизацията, но деликатно...

Разбих огорчението на професора, но не му вярвах. Струваше ми се, че е заслепен от преживените унижения. За съжаление имаше право. Дори ако вземем тази телеграма — той сам е виновен за недооценяването на неговото откритие.

Ръката ми изтръпна, а и глината се свършва, но трябва да продължа да пиша. Сред футурологичната шумотевица никой не обърна внимание на думите на Донда. „Природа“ мълчеше, споменаваха го само „Пънч“ и жълтата преса. Няколко вестника дори

публикуваха откъси от неговото предупреждение, но научният свят не реагира. Умът ми не го побираше. Една нощ, когато осъзнах, че стоим пред ръба на пропастта, а нашите призови са като виковете на лъжливото овчарче, не се въздържах от горчиви слова. Упреквах професора, че сам беше надянал на лицето си маската на шут, компрометирайки собствените си изследвания с шаманска фасада. Изслуша ме с онази подигравателна усмивчица, която напоследък не слизаше от лицето му. Впрочем може би беше нервен тик.

— Така изглежда отстрани — каза той накрая. — Ако магията е глупост, излязох извън рамките на глупостта. Не мога да ти кажа кога точно бляновете се превърнаха в хипотеза, защото самият аз не знам. Базирах се на нерешителността, това ти е известно. Моето откритие принадлежи на физиката, на онази, която никой досега не е забелязал, защото пътят ѝ минава през области, осмени и лишени от всякакви права. Защото трябваше да се започне от допускането, че *словото може да стане плът*, че *заклинанието може да се материализира*. Трябваше да се потопя в този абсурд, да склуча *забранени* съюзи, за да се озова на другия бряг — там, където, разбира се, съществуват еквивалентност на информация и маса. Тъй че трябваше да *се премине* през магията... Е, може би не беше задължително да организирам онези игри и забавления, но всяка моя крачка трябваше да бъде двузначна, подозрителна, еретична и годна за подигравки. И какво направих? Шутовска маска, привидно оправдание. Прав си — ако допуснах грешка, тя беше единствено в това, че не дооцених *глупостта*, която господства днес в *мъдростта*. В нашата епоха на опаковки е важен етикетът, а не съдържанието... Като ме нарекоха мошеник и измамник, господата учените ме изтласкаха в небитието, откъдето не мога да бъда чул, дори ако рева като йерихонска тръба. Колкото по-силен е ревът, толкова по-гръмогласен е смехът. В такъв случай на чия страна остана всъщност магията — нима техният жест на отхвърляне и проклинане няма магически характер? Напоследък за закона на Донда писа „Нюзуик“, преди това „Тайм“, „Шпигел“, „Експрес“ — не мога да се оплача от липса на популярност! Ситуацията е безизходна тъкмо защото ме четат всички и не ме чете никой. Кой още не е чувал за закона на Донда? Четат и си умират от смях: „Don't do it!“ Видя ли, зачитат се не резултатите, а пътят, по който се стига до тях. Съществуват хора, които са лишени от правото

да правят открития, аз, например. Сега бих могъл да се закълна стократно, че проектът беше трагична маневра, може би не особено привлекателен, но необходим претекст, мога да се разкая и да се изповядам публично, но в отговор ще се чуе само смях. Не бях разбрал, че ако веднъж вляза в клоунадата, няма да мога да се измъкна оттам. Единственото ми утешение е, че катастрофата и без друго е неотвратима.

Опитах се да протестирам, стигайки до крясъци. Трябваше да го направя, понеже приближаваше срокът за пускане в действие на голямата фабрика за семейни хеликоптери и жителите на Гурундувай, обзети от надеждата да притежават тези красиви машини, упорито и страстно установяваха всички нужни за тази цел отношения. Зад стената на моята стая се вихреше семейството на пощенския началник, заедно с поканените високопоставени чиновници, монтьори и продавачки и по усилващата се врява можеше да се прецени силата на желанието за моторизация, обладало достопочтените хорица. Професорът извади от задния си джоб плоско шишенце „Уайт хорс“ и като наля уискито в стъклени чаши, рече:

— Пак се лъжеш. Дори ако светът бе повярвал на думите ми, все едно щеше да се наложи да ги провери. Учените щяха да седнат пред компютрите си и, проверявайки тази информация, да ускорят края.

— Тогава какво може да се направи? — извиках аз отчаяно.

Професорът повдигна глава към небето, за да изпие остатъка от течността в шишенцето, после го изхвърли през прозореца, погледна към стената, зад която кипеше и вреше от страсти, и заяви:

— Да се спи.

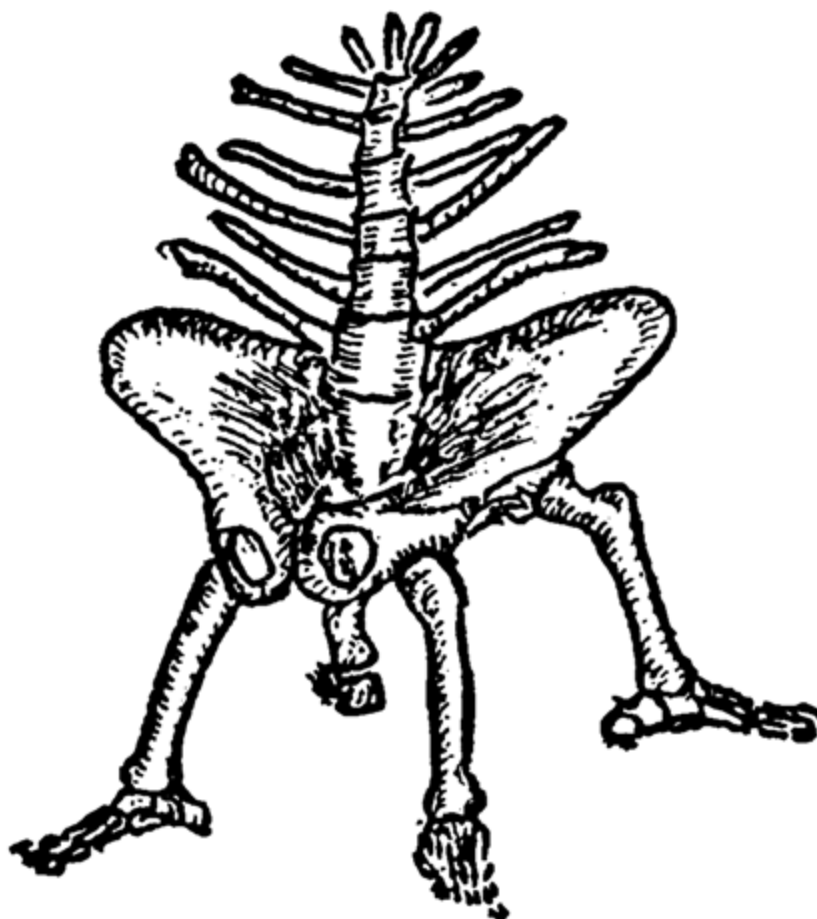
След като покиснах китката си в кокосово мляко, защото съвсем се беше схванала, продължих да пиша. Марамоту казва, че тази година дъждовният сезон ще настъпи рано и ще трае дълго. Все така съм сам, от времето, когато професорът тръгна за Лумиля да търси тютюн за лулата си.

С удоволствие бих прочел дори и стар вестник, но имам само чувал с книги за компютри и програмирането им. Намерих го в джунглата, когато се оглеждах за банани. Бяха останали само гнилите — хубавите, както обикновено, вече бяха изядени от маймуните. Озовах се близо до старото си обиталище, но горилата не ме пусна да вляза вътре, въпреки че изглеждаше още по-болнава. Мисля, че този

чувал с книги е послужил като баласт за големия оранжев балон с надпис DRINK COKE, който преди месец прелетя над джунглата в южна посока. Изглежда сега се пътува с балони. На дъното на чувала намерих миналогодишен брой на „Плейбой“ и тъкмо го разглеждах, когато ме изненада Марамоту. Той се зарадва — голотата се смята за проява на благоприличие, актовете предизвикват в него асоциации с едновременните добри нрави. Не се сетих, че като млад се е разхождал гол с цялото си семейство, затова мини и макси роклите, с които бяха започнали да се обличат черните хубавици, му се струваха плод на невероятна разюзданост и дегенерация. Попита ме какво става из големия свят, но аз не знаех, защото батерийките на транзистора ми се изтощиха. Докато радиото свиреше, слушах го по цели дни. Катастрофата настъпи точно така, както я беше предвидил професорът. Най-много пострадаха развитите страни. Та нали толкова библиотеки бяха компютризирани през последните години! Целият океан от мъдрост се изпари мигновено от всички тези ленти, кристали, феритни плочи и криотрони. Чувах задъханите гласове на говорителите. Провалът не беше еднакво болезнен за всички. Колкото по-високо се бе изкатерил някой по стълбицата на прогреса, толкова по-внезапно се срутваше от нея.

В Третия свят след краткотрайния шок настъпи еуфория. Вече нямаше необходимост да се напрягат, да се стремят да достигнат челните държави, да излизат от късите панталони и тръстикови полички, да строят градове, да се индустриализират и, най-вече, да се компютризират. Тук животът, който доскоро бе наситен с комикси, футуролози, оръдия, пречиствателни станции за отходни води и граници, се превърнаха в приятно гьолче, изпаднало в монотонността на вечната сиеста. Отново човек можеше да си намери лесно кокосови орехи, докато преди година те бяха недостъпни като стока за износ; войската сама са разотиде, тъй че понякога, обикаляйки из джунглата, се препъвах в противогази, униформи, раници и миномети, обрасли с лиани. Една нощ се събудих от експлозия — помислих си, че горилата се е самовзривила, но се оказа, че павианите са намерили сандък с тротилови шашки. А в Лумиля негърките с невъздържани въздишки на облекчение захвърлиха лачените обувки и дамските панталони, които ги запарваха жестоко; груповият секс също бе изоставен на минутата, понеже, щом като нямаше да има хеликоптери (естествено фабриката

щеше да работи с компютри), бензин (рафинериите също бяха автоматизирани) и надпревара да се пътува, то тогава за какъв дявол бе всичко това? Сега вече никой не се срамуваше да нарича масовия туризъм Лудост на Белия Човек. В Лумиля беше станало много тихо. Истината е, че катастрофата съвсем не се оказа чак толкова зло. Сега дори някой да застанеше с главата надолу, нямаше да се озове след час в Лондон, след два дни в Бангкок и след три в Мелбърн. Е, нямаше да може и какво от това? Без съмнение много фирми са фалирали. Казват например, че концернът IBM произвеждал понастоящем черни дъсчици и графити, но може би това е само шега. Стратегически компютри също вече няма, нито самонасочващи се бойни глави, нито изчислителни машини, няма подводна, наземна или орбитална война, информатиката обяви банкрут, борсите изпаднаха в треска, а на четиринадесети ноември бизнесмените скачали от прозорците на Пето авеню толкова начесто, че се сблъскавали във въздуха. Объркали се всички разписания на влакове и самолети, изчезнали данните за хотелските резервации, тоест хората в големите градове вече нямало защо да се притесняват дали да вземат самолет до Корсика, да тръгнат с кола, или пък да наемат такава чрез компютър, когато пристигнат; дали за три дни да посетят Турция, Месопотамия, Антилските острови, Мозамбик и, като добавка, Гърция. Интересно кой произвежда балоните? Сигурно предприемчиви занаятчии.

Без название

Последният балон, който наблюдавах през бинокълчето си, преди да ми го открадне една маймуна, имаше мрежа, изплетена от странно къси въженца, които приличаха на връзки за обувки. Може би и в Европа вече ходят боси? Изглежда напоследък дългите шнурове са били изработвани само от въжарски компютри.

Страх ме е дори да го спомена, но преди радиото да замлъкне, чух със собствените си уши, че доларът вече не съществувал. Издъхнал, бедничкият... Съжалявам само, че не можах отблизо да видя Преломния Момент.

Изглежда се е чуло едно слабо трас-прас, машинната памет за секунда се е превърнала в бяло поле, като мозък на новородено, а от информацията, преобразувана в материя, неочаквано възникнало малко Космосче. Универсумче, Вселенчица... Знанието, трупано с векове, се

превърнало в облаче атомен прах. От радиото научих как изглежда това микрокосмосче — толкова е малко и толкова затворено, че нищо не може да проникне вътре. От гледище на нашата физика то представлява олицетворение на нищото, по-точно Всегъсто, напълно Непроницаемо Нищо. Не поглъща светлината, не може да се разтяга, не може да бъде свито, разбито, издълбано, понеже се намира *извън* нашата Вселена, макар да е като че ли вътре в нея. Светлината се плъзга по заоблената му повърхност, хаотично движещите се елементарни частици го заобикалят и аз не разбирам твърдението на някои авторитети, че това, както Донда го нарича „Космосченце“, е Вселена, напълно равностойна на нашата, тоест съдържаща мъглявини, галактики, звездни облаци, а може би вече и планети със зараждащ се на тях живот. Следователно, може да се каже, че хората са повторили Генезиса, неволно и дори в противоречие с намеренията си, защото най-малко им се е искало да постигнат този резултат.

Когато Космосчето се роди, сред учените настъпи всеобща суматоха, поради непредвидените обстоятелства и едва когато един по един си спомниха предупреждението на Донда, започнаха да се надпреварват да му изпращат писма, апели, телеграми, въпроси, а също така някакви набързо издадени почетни дипломи. Тъкмо тогава обаче професорът си стегна куфарите и ме убеди да заминем в този граничен район, който той беше обиколил и харесал преди време. Помъкна със себе си кошмарно тежък куфар с книги — наложи се да го нося цели пет километра, когато бензинът свърши и джипката спря. От нея май вече нищо не е останало — заради павианите. Смятах, че професорът ще поиска да продължи научната си работа, за да положи основите, за възстановяването на цивилизацията, но нищо подобно. Донда ме учуди! Естествено влачехме със себе си много пушки, комплект инструменти, триони, гвоздеи, компаси, секири и други неща, чийто списък той беше изготвил, базирайки се на оригиналното издание на „Робинзон Крузо“. Беше взел обаче и „Природа“, „Физикъл ревю“, „Физикъл абстракт“, „Футурум“, както и папки, пълни с изрезки от вестници, в които се споменаваха законът на Донда.

Всеки ден след вечеря провеждаше Сеанс на Удоволствието или на Вендетата — с приглушен глас радиото предаваше най-пресните кошмарни новини, съпроводени с изказвания на знаменити учени и експерти, а професорът, пушейки лула с притворени очи, ме слушаше

как чета избрани специално за вечерта заядливи подигравки по адрес на закона на Донда, както и други инсинуации и обиди. Той собственоръчно ги бе подчертавал с червена химикалка й понякога ме караше да ги препрочитам многократно. Признавам си, че тези бдения бързо ми омръзнаха. Дали Големият ум не беше изпаднал във фиксация? Когато отказах да чета повече, професорът започна да си прави уж здравословни разходки из джунглата, докато не го заварих да рецитира на една поляна остроумни извадки от „Природа“ на групичка учудени павиани.

Напоследък той бе станал непоносим и въпреки това с носталгия чакам завръщането му. Старият Марамоту твърди, че Бвана Кубва няма да се върне, защото го е отвлякло Лошото Мзиму, магарето. Преди тръгване професорът каза две неща, които ми направиха голямо впечатление. Първо, че от закона на Донда произтича изводът за еквивалентността на всяка информация — независимо дали битовите познание са гениални или кретенски, за създаването на един протон са необходими сто милиарда. Следователно, както мъдрото, така и идиотското слово се превръща в материя. Този извод хвърля съвсем нова светлина върху философията на битието. Излиза, че манихейските гностици не са чак толкова вероотстъпници, за каквито ги представя Църквата. Нима е възможно Космосът, зародил се от артикулирането на хептилион глупости, по нищо да не се различава от Космоса, възникнал от произнесена мъдрост?

Забелязах също така, че професорът работи нещо нощем. С доста голямо нежелание накрая сподели, че пише „introduction to Svarnetics“, или „Inquiry into the General Technology of Cosmoproduction“^[9]. За съжаление взе ръкописа със себе си. Единственото, което запомних, е, че според него всяка цивилизация достига до прага на космосъздаването, защото свят създава както този, който е станал свръхгениален, така и онзи, който се е идиотизирал напълно. Така наречените бели и черни дупки, открити от астрофизиците, са местата, през които могъщите цивилизации са се опитвали да заобиколят бариерата на Донда или да я лишат от основание, но не са сполучили — за сметка на това самите те са изхвърчали от Вселената.

В първия момент ми се стори, че няма нищо по-велико от тази мисъл. Е, щом като Донда се бе заловил да пише методика и теория на

Генезиса! Въпреки това ще си призная, че по-силно ме развълнуваха думите му, казани през последната нощ преди да тръгне за тютюн. Пиехме кокосово мляко, ферментирало по рецепта на стария Марамоту — отвратителна помия, която консумирахме само защото бяхме положили усилия да я произведем (едно време не всичко беше лошо, уискито например), когато в един момент, плакнейки устата си с кладенчова вода, професорът каза: „Ийон, помниш ли деня, в който ме нарече шут? Виждам, че помниш. Тогава ти отговорих, че се превърнах в шут в очите на научния свят с измислянето на магическото съдържание за сварнетиката. Ако обаче вземеш под внимание не онова решение, а целия ми живот, ще забележиш кашата, чието име е Загадка.

Моята съдба е подреждала всичко с краката нагоре! Тя цялата се състои от погрешни случайности. По случайност съм се родил на тази земя. Поради грешка съм получил това име. Фамилията ми се дължи на недоразумение. В резултат на случайност създадох сварнетиката; сигурно разбираш, че телеграфистът е сбъркал ключовата дума, употребена от неизвестния ми, но незабравим Друфуту от кулахарските органи за сигурност! Още тогава бях убеден, че е така. Защо не се опитам да видя оригинала на телеграмата, да я коригирам, да я поправам, да я уточня? Ами! Направих нещо добро — подбрах дейност, отговаряща на тази грешка, която, както виждаш, придоби известно значение! И как така един сбъркан човек със случайна кариера, попаднал сред африканската бъркотия, изведнъж открива от къде се е взел светът и какво ще стане с него? Не, драги! Прекалено много гафове! Твърде много за една разумна обосновка! Не това, което виждаме, трябва да бъде преустроено, необходима е друга гледна точка. Вземи еволюцията на живота. Преди милиарди години са възникнали праамебите, нали? Какво са умеели? Да се повтарят. По какъв начин? Благодарение на постоянството на наследствените особености. Ако наследствеността беше наистина безпогрешна, до ден-днешен на земята нямаше да съществува нищо друго, освен амеби. А какво е станало? Ами, стигнало се до грешки. Биолозите ги наричат мутации. Но какво е мутацията, ако не сляпа случайност? Недоразумение между родителя-предавател и потомъка-приемател. По образ и подобие свое, да... ама неточно! Изопачено! И понеже подобие то постоянно е било нарушавано, възникнали са трилобитите,

гигантозаврите, секвоите, дивите кози, маймуните и ние. От сблъсъка на нехайства и препъвания, но нали същото се е случило и с моя живот. Родил съм се поради недоглеждане, случайно попаднах в Турция, след което съдбата ме запокити в Африка... Е, вярно, опитвах се да се боря, както плувецът се бори с вълната, но тя беше тази, която ме носеше, не аз я направлявах... Разбираш ли? Недооценихме, драги, историческата роля на грешката като фундаментална категория на Битието. Недей да мислиш като манихеец! Според тази школа Бог създава порядъка, а Дяволът постоянно му пъха прът в колелата. Не е така! Ако се сдобия с тютюн, ще напиша недостигащата във философските книги последна глава, а именно — антология на Апостазията, тоест теория на битието, която ще се базира на грешката, понеже грешка върху грешка се наслагва, в грешка се превръща, грешка поражда, докато тегленето на жребия стане Жребий на Света.“

Като каза това, той взе някои дреболии и пое през джунглата, а аз останах да чакам завръщането му с последния брой на „Плейбой“ в ръка, от чиято корица ме гледа сексбомба, обезоръжена по закона на Донда — гола като истината.

[1] Не правете това! (англ.). — Б.ред. ↑

[2] Сигурна е само майката, (лат.) — Б.пр. ↑

[3] „Бихте ли станали професор по сварнетика в Кулахарския университет за десет килодолара годишно отговорете моля незабавно полковник Друфуту Ламблійска Бамблійска Драмблійска полиция за сигурност“ (англ.). — Б.пр. ↑

[4] В изображение (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Тъмна супа се поднася при отказ на предложение за женитба. — Б.пр. ↑

[6] Умира духът, роденият е неделима частица, (лат.) — Б.ред. ↑

[7] Предстартовото броене на Бог създаде света. Искрено — ваш Донда. (англ.) — Б.ред. ↑

[8] Теорията за Големия взрив (англ.). Б.ред. ↑

[9] „Въведение в сварнетиката“ или „Изследване на Общата технология на космосъздаването“ (англ.). — Б.ред. ↑

ПОЛЗАТА ОТ ЗМЕЯ

Досега премълчавах за пътешествието си до планетата Абразия в съзвездието Кит. Тамошната цивилизация беше базирала цялата си икономика на змей. И понеже не съм икономист, за съжаление не успях да проумея това, макар че абразийците не се скъпяха на обяснения. Може би някой специалист в областта на змейовете ще разбере нещата по-добре от мене.

Радиотелескопът в Аресибо от дълго време приемаше сигнали, които никой не можеше да разшифрова Най-сетне с това се справи доцент Катценфенгер. Когато той си блъскаше главата над загадката, тъкмо беше хванал страшна хрема. Запушеният и течащ нос, който му пречеше да работи, по едно време го наведе на мисълта, че може би жителите на неznайната планета не разчитат като нас на зрението си, а на обонянието. И наистина се оказа, че те сигнализират с код, съставен не от буквите на някаква азбука, а от символите на различни миризми. Което си е вярно, преводът на Катценфенгер съдържаше неразбираеми неща. От него излизаше, че на планетата освен разумните същества, живее създаение, по-голямо от планина, необикновено лакомо и немногословно. Но не този феномен на космическата зоология удиви учените, а това, че именно със своята неограничена лакомия абразийското чудовище изглежда е от особена полза на местната цивилизация. То било страшно и колкото по-страшно ставало, толкова по-голяма била изгодата от това.

Понеже имам особена слабост към тайните, веднага реших да замина за Абразия. Убедих се на място, че абразийците са същества доста човекоподобни. Само дето имат носове там, където ние имаме уши, и обратното. Те също произлизат от маймуни, както и ние, но ние сме имали тесноноси и широконоси маймуни, а техните прамаймуни били с един или с два носа. Едноносите измрели от глад. Около планетата обикалят много спътници, които доста често предизвикват продължителни слънчеви затъмнения. Тогава настъпва пълна тъмнина. Който търсел храна само с помощта на зрението си, не можел да намери нищо. Който използвал обонянието си, бил в малко по-добра

позиция, но най-добре се чувствали тези, които имали два доста раздалечени носа. Защото в такъв случай се ориентирали с обонянието си стереоскопично, както ние с двете си очи или със стереофоничния си слух.

След това абразийците открили изкуственото осветление и двата носа престанали да им бъдат необходими за оцеляването, но тази анатомична особеност им останала от прародителите. Зимно време те носят ушанки, за да не си простудят носовете. Но може и да се лъжа. Останах с впечатлението, че не са възхитени от носовете си, които им напомнят за тежкото минало. Техният нежен пол ги крие под различни украшения, често големи колкото чиния. Не обръщах на това особено внимание.

Опитът ми като астронавт ме е научил, че разликите в строежа на тялото не са от голямо значение. Трудните за разрешаване проблеми се крият по-дълбоко. Такъв проблем на Абразия се бе оказал тамошният змей.

Планетата има само един много голям континент, на който се намират около осемдесет държави. Континентът е заобиколен от всички страни с океан. Змеят се намира в далечния север. С него граничат непосредствено три държави — Клаустрия, Лелипия и Лаулалия. Като разгледах змея на снимки, направени от изкуствени спътници, както и негови макети в мащаб 1:1 000 000, реших, че е гадно животно. Между другото, изобщо не приличаше на змейовете от земните предания и легенди. Техният змей не е със седем глави, защото изобщо няма глава, а май и мозък. Няма и крила, така че не лети. Колкото до краката, не е съвсем ясно, но изглежда не притежава никакви крайници. Напомня огромно планинско било, обилно полято с желеобразна пача. За да се убеди човек, че е живо създание, трябва да се запаси със значително търпение. Той се движи необичайно бавно, извивайки се като червей, и нарушава доста често границите на Клаустрия и Лелипия. Поглъща на денонощие около осемдесет хиляди тона хранителни продукти. Обича зърнени храни, каша и други такива. Не е вегетарианец. Храна му доставят държавите, обединени в Съюза за икономическо сътрудничество. По-голямата част от нея се превозва с влакове до специални сточни гари, супите и сиропите му подават по тръби, а зимно време, когато липсват витамини, ги разпръскват от

специални огромни самолети. Не трябва да му търсят устата, защото чудовището може да се храни с всяко място от своето туловище.

Когато пристигнах в Клаустрия и разбрах за змея, първият въпрос, който ми се искаше да задам, беше защо изобщо хранят с толкова усилия и ентузиазъм този монстър, а не почакаат малко да умре от глад. Но си замълчах, защото научих за така наречения заговор срещу змея. Един лелипианец, искайки да се прослави като спасител на цяла Абразия, основал нелегална бойна организация, чиято цел била да затрие ненаситния гигант. Заговорът предвиждал да се отровят витаминозните добавки с химични средства, предизвикващи неутолима жажда, за да започне чудовището да пие жадно от океана, докато пукне. Това веднага ми напомни известната земна легенда за храбрия юнак, който победил в родината си змея, хранещ се предимно с девойки, като му подхвърлил овнешка кожа, натъпкана със сярата. Но с това приликите между земната приказка и абразийската действителност свършваха. Местният змей се намира под защитата на международното право. Освен това доставката на вкусна храна му е гарантирана от договорите за сътрудничество с него, подписани от четирийсет и девет държави. Компютърният преводач, с който никога не се разделям, ми позволи да проуча задълбочено пресата. Новината за неуспешния заговор беше разбунила общественото мнение. За заговорниците се искаше сурово наказание. Това ми се стори необичайно странно, защото за самия змей никой не говореше със симпатия. И журналистите, и тези, които пишяха писма до редакциите, не криеха, че става въпрос за едно безкрайно отвратително чудовище. Затова отначало си помислих, че го смятат за нещо като зло божество, за Божие наказание и принасянето на жертва наричат според местния обичай износ. Нали и за дявола можем да говорим лоши неща, макар че не бива да го пренебрегваме. Но дяволът е изкусител, който му продаде душата си, може да разчита на много земни удоволствия, докато змеят — доколкото успях да разбера — не обещавахе нищо и изобщо не беше изкусителен. От време на време се напъваше и заливаше граничните области с остатъци от изядените продукти, а в лошо време смърдеше на хиляда и повече километра. Въпреки това абразийците смятаха, че е необходимо да се грижат за него и че смрадта говори за лошо храносмилане, поради което трябва да помислят за съответните лекарства, регулиращи обмяната на

веществата. Що се отнася до заговора, ако — не дай Боже — беше успял, резултатът щял да бъде уж невиджана катастрофа. Не преставах да чета вестниците, но отникъде не можах да разбера в какво би се състояла катастрофата. Порядъчно объркан, обикалях местните библиотеки, прелиствах енциклопедиите и общата история на Абразия, накрая посетих и Дружеството за приятелство със змея. Но и там не научих нищо. Освен няколко чиновници, нямаше никой. Уговаряха ме да си взема членска книжка и да си платя предварително членския внос за една година, но все пак не бях отишъл при тях, за това.

Държавите, граничещи със змея, са либерални демокрации, така че всеки в тях може да приказва всичко, което му се харесва. След усилено търсене намерих публикации, насочени срещу змея. Но техните автори също смятаха, че в отношенията с него трябва да се правят разумни компромиси. Използването на хитрост или на сила можело да се окаже пагубно. Провалилите се заговорници седяха по това време в следствения арест. Не се чувстваха виновни, макар че признаваха намерението си да убият змея. Правителствената преса ги наричаше безотговорни терористи, опозицията — славни ентузиастични с объркани глави, а „Клаустрийско илюстрирано списание“ смяташе, че са провокатори. Някое от граничните правителства, предположи списанието, е спретнало провокацията, намирайки, че износната квота за змея, определена му от Съюза за икономическа взаимопомощ, е много малка. А целта е била да се стигне до положение, при което да се преразгледат установените износни квоти.

Започнах да разпитвам за змея репортера, който дойде да ме интервюира. Защо, вместо да дадат на заговорниците възможност да приключат с чудовището, ги изправят пред съда?

Журналистът ми обясни, че това би било ужасяващо убийство. Змеят, каза той, е добродушен по природа, но тежките условия на живот в заледения северен край не му дават възможност да прояви вродената си доброта. Всеки, който постоянно гладува, бил той змей, или не, е лош. Трябва да бъде хранен допълнително, тогава ще престане да пълзи на юг и ще стане по-добър.

— Откъде тази сигурност? — попитах. — През последните дни си правех изрезки от вашите вестници. Ето няколко заглавия: „Районите на Северна Лелипия и Клаустрия се изселват. Масово бягство на жителите им.“ Или това: „Змеят отново изяде група

туристи. Колко дълго още безотговорните туристически бюра ще организират тези пагубни екскурзии?“ Или това: „Змеят увеличи ареала си през последната година с деветстотин хиляди хектара.“ Какво ще кажете?

— Всичко това потвърждава моите думи — отвърна той. — Все още не го храним достатъчно! Имаше, разбира се, подобни инциденти с туристи, но и змеят не трябва да бъде дразнен. Не понася туристите, най-вече тези, които го снимат. Особено алергичен е към светкавиците. Какво да се прави: нали живее три четвърти от годината на тъмно... А, между другото, промишлеността, произвеждаща висококалорични храни за змея, ни осигурява сто четирийсет и шест хиляди работни места. Да, загинаха няколко туристи, но колко повече хора биха умрели от глад, ако изгубят работата си?

— Един момент — възразих аз. — Вие давате на змея храна, която, разбира се, не е без пари. Кой плаща за нея?

— Нашите парламенти утвърждават за тази цел специални износни кредити.

— И змеят живее от джоба на вашите данъкоплатци?

— Донякъде е така, но от това има полза.

— Няма ли да е по-голяма ползата, ако приключите със змея?

— Вие сте луд. В промишления отрасъл, произвеждащ храна за змея, сме инвестирали през последните трийсет години над четиристотин милиарда...

— Нямаше ли да бъде по-добре, ако бяхте изхарчили тези пари за себе си?

— Повтаряте аргументите на нашите най-реакционни консерватори! — повиши глас разсърденият репортер. — Те подстрекават към убийство! Искат да направят змея на консерви! Животът е свещен. Никой не трябва да бъде убиван.

Като видях, че от разговора няма да излезе нищо, се сбогувах с репортера. След кратък размисъл отидох в Архива на печатните издания и историческата документация, та ровейки се в стотици прашни течения на старата периодика, да разбере откъде се е взел този змей. Здравно се измъчих, но и открих нещо твърде любопитно.

Преди половин век, когато змеят заемал само два милиона хектара, никой не го възприемал сериозно. Попаднах на много статии, предлагащи да бъде ликвидиран изцяло или залят с вода по специално

прокарани канали, за да замръзне през зимата, но тогава икономистите изчислили, че подобна операция би погълнала много средства. Когато обаче змеят, хранец се по това време изключително с мъх и лишеи, удвоил размерите си и жителите на граничните райони започнали да се оплакват от непоносимо зловоние, особено през пролетта и лятото, с подухването на по-топлия вятър, организациите за взаимна помощ започнали да го парфюмират, а след като това не помогнало, да организират събиране на хлебни изделия. Отначало тези акции били осмивани, но с времето придобили размах. В по-късните течения нямаше нито дума за ликвидиране на змея. В замяна на това пишеше все по-често за ползите, които могат да се извлекат, като му се помага. Така изглежда понаучих нещо, но все още неудовлетворен, отидох накрая в Университета, защото там имаше катедра по обща и приложна змейология. Нейният ръководител ме прие извънредно любезно.

— Въпросите ви са необикновено анахронични — каза той с разбираща усмивка, когато ме изслуша. — Змеят е обективна част от нашата действителност, донякъде централна част, интегрирана, и затова трябва да се разглежда като международен проблем с особена важност.

— Бих помолил за малко повече конкретност — отвърнах аз. — Откъде изобщо се е взел този змей?

— Кой го знай — каза флегматично змейологът. — Археологията, празмейовистиката и генетиката на змейовете са извън границите на моите интереси. Не се занимавам с произхода на змея. Докато бил малък, не представлявал проблем. Така е с всички, уважаеми чужденецо.

— Някой ми каза, че се е появил от мутиралаи охлюви?

— Не мисля. Но няма значение откъде се е появил, след като го има, и то изобилно. Ако изведнъж изчезне, ще настъпи катастрофа. Съмнявам се, че ще можем да се справим с нейните последици.

— Наистина ли? А защо всъщност?

— Автоматизацията доведе до нарастване на безработицата. В научните кръгове — също.

— И какво, змеят предотврати това?

— Разбира се. Имахме огромни излишъци от хранителни стоки, планини от макарони, езера от олио, свръхпроизводство на захарни изделия. Днес изнасяме тези излишъци на север, а освен това трябва

предварително да ги преработваме по специален начин. Той не иска да се храни с какво да е.

— Змеят ли?

— Да. За да се разработи оптимална програма за неговото хранене, трябваше да се създадат редица изследователски центрове. Например Главният институт по пашата на змея и Висшата школа по змейска хигиена, освен това във всеки университет сега има поне една катедра по змейология. Имаме гастрономични предприятия, произвеждащи нови видове храни и хранителни добавки. Министерствата на пропагандата създадоха специални информационни мрежи, за да разяснят на обществеността ползите, които носи стокообменът със змея.

— Стокообмен? Той дава ли ви нещо? Не може да бъде!

— Разбира се, че ни дава. Най-напред така наречената змейовина. Това е секрет, който отделя.

— Онази блестяща слуз? Видях я на снимките. И за какво служи?

— Като се сгъсти, от нея може да се прави пластилин за детската градина, макар че има проблеми, има. Миризмата е труднопоносима.

— Вони ли?

— В известен смисъл много. За да се премахне миризмата, се добавят специални дезодоранти. Засега змейският пластилин е осем пъти по-скъп от обикновения.

— А какво ще ми кажете, професоре, за заговора срещу змея?

Ученият се почеса по ухото, което висеше над устните му.

— Ако заговорът беше успял, най-напред щяха да ни връхлетят зараза и епидемия. Представяте ли си изпаренията, носещи се от такава мърша? Второ — банките ще фалират. Финансов колапс. Ще настъпи катастрофа, чужденецо. Ужасна катастрофа.

— Но неговото присъствие се усеща, нали? Ако бъдем честни, то е в най-висша степен неприятно.

— Какво значи неприятно? — каза с философско спокойствие змейологът. — Кризата след смъртта на змея би била още по-неприятна! Моля да имате предвид, че ние не само го храним, а се занимаваме с него й извън сферата на гастрономията. Стараем се да го направим по-добър, да го задържим в определени граници на поведение. Това е програма за така нареченото опитомяване или

омиротворяване. Напоследък му се дават множество сладки неща. Той обича лакомствата.

— Съмнявам се, че от това ще стане по-сладък — измърморих аз.

— Но износът на захарни изделия нарасна четирикратно. Да не забравяме и за дейността на ОРПЗ.

— Какво е това?

— Отдел за регулиране на последствията от змея. Той осигурява работа на младежите, които завършват висше образование. Змеят трябва да бъде изследван, проучван, от време на време лекуван, преди имаме излишък от здравни работници, а днес всеки млад лекар има осигурена работа.

— Така е — казах недоверчиво. — Но нали износът е благотворителен. Защо чисто и просто не проявите тази благотворителност към собствените си граждани?

— В какъв смисъл?

— Ами... нали влагате в змея купища пари!

— И какво, да се раздават на гражданите даром ли? Това противоречи на законите на което и да е стопанство! Виждам, че не разбирате от икономика. Кредитите, предназначени за износа, подгръват конюнктурата. Надуват оборота.

— Но надуват и змея — казах му аз. — Колкото по-интензивно го храните, толкова по-голям става, а колкото по-голям става, толкова по-голям е апетитът му. Къде ви е сметката? Така в края на краищата ще ви глътне всичките!

— Глупости — ядоса се професорът. — Банките вписват кредитите в активите си!

— Като възвръщаеми инвестиции? И какво, пластилинът ли ще ги върне?

— Моля ви, не се хващайте за думите ми. Ако не беше змеят, за кого щяхме да произвеждаме специалните тръбопроводи, по които му подаваме кашата? Помислете си само — тръбопроводите означават металургични и стоманодобивни заводи, валцовъчни цехове, заваръчни машини, транспортни средства и така нататък. Змеят има реални потребности. Разбирате ли, или не? Производствените нужди не идват от въздуха! Фабрикантите няма да произвеждат нищо, ако трябва да хвърлят стоката си в морето. Друго нещо е конкретният потребител.

Змеят е Огромен, безкрайно обемист чуждестранен пазар с колосално търсене...

— В това не се съмнявам — отбелязах, виждайки вече, че и този разговор няма да ми даде нищо.

— Е, значи ви убедих?

— Не сте.

— Защото идвате от цивилизация, която е прекалено различна от нашата. Между другото, змеят отдавна е престанал да бъде само страна, внасяща нашата продукция.

— И в какво се е превърнал?

— В идея, скъпи господине. В историческа необходимост и в наш държавен интерес. В могъщ фактор, придаващ общ смисъл на нашите обединени усилия. Моля да погледнете нещата от тази страна и накрая ще разберете какви фундаментални проблеми крие в себе си едно иначе отвратително животно, щом има планетарни размери.

Септември 1983 г.

P.S. Казват, че змеят се разпаднал на змейчета, но апетитът им изобщо не намалял.

Издание:

Станислав Лем
Звездни дневници

Полска. Първо и второ издание

Превод от полски: Силвия Борисова, Лина Василева, Павел
Николов, Светлана Петрова

Stanisław Lem
Dzienniki gwiazdowe
© Barbara Lem and Tomasz Lem, 2006

© Силвия Борисова, превод
© Лина Василева, превод
© Павел Николов, превод
© Светлана Петрова, превод
© Стефан Касъров, художник на корицата

ИК „Колибри“, 2009

ISBN 978-954-529-623-9

Редактор: Силвия Борисова
Коректор: Любов Йонева

Формат 84×108/32. Печ. коли 33

ИК „Колибри“

Цена: 15 лв.

Предпечатна подготовка „Ибис“
Печатница „Инвестпрес“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.